IOAN BOGDAN

RELAŢIILE
ŢĂRII ROMÂNEŞTI CU BRAŞOVUL
ŞI CU ŢARA UNGUREASCĂ

Bucureşti, 1905

RELAȚIILE

ȚĂRII ROMÂNEȘTI CU BRAȘOVUL

ȘI CU ȚARA UNGUREASCĂ

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

RELAŢIILE ŢĂRII ROMÂNEŞTI

CU

BRAȘOVUL ȘI CU ȚARA UNGUREASCĂ

ÎN

SEC. XV ȘI XVI.

TEXTE SLAVE CU TRADUCERI, ADNOTAŢIUNI ISTORICE ŞI O INTRODUCERE
ASUPRA DIPLOMATICEI VECHI ROMÂNEŞTI

DE

I. BOGDAN
Profesor la Universitatea din Bucureşti,
Membru al Academiei Române.

VOLUMUL I
1413–1508

BUCUREŞTI
INST. DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL S-SOR I. ST. RASIDESCU
16, STRADA DOAMNEI, 16.
1905

PREFAȚĂ

Cartea ce o înfățișez aci este o nouă ediție a «Documentelor și Regestelor» dela 1902. Ediția nouă este însă în multe privințe o carte nouă. La 1902 am publicat numai o parte din documentele slave dela Brașov în întregime; celelalte le-am dat în regeste scurte. Afară de aceasta, ea conținea numai traducerile, nu și textele originale. Mai lipseau dintr'însa și scrisorile latinești ale domnilor și boerilor români către municipalitățile Brașovului și Sibiului, care se publică aci întâiaș dată după copiile Academiei Române: cele dela Brașov au fost verificate toate după originale de d-l N. Iorga, care a binevoit să mă însoțească într'o călătorie la Brașov anume pentru aceasta. Am găsit atunci și unele ce rămăseseră necopiate pentru Academie, și nu din cele mai puțin importante. Mai lipsea în ediția dela 1902 cuprinsul documentelor, indicele amănunțite de nume, localități, lucruri și cuvinte, precum și o sumă de fapte nouă cu care am îmbogățit introducerea diplomatică a ei. Dintr'un volum au eșit două: întâiul cuprinde sec. XV, al doilea va cuprinde sec. XVI. Ele vor fi însoțite de un album, în care se vor reproduce bucățile cele mai interesante din punct de vedere paleografic și diplomatic.

Introducând aceste modificări în ediția dela 1902, n'am presumția de a crede că aceasta dela 1905 are să rămâe stereotipă. În istoriografie, mai mult decât în orice altă știință, erorile sânt greu de evitat; ca să ajungi însă la adevăr, trebue să ai curajul de a le săvârși și dorința statornică de a le îndrepta.

Nu odată, recitind volumul, mi-am adus aminte de cuvintele lui Goethe:

Seh' ich die Werke der Meister an,
So seh' ich das, was sie gethan.
Seh' ich meine eigenen Siebensachen,
So seh' ich was ich hätt' sollen machen.

Cred totuş că munca mea n'a fost zadarnică şi mulţămesc colegilor mei N. Iorga, D. Onciul şi I. Bianu pentru interesul ce au arătat acestei publicaţii şi pentru îmbunătăţirile ce m'au îndemnat a-i aduce.

Bucureşti, Fevruarie 1905.

J. Bogdan.

TABLA DE MATERII

INTRODUCERE

Fondul de documente dela Brașov și descrierea lor diplomatică.

§ 1. *Bibliografia și importanța istorică a documentelor.*

Documentele ce se publică în această carte se păstrează aproape toate în arhivul municipal al Brașovului. Ele au fost găsite cu ocazia nouei orânduiri a arhivului, întreprinsă la 1886 de fostul arhivar, d-l Fr. Stenner. D-sa a binevoit să-mi atragă atențiunea asupra lor în vara anului 1895, când am studiat o parte din ele, în acelaș timp cu d-l Dr. L. Miletić, profesor la școala superioară din Sofia, care călătorea pe atunci prin Transilvania și Ungaria adunând materiale pentru istoria limbii bulgare. Izbit de importanța fondului dela Brașov, d-l Miletić, în scurtul timp de zece zile cât a stat în acest oraș, a copiat 121 de bucăți, din cele ce i s'au părut mai importante pentru studiile sale linguistice, și le-a publicat, un an după aceea, în Sbornikul ministeriului de instrucție publică din Sofia, sub titlul: «Documente nouă vlaho-bulgare dela Brașov» [1]) și ca o continuare a studiului său despre «Daco-Români și literatura lor slavă», pe care îl publicase, cu trei ani mai nainte, în colaborare cu colegul său D. Agura, în acelaș Sbornik [2]). Miletić este astăzi unul din cei mai distinși cunoscători ai limbei bulgare și trecutului ei; el tipărise până la 1895 câteva studii remarcabile în această specialitate; călătorind prin Transilvania, el căuta să găsească a) urme de populația bulgară, despre care dovezi istorice sigure arătau

[1]) Нови влахо-българскп грамоти отъ Брашовъ. Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина, vol. XIII (Sofia 1896), p. 3—152.

[2]) Дако-ромънитѣ и тѣхната славянска писменость. Сборникъ, vol. IX (Sofia 1893), p. 211—390.

că trăise în această ţară prin locuri ce astăzi sânt ocupate de Români [1]); b) resturi de monumente literare ale acestei populaţii. La Braşov se aştepta să găsească documente asemănătoare cu cele ce publicase d-l D. Sturdza, cu câţiva ani mai nainte, în «Darea de seamă despre colecţiunea de documente istorice române aflate la Wiesbaden» [2]). D-l Sturdza găsise anume şi cumpărase, înainte de 1888, dela un anticar din Wiesbaden nouăsprezece documente, toate scrisori domneşti şi boereşti adresate judeţului şi pârgarilor din Braşov. Ele fuseseră înstrăinate din arhivul oraşului înainte de noua lui orânduire, pecând predecesorii d-lui Stenner sau nu ştiau de existenţa sau nu bănuiau importanţa acestor acte, pe care ei nu le puteau înţelege şi de care presupuneau cel mult că sânt «valahe». A fost un noroc că aceste documente n'au fost înstrăinate cu totul, căci o parte din ele s'ar fi pierdut poate pentru totdeauna, cum s'au pierdut cele din arhivul municipal al Sibiului, unde astăzi nu se mai găsesc decât douăzeci şi trei, şi acestea salvate printr'o întâmplare de d-l Zimmermann. Unul s'a găsit nu de mult în biblioteca muzeului naţional din Budapesta; el a fost cumpărat dela o persoană privată la 1896 şi e publicat de d-l Miletič în vol. XVI—XVII din Sbornik (1901), p. 496 şi urm., cu un facsimile în mărime naturală [3]).

D-l Dimitrie Sturdza a tipărit în broşura dela 1888 douăsprezece scrisori domneşti dintre anii 1432—1752; celelalte şapte, scrisori boereşti dela 1697 încoace, sânt depuse, împreună cu cele publicate, în biblioteca Academiei Române. La epoca de care ne ocupăm noi se rapoartă din colecţia d-lui Sturdza următoarele cinci scrisori: două dela Alexandru-Aldea 1431—33 (NNo. XIX şi XXIX), una dela Vlad Dracul c. 1432—46 (No. LXII), una dela Basaraba cel Bătrân din 1476 (No. CII) şi una dela Vlad Călugărul c. 1495—96 (No. CLX). Celelalte şapte sânt dela Matei Basaraba, Vasile Lupul, Gheorghe Ştefan, Constantin Brâncoveanu, Constantin Mavrocordat şi Grigore Ghica: toate în limba română.

---

[1]) V. Седмиградскитѣ Българи, în Сборникъ, vol. XIII p. 153—256.

[2]) Extras din Analele Academiei Române, seria II, tom. VIII, secţiunea II. Bucureşti 1888; o broşură de 24 pp. în -4⁰, cu patru stampe.

[3]) Documentul lui Alexandrel din 12 Aug. 1452 (Miletič, Daco-Românii, p. 374), azi în colecţia Acad. Rom., odinioară, ca şi cele cumpărate de d-l Sturdza, în a lui Freiherr von Reden, e de aceeaş provenienţă. Vezi însemnările din dosul documentelor cu signatura $\frac{201}{XXI}$, $\frac{202}{XXI}$, $\frac{204}{XXI}$.

Broşura d-lui Sturdza e foarte importantă prin frumoasele facsimile de documente şi peceţi şi prin reflexiunile ce conţine asupra celor două steme ale domnilor români.

Cu mult mai importantă, din punctul de vedere al bogăţiei materialului şi al studiului linguistic, este scrierea citată a d-lui Miletić. Ea cuprinde a) câteva vederi generale asupra coloniilor bulgăreşti din Transilvania, în special asupra celor dela Braşov şi Râjnov; b) consideraţiuni asupra valorii linguistice a documentelor dela Braşov, care, ca şi celelalte documente ale noastre din sec. XV—XVI, servesc acum drept punte de trecere dela monumentele literare bulgăreşti din sec. XIV la cele din sec. XVII : perioada cea mai săracă şi mai obscură din literatura bulgară veche; c) un studiu asupra limbei acestor documente, din toate punctele de vedere : fonetic, morfologic, sintactic şi lexicologic. D-l Miletić a tipărit şi un «catastih de scule»: o însemnare de lucrurile mărunte cumpărate la Braşov între 25 Aug. 1508 şi 4 Mai 1509, pentru un voevod Miloş, probabil fiul lui Mihnea. Din documente, d-sa a tipărit 121 de bucăţi, între care şi scrisoarea ţarului Ioan Sracimir către judeţul Braşovului Iacov Herman, pe care o publicasem şi eu în Archiv für slavische Philologie, vol. XVII (1895) [1].

Ediţia d-lui Miletić, care cuprinde ceva mai mult decât a patra parte din documentele slave dela Braşov [2]) e o ediţie bună; se resimte însă într'însa graba cu care a fost făcută, după greşelele ce unui cunoscător aşa de adânc al limbei bulgare nu i-ar fi scăpat, dacă copiile le-ar fi făcut mai cu răgaz şi dacă cuprinsul documentelor l-ar fi studiat în legătură cu celelalte izvoare contimporane. Cele mai multe greşeli sânt de ortografie, mai puţine provin din lecturi greşite, din neînţelegerea textelor şi din necunoaşterea împrejurărilor istorice în care acestea au fost scrise. Insuficienţa pregătirei istorice şi neobişnuinţa cu paleografia noastră au făcut că multe din ele au fost

[1]) Eine bulgarische Urkunde des Caren Ioan Sracimir, p. 544—47. — Scrisoarea lui Sracimir este dintre anii 1369—1387. Un Iacobus «iudex civitatis Brassoviensis» e cunoscut la 1368 (Zimmermann-Werner-Müller, Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, II, p. 315). «Пєтрѫ Фанингѫль», căruia se adresează în al doilea rând scrisoarea lui Sracimir, trebue să fi fost sub-judele oraşului, care în latineşte se numea «villicus», în săseşte «Hann».—Un «Iacobus comes de Brassow» e citat şi în acte dela 1380 şi 1387 (ibid., p. 536, 614) şi poate să fie identic cu cel dela 1368. În lista judeţilor din Braşov e pus de d-l Stenner la 1387.

[2]) În total sânt 457 bucăţi, cu cele moldoveneşti cu tot.

datate greșit. O datare preciză a lor d-l Miletić nici n'a avut de scop să încerce; de aci faptul că documentele unui domn sânt adeseori atribuite altuia cu aceeaș numire [1]).

În urma lui Miletić, documentele dela Brașov au fost utilizate la 1898, după regestele făcute de mine la 1895—96, de d-l N. Iorga în studiul său asupra «Pretendenților domnești în sec. XVI» [2]). Eu le utilizasem în «Vlad Țepeș» la 1896 [3]), în conferința asupra «Culturei vechi române» la 1898 [4]) și în cursul de «Vechile așezăminte române», pe care l-am ținut în acelaș an la universitate și după care d-l Tocilescu pare a fi resumat unele părți din apendicele primei ediții a manualului său de istoria Românilor (București 1899), firește fără să o spue.

Cu privire la documentele dela Brașov se găsesc multe observațiuni judicioase în recensiunea d-lui C. Jireček asupra scrierii lui Miletić, Archiv für slavische Philologie, vol. XIX (1897), p. 598—612. Neîntrecutul cunoscător al istoriei popoarelor balcanice relevează aci mai ales câteva formule comune documentelor noastre și celor sârbești, rectifică unele greșeli de ediție și interpretare ale lui Miletić și respinge teoria lui asupra populației țărilor române în sec. XIV—XVI, asupra căreia vom spune și noi câteva cuvinte mai jos.

Pentru ca bibliografia să fie completă, trebue să amintesc că d-l Gr. G. Tocilescu, profesor la universitatea din București, a fost cel dintâiu dintre învățații noștri, care a văzut (la 1894) documen-

[1]) Trebue să amintesc însă că d-l Miletić a fost indus aproape totdeauna în eroare de clasificarea făcută la 1894 de d-l Gr. G. Tocilescu și de ajutorul d-sale de atunci, răposatul A. Pătruț, funcționar la Arhivele Statului din București. Pe temeiul acestei clasificări sânt numerotate și astăzi documentele în inventarul Arhivei.

[2]) Analele Academiei Române, seria II, tom XIX, Memoriile secțiunei istorice. București 1898, 84 pp. în 4°. — Documentele românești din arhivul Brașovului au fost publicate o parte, în întregime sau în extrase, de d-l Iorga în «Socotelile Brașovului și scrisori românești către sfat în sec. XVII». Extras din Analele Acad. Rom., seria II, tom. XXI, Memoriile secțiunei istorice. București 1899, 162 pp. în 4°. Toate documentele din sec. XVII și cele din al XVIII vor ieși în curând sub titlul «Brașovul și Românii» în vol. X de Studii și documente și în ediție separată. Tot d-sa a tipărit și scrisoarea lui Neacșul dela Câmpulung (din 1521) în Hurmuzaki, Documente, XI, p. 843.

[3]) Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui. București 1896.

[4]) Luptele Românilor cu Turcii până la Mihai Viteazul.— Cultura veche română. Două conferințe. București 1898.

tele dela Brașov și a luat, in numele Academiei Române, dispoziția ca ele să fie fotografiate toate în câte trei exemplare. Fotografiile și clișeele n'au fost depuse însă nici până astăzi în colecțiile Academiei. D-sa mai are meritul de a fi atras atențiunea publicului asupra însemnătății acestor documente prin mai multe comunicări făcute la Academie, din care însă nici una n'a fost tipărită până acum [1]) Pela 1896—97, d-sa a anunțat «o ediție monumentală, în facsimile, transcripțiune și traducere», ce avea de gând s'o facă cu cheltueala Academiei Române [2]). Nu știu dacă această «ediție monumentală», pe care d-l Tocilescu a mai anunțat-o într'o ședință recentă a Academiei, e gata de tipar sau ba; știu însă că d-sale îi lipsesc cunoștințele trebuincioase pentru traducerea documentelor [3]), între care unele sânt foarte greu de interpretat și nici unul nu poate fi priceput fără o aprofundată cunoștință a limbei bulgare, medievale și moderne. În cele două edițiuni ale manualului său de istoria Românilor (1899 și 1900) nu se vede aproape nici o urmă de utilizarea bogatului material istoric ce se găsește în documentele dela Brașov.

Împrejurarea aceasta m'a făcut să public la 1902, în traduceri și resumate, aceste documente, pe care le studiasem până atunci în mai multe rânduri și izbutisem să le datez, cu mai multă sau mai puțină probabilitate. Era natural ca într'o lucrare așa de grea să se strecoare, la prima ediție, unele greșeli de lectură—prin urmare și de traducere — și unele conjecturi ce în urma unui nou studiu asupra originalelor a trebuit să le părăsesc.

Câteva monografii istorice, publicate dela 1902 încoace, cum e a d-lui Gr. C. Conduratu despre Vlad II Dracul sau Vlad Țepeș [4]), a d-lui Al. Lăpĕdatu despre Vlad Călugărul [5]) și a d-lui N. Iorga

---

[1]) D-l Tocilescu a publicat numai o singură scrisoare românească, dela 10 Fevruarie 1639, în revista «Tinerimea Română», an. 1902, p. 5—6 ale numărului festiv. Ea fusese resumată de d. N. Iorga, l. c., p. 97.

[2]) Vezi Archiv für slav. Phil., recensia citată a prof. Jireček, p. 598—599.

[3]) Cf. Miletić, Novi vlaho-bъlgarski gramoti, p. 6.

[4]) Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad II Drakul. Inaugural-Dissertation. Bukarest 1903, 118 pp. în 8⁰. — Teza d-lui Conduratu a ieșit după «Documentele și Regestele» mele; D-sa a studiat însă documentele dela Brașov (ale lui Vlad Dracul și Vlad Țepeș) independent de acestea (la 1900) și a ajuns aproape totdeauna la aceleași rezultate. Potrivirea este câte odată chiar surprinzătoare.

[5]) Vlad-Vodă Călugărul, 1482—1496. Monografie istorică. București 1903, 80 pp. în 8⁰ (extras din Convorbirile literare pe an. XXXVII).

despre Ștefan cel Mare [1]) au adus elemente nouă în discuție și m'au silit să modific o sumă de păreri exprimate în «Documente și Regeste». Dările de seamă asupra lor, unele prea elogioase, altele prea pătimașe, nu mi-au adus nici un serviciu, iar critica d-lui Tocilescu din Analele Academiei Române pe an. 1902—1903 [2]), deși foarte amănunțită, nu aduce, afară de câteva lecturi și traduceri mai bune, nici un element nou pentru datarea sau interpretarea documentelor [3]).

Astfel, lacunele ce lăsa ediția întâiu am încercat să le înlătur prin această nouă ediție. Se 'nțelege dela sine că cercetările asupra documentelor dela Brașov nu s'au încheiat nici cu aceasta; ele prezintă încă multe probleme nedeslegate, mai ales în ce privește datarea lor, care poate fi modificată la fiecare nouă descoperire de documente, interne sau externe.

A vorbi pe larg despre importanța documentelor dela Brașov pentru istoria română în sec. XV—XVI, găsesc că e de prisos. Ea este așa de vădită și va reieși din notele explicative ale ediției mele atât de lămurit, încât nu e de nevoie să insist în deosebi asupra ei. Este destul să spun că în aceste documente se oglindesc aproape toate faptele de căpetenie din istoria Țării Românești dela moartea lui Mircea cel Bătrân până la Mihnea Turcitul: în ele avem istoria țării, scrisă de domnii și boerii ei sub impulsul evenimentelor contimporane. Relațiunile noastre cu Ungurii și cu Turcii, vechii și noii suzerani; oscilația continuă a domnilor între unii și alții; statornicia lor în devotamentul pentru creștini, înălțătoare pentru noi cei de astăzi, când ne gândim la atitudinea servilă ce au avut față de Turci alți suverani din peninsula balcanică și din Ungaria; relațiile comerciale cu Brașovul, acest emporiu săsesc al țărilor dunărene, care în epoca Angevinilor, epocă de mare prosperitate a coloniș-

[1]) Istoria lui Ștefan cel Mare, povestită neamului românesc. București 1904 (ediție de lux, adnotată), 374 pp. în 8⁰ mic.

[2]) Seria II, tom. XXV, partea administrativă și desbaterile. București 1903, p. 314—335.

[3]) Singura propunere făcută acolo de a atribui scrisoarea cu No. arh. 166 lui Vlad Călugărul, nu lui Vlad Dracul — cum făcusem eu — este greșită. Scrisoarea nu aparține nici unuia nici altuia din acești doi domni; ea este de sigur a lui Vlad Țepeș, ceea ce se vede și din notița latină contimporană de pe dosul ei, care îmi scăpase din vedere la prima ediție. Vezi No. LXVII, p. 90, din volumul acesta.

tilor germani din Transilvania, monopolizase, grație privilegiilor a-cordate de regii Ungariei, aproape întreg comerțul exterior al Țării Românești; luptele dintre rivalii la tron și partidele boerești, care aruncau în fiecare an mulțimi de pribegi peste graniță: toate acestea și altele mai mărunte se pot expune acum pe baza unor izvoare contimporane interne, sigure și autentice. Din istoria Țării Românești în sec. XV—XVI nu se poate scrie de-aci nainte nici o singură pagină fără aceste documente. Cât pentru cultura veche română, valoarea lor e nepreţuită. Găsim în ele deslușiri neașteptate asupra «hereghiilor» din sec. XV, deslușiri ce dau o nouă bază pentru studiul numismaticei noastre vechi; găsim tarifele vamale din sec. XV până în cele mai mici amănunte și o sumă de fapte interesante din legislația comercială; găsim indicațiuni prețioase asupra atribuțiunilor boerești și asupra tuturor celorlalte diregătorii și slujbe din țară: asupra judeților, pârgarilor, pârcalabilor, cnejilor, vameșilor, schilerilor, vătafilor și celorlalți; viața dela curte și viața dela țară, trebuințele zilnice ale domnului și ale sfetnicilor săi ni le descoper desele comande la Brașov, de unde ni se aduceau stofele scumpe din țările îndepărtate ale occidentului ca și postavurile ordinare săsești, hainele și încălțămintea, sculele de casă, bijuteriile, armele, cu un cuvânt tot ce putea să dea industria și comerțul înaintat al Sașilor, unicul element de cultură mai înaltă pe vremea aceea în Transilvania. Până și viața intimă de familie, a domnilor și a boerilor, pe care n'o cunoaștem din nici un alt izvor istoric, ni se desvălește în aceste rămășițe prețioase ale trecutului, cu detalii din cele mai interesante. Dacă aș sta să relevez fiecare instituție veche și fiecare fapt în parte, ar trebuì să transform această întroducere într'o serie de monografii, și aceasta nu este scopul meu; eu nu voesc să dau decât o ediție critică a documentelor, în care explicările se vor mărginì la strictul necesar pentru datarea lor.

Ceea ce însă nu puteam face în note, voiu face în această întroducere: voiu da o schiță de vechea diplomatică româncască, așa cum reiese ea din materialele păstrate la Brașov; ea are scopul să înlesnească, din punctul de vedere formal, înțelegerea documentelor. Urmând normele stabilite în diplomatica latină medievală, voiu vorbi întâiu despre particularitățile externe și voiu trata apoi ceva mai pe larg particularitățile interne ale lor.

§ 2. *Particularitățile externe.*

Documentele din arhivul Brașovului sânt scrise pe hârtie și pergament: scrisorile sânt toate pe hârtie, privilegiile comerciale și tratatele mai însemnate pe pergament; aceste din urmă sânt relevate în deosebi în corpul edițiunei.

Pergamentul este de obiceiu de fabrică ordinară și e lucrat evident în țară; formatul lui atârnă totdeauna de mărimea textului; tăindu-se câte odată, din greșală, mai mic decât trebuia, partea de text ce nu încăpea într'însul se adăogea pe marginele documentului; așa sânt cele două clauze ale privilegiului comercial din 17 Mai 1421 (No. IV) sau martorii celui din 23 Oct. 1422 (No. VIII) [1]: lucru obișnuit în documentele vechi din Țara Românească, nu însă și în cele din Moldova. Cf. adaosul din doc. lui Mircea dela 27 Iunie 1387 (Arh. ist. III, p. 193) [2], sau martorii în documentele aceluiaș domn din 1409 (Miletič, DR., No. 4) și din Octomvrie, fără dată de an, cu signatura $\frac{144}{XLV}$ dela Acad. Rom., în cel din 1496 al lui Radu IV (Miletič, DR., No. 20) ș. a.

Formatul *hârtiei* este de asemenea foarte variat. Scrisorile scurte din prima jumătate a sec. XV sânt scrise pe fâșii înguste și lungi de câte 20—25 cm., d. p. ale lui Mihail I, o parte din ale lui Alexandru-Aldea și Vlad Dracul; unele scrisori boerești au format și mai mic. Cu cât ne apropiem însă de timpurile mai nouă, cu atât hârtia tinde să ia un format constant și prin a doua jumătate a sec. XV, dar mai ales în sec. XVI, multe scrisori sânt scrise pe o foaie întreagă, formatul de fabrică [3], cu o mare parte de hârtie goală. Toate sânt scrise pe o singură pagină, pe cea dinlăuntru. Se evitau în tot timpul acesta scrisorile pe două foi, dintre care una să rămâe goală; foarte puține de felul acesta sânt din sec. XVI, din care avem și hrisoave de donațiune scrise așa. Când cuprinsul era foarte lung, ca d. p. la scrisoarea lui Neagu, vornicul lui Basaraba cel Tânăr (No. CCXXIV), atunci se tăia hârtia mai mare și se scria mărunt și des.

---

[1]) Vezi facsimile la Miletič, Sbornik, vol. XVI—XVII.

[2]) Acesta poate să fie însă posterior an. 1387, fiind scris de o altă mână, cu altă cerneală și cu o scrisoare ce pare mai nouă, ca și data ҂ѕωчє (în orig. ҂ꙅѡчє) din dreapta monogramului.

[3]) Asupra formatului hârtiei în sec. XV și XVI, vezi N. P. Lihačev, scrierea citată mai la vale, p. XXVIII și urm.

Hârtia este de obiceiu cea întrebuinţată pe vremea aceea în Transilvania, de provenienţă italiană, germană sau — din a doua jumătate a sec. XVI încoace — săsească (fabricată la Braşov). Filigranele sânt cele mai multe comune cu ale documentelor şi manuscriselor contimporane din Transilvania [1]). Nu le-am descris la prima ediţiune, deoarece convingerea mea este că ele n'au mai nici o importanţă pentru datarea documentelor. Însemnătatea ce li se atribuia altă dată a fost cu totul exagerată, iar reproducerea lor în ediţii de documente este de cele mai multe ori un simplu lux. Marca de fabrică a hârtiei e criteriul cel mai nesigur de datare pentru un document, căci dacă din cuprinsul lui, din pecete sau din caracterele lui paleografice nu-l putem data cu oarecare aproximaţie, marca nu ne ajută nici odată să umplem această lacună. Altfel stă lucrul cu manuscrisele; aci aproximaţiile pot să fie mai largi, ele se pot mişca înlăuntrul câtorva decenii, pe când pentru documente, spre a le asigura valoarea de izvoare istorice, se cere o preciziune cu mult mai mare. Se ştie însă că unele mărci de fabrică se pepetuează decenii şi secole întregi [2]). Aceasta se vede şi din următorul tablou, în care am cuprins filigranele cele mai obişnuite ale documentelor dela Braşov; el poate servi ca un supliment la materialul imens publicat de N. P. Lihačev în scrierea sa: Палеографическое значеніе бумажныхъ водяныхъ знаковъ, 3 vol., St.-Petersburg 1899 [3]).

Trei movile sau *trei munţi* «trois monts», cu o liniuţă deasupra celei din mijloc: NNo. 6 (dela Dan II); 152, 154, 170, 192 (dela Vlad Dracul); 526 (dela Coico logofătul 1431); 274 (dela Radu Paisie, aci alt desemn: cele trei movile sânt închise într'un cerc, iar cea din mijloc are o prelungire deasupra cercului). Aceeaş figură într'un cerc şi cu o cruce mare deasupra, în locul liniei, la No.

---

[1]) V. introducerile şi planşele anexate la publicaţiunile următoare: Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt und der sächsischen Nation, I Band von c. 1380—1516. Hermannstadt 1880.—Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt (Brassó) in Siebenbürgen, I: Rechnungen aus 1503—1526; II: Rechnungen aus 1526—1540; III: Rechnungen aus (1475) 1541—1550 (1571); IV: Chroniken und Tagebücher, I (1143—1867). Kronstadt 1886, 1889, 1896, 1903. Cele mai multe filigrane sânt reproduse în tabelele din vol. III al izvoarelor braşovene. Acestea au intrat şi în albumul cărţii lui Lihačev, tab. DLI şi urm. — Asupra filigranelor de origine italiană şi germană, vezi introducerea acestei cărţi şi Karskij, Paleografia, p. 100.

[2]) Cf. A. Giry, Manuel de diplomatique, Paris 1894, p. 500.

[3]) Un rezumat foarte scurt al acesteia dă Karskij în Paleografia sa, ed. 2, p. 99—103; la p. 102 se reproduc 24 de filigrane.

150 (dela Radu Paisie; cf. Lihačev, III, fig. 1125).—Apare în Rusia întâiaş dată la 1426.

Foarfece (în mai multe variante): NNo. 1 (dela Dan II); 304 (dela Alexandru-Aldea); 165, 169 (dela Vlad Dracul); 223, 236 (dela Radu III); 64, 123 (dela Basaraba II; cf scrisoarea dela Acad. Rom. No. $\frac{204}{XXI}$); 90, 112 (dela Basaraba III); 20 (dela Mircea pretendentul 1481); 134, 138, 160 (dela Vlad Călugărul); 545, 568, 544, 503, 558 (dela Gherghe Lascar c. 1437, boerii lui Basaraba II, Macarie mitropolitul, Cazan vornicul [1480] şi negustorii din Târgovişte [încep. sec. XVI]).—În mss. ruseşti ele apar la 1425, în Braşov la 1475 şi 1478 (Quellen III, tab. 2, No. 30). Cf. acelaş semn intr'un manuscris slavon dela 1438, scris în mânăstirea Neamţului (Revista pentru istorie, arheologie şi filologie, vol. I, p. 187).

Ploscă (cu agăţătoare): NNo. 186 (dela Vlad Dracul); 523 (dela Stanciul vistierul c. 1433—37): amândouă asemănătoare cu fig. 803—805, 983—984 ş. a. din Lihačev; o formă absolut identică nu există în colecţia acestuia.—Se găseşte într'un ms. sârbesc dela 1386 şi într'unul rusesc dela 1444 (Lihačev, II, p. 401).

Cumpănă: NNo. 10 (dela Dan II); 115 (dela Basaraba II); 55 (dela Basaraba III); 536 (dela Cârstian vornicul c. 1496—1507).—Se găseşte în mss. ruseşti dela 1431, 1434 şi într'o tipăritură din Cracovia dela 1476 (Lihačev, II, p. 120).

Cumpănă într'un cerc (cu sau fără steluţă deasupra): NNo. 245 (dela Radu III); 77, 93, 95, 99 (dela Basaraba III); 130, 149, 153, 156, 200, 204 (dela Vlad Călugărul; cf. No. $\frac{203}{XXI}$ la Acad. Rom.); 268 (dela Radu IV); 546 (dela doamna Voica 1511); 49, 59, 63, 65, 66, 68, 110, 114 (dela Neagoe Basaraba); 284 (dela Radu dela Afumaţi); 279 (dela Radu Paisie); 21 (dela Mircea Ciobanul); 318 (dela Pătraşcu); 522 (dela Cortofleşt şi Cârjă 1478); 519, 533 (dela Dragomir Udrişte 1484—85 şi c. 1482—92); 532 (dela boerii lui Radu IV 1508—09); 483 (dela Calotă vornicul lui Neagoe); 465 (dela Drăghici marele vornic c. 1525—35[36]); 489 (dela Drăghici spătarul c. 1523—24); 527 (dela Vintilă fost vornic c. 1537—47); 500 (dela Daniil mitropolitul); cf. şi No. 478 dela pârgarii Braşovului, jumătatea sec. XVI. Acelaş filigran cu iniţialele MD în No. 59 (dela Neagoe Basaraba).—Apare într'un ms. grecesc din 1476 şi în mss. slave din sec. XVI (Lihačev, II, p. 121); e foarte des la Braşov pela sfârşitul sec. XV (mai întâiu la 1476) şi în sec. XVI, iar la Sibiu între 1450—1500, mai ales dela 1485 încoace (v. Rechnungen I, tabelele); în Moldova îl constatăm d. p. în scrisoarea boerilor lui Ştefan cel Mare Chiracol şi Bucium către Braşoveni (Arh. No. 496).

Cumpănă într'un scut (cu rozetă sau steluţă deasupra): NNo. 47 (dela Neagoe Basaraba); 225, 277 (dela Radu dela Afumaţi); 249, 290 (dela Radu Paisie); 24 (dela Mircea Ciobanul); 561 (dela boerii lui Radu dela Afumaţi); 572 (dela judeţul din Câmpulung c. 1521—43); 518 (dela pârgarii din Brăila, sec. XVI).—Apare la 1512 în evanghelia tipărită de Neagoe Basaraba (Lihačev, II, p. 123), la 1485 în mss. dela Sibiu, la 1486, 1503, 1526—46 în mss. dela Braşov.

Cap de bou: NNo. 8, 12 (dela Dan pretendentul: între coarne cu o linie ce se termină în rozetă, v. Lihačev, II, p. 85); 222 (dela Radu dela Afumaţi: fără linie); 16 (dela Mircea Ciobanul); 559 (dela Drăghici vornicul 1536).

Acelaş filigran cu iniţialele OM la No. 317 (dela Despina doamna), cu MO şi o cruce mare în locul liniei la NNo. 29 (dela Vladislav III), 311 (dela Radu dela Afumaţi), 567 (dela boerii lui Bădica Radul).—Apare la Braşov pela sfârşitul

sec. XV, la Sibiu pela începutul sec. XVI, şi sub forme mai nouă la 1532 şi 1534. Între documentele moldoveneşti din arh. Braşovului îl are scrisoarea lui Ştefan cel Mare din 3 Ianuarie 1472 (No. 444).

Mână sau *mănuşe:* NNo. 210 (dela Vlad Ţepeş); 104 (dela Basaraba III); 124 (dela Neagoe Basaraba); 475 (dela Staico logofătul c. 1482—1507).

Mână cu steluţă sau rozetă (cu cinci ori şease colţuri) *în vârful degetelor:* NNo. 206 (dela Vlad Călugărul); 230, 251, 281, 283 (dela Radu IV); 323, 324 (dela Mihnea I); 142 (dela Vlăduţă); 39, 47, 120 (dela Neagoe Basaraba); 237, 280, 285, 286 (dela Radu dela Afumaţi); 265 (dela Radu Paisie); 488 (dela Ştefin judeţul din Râmnic c. 1506); 537 (dela Sava din Târgovişte 1524); 569 (dela Calea şi Stoican, sfârşitul sec. XVI).

Acelaş filigran cu iniţialele BP la No. 52 (dela Neagoe Basaraba) şi AA (în palmă) la No. 142 (dela Vlăduţă); cf. Lihačev, II, p. 348—349.

Mâna sau mănuşa cu steluţă apare în mss. pela sfârşitul sec. XV şi începutul sec. XVI, în Rusia la 1529 (Lihačev, I, p. CXXXII; II, p. 345 sq.).

Ancoră: NNo. 214 (dela Vlad Călugărul); 270, 287 (dela Radu Paisie: alt desemn); cf. NNo. 515 şi 557 dela pârgarii Braşovului. — Apare la Sibiu pela 1503—04 (?), iar la Braşov între 1525—32 (Rechnungen, I şi Quellen III, tab.).

Ancoră într'un cerc (cu sau fără rozetă deasupra): NNo. 253 (dela Radu dela Afumaţi); 326 (dela Moisi); 555 (dela Calotă vornicul lui Neagoe Basaraba); 466, (dela Vintilă vornicul lui Radu Paisie); 498 (dela Varlam mitropolitul).— Apare la Braşov pela 1515 (Quellen, III, tab.).

Pălărie de cardinal: NNo. 14 (dela Mircea pretendentul 1511); 40, 67 (dela Neagoe Basaraba); 295 (dela Radu dela Afumaţi); 27 (dela Vladislav III); 140 (dela Vlad V sau VI c. 1530—35). — Apare la Sibiu pela 1504—07, în Braşov la 1506 (Quellen I, tab. 2, No. 4).

Tiară papală: NNo. 247 (dela Radu Paisie); 520 (dela boerii lui Radu dela Afumaţi); cf. No. 553 dela pârgarii Braşovului şi scrisoarea lui Petru Rareş din 30 Oct. 1529 (Arh. No. 450). — Sub forma din documentele noastre ea apare în Rusia la 1536, la Braşov între 1540—46 (Lihačev, II, p. 380).

Mai rare sânt următoarele: *stea mare cu o semilună deasupra* în No. 308 (dela Alexandru-Aldea, jos tăiată; lipseşte la Lihačev); *rozetă într'un vas* în No. 177 (dela Vlad Dracul; lipseşte la Lihačev); *înger purtând o cruce* în No. 534 (dela boerii lui Vlad Dracul 1442): după un desemn aproximativ al meu, foarte asemănător cu fig. 2411 din albumul lui Lihačev (vol. III), care împreună cu fig. 2409, 2410 şi 2412 se ivesc în mss. franceze dela 1426 şi 1427 (Acelaş, I, p. 256); *clopot* în No. 159 (dela Vlad Ţepeş; cf. fig. 2559—2561 din Lihačev, vol. III, şi vol. I, p. 274—275, II, p. 210—211; apare la Sibiu întâiaş dată la c. 1400); *trident* în No. 172 (dela Vlad Ţepeş; identic cu cel din scrisoarea lui Ştefan cel Mare către Braşoveni, No. arh. 441; lipseşte la Lihačev); *inel* (cu pietre scumpe sau coroană) în NNo. 37 (dela Basaraba II) şi 91 (dela Basaraba III); *scară într'un cerc* în No. 458 (dela Dragomir Udrişte c. 1482—92); *scară fără spiţe*, cu o rozetă deasupra, în No. 272 (dela Radu IV; lipseşte la Lihačev); *crinul heraldic* în NNo. 102 (dela Basaraba III, cu cruce deasupra); 276 (dela Radu IV; asemănător cu fig. 4235 dela Lihačev, dintr'o tipăritură veneţiană dela 1480, dar fără cruce; cf. Acelaş, II, p. 503); 328 (dela Moisi: alt

desemn); *bust închis într'un cerc,* cu fundă la pălărie, în NNo. 215 (dela Vladislav III) şi 298 (dela Radu dela Afumaţi; lipseşte la Lihačev); *două săgeţi încrucişate* în No. 19 (dela Mircea Ciobanul; cf. Lihačev, III, fig. 2990 şi II, p. 366, dintr'un doc. rusesc dela 1567); *steluţă într'un cvadrat închis în cerc* în No. 17 (dela Mircea Ciobanul; lipseşte la Lihačev); *urs* în NNo. 259, 261, 294 (dela Radu Paisie; apare în acte dela Braşov la 1540, Lihačev, II, p. 280); *topor şi sabie* în No. 521 (întâia jumătate a sec. XVI); *iniţiala A* în No. 51 (dela Neagoe Basaraba; întocmai ca cea de pe ms. braşovean dela 1496, Quellen III, tab. IV, No. 58); *iniţiala P* în No. 231 (dela Radu IV; asemănătoare cu multe din cele reproduse de Lihačev în vol. III, dar alt desemn).

Marca Braşovului: *coroana în trei colţuri, cu rădăcină dedesupt,* apare în scrisoarea lui Radu Paisie de sub No. 260 şi în a lui Mihnea Turcitul de sub No. 321. Hârtia No. 260 este deci din primele produse ale fabricei dela Braşov, care s'a înfiinţat pela jumătatea sec. XVI, după Kemény la 1539 (v. Hasdeu, Cuvinte din Bătrâni, I, p. 45). Marca aceasta, care se vede şi astăzi pe vechiul edificiu al municipalităţii, apare la Braşov pe vremea lui Honterus; în manuscrise ea se găseşte la 1545 şi 1551 (Quellen, III, tab. 2), iar în cărţi tipărite întâiaş dată pe evanghelia slavoromână dela 1561 (Lihačev, I, p. CLXXXVI); v. Bianu şi Hodoş. Bibliografia românească veche, p. 43—46.

Interesantă e figura cu NNo. 2580, 2581 şi 3390 din albumul lui Lihačev (No. 3386 e o variantă a aceleiaş figuri). Ea se găseşte în NNo. 78, 84, 101, 106 şi 759 (dela Basaraba III), 575 (dela Neagu vornicul 1480), 535 (dela Vintilă logofătul 1480), 524 (dela Dragomir al lui Manea c. 1481): la NNo. 78 şi 524 nu e întreagă. În afară de aceste scrisori româneşti, de un manuscris rusesc din sec. XV şi de octoihul tipărit de Şvaipolt Feol la Cracovia în 1491, acest filigran nu se mai găseşte decât într'o tipăritură neapolitană din 1485, ceea ce indică cu deplină siguranţă originea italiană a hârtiei.

Înşirând aci filigranele cele mai obişnuite din documentele dela Braşov şi notând aproximativ epoca la care ele apar în manuscrise sau incunabule, mai ales în Transilvania şi în ţările vecine, n'am avut altceva de scop decât de-a arăta că nici una din datările hipotetice, făcute fără consideraţie la filigrane, nu e în contrazicere cu ce se ştie până acum asupra apariţiunei treptate a acestora. În mod direct ele servesc foarte rar la datarea unui document. Aşa d. p. scrisoarea voevodului Radu de sub No. arh. 260, care după caracterele paleografice ar putea fi atribuită lui Radu Paisie sau lui Radu dela Afumaţi — după pecete ea nu poate fi datată, deoarece e cu totul stricată—am pus-o în «Documente şi Regeste» între anii 1535—45; găsind pe hârtia ei marca Braşovului şi ştiind că această hârtie nu poate fi mai veche decât 1539 — anul în care se presupune că s'a înfiinţat prima fabrică de hârtie la Braşov — datarea şi mai precizǎ a scrisorii ar fi c. 1540—1545. Alte cazuri, în care filigranul

ne poate ajuta la datarea documentului, vor fi discutate în vol. II la NNo. respective [1]).

Fără nici o consideraţie însă la marca de fabrică, se poate distinge uşor hârtia din prima jumătate a sec. XV de cea din sec. XVI; cea din urmă e de obiceiu mai subţire, mai puţin albă şi de multe ori îngălbenită de vechime. Afară de aceasta, pe hârtia mai veche aşa numitele «vergeures» (v. Lihačev I, p. XXI sq.) sânt mult mai expresive.

Este evident că toată hârtia aceasta era preparată din in. Pe *bombicin* nu există nici un singur document românesc în arhivul Braşovului, cum nu se găsesc dealtmintrelea nici în celelalte depozite de documente ale noastre. Nici aşa zisa *hârtie turcească*, groasă, lucie şi de format mare, nu se întrebuinţa în acel timp.

Urme de *linii* sau *punctaţiuni* n'am observat în documentele dela Braşov; şirele sânt totuş drepte în cele mai multe din ele. Scriere strâmbă au pe ici pe colea scrisorile boereşti sau ale persoanelor private.

Cerneala este la cele mai multe neagră, dar de un negru deschis, pe care unii îl numesc rădăciniu; din sec. XVI sânt câteva scrisori cu cerneală neagră consistentă. Foarte puţine din sec. XV au cerneală *albăstrue* ce bate în verde. Astfel sânt scrisorile de sub NNo. arh. 299 (dela Radu II), 303, 305, 307, 512 (dela Alexandru-Aldea; cf. No. $\frac{202}{XXI}$ dela Acad. Rom.), 147, 165, 171, 178, 179, 186, 187 (dela Vlad Dracul; cf. hrisovul din 13 Aug. 1437 dela Arh. Stat., Miletić, DR., No. 6), 25, 28 (dela Vladislav II), 75, 79, 83, 96 (dela Basaraba III), 195 (dela Vlad Călugărul), 457 (dela Dragomir al lui Manea) şi alte câteva. E la fel cu cerneala ce se constată şi în unele documente moldoveneşti din acelaş timp [2]).

---

[1]) Filigrane dela sfârşitul sec. XVI şi din sec. XVII se găsesc reproduse în Cuvinte din Bătrâni, vol. I, p. 25, 44, 55, 79, 84, 107, 179: între acestea marca Braşovului şi a Sibiului, şi în Rev. p. istorie, arheol. şi filolog. a d-lui Tocilescu, artic. Documente inedite privitoare la istoria română, vol. I, III, V.

[2]) Arh. ministeriului de externe din Moscva: după ed. Uljanickij, NNo. 62 şi 63 (1446), 69 (1449), 72 (1452—53), 75 (1454), 76 (1455—56), 84 (1457).—Arh. Stat. din Iaşi: doc. din 1453 dela Alexandrel, după comunicarea d-lui N. Iorga. — Arh. oraşului Lemberg: doc. dela 1456 al lui Petru Aron (Kałužniacki, Dokumenta, p. 42, numeşte această cerneală «atrament ciemno-niebieski»; facsimilul alăturat redă încâtva coloarea originalului).—Bibl. Acad. Rom.: doc. dela 20 Dech. 1437—38 (Ilie şi Ştefan), 21 Dech. 1451—52, 12 Aug. 1452, 23 Fevr. şi 8 Iulie 1453, 18 Fevr. 1455 (Alexandru), 23 şi 25 Aug. 1455, 18 Fevr. 1456 (Petru), 12 Aug. 1458, 12 şi 22 Ian. 1495 (Ştefan). La cele mai vechi cerneala este albastră deschisă, la ale lui Ştefan cel Mare albastră închisă, aproape neagră.

În sec. XVI cerneala este la toate neagră. Ea s'a păstrat foarte bine; nu există nici o bucată în care să se fi șters așa ca să nu poată fi cetită, lucru ce s'a întâmplat foarte des cu documentele noastre interne, mai ales cu cele din arhivele statului. Cauza este modul mai îngrijit de păstrare și lipsa de umezeală.

Cu *cerneală roșie* sau *chinovar* se scriau inițialele și monogramele: inițialele mai rar, monogramele aproape totdeauna. Monograme în cerneală neagră sânt foarte puține, și acestea numai din sec. XV, d. p. în doc. lui Mircea din 1413 (No. I), în ale lui Mihail I (No. II și III), în al lui Dan II din 1431 (No. XVII) și în scrisoarea lui Basaraba III cel Tânăr din Sept. 1474 (No. CV). Din documentele interne monogram negru are hrisovul lui Vladislav I pentru mânăstirea Vodița și mai multe hrisoave de-ale lui Mircea, d. p. două porunci inedite către mânăstirile Cozia și Codmeana (Arh. Stat.), documentele editate de Miletić DR. sub No. 2 (fără dată), 3 (1406), 4 (1409) și donația către mst. Snagov (fără dată) dela Acad. Rom. No. $\frac{174}{XX}$. Monogram negru are și actul dela 23 Sept. 1403 din arh. ministeriului de externe din Moscva (Uljan., No. 16), pe când scrisoarea de după 1403 din acelaș arhiv (ibid., No 17) are monogram roșu; judecând după fotografii, tratatele dela 1390 și 1391 au tot monogram negru. După Mircea, el este o rară excepție.

Formatul documentelor, atât al privilegiilor sau tratatelor, cât și al scrisorilor, este foaea, folium; ne-am aștepta deci să fie numite, ca și cele moldovenești, листъ. Dar terminul acesta, în Moldova de origine rusească, lipsește în Țara Românească, deși se constată și la Bulgari [1]); documentul se numește aci «carte», книга. Acesta e terminul generic pentru noțiunea «document»; vezi d. p. scrisoarea lui Coico, logofătul lui Dan II, din 1431 (No. CCVI), unde privilegiul comercial scris de dînsul în acelaș an, Ian. 30, e numit «carte»: та им дадωχ книгѫ; и сторих имь дрѹгѫ книгѫ. Cf. și «варе кто им... тет ѹзети повиш(е) ωт тоꙗ, що ест писано ѹ книгѹвѹ господства ми» în privilegiul comercial al lui Vlad Țepeș dela 1476 (No. LXXIV).

Se întrebuințau totuș mai multe *sinonime* pentru noțiunea «document» și aplicarea lor este destul de consecventă, în raport cu

---

[1]) V. în scrisorea lui Sracimir către Brașoveni: «кои донесе листъ ωтъ васъ, cel ce va aduce scrisoare dela voi» (Archiv f. sl. Phil. XVII, p. 547; Miletić, Novi vlaho-bъlgarski gramoti, p. 46).

natura cuprinsului. Trei sânt terminii cei mai obişnuiţi: hrisov, poruncă şi carte.

Privilegiile comerciale mai însemnate şi tratatele de pace, de alianţă sau de închinare sânt numite *hrisoave*, slav. хрисовоулъ; este cuvântul grecesc χρυσόβουλλον, χρυσοβούλλιον=bulla aurea, termin adoptat de ţarii bulgari şi dinaştii sârbi dela Bizantini, pentru documentele de donaţiuni la mânăstiri sau la boeri, deşi bulla lor nu era de aur, ci de plumb; coresp. lat. diploma, litterae. Formulele acestor hrisoave se deosebesc fundamental de ale celorlalte documente; ele au fost împrumutate de Bulgari şi de Sârbi din hrisoavele împăraţilor bizantini şi au trecut şi în ale noastre, dar afară de titlu şi blestem n'au nici o importanţă pentru explicarea documentelor dela Braşov [1]).

În sens propriu şi impropriu este întrebuinţat în cancelaria domnilor români terminul *poruncă*, atât pentru ordinele date slujbaşilor domneşti: boerilor, vameşilor, schilerilor şi altor slugi, cât şi pentru privilegii acordate Braşovenilor sau pentru documente de altă natură. Cuvântului «poruncă» îi corespund în textele slave doi termini, unul de origine bizantină, altul de origine slavă: ωризмо şi повелѣнїе.

Ѡризмо, care însamnă propriu hotărîre, apoi poruncă, mandat, e grecescul ὁρισμός, întrebuinţat în înţeles de «mandatum» de împăraţii bizantini şi de despoţii din Epir în sec. XIII [2]). Îl găsim, în înţeles impropriu, la Bulgari; aşa privilegiul comercial dat de Ioan Asan II negustorilor Raguzani, c. 1231, e numit ωриз'мω: † дава царство ми ωриз'мω си хωрѣ всеи дѫбрωвниш[ь]стѣи: dă împărăţia mea această poruncă a mea întregii ţări a Dubrovnikului [3]). Cf. scutirea de vamă acordată Târgoviştenilor de Dan II: дават гос-

[1]) Cele bulgăreşti, care ne interesează mai direct, sânt adunate la un loc de Šafařík, în Památky: Okázky občanského pisemnictví, Praga 1870, şi de Sreznevskij, în Свѣдѣнія и замѣтки о малоизвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ, III (No. LXXXI — XC), St.-Petersburg 1879. Originalele se găsesc încă în mânăstirile cărora au fost acordate, afară de unul care se află în biblioteca Academiei imperiale din St.-Petersburg; fotografii în colecţia lui Sevastianov din Muzeul Rumjancov în Moscva şi un foarte frumos facsimile în Aprilov, Болгарскія грамоты, Odessa 1845. O bibliografie necompletă şi nu tocmai exactă dă Karskij în Paleografia sa, ed. 2, p. 53—54; v. Jireček, Geschichte der Bulgaren, p. 374. Asupra unor ediţii nouă din Bulgaria, mie inaccesibile, v. Извѣстія отдѣленія русскаго языка и словесности И. А. Н., tom. VIII (1903), fasc. 2, p. 416 şi urm.

[2]) Jireček, în Archiv f. sl. Phil. XIX, p. 603.

[3]) Sreznevskij, l. c., p. 9; cf. Jireček, Geschichte der Bulgaren, p. 409.

подство мн сие шризмо господства ми шрашȣ господства ми, Трьговищѣном: dă domnia mea această poruncă a domniei mele orașului domniei mele, Târgoviștenilor (No. XIII, 1420—24), sau privilegiul comercial dat de acelaș Brașovenilor: давать господство ми сїе шризмо господства ми Брашовѣном щото кȣпчюать вь земли господства ми: dă domnia mea această poruncă a domniei mele Brașovenilor ce umblă cu negoațe în țara domniei mele (No. IX, 1422). Cf. pasajele citate la indicele de cuvinte sub шризмо și documentele dela 1407 (Miletić, DR., p. 329), 1418 (ibid., p. 331), 1458 (Venelin, p. 91), 1490 (Arh. ist. I, 1, p. 6) ș. a., precum și verbul орисȣвам, орисȣѫ, din grec. ὁρίζω, διορίζομαι.

Повелѣнїе, ce corespunde în textele vechi slovenești grec. ἐπίταγμα, πρόσταγμα, δόγμα, κέλευσις, κέλευσμα, e în documentele dela Brașov mai rar întrebuințat decât шризмо; d. p. «вь кои час видите сие повелѣнїе господства ми» pentru o poruncă a lui Vlad Țepeș către vameșii din Rucăr (No. LXXIII) și «давать господство ми сїе повелѣние» pentru privilegiul comercial acordat de acelaș domn Sașilor dela Brașov în 1476 (No. LXXIV). În documentele interne se găsește mai des. Astfel actul lui Mircea cel Bătrân (Octomvrie, fără an), prin care se confirmă o indiviziune de avere între fiii boerilor Vâlcul și Stanciul (care murise), e numit în acelaș timp шризмо și повелѣние: и дарова мȣ господство ми сие... шризмо господства ми, iar mai jos: хто ли се покȣсит разшрити сие повелѣние господства ми (Acad. Rom. $\frac{144}{XLV}$). Deasemenea actele prin care Radu cel Frumos confirmă mânăstirilor Tismana și Cozia proprietatea unor munți, bălți și gârle, la 28 Iulie și 14 Oct. 1465, sânt numite повелѣнїе (Arh. Stat.). Cf. și cele dela 15 Ian. 1467, 16 Iulie 1472 din Arh. Stat., sau cele dela 1476 și 1478 din Venelin, p. 118 și 111.

În sens de «poruncă» și «act ce conține o poruncă» găsim acest cuvânt și în documentele sârbești; se întrebuința de bună samă și la Bulgari. În zakonikul lui Ștefan Dușan el însamnă a) poruncă, d. p. повелѣние царево, poruncă împărătească (art. 187), b) actul prin care se dă această poruncă, d. p. безь книге повелѣнїа царства ми (art. 185, ed. Novaković dela 1898); cf. сие повелѣние пише кралевьство ми кнезȣ дȣбровьчьскомȣ и вьсѣи шпькинѣ: această poruncă o scrie crăiea mea cnezului din Dubrovnik și obștii întregi (Miklosich, Monumenta serbica, p. 40) și Daničić, Rječnik, s. повелѣние.

Carte, книга, se întrebuința foarte des în sens special de scrisoare, litterae, epistola, ca și la Bulgari sau Sârbi: «добытшк да ни

дате кто вы книгѫвѫ донесе» (No. CCXI), «да ми пишет книгѫ сїѫ, и ним писах книгѫ сиѫ» (No. CCXII), «и книгѫ ви писах» (No. CCXIV), «ѹпишете ѹ книгѫ и запечатете (No. CCXV), «да ми пошлете книгѹ ѹ Тръговище (No. CCXXXIV), «послах... Ѡпрѣ граматик съ книге до вас и до вицъвоиводѹ» (No. CXV), «и книге ми ест ѹчинил царь (No. CXXXIV), ș. a. m. d. [1]).

În arhivul Brașovului există un privilegiu comercial al lui Dan II (30 Ian. 1431) *în două exemplare*, unul pe pergament, altul pe hârtie [2]). Acesta, neavând pecete, a fost menit probabil să rămâe în cancelaria domnului. Este de admis că cel puțin pentru tratatele mai însemnate și pentru privilegiile comerciale, în care se consemnau o mulțime de taxe vamale, domnii se îngrijau să aibă la îndemână un exemplar, după care cancelaria lor sau vameșii să poată controla, în caz de discuții, aceste taxe. Se știe însă că arhive de stat n'au existat în timpurile vechi la noi, și astfel aceste duplicate s'au pierdut fără urmă. Este probabil că se păstrau și copii după unele scrisori trimese la Brașov; ele au avut însă aceeaș soartă. Cel puțin până acum nu s'a găsit în depositele noastre nici o urmă de condici de copii, sau așa numite Kopialbücher, din sec. XV—XVI [3]).

Dar nici în arhivul Brașovului nu se găsesc copii după răspunsurile trimese domnilor sau boerilor români; cele câteva scrisori ale pârgarilor din Brașov, ce se găsesc astăzi printre cele românești, par a fi fost scrise, dar nu trimese.

Toate documentele românești dela Brașov sânt scrise cu *chirilică:* cele mai vechi, din prima jumătate a sec. XV, în *semiuncială*, cele din a doua jumătate a acestui secol și din secolul următor în semiuncială amestecată cu elemente cursive sau în *cursivă* curată. În uncială nu e nici unul.

Sânt între ele modele foarte frumoase de semiuncială, ca scrisoarea lui Gherghe Lascar de sub No. 545 (CCXIV), a lui Antonie cămărașul de sub No. 548 (CCXV), a lui Sinadin de sub No. 497 (CCXXXIII), câteva scrisori ale lui Radu II, Dan II, Vlad Dracul ș. a. Cursivă cu-

---

[1]) V. Miklosich, Lexicon și Daničić, Rječnik, s. v. În traducerea bulgărească a lui Manasses книга corespunde odată grec. χάρτης în înțeles de scrisoare, vers. 1865 și 1867: χάρτῃ πιστεύει γράμματα, τὸν χάρτην ἀκοντίζει: bulg. на хартїи написоуетъ писанїе, книгѫ помѣтаетъ, cod. Sin. f. 63 v.

[2]) V. și declarația lui Dan pretendentul dela 2 Aprilie 1459 (No. CCLXVIII).

[3]) Asupra condicelor de mai târziu (din sec. XVIII), vezi N. Iorga, Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea, II, p. 637—638.

rată în sec. XV nu constatăm decât în scrisoarea lui Alexandru-Aldea dela 1432 (No. 512) — care însă e o cursivă sârbească, ca și limba în care e redactată, — în scrisoarea dela 1478 a trimișilor lui Basaraba III la Ștefan Báthory (No. 522), în ale lui Vlad Călugărul de sub NNo. 194 și 213, în ale lui Radu IV de sub NNo. 228, 251, 267, în ale lui Dragomir Udriște (NNo. 477, 539), Gherghina pârcalabul (No. 487) și Cârstian vornicul (No. 536). Ea este rară chiar în sec. XVI; vezi *mai* ales NNo. 488 dela Ștefin județul de Râmnic, 492 (dela Calotă vornicul lui Neagoe Basaraba), 531 (dela Stoica pârcalabul lui Radu Paisie) și 502 (dela Coadă clucerul); mai des se ivește dela Neagoe Basaraba încoace. Elemente cursive se strecoară însă și în documentele cele mai vechi ale sec. XV-lea; astfel documentul lui Mircea pentru fiii lui Vâlcul și ai lui Stanciul are atât de multe (в, д, з, т, ѹ, ч), încât mai am putea zice că e scris în cursivă, dar o cursivă foarte asemănătoare cu cea sârbească contimporană.

Este știut că în țările române semiunciala a avut o viață mai lungă decât la Slavii de sud sau la Ruși. În Bulgaria și în Serbia cursiva se întrebuința chiar în sec. XIII; așa d. p. printre documentele sârbești din arhivul curții imperiale dela Viena am văzut din acest secol modele desăvârșite de scriere cursivă. Dintre cele bulgărești sânt scrise așa hrisovul lui Constantin Asan către mânăstirea Sf. Gheorghe din muntele Virpino, în a doua jumătate a sec. XIII, și scrisoarea lui Ioan Sracimir către Brașoveni c. 1369—1387 [1]). În Rusia cursiva apare pela sfârșitul sec. XIV.

În general, scrierea documentelor noastre vechi este frumoasă și ceteață. Caligrafii noștri, în raport cu cei sârbești și mai ales cu cei rusești contimporani, erau superiori în arta lor. Se găsesc, se înțelege, și scrisori urîte, rareori însă între cele ieșite din cancelaria domnească. Ductul scrierii e caracteristic Țării Românești; el se aseamănă în sec. XIV și la începutul sec. XV (doc. lui Vladislav I, Dan I, Mircea I, Mihail I, Radu II Praznaglava, Alexandru-Aldea și Vlad Dracul) cu cel din documentele și manuscrisele bulgărești și n'ar putea fi confundat nici odată de un cunoscător cu al celor rusești sau sârbești. Din puținele facsimile reproduse de Hasdeu în Negru Vodă, de Kałužniacki în Dokumenta mołdawskie

---

[1]) O fotografie a celui dintâiu am văzut în muzeul Rumjancov din Moscva; un facsimile după a doua am publicat în Archiv f. slav. Phil, vol. XVII. Despre hrisovul lui Const. Asan, pe care slavistul rus Grigorovič l-a copiat din original, și Grigorovič și Sreznevskij spun că e scris în cursivă «скоропись».

i multańskie, de Miletić în Daco-Românii și în Sbornik vol. XVI—XVII, de D. Sturdza în Documentele dela Wiesbaden, se poate convinge oricine despre aceasta, dacă le va compara cu celelalte documente chirilice contimporane.

Singurele documente care prezintă oarecari dificultăți la cetire sânt scrisoarea lui Alexandru-Aldea dela 1432 (No. XXX), a lui Cortofleșt și Cârjă dela 1478 (No. CCXXII) și a clucerului Coadă dela c. 1526—1542 (Arh. No. 502), cea mai urîtă și cea mai încurcată din toate: din stilul ei primitiv și din multele forme gramaticale greșite se vede că a fost scrisă de un grămătic foarte ignorant.

A da o caracteristică preciză a scrierii, după secole sau decenii, e foarte greu; schimbările ce au suferit literile unciale până să se transforme cu încetul în semiunciale și cursive sânt foarte vechi; ele sânt anterioare documentelor din colecția noastră. În lipsă de facsimile care să dea intuiția scrierii vechi, trebue să mă mulțămesc a-mi spune impresia generală ce mi-a lăsat lectura lor. Documentele din prima jumătate a sec. XV: cele dela Mircea cel Bătrân, Mihail I, Radu II, Dan II, Alexandru-Aldea și Vlad Dracul se deosibesc dela prima vedere de documentele din a doua jumătate a acestui secol, d. p. de ale lui Basaraba cel Bătrân, Basaraba cel Tânăr, Vlad Călugărul sau Radu cel Mare; mai greu de deosebit sânt documentele lui Vlad Țepeș de ale predecesorului său Vlad Dracul sau de ale urmașului său Vlad Călugărul; pe Vlad Țepeș îl desparte de cel dintâiu numai un deceniu, de al doilea numai două decenii; și totuș, în urma unei lecturi repetate a scrisorilor lor, ele se pot distinge cu oarecare siguranță.

Tot așa se disting ușor documentele sec. XVI de ale sec. XV; o scrisoare a lui Neagoe Basaraba nu poate fi confundată de ochiul obișnuit cu una dela Basaraba cel Bătrân sau dela Basaraba cel Tânăr. Deasemenea documentele lui Radu Paisie se pot deosebì cu ușurință de ale lui Radu cel Frumos sau Radu cel Mare, foarte greu însă de ale lui Radu dela Afumați; aci trebue să recurgem de cele mai multe ori și la alte criterii, și greșeala nu se va putea evita cu deplină siguranță nici odată.

Există însă o deosebire între scrisorile domnești și cele boerești: în cele dintâi, scrise de caligrafi cu școală și tradiție îndelungată, semiunciala își păstrează mai bine și mai îndelung formele sale vechi și frumoase; în cele boerești ea le pierde mai de grabă. Deaceea, în aceste din urmă elementul cursiv iese la iveală mai curând

decât în cele dintâi, și vom fi aplicați, la întâia vedere, a da scrisorilor boerești o vârstă mai nouă decât o au în realitate. În cursul studiilor, mi s'a întâmplat de mai multe ori să pun o scrisoare boerească din sec. XV într'al XVI, mai ales când numele boerului se întâlnește în amândouă aceste secole; cuprinsul, pecetea sau alte criterii mi-au arătat apoi adevărul.

Cam în acelaș raport de conservatism și de transformare se află documentele față de manuscrise; acestea sânt totdeauna mai conservative. În apus s'a petrecut acelaș lucru. Totuș o deosebire esențială între scrierea diplomatică și a manuscriselor, cum s'a stabilit în multe părți din apusul Europei, nu s'a făcut la noi. Era aceeaș tradiție în mânăstiri ca și în cancelaria domnească: personalul acesteia se pregătia aproape exclusiv în cele dintâi. Și tradiția a fost atât de puternică, încât caracterul scrierii se păstrează, în tot cursul sec. XV--XVI, așa de bine, că este cu neputință d. p. să se confunde astăzi un document muntenesc cu unul moldovenesc contimporan; pornind dela alte modele, dela cele rusești [1]), scrierea moldovenească are ductul ei caracteristic, mai regulat și mai puțin variat decât cel muntenesc.

Abreviațiunile sânt tot aceleași ca în manuscrise. Normele lor sânt constante, și nu putea fi altfel; paleografia greacă și latină, cu mult mai bogate în abreviațiuni decât cea chirilică, prezintă aceeaș însușire. Deaceea este o aberațiune paleografică încercarea d-lui Ilie Bărbulescu [2]) de a explica abreviațiunea pentru **царь** (împărat, țar) din porunca lui Radu II Praznaglava (No. VII) ca pentru **царинарь** (vameș); **ц҃рю = царинарю** ar fi un nonsens în paleografia chirilică; **ц҃рю** nu poate fi decât **царю**, vocativul dela **царь**, cum **г҃ь** e totdeauna **господь**, **г҃нь** e totdeauna **господинь**, și așa mai departe. În original se citește foarte lămurit: **ц҃рю Ꙗлеѯандре**; v. nota dela No. VII [3]).

Sigle, ca în paleografia greacă și latină, nu se întrebuințau în cea chirilică. Inițiale pentru nume întregi se găsesc numai în peceți, și acestea însă în cazuri rare și dubioase (cf. No. IV). *Criptograme*,

---

[1]) Documentul lui Roman dela 30 Martie 1392 (Arh. Stat.) și unele documente dela începutul domniei lui Alexandru cel Bun au întocmai aceeaș scriere ca documentele galițiene contimporane.

[2]) Cercetări istorico-filologice, București 1900, p. 99 și urm.—Studii privitoare la limba și istoria Românilor, București 1902, p. 105 și urm.

[3]) Comp. și traducerea d-lui B. P. Hasdeu din Negru-Vodă, p. CCXLI, unde se dă însă acestui document data greșită 1374.

în documentele dela Brașov n'am găsit, afară dacă nu cumva cuvântul шȣѡ din scrisoarea de sub No. CXXXVI nu reprezintă un criptogram; în documentele interne se găsesc pe ici pe colea, mai ales în date [1]).

Interpunctiunea este în documente aceeaș ca în manuscrise; virgula nu există, ci numai punctul și câteva semne formate din liniuțe drepte sau încovoiate, cu puncte sau cercuri deasupra și dedesubtul lor. Vezi o colecție de astfel de semne la E. Th. Karskij, Очеркъ славянской кирилловской палеографіи, Varșovia 1901, p. 232 și urm. La sfârșitul documentelor, mai ales în sec. XV, se găsește de obiceiu, după monogram, un semn ce seamănă câte odată cu д cursiv sârbesc și pe care îl întâlnim și în diplomatica latină contimporană; forma cea mai veche a lui se vede în documentul lui Vladislav I, c. 1365—1366; v. facsimile la Hasdeu, Negru-Vodă. Aceeaș formă o are acest semn în documentele lui Mircea, d. p. în cel dela 1387 (orig. în Arh. Stat., textul în Arhiva istorică III, p. 191—193, fără acest semn), în cele dela 1390, 1391 (fotografii la Acad. Rom.), 1409 (Miletić, DR., p. 329), în al lui Mihail din 1418 (ibid., p. 331), în ale lui Dan II din 1422 și 1431 [2]) ș. a. m. d. În documentele de mai târziu el se micșorează până ce devine o simplă cruce neregulată [3]) și dispare apoi cu totul sau e înlocuit cu puncte [4]).

Inițialele se obișnuesc mai ales la începutul documentelor; cele mai dese sânt: **А** din **азъ**, **Б** din **божїи** (d p. **божїею милостїю** în scrisoarea lui Vladislav III, Arh. No. 29), **В** din **въ**, **І** din **Іѡанъ**, **Іѡ**, **И** din **иже** (**иже въ христа бога благовѣрныи** etc.), **М** din **милостїю** sau **милостїѡм**, **Ѡ** din **ѿ** în scrisorile boerești și alte câteva litere. Deși se găsesc și în documentele cele vechi, chiar într'ale lui Mircea, inițiale destul de înalte (d. p. **А** din **азъ** în hrisovul dela 1387), se observă totuși tendința de a le mări cu cât documentele sânt mai nouă; deasemenea se înmulțesc ornamentele, așa că pela începutul sec. XVI avem inițiale ce cuprind jumătate din marginea stângă a documentului sau aproape documentul întreg și așa de bogat ornate, încât abia se recunoaște litera. În sec. XV inițialele sânt

[1]) Astfel scriitorul unui document din arhivele statului dela 25 Ian. 1499 își ascunde numele sub criptogramul: ѱдȣд и·в зв д нжнквѡд (with superscript е, п, ȣ), въ столни град Тръговище, м̑ца ген. к̃е днь, в лѣт[о] ҂зз.

[2]) V. Sbornik, vol. XVI—XVII (facsimile), și nota dela No. XVII.

[3]) V. scrisoarea lui Basaraba II cel Bătrân dela 1476, la D. Sturdza, l. c., pl. I.

[4]) Ibid., pl. II. și III.

de obiceiu negre, în sec. XVI aproape totdeauna roşii, iar la documente cu deosebire pompoase, d. p. la unele donaţiuni mânăstireşti din timpul lui Radu cel Mare şi Neagoe Basaraba, în aur.

În textul documentelor iniţialele sânt rare: în sec. XV ele încep câte odată aliniate nouă, aşa d. p. în scrisoarea cea lungă a lui Neagu vornicul dela 1480 (No. CCXXIV); din sec. XVI, d. p. din timpul lui Neagoe Basaraba, sânt mai dese. Tot din timpul lui încep a se ivi şi iniţialele imitate după cărţi tipărite, şi anume în felul celor din evanghelia dela 1512. În actele dela Braşov nu se găseşte nici unul de felul acesta.

Cifre arabice sau *romane* nu se întâlnesc deloc; numerotaţia este peste tot cea bizantino-bulgară şi nu prezintă nimic nou. În scrisorile latineşti cifrele arabe se arată în mod sporadic în locul celor romane dela sfârşitul sec. XV încoace: la 1476 (No. CCLXVII), 1479 (No. CCLXXXIV), 1492 (No. CCXC), 1493 (No. CCXCII), 1498, 1499, 1500 (NNo. CCXCVII—CCC), ş. a. m. d.

§. 3. *Particularităţile interne.*

Trecând la particularităţile interne ale documentelor dela Braşov, trebue să spun întâiu câteva cuvinte asupra limbei în care sânt scrise.

Ca toate actele ieşite din cancelaria domnilor români, afară de rare excepţiuni [1]), documentele dela Braşov sânt scrise în limba bulgărească, şi anume cele mai vechi, din întâia jumătate a sec. XV, într'o redacţiune mediobulgară destul de corectă. Aceasta merge cam până la Vlad Dracul. Dela Vlad Ţepeş încoace începe a se corupe, a primi tot mai multe forme neobulgare, iar în sec. XVI se introduc şi multe elemente sârbeşti [2]).

---

[1]) Scrisorile lui Mircea cel Bătrân către Vladislav Jagiełło, una din 23 Sept. 1403, alta de după 1403, au redacţiunea rusească întrebuinţată pe vremea aceea în Moldova. Uljanickij, Materialy, p. 13—15; Hurmuzaki I, 2, p. 824—826. Rusisme sânt şi în privilegiul din 1439 al lui Vlad Dracul către Lembergeni (Kałużniacki, Dokumenta, p. 28—29).

[2]) Asupra acestora, care în mod sporadic se găsesc chiar în cele mai vechi documente munteneşti, cum se găsesc dealtmintrelea şi în cele bulgăreşti din sec. XIV, cf. Miletić, Novi gramoti, p. 101—103. Cele mai obişnuite sânt: din domeniul foneticei ȣ pentru ѫ, к, г pentru ћ ђ (ć, ǵ), pe lângă ч, щ, ꙑ pentru ж în єрє, тєрє, ѻ pentru ѧ la participii şi ȣ pentru ѧѫ (!) în câteva cuvinte (mai ales дȣжєнь= дѧжєнь); din domeniul morfologiei sufixul -ѻм la instr. temelor în *a*, gen. sg. şi

Influența limbei populare bulgărești se resimte nu numai în fonetică și morfologie, ci și în sintaxă și lexicon. Este meritul d-lui Miletič de a fi arătat mai întâiu acest lucru, în studiul excelent ce însoțește ediția sa de documente brașovene și care completează celălalt studiu al d-sale, tot așa de important, deși mai sărac în fapte, din Daco-Românii și literatura lor slavă. Desvoltările d-lui Miletič din aceste două scrieri istovesc aproape tot materialul linguistic și filologic al documentelor noastre. Cu o competență desăvârșită în această materie, d-sa a arătat importanța cea mare ce o au aceste documente pentru istoria limbei bulgare, mai ales pentru epoca în care scrierea încetase aproape cu totul în Bulgaria (sec. XV—XVII). Documentele noastre formează transițiunea dela povestea despre războiul troian sau așa numita «trojanska priča», unicul monument literar bulgăresc din sec. XIV cu elemente populare, la producțiunile sec. XVII, când particularitățile de astăzi ale dialectelor bulgare erau definitiv stabilite. În ele se găsesc urmele multor procese fonetice, morfologice și sintactice, cari după o acțiune lentă de patru secole au transformat mediobulgara sec. XII—XIV în limba de astăzi, atât de deosebită prin structura ei de celelalte limbi și dialecte slave. Se înțelege că limba documentelor noastre, ca orice limbă pur literară, este cu mult mai conservativă decât cea vorbită în acelaș timp în Bulgaria sau în coloniile bulgărești din Transilvania și Ungaria; cu toate acestea sânt puține fenomene linguistice particulare neobulgarei care să nu-și fi găsit expresiune în documentele noastre.

Astfel avem, din fonetică: pe ѫ cu valoare de ъ (rom. *ă*) sau *a*, pe ѧ cu valoare de *e* sau *i͡a*, *e͡a*, pe ы cu valoare de *i*, pe ъ, ь trecute în *o*, *e* în silabele accentuate și în sufixe, pe *l* epentetic dispărut adeseori, și chiar fenomene mai nouă, cum e d. p. reducerea lui *o*, *e* neaccentuați la *u*, *i*, o trăsătură caracteristică dialectelor bulgare de ost (Miletič, Novi gramoti, p. 106) și contracțiunea lui *oi* în *o* la verbele **доити, поити** (**доти, поти, подѣте** p. 57, **доде** p. 255). Din morfologie, avem la nume: în sg. dispariția formelor flexionare vechi (începută cu temele în *a*) și înlocuirea lor treptată cu forma ca-

ac. pl. în -є la femenine (în pl. și la neutre), sufixul -га la gen. pronominal, suf. -мо la pers. 1 pl. Prezența lor în documentele muntenești e deseori în legătură cu naționalitatea grămăticului: documentele în care abundă elementul sârbesc sânt scrise sau de grămătici sârbi, ca d. p. scrisoarea lui Aldea dela 1432 (No. XXX) sau de grămătici de-ai noștri cari și-au făcut școala la dascăli sârbești.

zului general; la pl. generalizarea terminaţiilor -ове, -ови, -ища şi terminaţiei -и la nom. şi acus., apoi şi la celelalte cazuri, în locul sufixelor variate ale declinaţiei vechi; dativele în -ем, -ѣм la temele în -*o*, după analogia declinării pronominale (Търцем, Длъгополцем, сирацем, жупаницем ş. a.); reducerea întrebuinţării formelor determinate ale adjectivelor; înlocuirea formelor pronominale cu forme nouă compuse, ceea ce a avut de urmare deasa întrebuinţare la pronume şi adverbe a particulelor -е, -а, -зи (нне, вне; тиа, туа; тъизи, тиазн ş. a.); la verbe: lăţirea terminaţiei -м la p. 1 sg., după analogia verbelor atematice; dispariţia lui -т la p. 3 sg.; la aor. -хме în loc de -хом la p. 1 pl. şi -хѫ -хъ în loc de -шѫ (-шѧ) la p. 3 pl.; -ѣте în loc de -ите la imperat. p. 2 pl.; infinitive în -уба; infinitive fără -и din sufix sau cu întregul sufix -ти pierdut; participii transformate în gerundii (forme adverbiale): -ще -щи, -ше -ши; participii în -ле la plur., în loc de -ли, nişte forme foarte caracteristice pentru neobulgară. Din sintaxă: înlocuirea genetivului cu acusativul, când avea un înţeles partitiv (obiectivare necompletă) sau când urma după o negaţiune; înlocuirea genetivului posesiv cu dativul posesiv, o tendinţă veche a limbei bulgare, care însă în documentele noastre e foarte pronunţată şi care a contribuit desigur mult la pierderea declinaţiei vechi; întrebuinţarea lui на cu acus. sau cazul general în înţeles de dativ (d. p. слиъ дал на слуга ми Мартин p. 255, що щѫ учинит на тонзи град и на вас p. 81), ca în neobulgară, unde dativul şi genitivul se formează din cazul general cu prep. на; întrebuinţarea preposiţiilor nu cu cazurile vechi, ci cu cazul general, după ce se întâmplase confusiunea între casurile vechi (d. p. între genetiv şi locativ după отъ); o sumă de preposiţii compuse, ca откъ, отпрѣдъ, ceea ce este iarăşi o caracteristică a neobulgarei (cf. откъмъ). Mai rare sânt formele de declinaţie cu на (v. Miletić, l. c., p. 126—127) şi de articol postpus. În textele din vol. I al colecţiei noastre găsim următoarele exemple sigure de articol: длъжникот (p. 8, c. 1415—18), искут (p. 56, 1431), моликот (p. 255, c. 1437), книгѫвѫ (p. 251, c. 1433—37), книгуву (p. 96, 1476), вашено (p. 134, 1477), Молдовѣните (p. 206, 1482—96: de trei ori în aceeaş bucată). Cf. Miletić, l. c., p. 131—132 [1]). Din punctul de vedere lexi-

[1]) Dintre exemplele citate aci trebue şters вамене; textul e de cetit nu вамене су: vămile sânt (cum admite şi Jireček, Archiv XIX, p. 612), ci вамe не су: vămile nu sânt; не este o negaţiune; v. p. 176, No. CXLV.

cal, limba documentelor noastre se caracterizează, în raport cu mediobulgara sec. XII—XIV, printr'o sumă mai mare de elemente bizantine și neogrecești, prin numeroase elemente turcești, care pătrunseseră în sec. XV în toate limbile din peninsula balcanică, prin elementele ungurești, săsești și românești, care n'aveau cum să străbată în limba vorbită în Bulgaria.

Toate aceste chestiuni au fost tratate de d-l Miletić. Rezultatele la care a ajuns D-sa pot fi adoptate deocamdată în întregime; faptele nouă ce se pot aduna din documentele neutilizate de dînsul, atât din cele dela Brașov cât și din cele interne, nu fac decât să le confirme. Aș putea dovedi această afirmație pentru fiecare caz în deosebi; cred însă că nu e locul potrivit aci și-mi rezerv această lucrare după apariția volumului al doilea.

Este însă în deducțiunile istorice ale D-lui Miletić o parte ce nu poate fi primită. Concluziunile ce scoate dînsul, din studiul limbei diplomatice, asupra caracterului etnic al poporului român, asupra populației țărilor noastre în sec. XIV—XVI și asupra originei clasei boerești, sânt parte exagerate, parte greșite.

Este incontestabil că limba slavă a documentelor era pricepută și de domni și de boeri, e chiar foarte probabil că unii dintre dînșii o vorbeau, cum vorbeau și nobilii unguri latinește: multe din scrisorile domnești și boerești au un caracter de intimitate așa de pronunțat, încât nu se pot explica altfel, decât admițând că au fost dictate de ei înșiși. Cf. d. p. scrisoarea lui Alexandru-Aldea de sub No. XXIII, a. 1432, și scrisorile lui Țepeluș privitoare la visteria și soția sa.

A deduce însă de aci că domnii sau boerii noștri erau Bulgari de origine, că în țară se vorbea bulgărește și că deabia prin sec. XVII-lea, când documentele slave încetează, limba bulgară a fost înlocuită definitiv cu cea românească [1]), este cu totul greșit și în contrazicere nu numai cu bunul simț istoric, dar și cu mărturiile clare și autentice ale izvoarelor din sec. XIV—XVI.

Ele ne arată că în timpul acesta se vorbea în Țara Românească numai limba română [2]).

[1]) Cf. și G. Zanetov, Българското население въ срѣднитѣ вѣкове. Историко-юридически скици. Русе (Rusciuc), 1902.

[2]) Observațiuni foarte juste în privința aceasta i-a adus D-lui Miletić și C. Jireček în recensiunea sa din Archiv f. slav. Philol. XIX, p. 601—602, unde se invoacă mărturiile lui Schiltberger, Chalkokondylas, Petantius (pela 1502) și a contimporanului acestuia Tubero.

Scrisoarea lui Neacşul dela Câmpulung, din 1521, păstrată tot în arhivul Braşovului, e o dovadă că la începutul sec. XVI limba română îşi fixase chiar forma literară sub care ne apare în traducerile din a doua jumătate a acestui secol [1]). Scrisoarea lui Dragomir Udrişte dintre 1482—92 (No. CCXXXVIII), care incepe cu «**Бȣнилор и честителм**», ne lasă să întrevedem că încercări de corespondență privată în limba română au existat şi înainte de 1521.

Limba slavă, sau mai bine bulgărească — în izvoarele noastre i se zice slovenească şi sârbească [2]) — era o limbă literară, o limbă cultă, care se menținea în cancelaria domnească prin prestigiul ce i-l dăduse la început biserica şi prin puterea ce i-o asigurase tradiția. Că domnii sau boerii noştri ar fi vorbit în casele lor bulgăreşte, aceasta nu se probează prin nimica. Vorbeau bulgăreşte numai acei dintre dînşii cari erau cărturari, dar aceştia erau prea puțini.

---

[1]) Fiindcă asupra autenticității acestei scrisori s'au ridicat îndoeli (H. Tiktin, în Grundriss der romanischen Philologie, ed. 2, vol. 1: Die rumänische Sprache), reproduc aci, cu ortografia chirilică originală, întreaga scrisoare. Data ei a fost stabilită de d-l Iorga, în Documentele Hurmuzaki, vol. XI, p. 843, unde textul e publicat în transcriere latină.

† Мȣдромȣ и племенитомȣ и чиститомȣ и б(о)гѡм дарованномȣ жȣпан Ханьш Бегнер ѡт Брашов мног(о) здравїе ѡт Нѣкшȣл ѡт Длъгополе. И пак даȣ щире домнїеі тале за лȣкрȣл Тȣрчилор, кȣм амь аȣзит еȣ къ ꙟпъратȣл аȣ ешит ден Софїѧ, ши аминтрѣ нȣ-е, ши сѣȣ дȣс ꙟ сȣс пре Дȣнъре. И пак съ щїѩ домнїꙗ та къ аȣ венит ȣн ѡм дела Никопое де мїе мѣȣ спȣс къ аȣ вꙁȣт кȣ ѡкїи лои (sic) къ аȣ трекȣт чѣле корабїи че щїи ши домнїꙗ та пре Дȣнъре ꙟ сȣс. И пак съ щїи къ багъ ден тоте ѡрашеле къте н҃ де ѡмин(и) съ фїе ꙟи ажȣтор ꙟ корабїи. И пак съ щїи кȣмȣ сѣȣ приисъ неще мещер ден Ц(а)риград кȣм вор трѣче ачѣле корабїи ла локȣл чела стримтȣл че щїи ши домнїꙗ та. И пак спȣи домнїеі тале де лȣкрȣл лȣ Махамет-бег кȣм амь аȣзит де боѧри че сѫнть мещїаш ши де џенере-мїȣ Негре, кȣмȣ аȣ дат ꙟпъратȣл слобозїе лȣ Махамет-бег кȣм пре ниѡ-и ва фи воѧ прен цѣра рȣмънѣскъ, ꙗръ ель съ трѣкъ. И пак съ щїи домнїꙗ та къ аре фрикъ маре ши Бъсъраба де ачел лотрȣ де Махамет-бег, маи вѫртос де домнїеле востре. И пак спȣи домнїеі тале ка маи мареле мїȣ де че амь ꙟцелес шї еȣ; еȣ спȣи домнїеі тале, ꙗръ домнїꙗ та еши ꙟцелепть ши ачѣсте кȣвинте съ цїи домнїꙗ та ла тине, съ нȣ щїе ȣмин(и) мȣлци, ши домнїеле востре съ въ пъзици кȣм щици маи бине. И б(ог)ь те веселит, амїнь.

Adresa: † мȣдромȣ и чиститомȣ и б(о)гѡм даровномȣ жȣпан Ханьш Бегнер ѡт Брашов; *pecetea, de ceară albă, pierdută.* — *Arh. No. 472.*

[2]) Saşii dela Braşov îi ziceau «bulgărească»; cf. «*in carta bulgarica*» în doc. latin dela 1431 (No. XVII, p. 38) şi notița din socotelele Braşovului dela 1530, în care se spune că s'au plătit 4 fl. lui Stoican Bulgarul, «qui in scribendis et interpretandis litteris *sermone bulgarico* scriptis civitati et provinciae ad optata dominorum inservivit» (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, II, p. 207).

Limba bulgărească o scriau scriitorii de profesie, în primul rând *grămăticii* sau *diacii*, cari o învățau în școalele primitive anexate pe lângă mânăstiri și cancelariile domnești, unde prin tradiție și formulare se păstrau și formulele documentelor. Terminul cel mai obișnuit pentru acești scriitori în documentele interne este **граматикъ** [1]), grec. *γραμματικός*, v. NNo. LXXXII, CXV; deopotrivă cu el, dar ceva mai rar, e întrebuințat cuvântul **дињкъ** [2]), grec. *διάκονος*, v. No. XLIX. Alți termini, ca **писарь** (Arh. ist. I, 1, p.·85), **писець** (doc. dela 23 Mai 1524 în Arh. Stat., 15 Martie 1544 la Acad. Rom.; cf. Miletič, Daco-Românii, p. 365, a. 1595), **дињконъ** (**и писах аз Нѣгое мали дїакон**: Arh. ist. I, 1, p. 50, a. 1575), **словѹстроитель** (ibid., p. 142, a. 1512), **словописець** (doc. din 12 Mai 1529 la Arh. Stat.), **словописатель** (doc. din 25 Iulie 1526 în Arh. Stat., de acelaș scriitor Tudoran ca cel precedent), **съписатель** (doc. din 2 Sept. 1528 la Acad. Rom.), **рѹкописатель** (doc. din 15 Dech. 1501 în Arh. Stat.) sau **ѹрикарь** (doc. din 2 Iulie 1538 în Arh. Stat.) sânt izolați; **ѹрикарь** e împrumutat din Moldova.

Aceeaș funcțiune o îndeplineau *logofeții cei mici* și câte odată chiar logofeții cei mari (v. NNo. I și V), deși atribuțiunea acestora era mai mult să dicteze textul documentelor și să le aplice pecetea, de unde și formula «**и рече логофет**: și spuse, i. e. dictă logofătul» (No. XVIII, a. 1431; cf. «† **и рече ми логодет** †», scris în fața monogramului pe documentul din 10 Sept. 1421 al lui Dan II din Arh. Stat.; «**и рече Лъѹдат логофет**» într'un doc. din 11 Iulie 1571 la Arh. Stat.). Astfel hrisovul din 28 Martie 1415 pentru mânăstirea Cozia e scris de Mihail logofătul, mare logofăt era Baldovin (Arh. Stat.); un hrisov din 23 Aprilie 1527 e scris de Tatul logofătul, logofăt mare fiind Teodosie, iar logofăt al doilea Badea Zambac (Arh. Stat.); un altul din 31 Oct. 1529 e scris de Mogoș logofătul, logofăt mare fiind Tudor (Venelin, p. 145; cf. ibid., p. 233 și 235, a. 1591 și 1592).

Domnul [3]), logofătul sau un alt boer dicta așa dar cuprinsul docu-

---

1) Se întâlnește așa de des în textele tipărite, că nu e nevoie de citații.

2) V. **Бонко дїак** la 1514 (Venelin, p. 139), **Марча диак** la 1524 (Arh. ist. I, 1, p. 104), **Флорѣ дїак** și **меншїи въ диацѣхъ Флорѣ** la 1534 (doc. din 3 Aprilie în Arh. Stat. și Venelin, p. 161), **Богданъ мали диакъ** la 1573 (Venelin, p. 210); **Богдан мали диак** la 17 Ianuarie 1575 și 19 Aprilie 1577 (Arh. Stat.); **Станъ еже в' малѣхъ дїацѣхъ** la 1587 (Venelin, p. 225), ș. a. m. d.

3) V. mai jos, p. XLIV.

mentului, miezul lui; grămăticul care scria era însă legat de anumite *formule* tradiţionale, de care nu îndrăznea să se îndepărteze. Ele se repetă aproape în mod stereotip din cele mai vechi documente cunoscute până la cele din sec. XVII și trec apoi în cele românești, d. p. în cele din timpul lui Matei Basaraba [1]). Formulare vechi, de felul celor merovingiene sau carolingiene, nu s'au găsit până acum la noi, cum nu s'au găsit nici la Sârbi și cu atât mai puţin la Bulgari; e foarte puţină nădejde că se vor găsi de aci înainte. Și cu toate acestea, la început ele au trebuit să existe; mai târziu au putut fi înlocuite cu documentele însăși ca modele, căci trebue să ne închipuim că, deși în sec. XV și XVI nu existau la noi arhive în felul celor din apus sau al celor săsești din Transilvania, trebuiau să se păstreze totuș câteva documente în cancelaria domnească, care se muta din loc în loc împreună cu domnul. Exactitatea cu care se reproduc aceste formule, la epoci foarte îndepărtate una de alta, nu se poate explica altfel.

O dovadă despre aceasta este sbornicul cu No. 18 al Muzeului de antichităţi, fost al mânăstirii Bistriţa, azi în biblioteca Academiei Române (No. 2456). El e scris probabil în a doua jumătate

---

[1]) Comp. cu documentele din colecția noastră pe cele publicate de d-l Iorga în Socotelile Brașovului, ed. separată, p. 23—24, 87—88, 91—95, 96—100. Formule şi expresii vechi sânt în textele româneşti următoarele: «alta, de rândul erbii de puşcă şi plumbu» (p. 24); «credinţă şi legătură şi tocmeală neclintită» (ibid.); «la al nostru cinstit și pre iubit şi dela inimă dulce şi bun prieten, jupân Mihai» (p. 87); «pohtim sănătate şi bună pace» (ibid.); «către aceasta ... şi scrisorile dumital[e] pre rând i-am înţăles (sic; ibid.); «alta, fac ştire dumital[e] pentru rândul lui Vasile, cum am avut multă pără» (p. 88); «cu mila lui dumnezeu şi cu norocul cinstitului împărat» (p. 91); «iar când iaste acuma» (p. 92); «deci ne iaste voea» (ibid.); «deci pohtim pre dumneta ca pre un bun prieten şi vecin de aproape» (ibid.); «foarte mă rog dumitale să fii nevoitor pentru acest lucru» (ibid.); «către aceasta-ţi dau ştire domnia mea pentru cinstita carte ce mi-ai trimis dumneata, de toate înţeles-am domnia mea pre rându» (p. 93); «către aceasta facem ştire dumitale pentru rândul lui Vasilie Sârbul ot Necopoe» (ibid.); «şi mai mult val să nu-l mai poarte» (ibid.); «alta, scrisoare ce ne-ai trimes dumneata pentru cel cal, înţeles-am de toate» (ibid.); «să-şi caute lucrul» (ibid.); «într'alt chip nu poate fi» (p. 95); «iar când iaste acum nu s[e] aleag[e] nimica şi nici o ispravă nu iaste» (p. 99); «să le dai şi dumneata poruncă şi învăţătură şi certare» (ibid.); «nu i-au pus lege la judeţul din Itâjnov» (ibid.); «crez, dumneata ştii că noi nu făţărim nimănuilea» (p. 100); «nu se va opri măcar un cap de aţă» (ibid.); «pentru rândul veştilor ce se vor afla» (p. 103), ş. a. m. d. La toate acestea se găsesc corespunzătoarele lor în scrisorile slave din se.c XV şi XVI. Vezi și scrisoarea lui Neacşul dela p. XXXIV.

a sec. XVII și conține, pe lângă alte lucruri, o colecție de 14 documente de cuprins diferit, în slavonește și în traducere românească (pp. 62—99, 105—140): по семь списахомъ хрисовахъ, си рѣч кожани или мемврани господарскωм влашкоє земле, ꙗкож ꙗвлѣет (p. 62): дȣпъ ачаста ам скрис хрисωавеле, ден чѣле де пїѧле кωажниче але дωмнилωр църъи рȣм(ъ)нещи, прекȣм аратъ (p. 105). Unele bucăți sânt copiate întregi după originale, sau după copii mai vechi, altele sânt transformate în formulare în cari numele proprii sânt înlocuite cu імр sau імркъ = rus. имярекъ anume, cu numele». De felul acesta este în parte documentul dela cap. I: «† Въ Христа бога благовѣрном и христȣлюбивом и самодръжавном господаръ нашем іω імр, синъ великаго и предобрагω іω імр, urmează titlul complet, apoi formula: a binevoit domnia mea să dea acest hrisov «бωлѣринȣ господства ми імр и жителнице его імр»; cuprinsul e că se confirmă donatarului proprietatea satului Negoești, pentru care purtase un proces. Sfârșitul e: «сеж(е) оубо и свѣдетели поставлѣем господство ми: пан імр». Formular curat, fără nici un nume propriu, e documentul dela cap. XIV, pe care îl reproduc în întregime.

«Книг(а) архїеренскωм. Исписах епіскωпωви (sic) мис сію книг(ȣ) епіскопства ми ωвωмȣ чловѣкȣ по име імркъ, ꙗкож да ест оу мирно и свободно ωтъ своею жена именем імркъ ωтпрекω Дȣнава; пωнеж(е) ωна ест были порωбили Измаили и със дицам си, а імркъ ωн ест текает оу влашкωе земле тωчїю със главою, таж(е) ест пωслȣжил на нѣкое кȣпци пѧт гωдин, таж(е) съ ест ωженит ȣ влашкое земле, а ωтецъ женам імркъ ωн дωшелъ ест ȣ влашкое земле тере ест ωбрѣтал пω імркъ мȣж ей ωженит, таж(е) ест сказал ωн імркъ ере ест нашил дъщера емȣ жена імркъ».

Formulare de felul acestuia — nu însă alcătuite ca acesta din nevoea de a fixa traducerile românești ale documentelor — au existat de bună samă și în sec. XIV—XVI, cu mult mai complete.

Se înțelege că nu ne putem aștepta să găsim la noi formulele bogate și așa de bine diferențiate ale cancelariilor regale, imperiale sau princiare din apusul Europei; raporturile juridice dintre clasele sociale și afacerile publice erau cu mult mai primitive la noi; deaceea și formulele documentelor au un caracter mai general.

Aplicând însă documentelor noastre terminologia adoptată în diplomatica apuseană, constatăm că toate, afară de scrisorile particulare

ce fac câte odată excepţie dela această regulă, încep cu aşa zisa *«invocaţie»*, care în cele dela Braşov şi în cele munteneşti în general este *simbolică* şi constă în semnul crucei; acesta corespunde chrismonului din diplomatica latină medievală, care era monogramul numelui lui Hristos. În Moldova invocaţia este adeseori verbală, ca în documentele ruseşti şi în cele litvano-polone; în aceste din urmă ea era o imitaţie a celor latine.

După invocaţie urmează *intitulaţia* sau *numele* celui ce dă documentul, în epoca de care ne ocupăm noi numai numele de botez şi câte odată al tatălui (sub forma genetivului la domni, sau adjectivului posesiv la boeri: **Манев** = al lui Manea, **Ѹдрищев** = al lui Udrişte, **Капитанов** = al Căpitanului), nici odată al neamului sau familiei. **Iѡ** dinaintea numelui domnesc lipseşte foarte rar. În documentele mai solemne domnii români citează mai totdeauna numele tatălui lor, însoţit de obiceiu de atributele «bun, mare, prea bun, prea mare: **добрын, великын, прѣдобрын, прѣвеликын**.» Pronumele îl întrebuinţează ei, ca şi ţarii bulgari, la singular: **азъ**.

Numele cuprinde şi *titlul*; acesta variază după importanţa documentului. În hrisoave (privilegii sau tratate) domnii se intitulează: voevozi şi domni ai Ungrovlahiei şi ai părţilor de peste munţi, herţegi de Amlaş şi Făgăraş [1]). Acest titlu se păstrează în actele dela Braşov cât timp corespundea realităţii [2]). În documentele de mai puţină importanţă, d. p. în scrisori, titlul este: voevod şi domn a) al Ungrovlahiei, **оугровлахїиской** sau **оугровлахїиской земли** [3]), b) al Ţării Româneşti, **влашкои земли**, c) român, **влашки** (v. indicele sub Ţara Românească), sau simplu d) voevod şi domn, ca în poruncile date diregătorilor şi slujbaşilor domneşti, d. p.

[1]) La Mircea cel Bătrân găsim şi Dârstorul (Silistra) şi «părţile dunărene» (**подѹнавїе**) în titlu. Aceste din urmă reapar mai târziu, d. p. sub Neagoe Basaraba, în inscripţii. v. N. Iorga, Inscripţii din bisericile României (sub presă), p. 146, 148, 158.

[2]) Până la Vlad Ţepeş (v. actele din Martie şi Iulie 1460 ale lui Vlad Ţepeş şi Dan pretendentul). La 1476 şi 1477 se pare că Basaraba II mai exercita oarecari drepturi în Făgăraş (NNo. CCLXXVI şi CCLXXXIII), dar la 1478, Iunie 19, Basaraba III se roagă de Braşoveni să intervină pe lângă solii regelui ca aceştia să-l lase în posesiunea Amlaşului şi Făgăraşului (No. CCLXXXV). La 1483 acesta se cedează definitiv Saşilor; v. p. 219, nota, şi D. Onciul, Titlul lui Mircea cel Bătrân şi posesiunile lui, Convorb. Liter., XXXVII, p. 230—231.

[3]) Înlocuit câte odată cu **Оугровлахїи**, d. p. în doc. lui Mircea dela 1387 (Arh. ist. III, p. 192) şi Invent. No. 423 din Arh. Stat., în pecetea lui Vlad dela 1396, în a lui Radu III, şi în alte locuri.

în NNo. II, III, XII, XIV, XXI, XXV, XXVI ș. a. Titlul cel dintâiu e cel mai vechiu și probabil de origine bizantină (cf. D. Onciul, Titlul lui Mircea cel Bătrân și posesiunile lui, Convorbiri Literare, XXXV, p. 1015 și urm.); al doilea îl întâlnim în documentele dela Brașov întâiaș dată la Basaraba III în pecete (No. CV, 1474: **воєвода влашкє землє**), apoi la Vlad Călugărul: **господинь землн влашкон** c. 1482—96 (No. CLXVIII) și la Radu cel Mare 1496—97 (No. CLXXIX) și este mai rar decât cel dintâiu; «domn român, **господинъ влашки**» întâlnim mai întâiu la Radu cel Mare 1496—1507 (No. CLXXXIX), apoi la Vlăduță între 1510—12 (Arh. No. 135 și 142), la Neagoe Basaraba 1512—21 (Arh. NNo. 33, 36, 38, 40, 41, 42, 44, 65, 66), la Vladislav III 1524 (Arh. No. 27 și 31), la Radu dela Afumați (Arh. No. 225 și 298), la Radu Paisie și fiul său Marco (Arh. No. 249 și 315) și la domnii următori. Deosebit de acestea, găsim o singură dată la Dan pretendentul 1460 titlul **фѹртєш = фѹрштъ**, prinț, germ. Fürst (No. LXXX).

După nume și titlu urmează așa zisa «inscripție» sau «*salutație*», adică adresa, care nu este cea obișnuită în diplomatica apuseană, — cum se găsește de pildă în Moldova, unde este împrumutată din diplomatica litvano-polonă, — ci este cea obișnuită în scrisorile regilor unguresti sau ale voevozilor Ardealului către Brașoveni. Se observă o evoluțiune sistematică a acestei formule: cu cât documentele sânt mai vechi, cu atât ea este mai simplă; cu cât ele sânt mai nouă, cu atât ea este mai încărcată de epitete măgulitoare pentru cei cărora se adresează scrisoarea; aceste epitete devin statornice mai ales din vremea lui Vlad Țepeș. Astfel salutația ar putea servi drept criteriu pentru datarea aproximativă a documentelor, în lipsa altora mai sigure. O salutație de felul: «pârgarilor din Brașov» sau «Brașovenilor», sau «tuturor Brașovenilor» nu găsim în sec. XVI; deasemenea formula veche «județului și pârgarilor din Brașov» sau «județului și pârgarilor din Brașov tuturor» dispare în acest secol și e înlocuită cu formula cea mai obișnuită «bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și pârgarilor din Brașov» sau «cinstiților și bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov» [1]), care se

[1]) Cf. adresele din scrisorile latinești (NNo. CCLI și urm.) și «prudentes et circumspecti viri grate nobis dilecti» in scrisoarea lui Hunyadi din 1448; «seniores et prudentes viri, amici nostri honorandi» în scrisoarea aceluiaș și a lui Ujlaki din 1441. Cu acestea sânt de comparat adresele care au avut și mai multă influență asupra formulei românești: «circumspectis et providis viris,

amplifică uneori, ca d. p. în «cinstiţilor şi prea iubiţilor şi dragilor şi bunilor mei prieteni: ѹвьсем (sic) почтенним и моим прѣвьзлюбленним и драгим и добрим приꙗтелим» (Arh. No. 22, a. 1511), iar când e vorba de regii ungureşti degenerează în bombasme ca următorul: «celui de sus cu sfânta coroană încoronat şi de dumnezeu dăruit şi cu sfântul schiptru de mâni îngereşti hărăzit mânilor înălţimei tale crăeşti, stâlp şi întărire celor de sub dînsul, adăpost nouă creştinilor, luminatului şi prea puternicului, marelui craiu Ianoş : иж(е) сь виш(е) сватим вѣнцим вѣнчанномѹ и богом даровaнномѹ и сватим скиптрим прѣданним ѿт аггелскима рѹкама вь рѹце високаго ти кралевства, стльп, ѹтврьждение иж(е) под ним, прибѣжище нам хр(ис)тиꙗнном, светломѹ и прѣвьзможномѹ велики Ꙗношѹ кралю» (Arh. No. 212, c. 1531). E vorba de Ioan Zápolya [1]). Cum se vede, nu sântem departe de salutaţiile din documentele turceşti, care în privinţa bombasmului lipsit de orice gust au întrecut tot ce s'a produs în genul acesta până acum [2]).

Textul documentului începe cu *arenga* sau *prooemiul*, care în hrisoavele de donaţiuni, mai ales la mânăstiri, motivează în mod general şi cu pasaje scoase din sfintele scripturi acţiunea cuprinsă în document şi este o simplă înfrumseţare retorică fără însemnătate; ea lipseşte în documentele dela Braşov. În cele interne ea este aproape totdeauna o traducere servilă după cele bizantine, trecută mai întâiu prin filiera bulgară sau sârbească; în donaţiile boereşti este mai rară şi aci ea are unele puncte comune cu cele apusene, d. p. răsplata slujbei făcută domnului [3]).

---

iudici, iuratis civibus et universis hospitibus atque populis civitatis Brassoviensis, amicis nostris grate dilectis» (1435); «providis et circumspectis viris, iudici, iuratis senioribus ceterisque civibus Brassoviensibus commorantibus, fratribus et amicis nostris praedilectis» (1436); «prudentibus viris, magistro civium, iudici, villico iuratisque et cunctis senioribus civitatis Brassoviensis, amicis nostris honorandis» (1441); «circumspectis viris, iudici, iuratis ceterisque civibus civitatis Brassoviensis, amicis nobis honorandis (1447); «prudentibus et circumspectis viris, iudici iuratisque et ceterisque civibus potioribus civitatis Brassoviensis nobis dilectis» (1484), ş. a. m. d. (Din copiile Acad. Rom.).

[1]) Cf. şi salutaţia către Ştefan Báthory din scrisoarea mitropolitului Macarie, No. CCXXVII.

[2]) Vezi documentele polone din Hurmuzaki, Suplementul II, vol. I şi II.

[3]) Exemple de felul întâiu se pot găsi uşor în toate colecţiile de documente munteneşti; de felul al doilea este arenga în donaţiunile moldoveneşti.

Împreună cu arenga lipsește de cele mai multe ori în documentele muntenești și «promulgația» sau «notificația».

După *«exposiție»* sau «disposiție», care este miezul documentului și care variază prin urmare foarte mult, întru cât fiecare document are cuprinsul său propriu, urmează *«corroborația»* sau confirmarea. Formula aceasta cuprinde mai multe părți, rareori se găsesc însă toate întrunite la un loc. În hrisoave și privilegii mai solemne ea cuprinde, pe lângă clauza prohibitivă și obligativă (oprirea autorităților de a călca stipulațiunile actului și obligarea urmașilor de a le observa), *clauza penală* și *martorii*.

Cea dintâiu e de două feluri, așa zisele «poena corporalis» și «spiritualis», d. p. a) **такови имат прижт велико зло и wргиѫ wт господства ми**: unul ca acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea (No. I; cf. NNo. V, VIII, IX, X, XVII, XLIX, LXXIV), «extunc indignacionem nostram se senciat incursurum» (No. XI), «sub nostra indignacione gravissima» (No. CCLXIX); b) **да ест проклат wт Христа бога въседръжителѣ**: să fie afurisit de Hristos dumnezeul a tot țiitorul (No. XIII), sau *blestemul cel mare*, cunoscut prea bine din hrisoavele de donațiune (No. IV); variante ale acestuia v. la NNo. CCLXIX, CCCIX. Martorii, totdeauna boerii cei mai de frunte, sânt o chezășie că domnul va observa stipulațiunile documentului (donațiunei sau tratatului). Rareori lipsesc din documentele mai importante.

Tot în «corroborație» intră și enunțarea redacțiunei documentului, de obiceiu cu cuvintele «și scrise logofătul», «și dictă, și îndeplini logofătul și scrise grămăticul»: **и азъ лwгwѳет Балдовин писаχ** (No. I); **и азъ лwгwѳет Гергина, еже исписаχ** (No. V); **Кwнко логwѳет писаχ** (No. VIII); în documentele interne «**и исправи** sau **исправникъ** (îndeplinitor, executor) **логофетъ**; **и рече логофетъ и писаχъ азъ граматикъ** sau **дикъ**, **и писаχъ азъ въ малиχъ** sau **мениχъ дицѣχъ**; de multe ori se dă numai numele scriitorului, fără atributul **граматикъ** sau **дикъ** [1]).

[1]) În documentele moldovenești corroborația are o formulă mai completă care conține și enunțarea semnelor de validație (împrumutată din diplomatica litvano-polonă sau ungară). Comp. «а на крѣпость томꙋ и на пам[ѧ]ть велѣлъ есмо нашю печать великꙋю привѣсити, штобꙑ непорꙋшено то николиже [д]о вѣка» în doc. lui Roman dela 30 Martie 1392 (Arh. ist. I, 1, p. 19); «на крѣпость томоу и на великое и на вѣчное потвержение велѣли есмы нашоу печать великоую привѣсити к семоу листоу» in doc. lui Alexandru cel Bun din 1402 (Uljanickij, No. 15); «а на болшее потвръждение томꙋ

În «porunci» locul corroborației îl ține formula «altfel să nu fie, altfel nu este, altfel nu va fi, altfel să nu faceți, altfel să nu îndrăzniți a face», cu adaosul «după porunca domniei mele» sau «ci după porunca domniei mele», ceea ce este o redacție mai clară: **ино да нѣст** (No. XXXV), **ино нѣст** (No. XLVIII), **а ино нѣст, по ωризмѹ господства ми** (No. VII), **ино не щет быт** (No. XXIV), **ино не ще бити, инако не щет бит, по ωризмѹ господства ми** (No. II și XVI), **ино да не сторите, по рѣчи наши** (No. XX), **да ино да не сторите** (No. XXVIII), **а ино да нест, тъкмо по ѹризмѹ господства ми** (No. XVIII), **инако да не смѣешъ ѹчинити, инако да не смѣте ѹчинит, по ωризмѹ господства ми** (No. XXIX și IX); **и скоро ино не щет бити** (No. LVI), **ѹ тωм инω да нестъ, по ωризмѹ господства ми** (No. XXXVII), ș. a. m. d., sau simplu **по ωризмѹ господства ми** (No. XXVI). Cf. **инако да не смѣете ѹчинити, по ωризмѹ господства ми** într'o poruncă a lui Mircea de după 1404 (Venelin, p. 27); **ино да нѣст; а ино нѣст, по реч господства ми; по речи господства ми; по реч господства ми** în poruncile lui Radu cel Frumos din 28 Iulie și 14 Oct. 1465, 15 Ian. 1467 și 16 Iulie 1472 (Arh. Stat.); **по рѣчи господства ми** într'una a lui Basaraba cel Tânăr din 17 Noemvrie 1479 (Arh. Stat.), ș. a. m. d. Toate acestea par a fi mai curând o imitație a formulei latinești «secus non facturi», «secus facere non ausuri», decât a grecescului «ἄλλως μὴ γένῃ»; cf. în documentele sârbești **ино не ѹчините, инога не ѹчините, тако ви мога живота**, ap. Jireček, Archiv XIX, p. 605.

În «scrisori» încheierea este mai totdeauna «și dumnezeu să vă bucure», «și dumnezeu să vă ție», «și dumnezeu să vă dea sănătate», «și dumnezeu să vă înmulțească anii», «și dumnezeu cu voi»: **и весели ви богъ, и веселит ви богь** (No. XIV, XXI, XL, XLVIII, LIV; fără **ви** No. CCIX), **и богъ ви веселит** sau **весели** (No. VI, XIX, XXII, XLV, L, LV), **и богъ ви ωвеселит** (No. XLVI, CCVI,

въсемѹ выше писанномѹ велѣли есмы с[емѹ] нашемѹ вѣрномѹ Ісаіеви логофетѹ писати и привѣсити нашѹ печатъ къ семѹ ли[стѹ на]шемѹ» în doc. aceluiaș din 13 Aprilie 1415 (Acad. Rom.) cu formulele apusene: «in cuius rei testimonium et perpetui roboris firmitatem praesentes litteras inde conscribi iussimus»; «ad cuius rei certam in posterum evidentiam praesentem chartam inde conscribi iussimus et sigillo nostrae maiestatis communiri»; «in cuius rei testimonium sigilla nostra authentica duximus praesentibus apponenda» și alte variante ce se găsesc în documentele unguresti, polone și germane. Documentul lui Mircea din 23 Sept. 1403 are aceeaș formulă (Uljanickij, No. 16), ceea ce arată, ca și limba rusească în care e redactat, că a fost scris de un grămătic din Moldova.

CCVIII, CCX), и богъ да веселит господство ви (No. CXXXIII); и богъ ви захрани (No. XXXIX), и богъ вї (ви) хранитъ (No. LI, CCXV); и богъ ви даст здравие (No. XXXII, XXXIII, XXXV, XXXVI); и богъ да ѹмножи лета господствѹ ти (No. LIII), и богъ ти ѹмножи лет(а) (No. CXVIII), и богъ ви ѹмножи лета (No. CXI), и богъ да ви ѹмножи лета (No. XCIV), и богъ да ѹмножит лѣт(а) господство ви (господствѹ ви) (No. LXXX și XCII), и да ти богъ ѹмножи лѣта и године (No. XXX); и богъ съ вами (No. CCXIII), ș. a. m. d. În scrisorile sârbești, bosniace și raguzane: и богъ ви весели, богъ васъ ωвесели, и богъ ви веселит, ваша милость, и богъ ви дасть здравїе, и богъ ви ѹмножи господство sau кралєвство, и богъ съ вама, ap. Jireček, l. c., p. 604. Este formula ce se găsește și în scrisorile grecești din sec. XII—XIII: σὲ δὲ ὁ θεὸς ποιήσαι πολυχρόνιον, πολυχρονηθείης, καὶ παρ' αὐτοῦ (sc. θεοῦ) προστεθήσεται ἔτη πολυχρονίου ζωῆς (ibid., p. 605).

Ultima formulă a documentelor este așa zisul «protocol final»; în documentele noastre vechi ea se reduce la *datare* și *monogram*.

Ca și în diplomatica apuseană, *monogramul* ține locul iscăliturei domnești [1]) și are ca parte principală litera dela începutul numelui; în jurul acesteia se grupează, după un sistem ce rămâne constant la toți domnii cu acelaș nume, celelalte litere: sau toate, sau o parte din ele; de regulă se găsesc toate. Astfel la Alexandru litera principală este **А**, la Basaraba **Б**, la Vlad sau Vladislav **В**, la Dan **Д**, la Mircea, Mihail, Moisi sau Marco **М**, la Radu **Р**, și așa mai departe.

A fixa prin descriere caracterele monogramelor, după epoce, e cu neputință. Numai obișnuința cu documentele ne poate pune în stare să deosebim monogramele aceluiaș nume la diferite epoce, și de multe ori datarea unui document se poate face cu aproximație prin ajutorul monogramului. Se observă în general că monogramele vechi sânt mai simple, mai neornamentate și cu linii mai drepte; prin sec. XVI se introduc într'însele multe elemente ornamentale, iar în sec. XVII devin atât de complicate, încât câte odată sânt greu de recunoscut. Se mai observă că în sec. XV ele sânt în majoritate scurte și cu linii groase; găsim totuș și în acest secol monograme înalte și cu linii subțiri. Aproape toate sânt desemnate cu cerneală roșie preparată din chinovar; aceasta este cu atât

---

[1]) El nu poate fi numit însă «semnătură domnească», deoarece nici nu-l scria, nici nu-l semna domnul.

mai subţire, cu cât documentele sânt mai vechi [1]). Monograme în cerneală neagră avem numai din sec. XV (v. p. XXII); din sec. XVI cunosc un singur caz, într'un document din 1597 al lui Mihai Viteazul (Arh. Stat). N'am găsit la nici unul vre-un semn adăogat de domn, cum se constată în diplomele vechi germane. Documente domneşti fără monograme sânt foarte puţine; v. NNo. LXVIII, LXIX, XC, CXXVII [2]).

Întrebuinţarea monogramelor în documentele munteneşti nu este ceva izolat; ele sânt împrumutate dela Bulgari, ai căror ţari, ca şi dinaştii sârbi, nu iscăleau în documente; coloarea roşie e un atribut al suveranităţii, împrumutat dela împăraţii bizantini. Dar şi în apus monogramele se păstrează până prin sec. XVI; ele încep însă mai de vreme a fi înlocuite cu propria iscălitură a celor ce dădeau documentele. Regii Ungariei iscăleau în sec. XV: aşa Vladislav I (Ulászló), Ladislau V Posthumul şi Matei Corvin. În Germania iscălitura începe a se generaliza din timpul lui Maximilian I.

Logofătul nu subscrie nici odată în documentele sec. XV—XVI; numele lui se citează numai înainte sau după dată, sub formula: «şi zise, şi îndeplini logofătul» (v. p. XXXV şi XLI). El putea să fie înlocuit şi de un alt boer. Deaceea, adeverirea sau «*recognitio*» din documentele apusene lipseşte în ale noastre. Rareori se zice că «însuş domnul a poruncit» şi aceasta mai mult în cele moldoveneşti: **самъ господинъ казалъ, велѣлъ**; cf. doc. lui Vlad Ţepeş dela 10 Fevr. 1461: **и азь Костандин еже исписах по речи господина воеводѣ** (colecţia Şapcaliu) sau doc. lui Petru Şchiopul dela 19 Apr. 1560: **ис(прави) сам рѣч господства ми** (Arh. Stat.) cu lat. ad mandatum domini imperatoris, ad mandatum caesareae s. regiae maiestatis.

Documentele slave din arhivul Braşovului sânt aproape toate ***fără dată;*** afară de privilegiile mai mari comerciale şi de tratatele de închinare sau alianţă: 6 Aug. 1413, 17 Mai 1421 [3]), 21 Noemvrie 1421, 23 Octomvrie 1422, 30 Ianuarie 1431, 8 Aprilie 1437, 6 Martie 1470, 11 Iulie 1475, 7 Octomvrie 1476, 17 Martie 1517 şi afară de chitanţa Voichii, soţia lui Mihnea, din 7 Sept. 1511 şi

---

[1]) Drept model de chinovar foarte subţire poate sluji doc. din 1418 al lui Mihail I (orig. în Arh. Stat.; Miletić, DR., No. 5).

[2]) Hrisovul lui Dan I din 3 Oct. 1385 (Arh. Stat.) e fără monogram; se pare însă că aci monogramul a fost tăiat odată cu pecetea.

[3]) Semnul і din з҃і днъ e aşa de mic că poate fi luat drept punct; în cazul acesta data ar fi 7 Mai, cum am cetit în «Documente şi Regeste»; з҃і e lectura d-lui Tocilescu; d-nii Miletić şi Iorga citesc з҃.

actul dela 16 Sept. 1530 al lui Vlad V către Sașii din Brașov — în total 12 bucăți —, toate celelalte documente sau n'au nici o dată, sau sânt necomplet datate, având numai luna, sau luna și ziua, nu însă și anul. Cea mai mare dificultate la editarea lor a fost stabilirea datelor, fie precize, unde s'a putut, fie aproximative, unde n'a fost altfel cu putință. Studiile ulterioare vor arăta care din datele stabilite de mine sânt exacte și care trebuesc îndreptate, căci nu mă îndoesc că voiu fi făcut și unele conjecturi mai puțin nimerite, acolo unde n'am avut elemente destule de control sau unde elementele există, dar mi-au rămas necunoscute [1]. Această parte a lucrării mele mi-ar fi fost mult mai ușoară, dacă am avea un «codex diplomaticus» complet al documentelor interne, măcar al celor din sec. XV, care sânt relativ puține și greu de căutat. Criteriile de care m'am călăuzit mi-au fost următoarele.

Întâiu de toate cuprinsul documentelor. Când faptele istorice despre care se vorbește sânt clare sau când aluziunile sânt destul de transparente, atunci cunoștința izvoarelor contimporane este suficientă spre a stabili cu siguranță o dată. Astfel nu poate încăpea nici o îndoeală că scrisoarea lui Aldea, fiul lui Mircea (No. XXX), este din anul 1432; toate știrile contimporane concurg spre a stabili această dată; odată stabilită, cuprinsul scrisorii lămurește, la rândul său, unele amănunte neprecize din izvoarele cunoscute până acum asupra anului 1432. Deasemenea nu poate încăpea îndoeală că scrisorile de sub NNo. CXII și CXIII ale lui Basaraba cel Tânăr sânt dela sfârșitul anului 1478, deoarece evenimentele despre care se relatează în ele Brașovenilor s'au petrecut în a doua jumătate a acestui an și la începutul anului următor. Datarea pe baza cuprinsului este vădit cea mai sigură; cele mai multe cazuri sânt de felul acesta. Se înțelege dela sine că preciziunea presupunerilor nu poate merge așa de departe, încât să încercăm a stabili peste tot nu numai anul, ci și luna sau ziua; la câteva documente a fost cu putință și aceasta, d. p. la No. XLIII. Pentru amănunte, să se vază notele ce însoțesc fiecare No.

Sânt însă o sumă de documente al căror cuprins nu se leagă de nici un fapt istoric și de nici o persoană bine cunoscută. La datarea acestora ne vine în ajutor în primul rând pecetea celui ce dă documentul, în al doilea scrierea. Cu ajutorul documentelor

---

[1]) Așa e d. p. cazul cu scrisoarea de curând descoperită de d-l Iorga asupra lui Alexandru-Aldea; v. p. 399.

datate sau uşor databile am stabilit întâiu tipul peceţii sau peceţilor fiecărui domn (la boeri lucrul e mai uşor, căci peceţile lor nu se repetă aşa de des ca ale domnilor) şi cu ajutorul acestora am determinat apoi pe celelalte. Nu pot decât să regret că mijloacele mele nu mi-au permis până acum să-mi procur şi să reproduc în această ediţie fotografii sau desemne de pe tipurile principale de peceţi, ca cetitorul să se poată convinge singur de exactitatea sau greşala spuselor mele. Poate că vre-una din instituţiile noastre de cultură îmi vor da după aceasta mijloacele trebuincioase şi mă vor pune în stare să completez lucrarea mea din acest punct de vedere; deocamdată pot să asigur pe colegii mei de specialitate că am studiat peceţile cu cea mai mare minuţiositate; m'am silit a ceti tot ce se poate ceti în ele şi acolo unde mi-au rămas îndoeli, le-am relevat totdeauna.

Unde nu mi-au ajutat peceţile, mi-au ajutat caracterele paleografice ale documentelor, un criteriu destul de sigur şi acesta, mai greu însă de manipulat pentru cine n'are o deprindere suficientă în cetirea lor. Spre a nu mă expune la greşeli prea mari, am studiat în mai multe rânduri şi la intervale destul de mari paleografia documentelor, şi dacă în urma întâiului studiu mi s'a întâmplat d. p. să atribuiu nişte scrisori ale lui Vlad Dracul lui Vlad Ţepeş, sau altele de-ale lui Radu dela Afumaţi lui Radu Paisie, cred că de data aceasta astfel de greşeli nu s'au mai strecurat. La domni aşa de apropiaţi în timp unul de altul era aproape cu neputinţă să se evite orice greşală. Se înţelege că greşala e posibilă numai la domni cu acelaş nume: la cei şase Radu, cei şase Vlad şi cei patru Basaraba. Documentele lui Vladislav II şi III nu pot fi confundate, deoarece este o distanţă de 70 de ani între ele. În publicaţia lui Miletić s'au strecurat totuş şi greşeli de această natură; ele provin a) din necunoştinţa împrejurărilor istorice şi b) a paleografiei noastre. Căci nu e destul ca cineva să cunoască paleografia slavă în general, ca să se poată folosi de dînsa la datarea documentelor; trebue studiată cu deamăruntul paleografia specială a cancelariilor noastre şi chiar ductul propriu al diferiţilor scriitori, ceea ce e posibil întru câtva şi pentru sec. XV—XVI, la domnii dela cari ni s'a păstrat un număr mai mare de documente.

Pe lângă pecete şi scriere, un bun criteriu de datare sânt boerii amintiţi în documente şi mai ales demnităţile ce le ocupau ei la curtea domnească. Unora dintre dînşii li se poate stabili cu

oarecare aproximaţie cariera; după rangurile ocupate de aceeaş persoană subt acelaş sau subt mai mulţi domni, putem identifica pe boerii unui domn cu ai altuia; această identificare ar câştiga foarte mult în preciziune, dacă am putea reconstrui cu oarecare siguranţă istoria partidelor boereşti: o problemă a viitorului în istoriografia noastră şi una din cele mai interesante, cu atât mai atrăgătoare, cu cât este mai obscură. Materialul de documente interne publicat până acum e însă prea nesuficient, spre a se întreprinde cu succes acest studiu, în ce priveşte sec. XV şi XVI. Pentru acest din urmă secol indicaţiuni foarte preţioase ne oferă socotelele oraşelor săseşti Sibiul şi Braşovul, care pe atunci erau aproape în permanenţă pline de pribegi din Ţara Românească. Desele solii ale domnilor români la aceste două oraşe, notate zi cu zi în socotelele villicilor, ne ajută deasemenea foarte mult la identificarea persoanelor din documentele noastre [1]).

Când documentele slave dela Braşov sânt datate, modul lor de datare este cel obişnuit în documentele interne; se ştie că în acestea anii se socoteau, după era bizantină, dela facerea lumii. Anul începea, ca şi indicţiunea, la 1 Septemvrie. Deaceea la transformarea anilor dela facerea lumii în ani dela Hristos trebue să scoatem la zilele dela 1 Sept. — 31 Dech. 5509, dela 1 Ian. — 31 Aug. 5508. În Ţara Românească anul nu începea, cel puţin în ce priveşte sec. XV, nici dela Martie — cum se constată din unele indicii pentru Moldova, o influenţă rusească ce dispare îndată după Alexandru cel Bun — nici dela Ianuarie, cum se constată tot pentru Moldova în sec. XV, o influenţă ungurească sau polonă [2]).

În privilegiile comerciale se dă *anul*, *luna*, *ziua* şi *indictionul;*

---

[1]) Asupra unor cazuri izolate de datare, ca d. p. după însemnări contimporane în limba latină pe dosul documentelor, v. p. XIV n. 3 şi notele dela fiecare No. Aceste însemnări au fost reproduse numai când aveau oarecare importanţă.

[2]) Pentru sec. XVI se constată însă şi în Muntenia începerea anului cu Ianuarie; v. N. Iorga, Inscripţii din bisericile României, p. 125 şi 146 (a. 1525 şi 1533). — Date dela naşterea lui Hristos (ѡт рождества христова), pe lângă cele dela facerea lumei, încep a se ivi în documente cam din prima jumătate a sec. XVII: 1621 Ian. 24; 1625 Iulie 10; 1626 Iunie 5; 1636 Aug. 4 (Anno Domino ҂ахлѕ); 1641 Mai 15 (ѡт вѫплъщенїе спасенїа мїра ҂ахма), ş. a. m. d. (orig. în Arh. Stat.); în inscripţii dela sfârşitul sec. XVI, d. p. la 1588 (Iorga, l. c., p. 156).

într'unul dela Vlad Țepeș și *temelia* [1]). La porunci și scrisori lipsește totdeauna anul și foarte des luna și ziua, ca și în documentele sârbești sau bosniace [2]). E curios că pe când în scrisorile latinești, eșite din cancelaria acelorași domni, datarea este aproape fără excepție completă — după sistemul apusean, întrodus de secretarii străini ai domnilor — grămăticii indigeni nu se țin de acest bun obiceiu. Modul de datare apusean, mai ales unguresc și polon, în care zilele se însemnau după sărbătorile creștine și după sfinți, e foarte rar la grămăticii români; îl găsim d. p. în scrisoarea dela 1442 a lui Nanul și Ștefan, boerii lui Vlad Dracul (No. CCXVI). Cf. următoarele datări în documente interne: «в н(е)д(ѣ)лѧ цвѣтоносна» într'un doc. dela Dan II (Arh. Stat., fără an); «[пис. м҇ца] ап. въ свѣтли понеделник» într'unul dela Basaraba III din 1480 (Miletić, DR., No. 10); «м҇ца ап. к҇г, на дн҇ь с҇таго геωргωргїа (sic)» într'unul dela Vlad Călugărul din 1486 (Columna lui Traian, VII, p. 468); «м҇ца мр. к҇г дн҇ь, ѹ велики пост, въ велики срѣд» într'unul dela Radu cel Mare din 1497 (Arh. Stat.), ș. a. [3]).

Urme de *stil nou* se înțelege dela sine că nu putem găsi în epoca de care ne ocupăm noi; acesta se întroduce abia la 1582 în Italia, la 1585 în Polonia, la 1587 în Ungaria.

---

1) Cf. doc. din 13 Dech. 1500 dela Radu cel Mare: мсца дек. г҇i днь, в лѣто ҂зд., ин. д҇, тем. (=temelia) к҇д; 1 Aprilie 1550 dela Mircea Ciobanul: мсца априлїа а҇ днъ, кръг слнцѹ г҇, лѹн(и) і҇, епакта г҇, дем. к҇г, лѣтѹ же текѹщи ωт битїе ωт създанїе мира до селѣ ҂знд; Noemvrie 1616 dela Alexandru Iliaș: мсца ноем. (rupt) [те]ченїе лѣтим ҂зрке, слнцѹ кръг г҇i, лѹни ж кръг д҇i, демлїе е҇ (toate trei în Arh. Stat.). Cf. Iorga, Inscripții din bisericile României, p. 98, 124, 146, 150, 247.

2) Cf. și scrisoarea citată a lui Ioan Sracimir către Brașoveni.

3) Asupra unor greșeli de datare la indiction, vezi p. 13, n. 4, și cf. N. Iorga, Inscripții din bisericile României, p. 133. — Din când în când se observă în documentele interne și alte greșeli de datare, provenite din nebăgarea de seamă a grămăticilor; așa de pildă, în primele zile ale lui Septemvrie i se întâmpla grămăticului să pue anul expirat, în locul celui curgător, cum pare a fi cazul cu documentul lui Radu Paisie dela 1 Sept. 1535 (Arh. Stat., Govora IX, 3). Documentul — o donațiune făcută mânăstirei Govora — este evident dela Radu Paisie: «Iω Радоѹл воевода и господинъ въсои земли ѹгровлахїиское, снъ великаго и добраго Радоѹл[а] воевода»; se vorbește în el despre predecesorul lui Radu Бентил[ъ] (Vlad VI), care domnește până în vara anului 1535. Data este: «ис[прави] Бланкѹл вел[ики] лωг[ωфетъ], и азъ Радоѹл граматик еже написах въ столни град Тръговищ, пис. мца сеп. а҇ дн, въ лѣто ҂змг». 7043 coresp. lui 1534, dacă subtragem 5509; la 1 Sept. 1534 se știe însă că domnea încă Vlad V; din 6 Sept. acelaș an avem dela dînsul un document în Arh. Stat.

§. 4. *Pecețile.*

O parte esențială a ori și cărui document vechiu este *pecetea;* ea este dovada cea mai evidentă a autenticității lui, căci ea nu putea să aparțină decât unei singure persoane sau unei singure comunități. Astfel pecetea, pe lângă celelalte avantaje ce le avea, pe niște vremuri când cărturarii erau așa de puțini, stabilea mai bine decât orice identitatea celui ce da documentul. Rolul ei nu încetează nici după ce documentele încep a fi *iscălite*, ceea ce la noi se întâmplă mai dės abia pela sfârșitul sec. XVI, cam dela Mihai Viteazul incoace, deși cazuri izolate de iscălituri peste monograme se găsesc și mai de timpuriu. Așa d. p. primul caz ce-mi este cunoscut în Țara Românească e hrisovul din 6 Sept. 1534 al lui Vlad VI—o donație făcută din Furești mânăstirei Tismana (Arh. Stat.)—care peste monogramul roșu are cu cerneală neagră iscălitura domnească **Іωн Влад во[е]в[о]д[а]**. Al doilea este iscălitura lui Alexandru Mircea pe un act dela 2 Iunie 1576: **Алеѯ[ан]дрꙋ**, pusă între **Іω** și **Алеѯандрꙋ** din monogram, cu cerneală neagră: e însă greu de hotărît dacă e făcută de mâna domnului sau a diacului (Arh. Stat.). Al treilea e iscălitura lui Mihnea Turcitul pe un act dela 14 Ian. 1591: **Іω Мнхнѣ вωевωд**, cel mai vechiu ce se cunoștea până acum [1]). Dela Mihai Viteazul avem multe iscălituri [2]).

Dată fiind importanța peceților și fiindcă documentele dela Brașov (ca și cele dela Sibiu) ne oferă un material foarte bogat și sigur asupra acestei părți din diplomatica noastră veche, voiu insista ceva mai mult asupra lor, vorbind *a)* despre materialul din care sânt făcute, *b)* despre formele principale ale lor, *c)* despre legendele, *d)* despre emblemele lor. În nici un depozit de documente românești pecețile nu s'au conservat așa de bine ca în cel dela Brașov și nicăiri, nici chiar în arhivele statului din București, nu avem un șir așa de neîntrerupt de peceți, începând cu a lui Mircea cel Bătrân și sfârșind cu a lui Mihnea Turcitul. În privința

---

[1]) N. Iorga, în Hurmuzaki, Documente, XI, p. CLI.

[2]) Un caz interesant de iscălitură falșă ne prezintă hrisovul dela 8 Ian. 1539 al lui Radu Paisie către mânăstirea Cozia (Arh. Stat.). Aci s'a adăogat peste monogram iscălitura Іω Радоул воевода, în felul iscăliturilor lui Radu Mihnea și Radu Șerban, cu cerneală deosebită de a hrisovului. Cu aceeaș cerneală este îndreptat în textul acestuia п҃ (80) în т҃ (300): т҃ челѣдн ацнганн.

aceasta arhivele statului, cu mult mai bogate decât arhivul Brașovului, nu pot înlocui materialul ce ni-l oferă acesta. În cele dintâi aproape toate peceţile mici și mijlocii sânt stricate sau rupte; la Brașov cel puţin jumătate din ele s'au conservat în bună stare.

Toate peceţile vechi sânt de ceară, și anume de ceară roșie, verde, neagră și albă; aceasta din urmă, în majoritatea cazurilor, s'a îngălbenit de vechime și s'a înegrit de praf. Coloarea roșie se dădea cerii cu chinovar, cea verde cu așa zisul «viride hispanicum», cea neagră cu chinoros.

Ceara roșie era, ca și monogramul roșu, un privilegiu al domnilor. Ceară albă în peceţi domnești este o foarte rară excepţie. Din cele vechi muntenești nu cunosc până acum decât un singur caz: e pecetea lui Vladislav I dela 20 Ian. 1368 (orig. în arh. Brașovului); cf. descrierea lui Zimmermann, Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen I, p. 306. Din cele moldovenești e pecetea lui Eustratie Dabija pe un act dela 4 Ian. 1663, cu legenda: † Iѡ [Да]бижа воевода... землѧ мол[давс]ко[и] ҂зро (orig. la Direcţia Bunurilor din Cernăuţi).

Ceara verde, care se constată în Europa cam din sec. XIII încoace, era întrebuinţată în apus de principi, prelaţi și comune; în Ţara Românească o găsim la boeri, mitropoliţi, judeţi și pârgari. Peceţi domnești pe ceară verde se cunosc numai din Moldova [1]).

Ceara neagră, foarte rară în apus, este întrebuinţată la noi de boeri, de feţe bisericești și de particulari; trebue considerată ca o excepţie cu totul izolată ceara neagră din pecetea ovală cu legendă chirilică a lui Mircea, în tratatul cu Polonii dela 1411 (Uljanickij, No. 21).

În *ceară albă* sânt imprimate peceţile mici boerești și particulare.

Ceara, astfel colorată, se așeza sau într'un înveliș de ceară albă, când peceţile se atârnau la documente de pergament, sau se lipea

---

[1]) Așa e a lui Roman, pe documentul din 30 Martie 1392 (Arh. Stat.): d-l Hasdeu, tipărind textul acestui document în Arh. ist. I, 1, p. 18—19, spune că e pe ceară neagră; ea este însă verde închisă, înegrită de praf. Pe ceară verde sânt și câteva peceţi din tratatele domnilor moldoveni cu regii poloni: cele două ale lui Roman din 1393 (Uljanickij, No. 8): cea mare și cea mică, aceasta imprimată pe dosul învelișului de ceară albă al celei mari; ale lui Ștefan din 1395 (ibid., No. 10): cea mare și cea mică; ale lui Alexandru cel Bun, cea mare din 1402 (ibid., No. 15), cea mică din 1407 (ibid., No. 19).

direct pe pergament ori pe hârtie [1]) și apoi i se imprima tiparul; în cazul acesta el se împrima sau deadreptul pe ceară, sau pe un petec de hârtie în patru colțuri, care se punea deasupra ei. Sistemul al doilea este mai nou decât cel dintâiu; în apus el începe de prin sec. XIV, la noi pela jumătatea sec. XV. Astfel, pecețile până la Vlad Dracul și o mare parte din ale acestuia nu-s acoperite cu hârtie; ale lui Vlad Țepeș sânt de amândouă felurile, iar dela el încoace rareori sânt fără hârtie.

Tiparul (typarium) sau *matricea* peceții se făcea din fier sau din oțel și i se zicea, probabil, în slavonește печатникъ (cf. acest termin în documentul dela 1504, citat mai jos p. LII, și în unele peceți boerești, cum e a lui Calotă, vornicul de pe vremea lui Neagoe Basaraba); în acelaș înțeles găsim la Sârbi cuvântul печатьница. În legendele ce încep cu сїи печать сътвори, печать are acelaș înțeles. Întâlnim și cuvântul хрисовѹль (propr. bullă de aur) și anume în două peceți: una dela 1396, a lui Vlad, alta a lui Pătrașcu cel Bun. Cf. хрисовоуль влашкои земле, pentru stema țării, în octoihul dela 1575 (Bianu și Hodoș, Bibliografia românească veche, p. 61).

Astfel de tipare se cunosc până acum două, ambele găsite în Transilvania: unul dela Radu Paisie, astăzi în biblioteca Academiei Române, cu legenda cunoscută din pecețile mijlocii ale acestui domn (v. p. LXV); altul dela Pătrașcu cel Bun, astăzi în muzeul transilvan din Cluj, reprodus în facsimile de Dr. Veress în monografia sa asupra reginei Izabella (v. p. LXVI).

La documentele de pergament pecețile se atârnau sau cu fâșii înguste din acelaș material, cum este d. p. în Moldova la pecețile boerești alăturate pe lângă cele domnești — pe aceste fâșii se scria câte odată și numele boerilor — sau cu sfoară de mătase de colori variate, cum este de regulă în amândouă țările. Mătasea avea de obiceiu colorile următoare: roșu închis (stacojiu), albastru, verde, galben, cafeniu, mai rar negru și cenușiu. Alegerea colorilor se făcea întâmplător, după mătasea ce se găsea în cancelarie [2]).

---

[1]) Pergamentul se perfora în mai multe locuri cu un ac, ca ceara să se fixeze mai bine de el; la hârtie se făcea o tăetură dublă pe locul unde era să se aplice pecetea, astfel că fâșia de hârtie tăiată pătrundea înlăuntrul cerii.

[2]) Spre mai bună păstrare, pecețile atârnate se puneau câte odată în cutii rotunde de tinichea; două exemplare din sec. XVI și XVII se mai păstrează și astăzi în arhivul Brașovului.

Forma peceților domnești e *rotundă* sau *ovală;* cele mari sânt totdeauna rotunde, cele mici sânt la început ovale și rotunde, iar din a doua jumătate a sec. XV încoace exclusiv rotunde. Astfel peceţile mici ale lui Mircea dela 1403, 1411 și 1413 sânt ovale; peceţile lui Mihail I rotunde; ale lui Radu Praznaglava, afară de cea mare dela No. arh. 776, ovale; ale lui Dan II, afară de cele mari dela NNo. arh. 768 și 780, sânt toate ovale; ale lui Alexandru-Aldea deasemenea [1]). Vlad Dracul are, afară de pecetea cea mare rotundă, și rotunde și ovale.

Dela Vlad Dracul înainte nu mai întâlnim peceţi domnești ovale; ale lui Vladislav II, ale lui Vlad Ţepeș și ale tuturor domnilor următori sânt rotunde. Rotundă este și pecetea Voichii, soția lui Mihnea, dela 1511 (Arh. No. 320).

Peceţile ovale sânt de patru feluri: unele culcate (germ. «queroval»), altele drepte (germ. «oval»); unele mai scurte, altele mai lungărețe, după raportul dintre axa cea mare și cea mică a ovalului. Dintre peceţile lui Vlad Dracul, lungărețe și drepte sânt cele de sub NNo. arh. 171, 173, 174, 187, 188, precum și cea de pe scrisoarea latinească dela 1444; scurte și culcate sânt NNo. 154, 165, 176, 178, 179, 186, 187.

Formă octogonă, sau de scut, jos rotunzită (germ. «schildförmig»), au câteva peceți foarte mici boerești, evident peceţi de inel. Toate aceste forme erau obișnuite și în Ungaria; numai forma ovală ascuțită (germ. «spitzoval»), care în Ungaria și în celelalte țări apusene era întrebuințată cu predilecție de fețele bisericești, nu se întâlnește la noi.

După *mărime*, peceţile domnești se pot împărți în trei categorii: 1) mari, 2) mijlocii, 3) mici. Cele mari au dela $7^1/_2$ sau 8—10 sau $10^1/_2$ cm. în diametru; cele mijlocii dela $2^1/_2$—$4^1/_2$ cm., cele mici dela 1—2 cm. Excepțiile dela aceste regule sânt foarte rare. S'ar putea adopta pentru aceste trei categorii de peceți domnești și terminii: *pecete mare*, *pecete mică*, *pecete de inel.* Cf. în doc. dela Noemvrie 1504 al lui Radu IV «**макар да имат книгꙋ запечетленꙋ сь великим печатником, или сь малим, или сь прьстен ѿт рꙋки господства ми**: măcar de-ar avea carte pecetluită cu pecetea cea mare, sau cu cea mică, sau cu inelul din mâna domniei mele», ap. Miletić, Daco-Românii, p. 354.

Ele se aplicau după însemnătatea documentului: privilegiile, tratatele și actele de donațiune mai însemnate erau întărite cu pe-

[1]) Vezi D. Sturdza, Documentele dela Wiesbaden, pl. III.

cetea cea mare, poruncile și scrisorile cu pecetea cea mijlocie și mică. Sânt însă și abateri numeroase dela această regulă. Astfel o sumă de privilegii de-ale Brașovenilor și multe donațiuni interne au pecetea mijlocie; donațiunea lui Mihai Viteazul din 26 Sept. 1600 către Antonie Grama (dată în formă de poruncă, повелѣніе) e întărită cu pecetea cea mică de inel, c. 1 cm. în diam.: † [печат] Іω Михаила воевод (I. Bogdan, Patru documente dela Mihai Viteazul, Omagiul Sturdza 1903, p. 170).

Ca *tip*, peceţile domnilor români aparţin aşa numitelor *peceţi armoriale* sau *heraldice*, cu *emblemă* şi *legendă*. Şi emblema şi legenda se află pe o singură faţă, pe avers; n'am întâlnit până acuma în sec. XV—XVI nici o singură pecete cu revers, sau bullă.

Cea mai mare parte din *legendele* peceţilor noastre sânt în limba *slavă* şi în litere *chirilice*. Ultimul domn dela care avem peceţi cu legendă latină este Vlad Ţepeş; înainte de el o constatăm la Vladislav I, la Mircea I, la Radu Praznaglava, la Dan II şi la Vlad Dracul. Cred că legenda latină s'a introdus în peceţile acestor domni, fiindcă au fost lucrate în Transilvania de meşteri saşi [1]); aceasta o dovedesc şi motivele ornamentale împrumutate din peceţile ungureşti, d. p. crinul, şi forma gotică a literilor la unele dintr'însele, d. p. în pecetea cea mică rotundă a lui Vlad Dracul şi în a lui Vlad Ţepeş: scrierea gotică era foarte obişnuită prin sec. XV în Un-

---

[1]) Pentru sec. XVII avem o dovadă sigură într'o interesantă scrisoare a lui Constantin Brâncoveanu din 10 Aprilie 1689 către jupân Ghiorghi «felnogiul dela cetatea Braşovului», prin care îl roagă pe acesta să dea o piatră de safir (zanfir) lui Eremiia *pecetarul*, ca să-i facă o pecete de inel dintr'însa. «Însă vei şti dumneata că nu iaste să se facă altă peceate, ce tot aceea ce ni o au făcut în inelul cel de aur, care l-am trimis cu boiarul nostru Radu post[elnicul] Golescul, de mi l-au făcut iar dumnealui; *ce tot aceea peceate, acel corbu, soarele acela, luna aceaia, slovele iar acealea; numai atâta la picioarele corbului, la inelul acest de aur s'au pus leatul cu slove rumâneşti, iar în inelul acesta să se facă cu slove latineşti, cu ambac.* Numai să zici dumneata şi aceasta: cât ar putea să-l sape adânc, să nu fie săpătura în faţă». Iorga, Socotelile Braşovului, p. 130.—În ţară peceţile se lucrau, pare-se, de Ţigani. Într'o scrisoare dela 1 Iunie 1595 a lui Mihnea Turcitul către fiul său Radu, care se afla pe atunci în Veneţia, găsim următorul pasaj interesant: «Mi-ai spus să trimet pecetea, şi acolo să facă alta ca aceea, dar am făcut una la un Ţigan muntenesc, εκαμα μια (sc. βουλα) ης εναν κατζηβελο απο την Βλαχιαν». Iorga, Studii şi documente, III, p. LII—LV.

garia [1]); sânt însă și legende cu litere unciale, ca d: p. în peceţile cele mari ale lui Vladislav I, Mircea I, Dan II şi Vlad Dracul [2]). Fie că după Vlad Ţepeş peceţile au început să se lucreze în ţară, fie din pricina scăderii influenţei ungurești, care se vădește mai ales după moartea lui Ioan Hunyadi, fapt este că dela 1476 încoace peceţi cu legendă latină n'am mai întâlnit în Ţara Românească în tot cursul sec. XV și XVI.

După mărimea peceţii, se pot distinge *două tipuri de legendă:* 1) a peceţilor mici și mijlocii, care conţine numai numele domnului cu titlul «voevod», «voevod și domn» sau «voevod și domn al Ţării Românești»; 2) a peceților mari, care pe lângă numele domnului conţine și numele tatălui său și titlul complet. Excepţie dela această regulă fac pecetea ovală a lui Vlad Dracul, în care este numit și tatăl său Mircea (sub iniţiala *M*) și câteva peceţi mijlocii din sec. XVI.

Spre a avea o perspectivă mai ușoară asupra legendelor din peceţile dela Brașov, dau aci un tablou al lor, completându-l cu câteva din alte colecţii. Ele încep, ca și în apus, de obiceiu cu crucea; mai rar cu o steluţă sau rozetă, aceasta însă numai în întâia jumătate a sec. XV: o imitaţie după cele ungurești [3]).

Vladislav I.

Cea mai veche pecete românească cu legendă latină e a lui Vladislav I dela 20 Ian. 1368 (orig. în arh. Brașovului). Deși foarte deteriorată, legenda ei se poate reconstitui complet așa: † S. LADIZLAU[S DEI GRACIA VAIVODA TRA]NSALPINUS, B[ANUS DE ZEURINIO, D]UX DE FUGRUS. Pecetea este rotundă, în ceară albă, de $8^1/_2$ cm. în

1) Din cele ungureşti litere gotice au peceţile lui Ladislau Gara, ale lui Ulrich Cilli, Ulrich Enzinger, Ioan Hunyadi şi multe altele din sec. XIV şi XV. Reproduceri foarte frumoase se găsesc în istoria iubilară a Ungariei: A magyar nemzet története, ed. de Szilágyi Sándor, Budapest, vol. III și IV (1895 şi 1896).

2) Vezi D. Sturdza, Documentele dela Wiesbaden, pl. IV.

3) Îmi este imposibil să reproduc, în tabloul ce urmează, semnele de interpuncţie ale legendelor așa cum sânt în originale. Ar fi trebuit să fie turnate după desemne ce nu mi-am putut procura. — În peceţile lui Vlăduţă, Neagoe Basaraba, Radu Paisie ș. a. am pus semnul ›, deoarece samănă mai mult decât altele cu cel din originale.

diametru, atârnată de mătase stacojie; din emblemă, care a fost de sigur vulturul cu crucea în cioc, nu se cunosc decât urmele scutului în formă de cruce (germ. «Vierpass») și câteva elemente decorative, la fel cu cele de pe pecețile lui Mircea cel Bătrân. Literile legendei sânt unciale. Cf. descrierea lui Zimmermann în Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen I, p. 306. D-l N. Iorga, care la rugămintea mea a controlat lectura lui Zimmermann, citește LADISLAU[S, TR]ANSALPINUS, FOGRUS.

Vlad, pretendentul dela 1396.

Cea mai veche pecete românească cu legendă chirilică e a lui Vlad, rivalul lui Mircea cel Bătrân; ea se găsește pe actul de închinare dat din Argeș, la 28 Mai 1396, regelui Poloniei Vladislav Jagiełło. Pecetea e de 8 1/2 cm. în diam., în ceară roșie; la mijloc e vulturul cu crucea în cioc, steluța (în șase colțuri) și semiluna la dreapta vulturului; legenda: † **сы хрисовꙋл Іѡ Влада воевод ѫ и гна вьсеи Ꙋггровлахіи** [1]): *această pecete (e) a lui Io Vlad, voevod și domn a toată Ungrovlahia*. Lectura dată în Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 375, după fotografie, e necompletă; eu am luat-o la 1890 după originalul din arhivele ministeriului de externe din Moscva, și pe cât mi-aduc aminte, e foarte bine păstrată.

Mircea I (cel Bătrân).

a) Pecetea cea mică.

† MERCHE ⁑ VOEVODE (1413).

Aceeaș legendă o are și pecetea ovală din scrisoarea dela 23 Sept. 1403 către Vladislav Jagiełło (c. 2 1/2 + 2 cm.): † MIR † CHE VOIVOD[E] (Arhivele ministeriului de externe din Moscva; Uljanickij, No. 16, o dă ca pecete mare, iar Kałužniacki, în Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 825, citește greșit, după fotografie, BANUS și VOIVODA). La a doua scrisoare cătră Vladislav Jagiełło (Uljanickij, No. 17) pecetea este pierdută; se vede numai că a fost pe ceară roșie.

Mai cunoaștem dela Mircea o a treia pecete ovală, dreaptă, din

[1]) În corpul edițiunii am tipărit toate legendele cu litere capitale, spre a indica prin aceasta că originalele sânt în unciale; din lipsa acestor caractere în tipografie, le tipăresc aci cu litere mărunte.

an. 1411 (c. 3+2[1]/[2] cm.), cu legenda chirilică: † Іѡ Мирча велики воевода (Arhivele ministeriului de externe din Moscva; Uljanickij, No. 21; Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 473) [1]).

b) Pecetea cea mare.

Din peceţile mari ale lui Mircea se cunosc numai cele trei dela Moscva din 1390, 1391 (c. 7[1]/[2] cm. în diam.) şi 1411 (c. 8 cm. în diam.), reproduse în Hurmuzaki, Documente I, 2, tab. I—III, şi cea dela Lemberg (fără dată), a cărei descriere o dă Kałužniacki în Dokumenta mołdawskie i multańskie, p. 10 (în emblemă nu este însă corbul, ci vulturul, care se recunoaşte foarte bine pe exemplarele dela Moscva). Cele din 1390 şi 1391 au amândouă legenda: † S. † MIRCZE WAIWODA TRANSALPIN. BAN. DE CZWRINIO † MIRCZE WAIW. Cea din 1411, ceva mai bine conservată, are legenda: † S. MIRCHE VOIVODE TRANSALPINI. BANI SEVERINIENSIS. DUCIS DE FUGARUS E. T. (= et cetera). Cf. legenda peceţii dela Lemberg, cetită de Piekosiński, ap. Kałužniacki, l. c. [2]). De cele patru părţi ale scutului cu marca ţării sânt iniţialele М, Р, Ч, А, la 1411, М, ИР (ligatură), Ч, А, la 1390 şi 1391.

În câtva deosebită de acestea este pecetea aplicată de Radu II pe documentul dela Braşov din 17 Mai 1421 (No. IV): † S. MIRCHE VOIVODE TRANSALPINI, BA[NI SEVERINIENSIS], DUCIS DE FUGARUS ET A[MLA]S (fără interpuncţia originală). — O pecete mare cu legendă chirilică nu cunosc încă dela Mircea cel Bătrân.

Mihail I.

† Іѡ Михаиль воевода: *Io Mihail voevod* (c. 1415—1418).

Dela Mihail ni s'a păstrat şi o pecete cu legendă latină, pe doc. din 22 Mai 1418, dat Saşilor din Cisnădie. După lectura lui Seyfert, legenda este aceasta: † S. MICHAEL, DEI GRATIA VOJVODA TRANSALPINUS. Mărimea nu este dată, iar emblema e descrisă aşa: «einen seitwärts stehenden Raben auf freyem Felde, mit einem langen Kreutze im Schnabel, das unterhalb dem Querholz eine kugelförmige Gestalt hat. Oben zur rechten Seite ist die Sonne, zur Linken der Mond, und in demselben ein Stern» (Engel, Geschichte der Walachey, p. 41; e desigur vulturul, nu corbul).

[1]) Vezi p. L.

[2]) În Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 322 şi 473, peceţile dela 1390 şi 1411 sânt cetite necomplet.

Radu II Praznaglava.

† IOAN+RAD+VOE+VODA (1421. 1424—1427).
† Іωан Радѹл. воіѡд. и гос[п]оді: *Ioan Radul voevod și domn* (c. 1424—1427).

Dan II.

† YOAN DAN VOEVODA (1420—1424).
† Іω Данъ воєвода: *Io Dan voevod* (1422. 1424. 1431).
† Іωанъ Данъ воєвода: *Ioan Dan voevod* (1427. c. 1427—31).
Pecetea cea mare a lui Dan II cu legendă latină și în litere unciale, dela 1424, e descrisă sub No. XI. Lectura dată acolo este hipotetică.

Alexandru-Aldea.

† Іω Алеѯандръ воєвода: *Io Alexandru voevod* (1432. 1431—33). Exemplarul de sub No. Arh. 304 (No. XX) are și după воєвода o cruce mai mică.
† Іωанъ Алеѯандръ воєвода: *Ioan Alexandru voevod* (1432. 1431—33).

Vlad I Dracul.

a) Pecetea cea mică.
α) rotundă: † IOAN+WLAD. WAYVOD[A] (1430—31).
S. IOANI+WLAD+WAYVODA (1431. 1431—32. 1434. 1431[36]—33[37]).
*IOAN *WLAD *WAYVODA (c. 1433—46).
S⁑ IO[AN]I ⁑WLAD ⁑[WAY]VODA (c. 1432—46); v. desemnul la D. Sturdza, Documentele dela Wiesbaden, pl. II.
β) ovală: αα) scurtă și culcată:
† Іωан Влад вωивωда син М.: *Ioan Vlad voevod, fiul lui M(ircea)* (c. 1433—37. 1438—44. 1438—46).
La unele exemplare, d. p. Arh. No. 154 și 176, se vede o cruce între а și д din Влад: Вла†д.

ββ) lungăreață și dreaptă:

† Іωаньь Влаꙉ вωнвωда снн М.: *Ioan Vlad voevod, fiul lui M(ircea)* (c. 1433—46 și probabil c. 1438—44. c. 1441—44. 1444. 1445 Oct.—Dech.).

b) Pecetea cea mare.

[†] S. WLAD, FILIUS MERCE, TRANSALPINIS VAIVODA ET DOMINUS DE FOGARAS (1437, fără interpuncția originală; crucea dinaintea lui S. este ștearsă). Cf. legenda pe care o dă D-l D. Sturdza după cele două peceți ale lui Vlad Dracul dela 2 Aug. și 8 Sept. 1439 (Arh. Stat. și Arh. municipal din Lemberg): † S: WLAD: FILIUS: MERCE: TRANSALPINIS: VAIVODA: ET DOMINUS DE: FOGARAS[1]). «Transalpinis» însamnă aci «transalpinis partibus». Pe amândouă aceste peceți, de cele patru părți ale scutului, se citesc inițialele В, Л, Ꙗ, Д = Влад.

Vladislav II sau Vladislav Dan.

a) Pecetea cea mică.

† Іω Владнславъ воевода н гнь: *Io Vladislav voevod și domn* (1451—52. 1452).

† Іω Владнславь воевода н господннь ѹгровлахїнскоі: *Io Vladislav voevod și domn al Ungrovlahiei* (1451—56).

b) Pecetea cea mare.

Dela Vladislav II cunoaștem și o pecete mare din an. 1451, c. 9 cm. în diam., cu legenda: † Іω Владіслав велнкн воевода н гнь вьсен землн ѹггровлахнскон: *Io Vladislav, mare voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei* (Arh. Stat., doc. dela 1 Aug. 1451). De cele patru părți ale scutului se află sus Іω, la stânga Вла, jos в; la dreapta e șters probabil діслл.

[1]) Pe exemplarul dela Lemberg, pe care am avut ocazie să-l văd în vara trecută, Piekosiński, un distins cunoscător al sfragisticei și al paleografiei latine, citește WLAD : FILIUS · MERCE · TRANSALPINIS : WAIVODA : ET · DOMINUS : (restul e rupt; a fost probabil DE FOGARAS, căci lipsesc c. 10—12 litere, între care poate să intre și un semn de interpuncție la sfârșit). Pe exemplarul dela 2 Aug. 1439 din Arh. Stat. se citește, în original și în planșa reprodusă de D-l Sturdza, † S. WLAD: FILIUS: MERCE: TRANS[ALP]INIS VAIVO[DA ET DOMINUS] DE FOGARAS.

Vlad III Țepeș.

† LADISLAUS+D+G+WAYVODA+TRE+TRASALPINSIS[1]) = Ladislaus, dei gracia wayvoda terre transalpinensis (1456—59. 1459—60. 1475. 1476. 1475—76. 1476—77).

† Іѡ Бладь воиводa и гнь вьсеи земли Оуггрѡвлахїискои: *Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei* (1456. 1457. 1456—58 (59). 1458—59. 1456—62).

Se pare deci că pecetea cu legendă chirilică a întrebuințat-o Vlad Țepeș mai ales în prima domnie, pe când cea cu legendă latină se constată, afară de două cazuri, numai în timpul cât a petrecut în Ungaria și în a doua domnie. Dacă legenda hipotetică dată de mine sub NNo. LXVIII și LXX este exactă, ceea ce nu pot afirma, deoarece pecețile respective sânt foarte rău imprimate, atunci Vlad Țepeș a avut în prima domnie o altă pecete latinească decât cea cunoscută dintr'a doua: † IOAN WLAD. WAYVODA ET DOMINUS TRANSALPINUS. În cazul acesta numai legendele dela NNo. LXXIV și LXXVII, deasemenea foarte rău imprimate, ar fi de cetit ca celelalte din 1475—1477. Cf. Adaosele dela p. 399.

O pecete mare dela Vlad Țepeș nu cunosc încă până acum.

Dan pretendentul.

† Печать Іѡ Дана воивода гнь: *pecetea lui Io Dan voevod, domn* (1459—1460).

Radu III cel Frumos.

† Іѡ Радоуль воевода гнь земли Оуггровлахїи: *Io Radul voevod, domn al țării Ungrovlahiei* (c. 1462—63. 1463—70. 1470). În pecetea de sub No. arh. 220 = LXXXIV (c. 1462—72) se citește Радоул[ь], ca și în cea dela 1467 din arh. Sibiului, ceea ce dă o variantă a legendei de mai sus: † Іѡ Радоуль воевода гнь земли Оугровлахїи. O altă legendă avea pecetea dela No. arh. 219=LXXXVI, care era și ceva mai mare decât celelalte; ea este însă prea stricată ca să poată fi reconstituită.

---

[1]) Orig. în cursive.

Basaraba II cel Bătrân.

† Іwнь Басарба воіевода мастію бжіею: *Ion Basar(a)ba voevod, din mila lui dumnezeu* (1474. 1475. 1475—76. 1474—76. 1476 1474—77).

† Іw Басараб воевда матіа бжіа господин: *Io Basarab voevod, din mila lui dumnezeu domn* (1477).

Basaraba III cel Tânăr.

a) † Іwан воевода влашке земле Басараба: *Ioan voevod al Țării Românești, Basaraba* (1474).

b) † Печать Іwан Басараб воевода: *pecetea lui Ioan Basarab voevod* (1477).

c) † Іw Басарба воевода земле влашке и гнь: *Io Basar(a)ba, voevod al Țării Românești și domn* (1477 sau 1478).

d) † Іw Басарба воивода матіе бжіе гнь: *Io Basar(a)ba voevod, din mila lui dumnezeu domn* (c. 1478. 1479—80).

e) † Іw Басараб воевода матіа бжіеа и господин: *Io Basarab voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (c. 1478. c. 1478—79). În exemplarul de sub No. CXXXV varianta гсподин (1481).

f) † Іw Басараб воивода матіа бжіеа гнь (c. 1478—79. 1479 Dech.—1480 Ian. 1479—80. 1480). Aci poate să intre și exemplarul de sub No. CXXVIII, unde ar fi de cetit Іw, nu Іwн.

g) † Іw Басараб воевода матіа бжіеа господин (1481. 1478—82).

h) † Іw Басараб воевода мастіа бжіа господин (1478 s. 1480—81).

i) † Іw Басараб воивода мастіе бжіе гнь (1478—82).

Această varietate de peceți mijlocii la Basaraba III trebue să deștepte oarecare îndoeală în exactitatea lecturilor, și cu drept cuvânt. Lăsând însă la o parte cele trei dela început, care după toate probabilitățile sânt din vremea când Basaraba nu domnea încă (1474 - 77) și se deosebesc de celelalte și prin faptul că două au în legenda lor terminul влашке земле, care nu se repetă în cele dintre 1477—82, iar una are la început cuvântul печать, care deasemenea nu se întâlnește în celelalte, — îndoeala devine mai temeinică când e vorba de celelalte șase tipuri. Trebue să mărturisesc că la cetirea și întregirea acestor legende nu m'am preocupat de reducerea lor la tipuri cât se poate mai puține; am calculat la fiecare, după literile

păstrate și după mărimea lor, câte litere pot lipsi și așa le am întregit. Presupunând însă că întregirile propuse nu sânt peste tot nimerite, cele nouă tipuri s'ar putea reduce la următoarele două principale:

a) Cele cu **господнн** la sfârșit, unde **нн** în loc de **нн** este sigur; tipurile e) g) și h) ar forma atunci un singur tip, admițând că **є** din **мастиѧ** dela tipul h) există și la celelalte două, dar fiind foarte mic, subțire și aruncat deasupra șirului, nu s'a imprimat pe pecete. E de notat că în general pecețile lui Basaraba III au litere subțiri și șterse, din pricină că matricele n'au fost săpate destul de adânc. Fiindcă **н господнн** la tipul e) (No. CXI) e foarte clar, tipurile g) și h) ar fi de întregit tot așa, cu **н** înainte de **господнн**. Dar și No. CXXXV are foarte clar **гсподнн**, în loc de **господнн**. Astfel, nedumerirea tot rămâne.

b) Cele cu **гнь** la sfârșit, care la multe e neîndoelnic. Aci însă cele trei variante d) f) i) nu pot fi reduse la una, întru cât deosebirile sânt foarte clare, atât în nume — tipul d) **Басарба**, tipul f) și i) **Басараб** —, cât și în formele instrumentalului dela **милость божїа**; numai **воивода**, în loc de **воєвода**, este comun.

Documentele interne ale lui Basaraba III nu ne ajută să ieșim din această încurcătură; toate câte le cunosc au pecețile pierdute sau stricate; cea mai bine conservată e cea dela Acad. Rom. pe documentul din 16 Aug. 1481, aceasta însă e a lui Vlad Călugărul și se vede a fi fost lipită posterior; legenda ei este: † **Іω Влад** ... **мастию бжию** ... **подинь** (3.5 cm. în diam.).

O pecete mare dela Basaraba III nu se cunoaște.

Mircea pretendentul, fiul natural al lui Vlad Dracul.

† **Іω Мирче воєвωда милостию бжию и гнь**: *Io Mirce voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (1481).

Vlad III Călugărul.

† **Іω Влад воєвода мастиє бжиє и гпнь**: *Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (1481).

† **Іω Влад воєвода матиє бжиє господр**: *Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu domn* (1481. 1482. c. 1482—83. 1482—96); cf. și No. XCVII dela Basaraba II Bătrânul, pe care e lipită aceeaș pecete a lui Vlad Călugărul, dar cu **Владь** în loc de **Влад** în legendă.

† Іѡ Бладъ воивода мастию бжию и господинь: *Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (1482. c. 1483—84. c. 1484. c. 1482—87. c. 1491—92. 1492. 1493. 1494. 1495. 1495—96. 1482—96).

Avem așa dar trei peceți mijlocii de-ale lui Vlad Călugărul: una din 1481 (Iulie—August), a doua din primii ani ai domniei sale, c. 1481—83 (No. CLXXV s'a presupus dar cu drept cuvânt că e dela începutul domniei lui) și a treia, care rămâne constantă în tot timpul domniei, dela 1482—96.

Radu IV cel Mare.

a) Pecetea cea mică.

a) † Іѡ Радѹла воевода милостию бжиею и господин: *Io Radul voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (1496—97. 1498. 1500. 1504. 1505. 1504 s. 1507. c. 1503—08. 1507. 1507—08. 1508. 1496—1507).

b) † Іѡ Радѹла воевода мастию бжиею и господин (1498).

c) † Іѡ Радѹла воевода мастию бжиею и господин (1504 s. 1507).

d) † Іѡ Радѹла воевода милстию бжиею и господин (1496—1507).

Deosebirea între cele patru tipuri de peceți ale lui Radu cel Mare este numai în ortografia cuvântului милостию. Tipurile b) și d) sânt probabil din primii ani ai domniei, c) de pela 1504 și a) din tot timpul domniei lui. Бжию dela No. CXCIII e de cetit prin urmare бжиею, întru cât aceasta e forma constantă în toate celelalte.

b) Pecetea cea mare.

† Іѡ Радѹль воевода и гнь вьсеи земли ѹггровлахїискои снь Блада великаго воевода: *Io Radul voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Vlad al marelui voevod* (1507). Cf. cu aceasta exemplarele din 23 Martie 1497, 25 Ianuarie 1499 și Mai 1502 dela Arh. Stat. și cel dela Acad. Rom., rupt dela documentul la care fusese atârnat și cu data greșită 7001 pe învelișul de ceară albă.

Mihnea I.

Peceţile lui Mihnea I au toate (trei în arh. Brașovului, una în arh. Sibiului) legenda: † Іѡ Бладъ воивода матию бжию и господинь земли ѹнгро.: *Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu, și domn al țării Ungro(vlahiei)* (1508—09). Aceasta nu e nici pecetea lui Vlad Țepeș, nici a lui Vlad Călugărul.

Soția lui Mihnea are la 1511, în pecetea ei de inel, legenda: † госпожде Боика Михневь: *[pecetea] doamnei Voica, a lui Mihnea.*

Vlad IV cel Tânăr sau Vlăduţă.

a) Pecetea cea mică.

† Іѡ Влад вѡевода матию бжиею и господин: *Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu, şi domn* (c. 1511).

† Сїи печат Іѡ Влада воивода млади. и гнь. . : *această pecete (e) a lui Io Vlad voevod cel Tânăr şi domn* (1510—12).

b) Pecetea cea mare.

† Іѡ Владꙋль воевода и гнь вьсеи земли ꙋггровлахиской снь Влада великаго воевода: *Io Vladul, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei, fiul lui Vlad al marelui voevod* (1511).

Mircea pretendentul, fiul lui Mihnea I.

† Іѡ Мирчѣ воевода снь Іѡ Михнѣ воевода: *Io Mircea voevod, fiul lui Io Mihnea voevod* (c. 1511—1513, după o scrisoare fără dată din arh. Sibiului; în scrisorile dela Braşov peceţile sânt stricate cu totul, iar la una (No. arh. 14) este pusă în locul celei originale pecetea lui Radu dela Afumaţi (2.8 cm. în diam.), cu legenda: † Іѡ Радꙋл воивода бжию матию гнь влашкі.

Basaraba IV Neagoe.

a) Pecetea cea mică.

† Матю бжию Іѡ Басараба воивода и гнь: *din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod şi domn* (1512—21).

La unele exemplare se vede după гнь o rozetă.

† Іѡ Басарабь воевода мастию бжию и господинь: *Io Basarab voevod, din mila lui dumnezeu, şi domn* (1512—21).

b) Pecetea cea mare.

† Іѡ Ба[сараба воевода, милостїа бжїе]а господинь . вьсеи земли ꙋгровлахїиской снь Басараба воивод: *Io Basaraba voevod, din mila lui dumnezeu domn a toată ţara Ungrovlahiei, fiu al lui Basaraba voevod* (1517).

Teodosie.

† Матию бжию Іѡа Ѳеѡдосие воеда и гнь: *din mila lui dumnezeu Ioa(n) Teodosie, voe(vo)d şi domn* (1522 Ianuarie, după o scrisoare din arh. Sibiului; cele dela Braşov sânt toate stricate, afară de cea dela No. 488=CCXLIX pe scrisoarea lui Ştefin).

Vladislav III.

† Іѡ Бладиславь воивода бжїею мтию гднь влаш.: *Io Vladislav voevod, din mila lui dumnezeu domn român* (1524). Cf. documentul din 30 Mai 1525 dela Arh. Stat., pe a cărui pecete mijlocie se poate ceti încă: † Іѡ.... воивода бж.... влаш. †.

No. arh. 29 (1523—24) are pecetea lui Vladislav II, deslipită recent dela No. 25 sau 28 și pusă greșit aci; legenda: † Іѡ Бладн[сла]въ [воевода] и [г]нь.

Radu V dela Afumați.

† Іѡ Радѹл воивода бжїю мтию гнь влашкі: *Io Radul voevod, din mila lui dumnezeu domn român* (1521—29). Радѹл poate fi cetit și Радоѵл, întru cât orig. are cunoscuta ligatură адѹ, care poate fi deslegată în amândouă felurile; бжїю мтїю pare a fi în unele exemplare бжїю мтию, cu ligatura ию: e foarte greu de hotărît dacă trebue desfăcută їю sau ию.

† Іѡ Радѹл воивода новаго и гнь влашкы.: *Io Radul voevod cel Nou și domn român* (1521—29). Cf. aceeaș legendă în documentul dela 2 Sept. 1528 dela Acad. Rom. și în două documente fără dată dela Arh. Stat. (Tismana, pach. 6; Epp. Buzăului, pach. 37: comunicate de d-l Stoica Nicolaescu).

Un document din 18 Mai 1526 dela Acad. Rom. are pecetea lui Radu Paisie, de c. 3.8 cm. în diam., cu legenda: † печат Іѡ҃ Радѹл воивода и гн҃ь влашкои земли: *pecetea lui Io Radul voevod și domn al Țării Românești.* Cele două corpuri sânt întregi, iar între ele o tulpină de crin cu câte două frunze de ambele laturi. A fost lipită mai târziu în locul celei originale pierdute.

Moisi.

† Печат Іѡ Моиси воивода и гнь. вла.: *pecetea lui Io Moisi, voevod și domn român* (1529—30; вла. = влашки).

† Печат Іѡ Моиси вѡевѡда [и гнь вл]ашкі (1529).

Vlad V.

† Сїи печат Іѡ Блада воивода младіи и гнь.:: *această pecete (e) a lui Io Vlad voevod cel Tânăr și domn* (1530. 1531).

Vlad VI.

† Iѡ Влад воівода снь [Р]адѹл воивo[д] и гнь • : *Io Vlad voevod, fiul lui Radul voevod și domn* (c. 1533—35). Cf. aceeaș pecete într'un doc. fără an dela Arh. Stat., prin care se cedează Tismenei vama Calafatului (10 Ian.), și în care se citește: † Iѡ Влад во... și la sfârșit [г]нь. O altă pecete din 15 Noemv. 1533 are legenda: † Iѡ Влад воивода снь Радѹл воивод (Arh. Stat.). NNo. arh. 140 și 201, în a căror peceți se poate ceti numai ... Владь .... нь și † Iѡ Владь... sânt probabil ale aceluiaș domn.

Pecetea dintâiu o mai găsim pe un document din 18 Martie 1523 (Acad. Rom.): † Iѡ Влад воівода снь Радѹл [воивод] и гнь • ; cuvântul воівода având ligatura ив, poate fi cetit și воивода.

Radu VI Paisie.

† Печат Iѡ Радѹл воивода и гнь влашкои земли : : *pecetea lui Io Radul, voevod și domn al Țării Românești* (1535—45). Întocmai aceeaș legendă o are tiparul peceții lui Radu Paisie dela Academia Română. Cf. și exemplarul dela 7 Julie 1544 din Arh. Stat.: † печат Iѡ Радѹл воивод[а] и гнь влашкои земли[:].

Marco, fiul lui Radu Paisie, care se vede a fi ținut locul tatălui său când acesta lipsea din țară, are legenda: † сии печат Iѡ Марко воевода и гнь [вл]ашкои: *această pecete (e) a lui Io Marco, voevod și domn român* (1542).

Mircea II Ciobanul.

† Печат Iѡ Мирчѣ воивод и гнь влашкои з. (з.=земли): *pecetea lui Io Mircea, voevod și domn al Țării Românești* (1545—52. 1558—59).

† Печат Iѡ Мірча воивод и гнь влашкои земли (c. 1545—50). Мірча poate fi transcris și Мирча, căci are ligatura ир.

Pătrașcu cel Bun.

† Сїи печат Iѡ Петрашко воивод и гнь влашкі: *această pecete (e) a lui Io Petrașco, voevod și domn român* (1554. 1555). Cf. pecetea dela 3 Aprilie 1556 din Arh. Stat.: † печат Iѡ Петр[аш]ко воивод и гнь влашкі.

Legenda peceţii celei mari a lui Pătraşcu o cunoaştem din tiparul reprodus de Dr. Veress, Izabella királyné 1519—1559, Budapest 1902, p. 423. E următoarea: † сїн хрісовꙋла Іѡ̃ Петрашко воивод и гн҃ь вьсеи земли ꙋгровлахїискыи: *această pecete (e) a lui Io Petraşco, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei.*

Mihnea Turcitul.

† Печат Іѡ Михнѣ воевод гпь влашкое: *pecetea lui Io Mihnea voevod, domn român* (1582). Aceeaş legendă o au peceţile lui Mihnea dela 20 Iunie 1578 (Acad. Rom.), 15 Iulie 1579 şi 23 Aprilie 1581 (Arh. Stat.), cu deosebire că în acestea pare a fi гнь; dealtmintrelea şi ligatura din pecetea dela Braşov ar putea fi desfăcută гнь, întru cât liniuţa dela mijloc a lui н nu se vede clar [1]. În două exemplare dela Arh. Stat. (15 Aprilie 1579 şi 10 Iulie 1586) se citeşte lămurit: † печат Іѡ Михнѣ воевод гнь влашкое, pecând în cel dela Acad. Rom. din 10 Aprilie 1582 se citeşte: † печат Іѡ Михнѣ воевод гпь влашкое.

Peceţile cu emblemă dublă ale acestui domn au altă legendă: † милостїю божїю Іѡ Михнѣ воевода † (1587 Ian. 5 şi Dech. 16; 1589 Ian. 28; 1590 Iunie 18: Arh. Stat.; cf. doc. din 22 Mai 1588 la Acad. Rom.).

Dela domnii dintre Pătraşcu cel Bun şi Mihnea Turcitul nu se găsesc scrisori în arhivul Braşovului; peceţile lor însă, aşa cum le cunoaştem din actele interne, nu se depărtează, în ce priveşte legenda, de tipurile cunoscute până aci. Aşa d. p. Petru Şchiopul are pe două peceţi dela Aug. 1560 şi 14 Apr. 1568 (Arh. Stat.) legenda: † печать Іѡ Петрь воивод и гнь влашкои з.: *pecetea lui Io Petru, voevod şi domn al Ţării Româneşti* (з.=земли, ca în pecetea lui Mircea Ciobanul), iar pe una dela 20 Noemv. 1567 (Arh. Stat.): † печат Іѡ Петрь воивод и гнь влашкои, unde з. poate să fi rămas neimprimat.

În peceţile lui Alexandru Mircea găsim următoarele legende: † печат Іѡ Ꙗлеѯандрь воевод гнь влашкї: *pecetea lui Io Alexandru voevod, domn român* (1569 Oct. 4 şi Dech. 17: prima în Arh. Stat., a doua la Acad. Rom.; 1570 Dech. 14 şi 1571 Iulie 11: Arh. Stat.; cf. şi documentul fără an, 7 Sept., dela Alexandru, în care se văd

[1]) Pe un exemplar din 4 Aprilie 1581 (Arh. Stat.) se vede гпь: † печат Іѡ Михнѣ воевод гпь влашкое (cf. un alt exemplar din 1590 în manualul d-lui Tocilescu, p. 260).

bine la sfârșit . . . ѡд гнь влашкї: Arh. Stat., Mitropolia București XXXVI, 14); † печат Їѡ Ӕлеѯандрь воевода и гнь влашкое (1572 Ian. 19: Acad. Rom.); † печат Їѡ Ӕлеѯандрь воевод гнь влашкое (1575 Noemv. 13 și 1577 Apr. 19: Arh. Stat.; 1573 Aug. 12 [1]) și 1577 Apr. 29: Acad. Rom.).

Trecând la *emblema* pecetilor domnești, trebue să distingem două feluri de peceți: a) cele cu două capete, busturi sau corpuri, b) cele cu vultur sau corb. Amândouă se ivesc în acelaș timp și par a fi deopotrivă de vechi.

Cele două capete încoronate se găsesc pe pecețile mici ale lui Mircea dela 1403, 1411 și 1413, pe a lui Radu Praznaglava din 21 Noemvrie 1421, pe ale lui Dan II, pe ale lui Alexandru-Aldea (v. cele două reproduceri din publicația citată a d-lui Sturdza), pe ale lui Vlad Dracul, atât pe cele rotunde cu legendă latină (NNo. arh. 167 și 185), cele mai frumoase din toate și în care se distinge un cap de femee și unul de bărbat, cât și pe cele ovale cu legendă chirilică, d. p. NNo. arh. 171 și 178, ca să citez numai acelea unde figurile sânt lămurite.

Coroanele au trei colțuri, care în pecetea cea mică rotundă a lui Vlad Dracul sânt transformate în trei flori de crin bine desemnate; o a patra se ascunde, după d-l Sturdza, în dosul uneia din cele trei.

Pe pecețile lui Radu Praznaglava și Alexandru-Aldea se vede, la dreapta și la stânga capetelor, câte o steluță.

Capetele au forma de profile întoarse unul spre altul; în pecetea cea mică rotundă a lui Vlad Dracul profilele sânt frumoase; în celelalte ele sânt foarte urîte și așa de neîndemânatic desemnate, încât nu se poate ști dacă unul e femeesc și celălalt bărbătesc. Între profile se vede în pecetea lui Vlad Dracul o tulpină de crin cu câte cinci rânduri de frunze de amândouă laturile și o floare cu trei frunze în vârf, în felul celor de pe monetele lui Petru Mușat și de pe unele peceți contimporane din Ungaria: este crinul heraldic, caracteristic pecetilor și monetelor din timpul Angevinilor.

Cam pela jumătatea sec. XV cele două capete se transformă în două busturi, care se completează din ce în ce mai mult, cuprinzând întâiu pieptul până la brâu, apoi picioarele pe jumătate și în sfârșit corpul întreg, îmbrăcat în hlamidă lungă până la călcâe. Forma de bust se poate observa pe pecețile lui Vladislav II (1451—56) și pe

---

[1]) Aceasta poate să aibă гпнь, în loc de гнь.

pecetea lui Basaraba cel Bătrân dela 1475, unde busturile merg până la brâu: capetele sânt și aci încoronate, iar între busturi, în locul crinului, este un pom ce seamănă a brad sau chiparos și care rămâne de-aci înainte constant în tot cursul sec. XV și XVI. Pecetea lui Vlad Țepeș dela 1475 și 1476 are deasemenea două busturi încoronate, cel dela dreapta pare de femee, iar în mijloc pomul.

În pecetea lui Vlad Călugărul dela c. 1495—96, reprodusă de d-l Sturdza, busturile sânt transformate în corpuri întregi; ele rămân deaci înainte așa în toate peceţile mijlocii, afară doar de rare excepţiuni, ce s'ar descoperì în urmă. Figurile întregi sânt d. p. pe peceţile lui Vladislav III (Arh. No. 27), pe ale lui Radu dela Afumaţi (Arh. No. 241, 246, 295 ș. a.), Radu Paisie (Arh. No. 287) și fiul său Marco (Arh. No. 315), Pătrașcu (Arh. No. 318) și Mihnea Turcitul (Arh. No. 321: aci se văd și picioarele ieșite de sub hlamidă, ca în peceţile dela 1582 și 1588 dela Acad. Rom.).

Excepţie dela acest tip de emblemă face a) pecetea cea mică a lui Mihail I (Arh. No. 217), cu un singur cap încoronat: coroana are și aci trei flori de crin, desemnul este însă altul decât la pecetea lui Vlad Dracul: foile de crin par a fi niște cruciulițe; b) pecetea lui Dan pretendentul dela 1460, cu un singur bust încoronat, cu sceptru și glob în mână — imitaţie după pecetea *împărătească* a lui Sigismund — și un corb cu crucea în cioc stând pe o stâncă (sau pe un scut).

Al doilea fel de emblemă este vulturul cu crucea în cioc. Îl găsim pe peceţile lui Mircea cel Bătrân dela 1390, 1391 și 1411, pe a lui Vlad pretendentul dela 1396, pe a lui Dan II din 1424, pe ale lui Vlad Dracul din 1437 și 1439, pe ale lui Radu IV, Vlăduță, Neagoe Basaraba și ale domnilor următori; cf. și pecetea Voichii, soția lui Mihnea, dela 1511 (No. arh. 320). El se afla de sigur și pe pecetea dela 1368 a lui Vladislav I. Între diferitele exemplare ale acestei embleme se constată unele deosebiri de ornamentică; în fond ea rămâne însă aceeaș. Astfel la unele crucea este simplă (ca la Mircea cel Bătrân), la altele duplă (ca la Vlad Dracul), iar steluţa și semiluna (soarele și luna) sânt la unele de partea stângă a vulturului, la altele de partea dreaptă a lui.

Spre sfârșitul sec. XVI se ivește în Țara Românească și o a treia emblemă, în care se contopesc cele două tipuri, pe care până aci le-am găsit izolate, pe cel dintâiu în peceţile mici, pe al doilea în cele mari. În documentele dela Brașov am găsit această nouă

emblemă întâiaș dată în pecetea lui Radu Mihnea dela 12 Sept. 1612 (Arh. No. 772): ea constă din cele două corpuri întregi, îmbrăcate în caftane lungi până la călcâe și cu capetele încoronate, între ele pomul, iar deasupra pomului vulturul sau corbul cu crucea în cioc și cu aripile întinse; deadreapta și deastânga crucei soarele și luna. Ornamentica e ceva mai bogată decât în pecețile cele vechi, diametrul ceva mai mare, c. $4^1/_2$ cm., iar legenda: † Iѡ Радꙋл воевода снь Міхнѣ вод бжїе млтїе гнь земле влашкое: *Io Radul voevod, fiul lui Mihnea voevod, din mila lui dumnezeu domn al Țării Românești.*

Înainte de Radu Mihnea această pecete e întrebuințată de Mihnea Turcitul. În Arh. Stat. avem mai multe exemplare bine păstrate, d. p. dela 5 Ian. și 16 Dech. 1587, 28 Ian. 1589, 18 Iunie 1590; unele au între cele două elemente ale emblemei o bandă; legenda marginală e: † милостію божію Іѡ Мнхнѣ воевода. Cf. o reproducere la d-l Gr. Tocilescu, Manual de istoria română, ed. 2 (1900), p. 260, fără dată și cu legenda: † милостію бѡжію Іѡ Мнхнѣ воевода; aceeaș în Rev. p. ist., arh. și filolog., vol. I, p. 190.

Aceasta e pecetea obișnuită a lui Mihai Viteazul. Cel mai vechiu exemplar ce cunosc e pe documentul dela 7 Iulie 1593 (Arh. Stat.), cu legenda marginală: [†] м. б. Іѡ Мнхаил воевода și după воевода probabil data ștearsă. Un exemplar dela 1594 e reprodus în manualul d-lui Tocilescu, p. 293, cu legenda: † м. бж. Іѡ Мнхаил воевод[а] в л. ,зрв.; cf. Revista p. ist., arh. și filolog., vol. II, p. 309. În doc. dela 29 Aug. 1594 (Arh. Stat.) se citește: † м. б. Іѡ Мнхаил воевода в. ,зрв. Unele au și pe banda dela mijloc cuvintele: † сама бжїе маср҃дїе: *însăși mila lui dumnezeu*, într'o redacție mai rea мл. бж. масрдче, sau мардче, sau мардїе. Vezi exemplarele dela 7 Mai 1598, 1 Sept. 1599 la Acad. Rom., 25 Martie 1600 la Arh. Stat. Сама бжїе масрдїе se vede foarte lămurit pe pecetea lui Simeon Movilă dela 20 Apr. 1601 (Arh. Stat.); așa va fi și în pecetea lui Radu Mihnea, reprodusă de d-l Tocilescu în manualul citat, p. 331, unde e desemnat însă насрьдие (o formă imposibilă).

Cu neînsemnate variante în redacția legendei și în ornamentică, acest al treilea tip de pecete este întrebuințat dela Mihai Viteazul încoace de mai toți domnii Țării Românești din sec. XVII. Vezi reproducerile din manualul d-lui Tocilescu, p. 331, 333, 335, și cele din Revista pentru istorie, arheologie și filologie, vol. III, p. 211 (a lui Nicolae, fiul lui Mihai Viteazul, 1600), p. 215 (a lui Radu Șerban,

1604), p. 220 (a lui Gavriil Movilă, 1618), p. 223 (a lui Alexandru Radu, 1624), p. 229 (a lui Matei Basaraba, 1637) [1]).

Ce semnificare să fi avut aceste embleme?

D-l D. Sturdza a presupus, în broșura asupra documentelor dela Wiesbaden, că cele două capete, transformate întâiu în busturi, apoi în corpuri întregi, reprezintă pe *sfinții Constantin și Elena*, patronii Țării Românești, și sânt emblema *peceților particulare* ale domnilor, pe când *vulturul* [2]) cu crucea în cioc e *stema țării*.

Faptul că vulturul cu crucea în cioc se găsește de obiceiu în pecețile cele mari, pe când cele două capete, busturi sau corpuri se găsesc exclusiv în cele mici, confirmă presupunerea d-lui Sturdza. Este știut că și pecețile particulare ale suveranilor din apusul Europei sau așa zisele peceți secrete, pe care aceștia le puneau câte odată în loc de pecetea statului, când n'o aveau pe aceasta la îndemână, sau alăturea de ea, spre mai deplină confirmare a actului sau în semn de deosebită favoare, erau totdeauna peceți mici, uneori foarte mici. E natural să găsim și la noi acelaș lucru: o pecete a statului și o pecete particulară a domnului. Avem chiar acte întărite cu amân-

[1]) În «Documente și Regeste» admisesem că cel mai vechiu exemplar de pecete cu emblemă dublă este dela Radu Paisie din 20 Iunie 1537. Examinând însă din nou pecetea acestui hrisov (trecut în inventarul Arh. Stat. cu data de 20 Iulie), am constatat că ea nu e a lui Radu Paisie, ci a lui Radu Mihnea; a fost deci cusută ulterior la hrisovul din 1537,—un obiceiu pe care l-am constatat adeseori în Țara Românească. Legenda este identică cu cea dela Brașov din 1612: † Іѡ Радꙋл воєвода снь Мнхн[н вод], бжіє матіє гнь землє влашкоє. Cf. exemplarul din Arh. Stat dela 12 Fevr. 1615: † Іѡ Радꙋл воєвода снь Мнхнн (s. Міхнн) вод, бжіє матіє гнь землє влашкоє.

[2]) Că la început era vulturul, nu corbul, nu încape îndoeală; aceasta se vede din pecețile lui Mircea cel Bătrân și Vlad Dracul, ca și din monetele cele vechi ale Țării Românești: ale lui Vladislav I, Radu, tatăl lui Mircea, Dan I, Mircea cel Bătrân, Mihail I, Radu Praznaglava, Vladislav II, Radu cel Mare. Vezi reproducerile din Magnum Etymologicum al d-lui Hasdeu, vol. III, art. *ban*, tab. A. și B.—Din cele trei monete cu legenda 1. *av.* † Іѡан Влаті, *rev.* † Іѡан Влатісла воівода (col. 2.444, No. 10), 2. *av.* † Іѡ Владіслава, *rev.* † Іѡ Владіславъ воєвода (col. 2.445, No. 13) și 3. *av.* † Іѡ Влад'сла вовд, *rev.* † Іѡ Владнсла вонвод гнв (=гнь; col. 2.445, No. 15), pe care d-l Sturdza le atribue lui Vlad Dracul, Vlad Țepeș și Vlăduță, pe cele două dintâiu le-aș atribuì lui Vladislav II (1447—1456), iar pe a treia lui Vladislav III (1523—1525), deoarece nu se constată de nicăiri ca Vlad Dracul sau Vlăduță să fi purtat și numele Vladislav. Se poate să fie însă toate dela Vladislav II, care a domnit opt ani, pe când Vladislav al III n'a domnit nici doi ani deplini și nici aceștia în liniște. Moneta lui Vladislav III (tabela B, V) samănă foarte mult cu cea atribuită de d-l Sturdza lui Radu cel Mare (tabela B, IV).

două pecețile: așa e tratatul lui Mircea cu regele Poloniei dela 1411, care pe lângă pecetea cea mare cu legendă latină are și pecetea cea mică cu legendă chirilică, atârnate amândouă de pergament.

Așa e și în Moldova. În actul homagial al lui Roman din 1393 (cătră Vladislav Jagiełło) pecetea cea mare (7½ cm. în diam.), cu legenda: † печать Iѡ̃ Романа воеводъı землѣ молдавьскоı, are în dosul ei imprimată pecetea cea mică (c. 2 cm. în diam.), cu legenda: † [Iѡ̃] Романъ воевод[а], amândouă în ceară verde [1]). Tot așa actul homagial al lui Ștefan din 1395 (Uljanickij, p. 8—9; Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 817—819) are pecetea cea mare (7½ cm. în diam.), cu legenda: † печать Iѡ̃ Штефана воеводы землѣ молдавское, pe dosul căreia e imprimată pecetea cea mică (c. 2 cm. în diam.), cu legenda: † печать Штефана воеводы, amândouă în ceară verde [2]).

Se poate dar admite că pecetea cea mare e a statului, iar cea mică a domnului. E mai greu de explicat originea și semnificarea lor.

În «Documente și Regeste» am primit interpretarea d-lui Sturdza, că cele două capete, busturi sau corpuri reprezintă pe sfinții Constantin și Elena; sânt însă motive puternice care mă fac să mă îndoesc acum de exactitatea ei.

Întâiu de toate, pe pecețile cele mai vechi, d. p. pe ale lui Mircea, amândouă capetele sânt de bărbat, iar coroanele în trei colțuri sânt coroane domnești, nu de sfinți. Numai în pecetea cea mică rotundă a lui Vlad Dracul și în pecetea cu legendă latină a lui Vlad Țepeș se distinge capul de femee de cel de bărbat.

Al doilea, în pecețile bizantine ce au putut sluji de modele domnilor noștri, nu găsesc pe sfinții Constantin și Elena, ci, pe cât le cunosc din materialele publicate de Schlumberger, pe împărat și împărăteasă, sau doi împărați [3]). Tot așa în cele două bulle ce ni s'au

---

[1]) Nici în Uljanickij, p. 6—7, nici în Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 816, nu se pomenește de pecetea cea mică.

[2]) Pecetea cea mică e în cazul acesta un «contrasigillum», deși la noi ea nu avea toate caracterele sigilului secret din apus; v. Giry, Manuel de diplomatique, p. 641 și urm. — Între lecturile mele și ale d-lui Kałużniacki, care le dă după fotografiile Academiei Române, sânt unele deosebiri de ortografie; eu le-am luat la 1890 după originale, fără să le fi putut controla de atunci încoace.

[3]) G. Schlumberger, Sigillographie de l'empire byzantin, Paris MDCCC LXXXIV, p. 417 sq.—Când e vorba de sfinți pe monetele bizantine, se distinge foarte bine aureola de sfânt de coroana împărătească; v. d. p. I. Sabatier, Description générale des monnaies byzantines, vol. I, pl. LVII.

păstrat dela țarii Ioan Alexandru și Ioan Șișman (1 Dech. 1347 și 21 Sept. 1378) găsim la cea dintâiu de o parte pe Isus Hristos — lucru foarte obișnuit în pecețile bizantine, în care pe lângă Hristos se mai ivește Maica Domnului, Sf. Dimitrie sau Sf. Gheorghe, — de alta pe Alexandru, iar la a doua de o parte pe Sf. Ioan din Ryla, de alta pe Șișman [1]). Bulla lui Alexandru are pe de mărgini și legenda: [†] Іѡ̃ Ѩлеѯандр цр̃ь Бльгаромъ.

În monetele țarilor bulgari deasemenea: cele două corpuri stând în picioare și despărțite printr'un prapor (steag) sânt sau țarul și țarița — moneta lui Mihail Asan are chiar legenda: ц. Михаил, ц. Ерина — sau cei doi frați Petru și Asan, cum presupune Iliev, căci ambele corpuri sânt bărbătești; în unele exemplare se disting și bărbile [2]). Emblema peceților muntenești samănă foarte mult cu această emblemă bulgărească; ea poate să-i fi slujit de model.

Bulgarii își găsiseră și ei modelul în monetele bizantine. Foarte multe din acestea au pe o parte două busturi sau două corpuri întregi (stând în picioare sau șezând în tron, cu labarum și cu sceptrul în mâni), iar în mijlocul lor o cruce sau un prapur. Astfel sânt d. p. monetele lui Mihail II și Constantin II (Sabatier, II, pl. XLII), ale lui Vasilie și Constantin (ibid., pl. XLIV) și ale altor împărați ce le-au succedat (ibid., pl. XLIV și urm.); ca desemn mai asemănătoare cu cele bulgărești sânt monetele din timpul lui Andronic II Paleologul, d. p. ale lui Andronic II și Mihail IX (ibid., pl. LX), sau ale lui Andronic II și Andronic III (ibid., pl. LXI) [3]).

Cât pentru vultur, el pare a fi împrumutat dela Bizantini. Se găsește, ce e drept, și pe o monetă a lui Sracimir, țarul bulgar din Vidin, însă cu două capete (Iliev, l. c., tab. IV, No. 58). În Țara Românească e cel puțin tot atât de vechiu. De model a putut să-i servească vulturul cu crucea deasupra ciocului de pe unele monete bizantine, d. p. ale lui Zeno Isauricul, 474—491, în care el are aceeaș poziție ca în pecețile

[1]) I. Sreznevskij, Svěděnija i Zamětki, LXXXI (1879), p. 34.—C. Jireček, Geschichte der Bulgaren, p. 409.

[2]) Reproduceri după monete bulgărești se găsesc la Ljubić, Opis jugoslavenskich novaca, Zagreb 1875, tabelele, și la A. T. Iliev, Bъlgarska numismatika, în Sbornik, vol. I (Sofia 1889), p. 97 sq. și tabelele.

[3]) D-l Iorga e de părere că cele două figuri din monetele bizantine reprezintă unitatea imperiului roman, cu cei doi împărați, și că emblemele bulgărești și românești sânt o imitație a acestora. Românii și Brașovul (sub presă), p. 6, n. 2.

noastre: cu capul întors spre stânga sau spre dreapta [1]), sau ale lui Vasilie Comnenul, 1333—1340, în care mai are și o cruce în cap [2]).

El se găsește și într'o sumă de peceți de-ale marilor dignitari bizantini, fie singur (Schlumberger, l. c., p. 86, 114, 449), fie cu o steluță (p. 86, 87), fie cu un monogram în formă de cruce deasupra capului, ca d. p. în pecetea consulului Zaharia din sec. VI—VII (p. 479), fie cu o secure în gât (p. 27) sau cu o ramură în cioc (p. 27, 448). Dealtmintrelea, el era și în pecețile împăraților germani, d. p. în pecetea cea mică și mijlocie a lui Sigismund, într'o sumă de peceți ale nobililor unguri, d. p. în a lui Paulus Nagymartoni, iudex curiae în sec. XIV (un vultur cu ciocul întors și cu o cruce în fața lui) și în a cardinalului și arhiepiscopului Dionisius Szécsi din sec. XV (un vultur cu două capete, cu cruce și cu pălărie de cardinal deasupra lui) [3]) și chiar la unii boeri de-ai noștri [4]).

Asupra înlocuirei lui cu corbul, documentele dela Brașov nu ne oferă elemente îndestulătoare spre a o studia. Dacă descrierea peceții lui Dan pretendentul dela 2 Martie 1460 (No. CCLXIX) este exactă — și cu toată silința ce mi-am dat de a vedea într'însa un vultur, n'am putut vedea decât corbul—atunci am putea admite că el s'a introdus la noi din herbul Corvinilor. Acesta avea un corb cu inel în cioc și o semilună deasupra lui [5]). Pentru interpretarea acestui corb s'a creat cunoscuta legendă pe care o găsim consemnată și la Miron Costin în Kronika ziem mołdawskich i multańskich [6]). Ivirea lui întâiaș dată în pecetea lui Dan s'ar explica prin raportul de completă infeodare în care se afla acest pretendent față de Matei Corvin.

E mai probabilă însă o altă explicare, pe care mi-au sugerat-o vechile tipărituri românești și la care a ajuns, independent de mine, un eminent cunoscător al acestora, d-l Nerva Hodoș. Cea mai veche

---

[1]) I. Sabatier, Description générale des monnaies byzantines, Paris 1862, I, pl. VIII, No. 3, 4 și 5: No. 3 și 4 au crucea deasupra capului, No. 5 deasupra ciocului.

[2]) Ibid., II, pl. LXVIII, No. 23 și pl. LXIX, No. 1 și 3.

[3]) A magyar nemzet története, vol. III, p. 83; vol. IV, p. 17.

[4]) Vezi mai jos, p. LXXV și urm.

[5]) Vezi reproduceri după pecețile lui Ioan Hunyadi și Matei Corvin și după monetele din timpul lor în A magyar nemzet története, IV, p. 66, 88, 265; la p. 340 corbul e fără inel în cioc.

[6]) I. Bogdan, Cronici inedite atingătoare de istoria Românilor, București 1895, p. 165, § 9.

din toate, liturghierul slavonesc dela 1508, are în vigneta dela fila 8 a coalei întâia stema Țării Românești: un vultur cu crucea în cioc, soarele și luna de-a stânga și de-a dreapta ei [1]). Cele trei vignete însă din evangheliarul dela 1512 au în loc de vultur un corb: e primul caz de constatare sigură a corbului în stema țării [2]). Exemplarul pe pergament al evangheliarului din muzeul de antichități are însă un vultur, desemnat cu mâna de un miniaturist [3]). Cazul acesta ne îndeamnă să presupunem că în exemplarele pe hârtie, necompletate de miniaturiști, rămânând numai o simplă schiță de desemn, care în tipar eșia cu totul neagră, vulturul a putut fi luat drept corb și transformat apoi în acesta. Așa în molitvelnicul dela 1545 pasărea din stema țării este evident vulturul [4]); în triodul dela 1550 însă, în octoihul dela 1574, în cel dela 1575, în psaltirea slavoromână dela 1577 și în alte tipărituri din sec. XVI sau este corb sau seamănă mai mult a corb decât a vultur [5]).

În tipăriturile din vremea lui Matei Basaraba ea se lua drept corb; cf. stihurile lui Udriște (Uriil) Năsturel din Fierăști în pravila dela 1640:

> **Страна сїѧ в' знаменїе птицꙋ врана носит,**
> Fața aceasta drept stemă pasăre corb poartă.
> **Врана въ вѣки персей не излагати сѧ,**
> Iar al corbului piept să fie pururea ferit [6]).

Ne-am aștepta, după acestea, ca și în peceți corbul să se ivească după 1512. Așa și este. Afară de cazul izolat al peceții lui Dan pretendentul dela 1460, unde mai la urmă ar putea să fie vulturul, el s'a introdus mai întâiu în pecețile cu emblemă dublă, deci în a doua jumătate a sec. XVI. În acestea însă pasărea fiind foarte mică, e greu de hotărît dacă ea reprezintă un vultur sau un corb. Destul că în țară era considerată drept corb. Astfel, corbul ar fi înlocuit pe vultur din pricina unei imperfecțiuni tipografice.

---

1) Ioan Bianu și Nerva Hodoș, Bibliografia românească veche, București 1898—1902, p. 4.

2) Ibid., p. 11—13; cel dela p. 11 are și coroană pe cap.

3) Vezi planșa reprodusă de A. Odobescu în Revista Română, vol. I (1860).

4) Bibliografia românească veche, p. 24.

5) Ibid., p. 32, 58, 61, 62, 66.

6) Ibid., p. 109. Cf. scrisoarea lui Constantin Brâncoveanu din 1689, citată la p. LIII.

Câteva cuvinte încă asupra *peceţilor boereşti.*

Cele mai vechi exemplare din arhivul Brașovului sânt cele patru din documentul dela 17 Mai 1421 al lui Radu Praznaglava: pe una singură, cea mai mare din ele, se distinge bine un vultur cu două capete și cu aripele întinse; bănuesc că este pecetea lui Radul, primul boer în lista martorilor și poate fostul ban și vornic dela 1413; pe două nu se poate distinge nimic, iar a patra, care presupun a fi a lui Mihail protovistierul, are inițiala **М** = **Михаиль**.

În Țara Românească obiceiul de a atârna pe lângă pecetea domnului pecețile boerilor mari nu era așa de înrădăcinat ca în Moldova; deaceea avem foarte puține documente domnești cu peceți boerești. Cele mai prețioase în privința aceasta sânt: actul dela 2 Martie 1460 al lui Dan pretendentul (No. CCLXIX), tratatul din 3 Dech. 1507 al lui Radu IV cu Sașii dela Sibiu (No. CCCIX), amândouă cu câte 12 peceți boerești, apoi tratatul dela 1 Aug. 1511 între Vlăduță și Brașoveni (Arh. No. 742), cu 13 peceți, și tratatul lui Neagoe cu aceiași din 17 Martie 1517, numai cu patru peceți. Dacă emblemele și legendele acestor peceți ar fi mai clar imprimate sau mai bine păstrate, așa ca fiecare din ele să poată fi atribuită boerilor corespunzători din acte, am avea, pe lângă celelalte peceți boerești din arhivul Brașovului, un material destul de bogat pentru această parte a sigilografiei noastre. Lucrul însă nu este așa. Numai foarte puține din ele pot fi identificate și la puține emblemele sânt clare.

Astfel, pecetea cu vultur din documentul lui Dan, din a cărei legendă nu se văd decât literile **печ . . . овь** (?) **вор**., pare a fi fost a lui Bogdan vornicul, ceea ce ar însemna: [†] **печ[ат Богдан]овь вор[ника]**; din celelalte unsprezece nu se văd urme de legendă la nici una; emblemele se recunosc însă la șase din ele.

Din pecețile tratatului dela 1507 n'am putut ceti decât pe a lui Stroe vornicul: † **жѹпань Строе дворник**, care ca emblemă și ornamentică este foarte asemănătoare cu a vornicilor Dragomir Udriște din vremea lui Vlad Călugărul, Calotă din vremea lui Neagoe Basaraba, Radul din vremea lui Bădica Radul, Vintilă din vremea lui Radu Paisie și Socol din vremea lui Pătrașcu: s'ar părea că vornicii întrebuințau cu predilecție ca emblemă buzduganul sau toiagul, cu soarele și luna, sau cu una din acestea. Emblemele celorlalte unsprezece peceți, unele foarte bine păstrate, sânt greu de descris prin cuvinte; ele ar trebui reproduse prin desemne. Se poate

însă presupune despre ele, ca și despre cele șase dela 1460, că multe își vor fi avut modelele în pecețile ungurești contimporane.

Dintre cele 13 peceți ale tratatului dela 1511, cea de lângă pecetea domnească, ceva mai mare și atârnată de mătase roșie-galbenă-albastră, ca emblemă un toiag între lună și soare, e probabil a banului Barbul; între celelalte 12, mai mici și atârnate de mătase roșie-verde, ca a domnului, legende clare au numai trei: una, cu o pasăre (vultur) cu aripele întinse și cu o stea la dreapta ei, are deasupra legenda **Нѣгоѣ**: este pecetea lui Neagoe, tatăl Craioveștilor (Barbul, Pârvul și Danciul); alta cu o pasăre ca emblemă și cu legenda **Богданъ дворникъ**; a treia cu o veveriță (?) și cu legenda **Данчюл**. La celelalte se văd numai emblemele următoare: a) un om șezând în scaun, b) un om stând în picioare (în trei peceți, din care una mai are și două semicercuri întoarse cu partea convexă unul spre altul și o liniuță deasupra lor); c) o femee cu lance și scut în mână (Minerva); d) două profile față în față, sau doi oameni ținându-se de mână (?); e) două camee (în două peceți). Restul sânt rău imprimate [1]). Căruia dintre boerii citați pe lângă Barbul, Bogdan și Danciul va fi aparținut fiecare din aceste peceți, e cu neputință de hotărît [2]). Pecetea lui Neagoe a fost pusă, de sigur, de unul din fiii săi, poate de Pârvul.

Din cele patru peceți ale tratatului dela 1517 una, la dreapta celei domnești, are ca emblemă un buzdugan (sau toiag), cu soarele de-o parte și luna de alta și cu legenda: **† сїи печатник жѹпан Калот[ъ] ворн[ик]**; a doua, tot la dreapta celei domnești, are o emblemă nelămurită și e fără legendă; cele două din stânga, amândouă fără legende, au: una două busturi de boeri față în față, despărțite printr'un pom ce samănă cu cel din pecețile domnești, capetele sânt fără barbă și par a fi acoperite de coifuri; alta două semicercuri întoarse unul spre altul cu partea convexă și o cruce la mijlocul lor. Aceste două din urmă le cunoaștem și din tratatul dela 1511: una trebue să fie a lui Horvat logofătul, vistierul dela 1511, alta a lui Dimitru visternicul. Rămâne ca cea de-a treia să fie a banului Barbul. Toate patru sânt atârnate de mătase roșie verde, ca și pecetea domnească.

---

[1]) Legendele și emblemele acestea au fost controlate și de d-l Iorga.

[2]) Cu totul sânt citați 15 boeri: 1. Bogdan vornicul, 2. Barbul banul și frații săi 3. Pârvul și 4. Danciul pârcalabul, 5. Datco banul, 6. Horvat vistierul, 7. Vancea logofătul, 8. Marcea postelnicul și fratele său 9. Semca spătarul, 10. Calotă vistierul, 11. Ivan stolnicul, 12. Ștefan pitarul 13. Radul banul de Mehedinți, 14. Cocora vornicul, 15. Vlaicul șătrarul.

Celelalte peceţi boereşti din arhivul Braşovului sânt descrise la fiecare scrisoare în parte. Ca regulă generală asupra emblemelor şi legendelor lor [1]), putem stabilì deocamdată următoarea :

a) În embleme, boerii din Ţara Românească au căutat să imiteze pe nobilii unguri, în a căror peceţi din sec. XIV-XVI se găsesc o bună parte din figurile peceţilor româneşti: vulturul, buzduganul sau toiagul, soarele şi luna, felurite animale, ostaşul şi o sumă de alte embleme, a căror descriere e foarte greu de făcut prin cuvinte; multe sânt simple camee [2]). Ceva analog constatăm în Moldova: aci peceţile boereşti au deseori semnele herburilor polone [3]).

b) În legende, deosebim trei tipuri: a) numele simplu al boerului, câte odată şi al tatălui, cu sau fără atributul **жѹпанъ**; b) numele boerului şi funcţiunea lui, deasemenea cu sau fără atributul **жѹпанъ**; c) numele sau numele şi funcţiunea, precedate de formula «pecetea lui», «această pecete este a lui», «această pecete a făcut-o»: **печать**, **сїи печать** sau **сїи печатникъ** cu gen., **печать** sau **сїи** (**си**) **печать сътвори**.

De categoria întâia sânt peceţile lui Albul vornicul (1431—33): † **Ѧлбь Токсабес**; Antonie cămăraşul (c. 1433—43): [†] **Ѧн[тонїе]**; Dragomir Udrişte vornicul (c 1482—92): † **Драгомир Ѹдрище**; Neagoe vornicul şi Danciul pârcalabul (1511): [†] **Негое**, [†] **Данчюл**.

De categoria a doua sânt peceţile lui Voico vornicul (1431): [† **Вои-ко**] **ворник**; Ştefan logofătul (1442): † **Стефань л[огофет]**; Dragomir al lui Manea vornicul (1474 şi c. 1478—79): † **жѹпан Драгомир дворник**; Cârstian pârcalabul (1476): † **Кр[ъстїан] порк[алаб]**; Dragomir Udrişte vornicul (c. 1482—92): † **Драгомирь дворникь**, scris şi **Драгомир [дв]орникь**, **Драгомир дворник**; Staico logofătul (1492): [† **жѹпан Стан]ко лого[фетъ]**; Cârstian vornicul (c. 1496—1507): [†] **Кръстїан двор[ни]к**; Stroe vornicul (1507): † **жѹпань Строе дворник**; Calotă vistierul (1508—09): † **Калот[ъ] велики вїстїар**; Bogdan vornicul (1511): [†] **Богдань дворникь**; Drăghici vornicul (c. 1530—36): † **жѹпань Драгичь [велики] дворникь**; Vintilă vornicul (c. 1536—38): [†] **жѹпан Винтила велики дворник**; Stănilă vornicul (c. 1558): † **[жѹ]пан С[тан]иль дво[рн]ик**.

---

[1]) Ca mărime, ele variază între 1—3 cm. în diam.

[2]) Cameele antice erau întrebuinţate peste tot în peceţile evului mediu, din credinţa că ele aveau puteri supranaturale. Giry, Manuel de diplomatique, p. 625.

[3]) Afirmaţia aceasta e bazată pe studiul a o sumă de peceţi moldoveneşti din sec. XV.

De categoria a treia se țin pecețile lui Coico logofătul (1431): [† п]ечать Коик[а] [л]о[годетъ]; Calotă vornicul: † сїи печатник жѹпан Калот[ъ] двoрн[ик] și: † печатникь жѹпань Калотъ велики дворник (1517. 1512—21); Radul vornicul (1523): † сїи пе[ча]т Радѹл велики дворник [.]ѹ[.]ѣнов [1]); Oprea logofătul (c. 1542): † печ[а]ть Оп[р'ѣ]; Socol vornicul (c. 1554): † ⁎ печать сьтвори Сокол велики дворникь·.

Un al patrulea tip l-ar forma pecețile cu inițiale, ca a lui Mihail protovistierul dela 1421. Sânt însă foarte puține cazuri de acestea și mai toate dubioase. Dealtmintrelea inițiale se găsesc și în pecețile din Moldova, d. p. Н. М. = Николаръ Моцокъ la 1615 (Arh. ist. I, 1, p. 71).

Asupra *pecetilor municipale și mitropolitane* n'am multe de adăogat la cele ce am spus în note. Din sec. XV și XVI ne-au rămas așa de puține, încât e greu a le grupa în clase cu caractere bine definite. Se pare însă că județii aplicau pe scrisori nu numai pecetea orașului, ca d. p. la No. 499 (a Târgoviștei, ca figură Maica domnului), ci și pecetea lor personală, ca d. p. la No. 537 (a județului Sava, ca figură o camee). E interesant de constatat și faptul că unele peceți municipale au avut o foarte lungă durată. Așa pecetea Târgoviștei dela No. 499 (3.5 cm. în diam.), cu legenda: [†] сьтвор[и се] въ дни [б]лаговѣрнаг[о Іѡ] Н'ѣгое в[ое]вод, se regăsește într'un act dela 19 Mai 1614 (Arh. Stat.), cu deosebirea că aci este ceva mai mare (c. 4.5 cm. în diam.), iar legenda e: † сьтвори се сю [печ]ать вь дни [бл]аговѣ[р]нимѹ Іѡн Нѣгое воевод. Dela mitropoliți ni s'au păstrat numai două întregi: a lui Varlam «mitropolit a toată Ungrovlahia și exarh al tuturor plaiurilor», cu legenda: † си печать створы архиепискѹп Варлам влашкои зе. (No. 498; зе. = земли), și a lui Daniil «mitropolit de Severin și de Ardeal», cu legenda: † смерен[и] митрополит Даниил (No. 500). Cea dintâiu are ca figură schimbarea lui Isus Hristos la față, a doua mielul cu prapor în spate.

[1]) Pecetea aceasta se găsește în două scrisori (Arh. NNo. 551 și 557); în amândouă la cuvântul din urmă ѹ și ѣнов sânt sigure; o literă înainte de ѹ e ștearsă de tot, iar înainte de ѣнов pare a fi fost un п sau un г. S'ar putea completa [Б]ѹ[г]ѣнов = Бѹдѣнов și am avea astfel numele Budeanul = din Buda, din Budeni (cf. Rudeanul = din Ruda, din Rudeni). Interpretarea aceasta mi-a sugerat-o d-l Iuliu Tuducescu, aducându-mi aminte de Buda, stolnicul lui Vlad Țepeș dela 1458 (Venelin, p. 92). Se 'nțelege că nu este exclusă o altă întregire.

§. 5. *Metoda publicării.*

Voiu încheia această introducere cu câteva cuvinte asupra modului cum am publicat documentele slave dela Brașov în această nouă ediție. «Documentele și Regestele» dela 1902 au fost redactate cu intenția ca ele să devină o carte populară; materialul cu totul nou și atrăgător ce aduceau ele în istoriografia noastră era de natură să deștepte și interesul acelor clase sociale, care nu pot să-și facă din istoria națională un studiu de predilecție sau de specialitate. Scopul a fost încâtva atins, întru cât ediția lor este pe sfârșit. Simțindu-se dar trebuința de o nouă ediție, am profitat de această ocazie spre a completa pe cea dintâiu cu textele originale și a le reproduce pe toate în întregime. Copiile au fost din nou colaționate cu originalele, traducerile au fost revizuite și îndreptate, iar notele întregite cu izvoare nouă, publicate în cei din urmă trei ani sau găsite de mine însumi. Se înțelege dela sine că multe date hipotetice din prima ediție au trebuit să fie schimbate.

Am adăogat și scrisorile latinești ale domnilor și boerilor români către municipalitățile dela Brașov și dela Sibiu, care pe lângă marele interes istoric ce-l prezintă, având toate data anului, mai au și un interes diplomatic: formulele documentelor slave pot fi acum studiate în comparație cu cele latinești; multe lucruri ce rămâneau obscure în cele dintâi (cu deosebire unii termini din tratatele de comerț) se lămuresc acum mai ușor cu ajutorul celor din urmă.

Îndreptările cele mai multe au fost introduse în legendele peceților. La 1901 studiasem cea mai mare parte din ele în sala cea mică de ședințe a consiliului municipal din Brașov, la o masă cu lumină difuză. Astfel, multe peceți, mai ales cele imprimate pe hârtie, mi s'au părut dela prima vedere așa de șterse, încât n'am mai încercat să le descifrez. La 1903 și 1904 le-am recitit pe toate în odaea de lucru a arhivarului, unde având o lumină mai favorabilă, am izbutit să descifrez multe din cele ce la început mi se păruseră illisibile, sau nu le putusem ceti în întregime ori le cetisem greșit [1]. Pentru unele controlul a devenit acum imposibil; între 1903 și 1904, câteva din ele au dispărut, iar altele au fost deteriorate de cei ce le-au studiat în urma mea.

[1]) N'am putut profita în această privință de studiile d-lui Tocilescu, al căror rezultat l-a expus în ședința Academiei Române dela 18 Fevruarie a. c. Cum nu e nădejde ca memoriul d-sale să fie în curând tipărit, am lăsat § 4 din întroducere așa cum l-am redactat în Dechemvrie anul trecut.

Textele slave sânt publicate fără prescurtări, aşa cum am publicat şi cronicele vechi moldoveneşti. Sânt de părere că în filologia slavă trebue părăsit cu desăvârşire sistemul practicat cu atâta predilecţie de Ruşi, de a publica textele vechi cu abreviaţiunile nedesfăcute. Dacă pentru sec. XI—XII reproducerea acestora are oarecare înţeles, manuscrisele din acest timp fiind foarte rare, pentru secolele următoare nu i se poate găsi nici o justificare. În această privinţă filologia slavă trebue să se pue în curent cu metodele adoptate de mult în filologia clasică, romanică şi germanică. Studiul istoric al limbilor slave e destul de înaintat, ca editorii de texte să poată elimina din tipar acele prescurtări ce diformează textul şi îngreuează înţelegerea lui. Şi-apoi, abreviaţiunile în paleografia slavă nu prezintă nici o dificultate; sânt foarte rare cazurile unde se pot ivi îndoeli, şi acestea se pot releva în note. Se înţelege că desfacerea abreviaţiunilor trebue făcută în conformitate cu şcoala ortografică căreia îi aparţin documentele sau manuscrisele ce se editează. Acest sistem l-a urmat, cu mai puţină consecvenţă, şi Miletić în ediţiile sale.

Publicând textele originale, era de nevoie să alcătuesc şi un indice de cuvintele rare ce se întâlnesc într'însele. Sânt mai ales cuvintele de origine străină (grecească, ungurească, turcească, românească şi germană sau săsească) şi cuvintele întrebuinţate într'un înţeles deosebit de cele consemnate în dicţionare. Aci au intrat şi explicaţiunile sumare asupra monetelor şi măsurilor vechi. O încercare de felul acesta a făcut şi Miletić în ediţia documentelor braşovene, dar cu multe lipsuri.

Lucrarea mea prezintă de sigur încă multe lacune şi am fost cel dintâiu care m'am întrebat dacă n'ar fi bine să mai întârziu cu câţiva ani darea ei la lumină. Rezultatele la care a dus însă utilizarea primei ediţii în monografiile publicate pe urma ei, mă fac să cred că foloasele acestei a doua ediţii vor fi şi mai mari.

Istoriografia română e departe de a fi ajuns la acel stadiu în care editarea izvoarelor nouă să poată fi amânată cu anii, ca să se facă în cele mai perfecte condiţii posibile. Pentru sec. XV şi XVI fiecare document nou înseamnă un nou progres în rezolvarea chestiunilor mărunte, iar toate la un loc vor completa tabloul ce ne facem astăzi pe baza lor de viaţa noastră din trecut.

CUPRINSUL DOCUMENTELOR

I. HRISOAVE, PORUNCI ȘI SCRISORI DOMNEȘTI.

Mircea I (cel Bătrân).

Mihail I, coregent al lui Mircea I.

Radu II (Praznaglava).

Dan II.

1422, 23 Octomvrie, Târgoviște. — Dan reînoește tratatele anterioare de comerț cu Brașovenii. — No. VIII, p. 15.

1422. — Dan confirmă Brașovenilor privilegiile comerciale căpătate dela Mircea cel Bătrân și comunică vameșilor dela Cetatea Dâmboviței și dela Rucăr taxele vamale pentru fiecare marfă. — No. IX, p. 17.

1422. — Dan confirmă Brașovenilor privilegiile comerciale căpătate dela Mircea cel Bătrân și comunică vameșilor din Prahova taxele vamale pentru fiecare marfă. — No. X, p. 19.

1424, 10 Noemvrie, Târgoviște. — Dan, din recunoștință față de regele Ungariei, care-i dăduse dreptul de a bate monetă în țara sa, acordă Brașovenilor un nou tarif de vamă, mai scăzut decât în tratatele anterioare, interzicând in acelaș timp confiscările de mărfuri sau de oameni. (În două exemplare: unul slavonesc, altul latinesc). — No. XI, p. 21.

1424. — Dan trimite o circulară vameșilor dela Cetatea Dâmboviței și dela Rucăr asupra taxelor vamale ce au să perceapă dela Brașoveni pentru mărfurile de import și export. — No. XII, p. 27.

1420—1424. — Dan acordă un privilegiu comercial Târgoviștenilor, stabilind taxele ce au să plătească pentru mărfuri în tot cuprinsul țării. — No. XIII, p. 28.

1427, Aprilie-Mai. — Dan, redobândindu-și domnia, acordă Brașovenilor libertate de comerț în țara sa și le comunică că a pus mâna pe doi concetățeni ai lor, cari confiscaseră la Brașov niște marfă și niște scule ale boerului Stoica. — No. XIV, p. 29.

c. 1427—1431. — Dan cere pârgarilor din Brașov să desființeze vama de curând înființată la cetatea Branului și să despăgubească pe cei cărora li se luase, pe nedrept, acea vamă. — No. XV, p. 30.

c. 1427—1431, Argeș. — Dan cere pârgarilor din Brașov să pue capăt nedreptăților la care sânt supuși oamenii săi din partea pârcalabilor dela Bran, cari le iau vămi nedrepte și-i pradă fără vină. — No. XVI, p. 31.

1431, 30 Ianuarie, Târgoviște. — Dan reînoește Brașovenilor și țării Bârsei privilegiul comercial al lui Mircea cel Bătrân, oprește confiscările și zălogirile de mărfuri și de oameni și stabilește pentru mărfurile de transit o taxă de 3 la sută. (În două exemplare slavonești; privilegiul lui Mircea din 25 August 1413, intercalat într'unul dela 28 Ianuarie 1431 al lui Dan, amândouă în latinește, se comunică în notă, p. 36). — No. XVII, p. 32.

1431. — Dan comunică tuturor târgurilor și vămilor din țara sa încheierea tratatului de comerț cu Brașovenii și poruncește să se ia aceleași vămi, cum s'au luat pe vremea moșului său Mircea. — No. XVIII, p. 38.

Alexandru-Aldea.

1432, Mai-Iunie. — Alexandru cere ajutor dela Brașoveni împotriva oștilor lui Murad și a patru pași ce se apropiau de țara sa.—No. XIX, p. 40.

1432. — Alexandru roagă pe Brașoveni să-i vie de grabă în ajutor, căci Turcii au ajuns la Dunăre și au ocupat vadurile. — No. XX, p. 41.

1432. — Alexandru roagă pe Braşoveni să se grăbească cu ajutoarele, sau să-l înştiinţeze dacă nu pot veni. — No. XXI, p. 42.

1432. — Alexandru scrie Braşovenilor că i-au sosit în ajutor patru steaguri de Moldoveni şi cere să-l ajute şi ei cu arme.—No. XXII, p. 42.

1432. — Alexandru face imputări Sibienilor că nu i-au dat nici un ajutor contra Turcilor şi se desvinovăţeşte de acuzarea că ar fi devotatul acestora; el a fost la ei ca să-şi facă pace şi să-şi răscumpere robii, a rămas însă credincios creştinilor. — No. XXIII, p. 43.

1432—1433. — Alexandru cere Braşovenilor să-i extradeze pe boerii necredincioşi cari îi furaseră caii şi se refugiaseră la Braşov.—No. XXIV, p. 44.

1431—1433. — Alexandru cere Braşovenilor să facă dreptate oamenilor năpăstuiţi la dînşii, cum face şi el cu oamenii lor. — No. XXV, p. 46.

1431—1433. — Alexandru roagă pe Braşoveni să petreacă în ţară pe boerul Antonie, pe care îl iertase. — No. XXVI, p. 47.

1431—1433. — Alexandru cere Braşovenilor să-i extradeze pe duşmanul său (Vlad Dracul), deoarece el e adoptat ca fiu de către regele Ungariei.— No. XXVII, p. 47.

1431—1433. — Alexandru roagă pe Braşoveni să petreacă pe boerul său Petru Man până la Orade. — No. XXVIII, p. 48.

1431—1433. — Alexandru scrie lui Bratul al lui Sumarin să dea îndărăt un cal ce i-l luase lui Lalu. — No. XXIX, p. 49.

1432, Buzău. — Aldea scrie comitelui palatin al Ungariei şi comitelui de Timişoara că Turcii vin cu 74.000 împotriva Ardealului şi că el sau boerul său Albul va veni împreună cu dînşii, dar îi va trăda în luptă; îi roagă să trimeată cu armată pe pretendentul turc Celebi, rivalul lui Murad, şi făgădueşte că va face ca jumătate din armata acestuia să treacă de partea lui Celebi; el arde de dorinţa de a-şi răzbuna pe Turci. —No. XXX, p. 49.

1431—1433. — Două scrisori ale lui Alexandru, una către Braşoveni înştiinţându-i că trimete la ei în misiune pe Dieniş, alta către locuitorii satului Poruşani, cerându-le să asculte de stăpânul lor, boerul Voico. — No. XXXI, p. 53.

Vlad I Dracul.

1430—1431. — Vlad, în ajunul plecărei sale în Germania, impută pârgarilor din Braşov că persecută pe slugile lui, puse să păzească plaiurile dinspre Ţara Românească. — No. XXXII, p. 54.

1431. (Sighişoara). — Vlad comunică Braşovenilor că n'au voie să mai întrebuinţeze ducaţi de cei vechi, nici să întreţie relaţii cu Ţara Românească. — No. XXXIII, p. 56.

1431. (Sighişoara).—Vlad cere ajutor Braşovenilor, ca să intre în Ţara Românească, unde auzise că Aldea e bolnav de moarte.—No. XXXIV, p. 57.

1431. — Vlad dă de ştire Braşovenilor că împăratul a oprit exportul de aramă în Ţara Românească şi le cere să oprească pe toţi Moldovenii ce s'ar afla la dînşii, până ce se vor întoarce solii săi din Moldova.—No. XXXV, p. 57.

1431. — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe Ionăș Românul.—No. XXXVI, p. 59.

1431—1432. — Vlad cere Brașovenilor să nu împiedece pe sluga sa Vlad de a aresta pe Moldoveni, drept represalii pentru pagubele suferite dela dînșii. — No. XXXVII, p. 59.

1431—1432. (Sighișoara). — Vlad poruncește Brașovenilor să nu îngădue trecerea în Țara Românească decât acelor persoane, care vor căpăta voie dela omul său de încredere Ioanăș Viteazul.— No. XXXVIII, p. 61.

1432—1433. — Vlad cere ajutor dela Brașoveni, în oameni și arme, ca să alunge din Țara Românească pe Aldea, care fusese la Turci. — No. XXXIX, p. 62.

1432—1433. — Vlad impută Brașovenilor că împiedecă pe oamenii săi de a exercita represalii față de Moldoveni. — No. XL, p. 63.

1431—1433. — Vlad dă voie Brașovenilor să facă negoț cu ducați de cei vechi, însă numai în Țara Românească și în Ungaria, nu și în Țara Bârsei. — No. XLI, p. 64.

1431—1433. — Vlad trimete pe Sin în misiune la Brașoveni.— No. XLII, p. 65.

1434, 7 Octomvrie, Merghindeal.— Vlad comunică Brașovenilor prin Ianăș Viteazul știrea ce primise cu o zi mai nainte în Merghindeal dela împăratul Sigismund și-i roagă să nu-i refuze ajutorul lor.— No. XLIII, p. 65.

1431—1433 s. 1436—1437. — Vlad dă voie Brașovenilor să poarte negoț cu Moldova și cu Țara Românească, sub condiția ca să nu exporteze bani răi sau aramă. — No. XLIV, p. 67.

c. 1433—1437. — Vlad cere Brașovenilor să plătească o datorie de 100 fl. ce o avea la dînșii boerul Sarandino. — No. XLV, p. 68.

c. 1433—1437. — Vlad cere Brașovenilor să plătească boerului Sarandino cei 94 fl. pe care îi datora acestuia Patai Ianiș. — No. XLVI, p. 69.

c. 1432—1437. — Vlad cere dela Brașoveni fier și unelte pentru monetăria ce împăratul îi permisese să-și facă, oferindu-le în schimb serviciile sale pe lângă împărat sau cruciați. — No. XLVII, p. 69.

c. 1433—1437. — Vlad cere dela Brașoveni să silească pe Surva a da îndărăt tot ce luase dela boerii săi Stanciul și Constantin.—No. XLVIII, p. 70.

1437, 8 Aprilie, Târgoviște. — Vlad reînoește Brașovenilor vechile privilegii comerciale, stabilind pentru toate mărfurile taxele vamale de import și export și taxa de 3% pentru mărfurile de transit. — No. XLIX, p. 71.

1433—1438. — Vlad cere Brașovenilor să scoată dela niște Râjnoveni suma de 200.000 aspri, cu care fugise la Râjnov o slugă a boerului Albul.— No. L, p. 74.

c. 1433—1440. — Vlad scrie Brașovenilor să ajute slugei sale Martin să-și incaseze datoriile ce avea la Brașov. — No. LI, p. 75.

c. 1441—1442, 3 Iulie. — Vlad acordă Brașovenilor libertate deplină de comerț în țara sa, cu singura restricțiune ca să nu importeze ducați, după ce-i vor ieși ducații cei noi, și să nu exporteze argint, aramă sau florini. — No. LII, p. 75.

c. 1441—1444. — Vlad cere dela voevodul Ardealului Ioan Hunyadi să poruncească pârcalabilor din Bran a nu mai năpăstui pe supuşii săi. — No. LIII, p. 77.

1438—1444. — Vlad cere pârgarilor din Braşov să pue capăt nedreptăţilor ce le sufer supuşii săi la cetatea Branului; altfel ei îl depărtează, fără voea sa, de regele Ungariei şi de sfânta coroană; îi mai înştiinţează că a permis comerţul de ceară. — No. LIV, p. 78.

1445, Octomvrie-Dechemvrie. — Vlad cere dela Braşoveni arme şi muniţiuni, pentru întărirea cetăţii Giurgiului, luată nu de mult dela Turci.— No. LV, p. 80.

c. 1438—1446. — Vlad cere pârgarilor din Braşov să-i extradeze pe nişte oameni dela cetatea Branului, care omorîseră pe un supus al său Zanvel şi-i luaseră banii, hainele şi armele; la caz contrar, îi ameninţă cu răzbunare. — No. LVI, p. 81.

c. 1433—1446. — Vlad cere dela Braşoveni să facă dreptate unui supus al său, prins de ei în urma unor acuzări nedrepte de calomnie.—No. LVII, p. 82.

c. 1433—1446. — Vlad cere Braşovenilor să nu adăpostească la dînşii oameni ce vin din ţara sa cu cai de furat. — No. LVIII, p. 83.

c. 1433—1446. — Vlad porunceşte boerilor Olteni să nu supere pe negustorii din Ţara Ungurească, dar mărfurile aduse de aceştia să nu-i lase să le ducă înapoi. — No. LIX, p. 83.

c. 1433—1446. — Vlad trimete în misiune la Braşoveni pe boerul Spanopul. — No. LX, p. 84.

c. 1432—1446. — Vlad cere pârgarilor din Braşov să permită femeii lui Boico ca să ridice dela ei nişte scule ale lui. — No. LXI, p. 84.

c. 1432—1446. — Vlad trimete în misiune la Braşoveni pe sluga sa Radul.— No. LXII, p. 85.

Vladislav II sau Vladislav Dan.

c. 1451—1452. — Vladislav se plânge către Braşoveni că, deşi s'a ţinut de toate îndatoririle de prietenie luate faţă de dînşii şi deşi a rămas credincios coroanei ungureşti, guvernatorul Ungariei Ioan Hunyadi umblă să-i ia feudele Făgăraşul şi Amlaşul, pe care e hotărît să le apere chiar cu preţul vieţei sale. — No. LXIII, p. 85.

1452, 17 Dechemvrie. — Vladislav scrie Braşovenilor că a aplanat procesul dintre ei şi locuitorii ţării sale pentru nişte porci, că sânt slobozi să facă comerţ în ţara sa şi că drumul Prahovei le este deschis; el doreşte ca din ambele părţi să se observe vechile tratate. — No. LXIV, p. 87.

c. 1451—1456. — Vladislav cere pârgarilor din Braşov să îngădue omului său Radu Neanciu să-şi ridice scuturile ce le comandase acolo şi să-l scutească de vamă.—No. LXV, p. 88.

c. 1451—1456. — Vladislav scrie pârgarilor din Braşov şi judeţului din Râjnov despre nişte oi, pentru care locuitorii din Dragoslavele şi din Rucăr aveau proces cu dînşii. — No. LXVI, p. 89.

Vlad II Țepeș.

c. 1456—1458(59). — Vlad cere pârgarilor din Brașov să-i extradeze pe boerii Mihail logofătul și Pardoi, pe care nu poate să-i ierte. — No. LXVII, p. 90.

c. 1456—1459. — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe Stoica armașul.— No. LXVIII, p. 91.

c. 1456—1459.—Vlad cere pârgarilor din Brașov să facă dreptate lui Stoica armașul în procesul ce acesta avea cu Paul Chever. — No. LXIX, p. 92.

c. 1456—1459. — Vlad trimete în dar Brașovenilor niște boi.— No. LXX, p. 92.

c. 1458—1459, 1 Dechemvrie, Rucăr. — Vlad asigură pe Brașoveni că se va ține de toate poruncile lui Mihail Szilágyi și va respecta libertatea comerțului, câtă vreme vor fi și ei în bune raporturi cu Szilágyi. — No. LXXI, p. 93.

1456—1462, 8 Dechemvrie. — Vlad cere pârgarilor Brașoveni să îngădue omului său Dumitru să-și ridice niște oțel cumpărat la dînșii, ori dacă nu, să-i dea banii îndărăt. — No. LXXII, p. 94.

1456—1462. — Vlad scrie vameșilor din Rucăr să trimeată pe unul dintre dînșii la Brașov care să anunțe că știrile trimese mai nainte despre Turci sânt neadevărate. — No. LXXIII, p. 94.

1476, 7 Octomvrie, Brașov. — Vlad confirmă Brașovenilor și țării Bârsei privilegiile comerciale obținute dela moșul său Mircea și dela tatăl său Vlad: desființează «scala» de mărfuri, îngădue comerțul de ceară și restabilește taxele vamale așa cum erau înainte de dînsul și în prima lui domnie. — No. LXXIV, p. 95.

1476, 8 Noemvrie, Târgoviște. — Vlad înștiințează pe Brașoveni că a biruit pe Laiotă și a deschis drumurile. — No. LXXV, p. 97.

1476, Noemvrie-Dechemvrie. — Vlad înștiințează pe Brașoveni că i s'a închinat toată țara și că a deschis drumurile Rucărului, Prahovei, Teleajenului și Buzăului. — No. LXXVI, p. 98.

1476—1477. — Vlad roagă pe Brașoveni să permită trecerea în țara lui tuturor celor ce vor să vie să-i slujească în oaste; deocamdată însă nu poate să le dea leafă, ci numai întreținerea. — No. LXXVII, p. 99.

Dan pretendentul.

1459, 17 Fevruarie—1460, 2 Martie. — Dan se roagă de pârgarii Brașovului să-l ajute cu bani, ca să poată trimete o solie la împăratul-rege (Frideric III). — No. LXXVIII, p. 100.

1459, 5 Aprilie.— Dan, constatând prădăciunile și cruzimile săvârșite de Dracul (Vlad Țepeș) față de negutătorii Brașoveni, precum și necredința lui față de regele Ungariei, împuternicește pe pârgarii Brașovului să confiște toate mărfurile negutătorilor din Țara Românească, spre despăgubire de pierderile și omorurile suferite. — No. LXXIX, p. 101.

1460. — Dan inştiinţează pe Braşoveni că regele Ungariei i-a dat voie să intre cu ajutorul Ardealului, Bârsei şi Săcuimei in Ţara Românească, ca să alunge de acolo pe Dracul (Vlad Ţepeş); el le cere ajutor in arme şi haine. — No. LXXX, p. 102.

Radu III cel Frumos.

c. 1462—1463. — Radu cere pârgarilor din Braşov să permită boerilor pribegiţi acolo a se intoarce in ţară, iar pe cei ce nu voesc să se întoarcă, să-i trimeată legaţi la dinsul. — No. LXXXI, p. 104.

1463—1470, 19 Fevruarie. — Radu cere pârgarilor Braşoveni să plătească suma de 11.500 florini ce o datorau Ţării Româneşti; altfel nu le mai permite să facă negoţ în ţara sa. — No. LXXXII, p. 106.

1470, 6 Martie, Bucureşti. — Radu dă voie Braşovenilor să umble cu negoaţe in ţara sa şi să cumpere orice, afară de vulpi, jderi şi râşi; cere insă, in schimb, ca să permită şi ei neguţătorilor din Ţara Românească să umble cu marfă la dinşii sau să treacă in Ţara Ungurească, până la Orade. — No. LXXXIII, p. 107.

c. 1462—1472.— Radu trimete la Braşov pentru nişte cumpărături pe sluga sa Francu şi roagă pe pârgari să-l scutească de vamă.—No. LXXXIV, p. 109.

1472. — Radu asigură pe Braşoveni că e vasal credincios regelui unguresc şi cere dela dinşii să nu asuprească pe boerii pribegi, partizani ai săi, sosiţi în cetatea lor; el arată că pentru pagubele suferite de dinşii e vinovat Laiotă, nu oamenii săi; in sfârşit, cere despăgubiri pentru omorul unei slugi. — No. LXXXV, p. 110.

c. 1464—1472. — Radu cere pârgarilor Braşoveni să intoarcă jupânesei Preia, soţia boerului Nan, nişte avere lăsată in păstrarea lui Chiver Paul. — No. LXXXVI, p. 111.

Basaraba II cel Bătrân sau Laiotă.

1474, Ianuarie. — Basaraba făgăduеşte Braşovenilor că va observa tratatele de mai nainte şi va lăsa liber comerţul in ţara sa; neinţelegerile de până acum să fie uitate, iar ei să-i dea ajutor în ostaşi şi arme, ca să lupte împotriva Turcilor; voevodul Ştefan (al Moldovei) ii vine deasemenea in ajutor cu oştile sale. — No. LXXXVII, p. 112.

1474, 8 Fevruarie. — Basaraba înştiinţează pe Braşoveni că, urmând sfatului lor. a trimes pe Dumitru postelnicul in solie la Ştefan Báthory. — No. LXXXVIII, p. 114.

1474, 26 Iunie. — Basaraba trimete la Braşov pe Cârstian portarul, ca să raporteze pârgarilor despre rezultatul călătoriei sale la sultanul. — No. LXXXIX, p. 115.

1474, Iunie-Dechemvrie. — Basaraba se plânge către Braşoveni că-i opresc solii, ceea ce e contra obiceiului; el cere să-i răspunză la solia sa ori prin omul său ori printr'un om al lor, căruia ii garantează liberă trecere. — No. XC, p. 116.

1475, 11 Iulie, Târgoviște. — Basaraba făgăduește pârgarilor Brașoveni că va păstra vechile așezăminte, confirmate și de tatăl său Dan, că negoțul va fi slobod, că oamenii lor vor fi judecați cu dreptate și că le va comunica orice mișcare a Turcilor. — No. XCI, p. 118.

1475, 1 Fevruarie. — Basaraba trimete în misiune la Brașov pe boerii Tudor și Negre vistierul. — No. XCII, p. 119.

c. 1475—1476. — Basaraba roagă pe pârgarii Brașovului să stăruească pe lângă pribegii ce sânt la dînșii, ca sau să plece de acolo sau să se întoarcă în țară. — No. XCIII, p. 120.

1474—1476. — Basaraba trimete la Brașov pe Proica să-i cumpere scuturi și arcuri și roagă pe pârgari să-l scutească de vamă.— No. XCIV, p. 121.

1474—1476. — Basaraba cere pârgarilor Brașoveni să restitue unor supuși ai săi 200 de bogasii, confiscate de pârcalabii dela Bran.—No. XCV, p. 121.

1474—1476. — Basaraba trimete în misiune la Brașoveni pe boerul Horga. — No. XCVI, p. 122.

1474—1476. — Basaraba cere Brașovenilor să petreacă cu cinste pe popa Costea (din Șchei), pe care vrea să-l pue la o biserică a sa. — No. XCVII, p. 123.

1474—1476. — Basaraba înștiințează pe Brașoveni că a sosit la București un mare negustor turc și bun prieten al său și-i invită să vie ca să cumpere marfă dela el. — No. XCVIII, p. 123.

c. 1475—1476. — Basaraba trimete doi oameni la Brașov să ridice niște fier și arme cumpărate de dînsul și roagă pe pârgari să-l scutească de vamă; cere în acelaș timp să lase liber comerțul de fier, cum le permite și el să exporteze orice marfă din țara sa. — No. XCIX, p. 124.

1475—1476. — Basaraba se plânge Brașovenilor că nu se țin de învoeala făcută între dînșii, cu deosebire în ce privește extradarea logofătului Oprea. — No. C, p. 125.

1476, 28 Fevruarie. — Basaraba cere Brașovenilor să nu mai dea adăpost pribegilor cari, trecând prin Moldova, îi pradă țara împreună cu Săcuii; le mai cere să intervină pe lângă Ștefan Báthory ca Săcuii să fie pedepsiți. — No. CI, p. 126.

1476. — Basaraba cere Brașovenilor să permită exportarea unor scuturi comandate de «Dumitru dela Cetate» și, în general, să nu pue piedeci exportului de scuturi, arcuri, fier și arme, precum nu oprește nici el mărfurile din țara sa sau cele din Turcia să treacă la dînșii.—No. CII, p. 128.

1477, 12 Iunie. — Basaraba înștiințează pe Brașoveni că Ștefan Báthory a primit cu bucurie pe solii săi, trimeși la regele, și-i roagă să păstreze pacea cu dînsul. — No. CIII, p. 129.

1474—1477. — Basaraba trimete în misiune la Brașov pe Badea vornicul și pe Drăghici spătarul. — No. CIV, p. 131.

Basaraba III cel Tânăr sau Țepeluș.

1474, Septemvrie. — Basaraba roagă pe Brașoveni să nu pue piedeci voinicilor ce vor să vie la dînsul, spre a-i sluji lui și regelui. — No. CV, p. 131.

1477, 13 Martie, Vasluiu. — Basaraba scrie din Vasluiu prietenului său Cârstea Roşul şi pârgarilor din Braşov că nădăjdueşte să-şi dobândească în curând ţara sa şi le va fi prieten; ii roagă deci să ajute pe sluga sa Cârstea in misiunea incredinţată lui.— No. CVI, p. 133.

1477, Noemvrie-Dechemvrie s. începutul lui 1478.— Basaraba cel Tânăr anunţă Braşovenilor că a ocupat tronul Ţării Româneşti şi le va rămânea prieten, cum le-a fost şi in timpul cât a petrecut la dinşii sau la Turci; el le cere să trimeată un sol cu care să inchee o invoeală pentru libertatea comerţului. — No. CVII, p. 134.

1478. — Basaraba dă salv-conduct solilor braşoveni.— No. CVIII, p. 135.

c. 1478. — Basaraba cel Tânăr asigură pe Braşoveni că comerţul le este liber in ţara sa şi-i roagă să-i dea aceeaş asigurare pentru neguţătorii săi. — No. CIX, p. 136.

c. 1478. — Basaraba cel Tânăr dă Braşovenilor o carte de incredinţare pentru libertatea comerţului şi cere acelaş lucru dela dinşii. -- No. CX, p. 137.

c. 1478, 13 Septemvrie. — Basaraba inştiinţează pe Braşoveni că trimete la ei in misiune pe Vintilă stolnicul şi că a petrecut cu cinste pe solul regelui, cu care a incheiat pace.—No. CXI, p. 138.

1478. — Basaraba cel Tânăr înştiinţează pe Braşoveni că trimete solie de pace la regele prin boerii Neagu şi Stanciul, pe care ar dori să-i însoţească şi un om al lor; ii roagă să alunge dela dinşii pe vrăjmaşii săi şi le spune că Turcii au cucerit cetăţile Croia, Drevos, Leş şi Jabiiac. — No. CXII, p. 139.

1478. — Basaraba cel Tânăr se roagă de prietenii săi, Hanăş Creţul şi Paul, să alunge din Braşov pe vrăjmaşii săi şi să-i raporteze de cine sânt ei sprijiniţi în contra lui; le anunţă că Turcii au cucerit cetăţile Croia, Drevos, Leş şi Jabiiac, iar acum asediază cetatea Scutari.—No. CXIII, p. 140.

c. 1478—1479. -- Basaraba cel Tânăr cere dela Braşoveni să trimeată alţi oameni la dinsul pentru tratările de pace, căci cu cei trimeşi până atunci el nu mai vrea să trateze. — No. CXIV, p. 142.

c. 1478—1479. -- Basaraba cel Tânăr roagă pe pârgarii Braşovului să petreacă pe grămăticul său Oprea până la vice-voevodul Ardealului şi indărăt. — No. CXV, p. 143.

1478—1479. — Basaraba cel Tânăr trimete in misiune la Braşoveni pe Neagu vornicul. — No. CXVI, p. 144.

c. 1478—1479. — Basaraba cel Tânăr scrie Braşovenilor că nu poate trimete soli la Ştefan Báthory, deoarece drumurile nu sânt incă sigure, din pricina vrăjmaşilor săi; să-i obţină însă un salv-conduct dela dinsul. — No. CXVII, p. 144.

c. 1478—1479. — Basaraba cel Tânăr scrie lui Ştefan Báthory că el nu pune nici o piedecă neguţătorilor ce vin in ţara sa; se roagă dar de dinsul să alunge (din Ardeal) pe vrăjmaşii săi. — No. CXVIII, p. 145.

c. 1478—1479. — Basaraba cel Tânăr mulţămeşte pârgarilor din Braşov că au prins pe nişte hoţi de cai din ţara sa. — No. CXIX, p. 146.

1479, Septemvrie — Octomvrie. — Basaraba cel Tânăr asigură pe Braşoveni că in timpul campaniei turceşti din Transilvania el a căutat, prin rugăciuni şi prin şiretlicuri, să abată pe Ali-beg dela Braşov şi să-l in-

drepte împotriva Sibiului; el va continua să le fie prieten şi să-i apere de Turci, dacă vor alunga pe vrăjmaşii săi dela dînşii, altfel va veni în persoană să-i prade; solii şi negutătorii pot circula slobozi. — No. CXX, p. 147.

1479, Decheinvrie.— Basaraba cel Tânăr scrie Braşovenilor că nu le poate fi prieten cât timp ei ocrotesc pe Laiotă şi pe boerii acestuia, vrăjmaşi ai săi şi ai creştinătăţii, cari, dela aducerea lui Vlad Ţepeş în ţară şi până la expediţia lui Ali-beg în Ardeal, au fost necurmat devotaţi Turcilor şi călăuzi ai lor în Ţara-Românească, în Moldova, în Ardeal şi în Ungaria; el cere ca ei să-i întoarcă averea furată de Laiotă, iar Báthory să dea drumul solilor români şi să trimeată un om al său în solie; tot aşa şi dînşii. — No. CXXI, p. 149.

1479, Dechemvrie s. începutul lui 1480. — Basaraba cel Tânăr roagă pe Braşoveni să-i fie prieteni şi să-i dea îndărăt visteria şi porfira ce i-o furaseră vrăjmaşii săi (Laiotă) şi o duseseră la Braşov; îi mai roagă să dea drumul popii din Zârneşti şi fiilor lui, pe cari îi arestaseră fără nici o vină. — No. CXXII, p. 151.

1479, Dechemvrie s. începutul lui 1480. — Basaraba cel Tânăr adresează o proclamaţie către locuitorii din ţara Bârsei, prin care le spune că suferinţele ce le-au îndurat ei până acum au fost pricinuite de Laiotă şi de Udrişte, că el şi-a jertfit averea pentru a le asigura pacea din partea Turcilor şi că-i va apăra şi mai departe de Turci, dacă vor stărui ca Braşovenii să-i întoarcă averea ce se află la dînşii. — No. CXXIII, p. 152.

1479—1480. — Basaraba cel Tânăr spune Braşovenilor că a stăruit prin daruri pe lângă Ali-beg, să nu-i mai prade; să lase deci pe oamenii lor să vie cu marfă. — No. CXXIV, p. 154.

1479, Dechemvrie — 1480 Ianuarie. — Basaraba cel Tânăr se roagă de pârgarii Braşovului să întoarcă averea confiscată popii Ioan (din Zârneşti) şi-i înştiinţează că cu Zârneştii şi cu Tohanul nu poate să ţie pace. — No. CXXV, p. 155.

1479 — 1480. — Basaraba cel Tânăr propune Braşovenilor ca relaţiile comerciale să nu înceteze între cele două ţări nici în timp de războiu. — No. CXXVI, p. 156.

1480, întâia jumătate. — Basaraba cel Tânăr se plânge către Braşoveni că Ştefan Báthory nu-i trimete îndărăt solii, nu-i dă visteria şi nu pune în libertate pe rudele sale (soţia, bunica şi o soră), pentru care îi cere 2.000 fl.; el le anunţă că pe nişte prinşi ai lor, pe cari îi liberase la stăruinţele lui Báthory, i-a legat din nou în fiare; dacă vor pune în libertate pe soţia sa, va libera şi el pe fata lui Laiotă şi pe o altă rudă a acestuia. — No. CXXVII, p. 157.

1480, a doua jumătate. — Basaraba cel Tânăr scrie bunichii sale, doamnei Maria, că se bucură că a scăpat din mânile vrăjmaşului său şi o sfătueşte să primească adopţiunea lui Ştefan Báthory, căruia îi trimete un dar pentru protecţiunea ce i-a acordat. — No. CXXVIII, p. 159.

1480.— Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la doamna sa Maria (în Braşov) pe Iuga şi pe Moş. — No. CXXIX, p. 161.

1480. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la doamna sa Maria (în Braşov) pe Dragomir. — No. CXXX, p. 162.

1480. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la doamna sa Maria (în Braşov) pe Petru. — No. CXXXI, p. 162.

1480, Noemvrie. — Basaraba cel Tânăr se plânge Braşovenilor că ocrotesc la dînşii pe vrăjmaşul său (Vlad Călugărul), care le va fi şi lor vrăjmaş, şi le anunţă că Turcii au bătut pe Unguri la Smederevo şi în Bosnia. — No. CXXXII, p. 162.

1480, sfârşitul anului. — Basaraba cel Tânăr roagă pe pârgarii Braşovului să petreacă pe Rătundul până la Ştefan Bàthory şi să îngădue lui Dragomir să cumpere hamuri pentru 40 de cai şi alte lucruri destinate pentru Poartă; îi mai roagă să stărue ca să i se dea îndărăt visteria. — No. CXXXIII, p. 164.

1481, Fevruarie — Martie. — Basaraba cel Tânăr înştiinţează pe Braşoveni că sultanul i-a dat voie să-şi facă pace cu Ungaria; el le cere să-i dea averea confiscată la dînşii, dacă vor să-i apere de Turci, şi să trimeată un om al lor împreună cu solii săi la Bàthory. — No. CXXXIV, p. 165.

1481, Septemvrie—Dechemvrie. — Basaraba cel Tânăr scrie Braşovenilor că regele a încheiat pace cu dînsul şi că comerţul e liber; el le cere să confişte lucrurile scumpe cumpărate de logofătul Vintilă şi de Caloean din suma de 60.000 aspri dată lor de dînsul pentru cumpărături; le mai cere să alunge dela ei pe Vlad Călugărul, la care fugiseră cei doi boeri necredincioşi cu banii săi. — No. CXXXV, p. 167.

1481, 14 Aprilie, Bucureşti. — Basaraba cel Tânăr cere dela Braşoveni să restitue lui Rădilă o avere confiscată pe nedrept. — No. CXXXVI, p. 169.

1478 s. 1480—1481, 11 Septemvrie.—Basaraba cel Tânăr roagă pe pârgarii Braşovului să-i cumpere două leagăne şi zece mese. — No. CXXXVII, p. 170.

c. 1480 — 1482, 14 Mai, Poiana Jiului. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşoveni pe jupân Albu. — No. CXXXVIII, p. 171.

c. 1480—1482. — Basaraba cel Tânăr scrie Braşovenilor în chestiunea unei marfe a lui Petriţă dela Târgovişte, zălogită de Dumitru al lui Buor la un Braşovean, sub cuvântul că Petriţă îi este dator. — No. CXXXIX, p. 171.

c. 1480 — 1482. — Basaraba cel Tânăr trimete la Braşov pe Andrea, ginerele lui Petriţă, ca să plătească datoriile acestuia şi să incaseze o sumă de 300 fl. depuşi la un Paul. — No. CXL, p. 172.

1478 — 1482. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşoveni pe Ioan. — No. CXLI, p. 173.

1478 — 1482. — Basaraba cel Tânăr trimete o slugă a sa în misiune la Braşov. — No. CXLII, p. 174.

1478 — 1482. – Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşov pe Dan şi pe Vâlcea. — No. CXLIII, p. 174.

1478 — 1482. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşov pe boerul Staico. — No. CXLIV, p. 175.

1478 — 1482. — Basaraba cel Tânăr se plânge Braşovenilor de greutăţile ce se pun neguţătorilor români în oraşul lor şi le comunică că de-aci nainte toate transacţiunile de negoţ au să se facă la hotarul ţării.—No. CXLV, p. 175.

1478 — 1482. — Basaraba cel Tânăr se roagă de pârgarii Braşovului să-i trimeată doi zidari, cari să ştie lucra în piatră şi cărămidă. — No. CXLVI, p. 177.

Mircea pretendentul, fiul natural al lui Vlad Dracul.

1481, Iulie. — Mircea înştiinţează pe Braşoveni că a obţinut din mâinile sultanului domnia Ţării Româneşti şi că va păstra pace cu dînşii, ca şi fratele său Radu; până ce va obţine pacea şi dela rege, el îi roagă să trimeată soli şi să nu ocrotească pe vrăjmaşii săi la dînşii.—No. CXLVII, p. 178.

Vlad III Călugărul.

1481, Iulie — August, Târgovişte. — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că a alungat pe Ţepeluş din ţară şi că sultanul (Baiazid II) e ocupat cu lupta împotriva fratelui său (Džem); îi roagă să trimeată soli de pace la dînsul şi să petreacă în ţară pe boeroaicele refugiate la Braşov. — No. CXLVIII, p. 180.

1481, Iulie — August. — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că ţara i se închină, că Ali-beg îl protejază, că boerii fugiţi peste Dunăre se întorc la dînsul şi că nu ştie încă nimic de soarta lui Ţepeluş; promite să le fie totdeauna prieten. -- No. CXLIX, p. 181.

1482, Aprilie — Iunie. — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că Ţepeluş a fost omorît de Mehedinţeni la Glogova şi-i roagă să comunice această ştire lui Ştefan Báthory. — No. CL, p. 182.

1482, 15 Noemvrie. — Vlad porunceşte pârcalabilor, pârgarilor şi vameşilor săi să lase peste tot slobod comerţul de import şi export al Braşovenilor şi să ia aceleaşi taxe de vamă ca pe vremea fratelui său Radu. — No. CLI, p. 183.

1482, 20 Noemvrie, Târgovişte. — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că e în bune relaţii cu Ali-beg şi-i roagă să-i tocmească un leagăn. — No. CLII, p. 184.

1482. — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că, având pace cu regele, cu ei, cu ţara Bârsei şi cu Săcuii, comerţul e liber şi cu ridicata şi cu măruntişul. — No. CLIII, p. 185.

c. 1482. — Vlad informează pe Braşoveni asupra procesului ce a avut Rădilă din Câmpulung cu un supus al lor; le cere să-i facă dreptate lui Rădilă sau să trimeată pe supusul lor la dînsul, ca să-i judece pe amândoi.— No. CLIV, p. 187.

c. 1482—1483, 10 Iulie, Târgovişte. — Vlad răspunde Braşovenilor că a înţeles solia lor şi-i asigură că comerţul le este liber în toată ţara sa, până la Dunăre. — No. CLV, p. 188.

c. 1483—1484. — Vlad roagă pe Braşoveni să permită exportul de săgeţi, arcuri, săbii, scuturi şi fier pentru arme, cum permite şi el să se exporteze orice marfă din ţara sa. — No. CLVI, p. 189.

c. 1484, 30 Octomvrie, Târgovişte. — Vlad se roagă de Braşoveni să facă dreptate boerilor Sinadin şi Mihnea pentru pagubele ce au suferit aceştia în oraşul lor. — No. CLVII, p. 190.

c. 1482—1487. — Vlad roagă pe Braşoveni să împrăştie pe nişte hoţi din Râjnov, cari se încuibaseră în munţii Bucegi şi jefuiau şi omorau pe oameni. — No. CLVIII, p. 191.

c. 1491—1492. — Vlad se plânge Braşovenilor de nedreptăţile ce îndură oamenii săi la dînşii şi de piedecele ce se pun comerţului lor, pecând ei se bucură de toată libertatea în ţara sa, iar el are pace şi cu regele şi cu voevodul Ardealului. — No. CLIX, p. 193.

1495—1496, 18 Iulie. — Vlad trimete în misiune la Braşoveni pe Tudor logofătul. — No. CLX, p. 195

1482—1496. — Vlad cere dela pârgarii Braşovului să silească pe chezaşii unor supuşi ai lor să plătească datoria ce o are Dimitru al lui Volata la acei supuşi. — No. CLXI, p. 196.

1482—1496. — Vlad cere pârgarilor Braşoveni să stăruească a se plăti lui Dumitru Volata o datorie pe care o aşteaptă de cinci ani.—No. CLXII, p. 197.

1482 — 1496. — Vlad trimete în misiune la Braşoveni pe sluga sa Şimon.— No. CLXIII, p. 198.

1482 — 1496. — Vlad cere pârgarilor din Braşov să silească pe Iancău din Săcele să dea îndărăt nişte bani confiscaţi dela trei supuşi ai săi, ca despăgubire pentru pierderea ce ar fi suferit acela în Gherghiţa.— No. CLXIV, p. 199.

1482 — 1496. — Vlad cere pârgarilor din Braşov să oprească trei cai şi nişte scule furate de o slugă a boerului Mânzea, fugit la dînşii împreună cu Iancău. — No. CLXV, p. 200.

1482 — 1496. — Vlad cere pârgarilor din Râjnov să plătească unui supus al său Mihail duşegubina pentru moartea unui nepot al lui, întâmplată pe teritoriul lor. — No CLXVI, p. 201.

1482 — 1496. — Vlad cere pârgarilor din Braşov să apere pe nişte supuşi ai săi, cari dăduseră chezăşie lui Andriaş din Dálnok pentru nişte oi rătăcite la boerul Drăghici; oile au fost date îndărăt lui Andriaş, dar dacă acesta mai are vre-o pretenţie, să vie să se judece cu Drăghici înaintea sa. — No. CLXVII, p. 202.

1482 — 1496 — Vlad înştiinţează pe Braşoveni de ridicarea unei confiscări făcute de oamenii săi şi-i roagă să facă dreptate lui Micul, care reclamă un cal dela Hanăş Creţul. — No. CLXVIII, p. 203.

1482 — 1496. — Vlad cere pârgarilor din Braşov să stăruească a i se plăti o marfă a sa, vândută prin Anghel unor Saşi. — No. CLXIX, p. 204.

1482 — 1496. — Vlad cere pârgarilor din Braşov să facă judecată dreaptă unui supus al său, care a încercat să treacă nişte oi cumpărate la Braşov fără să plătească vama. — No. CLXX, p. 205.

1482 — 1496. — Vlad cere Braşovenilor să despăgubească pe rudele unor negustori ai săi, cari cumpăraseră 450 berbeci la Breţcu şi fuseseră

atacați și uciși la Drajna, când se întorceau în țară, de 22 de oameni cari le-au furat berbecii. — No. CLXXI, p 205.

1482 — 1496. — Vlad roagă pe pârgarii Brașovului să facă dreptate unui supus al său prădat de Capotă. — No. CLXXII, p. 207.

1482 — 1496. — Vlad roagă pe pârgarii Brașovului să dea voie popei Coman și lui Radu (din Șchei) să vie la dînsul. — No. CLXXIII, p. 207.

1482 — 1496. — Vlad roagă pe pârgarii Brașovului să îngădue unui meșter al său a se aproviziona cu cele ce-i sânt de nevoie pentru meșteșugul lui. — No. CLXXIV, p. 208.

1482 — 1496. — Vlad cere pârgarilor din Brașov să libereze unui supus al său un cal cumpărat la ei și pentru care plătise și vama. — No. CLXXV, p. 209.

1482 — 1496. — Vlad răspunde unei solii a Brașovenilor prin trimesul lor Hanăș, fălnogiul din Râjnov. — No. CLXXVI, p. 210.

1482 — 1496. — Vlad răspunde unei solii a Brașovenilor prin trimesul lor Iacob. — No. CLXXVII, p. 210.

Radu IV cel Mare.

1496. — Radu se roagă de Brașoveni să-i păstreze aceeaș prietenie ce au avut cu părintele său și să-i cumpere un cal frumos. — No. CLXXVIII, p. 211.

1496 s. începutul lui 1497. — Radu încredințează pe Brașoveni că le este prieten, cum le-a fost și tatăl său Vlad, și-i roagă să trimeată o solie, spre a se aplana neînțelegerile dintre dînșii. — No. CLXXIX, p. 213.

1498, Aprilie. — Radu scrie Brașovenilor că, deși e prieten cu dînșii, cum a fost și tatăl său Vlad, el nu le poate deschide drumurile, câtă vreme se află la dînșii rivalul său Mihnea; despre Turci le spune că sânt concentrați la Silistra și la Brăila și că vor să meargă în ajutorul lui Ștefan (al Moldovei); întreabă în sfârșit unde se găsesc solii săi. — No. CLXXX, p. 214.

c. 1503. — Radu cere pârgarilor din Brașov să pue în libertate pe Stanciul din Nămăești și să-i întoarcă banii confiscați la Bran. — No. CLXXXI, p. 217.

1504. — Radu trimete solie la Brașoveni, spunându-le că s'a întors mulțămit dela Poartă. — No. CLXXXII, p. 218.

c. 1504 s. 1507. — Radu trimete pe Alexi la Brașov să-i cumpere două care de drum și șase blăni de vulpe și jder. — No. CLXXXIII, p. 219.

c. 1504 s. 1507. — Radu trimete pe Alexi la Brașov să-i cumpere cinci care. — No. CLXXXIV, p. 220.

c. 1503—1508. — Radu scrie pârgarilor din Brașov în chestiunea procesului dintre Rădilă dela Câmpulung și Sasul Blaj pentru 18,000 de cuțite ce acesta datora celui dintâiu: el cere să-i judece ei înșiși, sau să fie judecați de dînsul, dar să nu-i trimeată înaintea celor șapte scaune la Sibiu. — No. CLXXXV, p. 221.

c. 1507—1508. — Radu cere dela Brașoveni știri despre regele, despre voevodul Ardealului și despre solii săi și-i roagă să-i înlesnească lui Manea cumpărăturile cu care l-a însărcinat. — No. CLXXXVI, p. 223.

1507—1508. — Radu roagă pe Brașoveni să-i trimeată știri despre regele și să-i comunice intențiile voevodului Ardealului, care sosise cu oaste la Sibiu și pusese să dreagă drumul ce ducea în Țara Românească. — No. CLXXXVII, p. 224.

1508, Fevruarie. — Radu se plânge Brașovenilor de nedreptățile și pagubele ce sufer negustorii români la dînșii și la cetatea Branului, își exprimă părerea de rău că aceasta le-a fost cedată lor de către rege și-i amenință că va închide drumurile Dâmboviței, Prahovei și Teleajenului. — No. CLXXXVIII, p. 225.

1496—1507, 31 Ianuarie, Târgoviște. — Radu cere pârgarilor din Brașov să libereze pe niște oameni ai săi, arestați sub pretextul că ar fi stricat podurile dela Orății.—No. CLXXXIX, p. 227.

1496—1507. — Radu scrie pârgarilor din Brașov că un Sas, care intrase slugă la Stanislav, a fugit dela acesta la Hârsova și s'a turcit; Stanislav a încercat să-l aducă îndărăt, dar el nu vrea să se întoarcă. — No. CXC, p. 229.

1496—1507. — Radu trimete în misiune la Brașoveni pe sluga sa Bădea. — No. CXCI, p. 229.

1496—1507. — Radu trimete în misiune la Brașoveni pe boerul Vlaicul. — No. CXCII, p. 230.

1496—1507. — Radu scrie Bulgarilor din Brașov că în urma intervenției lui Semca sulgearul le permite să umble prin țara sa, dacă se obligă înaintea acestuia că nu se vor mai întovărăși cu făcători de rele ca Zăgoreanul.— No. CXCIII, p. 231.

1496—1507. — Radu cere Brașovenilor să libereze pe un om al pârcalabului Gherghina, arestat pe nedrept de dînșii, și promite că va căuta și va pedepsi cum se cuvine pe niște falșificatori de bani.—No. CXCIV, p. 232.

1496—1507. — Radu cere dela pârgarii Brașovului să silească pe urmașii lui Bliume Hanăș să plătească banii ce acesta datora lui Hacicu dela Râmnic.— No. CXCV, p. 234.

1496—1507. — Radu scrie pârgarilor Brașoveni despre un Neagoe dela Brașov care ținuse două femei, una la dînșii, alta în Țara Românească; cu aceasta din urmă el avusese copii, pe care fratele lui îi contesta; spre încheerea procesului, Radu propune să jure sau femeea că copiii sânt dela răposatul Neagoe, sau fratele acestuia că copiii nu sânt dela el.— No. CXCVI, p. 235.

1496—1507. — Radu cere pârcalabilor din Bran să dea lui Mihail doi cai, pe care îi furaseră niște hoți prinși la Bran.— No. CXCVII, p. 236.

1496 — 1507. — Radu cere pârgarilor din Brașov să restitue lui Dragomir un cal și niște scule, ce i se confiscaseră acolo pe nedrept. — No. CXCVIII, p. 237.

1496 — 1507. — Radu intervine pe lângă pârgarii Brașovului să restitue unui supus al său un cal cumpărat la dînșii, sau banii dați pe el, deoarece el nu putea să știe că vânzătorul n'avea voie să-l vânză. — No. CXCIX, p. 238.

1496 — 1507. — Radu înștiințează pe Brașoveni că pentru niște omoruri întâmplate în ținutul lor el va lua dușegubinele cuvenite dela orice

supuşi ai lor îi vor cădea în mână; dela aceştia se va despăgubi şi de pierderile în bani suferite de supuşii săi. — No. CC, p. 239.

1496 — 1507. — Radu se roagă de Braşoveni să-i trimeată un sticlar, care să-i facă nişte ferestre de biserică, şi să scutească de vamă tot ce va cumpăra acesta pentru dînsul. — No. CCI, p. 240.

1496 — 1507. — Radu cere pârgarilor din Braşov să restitue lui Costea dela Târgovişte 20 de obezi de fier, pe care i le confiscase pârcalabul din Bran, deşi plătise vama cuvenită; el ameninţă că, dacă ei opresc exportul fierului, va opri şi el exportul altor mărfuri. — No. CCII, p. 241.

1496 — 1507. — Radu trimete pe Alexi la Braşov să-i cumpere felurite lucruri, între acestea nişte cojoace şi postav pentru curtea sa, şi se roagă de pârgari să-l scutească de vamă. — No. CCIII, p. 242.

1496—1507. — Radu trimete pe Albu la Braşov să-i cumpere cuie de şindilă şi de laţe, şi se roagă de pîrgari să-l scutească de vamă. — No. CCIV, p. 243.

1496—1507. — Radu trimete pe Oncea la Braşov să-i cumpere zece bucăţi de săpun şi roagă pe pîrgari să-i înlesnească cât mai iute această cumpărătură. — No. CCV, p. 244.

II. SCRISORI DELA BOERI, MITROPOLIŢI, JUDEŢI, PÂRGARI ŞI PARTICULARI.

Coico, logofătul lui Dan II.

1431, după 30 Ianuarie. — Coico se plânge pârgarilor din Braşov că, deşi le-a făcut două privilegii aşa cum au dorit ei, ei nu s'au ţinut de cuvânt şi nu i-au trimes nici lucrurile lui, nici darul făgăduit. — No. CCVI, p. 247.

Voico, vornicul lui Vlad I Dracul.

1431. — Voico se roagă de pârgarii Braşovului să-i dea o şubă de postav, pe care o va plăti îndoit sau întreit, după ce stăpânul său Vlad (Dracul) va ajunge domn. — No. CCVII, p. 248.

Albul, vornicul lui Alexandru-Aldea.

1431 –1433, 2 Aprilie. — Albul asigură pe Braşoveni că n'are nici un gând rău asupra lor şi că le va păstra credinţa jurată. — No. CCVIII, p. 249.

1431—1433. — Albul cere dela Braşoveni să trimeată un om al lor la dînsul, prin care să-i poată informa de tot ce se petrece (la Turci). — No. CCIX, p. 249.

1431—1433. — Albul scrie Braşovenilor că Drăculea (Vlad I), dacă se va duce (la Turci), nu se va mai întoarce; el îi roagă să se ţină de învoeala făcută şi să lase liber comerţul de fier, aramă şi alte mărfuri. — No. CCX, p. 250.

Stanciul vistierul şi fratele său Costandin, boerii lui Vlad I Dracul.

c. 1433—1437. — Stanciul vistierul roagă pe pârgarii Braşovului să predea fratelui său Costandin nişte avere depusă la Surva; el se provoacă la mărturia sa, a femeii lui Surva şi a lui Gales.— No. CCXI, p. 251.

Petru Uroş, trimesul Braşovenilor la împăratul Sigismund, şi Ştefan, logofătul lui Vlad I Dracul.

c. 1432—1437, 29 Dechemvrie. — Ştefan logofătul scrie Braşovenilor în numele lui Petru Uroş că acesta a fost bine primit de împăratul (Sigismund), că scrisoarea trimeasă printr'însul împăratului a dat-o comitelui Săcuilor, că împăratul a cetit-o cu mulţămire şi i-a lăudat faţă de Sibieni. — No. CCXII, p. 252.

Gherghe Lascar, cămăraşul lui Vlad I Dracul.

c. 1437. — Gherghe Lascar se roagă de pârgarii Braşovului să silească pe Haneş cenuşarul a-i înapoia suma de 10.000 fl. şi 9 măji de ceară, depuse la dînsul prin sluga sa Haneş pentru cumpărare de pânză, fier, oţel şi altele; se mai roagă să-i trimeată legat pe o altă slugă a sa, Martin, căruia îi încredinţase 1.000 fl. spre a-i cumpăra aramă, fier, oţel şi ovăs şi la care mai avea încă 7.500 fl.; de nu vor satisface cererile lui, el va lăsa pe sama voevodului (Vlad Dracul) să scoată aceste sume dela dînşii.— No. CCXIII, p. 254.

c. 1437. — Gherghe Lascar se roagă de pârgarii Braşovului să permită a i se vinde ceara trimeasă acolo, ca sluga sa Haneş să-i poată cumpăra pe ea alte lucruri; acestea să i le expedieze, conform înţelegerii de mai nainte, prin oameni de-ai lor; se roagă să-i mai expedieze nişte aramă şi să silească pe sluga sa Martin să-i aducă cele 7.500 fl. ce le are la dînsul, sau să i-l trimeată legat. — No. CCXIV, p. 257.

Antonie, cămăraşul lui Vlad I Dracul.

c. 1433—1440. — Antonie comunică Braşovenilor că pârgarii din Sighişoara se opun la mutarea monetăriei dela ei la Braşov şi fac insistenţe pe lângă voevod în sensul acesta; el le făgădueşte că va persista în intenţia sa, numai să-şi împlinească şi ei făgăduinţa dată lui.—No. CCXV, p. 258.

Nanul şi Ştefan logofătul, boerii lui Vlad I Dracul.

1442, 23 Aprilie. — Jupân Nanul şi Ştefan logofătul răspund Braşovenilor că în timpul cât au stat ei la Sibiu pe lângă voevodul lor (Vlad Dracul) n'a venit nici un sol dela Braşov la dînsul.— No. CCXVI, p. 261.

Dragomir al lui Manea, vornic sub Radu cel Frumos, Basaraba Bătrânul, Basaraba Tânărul şi Vlad Călugărul.

1474. — Dragomir al lui Manea scrie Braşovenilor să trimeată un sol al lor la voevod, ca să vadă Turcii că acesta e în bune relații cu ei; îi roagă în acelaş timp să nu mai asculte de sfaturile lui Ştefan (al Moldovei).— No. CCXVII, p. 262.

c. 1476—1477. — Dragomir al lui Manea asigură pe Braşoveni că le-a rămas prieten ca şi până acum şi-i sfătueşte să trimeată o solie de pace la voevodul său şi să nu mai asculte de Ştefan (al Moldovei).—No. CCXVIII, p. 264.

c. 1478—1479. — Dragomir al lui Manea se plânge Braşovenilor că au permis lui Neagu (vornicul) să-i confişte nişte piper ce avea la dînşii; dacă e dator lui Neagu, are să se judece cu el când se va întoarce în țară.— No. CCXIX, p. 265.

c. 1482. — Dragomir al lui Manea se roagă de jupânul Lorinț să-i trimeată prin sluga sa Cădrea nişte scule lăsate în păstrarea lui de soția sa Neacşa. — No. CCXX, p. 266.

Dragomir al lui Manea, Neagoe al lui Radul, Stănilă şi Balea, boerii lui Basaraba II cel Bătrân.

1477, Fevruarie. — Dragomir al lui Manea, Neagoe al lui Radul, Stănilă vornicul şi Balea paharnicul se roagă de pârgarii Braşovului să se poarte cu bună voință față de voevodul lor, până ce acesta va obține pacea dela rege; ei le garantează libertatea comerțului în toată țara până la Dunăre şi cer aceeaş încredințare dela dînşii.— No. CCXXI, p. 267.

Stan Cortofleşt şi Cârjă, trimeşii lui Basaraba III cel Tânăr la Ştefan Báthory.

1478. — Stan Cortofleşt şi Cârjă, trimeşi de voevodul Țării Româneşti la Ştefan Báthory ca să închee pace, dau de ştire domnului lor că Ştefan Báthory, cu consimțământul solilor regali N. Bánffy şi P. Kinizsy, i-a acordat pacea. — No. CCXXII, p. 269.

Neagu fost vornic, Vladul vornic şi Cazan vistier, boerii lui Basaraba III cel Tânăr.

1479, Dechemvrie - 1480, Fevruarie. — Neagu fost vornic sfătueşte pe Braşoveni, în numele său şi al boerilor Vladul vornic şi Cazan vistier, să dea îndărăt domnului său (Basaraba) visteria furată de Laiotă şi să libereze pe bunica, soția şi sora domnului, pe care le țineau sub pază la dînşii. — No. CCXXIII, p. 270.

Neagu fost vornic, boerul lui Basaraba III cel Tânăr.

1480 București. — Neagu scrie Brașovenilor că domnul său (Basaraba) nu e vinovat întru nimic de prădăciunile făcute de Turci în Transilvania, că el a păzit totdeauna pacea cu dînșii și i-a înștiințat de năvala turcească; totuș ei și Ștefan Báthory îi rețin solii; le face apoi imputări că n'au stăruit să i se restitue domnului său visteria, doamna și sora lui; îi sfătuește să alunge din ținutul lor pe pribegii vrăjmași domnului — aceiași cari provocaseră pustiirile și cruzimile lui Vlad (Țepeș),— să dea drumul solilor și să încheie cât mai iute pace cu Țara Românească. — No. CCXXIV, p. 272.

Cazan vistierul și Staico comisul, boerii lui Basaraba III cel Tânăr.

1480. — Cazan vistierul și Staico comisul scriu doamnei Maria, soția lui Basaraba (la Brașov), că prin stăruințele lor și ale domnului ea va fi încurând liberată și se va întoarce în țară.— No. CCXXV, p. 277.

Vintilă, logofătul lui Basaraba III cel Tânăr.

1480. — Vintilă logofătul scrie doamnei Maria, soția lui Basaraba, că domnul a trimes un dar lui Ștefan Báthory și speră că în curând va fi liberată și se va întoarce în țară.— No. CCXXVI, p. 278.

Macarie, mitropolitul Ungrovlahiei.

1480. — Macarie mulțămește lui Ștefan Báthory pentru intențiunile sale pașnice față de Țara Românească și pentru hotărirea de a da drumul soției domnului său și solilor.— No. CCXXVII, p. 279.

c. 1480. — Macarie trimete în misiune la Brașoveni pe omul său Dragomir.— No. CCXXVIII, p. 281.

Boerii, cnejii și rumânii din județele Brăila, Buzău și Râmnic.

1481, Martie. — La proclamația lui Ștefan, domnul Moldovei, către locuitorii județelor de margine din Țara Românească, ca să recunoască de domn pe fiul său adoptiv Mircea, ce se pretindea fiu al lui Vlad (Dracul). — boerii, cnejii și rumânii din județele Brăila, Buzău și Râmnic răspund că ei rămân credincioși domnului lor Basaraba, care are pace cu toți vecinii, și nu primesc pe pretinsul fiu de domn, în realitate fiul unei femei ușoare din Brăila cu numele Călțuna.— No. CCXXIX, p. 282.

Scrisoarea unui Turc.

1481, Câmpulung. — Un Turc din Ţara Românească scrie pârgarilor din Braşov că Rădilă dela Câmpulung nu e amestecat de fel în afacerea ce o are el cu Şterca dela Făgăraş, căruia îi făgăduise să-i scoată femeea din robia turcească pentru suma de 40 fl.—No. CCXXX, p. 285.

Cazan, marele vornic al lui Basaraba III cel Tânăr.

1481. — Cazan, marele vornic, scrie vameşilor de pe Prahova şi de pe Teleajen să nu împiedece circulaţia Saşilor din Braşov pe aceste două căi, iar ei să vie în grabă la cetatea Crăciunei.— No. CCXXXI, p. 286.

1480—1482. — Cazan, marele vornic, cere pârgarilor din Braşov să deschidă şi drumurile Prahovei şi Teleajenului, căci Ţara Românească le-a deschis pe toate.— No. CCXXXII, p. 286.

Sinadin al Căpitanului, boer al lui Vlad III Călugărul.

c. 1482—1483. — Sinadin al Căpitanului mulţămeşte Braşovenilor pentru buna primire ce a găsit la dînşii în vremea pribegiei; drept recunoştinţă, el a stăruit ca Hrus să fie trimes în misiune la dînşii; neavând însă nici un rezultat misiunea acestuia, îi roagă să trimeată împreună cu el pe un om de samă dintre dînşii, cu care să poată trata voevodul.—No. CCXXXIII, p. 287.

Coie.

c. 1484—1485, Sibiu. — Coie scrie lui Petru Revel din Braşov, ca în privinţa unei afaceri de comerţ să-i trimeată răspunsul său la Târgovişte. — No. CCXXXIV, p. 289.

Dragomir Udrişte, vornicul lui Vlad III Călugărul.

c. 1482—1483. — Dragomir Udrişte scrie pârgarilor din Braşov că Sinadin (al Căpitanului) n'a fost în zilele lui Basaraba (Ţepeluş) la Turci, ci a stat ascuns într'o mânăstire, de frica acestuia. — No. CCXXXV, p. 290.

1484—1485, 20 August, Târgovişte. — Dragomir Udrişte cere pârgarilor din Braşov să-i facă dreptate în judecăţile ce are cu supuşii lor Mihai, Chirca şi Cârstea Roşul, pentru nişte bani şi nişte sinete.—No. CCXXXVI, p. 291.

c. 1482—1492. — Dragomir Udrişte cere pârgarilor din Braşov să facă judecată dreaptă lui Bobul din Sărata, pe care în zilele lui Ţepeluş îl prădase Capotă, care acum e refugiat la dînşii. — No. CCXXXVII, p. 293.

c. 1482—1492. — Dragomir Udrişte scrie pârgarilor din Braşov că Coşota, pe care îl căutau ei, a fost prins în Ţara Românească.— No. CCXXXVIII, p. 294.

c. 1482 1492. — Dragomir Udrişte se roagă de pârgarii Braşovului să-i scutească de vamă nişte piper ce-l depusese spre vânzare în oraşul lor.— No. CCXXXIX, p. 294.

c. 1482 1492. — Dragomir Udrişte se roagă de pârgarii Braşovului să îngrijască ca să nu i se piarză sculele scumpe pe care i le furase din biserica dela Bucov un hoţ prins de dînşii la Braşov; pe hoţul însuş ar trebuì să-l omoare, conform uzului. — No. CCXL, p. 295.

c. 1482 1492. — (Dragomir) Udrişte scrie pârgarilor din Braşov să dea poruncă pârcalabilor din Bran ca să deschidă drumurile; numai astfel vor putea căpăta ştiri dela Turci. — No. CCXLI, p. 297.

Judeţul şi pârgarii Braşovului.

c. 1462 1463. — Pârgarii Braşovului dau lui Duca din Greci un zapis de sculele, hainele şi odoarele ce i le-au predat. — No. CCXLII, p. 297.

1482 1496. — Pârgarii Braşovului trimet în misiune la Vlad (Călugărul) pe Iacov din Râjnov. — No. CCXLIII, p. 298.

Staico, logofătul lui Vlad III Călugărul şi al lui Radu IV cel Mare.

1492, 23 Iunie, Târgovişte. — Staico logofătul înştiinţează pe Braşoveni că Ali-beg a căpătat din nou sangeacul Nicopolei, că sultanul s'a apropiat de Sofia şi că armatele turceşti s'au îndreptat spre Smedorova; Ali-beg având de gând să-i atace, ei să-şi trimeată un om la dinsul, prin care să le poată da ştiri nouă. — No. CCXLIV, p. 299.

c. 1482—1507. — Staico logofătul roagă pe pârgarii Braşovului să dea îndărăt lui Neagoe din Măgureni taxa de 3 fl., pe care i-o luaseră pe nedrept vameşii lor. — No. CCXLV, p. 300.

c. 1482 1507. — Staico logofătul roagă pe pârgarii Braşovului să-i trimeată un om, despre care auzise că se pricepe la boala de picioare, de care suferea el. — No. CCXLVI, p. 301.

Cârstian, vornicul lui Radu IV cel Mare.

c. 1496 — 1507. — Cârstian vornicul scrie pârgarilor din Braşov că fiul lui Marco, pe care Stănislav îl luase ca să-l înveţe limba românească, a fugit la Hârsova şi s'a turcit; atât Stănislav cât şi dînsul au încercat să-l aducă îndărăt, dar înzadar; Stănislav n'are prin urmare nici o vină. — No. CCXLVII, p. 302.

Gherghina, pârcalabul lui Radu IV cel Mare.

c. 1496—1507. — Gherghina pârcalabul se roagă de pârgarii Braşovului să-i scutească de vamă nişte cuţite pe care i le va cumpăra Hanăş la dînşii. — No. CCXLVIII, p. 304.

Ștefin, județul de Râmnic.

c. 1506. — Ștefin se roagă de pârgarii Brașovului să-i aleagă niște blăni bune de helgie, care i le va cumpăra la dînșii Matei. — No. CCXLIX, p. 304.

Boerii lui Radu IV cel Mare, sub Mihnea I.

1508—1509. — Nouă dintre foștii boeri de frunte ai lui Radu IV scriu pârgarilor din Brașov că vor fi nevoiți să părăsească țara și se roagă de ei să intervină pe lângă Ioja de Șom (comitele Timișoarei) ca să le dea un salv-conduct; ei cer dela dînșii încredințarea că se vor putea adăposti ori unde în ținutul lor și vor putea să iasă ori când vor voì.— No. CCL, p. 305.

III. SRISORI LATINEȘTI DE-ALE DOMNILOR ȘI BOERILOR ROMÂNI.

Alexandru-Aldea.

1431, 14 Iunie, Târgoviște. — Alexandru-Aldea cere autorităților ungurești să dea ajutor lui Ioan, fiul luì Gașpar din Câmpulung, ca să prinză pe Grecul Femiano, care fugise din țară cu mai multe lucruri furate din visteria sa și cu mai multe datorii la Ioan fiul lui Gașpar. — No. CCLI, p. 311.

Vlad I Dracul.

1436, 16 Iulie, Făgăraș. — Vlad făgăduește pârgarilor din Brașov că va observa cu credință învoelele făcute între dînșii, rămânându-le totdeauna prieten. — No. CCLII, p. 312.

1436, 5 Septemvrie, Tabăra dela Ruia. — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe Hannes. — No. CCLIII, p. 312.

1444, 7 August, Târgoviște. — Vlad făgăduește Brașovenilor că, deși dispozițiunile tratatului de comerț încheiat de ei cu tatăl său Mircea au fost călcate de pârcalabii din Bran, el le confirmă totuș din nou, în urma învoelii făcute cu voevodul Transilvaniei Ioan Hunyadi, cu care încheiase pace veșnică. — No. CCLIV, p. 313.

Vladislav II sau Vladislav Dan.

448, 31 Octomvrie, Târgoviște. — Vlad(islav) scrie pârgarilor din Brașov că nu poate veni la vice-voevodul Ardealului Nicolae de Vizakna, deoarece naipul de Nicopole l-a informat că Ioan Hunyadi, guvernatorul Ungariei, a fost bătut de Amurat și el se teme de Turci; dacă guvernatorul va scăpa sănătos din luptă, el va veni la dînsul și va face pace; până atuni cere ca ei să nu-i fie vrăjmași. — No. CCLV, p. 314.

1453, 11 Aprilie, Târgoviște. — Vladislav scrie pârgarilor din Brașov că

armele, pe care Ioan Hunyadi vrea să le transporte la cetatea Chiliei, să fie trimese pe numele său şi in ascuns la Târgovişte, de unde le va expedia la Brăila şi apoi la Chilia.—No. CCLVI, p. 315.

Vlad II Ţepeş.

1456, 6 Septemvrie, Târgovişte. — Vlad, urmând exemplului dat de predecesorii săi, cari au păstrat credinţă coroanei ungureşti şi au adus servicii religiei catolice, incheie cu reprezentanţii Saşilor din Braşov şi din ţara Bârsei o convenţie, ca in cazul când de frica Turcilor sau altor dujmani ar fi silit să-şi părăsească ţara, ei să-l primească şi să-l ocrotească la dînşii; in schimb el le va da tot ajutorul impotriva Turcilor, va observa tratatele incheiate de predecesorii săi, va lăsa liber comerţul, va impiedeca orice represalii şi va judeca cu dreptate procesele lor. — No. CCLVII, p. 316

1456, 10 Septemvrie, Târgovişte. — Vlad asigură pe Braşoveni că va observa pacea incheiată cu dinşii, dar Turcii il nelinişfesc cerându-i să le dea drum prin ţara sa, ca să-i prade, şi silindu-l să facă rău creştinilor; el e slab şi nu se poate impotrivi lor, deaceea le cere să-i trimeată 50—200 oameni armaţi, cu care să sperie pe Turci, până ce va primi instrucţii dela rege; ii sfătueşte să nu asculte de vrăjmaşii săi, căci el se gândeşte mai mult la binele lor, decât la al său; el singur şi-ar putea face oricând pace cu Turcii. — No. CCLVIII, p. 317.

1457, 14 Martie, Târgovişte. — Vlad scrie Braşovenilor că el s'a ţinut de condiţiile păcei incheiate cu dinşii, ei însă ocrotesc pe Călugărul, care a făgăduit concetăţenilor lor Petru Gereb şi Peterman veniturile vămilor dela Rucăr şi Brăila; a mai auzit că cu ajutorul lor Călugărul a intrat in Amlaş şi petrece acolo; cere să-i răspundă dacă vor sau nu să se ţină de credinţa făgăduită.— No. CCLIX, p. 318.

1458, 25 Mai, Gherghiţa. — Vlad roagă pe Gaşpar, sub-judele din Braşov, să garanteze meşterilor chemaţi de dînsul plata lucrului şi libera intoarcere.— No. CCLX, p. 319.

1458, 13 Iunie, Lângă apa Dâmboviţei. — Vlad trimete in misiune la Braşoveni pe Petru Sor.—No. CCLXI, p. 320.

1460, 4 Iunie, Cetatea Dâmboviţei. — Vlad roagă pe pârgarii Braşovului să trimeată în ţară pe boerii pribegi, impreună cu solul său Voico Dobriţa; dacă nu vor să vie, să-i alunge dela dinşii, in faţa lui Voico. — No. CCLXII, p. 320.

1460, 26 Iulie. — Vlad roagă pe pârgarii Braşovului să nu supere pe oamenii săi din Făgăraş, iar dacă vre-unul de-acolo ar fugì la dinşii, să nu-l ocrotească.—No. CCLXIII, p. 321.

1460, 10 August, Cetatea Dâmboviţei. — Vlad sfătueşte pe pârgarii Braşovului să termine procesul unui supus al său pentru nişte porci prin jurământul a 12 oameni; el cere ca oamenii săi să fie judecaţi cu dreptate. — No. CCLXIV, p. 322.

1475, 4 August, Arghiş. — Vlad inştiinţează pe Sibieni că pârcalabul său Cristian va sosi la dinşii, ca să-i zidească o casă.—No. CCLXV, p. 322.

1475, 13 Octomvrie, Boloaciu. — Vlad dă dovadă că a primit dela județul Sibiului suma de 200 fl. unguresti, dați din porunca regelui. — No. CCLXVI, p. 323.

1476, Cipău. — Vlad cere autorităților (ungureşti) să dea trecere liberă solului său Sebastian, care mergea la Braşov.— No. CCLXVII, p. 324.

Dan pretendentul.

1459, 2 Aprilie, Feldioară. — Dan arată că sosind, cu permisiunea regelui, în țara Bârsei, pârgarii Braşovului şi reprezentanții țării Bârsei au venit la dînsul să se plângă de Vlad Țepeş că s'a închinat Turcilor, că a arestat pe negutătorii şi pe trimeşii braşoveni, le-a confiscat averile şi i-a tras apoi în țeapă; a mai ars în foc peste 300 de bărbați şi tineri ce se aflau în Țara Românească, iar pe oamenii săi dela Braşov i-a chemat pe ascuns în țară. Dan autorizează pe Braşoveni să confişte, spre despăgubire, mărfurile ce le au negutătorii români în oraşul lor; aceste mărfuri să nu fie nici odată restituite negutătorilor români.—No. CCLXVIII, p. 324.

1460, 2 Martie, (Braşov). — Dan, considerând enormele pagube, schingiuirile şi omorurile suferite de cetățenii Braşovului şi de locuitorii țării Bârsei din partea lui Vlad (Țepeş), hotărește să se confişte, pentru despăgubirea cetățenilor cari l-au hrănit aproape un an de zile, pentru susținerea sa şi pentru recâştigarea țării sale, lucrurile şi averile locuitorilor din Țara Românească, depuse la Braşov înainte de începerea ostilităților; el conjură pe toate autoritățile, prezente şi viitoare, din Țara Românească, să nu supere nici odată pe locuitorii Braşovului şi ai Țării Bârsei pentru averile confiscate de el.— No. CCLXIX, p. 325.

Radu III cel Frumos.

1467, 11 Iunie, Cetatea Bucureşti. — Radu roagă pe Sibieni să dea trecere liberă prin oraşul lor slugei sale Mancea, cu familia şi averea lui.— No. CCLXX, p. 327.

1469, 4 Fevruarie, Cetatea Bucureşti. — Radu se roagă de pârgarii Sibiului să petreacă pe solul său Mihai până la Pongrácz, voevodul Ardealului. — No. CCLXXI, p. 328.

1470, 28 Fevruarie, Buzău.—Radu mulțămeşte Braşovenilor pentru ştirile trimese prin Nicolaus Plucht, le face imputări că stau în bune relații cu Ştefan al Moldovei, căruia îi vând şi arme, deşi regele n'are pace cu el; dacă nu vor alunga dela dînşii pe răufăcătorii şi pe spionii moldoveni, el se va plânge regelui. — No. CCLXXII, p. 328.

1472, Din tabără. — Radu se plânge Braşovenilor că nu-i trimet noutăți dela dînşii; ar vrea să ştie: unde e regele şi dacă a făcut sau nu pace cu Cazimir, ce face voevodul Pongrácz, ce gând are Ştefan al Moldovei şi Laiotă, plătit-au Săcuii din Odorheiu şi Cic dijma lui Ştefan; acestea şi alte ştiri ce l-ar interesa, să i le comunice. — No. CCLXXIII, p. 329.

Basaraba II cel Bătrân.

1460, 21 Ianuarie, Lângă Sighișoara. — Basaraba se oferă a veni în ajutor Brașovenilor contra Țării Românești, cu un corp de cinci sau șase sute de oameni, dacă au cu ce să-i întreţină. — No. CCLXXIV, p. 330.

1476, 22 Fevruarie, Gherghița. — Basaraba cel Bătrân impută Sibienilor că nu i-au trimes niște rotari.—No. CCLXXV, p. 331.

1476, 25 Fevruarie, Gherghița. — Basaraba cel Bătrân se plânge Sibienilor pentru nedreptățile ce fac oamenilor săi din Făgăraș și pentru piedicele ce aceștia le întâmpină la trecerea prin Turnul-Roșu. — No. CCLXXVI, p. 331.

1476, 15 Aprilie, Cetatea Nouă. — Basaraba cel Bătrân se roagă de pârgarii Brașovului să alunge dela dînșii pe rivalii săi, în special pe Horia, și să permită exportul de arme pentru sine și pentru oamenii săi. — No. CCLXXVII, p. 332.

1476, 9 Mai, Cetatea Nouă. — Basaraba cel Bătrân se plânge Brașovenilor, prin socrul său Sinadin, că adăpostesc la ei pe vrăjmașii săi, cum e Oprea logofătul și Voico al Tatului.—No. CCLXXVIII, p. 333.

1476, 30 Mai, Gherghița. — Basaraba cel Bătrân trimete la Brașov pe Proica și pe Tudoran, să cumpere proviziuni și arme, și cere scutire de vamă.— No. CCLXXIX, p. 333.

1476, 14 Iunie, Cetatea Nouă. — Basaraba cel Bătrân cere pârgarilor din Brașov să restitue unor supuși ai săi dela Cetatea Nouă niște lucruri confiscate pe nedrept de către vameșii lor; altfel va închide drumurile și va face represalii. — No. CCLXXX, p. 334.

1477, 8 Aprilie, Cetatea Nouă. — Basaraba cel Bătrân roagă pe pârgarii Brașovului să dea liberă trecere spre țara sa popii Costea din Șchei. — No. CCLXXXI, p. 334.

1477, 15 Iulie, Florești. — Basaraba scrie Brașovenilor că solul lor Ioan, judele din Râjnov, și-a îndeplinit cu credință solia și le cere să trimeată la dînsul din nou un om al lor de încredere. — No. CCLXXXII, p. 335.

1477, 9 August, Florești. — Basaraba cere Brașovenilor să nu ocrotească la dînșii pe nici unul din vrăjmașii săi și să nu le dea ajutor; auzind acum că vrăjmașii săi se află pela Făgăraș și pela Cohalm, de unde îi pradă țara, cere voie să-i alunge el, dacă nu pot să-i alunge ei. — No. CCLXXXIII, p. 336.

1479, Sibiu. — Basaraba cel Bătrân cere Brașovenilor să restitue unor slugi ale sale niște oi și boi aduși din Țara Românească; ei pace cu Țepeluș tot nu au și acesta tot le pradă teritoriul lor.— No. CCLXXXIV, p. 336.

Basarabă III cel Tânăr.

1478, 19 Iunie, Târgoviște. — Basaraba cel Tânăr înștiințează pe Brașoveni că i s'au întors solii dela rege și dela sultan cu bune rezultate; el îi roagă să intervină pe lângă solii regelui, cari vor veni în curând la

sine pentru pace, să-i lase în stăpânire Amlaşul şi Făgăraşul. — No. CCLXXXV, p. 337.

1479, 27 Octomvrie, Bucureşti. — Basaraba cel Tânăr roagă pe Braşoveni să trimeată soli la dînsul, căci el vrea să facă pace cu bună intenţie, deşi e asuprit şi purtat de Turci cum vor ei; cele ce s'au făcut până acum, s'au făcut din pricina lui Laiotă, dar de aci înainte Turcii nu vor mai trece prin ţara sa; să intervină deci pe lângă Báthory ca acesta să primească pe solul său şi să se închee pace între cele două ţări. — No. CCLXXXVI, p. 337.

1481, 16 Noemvrie, Bucureşti. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşoveni pe boerul Tudor. — No. CCLXXXVII, p. 338.

1481, Argeş. — Basaraba cel Tânăr mulţămeşte Braşovenilor pentru silinţele lor de pace şi le anunţă că va trimete în curând la Ştefan Báthory pe boerul Tudor, pe care ar dori să-l însoţească şi doi pârgari de-ai lor. — No. CCLXXXVIII, p. 338.

1481, Argeş. — Basaraba cel Tânăr încredinţează pe Braşoveni că pot umbla slobozi cu mărfurile lor, chiar dacă ar fi răzmiriţă în ţara sa. — No. CCLXXXIX, p. 339.

Vlad III Călugărul.

1492, 18 Ianuarie, Bucureşti. — Vlad mulţămeşte Sibienilor pentru un meşter ce i-au trimes ca să-i dreagă candelabrul dela Cozia; el va fi plătit conform înţelegerii avute cu Chirca. — No. CCXC, p. 339.

1492, 30 Dechemvrie, Bucureşti. — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că sultanul a dat lui Ali-beg sangeacul Semendriei, lui Malcovici sangeacul Vidinului şi că Turcii au de gând să prade Ungaria; îi roagă să comunice aceste ştiri şi lui Ştefan Báthory. — No. CCXCI, p. 340.

1493, 29 Aprilie, Bucureşti. — Vlad se plânge Braşovenilor de omorurile întâmplate cu supuşii săi la Bran, ceea ce l-a făcut să închidă drumurile; el ameninţă că se va plânge regelui contra voevodului Transilvaniei, care nu ţine oameni buni în Bran, cum ţinea Ştefan Báthory.—No. CCXCII, p. 340.

1493, 27 Iunie, Bucureşti. — Vlad se roagă de pârgarii Braşovului să intervină pe lângă vameşi ca să nu-i ia vama numită «vigesima» pentru nişte postavuri ce a trimes să-i cumpere la ei. — No. CCXCIII, p. 341.

1494, 1 Iulie, Târgovişte. — Vlad justifică faţă de Braşoveni tăierea nasului unui om, care se dedea de supus al lor, în realitate însă era supus român, se credea fiu de domn şi făcea slujbe rivalului său Mihnea. — No. CCXCIV, p. 342.

1494, 26 Noemvrie, Târgovişte. — Vlad cere Braşovenilor să dea drumul unor neguţători din ţara sa, arestaţi de ei pe nedrept; altfel va închide drumurile. — No. CCXCV, p. 342.

1495, 5 Ianuarie, Târgovişte. — Vlad cere Braşovenilor să dea drumul unui neguţător din ţara sa, prins de un om al lor cu ajutorul pârcalabilor din Bran; el ameninţă cu închiderea drumurilor, dacă nu vor înceta aceste arestări nedrepte; postav şi fier se găseşte destul şi în Moldova şi în Turcia. — No. CCXCVI, p. 343.

Radu IV cel Mare.

1498, 12 Septemvrie, Dâlga. — Radu scrie Sibienilor că a păstrat totdeauna credință față de rege și nu permite Turcilor să prade în țara lor; cât pentru cearta ce o avea cu familia Gereb și cu episcopul Transilvaniei, el cere ca aceștia să despăgubească mai întâiu pe supușii săi și apoi va despăgubi și el pe supușii regelui și ai episcopului. — No. CCXCVII, p. 343.

1499, 18 Fevruarie, Târgoviște. — Radu cere Sibienilor să facă dreptate lui Gherghina în procesul cu Toma Olaz; dacă acesta locuește acum în Cluj, aceasta nu-i dispensează de datoria lor; la caz contrar, el va scoate datoriile lui Gherghina dela cine va putea.—No. CCXCVIII, p. 344.

1500, 12 Aprilie, Târgoviște. — Radu cere Sibienilor să facă dreptate lui Mihnea în procesul ce acesta avea cu văduva lui Nicolae Prol, care îi datora 31.000 de cuțite, pe când Mihnea avea să dea lui Prol numai 280 fl.; negustorii români au avut să sufere până atunci destule pierderi la Sibiu.— No. CCXCIX, p. 345.

1500, 12 Aprilie, Târgoviște. — Acelaș către aceiași, despre acelaș proces.— No. CCC, p. 346.

1500, 31 Mai, Târgoviște. — Radu cere Sibienilor ca, odată ce Mihnea a câștigat înaintea lor și înaintea sa procesul cu văduva lui Nicolae Prol, ei să stăruească a i se plăti datoria. — No. CCCI, p. 348.

1502, 19 Iulie, Târgoviște. — Radu roagă pe pârgarii Brașovului să comande pentru el mai multe oale de aramă, două brâe și două apărătoare (flabella) și trimete arvună pentru ele.— No. CCCII, p. 348.

1504, 18 Iulie, Târgoviște. — Radu invită pe pârgarii Sibiului la nunta lui Pârvul, fiul logofătului Staico, cu fiica răposatului Dimitrie Iacșici.—No. CCCIII, p. 349.

1504, 22 Octomvrie, Târgoviște. — Radu mulțămește pârgarilor din Brașov pentru noutățile trimese, mai ales cele privitoare la sănătatea regelui.-- No. CCCIV, p. 350.

1505. — Radu înștiințează pe Brașoveni că sultanul a ocupat unele vaduri și vămi la Dunăre și-i reclamă patru până la cinci mii de oameni (Bulgari) ce s'ar fi așezat în țara sa; spre a-l îmbuna, trebue să meargă în persoană la dînsul; despre rezultatul călătoriei îi va informa îndată după întoarcere. — No. CCCV, p. 350.

1507, 17 Aprilie, Târgoviște. — Radu trimete în misiune la Brașoveni pe sluga sa Alexe.— No. CCCVI, p. 351.

1507, 4 August, Târgoviște. — Radu răspunde unei solii a Sibienilor prin solul lor Dumitru. — No. CCCVII, p. 351.

1507, 15 Septemvrie, Târgoviște. — Radu mulțămește Sibienilor pentru știrea despre sosirea voevodului Transilvaniei și le trimete știri dela dînsul prin solul lor Lațco. — No. CCCVIII, p. 352.

1507, 3 Dechemvrie, Târgoviște. — Radu promite că va păstra pacea încheiată cu regele Vladislav și-i va fi vasal credincios, cum au fost și predecesorii săi celorlalți regi ai Ungariei; aceeaș credință o va păstra

Saşilor dela Sibiu, pe care îi va ajuta în cazul unei incursiuni turceşti, iar dacă aceasta va fi prea puternică, îi va înştiinţa; dacă s'ar întâmpla să fie alungat din ţară de vre-un rival, el să găsească adăpost la dînşii, cu familia şi boerii săi, până ce îşi va redobândi domnia, şi atunci să aibă liberă trecere spre a se întoarce în ţară; nici unul din rivalii săi să nu fie găzduit la dînşii şi nici unuia din oamenii săi să nu i se permită a trece la rivalul său din Ţara Românească. — No. CCCIX, p. 352.

1508, 29 Fevruarie, Târgovişte. — Radu promite Sibienilor că le va trimete ştiri adevărate despre Turci. — No. CCCX, p. 355.

Neagu, vornicul lui Radu III cel Frumos.

1469, 8 Noemvrie, Cetatea Bucureşti. — Neagu comunică Sibienilor rezultatul unei cercetări judecătoreşti făcute de el în procesul ce avea Ştefan literatul din Braşov cu patru Greci pentru nişte piper. — No. CCCXI, p. 356.

Cârstian, pârcalabul de Târgovişte.

1476, 17 Noemvrie, Târgovişte. — Cârstian scrie Braşovenilor că cetatea Bucureşti a fost cucerită şi că boerii ţării s'au închinat lui Vlad (Ţepeş); el îi roagă să-i trimeată doi zidari cu câte trei lucrători, pe care domnul îi va duce la Târgovişte să-i zidească o casă. — No. CCCXII, p. 357.

ADAOS

Vladislav II sau Vladislav Dan.

1452, 24 Septemvrie, Târgovişte. — Vladislav cere dela Braşoveni, cu cari încheiase pace, să confişte averile vrăjmaşilor săi, pribegiţi la dînşii, iar pe ei să-i extradeze; numeşte în special pe un Român din Făgăraş, Chernik (Cernica), care-i furase dela oaste 1000 de vite şi acum petrecea în ţara Bârsei, la Codlea (Feketehalom), împreună cu tovarăşii lui. — P. 400.

I.

HRISOAVE, PORUNCI ȘI SCRISORI DOMNEȘTI.

Mircea I (cel Bătrân).

(1386 — 31 Ian. 1418).

† Азъ иже въ христа бога благовѣрнии и христωлюбиви и самодръжавни Іω Мирча, великыи воевода и господинь, ωбладажщїꙋ ми и господствꙋжщїꙋ ми въсеи земи Ꙋгровлахїи и запланинскым еще же и кж татарскым странам и ωба пол по въсемꙋ подꙋнавиꙋ даже и до великаго морѣ, и милостиж божїеж и Дръстрꙋ градꙋ владалец, благопроизволи господство ми своим благим произволением, чистим и свѣтлым срьдцем, и даровах сии хрїсовꙋл господства ми и испльних прошение пркгарем Брашωвскым, понеже просихж господство ми, ꙗко да поновим и да ꙋтвръдим закони, що сж имали ωт прѣродители господства ми за кꙋмеркь [1]), по тжрговох ꙋ земи господства ми и на пжти Брашовском дорї до Браил(а): ꙗко да даважт ωт а҃ вилар ипри фертꙋи, ωт хꙋсолови пер., ωт колꙋни в҃і дꙋк., ωт чех ѕ҃ дꙋк., а ωт рѣзан виларъ нищо; и хто носит шапкы фржшскыж, нищо; ωт возилинцж мед в҃і дꙋк., ωт вино возилинцж ѕ҃ дꙋк., ωт конѣ кои кꙋпит, ѕ҃ дꙋк., ωт мажж восжк в҃і дꙋк., ωт пипер, ωт шофран ωт бабак, ωт влънж камилевж, ωт агнжтини, ωт кожїе и ωт кꙋпиж ини, що доходжт ωт морѣ, ωт р҃ пер. г҃ пер.; бравъ свини в҃ дꙋк., вол г҃ дꙋк., крава г҃ дꙋк., ωт ωвна дꙋк., ωт елениж кожж а҃ дꙋк.; ако бжджт дрꙋгиж кожж с нeж, да не даст нищо; ωт мѣх сирение а҃ дꙋк.; коник, кои менет мимо Тꙋрчъ, г҃ бани; пѣшец бан; и еще кои поминꙋжт с рибж, ωт кола а҃ рїбж, а връхꙋ що щет бит, да не даст нищо; а на Браил(а) мажа а҃ п[ерпе]ра, а на кола

---

[1]) În orig. кꙋрмеркь.

ѹ Трѫгшор а҃ ріблѫ; ѹ Тѫрговище такождере; кꙍи товарен бѫдї съ цѣим либо, г҃ дѹк.; и на Дѫбовицѫ, ѹ кола колико коне, толикози и дѹк. и а҃ рибѫ, а ѿт кꙍи товарен г҃ бани, а ѿт иних кѹпен нищо; и кои слободен а҃ дѹк. и пѣшець бан. И еще же кои си дават добитѫк ѹ длъгь, да си ищет длъжника или емци, аще имат, а ѿт права чловѣка да сѧ варѹѫт; а нихто права чловѣка да не бантѹет. Еще же кто сѧ щет покѹсит ѿт болѣр господства ми, велицѣх же и малих, бѫдї да ест кѹпен тоизи кѹмеркь, бѫдї да ест комѹ либо милость дадена, та прїложит та не стоит на що сѫм ѹтврѫдил и законил на прѫвом законѣ, тѡ такови имат прижт велико зло и ѡргиѫ ѿт господства ми. И се быст, еги донде Фелентин и Мартин и Крѹш ѹ Длъгомполи. И се свѣдѣтеле: Радѹл бан, жѹпан Ѩндрїаш, жѹпан Радѹлъ, брат жѹпан(а) Казана, жѹпан Шербан Билчарев, жѹпан Стоика Рѹсин, жѹпан Бадѣ Бамешов. И азъ лѡгѡдет Балдовин писах, мѣсѧца авгѹст(а) ѕ҃ день, въ лѣто ҂ѕцка, енд. ѕ҃.

† Іѡ Мирча вѡевѡда, милостїѧ божїеѧ господинь.

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul și de sine stăpânitorul Io Mircea, mare voevod și domn, stăpânind și domnind peste întreagă țara Ungrovlahiei și peste părțile de dincolo de munți și spre cele tătărești și peste amândouă laturile Dunării întregi, până la marea cea mare, și din mila lui dumnezeu și stăpânitor al cetății Dârstor, binevoit-a domnia mea, de bună voea mea, cu inimă curată și luminată, și dăruit-am acest hrisov al domniei mele și împlinit-am rugămintea pârgarilor din Brașov, fiindcă s'au rugat de domnia mea să le înoesc și să le întăresc așezămintele [1]) ce le-au avut dela strămoșii domniei mele pentru vamă, prin târgurile din țara domniei mele și pe drumul Brașovului până la Brăila : ca să dea dela un vilar de Ipriu [2]) 1 fertun,

[1]) Orig. законил : законъ — așezământ, orânduealǎ, obiceiu, lege ; legi în înțelesul modern nu existau însă în timpurile vechi la noi și deaceea «așezământ» mi se pare a corespunde mai bine decât «lege» noțiunei законъ.

[2]) Ypres, Ypern, în Belgia ; se zicea, probabil, în sec. XV «Ipriu» sau «Ipria» ; v. într'un doc. al lui Neagoe Basaraba din 30 Iulie 1512 „за ѕ҃і лакти ѿт епрѹ" (Arh. Stat.). Cf. «pannus yppriensis vel gallicalis» în doc. latinesc dela 25 Aug. 1413 (No. XVII) și «yperium» în doc. ung., ap. Bartal, Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungariae, Lipsiae MCMI, s. v.

dela cel de Luvia [1]) 1 perperă, dela cel de Colunia [2]) 12 ducați, dela cel din Cehia [3]) 6 ducați ; iar dela vilarul [4]) tăiat nimica. Și cine aduce șăpci frâncești, nimica. Dela un butoiu de mied 12 ducați, dela un butoiu de vin 6 ducați, dela un cal, cine cumpără [5]), [să dea] 6 ducați ; dela o maje de ceară 12 ducați ; dela piper, dela șofran, dela bumbac, dela camelot [6]), dela pieile de miel, dela piei și dela alte mărfuri ce vin de peste mare [7]), dela 100 de perpere 3 perpere ; dela un porc 2 ducați, dela un bou 3 ducați, dela o vacă 3 ducați, dela un berbece 1 ducat, dela o piele de cerb 1 ducat ; de vor fi și alte piei cu ea, să nu dea nimica ; dela un burduf de brânză 1 ducat. Călărețul care trece pela Bran [8]) 3 bani ; pedestrul 1 ban ; și cei ce trec cu pește, dela un car 1 pește, iar pentru ce va fi pe deasupra să nu dea nimica. Iar la Brăila de maje 1 perperă, iar la Târgșor de car 1 pește ; la Târgoviște așișderea ; un cal încărcat, fie cu orice, 3 ducați. Iar la Dâm-

---

[1]) Louvain, Löwen, în Belgia ; Lew, Lowen în textele medievale, lat. Leobium ; în doc. vechi moldovenești *Leubia* (3 Aug. 1449 : Arh. Brașovului No. 775 ; 12 Aug. 1452 ; orig. la Acad. Rom., No. 8 ; Miletić, Daco-Românii, p. 374—375). Cuvântul χѹсолові́а (gen. χѹсоловн, în alte locuri χѹсєлєвн, χѹсѹлѹвн, χѹсѹлєвн și de câteva ori χрѹсѹлѹвн) cuprinde in partea întâia pe grec. χρυσός, iar în partea a doua numele orașului Louvain, care la noi se pronunța în sec. XV, probabil, Luvia, Lovia ; lui ѿт χрѹсѹлѹвн îi corespunde în actele latine *lobiensis*. Cf. Jireček, Archiv f. slav. Phil. XIX, p. 611. Miletić, Sbornik XVI—XVII (1900), p. 502, propune o altă explicare, dar aceasta este inadmisibilă.

[2]) Colonia, Köln.

[3]) Orig. ѿт чєχ.: în doc. latine de obiceiu *polonicalis*, rareori *bohemicalis*, d. p. în cel dela 10 Noem. 1424 (Arh. Braș. No. 774) ; e vorba de Bohemia, care avea și ea fabrici vestite de postav ; cf. Jireček, l. c.

[4]) În doc. latinești «de panno scisso».—Vilar bucată de catifea : grec. βηλάριον, fr. velours, ital. velluto, mediolat. velutum ; v. Jireček, l. c., p. 610.

[5]) Se'nțelege în Țara-Românească ; cf. în doc. latin din 1413 (reprodus în nota dela No. XVII) «de equo qui in Wallachia emitur 6 den.».

[6]) Orig. влъна камилєва «păr de cămilă», de sigur însă stofa ce se făcea în orient din păr de cămilă și era cunoscută în occident sub numele de camelotto (ital.), Kamelot, Schamlot (germ.), camelotus sau camelotum în textele latine. v. Heyd, Histoire du commerce du Levant au moyen âge, vol. II, p. 703—704 ; cf. și Jireček, l. c.

[7]) Levantine.

[8]) Orig. Тѹрчъ : ung. Törcs, Törcsvár, germ. Törzburg, rareori Turtsch. Miletić, Sbornik XVI—XVII, p. 500, interpretează greșit «мимо Тѹрчъ» prin «освѣнъ Турчинъ, afară de Turci». N'am tradus prin «Turciu», deoarece în românește s'a zis totdeauna *Bran*.

bovița, câți cai la car, atâția ducați și 1 pește, iar dela un cal încărcat 3 bani, dela alte mărfuri nimica; un cal slobod 1 ducat, iar pedestrul 1 ban. Și iarăși, cine-și dă marfa pe datorie, să-și caute datornicul sau chezașii, dacă-i are, iar de oameni drepți să nu se atingă; și nimenea să nu bântuească pe vre-un om drept. Și iarăși, cine se va încerca dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărată [1]) acea vamă, fie că va fi dată cuiva de pomană [2]), și va adăoga și nu va rămânea pe lângă cele ce le-am întărit și legiuit în așezământul de mai nainte [3]), unul ca acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea. Și s'au făcut acestea, când au venit la Câmpulung Felentin și Martin și Cruș [4]). Iată și martorii: Radul ban, jupân Andriaș, jupân Radul, fratele jupânului Cazan, jupân Șerban al lui Bilcear [5]), jupân Stoica Rusul [6]), jupân Badea al Vameșului. Și eu logofătul Baldovin am scris, în luna lui August în 6, anul 6921 (= 1413), indictionul 6.

Io Mircea voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete ovală (3 + 2.5 cm. în diam.), cu legenda în litere gotice: ✠ MIRCHA ⁑ VOEVODA.—*Pergamentul No. 779; L. Miletić, Novi Vlahobъlgarski gramoti otъ Brašovъ, Sofia 1896, No. 3 (Sbornicul ministerului de instrucție, vol. XIII).*

Mihail I, coregent al lui Mircea I.

(c. 1415 — 31 Ianuarie 1418).

II.

† Іѡ Михаил, великїи воевода и господинь, пишет господство ми слꙋгам господства ми ѡт Дѫбовицѫ град, вамешѡм ѡт Рꙋкел и ѡт Тꙋрчь, и такози ви ѡрисꙋетъ господство ми, ꙗко да сѧ сте варꙋвале ѡт сѣхзи Брашовѣн, не грабѣте их, нѫ им взимаите вамѫ правѫ, пач(е) им и ꙋгаждаите. И команѣ сꙋк-

[1]) Arendată.

[2]) Se'nțelege vre-unei mânăstiri.

[3]) De mai sus; orig. на прьвом законѣ.

[4]) Plenipotențiarii Brașovului Valentinus, Martinus și Crusius, dintre cari cel dintâiu era «judex Brassoviensis», iar ceilalți doi erau «seniores de villa Rosarum» (Râjnov); v. doc. lui Mircea din 1413, Aug. 25, intercalat în doc. lui Dan dela 1431, Ianuarie 28 (No. XVII).

[5]) La Miletić greșit Кнлчарев; Sbornik XIII, ed. separată, p. 48.

[6]) Cuvântul Рꙋсин lipsește la Mil.; v. doc. din 10 Iunie 1415, în Anal. Acad. Rom., seria II, tom. XXVI (1903).

нѣна, ако вързимажт рѣзаны калцѣ, либо по г̃ д̃ лакти, не дѣнте их вамѹвати, нж ходѣте право и живѣте с ними лѣпо и добрѣ, да се не плачжт шт вас помнишгш родїтелю господства ми, както до иинѣ, либо господствѹ ми, та да си чѹж нѣщ(о) рѣчи шт рωдїтелѣ господства ми вързради рѣч(и) вашж; понеже имат господство ми велико зло ѹчинити томѹзи [1]) чловѣкѹ, що им би позабавил по неправдѣ, аще и влас едни. Ино не ще бити, по шризмѹ господства ми.

† Їω Мїхаиль вωевωда, милостїѧ божїеѧ господинь.

Io Mihail, mare voevod și domn. Scrie domnia mea slugilor domniei mele dela cetatea Dâmboviței și vameșilor dela Rucăr și dela Bran, și astfel vă poruncește domnia mea: să nu vă atingeți de acești Brașoveni și să nu-i prădați, ci să le luați vamă dreaptă, și, mai mult încă, să fiți chiar îngăduitori cu ei. Și pentru bucățile de postav, de vor fi călțuni tăiați, sau câte trei patru coți, să nu-i vămuiți, ci să umblați drept și să trăiți frumos și bine cu ei, ca să nu se mai plângă de voi părintelui domniei mele, ca până acum, sau domniei mele [2]); căci de voiu mai auzì niscaiva vorbe dela părintele domniei mele, din pricina vorbelor voastre, domnia mea are să facă mare rău celui ce îi va fi supărat pe nedrept, măcar cât un fir de păr. Altfel nu va fi, după porunca domniei mele.

Io Mihail voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, c. 2 cm. în diam., neacoperită cu hârtie, cu legenda în litere întoarse: † IѠ МИХАИЛЬ ВОИВОДА; *coroana cu trei colțuri trece peste legendă; fără adresă. — Arh. No. 216; Mil. No. 4.*

III.

† Їωань Михаил воевода и господинь, дават господство ми сїѧ шризмо господства ми сѣмзи Брашовѣном и Ржжновѣнωм, ıако варе кои чловѣкь шт землѧ господства ми рωдїтелѣ и господства ми имат дльгь ѹ Брашовѣнь, а онь да подет тамо, да си ищет дльг шт длжжника; ако мѹ не би

[1]) În orig. томѹмѹзи.

[2]) Scrisoarea este evident dintre anii 1415—1418, când Mihail era coregent al tatălui său; Iorga, Studii și documente III, p. III. E posibil să fi fost coregent și înainte de 1415.

платил ѡт волѧ, а тои да го тѧглит прѣд пръгари, да ако щѫт имѣти ѡт кѫдꙋ взѧти, а тїє мꙋ щѫт платит; аще ли не би имал длъжникот ѡт кѫдꙋ платит, а онь да си бїє ѡчи, що нѣ сї є дал добитьк ꙋ добра чловѣка. Ꙗ никто да не смѣеть взѧти здє залѡг ѡт правѣх людї ѡт Брашовѣн, и нигдє се не заложѫт; ѡти варє кто се би покꙋсиль да им позабавит, аще и влас єдин, имат изгинѫт ѡт родїтелѣ господства ми и ѡт господство ми; нѫ котрижде да си ищет тамо длъг ѡт длъжника, по ѡризмꙋ господства ми.

† Іѡ Мїхаиль вѡєвѡда, милостїѫ божїєѧ господинь.

Ioan Mihail, voevod și domn. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele Brașovenilor și Râjnovenilor: orice om din țara părintelui domniei mele și a domniei mele, care are datorie la Brașoveni, să se ducă acolo și să-și scoată datoria dela datornic; și de nu-i va plăti de bună voie, să-l pârască înaintea pârgarilor, că dacă vor avea de unde să ia, aceștia îi vor plăti. Iar dacă datornicul nu va avea de unde să plătească, să-și bată ochii, că nu și-a dat avutul la om cinstit. Și nimenea să nu îndrăznească să ia aci zălog dela oameni drepți dintre Brașoveni, și nicăiri să nu se zălogească ei; căci oricine ar încerca să-i supere, măcar cât un fir de păr, va pierì de mâna părintelui domniei mele și a domniei mele. Ci fiecare să-și scoată acolo datoria dela datornic, după porunca domniei mele.

Io Mihail voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, ca la No. precedent, cu legenda: † IѠ МИХАИЛЬ ВОЄВОДА; *fără adresă; în dosul scrisorii o notă latină: Litera Michaelis wayvodae sonans ut quilibet bona sua assignet huic a quo inhabere possit. — Arh. No. 217; Mil. No. 5.*

Radul II (Praznaglava).

(1421. 1424—1427).

IV.

† Іѡ Радоулъ воєвода и господинь, ѡбѣщавbooт сѧ господство ми ѡт сєго днє, ѡтколѣ си дадохѫ Брашовѣни добитѡк, ꙗко да єст мир посрѣд нами и да єст єдна землѣ съ землѧ господства ми, да живѫт мирно и єдинодꙋшно вєс Брашєв и въсѣ

землѣ Бръсѣнскаа, и ѡбѣщавает сѧ господство ми, ꙗко вражмашꙋ тѣх да ест вражмашъ господствꙋ ми, а вражмаши господства ми да ест вражмашъ Брашовѣнѡм и въсеи земли Бръсѣнскои; и да ми сѫ съ въсѫ правдѫ, и господство ми да им сѫм съ правдѫ, да сѫ въ слободѫ и да сѧ не боѫт ни ѡт единѫ злобѫ, ни плѣн, ни хѫса, ни изем, ни залог, ниже да им сѧ испакостит нищо ѡт земли господства ми, нѫ да сѫ едина землѣ съ землѧ господства ми; и да кꙋпчꙋѫт люді господства ми въ земи вашеи, и да ѡставлѣите въсѣкѫ кꙋплѧ да доходит въ земѧ господства ми, и хлѣб и желѣзо или бѫді что да ходет слободно, и да живемо мирно и единодꙋшно, съ правдѡм и истинѡм. А господство ми да им съмъ съ правдѫ и да им не мислим зло. И дават господство ми вѣрѫ и дꙋшѫ господства ми и вѣра и дꙋша въсѣх болѣръ господства ми: вѣра жꙋпан Радоула, вѣра жꙋпан Влъкана, вѣра жꙋпан [На]на, вѣра жꙋпан Стана, вѣра жꙋпан Влъѯана, вѣра жꙋпан Нега, вѣра жꙋпан Драгича, вѣра Михаила протовистиꙗрѣ, вѣра Радоула Сахакова, вѣра Ѡнча Лꙋнгашъ. И варе кто сѧ би покꙋсил, ꙗко да прѣстѫпит сїе клетви, тѡ таковаго да ꙋбиет господь богь, зде же тѣлом а въ бѫдѫщїи вѣкъ дꙋшеѫ, и да имат ꙋчастїе съ Іюдѫ и съ Арїем, и да ест проклѧт ѡт ѡтца и сина и свѧтаго дꙋха и ѡт т҃ и ӣі свѧтыих ѡтецъ иже въ Никеи, амин. Исписа сѧ в лѣто ҂ѕцкд, индиктїѡн д҃і, маїꙗ з҃і денъ.

† Іѡ Радоулъ воевѡда, милостїѧ божїеѧ господинь.

† И да сѧ сѫдет сираци господства ми прѣд господство ми, а сираци ваши прѣд вами, и да им нѣст криво.

† И да не дръжите злих люді посрѣд вас, що их не любит господство ми, да не прѣбиваѫт посрѣд вас; ни господство ми да не дръжит зли люді.

Io Radul, voevod și domn. Făgăduește domnia mea din ziua aceasta, decând și-au dat Brașovenii avutul lor, ca să fie pace între noi și să fim o singură țară cu țara domniei mele, și să trăească în pace și în bună înțelegere tot Brașovul și toată țara Bârsei, făgăduește domnia mea că vrăjmașul lor va fi și vrăjmașul domniei mele, iar vrăjmașul domniei mele să fie și vrăjmașul Brașovenilor și al întregii țări a Bârsei; și să-mi fie ei cu toată dreptatea, și

domnia mea să le fiu lor cu dreptate; să fie slobozi și să nu se teamă de nici o răutate, nici de pradă, nici de tâlhărie, nici de opreală [1]), nici de zălog; și să nu li se facă nici o pagubă din țara domniei mele, ci să fie ei o singură țară cu țara domniei mele; și să umble cu marfă oamenii domniei mele în țara voastră, și să lăsați să vie orice marfă în țara domniei mele: și pâine și fier sau orice, slobod să umble; și să trăim în pace și în bună înțelegere, cu dreptate și cu adevăr. Iar domnia mea să le fiu cu dreptate și să n'am gând rău asupra lor. Și dă domnia mea credința și sufletul domniei mele și credința și sufletul tuturor boerilor domniei mele: credința jupânului Radul, credința jupânului Vâlcan, credința jupânului Nan, credința jupânului Stan, credința jupânului Vâlcsan, credința jupânului Neg, credința jupânului Drăghici, credința lui Mihail protovistiarul, credința lui Radul al lui Sahac, credința lui Oncea Lungaș. Și cine se va încerca să calce aceste jurăminte, pe unul ca acela să-l ucigă domnul dumnezeu, aici cu trupul iar în viața de apoi cu sufletul, și să aibă parte cu Iuda și cu Arie, și să fie blestemat de tatăl și de fiul și de sfântul duh și de cei 318 sfinți părinți dela Nichea, amin. S'a scris în anul 6929 (= 1421), indictionul 14, Mai în 17.

Io Radul voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Și să se judece săracii domniei mele înaintea domniei mele, iar săracii voștri înaintea voastră, și să nu li se facă nedreptate.

Și să nu adăpostiți printre voi oameni răi, pe care nu-i iubește domnia mea, ca să nu petreacă în mijlocul vostru; nici domnia mea să nu adăpostească oameni răi [2]).

O pecete mare și 4 peceți mici; cea dintâiu, c. 9½ cm. în diam., ruptă în două și la mijloc cu totul deteriorată, e pecetea lui Mircea, cu legenda: † S. MIRCHE VOIVODE TRANSALPINI, BA[NI SEVERINIENSIS], DUCIS DE FUGARUS ET A[MLA]S *(cf. Onciul, Titlul lui Mircea cel Bătrân, Conv. Lit. XXXV, p. 1012); celelalte patru sânt boerești, toate în ceară neagră și fără legendă; pe una, cea mai mare, se cunoaște foarte bine un vultur cu două capete și cu aripele întinse; pe alta disting litera* M, *și aceasta ar putea fi a lui Mihail protovistiarul; trei dintre ele sânt de c. 1 cm. în diam. — Pergamentul No. 776; Mil. No. 15.*

---

[1]) Confiscare: orig. изим exactio, sumptio.

[2]) Aceste două clause sânt scrise în jurul textului, pe marginele pergamentului, care e foarte înalt în raport cu lățimea.

V.

† Иже въ христа бога благовѣрны и христѡлюбиви и самодръжавни Іѡанъ Радоулъ великын воивода, милостїѫ божїеѫ и божїем дарованїемъ ѡбладаѫщꙋ мꙋ (sic) и господствꙋѫщꙋ ми въсеѫ землеѫ оуггровлахынскоѫ, благопроизволи господство ми своимъ благымъ произволеннїемъ, чистим и свѣтлим срьдцемъ, и дарокаx сьи въсечестны и благоѡбразны и прѣпочтанны иже над въсѣмы части и даровъ настоѫи хрисовꙋл господства ми, и испльних прошенїе пръгаремъ Брашевскым, понеже просихѫ господство ми, ꙗко да имъ поновим и да имъ ꙋтвръдим закони, що сѫ имали ѡт прѣрѡдїтели господства ми за кꙋмеркы, по въсѣхъ тръговѡх по земли господства ми и на пѫти Брашовском дори до Бранлѡв(ѡ): ꙗко да даваѫтъ ѡт а҃ виларъ ипрїꙋ фертꙋи, ѡт хꙋсꙋлеви а҃ пер., ѡт колꙋни в҃і дꙋк., ѡт чех ѕ҃ дꙋк., а ѡт нарѣзан виларъ нищо; и хто носитъ шапкы фрѫшскїѫ и бобовь и желѣзо, нищо; а ѡт возилницѫ мед в҃і дꙋк., а ѡт козилницѫ вино ѕ҃, а ѡт конѣ, кто кꙋпит, ѕ҃ дꙋк., а ѡт мажѫ восѫк в҃і дꙋк., а ѡт пипер и ѡт шафран и ѡт бабакъ и ѡт влънѫ камилевѫ и ѡт агнѫтини и ѡт кожїе и ѡт кꙋпїѫ инїѫ, що доходѫт ѡт морѣ, ѡт р҃ пер. г҃ пер.; брав свини в҃ дꙋк., кол г҃ дꙋк., крава г҃ дꙋк., ѡвѫи дꙋк.; ѡт еленїѫ кожѫ дꙋк., ако ли бѫдѫт дрꙋгїѫ кожѫ с неѫ, нищо; ѡт мѣх сїренїе а҃ дꙋк.; коини, кои минет мимо Тꙋрчъ, г҃ бани, а пѣшецъ а҃ бан; и еще кои поминꙋѫтъ с рибѫ, ѡт кола а҃ рибѫ, а що бѫдет връхꙋ, нищо да не даст; а на Бранл(а) ѡт мажѫ а҃ перпера, а ѡт една кола въ Тръгшоръ а҃ рибѫ; ꙋ Тръговище такождере; кои товарен, бѫди съ щим либо, г҃ дꙋк.; и на Дѫбовицѫ, въ кола колико сѫ коне, толикози и дꙋкати ї ѡт кола а҃ рибѫ, а ѡт конъ товарен г҃ бани, а ѡт иних кꙋплѣхъ нищо; и кои слободен а҃ дꙋк. и пѣшецъ бан. И еще же кои си дават добиток въ дльг, да си ищетъ дльжника или емци, аще имат, а ѡт права чловѣка да сѫ варꙋѫтъ; а нихто же права чловѣка да не бантꙋватъ. Еще же кто сѫ щет покꙋситъ ѡт болѣръ господства ми, вѣлицѣх же и малих, бѫди да ест кꙋпенъ тоизи кꙋмеркъ, бѫди да ест милостъ дадена комꙋ либо, та приложит а не стоитъ на що ест господство ми ꙋтвръдил и ꙋзаконил на пръвом законѣ, то таковы имат прїѫти велико

зло и ѡргїѫ ѡт господства ми. И се быст, еги донде кѫ господствꙋ ми Рѣвел Ханжш и Кръстѣ ѡт Ражнов, и се быст въ Тръговищіе. Свѣдѣтеле же: жꙋпан Блъкан, и жꙋпан Нанъ, и жꙋпан Блъксан, и Ꙗга бан, и жꙋпан Радꙋлъ Сахаковъ, и Михаилъ вистїаръ, и азъ лѡгѡѳет Гергина, еже исписах въ Тръговищи, мѣсѧца ноекрїа к҃а денъ, в лѣто ҂ѕца, ендик[та] е҃ı.

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul și de sine stăpânitorul Ioan Radul, mare voevod, cu mila lui dumnezeu și cu darul dumnezeesc stăpânitor și domnitor peste întreagă țara Ungrovlahiei, binevoit-a domnia mea cu a mea bună voință, cu inimă curată și luminată, și dăruit-am acest de față prea cinstit și prea frumos și prea prețuit hrisov al domniei mele, care e mai pe sus de toate cinstele și darurile, și-am împlinit rugămintea pârgarilor din Brașov, care au cerut dela domnia mea să le înoesc și să le întăresc așezămintele ce le-au avut dela strămoșii domniei mele pentru vămi, prin toate târgurile din țara domniei mele și pe drumul Brașovului până la Brăila: ca să dea dela un vilar de Ipriu 1 fertun, dela cel de Luvia 1 perperă, dela cel de Colunia 12 ducați, dela cel din Cehia 6 ducați, iar dela vilarul tăiat nimica. Și cine aduce șăpci froncești și bobou și fier, nimica; iar dela un butoiu de miere 12 ducați, iar dela un butoiu de vin 6, iar dela un cal, cine cumpără, [să dea] 6 ducați, iar dela o maje de ceară 12 ducați, iar dela piper și dela șofran și dela bumbac și dela camelot și dela pieile de miel și dela piei și dela altă marfă ce vine de peste mare, dela 100 de perpere 3 perpere; dela un porc 2 ducați, dela un bou 3 ducați, dela o vacă 3 ducați, dela un berbece 1 ducat; dela o piele de cerb 1 ducat, iar de vor fi și alte piei cu ea, nimica; dela un burduf de brânză 1 ducat. Călărețul care trece pela Bran 3 bani, iar pedestrul 1 ban. Și iarăși, cei ce trec cu pește, dela un car 1 pește, iar ce va fi pe deasupra, să nu dea nimica. Și la Brăila, dela o maje 1 perperă; iar dela un car în Târgșor 1 pește; în Târgoviște așișderea. De calul încărcat, fie cu orice, 3 ducați. Și la Dâmbovița, câți cai sânt la car, tot atâția ducați și de car 1 pește; de un cal încărcat 3 bani, iar dela alte mărfuri nimica; un cal slobod 1 ducat, și pedestrul 1 ban. Și apoi, cine își dă marfa pe datorie, să-și caute datornicul sau chezașii, dacă are, iar de omul drept să se ferească. Și nimenea să nu bântuească pe oamenii drepți. Și iarăși,

cine se va încerca, dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărată acea vamă, fie că va fi dată cuiva de pomană, să pue pe deasupra și să nu rămână pe lângă cele ce le-a întărit și legiuit domnia mea în așezământul de mai nainte [1]), unul ca acela va păți mare rău și urgie dela domnia mea. Și aceasta s'a făcut când au venit la domnia mea Revel Hanăș [2]) și Cârstea din Râjnov, și aceasta a fost la Târgoviște. Iar martori [au fost] : jupân Vâlcan și jupân Nan și jupân Vâlcsan [3]) și Aga ban și jupân Radul al lui Sahac și Mihail vistierul; iar eu logafătul Ghergh'na am scris, în Târgoviște, luna lui Noemvrie în 21, anul 6930 (= 1421), indictionul 15. [4])

Monogram; pecete ovală (c. 3 + 2 1/2 cm.), atârnată, cu legendă latină în litere gotice: ✠ IOAN ✠ RAN ✠ VOE ✠ VONA; *cele două capete, cu coroane în trei colțuri, sânt foarte urît desemnate. — Pergamentul No. 771; Mil. No. 16.*

VI.

† Іωанъ Радоулъ воевода и господинъ въсеи земи ѹггровлахїиской, пишет господство ми пріятелем господства ми, пръгарем ѡт Брашов: тѹзи заціо мѣ сте просиле за вамѫ ѡт Дльгополе, да не бъдет, а господство ми е оставилъ, помнѡгѡ да не бѫдет; ѹчинило е господство ми, да бѫдет по законѹ, како ест билъ ѹ дни Мирче воеводе. И тази цірѫ дрьжат, толко вие да дрьжите. Сиракомъ господства ми криво да им не бъдет, занъ ест мило ѡт вас господствѹ ми. И богъ ви веселит.

Ioan Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea prietinilor domniei mele, pârgarilor din Brașov: iată, fiindcă m'ați rugat pentru vama dela Câmpulung, ca să nu mai fie,

---

1) Orig. на пръвом законѣ.

2) Iohannes Reuwel.

3) Mil. greșit Блъкан.

4) În data aceasta este o greșală: anului 6930, socotind data după era bizantină, care în Țara Românească e consecvent întrebuințată, îi corespunde anul dela Hristos 1421 și indictionul 14; indictionul 15 corespunde anului 1422. Cred că greșala e în indiction, ca și la No. XLVIII. Greșeli de felul acesteia se găsesc destul de des în documentele muntenești; ele sânt puțin explicabile, deoarece, cum se știe, în orientul ortodox indictionul era bine cunoscut și unele acte, d. p. ale patriarhilor, se datau chiar numai cu el.

domnia mea am lăsat ca mai mult să nu fie. Am făcut domnia mea ca să fie după așezământul ce a fost în zilele lui Mircea voevod. Și de aceasta mă voiu ținea, numai și voi să vă țineți. Săracilor domniei mele nedreptate să nu li se facă, pentrucă [și] domniei mele mi-e milă de voi. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (3+2 1/2 cm.), neacoperită cu hârtie, cu legenda: ✠ IѠАН РАДУЛ. ВОIВѠД. И ГОСП[О]ДI: *ea nu începe dela capetele celor două figuri, ca de obiceiu, ci dela unul din vârfurile axei mari a ovalului; adresa:* † пръгарем ѡт Брашов: *pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 227; Mél. No. 17.*

c. 1424—1427 (a doua domnie a lui Radul).

VII.

† Іѡанъ Радоулъ, великый воивода и самодръжавни господинъ въсеи земли оугровлахыискои, дават господство ми сїе ѡризмо господства ми пръгарем Брашевским и Ражновцем и въсеи земли Бръсѣнскои, ꙗко що имъ ест сътворило господство ми хрисовул, и закони що сѫ имале ѡт прѣродїтелеи господства ми, такождере да имъ сѫ узимат и при господствѣ ми. Тѡгѡ радї, царю Алеѯандре, варе кто ти ест вамеш въ Рукеръ, да му запрѣтиш да узимат вамѫ що ест закон, а инако да не смѣетъ учинит. И кои либо щет битъ вамеш под Дѫбовицѫ, и тои та[ко]ждере да имъ узимат. Понеже кто сѫ би покусил, да имъ възмет прѣзъ закон, имат прїѫти велико зло и ѡргїѫ ѡт господства ми. А ино нѣст, по ѡризму господства ми.

Ioan Radul, mare voevod și domn de sine stăpânitor a toată țara Ungrovlahiei. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele pârgarilor din Brașov și Râjnovenilor și întregii țări a Bârsei, că după hrisovul ce le-a făcut domnia mea și după așezămintele ce le-au avut dela strămoșii domniei mele, tot așa să li se ia [vama] și în vremea domniei mele. Deaceea, țare Alexandre, oricine ți-ar fi vameș în Rucăr, poruncește-i să ia vamă precum e obiceiul, iar altfel să nu îndrăznească a face. Și cine va fi vameș sub Dâmbovița, și acela tot așa să le ia. Căci cine se va încerca să le ia mai mult decât e

obiceiul [1]), acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea. Iar altfel nu este, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală (c. 3 + 2½ cm.), neacoperită cu hârtie, pe jumătate stricată; din legendă se vede ✱ IOAN ✱ RA[; *fără adresă. — Arh. No. 299; Mil. No. 2.*

1424—1427. — Asupra documentului acestuia, pe care Miletič l-a pus greșit între anii 1375—1380, atribuindu-l lui Radul, tatăl lui Mircea, v. Onciul, Originele principatelor române, București 1899, p. 201—202, și Convorb. Liter., an. XXXVII, p. 23. Cât privește pe «țarul Alexandru», explicarea cea mai bună e tot cea dată de Jireček, Archiv f. slav. Phil., vol. XIX, p. 609. — Scrisoarea este evident dela acelaș Radul, dela care avem și Arh. No. 227, deși aceasta pare ceva mai nouă. Monogramele sânt în genul vechilor monograme ale lui Mircea, iar hârtia e la fel cu cele două scrisori ale lui Mihail.

Dan II.

(1420—1424. 1427—1431).

VIII.

† Азъ иже въ христа бога благовѣрныи и благочестивыи и христолюбивыи Iѡ Дан, великыи воевода и господинь, милостїѫ божїеѫ и божїем дарованїем ѡбладаѫщꙋ ми и господствꙋѫщꙋ ми въсеи земи ꙋггровлахїискои, благопроизволи господство ми своим благыим произволенїем, свѣтлыим и чистыим срьдцем, и даровах благоѡбразнїи иже над въсѣми чести и даровъ настоѫи сыи хрисовꙋл господства ми, и испльних прошенїе прьгарем Брашѡвскым, понеже просихѫ господство ми, ꙗко да поновим и да ꙋтврьдим закони, що сѫ имали ѡт прѣродители господства ми за кꙋмеркь, по трьговох въ земи господства ми и на пѫти Брашовскым дори до Браила: ꙗко да даваѫт ѡт а҃ вилар ипри фертꙋнъ, ѡт хꙋсолови пер., ѡт колꙋнїи ві҃ дꙋк., ѡт чех ѕ҃ дꙋк., а ѡт рѣзан вилар нищо; и хто носит шапкы фрѫшскыѫ, нищо; ѡт возилницѫ мед ві҃ дꙋк., ѡт вино возилницѫ ѕ҃ дꙋк., ѡт конѣ, кои кꙋпит, ѕ҃ дꙋк., ѡт мажѫ восѫк ві҃ дꙋк., ѡт пипер, ѡт шофран, ѡт бабак, ѡт влънѫ камилевѫ, ѡт агнѧтини, ѡт кожїе и ѡт кꙋпїѫ иниѫ, що доходет ѡт морѣ, ѡт р҃ пер. г҃ перпер; бравъ свини в҃ дꙋк., вол г҃ дꙋк., крава г҃ дꙋк., ѡт ѡвна дꙋк., ѡт еленїѫ кожѫ дꙋк.; ако бѫдѫт инїѫ кожи с неѫ, да не даст нищо; ѡт мѣх сиренїе дꙋк.; коник кои

[1]) În orig. «peste lege, прѣзъ закон».

минет мимо Тꙋрчъ г҃ бани, пѣшец бан; и еще кои поминꙋѫт с рибѫ, ѡт кола а҃ риба, а врьхꙋ що щет бит, да не даст нищо; а на Браил(а) мажа а҃ пер., а на кола ꙋ Тръгшоръ а҃ риба, ꙋ Трьговищ(и) такождере; кон товарен, бѫдї сь щим либо, г҃ дꙋк.; и на Дѫбовицѫ, ꙋ кола колико коне, толико и дꙋк. и а҃ риба, а ѡт кон товарен г҃ бани, а ѡт иних кꙋпен нищо; и кѡн слободен а҃ дꙋк. и пѣшец бан. И еще же кои си дават добитѫк ꙋ длъг, да си щет длъжника или емци, аще имат, а ѡт права чловѣка да сѧ варꙋвают, а нихто права чловѣка да не бантꙋет. Єще же кто сѧ щет покꙋсит ѡт болѣръ господства ми, велицѣх же и малих, бѫдї да ест кꙋпен тонзи кꙋмеркъ, бѫдї да ест комꙋ либо милость дадена, та приложит та не стоит на щом съм ꙋтвръдил и ꙋзаконил на правѡм законѣ, то таковыи имат прїѫти велико зло и ѡргїѫ ѡт господства ми. И свѣдѣтеле: жꙋпан Ꙗлбꙋл дворник, жꙋпан Борча, жꙋпан Боико, жꙋпан Чега, жꙋпан Ꙋтмеш, жꙋпан Баѧ, жꙋпан Грьдоманъ, Нанота спатаръ, Милецъ вистїаръ. Кѡико лѡгѡфет писах въ Трьговищ(и), в лѣто ҂ѕцла, ендикта а҃, ѡк. к҃г.

† Іѡ Дань вѡевѡда, милостїѫ божїеѧ господинь.

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și cuviosul și de Hristos iubitorul Io Dan, mare voevod și domn, din mila lui dumnezeu și cu harul dumnezeesc stăpânind și domnind peste toată țara Ungrovlahiei, binevoit-a domnia mea din a mea bună voință, din luminată și curată inimă, și dăruit-am acest de față și prea frumos și mai pe sus de toate cinstele și darurile hrisov al domniei mele, și am împlinit rugămintea pârgarilor din Brașov, fiindcă au cerut dela domnia mea să le înoesc și să le întăresc așezămintele, ce au avut dela străbunii domniei mele pentru vamă, prin târgurile din țara domniei mele și pe drumul Brașovului până la Brăila: ca să dea dela un vilar de Ipriu 1 fertun, dela cel de Luvia 1 perperă, dela cel de Colunia 12 ducați, dela cel din Cehia 6 ducați, iar dela vilarul tăiat nimica. Și cine aduce șăpci frâncești, nimica. Dela un butoiu de miere 12 ducați, dela un butoiu de vin 6 ducați; dela un cal, cine cumpără, [să dea] 6 ducați; dela o maje de ceară 12 ducați. Dela piper, dela șofran, dela bumbac, dela camelot, dela pieile de miel, dela piei și dela altă marfă ce vine de peste mare, dela 100 de perpere 3 perpere. Dela un porc 2 ducați, dela un bou

3 ducaţi, dela o vacă 3 ducaţi; dela un berbece 1 ducat; dela o piele de cerb 1 ducat, iar dacă vor fi şi alte piei la un loc cu ea, să nu dea nimica; dela un burduf de brânză 1 ducat. Călăreţul care trece pe la Bran 3 bani, iar pedestrul 1 ban; şi cine trece cu peşte, dela un car 1 peşte, iar ce va fi pe deasupra, să nu dea nimica. Iar la Brăila de maje 1 perperă, iar de car în Târgşor 1 peşte; în Târgovişte aşişderea; calul încărcat, cu orice, 3 ducaţi. Şi la Dâmboviţa dela 1 car, câţi cai, atâţia ducaţi şi 1 peşte, iar dela un cal încărcat 3 bani, iar dela alte mărfuri nimica; un cal slobod 1 ducat, iar pedestrul 1 ban. Şi cine îşi dă avutul pe datorie, să-şi scoată datoria dela datornic sau dela chezaşi, dacă are, iar de omul drept să se ferească, şi nimenea să nu bântuească pe oamenii cei drepţi. Şi cine se va încerca dintre boerii domniei mele, mari şi mici, fie că va fi cumpărată acea vamă, fie că va fi cuiva dată de pomană, şi o va mărì şi nu se va ţinea de cele ce am întărit şi legiuit prin acest drept aşezământ, unul ca acela va avea să primească mare rău şi urgie dela domnia mea. Şi martori [sânt]: jupân Albul vornicul, jupân Borcea, jupân Voico, jupân Cega, jupân Utmeş, jupân Baia, jupân Gârdoman, Nanotă spătarul, Mileţ vistiarul. Eu Coico logofătul am scris în Târgovişte, în anul 6931 (= 1422), indictionul 1, Octomvrie 23. [1])

Io Dan voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Muzeul naţional din Budapesta, pergamentul No. 71 (din achiziţiile anului 1896). Publicat de Miletič, Sbornik, vol. XVI—XVII, p. 500, cu facsimile în mărime naturală. Despre pecete d-l Miletič ne spune că e atârnată, că are în total un diametru de 5 cm. şi nu se deosebeşte de celelalte peceţi ale lui Dan II, pe care d-sa le cunoaşte din documentele dela Braşov; legenda n'a putut-o ceti nici după original, nici după fotografie. Este probabil pecetea cea mică ovală, cu legendă cirilică.

IX.

† Іѡ Дан воевода и господинь вьсеиземли Ѹггровлахїискои, дават господство ми сїе ѡризмо господства ми Брашовѣном, щото кѹпчюѫтъ въ земли господства ми, ıако да имъ ест закон, щото имъ ест был и въ дни Мирчѣ воеводѫ, тако да имъ ест и нинѣ: вама ѹ Дѫбовици ѡт една кола една рибa; и ѡт хам дѹкато; и ѡт

[1]) Şi aci este o greşală în dată: pentru anul 1422 indictionul e 15; indict. 1 corespunde anului 1423. Cf. nota 4 dela No. V.

тарѫ г҃ бани; и ѿ пѣшца едини бан. А вїе, вамеше ѿ Дѫбовицѫ [1]), ѿ дрѹгѫ кѹплѧ да сѧ варѹвате, да им вамѫ не смѣте вѫзѧти, ни ѿ постава и ѿ желѣзо, ни ѿ вѫжа, ни ѿ лена, ни ѿ конопѣ, ни ѿ платно, ни ѿ корды, ниже ни ѿ кожѧ кѹплѧ; тѫкмо ѿ свини и ѿ ѡвец и ѿ кони, щото ѿносѧт на продажбѫ, ѡ томзи вама да вї ест, а ѿ инѫ кѹплѧ да сѧ варѹвате. А вїе, вамеше ѿ Рѹкел, имате вамѫ ѿ мажѫ ѿ рибѫ крапїа, или голѣма или мала, з҃ риб и в҃ перпирѣ; [ѿ] морѹнїа мажа д҃ перпир и в҃ ремѫка; и ѿ постава вилар ѿ ипри а҃ фертѹн; и ѿ хрѹсѹлѹви а҃ пер.; и ѿ колѹни в҃і дѹк.; и ѿ чех. ѕ҃ дѹк.; и ѿ мажѫ восѫк в҃і дѹк.; и ѿ возилницѫ вино ѕ҃ дѹкаты; и ѿ конѣ, или да сѧ продадет или да кѹпит, бѫдї кобила или кон, в҃і дѹкат; и ѿ говѧда г҃ дѹк[а]ты; и ѿ ѡвна а҃ дѹкато; ѿ едно свинѧ в҃ дѹк[а]ты; мѣх сиренїе а҃ дѹкато; и ѿ гѹбер едно дѹкато; и печїа дївїа а҃ дѹкато; и а҃ тар г҃ дѹк.; едини кон празден г҃ бани, и пѣшец а҃ банѫ; и ѿ гадины, или вѣверица, или ждер, или лисица, или котка, или заѧцѫ, ѿ л҃ дѹкати едно дѹкато; и ѿ кѹплѧ, що ест ѿ морѣ, или пипер, или шофран, или бѫбак, ѿ л҃ — а҃ дѹкато; а ѿ бобо и ѿ желѣза и ѿ лѫкови и ѿ корды и ѿ вѫжа и ѿ платно и ѿ лена и ѿ конопѣ вама да имѫ сѧ не вѫзмет. Тѡгѡ радї вїе вамеше, що видите зде писано, на том да стоите; ако ли прѣстѫпите ѡризмо господства ми, то тако имате прїѧти велико зло и ѡргїѧ господства ми, ꙗко невѣрници господства ми, и помного ѡбраз господства ми не щете видѣт. Инако да не смѣте ѹчинит, по ѡризмѹ господства ми.

Io Dan, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele Brașovenilor, care umblă cu negoațe în țara domniei mele, ca să aibă ei așezământul ce l-au avut și în zilele lui Mircea voevod, așa să le fie și acum. Vama la Dâmbovița: dela un car 1 pește; dela un ham 1 ducat; dela o povară [2]) 3 bani; dela pedestru 1 ban. Iar voi, vameșilor dela Dâmbovița, de altă marfă să vă feriți, și să nu îndrăzniți a le lua vamă nici dela postav, nici dela fier, nici dela funii, nici dela in,

[1]) Orig. Дѫбивицѫ.

[2]) Orig. тарѫ: ung. tár (din *tovar) = povară; cf. Jireček, Arch. XIX, p. 611. Cuvîntul *tar* se găsește și în codicele voronețean, trad. pe grec. φορίον onus.

nici dela cânepă, nici dela pânză, nici dela săbii, nici dela alte mărfuri; numai dela porci și dela oi și dela caii ce-i duc spre vânzare, pentru acestea vamă să luați, dar de altă marfă să vă feriți. Iar voi, vameșilor din Rucăr, să luați vamă: dela maja de pește de crap, fie mare, fie mic, 7 pești și 2 perpere; dela maja de morun 9 perpere și 2 curele; și dela o bucată de vilar de Ipriu 1 fertun, de Luvia 1 perperă, de Colunia 12 ducați, de Cehia 6 ducați; iar dela maja de ceară 12 ducați; dela un butoiu de vin 6 ducați; dela un cal, fie că se va vinde, fie că se va cumpăra, fie iapă, fie cal, 12 ducați; dela o vită 3 ducați; dela un berbece 1 ducat; dela un porc 2 ducați; dela un burduf de brânză 1 ducat; dela o cergă 1 ducat; dela o piele de fiară [1]) 1 ducat; dela o povară 3 ducați; un cal slobod 3 bani, iar pedestrul 1 ban; și dela jivine, fie veveriță, fie jder, fie vulpe, fie pisică sălbatică, fie iepure, dela 30 de ducați 1 ducat; și dela marfa ce vine de peste mare, fie piper, fie șofran, fie bumbac, dela treizeci un ducat; iar dela bobou și dela fier și dela arcuri și dela săbii și dela funii și dela pânză și dela in și dela cânepă vamă să nu li se ia. Deci, voi vameșilor, ceea ce veți vedea scris aci, de aceea să vă țineți, căci dacă veți călca porunca domniei mele, atunci mare rău și urgie veți avea a primi dela domnia mea, ca niște necredincioși ai domniei mele, și mai mult fața domniei mele n'o să vedeți. Altfel să nu îndrăzniți a face, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală, acoperită cu bumbac, ca mărime identică cu cea dela No. 5 (XII); după urmele câtorva litere, legenda este: ✱ IѠ ДѦНЬ ВОЄВОДѦ; *fără adresă.—Arh. No. 9; Mil. No. 26.*

1422. — Porunca e dată, evident, în urma privilegiului din 23 Oct. 1422, probabil în aceeaș lună, ca și cea care urmează.

X.

† Іѡ Дан воевода и господинь въсеи земли Ѹггровлахїискои, пишет господство ми вамешом ѿ Прахова и такози ви ѡрисѹет господство ми: тѹзи щѡ ест был закон поставенъ ѿ Мирчѣ воеводѫ, тоизи закон дават и господство ми Брашовѣном и които ходѧт на кѹплѧ, ꙗко да им вамѫ възимате како и на Рѹкел: ѿ мажѫ крапина, или голѣма риба или мала, в҃ пер. и

---

[1]) Se 'nțelege de cerb; cf. печїа дївїа din acest doc. cu печїа еленїа din altele.

з҃ рибъ; морѹнїа мажа ѳ҃ перпир и в҃ ремѫка; и ѿ постава виларъ ипри а҃ фертѹн; и ѿ хрѹсѹлѹви а҃ пер.; и ѿ колѹни в҃і дѹкати; и чех. ѕ҃ дѹкат; и мажа восѫк в҃і дѹк.; и ѿ говѧда г҃ дѹкаты; и ѿ ѡвна а҃ дѹкато; и ѿ свинѧ в҃ дѹкатѣ; мѣх сиренїе а҃ дѹкато; и ѿ гѹберъ а҃ дѹкато; и печїа дивїа а҃ дѹкато; и тар г҃ дѹкати; и кон празден г҃ бани; пѣшец а҃ бан; и гадины: лисицѣ, ждеръ, вѣверицѣ, рисови, коткы ѿ л҃ — а҃; и ѿ кѹплѧ, що ест ѿ морѣ, или пипер, или шофран, или бѫбак, ѿ л҃ — а҃; а ѿ бобов и ѿ платно и ѿ вѫжа и ѿ лена и ѿ конопѣ и ѿ желѣзо и ѿ корди и ѿ лѫкови вама да имъ сѧ не възмет. Тѡгѡ радї, вїе вамеше, що видите зде писано, на том да стоите, а помного вамѫ да имъ не смѣте възѧти, понеже кои сѧ би покѹсил да възмет вамѫ повыше, то таковы имат прїѧти велико зло и ѡргїѧ господства ми, ꙗко невѣрник господства ми. Инако не щет быти. И варе на коем тръѕѣ продадет сѧ постав, тѹка да си вамѫ платитъ, а докле не продадет, вамѫ да не дадет, по ѡризмѹ господства ми.

Io Dan, voevod si domn a toată ţara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea vameşilor din Prahova şi astfel vă porunceşte domnia mea: iată aşezământul ce a fost pus de Mircea voevod, acelaş aşezământ îl dă şi domnia mea Braşovenilor şi celor ce umblă cu negoaţe, ca să le luaţi vamă ca şi la Rucăr: de maja de crap, fie peşte mare, fie mic, 2 perpere şi 7 peşti; de maja de morun 9 perpere şi două curele; iar dela o bucată de vilar de Ipriu 1 fertun; dela una de Luvia 1 perperă; dela una de Colunia 12 ducaţi; dela una de Cehia 6 ducaţi. Maja de ceară 12 ducaţi; dela o vită 3 ducaţi; dela un berbece 1 ducat; dela un porc 2 ducaţi; un burduf de brânză 1 ducat; dela o cergă 1 ducat; dela o piele de fiară 1 ducat; dela o povară 3 ducaţi. Un cal slobod 3 bani; pedestrul 1 ban. Iar jivinele: vulpea, jderul, veveriţa, rîsul, pisica sălbatică, dela treizeci unul. Dela marfa ce vine de peste mare, fie piper, fie şofran, fie bumbac, dela treizeci unul. Iar dela bobou şi dela pânză şi dela funii şi dela in şi dela cânepă şi dela fier şi dela săbii şi dela arcuri să nu li se ia vamă. Deci, voi vameşilor, ceea ce veţi vedea scris aci, de aceea să vă ţineţi, şi să nu îndrăzniţi a le lua vamă mai multă, căci cine s'ar încerca să ia vamă mai multă, acela va primi mare rău şi urgie dela domnia mea, ca un necredincios al domniei mele. Altfel nu va fi. Şi în

orice târg s'ar vinde postavul, acolo să-şi plătească vama; iar până ce nu vor vinde, să nu dea vamă, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală, acoperită cu bumbac, identică cu cea dela No. 5; se cunosc numai urmele câtorva litere; fără adresă.—Arh. No. 7; Mil. No. 24.

1422.

XI.

† Азъ иже въ христа бога благовѣрны и благочестивы и христолюбивы Іѡ Данъ воевода и господинь, милостїѧ божїеѧ и божїемъ дарованїемъ ѡбладающ8 ми и господств8ющ8 ми въсеи земли 8гровлахїискои и запланинским и Ямлаш8 и Фагараш8 херцег, благопроизволи господство ми своимъ благым произволенїемъ и чистым си свѣтлым срьдцем господства ми, и даровах съи въсечесдны (sic) и благоѡбразны настоѧщи хрисов8л господства ми Брашовѣномъ въсѣмъ, понеже дарова господств8 ми господинь ми крал да мѧ прїѧ въ мѣсто вѣрнаго си сл8гѫ, и дарова харагїѧ ѡт бановъ, да ест въ земли господства ми какото ест и въ земли неговѣ, тако да сѧ харакс8ват и въ земли господства ми. Тѡгѡ радї ѡт пѫтѣ Брашов8, ѡт Р8кел дори до Бранлова, да дав[а]ѫт к8пци вамѫ: ѡт единъ виларь ипри л҃ѕ банов, а ѡт хр8с8л8ви к҃д банови, ѡт кол8ни ѕ҃і банов, а ѡт чех и҃ банов, а ѡт вига начѧта ницю; и ѡт шапки ѡт постава и калци кроени ницо; и возилница меда к҃ бановъ, возилница вина і҃ банов, и возилница медовина і҃ банов; и кон, еги к8пит чловѣкъ, и҃ банов; мажа восѫк ѕ҃і банов; ѡт пипер и ѡт крокос и ѡт бѫбак, ѡт влънѫ камилевѫ и ѡт агнѧтинъ и ѡт кожие и ѡт к8пїѧ, що доходит ѡт морѣ, да сокотитъ ѡ р҃ банов г҃ бани; и лежеиик в҃ бана, а г8нѣ а҃ бан; и крезна, що доносѧт въ землѧ господства ми, ницю; ѡт бобова, ѡт желѣзо, ѡт лѫкови, и ѡт корди, и ѡт вѫжа, ѡт хамове, ѡт платно, ѡт лена, ѡт конопи ницю; и бравъ свини г҃ бани, и вол ѕ҃ бани, и крава д҃ бани, ѡт ѡвна а҃ бан, ѡт кожѫ еленїѧ а҃ бан; аще ли бѫдѫт др8гїа кожѧ с неѧ, да не дадет ницю; ѡт мѣх сиренїа в҃ банѣ; коник, еги минет на градѣ Т8рчъ, в҃ банѣ, а пѣшец а҃ банъ; и вѣверица или лисица или заѧчина или ждер или рис ѡт л҃—а҃; а на Браилов(о) мажа риба л҃ѕ банов; а на кола 8 Тръкшор а҃ риба, и 8 Тръговище такождере; конь потоварен, бѫдї съ щим, д҃ бани; и на Дѫбовици, колико кони 8 кола, толико банов и ѡт една

кола а҃ риба, и ѿт конѣ товарена със рибѫ г҃ бани, а ѿт иных кѹплѣх нищо; конь слободен а҃ банъ и пѣшец а҃ банъ. И еще же Брашовѣнинъ, кои въсхощет да идет на брод Дѹнавѹ, да прѣидет със кѹплѫ, да даст вамѫ тѫкмо на Рѹкел и на брод, а нигде въ земли господства ми. И еще же кои си дават добитокъ на длъгъ, да си ищет длъжника или емца, аще имат, а ѿт права чловѣка да сѧ варѹват, и никто права чловѣка да не бантѹват. И кто сѧ щет покѹсит ѿт болѣръ господства ми, велицѣх же и малых, бѫди да ест кѹпенъ тоизи кѹмеркъ, бѫдї да ест комѹ либо милост дадена, да приложит, а не стоит на щом сѫм ѹтвръдилъ и ѹзаконил на пръвым законѣ, то такоды имат прїѧти велико зло и ѡргїѧ ѿт господства ми, ꙗко прѣстѫпник и прѣслѹшник и посрамител и невѣрник сїемѹ хрисоволѹ господства ми. Инако не щет быт, по ѡризмѹ господства ми. И се понових и потврьдих въ врѣмѧ егда ми даде господинь ми крал харагїѧ ѿт банов, да сѧ чинит въ земли господства ми, ноеврїа і҃.

И се свѣдѣтелїе: жѹпан Борчѣ дворник, жѹпан Ꙗлбѹл, жѹпан Боико, жѹпан Радоѹлъ Сахаков, лѡгѡфет Конка, Михаилъ протовистиꙗрь, жѹпан Ѹтмеш, жѹпан Доброта, Манѣ столник, Нанъ пахарник, Драгомир комис. Исписа сѧ въ Търговищи. [1])

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul şi cuviosul şi de Hristos iubitorul Io Dan, voevod şi domn, din mila lui dumnezeu şi cu darul dumnezeesc stăpânitor şi domnitor a toată ţara Ungrovlahiei şi a [părţilor] de peste munţi şi herţeg de Amlaş şi Făgăraş, binevoit-a domnia mea, cu a mea bunăvoinţă şi cu inima curată şi luminată a domniei mele, şi am dăruit acest de faţă prea cinstit şi prea frumos hrisov al domniei mele tuturor Braşovenilor. Căci s'a îndurat domnul meu craiul asupra domniei mele şi m'a primit drept slugă credincioasă a sa şi mi-a dăruit haraghie de bani [2]), ca să fie [şi] în ţara domniei mele, precum este în ţara

[1]) Martorii sânt scrişi pe marginele hrisovului.

[2]) Orig. харагїѧ ѿт бановъ = monetărie; cf. moneda din 1573 a lui Ioan Vodă cel Cumplit, a cărei legendă de pe Rev. «ЯКЧЄ. ГХЄРЄГІЄ МОЛДОВЄІ» «acceà (aspru) din hereghia Moldovei» a fost atât de greşit interpretată până acum. Hasdeu, Etymologicum Magnum III, col. 2442. Cuvîntul vine dela grec. χαραγή = χάραγμα, sc. τοῦ νομίσματος; cf. mai jos vb. да сѧ хараксѹват, dela grec. χαράσσω.

lui; tot așa să se bată și în țara domniei mele. Deaceea pe drumul Brașovului, dela Rucăr și până la Brăila, să dea negutătorii vamă: dela un vilar de Ipriu 36 bani, iar dela cel de Luvia 24 bani, dela cel de Colunia 16 bani, dela cel din Cehia 8 bani; iar dela un vig [1] început nimica. Și dela șăpcile de postav și dela călțunii croiți nimica; dela butoiul de miere 20 bani, dela butoiul de vin 10 bani, dela butoiul de mied 10 bani; dela un cal, când îl cumpără omul, 8 bani; dela maja de ceară 16 bani; dela piper și dela șofran și dela bumbac, dela camelot și dela pielea de miel și dela piei și dela mărfurile ce vin de peste mare, să se socotească dela 100 bani 3 bani; dela o cergă [2] 2 bani, dela o zeghe [3] 1 ban; iar dela blănile ce le aduc în țara domniei mele nimica; dela bobou, dela fier, dela arcuri și dela săbii și dela funii, dela hamuri, dela pânză, dela in, dela cânepă nimica; dela un porc 3 bani, dela un bou 6 bani, dela o vacă 4 bani, dela un berbece 1 ban, dela o piele de cerb 1 ban; iar de se vor afla și alte piei împreună cu ea, să nu dea nimica; dela un burduf de brânză 2 bani; călărețul când trece la cetatea Branului 2 bani, iar pedestrul 1 ban; dela veverițe sau vulpi sau iepuri sau jderi sau rîși, din treizeci unul. Iar la Brăila maja de pește 36 bani; iar de car în Târgșor 1 pește și în Târgoviște așișderea; un cal încărcat, fie cu orice, 4 bani. Și la Dâmbovița, câți cai la car, atâția bani, și dela un car 1 pește; dela un cal încărcat cu pește 3 bani, iar dela alte mărfuri nimica; un cal slobod 1 ban și pedestrul 1 ban. Și iarăși, Brașoveanul care va vrea să meargă la vadul Dunării, ca să treacă cu marfă, să dea vamă numai la Rucăr și la vad, iar [într'alt loc] nicăiri în țara domniei mele. Și iarăși, cine își dă marfa pe datorie, să-și caute datornicul sau chezașul, dacă are, iar de oameni drepți să nu se atingă, și nimenea să nu bântuească pe oamenii drepți.

Pentru Moldova e atestat și cuvântul χερεгарь = cusor monetarum; Uljanickij, Materialy dlja istorii vzaimnychъ otnošenij Rossii, Polьši, Moldavii, Valachii i Turcii, Moskva 1887, p. 75 (1449); cf. ibid. χεpεгïa.

1) Orig. виг: ung. *vég*, bucată de postav; la Mil. greş. вил. Cf. «un vig de atlaz» într'un doc. moldovenesc dela 1618—1619, la Iorga, Studii şi documente V, p. 12; «uǹ vig de adămască», ibid., p. 13. Cuvântul se întâlneşte şi în alte locuri, d. p. în doc. moldoveneşti din arh. Braşovului: а сꙋкна съ вигомъ да продают la 1449, Aug. 3 (No. 775), ş. a.

2) Orig. леженик, mai jos лежник; cf. Miletić, Novi gramoti, p. 148.

3) Orig. гꙋнѣ; v. nota dela No. XII.

Și cine se va încerca, dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărată acea vamă, fie că va fi dată cuiva de pomană, s'o mărească și să nu se țină de cele ce am întărit și legiuit prin așezământul de mai nainte [1]), unul ca acela are să primească mare rău și urgie dela domnia mea, ca un călcător și neascultător și batjocoritor și necredincios acestui hrisov al domniei mele. Altfel nu va fi, după porunca domniei mele. Și acestea le-am înoit și întărit pe vremea când mi-a dat domnul meu craiul haraghia de bani, ca să se facă în țara domniei mele. Noemvrie în 10.

Şi iată martorii: jupân Borcea vornicul, jupân Albul, jupân Voico, jupân Radul al lui Sahac, logofătul Coica, Mihail protovistiarul, jupân Utmeș, jupân Dobrota, Manea stolnicul, Nan paharnicul, Dragomir comisul. S'a scris în Târgoviște.

Monogram; pecetea cea mare, c. 9 cm. în diam. (vulturul cu ciocul întors spre stânga și cu crucea în cioc); din legenda latină, cu niște litere foarte încurcate și acoperite de praf gros, am cetit la început DANUS VAIVODA TRANSALPINUS *și la sfârșit* OMLAS; *întru cât Dan II nu mai stăpânea Severinul (cf. Onciul, Conv. Liter. XXXVII, p. 227) titlul complet din pecete pare a fi* ✠ DANUS VAIVODA TRANSALPINUS [NEC NON DUX DE FUGARUS ET DE] OMLAS. — *Pergamentul No. 780.*

1424. — Privilegiul acesta e dat de sigur odată cu privilegiul latinesc din 10 Noemvrie 1424: arh. Braş., pergamentul No. 774. Monogramul acestui document este chirilic: † Іѡ Данъ воєвода, милостїѫ божїѫ господинъ; pecetea este identică cu cea dela No. 780 şi tot aşa de greu de citit ca şi aceasta.

Îl reproduc aci în întregime (după lectura D-lui N. Iorga), pentru importanța ce prezintă terminii latineşti ai mărfurilor; aceştia ne ajută foarte mult la înțelegerea celor slavoneşti din No. 780. În privința aceasta sânt tot aşa de interesante documentele din 1412 (Hurmuzaki I, 2, p. 491--493: taxele vamale din Rodna, stabilite de Ştibor, voevodul Transilvaniei) şi 1413 (nota la No. XVII).

Nos Daan woyda, dei gracia transsalpinensis et dux de terra Fogaras et de Omlas, memorie commendamus, tenore presencium significamus quibus expedit universis, quod serenissimus rex princeps et dominus Sigismundus, dei gracia Romanorum semper Augustus ac Hungarie Bohemie Dalmacie Croacie etc. rex, dominus meus naturalis et graciosissimus, tantam nobis graciam condonavit, quod nos in kamera nostra fillerenes [2]) vulgariter et parvos denarios fa-

[1]) De maĭ sus; orig. на прѣвым законѣ.

[2]) Forma obișnuită în doc. ungurești e fillerus: fillér (Heller).

ceremus ; eidem sue regie maiestati immensas graciarum acciones referentes de huc (sic), volentes igitur nos quod cum probis et ydoneis viribus (sic), universis et singulis honestis civibus civitatis et cum ad se pertinentibus de Braso, ut nos simus in bona concordia et pace tranquilla, ut idem parvi denarii in isto regno sic ambulant, sicut ibi in Braso et in regno Hungarie, una cum baronibus nostris nobis consedentibus et fidelibus nostris universis de regno Walahie existentibus, talem hordinacionem et pacem fecimus: pro una pecie panni de Jpri triginta sex denarios pro tributo, pro uno lemni longo [1]) XXJV denarios, de Kolonia XVJ denarios, pro panno bohemicali VIIJ denarios; quos quidem pannos quem (sic) ciserunt, nullum tributum solvant; de ozittia [2]) et de caliga ordinata nil solvant; de una tunella melis que habet LXXX ornas XX denarios, de una tunella vini X denarios et de una vasa medone X denarios; qui emit equum vel qui vendit VIIJ denarios; de una masa de cera XVJ denarios; de piper et crocum, bombacum et de lana cameli, in quibus pillium [3]) faciunt, et de cute agneli ac alij cute, sive sit bovi sive castrati sive cuiuscunque sint, et qui mercimonia eveniunt de mare, de centum denariis tres denarios; de lodice [4]) tres denarios; de biro [5]) unum denarium; quando portant ad regnum Volahie mastrucam [6]), nil tributum solvant; de panno griseo, ferro et de arco, de biccello [7]), de ligatura, de ham, de tela grosa, de len et de canapo nil tributa sint; pro uno porco IIJ denarios, de bovis sex denarios, de vacca IIIJ denarios et de mutone (*orig.* mucone)

---

[1]) Prob. greş. pentru *lembo longo:* lembus sau lembum însamnă «purpureum vestimentum», corespunde deci lui χρѹсоловїа şi după înţeles şi după locul ce-l ocupă în seria de postavuri citate. v. L. Diefenbach, Glossarium latino-germanicum, s. v. *lembum;* cf. ibid. *lemena* şi Du Cange, s. v. *lembus.*

[2]) Coresp. lui шапки ѡт постава; originea cuvântului mi-e necunoscută.

[3]) Pălărie; v. Du Cange şi Diefenbach, s. v.

[4]) Cergă, germ. Kotz, Kotzen, Deck, Leinendeck, mai rar «vestis hirsuta», ap. Diefenbach, l. c.

[5]) Birum, birrum, byrrus, byrrhus = zeghe «vestimentum grossum, pilosum, vestis grossa», ap. Diefenbach, s. v., «stragulum e villoso gossipio confectum vulgo kochyn, koczyn», ap. Bartal, s. v.

[6]) «Vestis pellita» a Germanilor (Du Cange), v.-germ. «chursinna» (Diefenbach), de unde slav. кръзно, крєзно, vestis pellicea.

[7]) Coresp. lui корда, gladius; înţelesul obişnuit este însă în doc. ung. suliţă (Bartal), în textele latine medievale hastula amentata, pugio, malleus bellicus, parva hasta; v. Du Cange, Diefenbach, Bartal, s. v.

unum denarium; de cute cervi unum denarium; si fuerit aliuus (sic) cutis secum, nil solvant tributum; pro una temlew [1]) de formagio vulgariter IJ denarios; pro uno equestro qui transit sub castro Theuuch (sic) IJ denarios; pro una pedestre unum denarium; pro cutis spiriolinis [2]), wulpinis, leporis, mardurinis et de omnibus pellibus ferinis de triginto unum recipiant; in Braila de una masa piscis XXXVJ denarios; in Traxsor videlicet in Novo Foro de uno curro unum pisscem, et in Tergoistha similiter unum; unum equum suferatum [3]), in cuiuscunque sint ponderatis, IIIJ denarios; in Domboycha in curro, quot equi sunt qui trahunt currum, quilibet unum unum denarium tributum solvant, et de uno curro unum piscem, et unum equum suferatum IIJ denarios, et de alio mercimonio nil solvant; pro uno equo qui nil portat unum denarium; de una pedestre homine similiter unum denarium. Et qui transsiunt de Corona ultra Danobium ad forizandum mercimonia, in regno nostro in nullo loco nullum tributum solvat, nisi in Reker et in vadum Danobi tributum solvant. Et insuper eciam committimus et serie presencium firmiter precipiendo mandamus, quatenus nullisper horum debitis neminem arestare et impedire debeat modo aliquali, nisi prius coram honestis civibus causualiter et juridice querat et in causam adtrahat. Super quo nos committimus universis nostris baronibus, comittibus, castellanis, officialibus, tributariis et in quibuscunque dignitate existentibus, sive qui synt tales qui emissent tributum de nobis, sive sint tales cui nos dedissemus pro serviciis ipsorum, eisdemque firmiter precipiendo mandamus, quatenus nullus ipsorum eosdem predictos cives et hospites de Corona impedire, molestare et agravare nittentur *(mai jos* impedire non presumpmant); extunc indignacionem nostram se senciat incursurum. In cuius rei testimonium eisdem presentes litteras nostras apposicione pendentis sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas. Datum in Thergoischa, feria sexta proxima in vigilia Sancti Martini episcopi et confessoris, anno domini M^{mo} CCCC^{mo} XX° IIIJ.—Ceterum eciam significamus tenore presencium quod nos predictam hordinacionem

---

[1]) Ung. tömlö, burduf, în textele vechi temle, temlö, themlew; v. Szarvas et Simonyi, Lexicon linguae hungaricae aevi antiquioris, s. v.

[2]) În text s'ar putea ceti şi *spinolinis*; cf. însă *spiriolus* veveriţă, lat. sciurus (σκίουρος), franc. écureuil (Du Cange).

[3]) Potcovit; sufferrare =Pferde beschlahen (Diefenbach).

cum probis et discretis hominibus fecimus, videlicet cum Vallentino condam judice et Iohanne Crispo villice de Corona et Martino judice de Rosnio ac cum alijs multis probis et discretis hominibus, etc.

Că Dan s'a folosit în realitate de dreptul ce i-a acordat regele să bată monedă, aceasta se constată dintr'o scrisoare a lui Sigismund dela 4 Aprilie 1425, prin care îi cere să nu caute a impune Brașovenilor cu deasila moneda sa, care «in vulgari valachali» se numea «ducat» (copie la Acad. Rom.). Cf. și scrisoarea lui Ioan Hunyadi din 7 Martie 1448, prin care le spune Brașovenilor că moneda ungurească are curs și în Țara Românească și că dela neguțătorii români ce vor cumpăra marfă la ei n'au să ceară «florenos (floros) vel osporas», ci să le vânză «super permissis *parvis pecuniis* praesentibus» (copie la Acad. Rom.).

XII.

† Іωанъ Дан воевода и господинъ, пишет господство ми ва[ме]шем ωт Дѫмбовицѫ и такози ви ωрисѹет господство ми, ıако тѹзи варе колици Брашовѣни хтѧт поминѫт, поминωгω да им не възмете, тъкмо ωт кола, колико кони, толко бани, и ωт една кола а҃ риба, и ωт а҃ кон читов а҃ бан, и ωт конѣ потоварена г҃ бани; а поминωгω да сѧ варѹвате, никоѫ вамѫ да не имаѫт. И вне, вамеши ωт Рѹкеръ, ωт виларѣ ипри л҃ѕ бановъ, хѹселеви к҃д банов, колѹни ѕ҃і банов, чех. и҃ банов; а виг рѣзанъ ницо; и шапки ωт постава ницо; и калци кроени ницо; и возилница меда к҃ банов; и возилница [1]) медовинѫ і҃ банов; возилница вина і҃ банов; кон, що сѧ продават, и҃ банов; мажа воска ѕ҃і бановъ; ωт пипер и шофран и бѹбакъ, ωт вълнѫ камилевѫ и агнѧтини и ωт кожїе и кѹплѣ ωт морѣ, ωт р҃ бани г҃ бани; лежник в҃ банѣ; гѹнѣ а҃ банъ; ωт крезна, ωт бобова, ωт желѣзо, ωт лѫкови, ωт корди, ωт вѫжа, ωт хамови, ωт платно, ωт лен и конопѣ ницо; брав свини г҃ бан(и), и вол ѕ҃ бани, и крава д҃ бани, ωвен а҃ бан; кожа еленїıа едни бан; аще ли ест и дрѹгїıа с неѫ, да не даст ницо; мѣх сирене в҃ бана. Инако да не смѣете възети, понеже имате прїѫт велико зло и ωргїѫ ωт господства ми, по ωризмѹ господства ми.

Ioan Dan, voevod și domn. Scrie domnia mea vameșilor din Dâmbovița și astfel vă poruncește domnia mea: oricâți Brașoveni vor

[1]) Orig. козолница.

avea să treacă pe acolo, să nu le luaţi mai mult decât: dela un car, câţi cai, atâţia bani, şi dela fiece car 1 peşte; dela un cal citov 1 ban şi dela un cal încărcat 3 bani, iar mai mult, să vă feriţi, nici o vamă să nu aibă. Şi voi, vameşilor din Rucăr, dela vilarul de Ipriu 36 bani, dela cel de Luvia 24 bani, de Colunia 16 bani, de Cehia 8 bani; iar dela un vig tăiat nimica; şăpcile de postav nimica; călţunii croiţi nimica. Butoiul de miere 20 bani, butoiul de mied 10 bani; butoiul de vin 10 bani; calul ce se vinde 8 bani; maja de ceară 16 bani. Dela piper şi şofran şi bumbac, dela camelot şi dela pieile de miel şi dela piei şi dela mărfurile de mare, dela 100 bani 3 bani; cerga doi bani; zeghea [1]) 1 ban. Dela blăni, dela bobou, dela fier, dela arcuri, dela săbii, dela funii, dela hamuri, dela pânză, dela in şi cânepă, nimica. Un porc 3 bani, un bou 6 bani, o vacă 4 bani, un berbece 1 ban; o piele de cerb 1 ban, iar dacă sânt şi alte [piei la un loc] cu ea, să nu dea nimica; un burduf de brânză 2 bani. Altfel să nu îndrăzniţi a lua, căci veţi primi mare rău şi urgie dela domnia mea, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală (3+2½cm), cu legenda: ✱ ІѠ ДАН[Ь ВОЄ]ВОДА; *câteva litere sânt întoarse; fără adresă. — Arh. No. 5; Mil. No. 22.*

1424. — Circulară pentru aplicarea taxelor din No. 780; se deosebeşte de textul privilegiului numai prin aceea că într'însa nu se pomeneşte de vin.

XIII.

† Іѡ Дан великыи вѡевѡда и господинь самодржавныи, дават господство ми сие ѡризмо господства ми ѡрашꙋ господства ми, Тръговищѣном: тꙋзи ви ѡсвобаждат господство ми ѡт въсего, и ѡт кꙋмеркѣ, да не дасте нигде, тъкмо въ Трьговищи, а ѡно да ходите и по Северинꙋ и по въсѣх тръгових и въ Браилово и по въсеи земи господства ми, нигде да не дасте. И како сте дале първо кꙋмеркъ, такози и нинѣ: ѡт мажѫ воскь ві дꙋкат, флорига да нѣст; ѡт пипер, ѡт шофран, ѡт желѣзо, ѡт бꙋбаки, решке ѡт въсѧ кꙋпиѧ да дасте кꙋмеркь долꙋ послабо; како сте

[1]) Orig. гꙋнѣ: bulg. *guna*, sârb. *guǹ*, Oberkleid. Traducerea acestui cuvânt nu este tocmai sigură; dacă n'ar urma după el cuvântul «blană», l-aş identifica cu neogrec. γοῦνα, pelisse, fourure, vestis pellicea (Du Cange), «fur», din «gunna, gonna: a fur lined garment» (Sophocles). În ital. gonna = rochie; în ung. gunya, gúnya Bauernkleid, Kleid.

далє при дни старых господаре, такози и нинѣ. Я хто би развалила шт болѣр господства ми, макар и само господство ми, да ест проклат шт христа бога вьсєдрьжителѣ, амин.

Io Dan, mare voevod și domn de sine stăpânitor. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele orașului domniei mele, Târgoviștenilor: iată vă slobozește domnia mea de toate, și de vamă, să nu dați nicăiri decât la Târgoviște, și apoi să umblați pela Severin și prin toate târgurile și la Brăila și în toată țara domniei mele, nicăiri să nu [mai] dați. Și cum ați dat mai înainte vamă, tot așa și acum: dela maja de ceară 12 ducați, florini să nu fie; dela piper, dela șofran, dela fier, dela bumbac, cu un cuvânt dela toate mărfurile, să dați vamă ceva mai puțin; cum ați dat pe vremea domnilor celor bătrâni, așa și acum. Iar cine dintre boerii domniei mele va strica [aceasta], măcar însuș domnia mea, blestemat să fie de Hristos dumnezeu a tot țiitorul, amin.

Monogram; pecete ovală (3.2+2.8 cm.), foarte urît lucrată, neacoperită și cu literile întoarse ale legendei latine: ✠ YOAN DAN VOEVODA; *fără adresă.— Arh. No. 3; Mil. No. 20.*

1420 — 1424.

XIV.

† Iwанъ Дан великыи воивода и господинъ, пишет господство ми прїꙗтелем господства ми Брашовѣнωм вьсем, малим же и великым, много здравїє и херетизмо, както моим братїам. Того ради тꙋка се оухватише wба Ханжшіа и газда Стоикова, како да дадꙋт добитжк и скꙋлицїа Стоикова, и рекоше прѣд господство ми, како ино да нѣст. Того ради, ако го дасте, то добрѣ, а вїє щете ходит слобод[но] и безь грижꙋ, и не щет ви бантꙋват ни Стоика ни нихто. И пакы ви говорꙋ, тꙋзи поможе богь и прѣчиста и сьтворих мирь. Того ради хто любит да кꙋпчꙋва, а wн да ходи слободно, макар и на само море. Я за добитка, колико ест, знат го Ханжш све колико ест Стоиков; да да го сте дали све. И веселит ви богь.

Ioan Dan, mare voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, tuturor Brașovenilor, mici și mari, multă sănătate și heretisire, ca unor frați ai mei. Și s'au prins aici amândoi Ha-

nășii și gazda lui Stoica, ca să dea îndărăt averea și sculele lui Stoica, și-au spus înaintea domniei- mele că altfel nu va fi. Deci, dacă o dați, e bine, căci veți umbla apoi slobozi și fără grije, și nu vă va bântui nici Stoica, nici altcineva. Și iarăși vă zic: mi-a ajutat dumnezeu și prea curata și am făcut pace. Deaceea, cine vrea să umble cu negoț, poate să meargă slobod măcar până la mare. Iar cât pentru avere, câtă este, o știe Hanăș pe toată câtă este a lui Stoica; să i-o dați întreagă. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (3+2 cm.) cu legenda: ✱ І[ѠАНЬ] ДАНЬ ВОЄВОД[А]; *e o pecete deosebită de a NNo. 5, 7, 9, cu literile ceva mai frumoase decât la acestea; adresa:* † Брашовѣнωм вьсем: *tuturor Brașovenilor. — Arh. No. 2; Mil. No. 27.*

1427, Aprilie—Mai. — După alungarea lui Radul Praznaglava și reinstalarea lui Dan de către trupele ungurești; vezi doc. referitoare la anul acesta în Hurmuzaki I, 2, p. 544 și urm.; cf. Convorb. Liter. XXXV, p. 383; XXXVI, p. 95.— Stoica este probabil Stoica comisul din 1431, iar «gazda» lui trebue să fi fost un Sas dela Brașov, care l-a găzduit pe vremea pribegiei și a luptelor cu Radul, între 1424—27.

XV.

† Іѡ Дан воєвода и господинь вьсеи земли Ѹггровлахїискои, пишет господство ми вьсѣмъ пръгарем ѡт Брашова и такози ви ѡрисѹет господство ми: тѹзи ви пытат господство ми, сїазн работа със вашим лї ест съвѣтом и със вашѫ волѧ, да възимѫт вамѫ ѡт град? Тѡгѡ радї да знате, ѡти тыази граждѣны снѧ их цѥт господство ми ѡт главы си, чаи, щото нѣ ест былъ законъ, а тїє го поставлѧт. Тѡгѡ радї тѹка комѹ щѡ ест криво, да сѧ сѫдѧт прѣд вас и прѣд болѣры господства ми, по ѡризмѹ господства ми, а тѹка щѡ ест вама на град, да нѣ ест, ѡти нѣ є была никоги.

Io Dan, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea tuturor pârgarilor din Brașov și astfel vă poruncește domnia mea: vă întreabă domnia mea, lucrul acesta cu sfatul vostru este și cu voea voastră, ca să se ia vamă la cetate? [1]) Deci să știți că pe acei cetățeni îi voiu lua domnia mea de pe capul meu, căci ei pun lege ceea ce n'a fost [până acum]. Deci, cui i s'a făcut vre-o strâmbătate acolo, să se judece înaintea voastră și înain-

[1]) E vorba de *Bran*.

tea boerilor domniei mele, după porunca domniei mele, iar vama ce este acolo la cetate, să nu fie, căci n'a fost nici odată.

Monogram; pecete ovală, neacoperită, dar ştearsă; după urmele literilor, pare a fi identică cu cea dela NNo. 5, 7, 9; adresa: † пръгарем ѡт Брашова: *pârgarilor din Braşov. — Arh. No. 1; Mil. No. 19.*

c. 1427—1431.

XVI.

† Іѡ Дан великыи воевода и господинъ въсеи земи Ѹггро[влах]їи]искои, пишет господство ми пръга[рем ѡт] Брашева, и тѹзи да знаете, ꙗко ѡни[зи п]аркалаби ѡт град Тѹркишори пл[ѣнѹ]ѫт люди господства ми, и подвигнѫле сѧ вам[и] тежкыѧ и ратѹѫт сирацы и зло им чинет, без никоѫ выни. Тѡгѡ радї ви говорим, призовете их къ себе та их наѹчите и оуправете их, како би право и мирно ходиле, а людї господства ми да не бантѹѫт, и вамѫ правѫ да възимаѫт, како ест било и ѡт пръва. Не щете ли их педепсат, да знаете, не щем азъ ѡставит чловѣци господства ми въ пагѹбѫ, нѫ щем азъ изъмѫстить моимъ чловѣкѡм. Инако не щет бит, по ѡризмѹ господства ми. Пис. ѹ Ꙗргиш.

Io Dan, mare voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea pârgarilor din Braşov: iată să ştiţi că pârcalabii dela cetatea Branului [1]) pradă pe oamenii domniei mele, şi au ridicat vămi grele şi prigonesc pe săraci şi le fac rău, fără nici o vină. Deaceea vă zic: chemaţi-i la voi şi povăţuiţi-i şi puneţi-i la cale, să umble cu dreptate şi cu pace, şi să nu mai bântuească pe oamenii domniei mele, şi să ia vamă dreaptă, cum a fost şi mai nainte. Şi de nu-i veţi pedepsi, să ştiţi că nu voiu lăsa pe oamenii domniei mele în pagubă, ci voiu răzbuna eu pe oamenii mei. Altfel nu va fi, după porunca domniei mele. Scrisă în Argeş.

Monogram; pecete ovală, ca cea dela No. 2, cu legenda: ✱ ІѠАНЬ Д[А]НЬ ВОЄВОДА; *adresa:* † пръгаремъ ѡт Брашева: *pârgarilor din Braşov. — Arh. No. 4; Mil. No. 21.*

c. 1427—1431.

---

[1]) Orig. Тѹркишори = Тѹрчъ : o confuzie involuntară cu Тръгшоръ.

XVII.

Азъ Іѡ Дан, великыи воевода и господинь вь всеи земи оуг-
гровлахїискои и запланинскым странам, Амлашꙋ и Фаграшꙋ
херцег, благопроизволи господство ми своим благым произволе-
нїемъ, и не посрамих ни попрах, нѫ паче потврьдих и понових
сьи хрисовоул прѣродїтел(ѣ) господства ми и свѧтопочившаго
Іѡана Мирча воеводѫ, и даровах сѫи хрисовоул господства ми
пръгарем ѿ Брашева и вьсеи земи Брьсѣньскои, ꙗко да им ест
старїи им ꙁакон, како да коупчюѫт вьсѣкѫ кꙋпїѫ по вьсеи земи
и ѡбласти господства ми слободно, без никоє позабавленїє, ѿ
желѣзних врат даже до великаго морѣ, нигдє коумеркь да не
длаваѫт, ни на коем трьѕѣ, ни на коем бродѣ. Тькмо прѣхѡдещи
Брашевци сьс кꙋпїѧ вь земѧ господства ми да дадѫт на Рꙋкер
ѿ вилар ипрїꙗ к҃д доук., ѿ рꙋтища фроушского такождере,
а ѿ хꙋселеви и҃і доук., ѿ колꙋни в҃і доук., чех ѕ҃ доук.; ѿ
рꙋтища резана нищо; ѿ шапках и калцах нищо; ѿ возилницѫ
медовинѫ в҃і доук., ѿ возилницѫ вина ѕ҃ доук.; ѿ желѣзл и
ѿ бобова и ѿ платно и ѿ лена нищо; и ѿ меча и ѿ
лѫка и ѿ кордах и ѿ ножевех нищо; ѿ вѫжах и ѿ ко-
жоух и крезнах нищо; и ѿ дроуѕѣх коупїꙗх, елико не сѫ за-
писани здє, нищо; и на Дѫмбовиц(и) ѿ ипрїꙗ в҃і доук., и
ѿ фрѫшскѡгѡ рꙋтища такожде, ѿ хꙋселеви д҃ доук., ѿ ко-
лꙋнїꙗ ѕ҃ доук., ѿ чех. г҃ доук. Поминѫвши же тїѫзи ваши,
нигдє рꙋтище кꙋмеркь да не имат, тькмо гдє сѧ продаст. И вь
Браилово, когы натоварит кола с рибѫ, и҃і доук., а вь Трьгшоре
л҃ риба, и оу Трьговищи такождере; и на Дѫмбовиц(и) ѿ хама
а҃ доук., и ѿ кола с рибѫ л҃ риба; ѿ товара г҃ бани; ѿ конѣ
читова а҃ доук.; ѿ конника а҃ доук., ѿ пешца а҃ бан. И на
Рꙋкер ѿ кола с рибѫ з҃ риб и в҃ перпер[ѣ]; ѿ мажа воска в҃і доук.;
ѿ вола или ѿ кравѫ г҃ доук., ѿ ѡвна а҃ доук., ѿ свини
брав в҃ доук.; ѿ печїѫ еленїѧ а҃ доук., а ѿ дрꙋгих печїꙗх нищо;
ѿ мех сирене а҃ доук.; ѿ товара, бѫдї что ест вь нем, г҃ доук.;
ѿ конѣ читова г҃ бани, ѿ конника такождере; ѿ пешца доук.
а҃; ѿ ждера и ѿ лисицах и ѿ дроугїѫ звѣри ѿ р҃ — г҃; ѿ
конѣ кꙋпена ѕ҃ доук.; а елико нѣст записано здє, нищо. И кто
ест длъжен, или ѿ земи господства ми на Бьгрех, или ѿ

оугрьскжа земла въ земи господства ми, да си ищет длъг съ законом, да са платит, а изем да нѣст, ни чловѣкъ или коупїа да са не заложит. И прѣходащи Брашовени прѣз Доунавъ сьс коупїа, или на Дрьстер, или на Гюргев, или на Никопол, да даважт ѡт ꙩ҃ — г҃; и повративше са на Роукеръ ѡт р — г҃. Исписах, егда прїидѣ Хана Хопъндеи съ хрисовоулѡм Мирчѣ воеводѣ, сътворен сьс вола господина ми кралѣ и съ Щибром воеводж и съ Михал Соломон Секилскым и съ великым ѡбѣщанїем. Тѡгѡ радї, кто са щет покоусит прѣстжпити сьи хрисовоул господства ми ѡт болѣръ господства ми, велицѣх же и малых, то таковы имат прїат велико зло и ѡргїа ѡт господства ми, како невѣрник и посрамител сїемоу ѡбѣщанїю господства ми. И свѣдѣтеле: жоупан Борчѣ, жоупан Сарандино, жоупан Конико лѡгѡдет, жоупан Воико, жоупан Нан Скоулота, жоупан Доброта и син его Милец вистїаръ, жоупан Нан Паскал, Балѣ пахарник, Негрил(ъ) мечоноша, Казанъ столник, Стоика комис; и Никоула писах въ настолнем ѡрашоу Трьговищи, мѣсаца ген. л҃, лѣтоу же текжщоу ҂ѕцлꙫ, индї[кта] ꙫ҃.

Eu Io Dan, mare voevod și domn în toată țara Ungrovlahiei și al părților de peste munți, al Amlașului și Făgărașului herțeg, binevoit-a domnia mea cu a mea bunăvoință, și n'am nesocotit, nici n'am călcat, ci dimpotrivă am întărit și am înoit acest hrisov al moșului domniei mele și sfânt răposatului Ioan Mircea voevod, și am dăruit acest hrisov al domniei mele pârgarilor din Brașov și întregei țări a Bârsei: ca să le fie așezământul lor cel vechiu, și să facă negoț cu orice marfă în toată țara și [în tot] ținutul domniei mele, slobozi și fără nici o piedică, dela porțile de fier și până la marea cea mare; și nicăiri să nu dea vamă, la nici un târg, la nici un vad, numai trecând Brașovenii cu marfă în țara domniei mele, să dea la Rucăr dela vilarul de Ipriu 24 ducați; dela postavul francesc [1]) așișderea; iar dela cel de Luvia 18 ducați; dela cel de Colunia 12 ducați; dela cel de Cehia 6 ducați; dela postavul tăiat nimica; dela șăpci și călțuni nimica; dela un butoiu de mied 12 ducați; dela un butoiu de vin 6 ducați; dela fier și dela bobou

[1]) Orig. ѡт роутища фроушского; bulg. *rutište* însamnă haine, «vestis», aci însă pare a fi luat în înțeles de postav, stofă. v. Miklosich, Lex. pal.-slov, și Miletić, Novi gramoti, p. 150.

și dela pânză și dela in nimica; dela săbii și dela arcuri [1]) și dela cuțite nimica; dela funii și dela cojoace și dela blăni [2]) nimica; iar dela alte mărfuri, câte nu sânt scrise aici, nimica. Și la Dâmbovița dela [vilarul de] Ipriu 12 ducați și dela postavul francesc tot atâta; dela [vilarul de] Luvia 9 ducați; dela cel de Colunia 6 ducați; dela cel de Cehia 3 ducați. Iar după ce vor fi trecut de aceste vămi, nicăiri postavul să nu aibă vamă, numai acolo unde se va vinde. Și în Brăila, când vor încărca carăle cu pește, 18 ducați, iar în Târgșor 1 pește și în Târgoviște așișderea. Și la Dâmbovița dela un ham 1 ducat și dela un car cu pește 1 pește; dela o povară 3 bani; dela un cal citov 1 ducat; dela călăreț 1 ducat; dela pedestru 1 ban. Și la Rucăr dela un car cu pește 7 pești și 2 perpere; dela o majă de ceară 12 ducați; dela un bou sau dela o vacă 3 ducați; dela un berbece 1 ducat; dela un porc 2 ducați; dela o piele de cerb [3]) 1 ducat, iar dela alte piei nimica; dela un burduf de brânză 1 ducat; dela o povară, orice s'ar afla în ea, 3 ducați; dela un cal citov 3 bani; dela călăreț așișderea; dela pedestru 1 ducat. Dela jderi și dela vulpi și dela alte fiare, dela o sută trei; dela un cal cumpărat 6 ducați; iar câte nu sânt scrise aci, nimica. Și cine are datornici [4]), sau din țara domniei mele la Unguri, sau dela țara ungurească în țara domniei mele, să-și ceară datoria după lege și să i se plătească, iar opreală [5]) să nu fie; și nici omul, nici marfa să nu se zălogească. Și trecând Brașovenii peste Dunăre cu marfă, fie la Dârstor, fie la Giurgiu sau la Nicopol, să dea dela o sută trei; și întorcându-se, la Rucăr dela o sută trei. Am scris, când a venit Hana Hopăndei [6]) cu hrisovul lui Mircea voevod, făcut cu voea stăpânului meu craiului și cu Știbor voevodul și cu Mihal Solomon Săcuiul, și cu mare

---

1) Orig. и ѡт мєча и ѡт лѫка и ѡт кордах: am tradus «dela săbii și dela arcuri», întrucât мечь și корда mi se pare a însemna acelaș lucru; sabie; erau, se vede, două feluri de săbii (cf. «gladiis, bicellis» în textul latin dela 1413), deosebirea însă n'o pot preciza; poate unele erau curbe, altele drepte. Cf. cu корда ung. *kard* «gladius, machaera, ensis», ap. Szarvas et Simonyi.

2) Orig. ѡт крєзнах; cf. Jireček, Arch. XIX, p. 611 și nota 6 dela p. 25.

3) Orig. ѡт пєчіѫ єлєнїѧ: expresie mai rară, în locul celei obișnuite ѡт кожѫ єлєнїѧ; пєчїа traduce aci pe latinescul *pecia*, *petia* (v. Bartal, s. v.), ital pezzo, în Raguza пєча; cf. Jireček, Arch. XIX, l. c.

4) În orig. greșit «и кто єст длъжєн: și cine e dator».

5) V. nota dela p. 10.

6) Iohannes Hoppendey în doc. latin al lui Dan din 1431.

făgăduință. [1]) Deaceea, cine se va încerca să calce acest hrisov al domniei mele, dintre boerii domniei mele, mari și mici, unul ca acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea, ca un necredincios și batjocoritor al acestei fagăduinți a domniei mele. Și martori: jupân Borcea, jupân Sarandino, jupân Coico logofătul, jupân Voico, jupân Nan Sculota, jupân Dobrota și fiul său Mileț vistiarul, jupân Nan Pascal, Balea paharnicul, Negrilă spătarul, Cazan stolnicul, Stoica comisul; iar eu Nicula am scris in orașul de scaun Târgoviște, in luna lui Ianuarie 30, anul curgător 6939 (= 1431), indictionul 9.

Monogram; pecetea, care fusese atârnată, s'a perdut.—Pergamentul No. 768; Mil. No. 18.

În arhivul municipal al Brașovului există un duplicat al acestui privilegiu (No. 10, tipărit de Miletič sub No. 25). El e scris pe hârtie, cu o scrisoare foarte urită, in care ж și ѧ sânt aproape cu neputință de deosebit unul de altul; monogramul e în cerneală neagră; pecetea lipsește. Ceea ce s'a părut lui Miletič că este iscălitura proprie a lui Dan (Д = Дань la sfârșitul hrisovului), nu este altceva decât obișnuitul semn de incheiere, ce se găsește în cele mai multe documente contimporane și mai târzii, atât in cele chirilice, cât și in cele latinești; semnul samănă numai cu Д. — Reproduc și textul acesta, deși nu se deosebește de original decât prin ortografie ; o reproducere in facsimile a No. 10 ar fi mai interesantă, din pricina caracterului original al scrisorii. După el urmează hrisovul lui Mircea dela 1413.

Язъ Іwн Дан, великн воевода н господннъ вьсен землн Ѹгровлашнскон н запланннскнм странам, Ямлашѹ н Фаграшѹ херцег, благопронзволн господство мн свонмъ благнм пронзво[л]еннем н не посрамнх нн попрах, нж паче потврьдnх н поновнх сн хрнсовол прѣроднтелен (sic) господства мн, свѧтопочнвшаго Іwана Мнрчѣ воеводж, н дарѹвахъ сн хрнсовол господства мн пръгарем wт Брашова н вьсен землн Бръсѣнскон, ꙗко да нмъ ест старнн закон, како да кѹпѹѧтъ вснкж кѹпнѧ по всен землн н властн господства мн слободно, безь нноое позабавленне, wт желѣзннхъ вратъ даже н до веднкаго морѣ, ннгде кѹмеркн да не даваѧт, нн на коемъ тръгѣ, нн на кое[м] бродѣ, тжкмо прѣходѧще Бра-

[1]) Hrisovul lui Mircea de care e vorba aci este din 25 Aug. 1413 și s'a păstrat intr'o copie introdusă in doc. din 28 Ian. 1431 al lui Dan, inaintea textului slavonesc ; il dau, la sfârșitul No. acestuia, după o copie făcută de fostul arhivar al Brașovului, d-l Fr. Stenner (el e tipărit, dar cu câteva greșeli, și de Miletič, in Sbornik XVI—XVII. p. 503—504). Știbor e cunoscutul voevod al Ardealului, iar Mihal Solomon este Mihail fiul lui Solomon de Nádasd (Nadesch), comite al Săcuilor; amândoi au dat la 1412, in numele regelui. cunoscutele privilegii comerciale Sașilor dela Bistrița și din Brașov. v. Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 491, și G. D. Teutsch, Geschichte der siebenbürger Sachsen, ed. 3 (1899), p. 115. În colecția Hurmuzaki privilegiul din 1412 către Bistrițeni e publicat cu foarte multe greșeli.

шекцы сѫ кȣпнѧ в землѧ господства ми, да дадѧт на Рȣкели ѿт виларѣ ипрна к͠д дȣк; ѿт рȣтнища фрѧшка такождере; и ѿт хȣсȣлȣви н͠і дȣк.; ѿт кȣлȣни в͠і дȣк.; чех. ѕ͠ дȣк.; ѿт рȣтнища рѣзана ницю; ѿт шапках и ѿт калцах ницю; ѿт возниницѫ медовинѫ в͠і дȣк; ѿт воз[ниницѫ] вина ѕ͠ дȣк.; ѿт желѣза и ѿт кокова и ѿт платно и ѿт лена ницю; и ѿт меч и ѿт лѫка и ѿт кордах и ѿт ножеве ницю; и ѿт вѫжах и ѿт кожȣси и крезнах ницю; и ѿт дрȣзѣх кȣпнах, елико нѣ сѫ писани зде, ницю. И на Дѫбовици ѿт ипрнї в͠і дȣк.; и ѿт фрѧшко рȣтнища такожде; и ѿт хȣсȣлȣви ѕ͠ дȣк.; и ѿт кȣлȣни ѕ͠ дȣк; ѿт чех. г͠ дȣк. Помнинѧвши же тиѧзи вами, нигде рȣтнице кȣмерки да не имать. тѫкмо где сѧ ще продасть. И ȣ Бранлов(о), коги сѧ натоварѧт кола с рикѫ, н͠і дȣк.; а на Тр'шор а͠ рикѫ, и [на] Трѣговище такожде. И на Дѫбовицѫ ѿт а͠ халмъ а͠ дȣк.; и ѿт кола с рикѫ а͠ рикѫ; и ѿт товара г͠ бан(и); ѿт конѣ читова а͠ дȣк.; ѿт кон[н]ка а͠ дȣк.; ѿт пѣшца а͠ бан. И на Рȣкел ѿт кола рикѫ ѕ͠ рик и в͠ перперѣ; ѿт мажа восѫк в͠і; ѿт вола или ѿт кравѫ г͠ дȣк.; ѿт ѡвна а͠ дȣк; ѿт свини брав в͠ дȣк.; ѿт печѧ еленѧ а͠ дȣк., а ѿт дрȣгих печих ницю; ѿт мѣхъ сирниие а͠ дȣк.; ѿт товара, бѫдет що въ нем, г͠ дȣк.; ѿт конѣ читов(а) г͠ бан(и); ѿт конника такождере; ѿт пешца а͠ дȣк.; ѿт ждера и ѿт лисицах и ѿт дрȣгиѧ ѕвѣри ѿт в͠ — г͠; ѿт конѣ кȣпена ѕ͠ дȣк.; а елико нѣ записано зде, ницю. И кто ест длъжен, или ѿт земи господства ми на Бѫгрех, или ѿт ȣгърскѫѫ землѫ въ земи господства ми, да си щет длъгъ съ закономъ, да сѧ платит, а изем да нѣст, ни чловѣкъ или кȣпна да сѧ не заложит. И прѣходѧщи Брашовѣни прѣз Дȣнав съ кȣпнѧ, или на Дрьстръ, или на Гȣргев, или на Никопол, да даваѫт ѿт в͠ — г͠; и повратившее сѧ на Рȣкел ѿт в͠—г͠. Исписах, егда приде Хана Хопѫиден съ хрисоволом Мирчѣ воив(о)дѫ, сътворенъ съсъ волѧ господства (sic) ми кралѣ и съ Щибром воив(о)дѫ и съ Михал Соломон Секилскимъ и съ великим оклѣщаниемъ. Того ради, хто сѧ щет покȣсит прѣстѫпит сис (sic) хрисовол господства ми ѿт болѣръ господства ми, велицѣх же и малих, то такови имать приѧ (sic) велико зло и ѡргнѧ ѿт господства ми, како невѣрник и посрамител снемȣ ѡб[ѣщ]анию господства ми. И свѣдѣтеле: жȣпанъ Борчѣ, жȣпан Сарандино, логофет Конко, жȣпан Вонко, жȣпан Скȣлота, жȣпан Доброта и синъ емȣ Мил[е]цъ вистїаръ, жȣпанъ Нанъ Паскал, Балѣ пахарникъ, Негрил(ъ) спатаръ, Казан столник, Стоика комїс; Никȣла пїсах въ настолнем ѡрашȣ Трѣговищи, мѣсѧца ген. а͠, лѣтȣ же текѫщȣ ҂ѕцлѳ, инд. ѕ͠.

Nos Mirche waiwoda transalpinus ad universorum tam praesentium quam futurorum noticiam cupimus pervenire, quod venientes in nostram praesentiam honorabiles et providi viri videlicet Valentinus judex Brassoviensis, item Crus et Martinus de villa Rosarum seniores etc., coram nobis autem ostendentes literas privilegiales per magnificos viros dominum Stiborium waywodam etc. et Michaelem Salamonis de Nadas comitem Siculorum plena autoritate regia renovatas, rogantes, praecibus obnixis nobis suplicantes quatenus justicias et consuetudines antiquas, et signanter tributorum utriusque partium, videlicet terrae nostrae Walachiae et Wurciae, similiter ad pristinum statum reducere et confirmare dignemur et velimus roborare. Nos autem et nostri barones, videlicet Radol Kalaca, pridem

banus noster, nunc autem judex et palatinus curiae nostrae, item Scherban, item Andreas, item Radwl frater Kazan, item Waldowin logefeth et alii nostri barones et milites terrae nostrae multi, qui cum haec agerentur erant praesentes, voluntatem et assensum dedimus peticioni ipsorum, condicione autem ista, videlicet justicias et tributorum exactiones suo modo antiquo decernimus confirmare et roborare: primo ut omnes cives hospites et incolae civitatis Brassoviensis et totius districtus Barczensis Walachiam cum rebus seu mercimoniis suis intrantes, in tributo ad Ruffam arborem persolvant: de panno Yppriensi vel Gallicali 24 ducatos, de Lobiensi 18, de Coloniensi 12, de Polonicali 6, de panno scisso, de caligisque et mitris nihil; et de eisdem pannis in nullo alio loco Walachiae tributum dent, nisi in foro ubi praedictos pannos vendiderint, et ibi tributum dent, ut est praeexpressum, et nisi in Dombowycza, ubi tantum medietatem tributi de supradictis pannis dare teneantur; de vase medonis in Ruffa arbore 12 denarios, de vase vini ibidem 6 denarios; ceterum de ferro, panno griseo, tela, lino, gladiis, bicellis, cultellis ac singulis artificiali manufactis, de arcubus, funibus, pelliciis, mastrucis et omnibus aliis rebus cujuscunque generis existant, quae ad Walachiam apportantur, in nullo loco Wallachiae tributa persolvant. Sed si cum mercimoniis suis transierint ultra Danubium, extunc in vado Danubii de centum persolvant tria, et si sic persolverint, extunc redeundo cum rebus suis mercimonialibus nihil dare teneantur. Insuper ipsi de Walachia exeuntes de curru piscibus vel aliis quibusvis onerato in Brayl 18 denarios, de curru piscium in Novo Foro unum piscem, in Tergoist unum piscem, in Dombowycza de quolibet equo currui allegato unum denarium, de curru piscium unum piscem, de equo zomentato quodquod portet duos denarios, de equo non onerato unum denarium, de equestre unum denarium, de pedestre unum banum; haec ibi in Ruffa arbore de curru piscium 7 pisces et 36 denarios, de centenario cerae 12 denarios, de bove vel vacca tres denarios, de castrato unum denarium, de porco duos, de cute cervi unum ducatum, sed de omnibus aliis cutibus nihil; de vermasio vulgo temelturolt unum denarium, de equo zomentato quodquod portet tres ducatos, de equo non onerato 2 denarios, de equestre duos denarios, de pedestre unum denarium, de pellibus ferinis cujuscunque speciei wulgariter wiltwerk, quae de Wallachia exportantur, de centum tres; de equo, qui in Wallachia emitur, 6 denarios; et de universis aliis nullum omnino tributum persolvere teneantur;

sed ipsi venientes de marinis partibus seu trans Danubium de centum persolvant tum tria. Volumusque ut nullus ipsorum in terra nostra Walachiae ab hominibus nostris pro debitis vel delictis aliorum impignoretur aut quolibet impediatur, sed quivis provideat, quod cui bona sua assignat, ab eodem et valeat rehabere. Datum in Longo Campo, feria sexta post festum Sancti Bartholomaei apostoli, anno domini etc. tredecimo. — Libertates hujus suprascripti tenoris magnificus dominus Dan waywoda etc. civitati Brassoviensi et toti districtui etc. de baronum suorum consilio et consensu praemeante donando contulit in forma confirmationis, prout in carta Bulgarica subannotata latius continentur. Sub anno domini MCCCCXXX primo, dominica proxima ante festum purificationis, in Tergoyst. Nuncii vero hujus causae extiterunt Iohannes Hoppendey etc. et magister Leonardus, illius temporis notarius Brassoviensis etc.

XVIII.

† Іωанъ Дан, велики воивода и господинь въсеи земли Ѹгровлахиискои, пишет господство ми въсеи земли господства ми, малим же и вѣликим, и тръговом господства ми въсем и вамамъ: Рѹкѫрѣном и Длъгополцем и Ѧргишаном и Тръговищѣном и Тръгшорѣном и Сакѹѩном и Гергичаном и Браиловѣном и Бѹзѫѩном и Флочѣном и градѹ ωт Длъгополѣ и инѣм въсѣм тръговом и вамам, и инѣм, малим же и великим. И тѹзи да знаете, понеже ѹтъкми господство ми съ Брашовѣни, ѩко да тръгѹѫт чловѣци господства ми и да занесет въ Брашев кто щю любит: или восѫк, или лои, или сребро, или злато, или маргарит, или варе кто щю любит, а ωн да ест волен да занесет въ Брашев и да тръгѹет кто щю [лю]бит, и да се не боит нищю, понеже ѹтькми господство ми. И паки ωт Брашова да донесет въ земли господства ми кто щю любит и да тръгѹет или поставъ, или сребро, или флорини, или варе кто щю любит, а ωн да донесет въ земли господства ми и да тръгѹет, и да ест како е било и въ дни родителѣ господства ми Іωан Мирча воиводѫ. Такози да ест и нинѣ слободно въсе. И паки говорѹ вамешем въсем, колико вами сѫт и тръгови въ земли господства ми: а віе да възимате вамѫ ѩкоже се е било възимала и въ дни родителѣ господства ми Мирчѫ воивод(ѫ), тако и нинѣ да възимате. И паки аще кто имат нѣщю длъжно въ чловѣка ωт тиѫзи землѫ,

а ѡн да си наидет тогози чловѣка, щѡ мѹ е длъжжн, та да мѹ платит, а ѡт права чловѣка да се варѹет, както ѡт ѡгнѣ; понеже кто щет кантѹват права чловѣка, то таковаго щж съжещи ѡгнем. А ино не щет бит, нж да си наидет своего длъжника и да си просит ѡт него длъгъ; а ино да нест, тъкмо по ѹризмѹ господства ми. — И рече логофет.

Ioan Dan, mare voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea întregei țări a domniei mele, celor mici și celor mari, și tuturor târgurilor și vămilor domniei mele: Rucărenilor și Câmpulungenilor și Argeșenilor și Târgoviștenilor și Târgșorenilor și Săcuenilor și Gherghicenilor și Brăilenilor și Buzăenilor și Flocenilor și cetății dela Câmpulung și tuturor celorlalte târguri și vămi, și celorlalți, mici și mari. Și să știți că s'a învoit domnia mea cu Brașovenii, ca să umble cu negoațe oamenii domniei mele și să ducă la Brașov cine ce voește: fie ceară, fie său, fie argint, fie aur, fie mărgăritar, sau orice ar vrea cineva, să fie slobod să ducă la Brașov și să vânză, cine ce voește, și să nu se teamă de nimic, fiindcă [așa] a întocmit domnia mea. Și iarăși, din Brașov să aducă în țara domniei mele cine ce voește și să facă negoț cu postav, ori cu argint, ori cu florini, sau cu orice ar vrea cineva să aducă în țara domniei mele și să vânză, și să fie cum a fost în zilele moșului [1]) domniei mele Ioan Mircea voevod. Tot așa să fie și acum slobode toate. Și iarăși zic vameșilor tuturor, câte vămi și târguri sânt în țara domniei mele: voi să luați vamă cum s'a luat și în zilele moșului domniei mele Mircea voevod, așa să luați și acum. Și iarăși, dacă cineva are vre-o datorie la un om din țara aceea, să-și găsească omul ce-i este dator și acesta să-i plătească, iar de omul drept să se ferească ca de foc; căci cine va bântuì pe vre-un om drept, pe unul ca acela îl voiu arde în foc. Altfel n'are să fie, ci să-și afle datornicul și să-și ceară datoria dela el; iar altfel să nu fie, ci numai după porunca domniei mele. — Zis-a logofătul.

Monogram; pecete ovală, identică cu cea dela NNo. 2 și 4, acoperită cu bumbac; legenda: ✠ IѠ [ДАНЬ] ВОЕВОДА ; *fără adresă.—Arh. No. 6; Mil. No. 23.*

1431. — Poruncă circulară pentru aplicarea învoielei din 30 Ianuarie anul acesta.

---

1) Orig. родителѣ, în înțelesul mai general de «rudă în linie ascendentă».

Alexandru-Aldea.

(1431—1433).

XIX.

† Іѡ Ꙗлеѯандрь воевода и господинъ въсеи земи ѹгровлахїискои, синъ Мирча великаго воеводѣ, пишет господство ми Брашовѣнѡм въсѣм, пръгарем и сиракѡм и земи Бръсе, мнѡгѡ здравїе и радованїе, какото моим прїателѣм и братїам. Тѡгѡ ради, зде прїидохѫ ваша братїа и видѣхѫ съ ѡчима мои живот, на що стоѫ азъ денъ и нощ; тѡгѡ ради да знает ваша милостъ, понеже стоѫт д҃ господари великы съ воискы готови ѹ Дръстръ на Дѹнав, Фериз бѣг и Ꙗзбѹга и Карача бѣг и Балабан бѣг, а дрѹга воиска стои на Пиргос, а великыи царъ Ꙗмѹрат бѣг ест три дни ход(ѹ) ѡд мене; тѡгѡ ра[ди], моа братїа, азе съ вами могѫ, а без вас не могѫ станѫти прѣд ними, нѫ се съберете и стоите готови, да е въ кои час фтаса реч господства ми, въ тои час да доидете. И пакы що ви рекѫт ваша братїа, да их верѹете. И богъ ви веселит.

† Іѡ Ꙗлеѯандрь вѡевѡда, милостїѧ божїеѧ господинь.

Pecete ovală (3.3 + 2.6 cm.), acoperită cu hârtie și lipită pe partea din afară a scrisorii, cu legenda: ✠ ІѠАНЬ АЛЕѮАНДРЬ ВОЕВОДА; *adresa:* † Брашовѣнѡм въсѣмъ и земи Бръсе: *Brașovenilor tuturor și țării Bârsei. — Acad. Rom.* $\frac{202}{XXI}$; *reproducție fotolitografică la D. Sturdza, Documente istorice române, aflate la Wiesbaden, București 1888, planșa III; ibid., p. 9—10, traducerea d-lui B. P. Hasdeu.*

Io Alexandru voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Mircea al marelui voevod, scrie domnia mea tuturor Brașovenilor, pârgarilor și săracilor și țării Bârsei, multă sănătate și bucurie, ca unor prieteni și frați ai mei. Deci venit-au aci frații voștri și văzut-au cu ochii lor traiul meu, cum petrec eu ziua și noaptea; deci să știe milostivirea voastră că stau patru domni mari cu oștile gata la Dârstor pe Dunăre, Feriz beg și Azbuga și Caracea-beg și Balaban-beg, și altă oaste stă la Turnul, iar marele împărat Amurat-beg se află trei zile de drum dela mine; deci, frații mei, eu împreună cu voi pot, dar fără voi nu pot sta înaintea lor, ci adunați-vă și stați gata,

ca în ceasul în care vă va veni vorbă dela domnia mea, în acelaș ceas să veniți. Și iarăși, ce vă vor spune frații voștri, să-i credeți. Și dumnezeu să vă bucure.

Io Alexandru voevod, din mila lui dumnezeu domn.

1432.—Trei din comandanții turci pomeniți în această scrisoare ne sânt cunoscuți din alte izvoare. Feriz-beg este Firuz-beg, despre care analele turcești spun că a comandat expediția din 1421 în Transilvania și care a căzut în luptele dela 1442 cu Hunyadi (Zinkeisen, Geschichte des osmanischen Reiches, I, p. 535, 603): el era tatăl lui Mehmed-beg, cel cu expediția dela 1445 pe Dunăre; Carageabeg pare a fi Kharadj, Kharadja, care la 1431 încheie, împreună cu Ali-beg și în numele lui Murad, armistițiul cu Radoslav, solul lui Sandalj din Bosnia; iar Balaban-beg cel ce stăpânea Croia (în Albania) pela 1423 și Avlona pela 1425. Azbuga e necunoscut. v. Iorga, Studii și documente III, p. xxx; Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV-e siècle, I, p. 288, 340; II, p. 294, 297.—Scrisoarea lui Alexandru e dată prin Mai sau Iunie 1432, în timpul expediției turcești; cf. scrisoarea de sub No. XX, dată în urma acesteia, și No. XXX, nota. Asupra campaniei din 1432, v. Iorga, Studii și documente, III, p. x.

XX.

† Іѡ Ѧлеѯандръ воевода и господинъ въсеи земи Ѹггровлахиискои, пишет господство ми Брашевѣнωм въсѣм, и таказ да знаете, ωти ево Тѹрци где сѧ паднѫли по Дѹнавѹ, по въсѣхъ бродовох, та идѹ на земѧ да плѣнѧт и да распѧт; да поскородениѫ и нощиѫ да спѣшите да доидете на помωщь, ωти ако нам бѫдет зло, и вам щет бити позлѣ; да кωлико можете, спѣшѣте, колико воискѫ можете подвигнѫт на скорѣ, да доидет; а що нѣстъ готово, а вие гонѣте послѣд; да въстасат скоро. Ино да не сторите, по рѣчи наши.

Io Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea tuturor Brașovenilor, și așa să științi că Turcii au năpădit la Dunăre prin toate vadurile și vin împotriva țării să prade și să jefuească; și grăbiți-vă cât mai iute, ziua și noaptea, să-mi veniți în ajutor; căci dacă nouă ne va fi rău, vouă are să vă fie și mai rău. Și cât puteți, grăbiți-vă; câtă oaste puteți ridica în grabă, să vie, iar câtă nu este gata, o veți trimete în urmă. Să sosească iute. Altfel să nu faceți, după vorbele noastre.

Monogram; pecete ovală (3.2+2.5 cm.), cu legenda: ✠ ІѠ ѦЛЕѮАНДРЬ ВОЕВОДА +; *adresa:* † Брашевѣнωм: *Brașovenilor.— Arh. No. 304; Mil. No. 7.*

1432.

XXI.

† Іѡ Алеѯандръ воевода и господинъ, пишет господство ми Брашовѣном вьсѣм и земли Бръси, и такози ви ѡрисѹет господство ми: аще сте да ми поможете, елате поскоро, понеже сѫ Тѹрци возѫт ѿт сѫботи, та поспешанте на потечѫ, а храна ви щет и напокон доити. Аще ли не щете доити, а вїе ми кажете, да знам како да ѹчинѫ. И весели ви богъ.

Io Alexandru, voevod și domn. Scrie domnia mea tuturor Brașovenilor și țării Bârsei, și astfel vă poruncește domnia mea: dacă e să mă ajutați, veniți mai iute, căci Turcii sânt pe drum de Sâmbătă; și grăbiți-vă la drum, căci hrana vă va veni și mai pe urmă. Iar dacă nu vreți să veniți, spuneți-mi, ca să știu ce să fac. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304 (XX); adresa: † Брашовѣно[м] и земли Бръси: *Brașovenilor și țării Bârsei. — Arh. No. 306; Mil. No. 8.*

1432.

XXII.

† Іѡанъ Александръ воевода и господинъ вьсеи земли Ѹггровлахїискои, пишет господство ми мнѡгѡ здравїе и поклоненїе гостем и прїателем господства ми, Брашовцѣм вьсѣм, великым же и малим, и тѹзи да знаете, понеже сѫ нарокω господина ми кралѣ ꙗко сѫ доишли Молдовци д҃ стегови, и не текль нї един ѿт них; нинѣ идѫ сам на них, сѫ молитвѫ господина ми кралѣ. Тѡгѡ радї ви говорѫ и молѫ ви, да ми поможете съ лѫковы, съ стрѣлы, съ ѡрѫжїем, съ що можете. И богъ ви веселит.

Ioan Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune oaspeților și prietenilor domniei mele, Brașovenilor tuturor, mari și mici, și să știți că din porunca domnului meu craiului au venit patru steaguri de Moldoveni, și n'a fugit nici unul din ei; acum mă duc eu însumi la dînșii, cu rugămintea domnului meu craiului. [1]) Deaceea

[1]) Asupra relațiilor lui Alexandru cu Moldovenii, v. Iorga, Studii și doc. III, p. XIV.

vă grăesc și vă rog să mă ajutați cu arcuri, cu săgeți, cu arme, cu ce puteți. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304 (XX); adresa: † Брашовцем вьсѣм: *Brașovenilor tuturor. — Arh. No. 305; Mil. No. 9.*

1432.

XXIII.

† Іѡ Алеѯандръ воевода и господинь вьсеи земли Ѹггровлахїиском, пишет господство ми Сибинцем вьсѣм, великим же и малим, мнѡгѡ здравїе, какото моим братїамъ. Тѡгѡ радї, добрѣ знаете, егда ме пѹсти господинь ми крал на влашкѫ землѧ, на моѫ ѡчинѫ (sic), и на кѡгѡ ме ѡстави, ꙗко да ми бѫдет въ неволи помощник. Никто ѡт них съ ѡчима не погледа на моѫ неволѧ, тъкмо наѹчи богъ Брашовѣне, добри людї, та послѹшахѫ реч господина кралѣ та доидоше съ своеми главами и стоахѫ съ мном въ неволи; понеже аще хтеше погинѫт сїази землѣ, и тїе щехѫ погинѫт, и землѣ господина ми кралѣ не щеше имети покои. Да защо сме стоꙗли противъ погани език, а вїе ни подвигате зли речи, како се ѡтметнѫхме ѡт господина кралѣ и дадохмо се Тѹрцем. Тѡгѡ радї нїе слѹжимо господинѹ кралю и свѧтомѹ венцѹ, и да сподоби богъ да сѧ приближит господинъ крал, да станемо прѣд ним; да кто ще слъгати, да мѹ ебе пьс женѫ и матере мѹ. Азе и поидох ѹ Тѹрци, поидох за моѫ неволѧ, и ѹчиних покои земи, колико ест ѡстанѫла, и вьсѣм вам, и извадих си г҃ хилїади робїе, а вїе говорите, понеже щѫ да плѣнѧ с Тѹрци земѧ господина ми кралѣ. Азе да не да богъ да плѣнѧ, нѫ щѫ слѹжит господинѹ ми кралю и вьсѣм хрїстїаном до моего живота, како се сѫм ѡбещал. И богъ ви веселит.

Io Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea tuturor Sibienilor, mari și mici, multă sănătate, ca unor frați ai mei. Deci, știți bine cum m'a trimes domnul meu craiul în Țara Românească, în ocina mea, și pe sama cui m'a lăsat ca să-mi fie de ajutor la nevoie. Nici unul dintre ei nu s'a uitat cu ochii la nevoea mea; numai pe Brașoveni, [ca pe niște] oameni buni [ce sânt], i-a povățuit dumnezeu și-au ascultat de vorba domnului craiului și-au venit cu capetele lor și-au stat lângă mine la

nevoie. [1]) Căci dacă va fi să piară țara aceasta, vor pierì și ei, și nici țara domnului meu craiului nu va avea liniște. Și fiindcă am stătut împotriva păgânilor, voi ne-ați scornit vorbe rele, că ne-am lepădat de domnul craiul și ne-am dat Turcilor. Dar noi slujim domnului craiului și sfintei coroane, și să dea dumnezeu să se apropie domnul craiul și să stăm înaintea lui; și cine va minți, să-i f... câinii pe nevastă-sa și pe mă-sa. Eu, dacă m'am dus la Turci, m'am dus de nevoea mea, și-am făcut liniște țării, câtă a rămas, și vouă tuturor, și mi-am scos trei mii de robi, iar voi ziceți că vreau să prad cu Turcii țara domnului meu craiului. Nu va da dumnezeu să prad eu, ci voiu sluji cât voiu fi în viață domnului meu craiului și tuturor creștinilor, cum am făgăduit. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală ca la No. 304, stricată; din legendă se cunoaște numai:]Ѡ ѦΛ[; *adresa:* † Сибиницем вьсѣм : *Sibienilor tuturor.—Arh. No. 302; Mil. No. 12.*

1432. — Scrisoarea e scrisă, probabil, pe vremea expediției turcești. Prin cuvintele «țara câtă a rămas» Alexandru face aluzie sau la teritoriul ocupat de Turci sau la partea stăpânită de Vlad Dracul; cf. Conduratu, Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad II. Drakul, Bukarest 1903, p. 61, nota 1.

XXIV.

† Іѡ Ѧлеѯандръ воевода и господинь вьсеи земли оугровлахиискои, пишет господство ми много здравїе братїам моим, Брашовѣном вьсѣм, и тѹзи ви давам ѹзнати: азы сѧ мѫчѣ, ıако да погасѧ ѡгнь ѡт вас, и не бѣше инако; нѫ хто ест ѹчиныл, да мѹ плати богь. Пръво донде Єтан снатаръ помеждѹ вас; азь допѹстих моа рѣч до вас, да ми го дасте, а вїе моа рѣч не послѹшасте. По том добѣже Тодоръ, ѹкравши кони влашкоь земли; азь допѹстых пак до вас, да ми го дасте, и ѡ том мѧ не слѹшасте. Ѧзь сѧ мѫчѣ за вас, да имате покои, и ваше робїее, що могох, ѡткѹпих, и колико робїе сѫт вь Никополи, азь порѹчихъ до Никополѣ, да их не ѡтведѫт далеко, до хде ихъ искѹпите. Того ради, толико добро ви чиним азь и мѫчѣ сѧ, да погасѧ ѡт вас ѡгнь, а вїе го самы запалѣте на ваших главах.

[1]) Poate să fie vorba de apărarea cetăților Giurgiu și Turnu, pe care le poseda încă Dan II, care însă curând după aceea se găsesc în mânile Turcilor. v. Iorga, Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe, București 1899, p. 85.

Тѹка ест помеждѹ вас Станчѹл и Татѹл и Васил и Ѹлан, да сѫт взели кони из моега двора; да аще любите миръ и покои ваш, допѹстѣте мы ихъ свѧзани. Аще ли ми их не допѹстите, не имате мира съ мном. Ино не щет быт.

Io Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate fraților mei, Brașovenilor tuturor, și iată vă dau de știre: eu mă muncesc să sting focul dela voi, și n'a fost altfel; iar cine a făcut, dumnezeu să-i plătească. Mai întâiu a venit Stan spătarul în mijlocul vostru; eu v'am trimes vorbă să mi-l dați, dar voi n'ați ascultat de vorba mea; apoi a fugit [la voi] Todor, după ce furase cai de-ai Țării Românești; eu am trimes iarăși la voi să mi-l dați; nici la asta nu m'ați ascultat. Eu mă muncesc pentru voi, ca să aveți liniște, și pe robii voștri, pe câți am putut, i-am răscumpărat. Și câți robi sânt la Nicopole, eu am trimes vorbă la Nicopole, să nu-i ducă departe, până ce îi veți răscumpăra. Deci, atâta bine vă fac eu și mă muncesc să sting focul dela voi, iar voi îl aprindeți singuri pe capetele voastre. Acolo in mijlocul vostru se află Stanciul și Tatul și Vasil și Ulan, cari au furat cai din curtea mea. Dacă vă place pacea și liniștea, trimeteți-i legați la mine; căci de nu mi-i veți trimete, pace cu mine nu veți avea. Altfel n'are să fie.

Monogram; pecete ovală, ca mărime și legendă identică cu No. 304; adresa: † Брашовѣном вьсѣм: *Brașovenilor tuturor. — Arh. No. 303; Mil. No. 13*

1432—1433. — Scrisoarea este dată, se vede, după năvălirea turcească din Iunie-Iulie 1432 în Transilvania, când voevodul Țării Românești a devastat, împreună cu Turcii, țara Bârsei și o parte din Săcuime și din scaunul Cohalmului; Brașovul și Sibiul n'au putut fi luate, și Turcii s'au întors cu pierderi. Iorga, Studii și documente III, pag. x; G. D. Teutsch, Geschichte der siebenbürger Sachsen, p. 104. Cf. Engel, Geschichte der Walachey, p. 168, și Por Antal és Schönherr Gyula, Az Anjou ház és örökösei, Budapest 1895, p. 580 și urm. Voevodul Țării Românești era atunci Alexandru; se pare însă că și Vlad Dracul stăpânea o parte de țară, căci la el face aluzie Alexandru prin cuvintele «iar cine a făcut (adecă cine a prădat cu Turcii împreună), dumnezeu să-i plătească.»

Concesiunile făcute de Alexandru Turcilor la 1432 — de sigur nu de bună voie — înduplecară pe Sigismund să-și fixeze și mai mult privirile asupra lui Vlad Dracul și să-l sprijinească de aci nainte cu mai multă stăruință.

Pe trei din boerii vrăjmași, amintiți în scrisoarea lui Alexandru, îi găsim, în acelaș timp sau mai târziu, pe lângă rivalul său: pe Tudor, cel mai de frunte dintre ei, la 20 Ian. 1432 («Thodor ur», Hurm. I, 2, p. 574), la 13 Aug. 1437

(жѹпан Тѹдwр, Miletič, DR., p. 333), la 2 Aug. și 8 Sept. 1439 (Arh. Stat.; Arh. ist. I, 1, p. 85, și E. Kałużniacki, Dokumenta, p. 28), la 30 Iunie 1441 (Arh. Stat.); pe Stanciul (nu știm care din cei doi: Stanciul Honoi sau Stanciul fratele lui Mircea) la aceleași date afară de 30 Iun. 1441; iar pe Tatul la 8 Sept. 1439 ca vornic mare (în locul lui Voico cel dela 1432 și 1437). În documentele dela 2 Aug. 1439 și 30 Iun. 1441 acesta este numit Tatul Sârbul; cf. doc. din 20 Ian. 1432: Rácz Tatul (nu Rácztatul). Pentru toți aceștia v. și hrisovul din 10 Aug. 1437, păstrat numai în traducere și publicat de N. Iorga, Studii și documente, VII, p. 47.

XXV.

† Iw Ялександрь воевода и господинь, пишет господство ми Брашовѣном въсѣмъ, великим же и малим, каxто моим братїам. Сего радї такози ви говорим: нека да доходѧт и вашь люде здє и наши тамо, а никомѹ криво да не бѫдет. Яще ли бѫдет нѣкоемѹ чловѣкѹ вашемѹ криво wт наших чловѣкъ, а вїего пѹстѣте да доидет, да мѹ ѹчиним право, понеже такози нї ест рѣчъ. И господство ми тѹзи пѹщам болѣрина ми Нѣгое и съ онѣмизи люде, що им ест криво wт вас и wт ваших люди, да ви говорѧ: аще любите да сте съ мном мирни, вратѣте варе що ест ѹ вас, и моим чловѣком криво да не бѫдет, понеже не можем ходит с лѫжами, тъкмо с правдом; да ни не проваждате съ празни рѣчи, каxто до нинѣ. И весели ви богь.

Io Alexandru, voevod și domn. Scrie domnia mea Brașovenilor tuturor, mari și mici, ca unor frați ai mei. Și astfel vă grăesc: să vie și oamenii voștri aici și ai noștri acolo, și nimănui să nu i se facă nedreptate. Iar dacă se va întâmpla vre-unui om al vostru vre-o nedreptate din partea oamenilor noștri, trimeteți-l pe acela să vie ca să-i facem dreptate, căci așa ne este vorba. Și trimete domnia mea acolo pe boerul meu Neagoe împreună cu acei oameni, cărora li s'a făcut nedreptate din partea voastră și a oamenilor voștri, și vă zic: dacă vă place să fiți în pace cu mine, dați îndărăt tot ce este la voi, și oamenilor mei nedreptate să nu li se facă, căci nu putem umbla cu minciuni, ci cu dreptate; și să nu ne mai purtați cu vorbe goale, ca până acuma. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304, ruptă, se cunosc numai literele Н *și* ОД; *adresa:* † Брашовѣном: *Brașovenilor.— Arh. No. 307; Mil. No. 10.*

1431—1433.

XXVI.

† Іѡ Ѧлеѯандрь воевода и господинь, пишет господство мiе гостем и прїателе́м господства ми, пръгарем ѡт Брашева, и такози ки ѡрисѹет господство ми, ıако тѹзи ест болѣрин господства ми жѹпан Ѧнтонїе по срѣдѣ вас; тѡгѡ радї го съмъ клел на вѣрѫ и на дѹшѫ господства ми, да доидет без никоѫ грижѫ къ господствѹ ми. Тѡгѡ радї да го ѡтпроводите съ честїѫ ѡт ваших рѫках, да доидет без никоѫ грижѫ къ господствѹ ми, по ѡризмѹ господства ми.

Io Alexandru, voevod și domn. Scrie domnia mea oaspeților și prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și astfel vă poruncește domnia mea: acolo, în mijlocul vostru, se află boerul domniei mele jupân Antonie, și m'am jurat lui, pe credința și pe sufletul domniei mele, că [poate] să vie fără nici o grije la domnia mea. Să-l petreceți dar cu cinste din mânile voastre, ca să vie fără nici o grije la domnia mea, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304. acoperită cu bumbac; adresa: † пръгарем ѡт Брашева: *pârgarilor din Brașov.—Arh. No. 310; Mil. No. 14.*

1431—1433. — Antonie îmi pare a fi aceeaș persoană cu Anton, cămărașul lui Vlad Dracul, dela care ne-a rămas o foarte interesantă scrisoare (Arh. No. 548) și pe care îl amintește Vlad Dracul în scrisoarea de sub No. XXXIII.

XXVII.

† Іѡ Ѧлеѯандръ воевода и господинъ въсеи земли Ѹггровлахїискои, синъ Мирчѣ великаго воеводѣ, пишет господство ми Брашовѣним въсѣм, великым же и малим, мнѡгѡ здравїе. Тѡгѡ ради и вїе знаете добре, понеже мои господинъ кралъ та ме не дръжи како ест дръжал Дана воеводѫ, нѫ ме ест прїѫл въ сина сръдечнаго, та сѫм имал надеждѫ да имам помощ и мнѡгѡ добро ѡт вас. Ѧ вїе моѫ реч не слѹшате, нѫ где да ест татъ и хѫсаръ, ѹ вас прибега, и храните мои вражмаше, що ıадѫт коморѫ вашинѫ ми и вистїаръ влашкои земли. Тѡгѡ ради, или ми даите вражмаша ми и добитѡк, или да си не жалѹвате на мене, понеже пѹстих ѹ господина кралѣ, да сѧ плачѧ ѡт вас; да еги ми доидет реч ѡт господина ми кралѣ, та по том да вие

не бѫдет жал. И тѫзи пѫстих болѣрина господства ми, жѫпана Димитра, да що ви речет, да го верѫете, понеже сѫт речи господства ми.

Io Alexandru voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Mircea al marelui voevod. Scrie domnia mea Brașovenilor tuturor, mari și mici, multă sănătate. Știți bine și voi că domnul meu craiul nu mă ține pe mine cum a ținut pe Dan voevodul, ci m'a luat drept fiu de suflet; am nădăjduit dar că voiu avea ajutor și mult bine dela voi. Dar voi nu ascultați de vorba mea, ci dacă e câte un hoț sau tâlhar, la voi pribegește; și hrăniți pe vrăjmașii mei, cari îmi mănâncă averea părintească și visteria Țării Românești. Deci, sau îmi dați pe vrăjmașul meu și averea mea, sau să nu vă jeluiți împotriva mea că am trimes la domnul craiul, să mă plâng de voi; și când îmi va veni vorbă dela domnul meu craiul, atunci să nu vă pară rău. Și iată am trimes pe boerul domniei mele, pe jupân Dimitru, și ce vă va spune el, să-l credeți, căci sânt cuvintele domniei mele.

Monogram; pecete ovală (3.3 + 2.6 cm.), stricată; după urmele câtorva litere pare identică cu cea de sub No. XIX; adresa: † Брашовѣнωм вьсѣм: *Brașovenilor tuturor. — Arh. No. 308; Mil. No. 6.*

1431—1433. — Vrăjmașul de care vorbește Alexandru nu poate fi altul decât Vlad Dracul. Cf. și Conduratu, l. c., p. 60, nota 2.

XXVIII.

† Iω Алеѯандрь воевода и господинь, пишет господство ми пьргарем ωт Брашев любезное херетисаніе, и такози ви просим: тѫзи вь кои чѣс доидет болѣрин господства ми Петрь Мань, да мѫ дасте чловѣка добра, да го проводит вь Ωраде. И ако сте приꙗтели наши, да ино да не сторите.

Io Alexandru, voevod și domn. Scrie domnia mea pârgarilor din Brașov heretisire cu dragoste, și așa vă rog: îndată ce va sosi acolo boerul domniei mele Petru Man, să-i dați un om bun care să-l petreacă până la Orade. Și dacă ne sânteți prieteni, altfel să nu faceți.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304, cu legenda: [✱] IΩ АЛЄѮАНД[РЬ В]ОЄВО[Д]А; *adresa:* † пьргарем Брашевьским: *pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 301; Mil. No. 11.*

1431—1433. — Petru Man este probabil identic cu «Petrus Manus Vellachus, habitator Ihuihave (Suczavie)», despre care se vorbeşte într'o acordare de represalii genoveză contra Moldovei, la 1452. El era, pela 1449—51, supus al domnului moldovenesc Bogdan II şi făcea, între altele, negoţ cu piper la Cetatea Albă. Iorga, Acte şi Fragmente III. p. 27—29. Fusese, se vede, între 1431—1433, în slujba lui Alexandru-Aldea.

XXIX.

† Іѡн Ѧлеѯандръ воевода и господинь въсеи земли ѹгровлахїиской, синь Мирча воеводѹ, пишет господство ми Братѹлѹ Сѹмариновѹ, и такози ти ѡрисѹет господство ми: тѹка що си ѹзѧл кѡн Лалѹ, поскоро да мѹ го вратиш; инако да не смѣешъ ѹчинити, по ѡризмѹ господства ми.

† Ion Alexandru voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei, fiul lui Mircea voevod, scrie domnia mea lui Bratul al lui Sumarin şi astfel îţi porunceşte domnia mea: calul lui Lalu, pe care l-ai luat acolo, iute să i-l dai îndărăt; altfel să nu cutezi a face, după porunca domniei mele.

Monogram ; pecete ovală (3.3 + 2.6 cm.), pusă înlăuntrul scrisorii, la mijlocul monogramului, şi fără hârtie deasupra; se vede că a fost bumbac peste ea; legenda: ✱ ІѠѦНЬ ѦЛЕѮѦНДРЬ ВОЕВОДѦ.—*Acad. Rom.* $\frac{201}{XXI}$; *reproducţie fotolitografică la D. Sturdza, Doc. dela Wiesbaden, pl. III; ibid., p. 9, traducerea d-lui B. P. Hasdeu.*

1431—1433.

XXX.

† Ѡдъ воеводе влашкога, господара, Миръчина сина, ѡдъ Ѧлъде воеводе, надръшпанѹ и Разгонъ Ищъванѹ, Тъмишваръскомѹ шпанѹ, много поклонение вашои милости. Многищъ съм ѥ вам порѹчил ѥре [1]) те Тѹръци истином доити на Ѥръделъ, и да знашъ ѥре и истином дошла [2]); и многищи порѹчевах да допѹстишъ воискѹ и съ шном цѣсара [3]) Чалапинѹ. И да знашъ що е воиске ҃з десет хил. и ҃д, и да знашъ, не сѹ справни юнаци, все сѹ млади момъци и все сѹ деца и жене; не има кто се би за ѡрѹжие похватиѡ, не ни половица добрех юнакъ. Зна ваша милостъ како

---

[1]) Scris aci şi în alte câteva locuri de mai jos aşa, că s'ar putea ceti şi ире.

[2]) Am aştepta дошли.

[3]) Orig. ц҃ра.

ходихъ к Мҝратҝ [1]) къ царҝ и како се съ шнимъ клеχ и како съ шним беседоваχ; все съм дал ҝзнати вашои милости ҝ ст[р]аχҝ [2]). Що ҝчиниχ ҝчиниχ, и пондоχ к немҝ [3]); все тои ҝ страχҝ [4]) ҝчиниχ, юре ми землҝ ҝзеше, и почеше ми се до главе χватати, и дал съм боларъскҝ децҝ тамо. И шкон да зна ваша милостъ, Тҝръци все мою землҝ расипаше, верѡмъ и клетво[м] кҝнҝчи се и вером примаючи. И да зна ваша милостъ, ако че донти шван воиска на Юръдел [5]), и ю чҝ съ шномъ; а коли ю съ шномъ не дондҝ, а ю чҝ Ялъвҝла съ шном допҝстити, тако ми бога и тако ми вере; покле ваша воиска донде, [въ] тъи чем час ю своюм воискомъ на странҝ такои шдстҝпити. Многицѣ сҝ Тҝръци мене преварили, да ю чҝ съга такои ҝчинити, богъме, како да иχ ни корен не шстане. Що съм се и ю заклеѡ господинҝ кралҝ и вашои милости инемъ племенитемъ лҝдем, да би шнаи клетва, шнаи [6]) вера мене ҝχватила, ако чем ино ҝчинити, и ако чемъ ю забити кралевъ χлебъ и сол, и ако чем ю вам зломислити инемъ [7]) властелом и вашои земле, тако ми шчине [8]) и вере и мое главе; инако не чҝ ҝчинити, лиχо такои, какото ви съмъ ҝ книзе ҝписал. И тои ти говорим, що можешъ наискоре и цара Чалапиҝ пҝстити с воискомъ, допҝсти га, ере чем ю сам сам ҝчинити, да донде половица швеи воиске къ Чалапие; и такои χоте ҝчинити, да дадҝ сами Ѹрҝмелискога господара и Х[а]мъзҝ господара, покле донде Чалапи, и за тои сҝ кръсмали [9]). Ѿд Молъдова сҝ просил(и) помочъ; до сенова, що ю мислимъ господинҝ кралҝ, то и молъдовъски господаръ. Знамъ юре и ҝ Чалапие велика воиска, тере че по лъкҝ съ шномъ донти; нҝ скоро да пҝсти Чалапи своега чловѣка; шва мамо на поспеχ; ю чем наҝчити, како че донти с воискомъ. Знамъ юре че помочи богъ χристианомъ, покле донде Чалапи. И шван книга писана е ҝ Бозеҝ.

† И да ти богъ ҝмножи лѣта и годинe.

---

[1]) Corectat din Мҝратъ.
[2]) Orig. стаχҝ.
[3]) Corectat din темҝ.
[4]) Corectat din стаχҝ, adăogându-se un р care trece peste т.
[5]) S'ar putea ceti și Иръдел; în analele sârbești se găsește însă forma Ердѣль.
[6]) Orig. pare a avea инаи.
[7]) Orig. инемъ.
[8]) După шчине urmează главе, șters de scriitor.
[9]) Corectat din кръсмам.

Dela voevodul și domnul romănesc, fiul lui Mircea, dela Alde voevodul, nadorșpanului [1]) și lui Razgon Iștvan, șpanului de Temișoara [2]), multă închinăciune domniilor voastre. De multe ori v'am trimes eu vorbă că Turcii au să vie cu adevărat împotriva Ardealului, și să știi că cu adevărat au și venit; și de multe ori ți-am trimes vorbă să pornești oastea și împreună cu ea pe împăratul Cealapie. Și să știi că sânt oști 74.000, dar să știi că nu sânt voinici de ispravă; toți sânt băeți tineri, toți sânt copii și mueri; n'are cine să pue mâna pe arme, nici jumătate nu sânt voinici buni. Domnia ta știi cum m'am dus la Murat împăratul și cum m'am jurat cu el și cum am vorbit cu el; toate le-am dat de știre, cu frică, domniei voastre. Ce-am făcut am făcut și m'am dus la el; toate astea cu frică le-am făcut, căci mi-au luat țara și-au început să se apuce de capul meu, și-am dat copii boerești acolo. Și asta s'o știe domnia voastră: Turcii mi-au risipit toată țara, după ce se juraseră cu credință și cu blestem și primiseră credință. Și să știți domnia voastră că va veni acea oaste asupra Ardealului și că voiu fi și eu cu ea; iar de nu voiu veni eu cu ea, voiu trimete cu ea pe Albul, pe dumnezeul meu și pe credința mea; și când va sosi oastea voastră, eu în ceasul acela mă voiu da cu oastea mea la o parte [părăsindu-i]. De multe ori m'au înșelat Turcii pe mine; acum vreau să le fac și eu tot așa; pe dumnezeul meu că nu va rămânea nici sămînță de ei. Ceea ce am jurat eu domnului craiului și domniilor voastre celorlalți nemeși, să mă bată jurămîntul acela și credința aceea, de voiu face altfel și de voiu uita pâinea și sarea craiului și de voiu avea vre-un gând rău asupra voastră asupra celorlalți boeri și asupra țării voastre; mă jur, pe ocina mea și pe credința mea și pe capul meu, că altfel nu voiu face, decât așa cum v'am scris în carte. Și așa îți grăesc ție: de poți să trimeți cât mai iute pe împăratul Cealapie cu oaste, trimete-l, căci voiu face eu, singur singurel, să treacă jumătate din oastea aceasta la Cealapie. Și vor să facă așa ca să dea ei înșiși pe begul Rumeliei și pe begul Hamza, îndată ce va veni Cealapie, și deaceea au zăbovit. Dela Moldova au

[1]) Ung. nádorispán, comes palatinus. Era pe atunci celebrul Nicolaus de Gara, mort la 1434. Fessler, Geschichte von Ungarn, II, p. 380, 396.

[2]) Ung. Temesvár (Тѣмишварѫ). — Ștefan Rozgonyi luase parte la expediția lui Sigismund contra lui Radul Praznaglava din 1427. N. Iorga, Convorbiri Literare, an. XXXIV, p. 427.

cerut ajutor, dar, până acum, ceea ce doresc eu domnului craiului, tot aceea și domnul Moldovei. Știu că și Cealapie are oaste mare, și că încetul cu încetul ea va veni cu el; dar să-și trimeată Cealapie de grabă pe omul său; asta ne este de grabă; îl voiu învăța eu cum să vie cu oastea. Știu că va ajuta dumnezeu creștinilor până ce va sosi Cealapie. Și această carte este scrisă în Buzău.

Și dumnezeu să-ți înmulțească anii și zilele.

Monogramul lipsește; pecetea e ruptă; scrierea e o cursivă sârbească din sec. XIV—XV, foarte neregulată și grea de cetit; adresa: † дѡ надръшпана и дѡ [1]) Разгонъ Иіръвана, Тъмишваръскога шпана: *către nadorșpanul și către Razgon Iștvan, șpanul Temișoarei. — Arh. No. 512.*

1432. -- Scrisoarea aceasta este foarte importantă; ea aruncă o lumină nouă asupra evenimentelor din an. 1432, când domnea în Țara Românească Alexandru-Aldea «fiul lui Mircea», care în primăvara acestui an se pregătea. împreună cu Alexandru cel Bun al Moldovei, să respingă invaziunea turcească ce avea să se reverse asupra țării în vară și să se întindă și asupra Trasilvaniei. Alexandru-Aldea se dusese în Moldova de jos și luase înțelegere cu voevodul acestei țări, care avea, cum se vede din scrisoare, aceleași sentimente de prietenie pentru regele Ungariei, ca și dînsul: ea e dată din Buzău, la întoarcerea sa.

Aldea își făcuse în 1431 pace cu Turcii și dăduse ostateci lui Murad, după ce Turcii dela Dunăre îi pustiiseră țara.

El e silit totuși să meargă cu Turcii lui Murad în Transilvania și să prade împreună cu aceștia țara Bârsei (Iunie 1432), fără voie, se pare, căci în scrisoarea sa către comitele palatin al Ungariei și către Rozgonyi Ștefan, care pe atunci era comite de Temișoara [il găsim în această calitate între anii 1431 și 1438: vezi scrierea citată a lui Pór Antal și Schönherr Gyula, p. 568 și urm., și doc. din 1431 reprodus tot acolo în facsimile și transcriere; Gelcich, Diplomatarium relationum reipublicae ragusinae cum regno Hungariae, Budapest 1887, p. 419: Razgogn Stephanus, magnus comes Temesvari], el se oferă, spre a se răzbuna pe Turci, să-i trădeze. Planul lui era să i se trimeată din Ungaria, ca colaborator al acestei trădări, cunoscutul pe atunci pretendent la tronul lui Murad David Celebi, Cealapie—Cealapi, cum îi zice dînsul, Zelapia, Zellapia, Chalapia, Chalopya din izvoarele latinești contimporane. Acesta era un fiu al lui Murad Orbul [fratele lui Murad II], care se refugiase în Ungaria și pripășindu-se pe lângă Sigismund căpătase niște domenii prin Banat, unde trăia pela 1432. Aldea spera să poată îndupleca o parte din armata neregulată a lui Murad să facă o defecțiune în favorul lui Cealapie.

Planul n'a izbutit. Pe Cealapie îl găsim rătăcind, cu patru ani mai târziu, la 1436, tot ca pretendent și încercând să năvălească în provinciile lui Murad II cu ajutor dela Raguzani. Se afla prin Dalmația de nord sau prin Banat, când Raguza îi refuza ajutorul. Cereri de aceeaș natură sânt refuzate de ea și la 1441. El moare în

[1]) Orig. are în amândouă locurile ѡ̃.

Ungaria înainte de 1453. N. Iorga, Notes et Extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV siècle, vol. II, p. 336—337, 384, în special nota 2 dela p. 337.

Albul se constată şi de aci, ca şi din scrisorile lui Vlad Dracul, ca boer credincios al lui Aldea şi locotenent al lui. În hrisovul din 17 Noemv. 1431 pentru mânăstirea Dealului (Arh. Stat.) el e citat cel dintâiu printre boerii martori.

Din alte izvoare se ştie că nu beglerbegul Rumeliei, pe atunci «bassa Sarzibeg», ci al Anatoliei a făcut incursiunea în țara Bârsei (Iorga, Studii şi doc. III, p. x). Acesta era însuş Hamza, care la Dech. 1431 e numit «Hamza beg, voevod de Anatolia» [era frate cu Baiazet paşa]. Iorga, Notes et Extraits II, p. 303.

Închinarea lui Alexandru-Aldea către Turci la 1431 şi participarea lui la expediția din 1432 sânt confirmate de o scrisoare din 3 Iulie 1437: dominus Vlachorum, prout alias corone vestre deteximus, fuit ad Portam dicti domini Omarat Teucer et se suo subiecit dominio, ac cum gentibus suis fertur fuisse cum dicto Teucrorum exercitu. Gelcich, Diplomatarium, p. 374. Cf. şi scrisoarea lui Sigismund către Sibieni din 21 Sept. 1433 (copie la Acad. Rom.).

XXXI.

În arhivul Braşovului se găsesc dela Alexandru încă două scrisori necomplete, sub NNo. 300 şi 309; din cea dintâiu lipseşte cam a cincea parte din dreapta, unde hârtia e ruptă, iar dintr'a doua s'a păstrat tocmai jumătate. Una este o missivă (de trei şire), prin care Alexandru înştiințează pe Braşoveni că trimete la ei pe sluga sa Dieniş; a doua, al cărei înțeles nu e tocmai sigur, pare a fi o poruncă (de opt şire) a domnului cătră un sat Boruşa[ni], care nu voia să asculte de stăpânul său, boerul Voico; ar putea să fie Borşanii din județul Putna, dar acesta nu aparținea Țării Româneşti (v. Marele Dicționar geografic al României, vol I, p. 541—542). La No. 300 s'a păstrat şi pecetea; e ovală (c. 3 + 2 1/2 cm.), fără hârtie deasupra, şi din legenda ei se cunosc numai literile РЬ din АЛЄѮАНДРЬ. — Dau aci textul amândorora, cu unele întregiri, ce nu mi se par prea hazardate; semnul || arată marginea scrisorilor.

† Іѡн Алеѯандрꙁ воевода и господинь, синь Мирча воеводꙋ, пишет господство ми вне Брашовенѡм, вꙁсемꙁ пръгаремꙁ, великим же и малимꙁ, и [пꙋстиꙋ тамо] нашега слꙋгꙋ, да що изречет кꙁ вамꙁ Диениш, да го верꙋ[е]те; речи [сꙋт наши].

† Іѡ Алеѯандрь воевода, милостїа [божїеа господинь].

† Брашовеном всем.

Ion Alexandru voevod și domn, fiul lui Mircea voevod. Scrie domnia mea vouă Brașovenilor, tuturor pârgarilor, mari și mici, și trimet acolo pe sluga noastră, și ce va spune către voi Dieniș, să-l credeți; sânt vorbele noastre.

Io Alexandru voevod, din mila [lui dumnezeu domn].

Brașovenilor tuturor.

† Іѡ Ѧлександрь воевода и господинь вьс[сеи земли Ѹгровлахїиской], ||пишет господство ми до вас Борѹша[нь..... и та] кози ви ѡрисѹет господство ми, ꙗко п[.....] и мнѡгѡ послѹжившомѹ по кѫ[.....] жѹпанѹ Воикѹ, ꙗко да мѹ с[те послѹшни .....], ||понеже мѹ сте стара ѡчина п[рава ..... послѹ]шате и почитате колико[.....]. Ино да нѣст, по ѡризмѹ господства м[и].

† Іѡ Ѧлеѯандрь вѡевѡда, [милостїѧ божїеѧ господинь].

Io Alexandru voevod și domn [a toată țara Ungrovlahiei], scrie domnia mea vouă Borușa[nilor ..... și] astfel vă poruncește domnia mea, ca ..... și celui ce mult mi-a slujit pe ..... jupânului Voicu, ca să-i fiți lui [ascultători ....], căci îi sânteți veche și dreaptă moșie ..... să-l ascultați și să-l cinstiți cât ..... ; altfel să nu fie, după porunca domniei mele.

Io Alexandru voevod, [din mila lui dumnezeu domn].

Vlad I Dracul.

(c. 1431—1433 în luptă cu Alexandru-Aldea. 1433—1446 singur) [1]).

XXXII.

† Іѡ Влад воевода и господинь, пишет господство ми много здравїе вьсѣм прьгарем Брашовьским. Тѹзи вие сами добрѣ знаете, чѣ ест прѣложил господинь кесар на мене, да чювам сиѫзи краинѫ, и безь моѫ волѧ да не имате мир сь влашкѫ земѧ. Ѧ господство ми за вашѫ волѧ азь ви ѡслободих, ꙗко да сѧ храните и да имате мир, щѡ ест по срѣдѣ людї, а щѡ ест по горѣ и по планинах, а вие нѣсте никомѹ дльжны да их

---

[1]) D-nii Gr. G. Tocilescu (Manual de istoria Românilor, ed. 2, p. 171) și D. Onciul (în cursul său; cf. Convorbiri Literare, an. XXXVII, p. 227) îi dau acești ani; se pare însă că tronul l-a ocupat întâiașdată prin Ianuarie 1432, căci scrisorile dela 1431 sânt date toate din Transilvania. Alexandru-Aldea apucase să ia tronul înaintea lui Vlad, și anume după 30 Ian.1431, când domnea încă Dan II. Din 17 Noemvrie avem o danie a lui către mânăstirea Dealului (orig. în Arh. Stat., copie în condica mânăstirii Dealului dela Acad. Rom., f. 177, cu data greșită de 27 Noemvrie).

пазите. Я вие нѣсте менѣ и моим слꙋгам добромислѫци, що си на вьсѣк денъ проливаѫт кръви за вас за вьсѣх. Нѫ защо г(о)сте чюле господство ми чѣ идѫ господинꙋ ми кесарю, а вие сте запрѣтиле вашим злим людемъ, та гонѧт слꙋги господства ми, и взѧле им сѫт кони и вьсе, що сѧ ѡбрѣле ꙋ них. За този да ви нѣ ест жал, чѣ господство ми не щѫ ѡставити моѫ слꙋги въ пагꙋбѫ, нѫ за едно имам взѧти ѡт вас двоинѫ и помного. И що речет слꙋга господства ми Володер, да вѣрꙋете; мои сѫт рѣчи. И богъ ви даст здравїе.

† Іѡ Влад воевода, милостїѧ божїеѧ господинь.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate tuturor pârgarilor din Brașov. Știți bine voi înșiși că domnul chesarul [1]) m'a însărcinat pe mine să păzesc această margine [2]), și fără voea mea să nu aveți pace cu Țara Românească. Domnia mea v'am slobozit totuși, după voea voastră, să vă hrăniți și să aveți pace în mijlocul oamenilor; cât pentru munte și plaiuri, voi nu sânteți datori nimărui să le păziți. Dar voi nu-mi vreți binele nici mie, nici slugilor mele, care își varsă sângele lor pe fiece zi pentru voi toți. Și pentrucă ați auzit că domnia mea mă duc la stăpânul meu chesarul, ați poruncit oamenilor voștri răi să gonească pe slugile domniei mele, și le-au luat caii și tot ce au găsit la dînșii. Deci, să nu vă pară rău, dacă domnia mea nu voiu lăsa pe slugile mele în pagubă, ci pentru una voiu lua îndoit și întreit dela voi. Și ce va spune sluga domniei mele Voloder, să credeți; sânt cuvintele mele. Și dumnezeu să vă dea sănătate.

Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă (c. $2^1/_2$ cm. in diam.), fără hârtie deasupra, cu legendă latină în litere gotice foarte fine: + IOAN + WLAD. WAYVOD[A]; *figura din mijloc e ruptă; adresa:* † пръгарем Брашовьскимъ : *pârgarilor Brașoveni.—Arh. No. 168; Mil. No. 34.*

1430—1431.—Scrisoarea pare a fi din Dechemvrie 1430 sau Ianuarie 1431, înainte de plecarea lui Vlad Dracul la Nürnberg. Aci se afla el prin Fevruarie 1431. Cf. Conduratu, l. c., p. 58, nota 5.

[1]) Așa e numit împăratul german, der Kaiser, în doc. noastre vechi; царь i se zicea numai sultanului turcesc.

[2]) E vorba de plaiurile de lângă trecătorile Branului, Prahovei și Teleajenului.

XXXIII.

† Іѡ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми много здравие и поклонение вьсѣм прьгарем Брашовским, и тѹзи ви дават господство ми ѹ знание, понеже ветхи дѹкати метнѫхѫ Сибинѣне; того радї и вие помного с ними да не ходите, чѣ кого найдѫ, чѣ ходит съ ветхи дѹкати, зло мѹ щѫ ѹчинит. И мир съ Власи да не чините; аще ли ѹчините, да знаете, азъ развали ви щѫ мир. И по том ви прося: имам кола тѹка, що смъ реклъ да ми ѹчинѧт, подспѣшате ми их и потрѹдѣте ся за мене та ми их довезѣте до Кохалмъ, а Кохалмѣне их щѫт довести до мене. Я искѹт щет платит Янтон камараш. И богъ ви даст здравие.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune tuturor pârgarilor din Brașov, și iată vă dă de știre domnia mea că Sibienii au lăpădat ducații cei vechi; deci și voi să nu mai umblați cu ei, căci de voiu afla pe cineva că umblă cu ducați vechi, am să-i fac rău. Și pace cu Românii să nu faceți; iar de veți face, să știți că am să vă răstorn pacea. Și apoi vă rog: am niște cară acolo, pe care am zis să mi le facă; dați zor cu ele și osteniți-vă pentru mine și mi le aduceți până la Cohalm, iar Cohălmenii le vor aduce până la mine. Și prețul îl va plăti Anton cămărașul. Și dumnezeu să vă dea sănătate.

Monogram (cu Іѡн*); pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., stricată; adresa:* † прьгарем Брашовским: *pârgarilor Brașoveni.— Arh. No. 169; Mil. No. 35.*

1431.—Scrisoarea este dată probabil din Sighișoara, în ultimele luni ale anului 1431, înainte de scoborîrea lui Vlad Dracul în Țara Românească la 1432. La 20 Ian. 1432 el se afla în Târgoviște (Hurmuzaki I, 2, p. 574); pela 8 Fevruarie 1431 era la Nürnberg, însoțit de un «marescalcus», poate de vornicul Voico de mai târziu, și dădea de acolo o diplomă minoriților din țara sa (Hurmuzaki I, 2, p. 749—750; cf. Iorga, Studii și doc. III, p. xxxv). — Anton cămărașul, dela care ne-a rămas scrisoarea de sub No. arh. 548, este jupânul Antonie, pe care Alexandru, rivalul lui Vlad Dracul, îl roagă, prin scrisoarea de sub No. arh. 310 (XXVI), să se întoarcă la dînsul.

XXXIV.

† Іѡ Влад воєвода и господинъ, пишет господство ми много здравиє и поклонениє сѫдцꙋ ѡт Брашов и въсѣм пръгарем Брашовским. Тꙋзи да знаєте, чѣ додохѫ людїє ѡт влашкѫ зема та ми казахѫ, чѣ Ѧлдѣ ест ꙋмрѣл; ако нѣ[ст] ꙋмрѣл, єщє ест сосал злѣ и ꙋмрѣ щет. Того радї ви проса, [к]ахто моих братїѫ и добри приꙗтеле, даите ми и вие помощ и подѣте с мене; ѡставит ви щѫ ꙋ краи горѣ, азъ щѫ поти на них съ мож глотѫ. Ѧщє ми бѫдет неволѣ, азъ са щѫ вратит къ вам, ащє ли богъ поможет, какото имам надеждѫ, чѣ немат кто да ми стоит на прѣд, а вие щет(е) доти по готовꙋ. И Шѫгишорѣне идѫт с мене.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune judeţului din Brașov și tuturor pârgarilor Brașoveni. Iată să știţi că au venit oameni din Ţara Românească și mi-au spus că Aldea a murit, sau dacă n'a murit [încă], a sosit rău și are să moară. Deaceea vă rog ca pe niște fraţi și buni prieteni ai mei, daţi-mi și voi ajutor și veniţi cu mine; am să vă las sus la margine, iar eu voiu merge cu gloata mea împotriva lor. De mi se va întâmpla vre-o nevoie, mă voiu întoarce la voi, iar de-mi va ajuta dumnezeu, precum am nădejde, căci n'are cine să-mi stea în potrivă, voi o să veniţi pe de-a gata. Și Șăghișorenii merg cu mine.

Monogram; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., cu legendă latină: [S. I]OANI + WL[AD + WA]YVODA *(cf. No. 177=XXXVII); adresa:* † пръгарем Брашовскимъ: *pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 170; Mil. No. 36.*

1431, din ultimele luni, când Vlad petrecea în Ardeal, pela Sighișoara; Aldea-Alexandru fusese, se vede, la Turci și se întorsese greu bolnav, iar în ţară ieșise zvonul că e pe moarte. Cf. Conduratu, l. c., p. 61, nota 1.

XXXV.

† Іѡ Влад воєвода и господинъ, пишет господство ми много здравие пръгарем Брашовским, и тꙋзи ви давам ꙋ знание, ꙗко що бесѣдꙋете с мене а вие не дръжите, нѫ проваждате мѣд ꙋ Ѧлдѣ и ꙋ Ѧлбꙋла. Того радї тꙋзи ест бил мои болѣрїн ꙋ шпан(а) и вашъ чловѣк Петрꙋ, та ви щет казат како ест реклъ шпан, да идет мѣд ꙋ камарѫ кесаревѫ, како ест рѣч господина ни

кесарѣ. Тѣм радї тѫзи пѫщам слѫги господства ми Iwнѫш и Станислав и Нанеш; ѫ кого наидѫт мѣд, да мѫ постават денъ, да ѫ wтнесет ѫ харагиѫ, а що мѫ бѫдет право да мѫ сѧ платит; а кто не щет занести мѣд ѫ камарѫ кесаревѫ, на инѫ странѫ да не бѫдет волен да ѫ wтпроводит, нѫ да ест заложена, чѣ ѫ вземет кесар. Аще ли ѫ wтпроводит ѫкрадом, да си главѫ изгѫбит. И варе колико людї сѧ находѧт wт Молдов(а), ни един wт них да не wставите да излѣзет изъ ваших рѫкѫ, чѣ их запират господинъ кесар и шпан съ своим повелѣнием, до где доидѫт наши поклисѣри wт Молдов(а). Ино да нѣст. И богъ ви даст здравие.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate pârgarilor brașoveni, și iată vă dau de știre că de cele ce vorbiți cu mine voi nu vă țineți, ci duceți aramă lui Aldea și lui Albul. Deaceea, boerul meu și omul vostru Petru au fost la șpanul; ei vă vor spune cum a zis șpanul că arama are să meargă la cămara chesarului, precum este porunca domnului nostru a chesarului. Deci, trimet acolo pe slugile domniei mele Ionăș și Stanislav și Naneș; la cine vor găsi ei aramă, să-i puie soroc s'o ducă la haraghie [1]), și ce va fi cu dreptate să i se plătească; iar cine nu va duce arama la cămara chesarului, într'altă parte să n'aibă voie a o duce, ci să rămâie zălogită, ca s'o ia chesarul. Iar dacă o va trece pe ascuns, capul să și-l piarză. Și ori câți oameni din Moldova s'ar afla printre voi, pe nici unul din ei să nu-l lăsați să iasă din mânile voastre, căci îi oprește domnul chesarul și șpanul cu porunca lor, până ce vor veni solii noștri din Moldova. Altfel să nu fie. Și dumnezeu să vă dea sănătate.

Monogram (cu Iwн*); pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., fără hârtie deasupra, ștearsă; pare identică cu cea dela No. 177 (XXXVII); adresa:* † пръгарем Брашовскым*: pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 152.*

1431. — «Șpanul» este comitele Săcuilor. Despre misiunea solilor lui Vlad în Moldova nu știm nimic preciz. Poate că el voia să ia informații asupra intențiilor lui Alexandru cel Bun, al cărui vornic se apropiase, prin Iunie 1431, cu numeroase trupe de Țara Românească și pela 2 Iulie se afla la Putna. Iorga, Studii și doc. III, p. XIII. Cf. NNo. XXXII și XXXVII.

---

1) E vorba de cămara (kamera, germ. Kammer, Münz-Kammer) lui Sigismund în care se băteau bani și pentru Țara Românească.

XXXVI.

† Іѡ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми много здравїе и поклонение вьсѣм пръгарем Брашовъским, великим же и малим, и тꙋзи щет доит слꙋга господства ми Іѡнѫш Влах посрѣдѣ вас. Того радї, варе що ви речет, да го вѣрꙋвете, понеже сѫт истынни рѣчи господства ми. И богъ ви даст здравие.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune tuturor pârgarilor din Brașov, mari și mici, și iată va veni acolo printre voi sluga domniei mele Ionăș Românul; deci, orice are sä vă spue, să-l credeți, pentrucă sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă dea sănătate.

Monogram; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., ștearsă, dar identică cu cea dela No. precedent; adresa: † пръгарем Брашовскым: *pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 146; Mil. No. 76.*

1431.—Scrisoarea e din acelaș timp cu NNo. arh. 152, 163, 168, 169, 170; toate par a fi scrise de aceeaș mână. Miletić a atribuit-o greșit lui Vlad Țepeș, ca și pe cea de sub No. arh. 147 (nu 174).

XXXVII.

† Іѡан Влад воевѡд(а) и господинь, пишет господствѡ ми моим дѡбрїмь прїателѣмъ, сѫдцꙋ и пръгарѡм Брашевскимъ, мнѡгѡ здравїе и поклѡненїе. И на тѡм да вам ест ꙋ знанїе, како дѡиде къ мнѣ мои слꙋга Влад и такози ми каза, како го вїе тѣрате и не давате мꙋ да чинит мою слꙋжбꙋ, що мꙋ съмъ ꙗ ѡставил, како где нахѡди Молдѡвене, да их хватат и да их ѡдират и да им ꙋзимат що нѡсет. Ѿти вїе дѡбрѣ знаете, како ꙗ пꙋстих моего слꙋгꙋ ꙋ Молдѡвѫ, а Молдѡвене го ꙋхватишѫ та го свезаше и ѡтпꙋстише го Ꙗлде и Ꙗлбꙋлꙋ, и що съмъ ималъ моѫ мархѫ ꙋ Молдѡве, све ми ꙋзеше. Съга моего слꙋгꙋ хѡкꙋ ѡткꙋпити ѡт Ꙗлде и ѡт Ꙗлбꙋла, а ѡни ми прѡсе за него помнѡгѡ ѡт хїлїадѫ златех флѡрин. Тѡгѡ ради съмъ ꙗ ѡставил моего слꙋгꙋ Влада, да хвата Молдѡвене и да им ꙋзимат що нѡсет. За тѡгѡ ради молимъ вас, ѡставете с мирѡм моего слꙋгꙋ, нека да чинит мою слꙋжбꙋ, що мꙋ съмъ ꙗ ѡставил. Ꙗко ли го не ѡставите с мирѡм, то и дѡбрѣ да знате, ѡти ми ест велми

жал на вас, нъ ми се мнит, шти щет и вам жалъ бити. И щото е ѹзел мои слѹга Влад шт Сакалѡш Андрѣиаша, шт тогози нищо да не гевасите, нѫ где тшгш ест шставил мои слѹга Влад, тѹи да стшитъ, дш где се iа с вами състанѫ. Ѹ тшм инш да нестъ, по шризмѹ господства ми.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, judeţului și pârgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Și să vă fie de știre că a venit la mine sluga mea Vlad și-mi spune că-l urmăriţi și nu-l lăsaţi să-mi facă slujba cu care l-am însărcinat, că ori unde ar afla Moldoveni, să-i apuce și să-i jupuească și să le ia tot ce ar purta [cu sine]. Căci știţi bine cum am trimes eu o slugă a mea în Moldova, iar Moldovenii l-au prins și l-au legat și l-au dat pe mâna lui Aldea și a lui Albul, și marfa ce am avut-o în Moldova, toată mi-au luat-o. Acum vrând să răscumpăr pe sluga mea dela Aldea și dela Albul, ei îmi cer pentru el mai mult de o mie de florini de aur. Deaceea l-am lăsat eu pe sluga mea Vlad să prinză pe Moldoveni și să le ia ce vor purta [cu sine]. Deci vă rog, lăsaţi în pace pe sluga mea, ca să-mi facă slujba cu care l-am însărcinat. Iar de nu-l veţi lăsa în pace, atunci bine să știţi că-mi pare foarte rău de voi, dar socotesc că și vouă are să vă pară rău. Și cele ce le-a luat sluga mea Vlad dela Sacaloș [1]) Andreiaș, din acelea nimic să nu gustaţi, ci unde le-a pus sluga mea Vlad, acolo să rămână până ce mă voiu întâlni eu cu voi. În aceasta altfel să nu fie, după porunca domniei mele.

Monogram (cu Iωн)*; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., acoperită cu hârtie; se cunosc cele 2 capete în mijloc și legenda:* S. IOANI + WLAD + WAYVODA, *în litere gotice; cele 2 figuri sânt urît lucrate și în mijlocul lor se află semnul .Y.; adresa:* † моим дѡбрїмъ прїателем, сѫдцѹ и пръгарѡм Брашевскимъ: *bunilor mei prieteni, judeţului și pârgarilor Brașoveni.—Arh. No. 177; Mil. No. 40.*

1431—1432. — Aldea și boerul său Albul apar în această scrisoare împreună ca dușmani ai lui Vlad Dracul și în înţelegere cu Moldovenii. Ea este scrisă prin urmare înainte de împăcarea lui Albul cu Vlad (intre 1433—37) și înainte de moartea lui Alexandru cel Bun al Moldovei, deci în 1431—32. Vrăjmășia lui Vlad Dracul cu Moldova ne silește să-i fixăm această dată. — Moartea lui

---

[1]) Nume obișnuit prin sec. XV--XVI între Săcui; cf. un Zakalos (Andreas) la 1509 (Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, I (1888), p. 508; v. ibid., p. 440, 551, 518) și mai mulţi Zakalusch în Turcheș pela 1526 (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen, I (1886), p. 681).

Alexandru cel Bun s'a întâmplat în iarna anului 1433, probabil la 1 Ianuarie; sigur e că la 9 Aprilie 1433 el nu mai era în viață, deoarece din această zi avem un privilegiu comercial dat de Ilie Sașilor dela Sibiu (copie la Acad. Rom.); cf. G. Popovici, Contribuiri la istoria vechilor așezăminte românești, p. 4, nota.
Știm din mai multe izvoare că, intr'adevăr, Alexandru cel Bun, spre sfârșitul domniei sale, voia să cucerească o parte din Țara Românească și să răzbune astfel invaziunea lui Dan II, care la 1429 îi atacase teritoriul Chiliei, atât de râvnit pe atunci de Unguri. Cf. asupra acestor evenimente expunerea foarte amănunțită a d-lui N. Iorga, în Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe, București 1899, p. 86—90, și scrisoarea lui Ladislaus Apor din 2 Iulie 1431, prin care se relatează că oameni sosiți din Vrancea spun cumcă domnul Moldovei a adunat mari oști, pe care ar avea de gând să le îndrepte împotriva Țării Românești sau a Ardealului: «versus Transalpinas» sau «versus nostros» (copie la Acad. Rom.). Se poate prea bine ca în urma acestui războiu din 1431 să fi pierit Dan II și să se fi instalat in tron Alexandru, care sub numele de «*Alde*», ce l-a purtat înainte de a ajunge domn, ca fiu natural al lui Mircea— «Ioannes Albi» in resumatul lui Rykaczewski—, prestase, cu un an mai nainte, jurământ de credință regelui polon. V. Iorga, Studii și doc. III, p. XIII—XIV.

XXXVIII.

† Іωан Влад воевωд(а) и господинь, пишет господствω ми прѣпочитанним бωлѣрωм и пръгарωм Брашевским, малим же и великимъ, и такози ви ωрисѫтъ (sic) господствω ми, како ни единωгω чловѣка да не ωставите да иде прѣс планинѫ ѹ влашкѹ землю, ни съ тръгωм, ни съ поклисарствωм, ни съ еднωм рабωтωм. Ткω ли би хωтѣлъ поити, то първо да пита Іωаньша Витеѕа, и кого ωслобωди Іωанъш, тъзи да ест волънь поити. И коего би чловѣка хотел Іωан[ъ]шъ ѹхватит, кои би нам на зло хωдил, то да гω ест волънъ ѹхватит съ рѫкѹ господства ми и съ вашωм помоцпию. Ѹ тωм инω да не ест, по ωризмѹ господства ми. И на тωм вамъ велми захваламъ, како моимъ дωбрїмъ прїателем, ωти що прѣд мнωм прїесте, како Ханъжѹ лѫкарю хижѹ да вратите, а коги съм аазъ (sic) ωтишъл, ви мѹ ю сте пакъ ѹвъзели (sic). За то и мене велми жал ест. Що прѣд мнωм прїмате, ѹ тωм не стоите.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prea cinstiților boeri și pârgari din Brașov, mici și mari, și astfel vă poruncește domnia mea: să nu lăsați pe nici un om să meargă peste plaiu în Țara Românească, nici cu negoț, nici cu solie, nici cu altă treabă. Iar cine ar vrea să meargă, acela să întrebe mai întâiu pe Ioanăș Vi-

teazul. Și pe cine-l va slobozì Ioanăș, acela să aibă voie a merge. Dar pe oamenii ce vor fi umblat cu rău împotriva noastră și ar vrea să-i prinză Ioanăș, pe aceia să fie volnic a-i prinde, cu puterea domniei mele și cu ajutorul vostru. Într'aceasta altfel să nu fie, după porunca domniei mele. Și foarte vă mulțămesc, ca unor buni prieteni ai mei, că ați făgăduit în fața mea lui Hanăș, meșterul de arcuri, să-i întoarceți casa; dar după ce am plecat [1]), voi i-ați luat-o iarăși îndărăt. De asta îmi pare foarte rău și mie. De ceea ce ați făgăduit înaintea mea, de aceea nu vă țineți.

Monogram; pecete rotundă, cu hârtie deasupra, ca mărime identică cu cea dela No. 177 (XXXVII), foarte ștearsă; adresa: † пръгарwмъ Брашевскымъ, мwнм дwбрїмъ прїателем: *pârgarilor Brașoveni, bunilor mei prieteni.—Arh. No. 180; Mil. No. 43.*

1431—1432. — Această scrisoare pare a fi trimisă de Vlad Dracul din Sighișoara, după întoarcerea sa dela Nürnberg, în timpul încercărilor de a alunga pe Alexandru-Aldea. A-i fixa o dată mai preciză e cu neputință; sigur e că este scrisă înainte de stabilirea sa definitivă în tronul Țării Românești, 1433. Hanăș era probabil un furnisor de arcuri al lui Vlad: лѫкарь, din лѫкъ arc.

XXXIX.

† Іwан Влад воевwд(а) и господинь, пишет господствw ми моимъ дwбрим прїателем, пръгарем Брашевскимъ. И тꙋзи вїе дwбрѣ знаете, wти ест Ꙗлде wтишъл ꙋ Тꙋрци, не wти за ваше дwбро, нъ за ваше зло, како да доведе тꙋрскꙋ воискꙋ, да ви плѣнит, како и пръво ви ест плѣнил. Тwгw ради ви молим, како мою братию, ꙋготwвете ми р̃ пꙋшке съ въсwм направомъ, и лꙋкwве съ стрѣлами и щитове, колико можете наимнwгw, и людїе ми wщіе даите, колико можете, на пwмощъ, wти хощꙋ поити, ега ни богь поможе, да га прwженемо wт земле, да и ви с мирwмъ прѣбивате, и дрꙋзи христїане да почивають. И тꙋзи що ви изречеть слꙋга господства ми Кръста, да го верꙋете, wти сътъ мои истинїе реч(и). И богь ви захрани.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov: știți bine că Alde s'a dus la Turci, nu doar pentru binele vostru, ci pentru răul vostru, ca să aducă oa-

[1]) E vorba, probabil, de plecarea lui la Nürnberg.

stea turcească să vă prade, cum v'a prădat și mai nainte. Deci vă rog ca pe niște frați ai mei, gătiți-mi o sută de puști, cu toate cele de trebuință, și arcuri cu săgeți și scuturi, cât veți putea mai multe, și dați-mi și oameni în ajutor, câți puteți, căci vreau să merg, dacă-mi va ajuta dumnezeu, să-l alung din țară, ca să petreceți și voi în pace și să se odihnească și ceilalți creștini. Și ce vă va spune sluga domniei mele Cârstea, să-l credeți, căci sânt vorbele mele adevărate. Și dumnezeu să vă păzească.

Monogram; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., cu legendă latină, din care se cunoaște numai O *din* IOAN, *și cu ornamentație ca la No. 177; adresa:* † моим дѡбрим прїателем, пръгарем Брашевскимъ: *bunilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 164; Mil. No. 30.*

1432—1433. — Scrisoarea pare a fi din ultimele luni ale anului 1432 sau din 1433, în tot cazul după expediția turcească din Ardeal. Comp. scrisoarea lui Alexandru-Aldea către Brașoveni, prin care acesta caută să se desvinovățească de mergerea lui la Turci (No. arh. 302 = XXIII).

XL.

† Іѡан Влад воевѡд(а) и господинь, пишет господствѡ ми моим дѡбрїмъ прїателем, сѫдцꙋ и пръгарѡм Брашевскимъ, мнѡгѡ здравїе и поклоненїе. На тѡм ви дѡбрѣ знаете каков сѫт прїателїе мнѣ Молдѡвене. Тѡгѡ ради ıа бех ѡставил мое слꙋге да хѡде тамо по земле господина ми кесарѣ, и где ѡбрѣтаю Молдѡвене, да их хватаю и що носет да им [1]) ꙋзимают, а них къ мнѣ да дѡводет. За този съмъ разꙋмел, ѡти ви мое слꙋге терате и не давате им да хватаютъ ѡнех неверне люди господинꙋ ми кесарю и мене. Тѡгѡ ради да знаете, ѡти ми ест ве[л]ми жал на вас за тꙋзи рабѡтꙋ, нѫ пак гледаите како и вамъ да не бꙋде жал. И весели ви богь.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Asta o știți bine, ce fel de prieteni îmi sânt Moldovenii. Deaceea am fost lăsat eu slugile mele să umble pe acolo prin țara domnului meu chesarului, și unde ar găsi Moldoveni, să-i prinză și să le ia ce vor purta [cu sine], iar pe ei să-i aducă

[1]) Corectat din их.

la mine. Am înţeles însă că voi urmăriţi pe slugile mele şi nu-i lăsaţi să pună mâna pe acei oameni necredincioşi domnului meu chesarului şi mie. Deci să ştiţi că-mi pare foarte rău de voi pentru acest lucru; dar iarăşi, băgaţi de samă să nu vă pară rău şi vouă. Şi dumnezeu să vă bucure.

Monogram (cu Iwн); *pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., neacoperită, ruptă pe jumătate; din legendă se văd numai literele*]AYVODA; *adresa:* † моимъ добримъ пріателемъ, сждцꙋ и пръгарωм Брашевскимъ: *bunilor mei prieteni, judeţului şi pârgarilor Braşoveni.—Arh. No. 181.*

1432—1433. — Scrisoarea pare a fi dată din ţară, sau din scurta domnie dela 1432, sau după instalarea definitivă din 1433. Cf. NNo. arh. 152 şi 177 — XXXV şi XXXVII.

XLI.

† Іωан Влад воеωд(а) и господинь, ꙋчини милость господствω ми Брашовенωм и такози имъ ωрисωва господствω ми, ꙗко да сꙋт волни тръговат съ ветхеми дꙋкатами на ꙋгръцкꙋ землю и на влашкꙋ землю, безь всаке забавѫ, и да им нест волнъ позабавити ни един чловѣкь тко ест слꙋга господства ми; нѫ тъкмо ꙋ Бръсе, що држжи пωд Брашев, да нестъ волнъ ни един чловѣкь тръговати съ ветхеми пенези, ни кꙋпит ни продати. И Брашовене медъ да не пꙋщаю ꙋ влашкꙋ землю.

Ioan Vlad, voevod şi domn. Făcutu-şi-a domnia mea milă cu Braşovenii şi le-a îngăduit domnia mea, să aibă voie a face negoţ cu ducaţi de cei vechi în Ţara Ungurească şi în Ţara Românească, fără nici o piedecă, şi să n'aibă voe să-i împiedece nici una din slugile domniei mele; numai în Bârsa, care se ţine de Braşov, să n'aibă voie nimenea a face negoţ cu bani de cei vechi, nici a cumpăra, nici a vinde. Şi Braşovenii să nu trimeată aramă în Ţara Românească.

Monogram (cu Iwн); *pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., neacoperită şi stricată de tot; fără adresă. — Arh. No. 191.*

1431—1433. — Prin «Ţara Ungurească» nu se poate înţelege aci decât «Ţara Făgăraşului», pe care o stăpânea ca feud unguresc Vlad Dracul. — Oprirea de a duce aramă în Ţara Românească arată că aci domnea Aldea. Cf. No. XXXIII.

XLII.

† Іωан Влад воевωд(а) и господинь, пишет господствω ми моим дωбрим прїателемъ, пръгарем Брашевскимъ, мнωгω здравїе и поклоненїе, и тѹзи да ви ест ѹ знанїе, ωти пѹсти господствω ми тамо къ вам слѹгѹ господства ми Сина; и що вам изречет, да го верѹете, ωти сътъ мои истинїе речи. И весели ви богь.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Și iată să vă fie de știre că a trimes domnia mea acolo la voi pe sluga domniei mele Sin; și ce are să vă spue, să-l credeți, căci sânt cuvintele mele adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., acoperită cu bumbac și ruptă în câteva locuri; din legendă se văd încă literele: IO[WLAD]DA; *după mărime și ornamentație, este identică cu cea dela No. 177 (XXXVII); adresa:* † моим дωбрим приателемъ, пръгарем Брашевскимъ: *bunilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 183.*

1431—1433. — Scrisoarea seamănă foarte mult cu cea precedentă și este de bună samă din aceeaș vreme.

XLIII.

† Іωан Влад воевωд(а) и господинъ, пишет господствω ми мωим дωбрїмъ и верниимъ прїателѣм и госпωд(ω)мъ мωим, пръгарем Брашевским, великим же и малим, поклоненїе даже дω лица земли, ıакω моим госпωдамъ. И да спωд(ω)бит богь сїемѹ писанїю моемѹ ωбрѣсти ви здравех и веселех. И тѹзи ви давам ѹ знанїе: прїиде ми чловѣкъ ωт господина ми кесарѣ, ѕ҃ день ωхтоврїа, въ срѣдѹ дьнем, и мене с вами за едно дωбръ глас дωнесе, такъзи глас како ке вам Витезь Инъшъ казωвати. И тωзи ви, моа братїе, знаете дωбрѣ, како всегда ви есте мене помагали ѹ чем сте могли, и мене и мωих слѹг; да и съга еще ви молим и прошѹ ıако мою госпωдѹ: тѹзи си пѹстих помеждѹ вас слѹгѹ ми вернωга Витезѣ Инъша, да елика вам изречет да го верѹете, ωти сѹ мое истинние речи, ıако да бисте слѹшали ωт самих моих ѹстъ. Пис. ѹ Мергиндѣлѹ, ωх. ѕ҃ день.

I o a n V l a d, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor și credincioșilor mei prieteni și domni, pârgarilor Brașoveni, mari și mici, închinăciune până la fața pământului, ca unor domni ai mei. Și să dea dumnezeu ca această scrisoare a mea să vă găsească sănătoși și veseli. Și iată vă dau de știre că mi-a venit un om dela domnul meu chesarul, în ziua de 6 Octomvrie, Miercuri peste zi, și mi-a adus veste bună, și mie și vouă împreună, vestea pe care Ianăș Viteazul are să v'o spue. Și aceasta o știți bine, fraților mei, că m'ați ajutat totdeauna cu ce ați putut, și pe mine și pe slugile mele; și vă cer și vă rog și acum, ca pe niște domni ai mei: iată că am trimes printre voi pe sluga mea credincioasă, pe Ianăș Viteazul, și câte vă va spune, să-l credeți, căci sânt cuvintele mele adevărate, ca și cum le-ați auzi din gura mea. Scris-am în Merghindeal, Octomvrie în 7.

Monogram (cu Іωн)*; pecete rotundă de 3 cm. în diam., acoperită, cu legenda:* S. IOANI + WLAD + WAYVODA, *ca la No. 177; adresa:* † прѣпочитаниим пръгарωм Брашевским: *prea cinstiților pârgari Brașoveni. — Arh. No. 189.*

Scrisoarea aceasta este incontestabil din 7 Oct. 1434, deoarece ziua de Miercuri 6 Oct. cade în acest an; cf. Conduratu, l. c., p. 65, nota 3. — Deși se instalase în domnie la 1433, Vlad Dracul fu silit să fugă în anul următor în Ardeal, dinaintea Turcilor care intraseră în Țara Românească pela jumătatea lui Mai (Iorga, Studii și documente III, p. xv). Prin Octomvrie el se afla dar în Merghindeal (săs. Mergendal, Margendal, ung. Margonda, lat. Margandinum), proprietatea familiei nobile Geréb (Greb), un sat spre nordvest de Șinca mare (Gr.-Schenk, de lângă Făgăraș). Cu ajutorul Ungurilor, el își reocupă tronul, alungând pe Turci din țară, pela sfârșitul lui 1434 sau începutul lui 1435.

În «Documente și Regeste» No. XLI identificasem pe Ianăș Viteazul, despre care este vorba în această scrisoare și în cea de sub No. XXXVIII, cu Ionăș Românul din scrisoarea de sub No. XXXVI, crezând că este vorba în toate trei de Ioan Hunyadi, viitorul ban al Severinului (1439), voevod al Transilvaniei și guvernator al Ungariei (1444): cele două atribute de «miles» (sc. aule) — витѧзь (ung. vitéz) și «Olachus» = влах, care însoțesc de obiceiu numele lui Ioan Hunyadi în documentele contimporane, precum și faptul că celebritatea eroului maghiar de origine română începe abia pela 1437—39, m'au îndemnat a da la iveală această hipoteză îndrăzneață, pe care acum, deși nu știu s'o fi înlăturat cineva cu argumente serioase, sânt aplecat a o părăsi. Un sentiment de mândrie națională s'a strecurat fără de voie în această combinație. Ianăș Viteazul (ung. Vitéz) și Ionăș Românul au fost, cred, două persoane de mai puțină importanță decât trebuia să aibă pela 1431—34 Ioan Hunyadi, nobil maghiar care câțiva ani după aceea a ocupat una din cele mai înalte demnități militare și administrative în Ungaria, aceea de ban al Severinului.

XLIV.

† Іѡан Влад воевѡд(а) и господинь, пишет господствѡ ми моимъ дѡбрим прїателем, пръгарем Брашевскимъ, мнѡгѡ здравїе и поклоненїе. И [н]а тѡм да ви ест ꙋ знанїе, варе ми сте порꙋчали ѡт Грев Петра и ѡт Ꙗкова, ѡ тѡм разꙋмех. И на тѡм ест моа волѣ, како варе съ ким хокете, ꙋмирете се съ шними и тръгꙋите и хранете се, или съ Молдѡвени, или съ Власи, нѫ тѡк[м]о да не носите тамо ѡвизи зли пенези или медъ. И кьга ꙗ ꙋсхѡкꙋ да се съ шними размирите, ꙗ ви хѡщѫ казати прѣжде тѡгѡ на еднꙋ неделю, како да ви не бѫдет пагꙋба. И весели ви богь.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Și să vă fie de știre că cele ce mi-ați încredințat din partea lui Grev Petru și a lui Iacov, le-am înțeles. Și voința mea este, ca cu cine voiți, să vă împăcați cu ei, și să purtați negoț și să vă hrăniți, fie cu Moldovenii, fie cu Românii, numai cât să nu duceți acolo bani răi sau aramă. Și când voiu vrea eu să vă stricați pacea cu ei, vă voiu spune cu o săptămână mai nainte, ca să nu aveți pagubă. Și să vă bucure dumnezeu.

Monogram; pecete rotundă de 3 cm. în diam., cu legenda: S. IOANI+WLAD+WAYVOD[A], *întocmai ca la No. 177; fără adresă.—Arh. No. 167; Mil. No. 33.*

1431—1433 sau 1436—1437. — Scrisoarea pare a fi dată din Transilvania, sau între 1431- 33, când în Țara Românească domnea Alexandru, sau mai curând la 1436—37, când Vlad Dracul se refugiase din nou în Transilvania, în urma unei invaziuni turcești din toamna anului 1436. Prădăciunile Turcilor au fost atunci, după spusele unor martori demni de credință, înspăimântătoare. V. Iorga, Acte și fragmente III, p. 82—83 (scrisoarea lui Ioan din Raguza, delagatul conciliului dela Basel la Constantinopol, 17 Noemvrie 1436), și Studii și documente III, p. XV.

Dacă hrisovul din 19 Iunie 1437 (orig. în Arh. Stat.), prin care Radul VV. întărește mânăstirilor Cozia și Cotmeana niște proprietăți date de tatăl său Mircea, n'ar fi suspect în ce privește data lui, care îmi pare că este adăogată mai târziu, — am putea admite că Turcii, în timpul incursiunii lor, au pus în locul lui Vlad Dracul pe Radu Praznaglava, care mai domnise încă în două rânduri (la 1421 și 1424—27) și care a reușit să se mențină într'o parte de țară până prin Iunie 1437. Hrisovul lui Radu e datat «азь iw (sic) писахъ на Крѣца (Creața, jud. Ilfov?), юнїа ѕ҃і ҂ѕцмє»; anul ҂ѕцмє (6945) este scris cu o

altă cerneală și de altă mână, într'o epocă mai nouă. Cf. însă D. Onciul, Convorb. Liter. XXXVII, p. 223 și 224, nota 1.

În acelaș an, la 8 Aprilie, Vlad Dracul se afla la Târgoviște și da Brașovenilor privilegiul de sub No. XLIX. Tot din Târgoviște sânt date hrisoavele dela 10 și 13 Aug. 1437 (Iorga, Studii și documente, VII, p. 47; Miletić, DR., p. 333). El își reocupase, înainte de 8 Aprilie, scaunul, cu ajutorul Ungurilor.

XLV.

† Іѡ Владъ воеводъ и господинь вьсеи Ѹгровлахїи, пишет господство ми моимь прїателемъ, пръгаремь Брашевскымь: тѹка що сте дльжни жѹпанѹ Сарандинѹ р҃ флор[и]ни, за този ви ест писал и господинь крал, да мѹ платите. Тѡгѡ ради ви пишет и господство ми, како да мѹ поскоро платите. Аще ли мѹ не платите, да знаете, ѡти го не щѫ [1]) ѡставити ѹ пагѹбѫ, нѫ щѫ вьзет на ваших людех. Ино нѣсть, по ѡризмѹ господства ми. И богь ви весели.

Io Vlad, voevod și domn al întregei Ungrovlahii. Scrie domnia mea prietenilor mei, pârgarilor din Brașov: pentru cei 100 florini, ce sânteți datori jupânului Sarandino, v'a scris și domnul craiul să-i plătiți. Deci vă scrie și domnia mea, să-i plătiți mai iute; iar dacă nu-i veți plăti, să știți că nu-l voiu lăsa în pagubă, ci voiu lua dela oamenii voștri. Altfel nu este, după porunca domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (3+2½ cm.), cu legendă chirilică, din care se distinge cu greutate numai Ѡ ЛАДЪ ВОИВОДА; *este identică deci cu cea dela NNo. 176, 179 ș. a. și trebue citită întreagă așa:* ✱ [I]Ѡ[АН В]ЛАДЪ ВОИВОДА [СИН М.] *(cf. No. XLVI); adresa:* † прѣпочтаним пръгаремь Брашевскымь: *prea cinstiților pârgari Brașoveni. — Arh. No. 178; Mil. No. 41.*

c. 1433—1437. — Jupânul Sarandino, Grec de origine, e pomenit între boerii de frunte ai lui Dan II, într'un hrisov al acestuia pentru satele Ciurilești, Dâmbova, Turcinești și jumătate din Balomirești, Argeș 16 Sept. 1430 (Arh. Stat.), și în hrisovul către Brașoveni din 30 Ianuarie 1431 (Arh. No. 768=XVII). În diplomele interne ale lui Vlad Dracul nu-l găsesc. Aceasta mă face să pun scrisoarea de sub No. arh. 178 în primii ani ai domniei lui, c. 1433—1437. În acelaș timp este de pus și scrisoarea următoare.

---

[1]) Orig. щѫт

XLVI.

† Іѡ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми гостем и приятюлем господства ми, пръгарем Брашевъскимъ, и такози да знаете: писал ви съмъ и прѣжде за жупана Сарандина, ѡти му ест дллъжен Патаи Яннишъ ЧД флорини вългръски; инако нѣстъ, говорѧ ви. Сторѣте да му платит. Яко ли му не платит, помного не щѫ ви просит [1]), нѫ щем узати наше како можем. Я вам да нѣстъ жѣлъ на мнѣ, ѡти не чините како ест по закону. И богъ ви ѡвеселит.—И да дасте у рѫцѣ Хопѫнтѣи Ханѣ, да принесет к нам.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea oaspeților și prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și așa să știți: v'am scris și mai nainte pentru jupân Sarandino, că-i este dator Patai Ianiș [2]) 94 florini ungurești; altfel nu este, vă zic. Faceți să-i plătească. Iar de nu-i va plăti, nu vom mai cere dela voi, ci ne vom lua al nostru cum vom putea. Iar vouă să nu vă fie ciudă pe mine, dacă nu faceți cum este după lege. Și dumnezeu să vă bucure.—Și să-i dați în mânile lui Hopăntei Hana [3]), să-i aducă la noi.

Monogram; pecete ovală (3+2½ cm.), foarte urît lucrată și cu legenda: ✠ ІѠАН ВЛАД ВОИВОДА СИН М.; М *dela sfârșit pare a avea forma a doi* Λ *unul lângă altul și e prescurtarea lui* М[ИРЧА]; *adresa:* † гостемь и приятелем господства ми, пръгарем ѡт Брашевъ: *oaspeților și prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov.—Arh. No. 179; Mil. No. 42.*

c. 1433–1437. — Vezi nota dela No. precedent.

XLVII.

† Іѡ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми моим братиам, пръгарем Брашовъскым, и тузи добрѣ знаете, чѣ ест рѣч господина ни кесарѣ, да учинѫ азъ харагиѫ. Того радї данте желѣза и що ест потрѣба у харагиѫ въ рѫцѣ моим чловѣком, да си учинимо работѫ. Яко бѫдет нѣкоя рѣч ѡт гос-

---

[1]) În orig. просиᴬ·

[2]) Patai (Pathay) e o familie cunoscută prin sec. XV-lea în Transilvania. Vezi Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, passim.

[3]) Iohannes Hoppendey cel dela 1431.

подина ни кесарѣ, или ѿт кръстоши, или бѫдї ѿт кого либо, ево господство ми азъ да направѧ вашѫ работѫ ѿт въсѣх странъ; а ни еднѫ грижѫ да немате ни ѿт кого, по ѡрїзмоу господства ми. И богъ ви даст здравие.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea fraților mei, pârgarilor din Brașov. Știți bine că e poruncă dela domnul nostru chesarul să-mi fac haraghie [1]. Deci, dați fier și ce mai este de trebuință pentru haraghie în mânile oamenilor mei, ca să ne facem treaba. Dacă veți auzì vre-o vorbă din partea domnului nostru chesarului sau din partea cârstoșilor sau din partea oricui, iată domnia mea [sânt gata] să vă întocmesc treaba voastră din toate părțile; și să n'aveți nici o grije de nimenea, după porunca domniei mele. Și dumnezeu să vă dea sănătate.

Monogram (cu Іѡн)*; pecete rotundă de 3 cm. în diam., stricată de tot; deasupra ei e lipită însă hârtia dela pecetea unui Basaraba, pe care se citesc literile:* МАТ . . . БАРАБ БОИ . . . И ГНЬ, *aceasta tot de 3 cm. în diam.; fără adresă.— Arh. No. 163; Mil. No. 50.*

c. 1432—1437, vremea când Vlad Dracul era sprijinit cu statornicie de Sigismund. «Cârstoșii», pe lângă care se oferă să intervie el, sânt sau «cruciații» ce luptau, sub comanda supremă a lui Sigismund, contra Husiților din Ungaria și Transilvania pela 1436—37, sau, mai probabil, cavalerii teutoni, «cruciferi», cărora Sigismund le oferise la 1427 și 1428 Chilia. «pentru a putea stăpâni prin ei Dunărea până la mare» (Iorga, Chilia și Cetatea Albă, p. 86) și al căror magistru Klaus de Redwitz primise între 1428 și 1430 dela regele Ungariei banatul Severinului, unde pare a fi stat până la 1435. După unii, Vlad Dracul a luptat încontra lor, la 1432, în unire cu Turcii (Onciul, Convorb. Liter. XXXVII, p. 226). Rolul acestor cavaleri la Dunărea de jos e încă foarte obscur, cu toate izvoarele ce se cunosc asupra lor (v. Iorga, l. c., p. 86—87); scrisoarea lui Vlad Dracul n'aduce nici o lumină nouă.— Dacă n'ar fi vorba într'însa de «chesarul» (Sigismund, † 1437, Dech. 9), «cârstoșii» ar putea fi identificați cu cruciații lui Wavrin dela 1445; sub numele acesta (în anal. sârb. крьстоуши, ung. keresztes) se înțelegea în sec. XV toți cruciații apuseni ce luptau contra Turcilor. Cf. în cronica lui Moxa pasajul din analele sârbești «birui Iancul pre Mahmetŭ cu cristoșii»: Hasdeu, Cuvente den Bătrâni I, p. 406 și 440; Daničić, Rječnik, s. v.; Jireček, Arch. XIX, p. 611.

XLVIII.

† Іѡ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми гостем и прїѧтелем господства ми, пръгарѡм Брашовѹ, и тази ви го-

[1] Vezi nota dela No. XI.

ворим: знаете добрѣ, како смо ѹтъкмиле, хто побѣгнет тѹзи ѹ вас съ своим добитком, тогози чловѣка да го не ищем, а хто щет доити със добитком чюждѡм, а тои да се повратит. Того ради, тѹзї ест дошел Сѹрва, да ест ѹзел добиток болѣрина ми Станчѹла и Костандина. То[го] ради да нѣсть волен Сѹрва никамо ити с тоизи добиток, ѡти го щѫ ѡт вас искат, нѫ да го платит въ скоре чловѣкѹ, що щет донести сїе писанїе. Аще ли се не вратит, помного щете изгѹбит. Ино нѣст. И веселит ви богь.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea oaspeţilor și prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și asta vă grăesc: știţi bine cum ne-am învoit, că cine va fugì acolo la voi cu avutul său, pe un astfel de om să nu-l cerem, dar cine va veni cu avere străină, acela să fie întors. Așa dar venit-a acolo Surva, după ce a luat averea boerilor mei Stanciul și Constantin; deci, să n'aibă voie Surva să plece nicăiri cu acea avere, ci s'o plătească în grabă omului ce va aduce această scrisoare, căci altfel o voiu cere dela voi. Iar dacă nu o veţi întoarce, mai mult o să pierdeţi. Altfel nu este. Și să vă bucure dumnezeu.

Monogram; pecete ovală, stricată, se poate reconstitui însă: ✱ IѠА[Н В]ЛА[Д ВѠИВѠДА] СИ[Н М.], *ca la NNo. 176, 179 ș. a.; adresa:* † пръгарѡм Брашевѹ: *pârgarilor Brașovului.—Arh. No. 186; Mil. No. 45.*

c. 1433—1437.—Între boerii lui Vlad Dracul din 1432, 1437 și 1439 sânt pomeniţi doi Stanciul: Stanciul fratele lui Mircea și Stanciul Honoi. La 14 Maiu 1441 găsim numai pe Stanciul Honoi, iar la 30 Iunie acelaș an pe nici un Stanciul. Comp. scrisoarea din aceeaș vreme a lui Stanciul vistierul, Arh. No. 523.

XLIX.

† Азь иже вь Христа бога благоверны и христѡлюбыви и самодрьжавны Іѡ Влад великы воиѡда и господинь, ѡбладѹѫщѹ и господствѹѫщѹ вьсеѫ землеѫ ѹгровлахїискоѫ и запланинскым странамь, Амлашѹ и Фагарашѹ херцег, благопроизволи господство ми своимь благымь произволенїемь, чистимь и свѣтли[м] срьдцемь, и дарѹвах сьи вьсечестны хрисовѹль господства ми, и испльних прошенїе прьгарем Брашевскымь, понеже ме просихѫ, ꙗко да поновимь и да оутврь[ди]мь их на законѣ, що сѫт имели ѡт прѣродителли господства ми за кѹмеркь по вьсех трьговех

и вамах вь земли господства ми, паче же и на пѫти Брашевскωм и до Браилѣ: ꙗко да даваѫть ωт а̃ вилар ипрїѫ ферт8н; ωт х8соловы перпер; ωт кол8нїѫ в̃і д8к.; ωт чех ѕ̃ д8к.; а ωт резань виларь нищо; и хто носит шапкы фрошкыѫ нищо; ωт возилницѫ мед в̃і д8к.; ωт возилницѫ вино ѕ̃ д8к.; ωт к8пена конѣ ѕ̃ д8кате; ωт мажѫ воска в̃і д8к.; ωт пиперь и ωт шофран и ωт б8мбак и ωт вльнѫ камилевѫ и ωт агнетине и ωт кожїе и ωт к8пїѫ нищо; ωт ти (sic) доходит ωт морѣ ωт р̃ пер. г̃ пер.; вравь свыни в̃ д8к., воль г̃ д8к., и крава г̃ д8к., ωт ωвна а̃ д8к.; ωт еленѧ кожѫ а̃ д8к.; ако бѫдеть др8га кожа сь неѫ, да не даст нищо; ωт мех сиренїа а̃ д8к. И коник, кои минет, г̃ бани; и пешьц а̃ бан; и ωт кола рибе а̃ риба, а врьх8 що бѫдеть, да не даст нищо. И на Браил(а) а̃ мажа пωл флор.; и 8 Трькшωр а̃ кола а̃ риба; и 8 Трьговищи також де; кωнь товарьн, бѫди сь що, г̃ д8к.; и на Дѫбовици, колико кони 8 кола, толико д8кате и а̃ риба; а ωт кои товарьнь г̃ бани; а ωт инех к8пїахь нищо; и кωн слободьн а̃ д8като. И еще же кои си дават добитωк 8 дальгь, да си ищет дальжныка, или емца, аще имат, а ωт права чловѣка да се вароват, да го не бантоват. Єще же хто се щет пок8сит ωт болѣрь господства ми, велицех же и малих, бѫди к8пил тои к8меркь, бѫ[ди] ком8 да ест дадено ωт посл8жившых господств8 ми, та би не стоаль на що сьмь 8тврьдиль и назакониль на прьвωм зако[н]ѣ, то таковы имат прїѫти велико зло и ωргїѫ ωт господства ми, ꙗко прѣсл8шнык ωриизм8 господства ми. И сїе быст, еги доиде кь господств8 ми декханжь и б8ргар Мехел и Ꙗндрѣашь, ж8дець ωт Ражновь, 8 Трьговищи. И сем8 свѣдетелїе: ж8пан Боико дворнык, и ж8пан Т8дωр, и ж8пан Нан8л, и ж8пан Станч8л, брат Мирчин, и Стефан логофет, и Димитрь спатарь, и Микле пахарнык, и Семен стωлник, и Бадѣ комис. И писа ж Михаил дїакь 8 стωлнωм Трьговищи, мѣсѧца априлїа и̃ день, вь лѣто ҂ѕцме, енды. к̃д.

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul și de sine stăpânitorul Io Vlad, mare voevod și domn, stăpânind și domnind asupra întregei țări a Ungrovlahiei și asupra părților de peste munți, herțeg de Amlaș și Făgăraș, binevoit-a domnia mea, cu a mea bunăvoință, cu inimă curată și luminată, și am dăruit acest prea cinstit hrisov al domniei mele, și am împlinit cererea pârgarilor din Brașov, fiindcă m'au rugat să le înoesc și să

le întăresc așezământul ce l-au avut dela strămoșii domniei mele pentru vamă, prin toate târgurile și vămile din țara domniei mele, precum și pe drumul Brașovului până la Brăila: ca să dea dela un vilar de Ipria 1 fertun, dela cel de Luvia 1 perper, dela cel de Colunia 12 ducați, dela cel de Cehia 6 ducați, iar dela vilarul tăiat nimica; și cine aduce șăpci frâncești nimica; dela un butoiu de miere 12 ducați; dela un butoiu de vin 6 ducați; dela un cal cumpărat 6 ducați; dela o maje de ceară 12 ducați; dela piper și dela șofran și dela bumbac și dela camelot și dela pieile de miel și dela piei și dela [altă] marfă [1]) nimica. Ce vine de peste mare, dela 100 perperi 3 perperi. Un porc 2 ducați, un bou 3 ducați, o vacă 3 ducați; dela un berbece 1 ducat; dela o piele de cerb 1 ducat, iar dacă vor fi și alte piei la un loc cu ea, să nu dea nimica. Dela un burduf de brânză 1 ducat. Și călărețul care trece 3 bani, iar pedestrul 1 ban. Și dela un car de pește 1 pește, iar ce va fi pe deasupra să nu dea nimica. Și la Brăila de maje o jumătate de florin, și la Târgșor de car 1 pește; și la Târgoviște tot așa. Un cal, încărcat cu orice, 3 ducați. Și la Dâmbovița, câți cai la car, atâția ducați și 1 pește; dela un cal încărcat 3 bani, iar dela alte mărfuri nimica; dela un cal slobod 1 ducat. Și iarăși, cine-și dă marfa pe datorie, să-și caute datornicul sau chezașul, dacă are, iar de omul drept să se ferească, să nu-l bântuească. Și iarăși, cine se va încerca dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărat acea vamă, fie că va fi dată cuiva dintre cei ce mi-au slujit domniei mele, și nu se va ținea de cele ce am întărit și am legiuit prin așezământul de mai nainte, unul ca acela are să primească mare rău și urgie dela domnia mea, ca un neascultător de porunca domniei mele. Și aceasta a fost, când au venit la domnia mea, în Târgoviște, decanășul [2]) și burgărul Mehel și Andreiaș, județul din Râjnov. Și martori acestui lucru [au fost]: jupân Voico vornicul și jupân Tudor și jupân Nanul și jupân Stanciul, fratele lui Mircea, și Ștefan logofătul și Dimitru Spătarul și Micle paharnicul și Semen stolnicul și Badea comisul. Și a scris-o [3]) Mihail diacul în Târgoviștea de scaun, luna lui Aprilie în 8, în anul 6945 (= 1437), indictionul 14 [4]).

---

1) Orig. и ѡт кѫпїѫ нимо; lipsește probabil инїѫ înainte de кѫпїѫ.

2) Orig. декханжь — decanus, Dechant.

3) Subînțeles cartea (книгѫ).

4) În Orig. кл҃, evident o greșală în loc de ді҃; indictionul adevărat însă pen-

Monogram; pecetea cea mare, 9½ cm. în diam., bine păstrată, cu legenda: S. WLAD, FILIUS MERCE, TRANSALPINIS VAIVODA ET DOMINUS DE FOGARAS. — *Pergamentul No. 770; Mil. No. 28.*

L.

† Іѡ Власд воиѡда и господинь, пишет господство ми пръгарем Брашевскымъ: тѹзї е бежал ѿт господства ми един слѹга Албѹлов, на име Нѣгое, и ѿтнесьл добитьк господства ми, две сте хилїади аспри, и ѡставили их сѫт ѹ Ражновь ѹ Кръсте Мѫдрьменъ и ѹ Миха Бльгарина. Того ради си пѹстих спатара господства ми Драготѫ, да дасте тѫзи добиток въ рѫцѣ его, да донесет кь господствѹ ми. Ѹ тѡм ино не створете, ѿти аще их не дасте, да знате, ѿти щѫ ѹчинит размирицѫ. Ино нѣсть, по ѡризмѹ господства ми. И богь ви весели.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea pârgarilor din Brașov: iată că a fugit dela domnia mea o slugă a lui Albul, anume Neagoe, și a dus cu sine din averea domniei mele două sute de mii de aspri, și i-a lăsat în Râjnov la Cârstea Mădrămen și la Mihu Bulgarul; deaceea am trimes pe spătarul domniei mele, pe Dragotă, ca să dați acea avere în mânile lui, să mi-o aducă domniei mele. În aceasta altfel să nu faceți, căci de n'o veți da, să știți că am să fac răzmiriță. Altfel nu este, după porunca domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (c. 3+2½ cm.), cu legenda: [✱ ІѠАН] ВЛА†[Д] ВѠИВѠДА СИ[Н М.] *(cf. NNo. LVI și LIX); adresa:* † пръгарем Брашевскымъ: *pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 176; Mil. No. 39.*

1433—1438. — Scrisoarea este de pus între anii aceștia, când Albul trăia în pace cu Vlad Dracul. Vezi donațiunea acestuia către el și rudele lui, din 13 August 1437 (Venelin, Vlahobolg. gramaty, p. 78; Miletić, Dacoromânii, p. 333; cf. Iorga, Studii și doc. III, p. XIV). — Albul s'a supus lui Vlad Dracul după moartea lui Aldea și pare să fi murit și el curând după 1437. În documentele lui Vlad din 2 Aug. și 8 Sept. 1439 (Arh. Stat. și Kałużniacki, Dokumenta mołdawskie i multánskie [Lwów 1878], p. 29), precum și în cele din 14 Mai și 30 Iunie 1441 (Arh. Stat.), el nu figurează printre boeri.

---

tru anul 1437 este 15 (14 coresp. anului 1436); cazul acesta e caracteristic și confirmă rectificările de date admise la NNo. V și VIII. — Miletić dă greșit априлїа є҃ день, енды. є҃д.

LI.

† Іѡ Влад воевѡд(а) и господинь, пишетъ господство ми прїателемъ господства ми, въсемъ пѹръгарѡмь Брашѡвъскимъ, великимъ же и малимъ, и такози вї ѹрїсѹетъ господство [ми]: ꙗко вие подобре знаете, како ест била работа Мартинова, и съга донде къ господствѹ ми и даде си главѹ под нозе господства ми, ꙗко да ест верни слѹг(а) господства ми. Тѡгѡ ради давамъ вї ѹ знанїе, ꙗко варе ѹ кога мѹ ест добитѡк, бѹди колико, да мѹ га повратите, и да мѹ не загинетъ нї един влас, ѡти ест верни слѹга господства ми. Инак да не ѹчинїте. И що мѹ ест ѹ Пат[а]ї Ꙗньша, вї знаете, ѡттї (sic) ми ест казалъ слѹг(а) господства ми Мартин; и то въсе да мѹ се поврати. И що вї речетъ слѹги господства ми, Володеръ и Мартин, да их верѹете. И богъ вї хранитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, tuturor pârgarilor din Brașov, mari și mici, și astfel vă poruncește domnia mea: voi știți foarte bine cum a fost treaba lui Martin; acum a venit la domnia mea și și-a pus capul subt picioarele domniei mele, [zicând] că e slugă credincioasă domniei mele. Deci vă dau de știre că la oricine ar avea el [vre-o] avere, oricâtă va fi, să i-o înapoiați, și să nu i se piarză nici un fir de păr, căci e slugă credincioasă domniei mele. Altfel să nu faceți. Și ce are la Patai Ianăș, voi știți că mi-a spus sluga domniei mele Martin; și acestea toate să i se întoarcă. Și ce vă vor spune slugile domniei mele Voloder și Martin, să-i credeți. Și dumnezeu să vă păzească.

Monogram (cu Іwан) ; *pecetea pierdută; adresa* † моим дѡбрїмъ прїателем. пръгарѣмъ Брашевским: *bunilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 184; Mil. No. 44.*

c. 1433—1440.—Patai Ianăș e pomenit în No. arh. 179 (1433—37), Voloder în No. arh. 168 (1430—31). Asupra lui Martin vezi NNo. arh. 548 (1433—40), 486 (c. 1437).

LII.

† Іѡанъ Влад воевода и господинъ, дават господство ми сие ѡризмо господства ми болѣромъ и пръгаром ѡт Брашова, по них моленїю. Азъ имъ ѹчїних волѫ, ꙗко да ходет слободно съ кѹплѫ ѹ Запланїнѫ и да носѧт постав и платно сасок и ѡбѹкю

и инѫ кѹплѫ въсекѫ, и ѡт онѹда да доносет въсекѹ кѹплѫ, тъкмо дѹкати да не доносѫт, лихо ѹ пазѹхе за келчюг. Ꙗ ѡт сѫде да не износѫт ни сребро, ни мед, ни флорини, ни едно ѡт такохвих (sic); ѹ кого ли нанидѫт слѹги господства ми, и главѹ мѹ хтетъ възетъ и добиток. Този ѹт[ък]мих съ пръгарї ѡт Брашова, съ сѫдцем Шонтѹмѹшем и съ Петром Даполем и съ Пата[и] Ꙗнешем. И Власи да имъ доходет слободно съ въсѫ кѹплѫ, тъкмо дѹкати да не доносѫт, тъкмо ѹ пасѹхе. И нинѣ, колико дѹкати имаѫт Брашовене, да их исенсѫт слободно, макаръ с кола; макаръ колико много да имаѫт, нихто да ихъ не банотоват, нихто. Писано їюлїа г̃ [1]) денъ. — И ко[гн] ми излезетъ нови дѹка[ти], азъ вы щѫ дат ѹзнат на д̃і дьни напрѣд, да си келотовате дѹкати.

Ioan Vlad, voevod și domn. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele boerilor și pârgarilor din Brașov, după rugămintea lor. Eu le-am făcut voea să umble slobozi cu marfă în Țara Românească și să aducă postav și pânză săsească [2]) și încălțăminte și orice altă marfă, și de acolo să aducă orice marfă, numai ducați să nu aducă, decât în sân, de cheltueală. Iar de aci să nu scoată nici argint, nici aramă, nici florini, nici una din acestea; căci la cine vor afla slugile domniei mele, îi vor lua și capul și avutul. Acestea le-am întocmit cu pârgarii din Brașov, cu județul Șontumuș [3]) și cu Petru Dapol [4]) și cu Patai Aneș [5]). Și Românii să meargă la ei slobozi, cu orice marfă, numai ducați să nu ducă, decât în sân [6]). Și acuma, câți ducați ar avea Brașovenii, e slobod să-i scoată, măcar cu carul; și oricât de mulți ar avea, nimenea și nimenea să nu-i bântuească. Scrisu-sa în Iulie 3.—Și când îmi vor ieși ducații cei noi, am să vă dau de știre cu 14 zile mai nainte, ca să vă cheltuiți ducații.

[1]) Înainte de г̃ este un з șters.

[2]) Orig. «платно сасок, pânză de-a Săsoaicelor».

[3]) Nu poate fi altul decât Schunkebunk, Schonkebunk, Schonkabonck (Bartholomeus), județ al Brașovului la anii 1432, 1435, 1438, 1442—1443 și 1450—1451 (Lista D-lui Fr. Stenner).

[4]) Poate un Dappner.—Un «Petrus comes» era județ al Brașovului la 1429, 1431 și 1447; e poate acelaș cu Grev (Gräf = comes) Petru din No. XLIV; colegul său Iacov este «Iacobus villicus» cel dela 1437 (Lista citată).

[5]) Vezi NNo. XLVI și LI.

[6]) Oprirea exportului de bani sau de metale prețioase era o imitare a măsurilor analoge luate în Ungaria pe vremurile acelea.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită; legenda latină e cu totul neclară, se pare însă a fi identică cu cea dela NNo. 177 şi 189; fără adresă; ca scriere foarte asemănătoare cu No. arh. 564 (an. 1438). — Arh. No. 192; Mil. No. 48.

c. 1441—1442. — Scrisoarea aceasta pare, după caracterele ei paleografice, mai nouă decât toate celelalte dela Vlad Dracul; ea seamănă foarte tare cu o scrisoare a lui Vlad Ţepeş dela c. 1458—59 (Arh. No. 193). Monogramul e de asemenea mai inalt decât de obiceiu. Deosebirile acestea, precum şi deosebirile de stil faţă de celelalte scrisori ale lui Vlad Dracul (cf. d. p. Запланина), sânt particularităţi ale diacului domnesc. Am pus-o în 1441—42, întâiu, fiindcă in 1442 era judeţ Schonkebunk, pe care il identific cu Şontumuş, al doilea, fiindcă în anul precedent se constată într'adevăr, dintr'o scrisoare a voevozilor Ardealului Nicolaus Ujlaki şi Ioan Hunyadi (16 Oct. 1441; orig. în arh. Braşovului), că Vlad Dracul bătea în vremea aceea monedă la Braşov, cu învoirea regelui unguresc; era monedă regală, şi baterea ei i se concedase «pentru apărarea regatului». Voevozii cer Braşovenilor — ceea ce era dreptul şi atribuţiunea lor — să îngădue lui Vlad «cusionis monetarum regalium continuationem» şi le promit explicări peste vre-o 16—17 zile, când vor sosi la Braşov, de unde aveau să meargă într'o importantă misiune la voevodul transalpin (copie la Acad. Rom.). Cf. scrisoarea lui Antonie, Arh. No. 548: intenţiunea ce avea acesta (pela 1433—40) să mute «hereghia» dela Sighişoara la Braşov, se realizase deci înainte de 1441.

LIII.

† Бъзможномѹ иже въсакои славе и чести достоиномѹ и моемѹ възлюбле́нномѹ братоу, Ардѣлскомѹ и Сакѹнскомѹ воевод'ѣ и шпанѹ Темишварскомѹ, Инѧш воевода, достоинаа и честна поклоненїа приносит въселюбезни брат господства ти, Іѡ Влад воевода и господинь. Сего радн да ест ѹ знанїе господствѹ ти, ꙗко въ колико редоки посла кѫ господствѹ ми, ꙗко сиромаци да имаѫт правдѫ, и що ест правда, поставлена ѡт пръвих господарех, азе ѡставих, и ѡризмо господства ти исплъних, а слѹги господства ти ѡт Бран, да знаш, кончахѫ сиромаци. Да молѧ господство ти да направи господство ти, да ест право сиромацем. И богъ да ѹмножи лета господствѹ ти.

Puternicului şi de toată slava şi cinstea vrednicului şi prea iubitului meu frate, voevodului Ardealului şi al Săcuilor şi şpanului de Temişoară, lui Ianăş voevodul, cuviincioase şi cinstite închinăciuni ţi-aduce prea iubitorul frate al domniei tale Io Vlad, voevod şi domn. Fiindcă în câteva rânduri ai trimes la domnia mea, ca să aibă dreptate săracii, deaceea să fie în ştirea domniei tale că drep-

tatea așezată de domnii de mai nainte am lăsat-o și eu, și porunca domniei tale am împlinit-o; dar slugile domniei tale dela Bran să știi că au istovit pe săraci. Și te rog pe domnia ta să orânduești [și] domnia ta, ca să aibă dreptate săracii. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei tale.

Monogram; pecete ovală și lungăreață (3½+2½ cm.), ca cea dela No. 171 (LIV), acoperită, ștearsă de tot; adresa: † Хѹнѣд Iѩнѫш, възлюблѣнніи брат господствѹ ми : *lui Huniad Ianăș, prea iubitului frate al domniei mele.—Arh. No. 173; Mil. No. 38.*

c. 1441—1444. — Hunyadi a fost numit voevod al Ardealului la 1440, curând după încoronarea lui Vladislav I (Fessler, II, p. 464; Fraknói Vilmos, A Hunyadiak és a Jagellók kora, Budapest 1896, p. 24). Scrisoarea de mai sus i-a adresat-o Vlad Dracul probabil la 1444, căci din 7 August acelaș an avem dela dînsul o scrisoare latinească către Brașoveni, în care se plânge împotriva castelanilor din Bran, cari nu observă condițiunile tratatului încheiat de Brașoveni cu tatăl său Mircea (la 1413) și confirmat nu de mult de însuși Hunyadi. Vlad întărește totuși din nou prin scrisoarea sa tratatul acesta (copie la Acad. Rom.).— Despre neajunsurile pricinuite celor din Țara Românească și Brașovenilor de către pârcalabii dela Bran ne dă informații o scrisoare din 26 Aprilie 1438 a regelui Albert, din care se vede că ei luau vămi nedrepte dela negustorii români, ceea ce era o pagubă și pentru Brașoveni, căci Țara Românească recurgea la represalii; regele poruncește să se înceteze cu aceste «exactiones», atât când vin, cât și când se întorc cu marfă negustorii transalpini (copie la Acad. Rom.). Aceste neajunsuri nu încetează nici mai târziu. Așa la 1468 voevodul Ardealului Pongrácz poruncește castelanilor să nu mai pue piedeci Brașovenilor ce merg în «Transalpina» și să nu provoace represalii din partea domnului român (copie la Acad. Rom.).

LIV.

† Iѡ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми моим прїѩтелем, пръгаром Брашевскым, мнѡгѡ здравїе. И ѡ сем ви молѣ, да ми разѹмѣете, како азь си ѡставих дѣца да се заколѩт, изради миръ христїанскы и изради да смъ и азь и моа землѣ господина ми кралѣ; и прилѣпих се ѡ вас, ꙗко да мои сираци имаѫт мило ѡт вас, и да се хранѩт слободно и ваши и наши, и само и тамо. А нинѣ видим, понеже мои сиромаси не могѫт хранити сѧ слободно ѡт тїези пръкалаби ѡт тогози града, нѫ их плѣнѹвѫт и дерѫт их безаконо. Кажѣте ми, коеа ради вины мои сиромаси гинѫт? Не смъ ли и азь достоинъ, да бих моглъ ѹчинит право моим сиромахом? Ѡ том ви молим, кахто прїѩтели, рьцѣте темзи пръкалабом, ако сѹ мои прїѩтели,

да их наѹчит богь да мѣ не разлѫчат ѡт господина ми кралѣ и ѡт сватои корѹнѣ, понеже мое хотѣнїе не било би; нѫ да имаѫт мои сиромаси мило ѡт ных, и да се вратит комѹ що ест ѹзето; и да ми имаѫт мои сираци правинѫ ѡт ных, понеже не щем си ѡставит вѣ срамотѹ да им гинет. И тѹзи ви ѹчиних моленїе, да ѡставих да ходит слободно восѫк. И що ви речет Ленарть, да го вѣрѹете. И весели ви богь.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor mei, pârgarilor din Brașov, multă sănătate. Și vă rog să mă înțelegeți, cum mi-am lăsat eu copilașii să fie măcelăriți, și pentru pacea creștinilor, și ca să fim, eu și țara mea, ai stăpânului meu craiului; și m'am lipit de voi, ca să aibă săracii mei bine dela voi, și să se hrănească slobozi, și ai voștri și ai noștri, și aici și acolo. Acum văd însă că săracii mei nu pot să se hrănească slobozi, din pricina pârcalabilor dela cetate, care-i pradă și-i jupuesc fără lege. Spuneți-mi: pentru ce fel de vină se prăpădesc săracii mei? Nu sânt și eu în stare să pot face dreptate săracilor mei? Vă rog dar, ca pe niște prieteni, spuneți pârcalabilor acelora că, dacă-mi sânt prieteni, să-i povățuească dumnezeu să nu mă despartă de stăpânul meu craiul și de sfânta coroană, căci [asta] n'ar fi dorința mea; ci să aibă săracii mei bine dela ei, și să se dea îndărăt fiecăruia ce i s'a luat; și să aibă săracii mei dreptate dela ei, căci nu-i voiu lăsa să piară cu rușine. Și iată v'am împlinit rugămintea și am lăsat să umble slobod ceara. Și ce vă va spune Lenart, să-l credeți. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală ($3^1/_2 + 2^1/_2$ cm), cu cele două figuri mai înalte ca la celelalte peceți, lucrată foarte ordinar și cu legendă chirilică, din care se poate ceti numai ✱ IѠАН *și* ВОЄВОДА; *lipsesc probabil cuvintele* ВЛАД *după* IѠАН *și* СИН М. *după* ВОЄВОДА; *astfel ea ar fi de categoria celor dela NNo. LVI și LIX; adresa:* † прїатєлєм моим, пргарωм Брашевѹ: *prietenilor mei, pârgarilor Brașovului. — Arh. No. 171; Mil. No. 37.*

Scrisoarea aceasta este de pus între anii 1438 — 44, adecă pe vremea regilor unguești Albrecht (1438—39) sau Vladislav I (1440—44). Aceasta resultă și din pecete, care pare a fi fost făcută în țară. Lenart, omul de încredere al lui Vlad, este aceeaș persoană cu Leonardus din doc. dela 1431 al lui Dan II. În lista dignitarilor municipali ai Brașovului, alcătuită de fostul arhivar F. Stenner, Leonardus figurează ca «notarius» la 1431. Cf. doc. dela No. XVII: magister Leonardus, illius temporis notarius Brassoviensis.

LV.

† Іѡ Влад воевода и господинь, пишет господство ми прїѧтелем господства ми пръгарем ѿт Брашевь: тѹзи ви просим [к]акто мои добрїи прїѧтелѣ, ѿти ни даде богъ и нарѡк христїански ѡвзи град, щіо беше поганом въ ржках; тѡгѡ ради щіо ест била направа въ нем, а ѡна е изгорела въса, та га съга изнова правимо; того ради ви просим да ни поможете с лжкови и стрелами и пѹшками, и да ни дасте салонитро, да ѹчинимо прах, да поставимо оу град, ѿти ест ıакость и вам и нам и въсем христїанѡм. И пак щіо ви речеть слѹга господства ми Драгомиръ, да га вѣрѹете, ѿти сжт речи господства ми. И богъ ви веселить.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și vă rog, ca pe niște buni prieteni ai mei, fiindcă mi-a dat dumnezeu și norocul creștinilor acea cetate, ce era în mânile păgânilor, și fiindcă pregătirile [1]) ce erau într'însa au ars toate și acum din nou o întărim, vă rog dar să ne ajutați cu arcuri și cu săgeți și cu puști, și să ne dați salitră, ca să facem praf și să-l așezăm în cetate, căci ea este tăria și a voastră și a noastră și a tuturor creștinilor. Și iarăși, ce are să vă spue sluga domniei mele Dragomir, să-l credeți, că sânt vorbele domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală și lungăreață, ca la NNo. 154, 171, 187, pierdută; adresa: † прїѧтелем господства ми, пръгарем ѿт Брашева: *prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 174.*

1445, Oct.—Dechem. — Cetatea de care vorbește aci Vlad Dracul trebue să fie Giurgiul, pe care il pierduse Alexandru la 1432. Vlad îl recucerește prin Septemvrie 1445, în unire cu cruciații lui Wavrin, după ce pela sfârșitul lui August acelaș an ei cuceriseră Silistra. În memoriile lui Wavrin se povestește pe larg cum Vlad se silea să dovedească cruciaților însemnătatea acestei cetăți pentru creștini în luptele viitoare cu Turcii; afară de aceasta, zicea el, cetatea fusese zidită de tatăl său (Mircea) și de drept îi aparținea lui. Recueil des croniques et anchiennes istories de la grant Bretagne, ed. Dupont, VIe volume, livre Ier, chap XVII: cf. Iorga, Studii și doc. III, p. XXV. — Scrisoarea de sub No. arh. 174 trebue pusă dar după Septemvrie 1445.

[1]) Orig. направа: însamnă propriu «pregătire, instrument»; aici însă ar putea să aibă și înțelesul de «construcție, întăritură (de lemn)».

LVI.

† Їѡ Влад воевода и господинь, пишет господство ми прїꙗтелем господства ми Брашовѣном, пръгарѡм вьсѣмъ и въсеи Бръсе, великым же и малим. Ѿ сем же вїе добрѣ знаете, како ви смь до нинѣ азь защитил ѿт Тȣрци, и главѫ си полагам и и добиток давам, рад вам зло да не бѫдет. И юще се пак мѫчим и ѿт сенова такождере мислим господинȣ ми кралю да смъ прав. А вїе се мѫчите съ злѡм на мене. Того радї имах едного добра човѣка ȣ Трьговищ(и), Занвела, а ваши людїе ѿт града сѫт излезли на пѫти да го сѫт ȣбиле и взеле и добиток мȣ. Азь вашим людем никое зло не чинꙗ, нѫ их ѡставлѣм да ходꙗт слободно, да се хранꙗт. Тѣм ради ви говорим, не щете ли ми дати въ рѫках тогози вражмаша и съсъ добитком, що мȣ сѫт ȣзели: двѣсто и н҃ флорин и е҃ сто[т]ин перпир, и саблѣ мȣ, и рȣтище мȣ ѿт ипрїа, и пȣгїе съ т҃ аспри, и пръстен ѿт малама ѿт і҃ флорин, и корда и шапка, не щете ли ми ȣ една неделꙗ вражмаша дати и с тонзи добиток, що щѫ ȣчинит на тонзи град и на вас, този вьсе да ищет богь на ваших дȣшах; понеже ако бих зналъ, ѡти щѫ ȣмрѣт юще на моа срамота, не щѫ ѡставит погибѣл моемȣ добрȣ човѣкȣ, нѫ ви щѫ ѡгнем бити длъжен. И скоро ино не щет бити.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele Brașovenilor, pârgarilor tuturor și Bârsei întregi, celor mari și celor mici. Știți bine cum v'am apărat eu până acum de Turci [1]), și îmi pun capul și-mi dau averea, bucuros [fiind] să nu vi se întâmple vouă rău. Și pe lângă asta, mă silesc și mă gândesc să fiu tot așa și de-aci nainte, drept față de stăpânul meu craiul. Dar voi vă purtați cu gând rău asupra mea. Așa, am avut un om bun la Târgoviște, pe Zanvel, iar oamenii voștri dela cetate i-au ieșit în drum și l-au omorît și i-au luat și avutul lui. Eu nu fac nici un rău oamenilor voștri, ci îi las să umble slobozi, ca să se hrănească. Deaceea vă zic: de nu-mi veți da în mâni pe acel vrăjmaș împreună cu avutul pe care i l-a luat: două sute și cincizeci de florini și cinci sute de perperi și sabia și hainele de Ipria

[1]) Aluzie la campania turcească din 1438.

și punga cu 300 aspri și inelul de aur [1]) în preț de 10 florini și spada [2]) și șapca, de nu-mi veți da într'o săptămână pe vrăjmaș împreună cu această avere, ce voiu face împotriva cetății și împotriva voastră, asta s'o răzbune dumnezeu pe sufletele voastre; căci de-aș ști măcar că am să pier, spre rușinea mea, și tot nu voiu îngădui peirea unui om bun al meu, ci vă voiu rămânea dator cu foc. Și în curând altfel n'are să fie.

Monogram; pecete ovală ($3^1/_2 + 2^1/_2$ *cm.*), *cu legenda:* [✱ I]ѠАН ВЛА†Д ВѠИВѠДА СИН М.; (М = М[ИРЧѦ] *pare a fi doi* Λ, *identici ca formă cu* Λ *din* ВЛАД; *cf. NNo. arh. 176, 178, 179, 186, 187*); *adresa:* † Брашовѣном, въсѣм пръгарωм и Бръсе въсои: *Brașovenilor, tuturor pârgarilor și Bârsei întregi.— Arh. No. 154; Mil. No. 29.*

c. 1438—1446.

LVII.

† Іѡ Влад воевода и господинь въсеи земи ѹгровлахїискои, пишет господство ми въселюбезнаа поклоненїа гостем и прїателѣм господства ми, сѫдцѹ и въсем пръгарем Брашевским. Сего ради, да ест ѹ знанїе вашеи милости, ꙗко ѡногози чловѣка, що го сте ѹхватили, то да знаете и да верѹете, на дѹшѫ и на верѫ господства ми да знаете, како не ест виноват, нї е кого вадил, ни за кого зло говорил. Да ако га загѹбите, или мѹ дрѹго зло ѹчините, ви знаете за тем. Нѫ гледанте, да си дѹшѫ не загѹбите. И тѹзи пѹстиχ верна и почътана болѣрина господства ми, жѹпана Миχаила, да елика ви речет, да верѹете, понеже сѫт истини речи господства ми. И богь ви веселит.

Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea dragi închinăciuni oaspeților și prietenilor domniei mele, județului și tuturor pârgarilor din Brașov. Și să vă fie de știre domniei voastre că omul acela, pe care l-ați prins, să știți și să credeți, pe sufletul și pe credința domniei mele să știți că nu este vinovat; nici n'a pârât pe nimenea, nici n'a vorbit rău de nimenea. Și dacă-l veți omorî sau îi veți face alt rău, știți voi apoi. Ci băgați de seamă să nu vă pierdeți sufletele. Și am trimes acolo pe credinciosul și cinstitul boer al domniei mele, pe jupân Mihail;

---

[1]) Orig. ѿ малама; cf. adj. bulg. маламен de aur, din neogrec. μάλαγμα.

[2]) Orig. корда; v. nota 1 dela p. 34.

și cele ce vă va spune, să le credeți, căci sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală și lungăreață, ca la NNo. 171 și 173, cu hârtie deasupra și ștearsă de tot; adresa: † сждцꙋ и вьсем пръгарем Брашевскым: *județului și tuturor pârgarilor Brașoveni.— Arh. No. 188; Mil. No. 47.*

c. 1433—1446.

LVIII.

† Iѡ Влад воивѡда и господинь, пишет господство ми моимь добрим прїателем, прьгарем Брашевскыми (sic). Прьво ви сьм писал и сьга ви пишем, како варе хто доидеть ѿт ѡвѫзи землѫ безь книгѫ господства ми, вїе да го ѡпрѣте и да дасте ꙋзнати господствꙋ ми. Аще бѫдѫт прави, сь своим си добиткѡм, да си поидѫт; аще ли бѫдѫт сь кони крадени, да им ꙋчинимо зло, како злем людем. Ѡти да знаете, че нь ѡпꙋстихѫ сїѫ землѫ ѿт конь. Аще ли тази не ꙋчините, да знаете, ѡти щѫ се размирит сь вами. Ино не щет бити. И богь [ви] веселит.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov: v'am scris mai nainte și vă scriu și acum că oricine va veni din această țară fără cartea domniei mele, voi să-l opriți și să-mi dați de știre domniei mele. Dacă vor fi [oameni] drepți, cu avutul lor, să meargă; dar dacă vor fi cu cai de furat, să le facem rău, ca unor oameni răi. Căci să știți că ne-au golit țara aceasta de cai. Iar de nu veți face aceasta, să știți că am să-mi stric pacea cu voi. Altfel n'o să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (3+2½ cm.), acoperită cu bumbac, stricată; adresa: † пръгарем Брашевскым, моимь верним прїателем: *pârgarilor Brașoveni, prietenilor mei credincioși.— Arh. No. 165; Mil. No. 31.*

c. 1433—1446. — Cf. pentru cuprins No. arh. 186 (XLVIII).

LIX.

† Iѡ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми Стоикꙋ Харсѣнꙋ и вьсим болѣрѡм Ѡлтѣньским, и такози ви ѡрисꙋват господство ми: тꙋзи кои прихѡдѧт ѿт вьгрьскѫ странѫ сьсь добиткѡм, да их не бѫнтꙋвате; и пак ѿт тогози добитка да не ѡставите да сѧ повратит на ѡпѧт ни един влас, по ѡризмꙋ господства ми.

Io Vlad, voevod și domn Scrie domnia mea lui Stoica Harsean și tuturor boerilor Olteni, și astfel vă poruncește domnia mea: cei ce vin acolo din țara ungurească cu marfă, să nu-i bântuiți; dar iarăși, din acea marfă să nu lăsați să se întoarcă îndărăt nici un singur fir de păr, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală și lungăreață ($3^1/_2+2^1/_2$ cm.), cu legenda: ✱ ІѠАНЬ ВЛА†[Д ВОИВОДА С]ИН М. *(cf. No. LVI); fără adresă. — Arh. No. 187; Mil. No. 46.*

c. 1433—1446.

LX.

† Іωанъ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми пръгарем Брашовским поклоненїе даже до лица земли, ꙗко моимъ добрим приꙗтелем. И тѹзи пѹстиҳ жѹпана Спанопѹла до вас; да елика изречетъ вашои милости, да вѣрѹете; мои сѫ речи.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea pârgarilor din Brașov închinăciune până la fața pământului, ca unor buni prieteni ai mei. Și iată am trimes pe jupân Spanopul la voi; și cele ce va spune domniei voastre, să credeți; sânt cuvintele mele.

Monogram; pecete rotundă ($2^3/_4$ cm. în diam.), neacoperită, cu legenda: ✱ IOAN ✱ WLAD ✱ WAYVODA *(cf. No. XXXII); fără adresă.—Arh. No. 185.*

c. 1433—1446. — Mai curând dela începutul, decât dela sfârșitul domniei.

LXI.

† Іω Влад воевода и господинь, пишет господство ми прїателем господства ми, пръгарем Брашовѹ: тѹзи иђет доити жена Боикова, да възмет скѹлиција господства ми; та да ѫ не бантовате, понеже ест работа господства ми. И богъ ви веселит.

† Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașovului: iată va veni acolo femeea lui Boico, ca să ia sculele domniei mele; și să n'o supărați, căci este treaba domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete de 3 cm. în diam., stricată; adresa: † пръгарем Брашовѹ: *pârgarilor Brașovului; scrisoarea seamănă foarte tare cu cea de sub No. următor; în dosul ei se află notița: litera Wlad waywodae sonans de re-*

bus et bonis, manibus fidelibus Iohannis mœnetarii per certos de Walachia traditis, circa conservationis (sic). — Arh. No. 147; Mil. No. 77 (indicația lui Miletič 174 e greșită).

c. 1432—1446. — Mai curând dela începutul, decât despre sfârșitul domniei.

LXII.

† Їωан Влад воевωд(а) и господинь, пишет господствω ми моим дωбрим приателем, пръгарем Брашевскимъ, и тꙋзи пꙋстиχ къ вам слꙋгꙋ господства ми Радꙋла, а щѡ ви изречет, да гω верꙋете, ωти сът мои истиніе реч(и). И весели ви богь.

† Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov, și iată am trimes la voi pe sluga domniei mele Radul, și ce vă va spune, să-l credeți, căci sânt vorbele mele adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram (cu Іωан*); pecete rotundă (c. 3 cm. în diam.), cu legenda:* S : IO[AN]I : WLAD : [WAY]VODA. — *Acad. Rom.* $\frac{200}{XXI}$ *; reproducție fotolitografică la D. Sturdza, Doc. dela Wiesbaden, pl. II; ibid., p. 7, traducerea D-lui B. P. Hasdeu.*

c. 1432 — 1446. — V. nota dela NNo. LX și LXI.

Vladislav II sau Vladislav Dan.

(Ian. 1447—Mai-Iunie 1456). [1]

LXIII.

† Іѡ Влад[и]слав воевода и господинь въсеи земли ꙋгровлахїинскои, пишет господство ми моим вѣрным и добрим прїятелем, пръгаром въсем Брашовскым, великим же и малим, какото моим добрим и любим (sic) чловѣком. Сего ради, здє посласте ваши

[1]) Asupra anilor de domnie ai acestui Vladislav există îndoeli. D-l Gr. Tocilescu îl face să domnească dela 1452—55, punând înaintea lui, dela 1446—52, pe Danciu (Manual de istoria Românilor, ed. II (1900), p. 176); D-l D. Onciul, în cursul său, îl pune între 1451—56, admițând înaintea lui pe Dan III, între 1446—1448(51); cf. Convorb. Liter. XXXVII, p. 229; eu îl pusesem (în Vlad Țepeș, p. 69) la 1448—56, admițând că dela 1446—48 a domnit Dan III. Acest Dan însă pare a nu fi domnit; dela el nu ni s'a păstrat nici un document. Interpretând altfel scrisoarea lui Vlad din 31 Oct. 1448 despre lupta dela Cossovo, D-l Iorga crede, în Studii și documente III, p. XXVIII—XXIX, că acest Vlad este identic, cum admisesem de altmintrelea și eu în Vlad Țepeș, p. 68, cu Vladislav și că domnea la 1448 ca domn de sine stăpânitor; la Dech. 1449 îl pomenește Hunyadi într'o scrisoare a sa către Brașoveni (Vlad Țepeș, p. 66).

добри людїе, Гашпара и Тежꙋ, кꙿ господствꙋ ми, за работꙋ и за тꙿкмежꙿ, що смо имали помеждꙋ нами и що симе обещали. Сего ради, мои добри люд[їе], азь що смꙿ с вами ꙋтꙿкмил, на том стоим, нꙋ, моа братїа, вичꙋ, понеже покоа не имам, нꙋ по слꙋжбе, що послꙋжих, и крьв своа пролїах и с моими болѣре и с моим землюм, заради свѧтеи корꙋнѣ и заради ꙋгрꙿскои земли и христїаном, и колико ми с(ѣ) клемо и родител Iωнешꙿ воевода, а ωн този не ꙋсокоти, и за моꙋ слꙋжбꙋ не би мꙋ мило; нѫ мꙋ не дососа гобрꙿнатꙿрство земи вꙿгрꙿскои, нѫ пꙋщат да ми вꙿзмет моа права очина и моа земница, Фаграш и Ямлаш, и мꙿчит сѣ сꙿ злом на мене. Да еги ωн прѣстꙿпи свое обещанїе и клетви, еже сꙿ мном обѣща, и моꙋ слꙋжбꙋ потлачи, а богь да вꙿзищет на тогози чловѣка, що правдꙋ не ꙋздрꙿжа. Я господство ми, по неволи моеи, азь мое не щѫ оставит с моим главом; срамотно да загꙋбим, нꙋ о щом вꙿзмогꙋ, този щѫ ꙋчинит, а богь да платит и да видит, оти мї ест неволѣ. Я с вашом милостїωм, како смꙿ обещал, на том хощꙋ стоати, додле вꙿзмогꙋ дрꙿжат. Может мѣ разлѫчит ωт вас велика неволѣ, да ωт кꙿга не вꙿзмогꙋ, а ви ми щете верꙋват. И весели ви богь.

† Iω Владислав вωевωда, милостїѧ божїѧ господинь.

Io Vladislav, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea credincioșilor și bunilor mei prieteni, tuturor pârgarilor Brașoveni, mari și mici, ca unor buni și iubiți oameni ai mei. Ați trimes aici la domnia mea pe oamenii voștri buni Gașpar și Tej, pentru lucrul și învoeala ce-am avut între noi și ce-am făgăduit. Deci, oameni buni, ceea ce am întocmit eu cu voi, la aceasta rămân, dar, fraților mei, sânt nemulțămit [1]), fiindcă liniște n'am, cu toate slujbele ce am slujit și cu tot sângele ce

Se pare deci că pe el l-a pus Hunyadi în scaun după răpunerea lui Vlad Dracul. — Este totuși curioasă lipsa ori și căror documente interne dela Vladislav între 1448—51: arhiva Statului din București posede numai următoarele hrisoave dela el: cinci din 1451 (dela 28 Martie (?), 1, 2, 5 și 7 August), unul din 1453 (2 Aug.), unul din 1456 (15 Aprilie) și unul din 1450 sau 1455 (după cum indictionul va fi citit 13 sau 3). D-l Mihail Vlădescu posede unul dela 5 Aug. 1452. Dinainte de 1450 nu cunosc nici unul. Asupra anilor de domnie ai lui Vladislav II, v. N. Iorga, l. c. din Studii și documente.

[1]) Orig. вичꙋ; bulg. викам strig, sârb. викати «murren» (Vuk, Lex.).

ne-am vărsat, eu și cu boerii mei și cu țara mea, pentru sfânta coroană și pentru țara ungurească și pentru creștini. Și cât m'am jurat eu cu părintele meu Ionăș voevodul, el tot n'a ținut samă de asta, nici slujba mea nu i-a fost dragă; căci nu-i ajunge gubenartoria țării ungurești, ci trimete să-mi răpească ocina mea adevărată și țărișoara mea, Făgărașul și Amlașul, și umblă cu gând rău asupra mea. Dar dacă și-a călcat el făgăduința și jurămintele ce a făcut cu mine, și dacă a călcat peste slujba mea, dumnezeu să se răzbune asupra celui ce nu a păzit dreptatea. Iar domnia mea, cu toată nevoea mea, nu voiu părăsi ce este al meu odată cu capul. Să [știu că] pier cu rușine, dar ce voiu putea, aceea voiu face, și dumnezeu să plătească, și să vadă că sânt în nevoie. Iar cu domnia voastră, cum am făgăduit așa voi rămânea, cât voiu putea să țiu. Poate să mă despartă de voi vre-o mare nevoie, dar când nu voiu mai putea, voi îmi veți crede. Și să vă bucure dumnezeu.

Io Vladislav voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită, cu legenda: ✱ IѠ ВЛАДИСЛАВЪ ВОЄВОДА И ГНЬ; *adresa:* † моим добрим и вѣрным пріѧтелем, пржгаром Брашевскым, великим же и малимж: *bunilor și credincioșilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni, mari și mici.* — *Arh. No. 28; Mil. No. 67.*

c. 1451—1452. — La Ianuarie 1453 Hunyadi nu mai era guvernator al Ungariei. Supărarea lui Hunyadi care pusese, la 1447, în scaun pe Vladislav Dan, își are poate originea în atitudinea acestuia pe timpul luptei dela Cossovo (Iorga, Studii și doc. III, p. XXVIII—XXIX). Totuși, până la 1450 Vladislav e în bune relații cu fostul său protector; cf. scrisoarea acestuia din 1449 (Bogdan, Vlad Țepeș, p. 66). — Gașpar e de sigur unul din cei doi Gașpari pomeniți de Țepeș în scrisoarea din 1456, Sept. 6, iar Tej este «Thes, iudex de Rasnava», pomenit în aceeaș scrisoare: aceștia, împreună cu alți doi, au fost trimeși, la 1456, în solie de către Brașoveni la Vlad Țepeș (copie la Acad. Rom.).

LXIV.

† Іѡ Влад[и]слав воевода и господинь вьсеи земли Ѹгровлахїискои, пишет господство ми вѣрним прїѧтелем господства ми, пржгаром Брашевѹ. И тѹзи сте пѹстили кь господствѹ ми ваши болѣре, Кр҇стѣ и Томаш, за работѹ онемзи свинїам, що сѧ сѫт взели. Тем ради ето с них ѹтькмих и такози направих, како да платим азь сиракома за тех добитѫк аспри д҃ хил[ї]ади, а ви да платите мен(е). И такози ѹтькмихмо, како да ходѫт ваши

людїє] слобод[но] само, да сѧ хранѧт, нищо да сѧ не грижѫт. И помного за тїєзи свин(и) да сѣ не помѣнет. И шт пѫт Прахов8 да вї ест слободно, и кѫдѣ любите, и да си држимо закон стари шт прѣвих господа[ре]х, и вїе и нїе; а ино да нѣст. И шт нинѣ, аще бѫдет вашим людем криво, а они да доидѫт к мен(е). И весели ви богь. Пис. дек. ꙃі.

Io Vladislav, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea credincioșilor prieteni ai domniei mele, pârgarilor din Brașov. Iată ați trimes la domnia mea pe boerii voștri Cârstea și Tomaș, pentru lucrul acelor porci ce s'au luat. Așa dar, iată m'am învoit cu ei și am orânduit așa, ca să plătesc eu săracilor, pentru dobitoacele lor, aspri 4.000, iar voi să-mi plătiți mię. Și am întocmit așa, ca să umble oamenii voștri slobozi pe aici, să se hrănească, și să n'aibă grije de nimica. Și mai mult despre acei porci să nu se pomenească. Cât pentru drumul Prahovei, să vă fie slobod, și pe unde poftiți, și să ne ținem de așezământul cel vechiu, dela domnii de mai nainte, și voi și noi. Altfel să nu fie. Și de acum înainte, dacă se va face oamenilor voștri vre-o strâmbătate, ei să vie la mine. Și să vă bucure dumnezeu. Scris-am Dechemvrie în 17.

Monogram; pecete rotundă (3 cm. în diam.), acoperită, cu legenda: ✠ IѠ ВЛАДИСЛАВЪ ВОЕВОДА И ГНЬ; *fără adresă; pe dosul scrisorii următoarea notiță: literae quictantiae de porcis receptis in alpibus, quod pro illis satisfaciendum esse et per nos de cetero debent impedire pro eisdem, 1452. —Arh. No. 25; Mil. No. 64.*

1452.

LXV.

† Іѡ Бладислав воевода и господинь, пишет господство ми прїѧтелем господства ми, прѣгаром Брашев8. И т8зи видите що чините: с мен(е) щете да сте 8 мир8, а само не ходите правим законом. Каз8ите ми, защо сте шпрѣли щитови моем8 чловѣк8 Радоул8 Нѣнч8? Аще вї е волѣ, да не к8пѫт (sic) мои людїе шр8жїа и щитов, а вїе рѫцѣте вашим маисторoм да не продадѫт, а мои люде не хтѧт к8пит. Нѫ егда с8 к8пили, шслободѣте их, да сї их донесѫт, а шт нинѣ хтѧт знати. Аще ли не щете их шслободит тїєзи щитове, а господство ми не щѫ шставит мои сиромаси, да им бѫдет паг8бѫ. И весели ви богь. — И молю ви, мито да м8 не вѫзмете ни едно влакно.

Io Vladislav, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov. Iată, vedeți ce faceți: cu mine vreți să fiți în pace, iar acolo nu umblați în legea cea dreaptă. Spuneți-mi, de ce ați oprit scuturile omului meu Radul Neanciu? Dacă vă este voea ca să nu cumpere oamenii mei arme și scuturi, atunci spuneți meșterilor voștri să nu vânză, și oamenii mei nu vor cumpăra. Dar după ce au cumpărat, lăsați-i să și le aducă, iar deaci înainte vor ști. Și dacă nu le veți slobozì acele scuturi, domnia mea nu voiu lăsa ca săracii mei să sufere pagubă. Și dumnezeu să vă bucure. — Și vă rog, vamă să nu-i luați nici un fir de păr.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda în litere mărunte: ✱ ІѠ ВЛѦДИСЛѦВЬ ВОЄВОДѦ И ГОСП[ОДИНЬ] ѸГРОВ[ЛѦХІИС]КОІ, *cu cele două capete și cu ornamentație bogată și cu totul deosebită de a celorlalte două precedente; adresa:* † пръгарем Брашевꙋ: *pârgarilor Brașovului.—Arh. No. 127; Mil. No. 63.*

c. 1451 — 1456.

LXVI.

† Іѡ Владїслав воевода и господинъ, пишет господство ми прїꙗтелем господства ми, пръгаром Брашевꙋ и Тежꙋ ѡт Ръжнов, и такози ви говорим: инако не могох ꙋчинит, нꙋ за ѡнизи овци, що се сꙋ ꙋзели ѡт Драгославел(е) и ѡт Рꙋкер, ѡставих по Крстѣ, каковаре що сꙋ дали тїези людїе на тїези ѡвци, а мои людїе да им вратет; а ѡвце да им вратет, нꙋ да не щѫт помного ѡт що сꙋ дали, ѡти азь не щѫ оставит тїази работꙋ. И варе где сꙋ овцѧ, а вїе да их донесете тꙋзи, да не ходѧт мои сиромаси сам там. Ино нѣ[ст].

Io Vladislav voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașovului și lui Tej dela Râjnov, și astfel vă grăesc: altcum n'am putut face, ci pentru acele oi ce s'au luat din Dragoslavele și din Rucăr, am lăsat pe sama lui Cârstea, ca ori cât au dat acei oameni pe acele oi, oamenii mei să le întoarcă lor; și oile să le dea îndărăt, dar să nu ceară mai mult decât au dat, căci eu nu voiu lăsa [așa] treaba aceasta. Și ori unde ar fi oile, voi să le aduceți aci, ca să nu umble săracii mei pe ici și pe colo. Altfel nu este.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., stricată; adresa: † пръгаром Брашевў и Тежў ѿт Ръжнова: *pârgarilor Braşovului şi lui Tej dela Râjnov.* — *Arh. No. 126.*

c. 1451 — 1456.

Vlad II Ţepeş.

(Mai-Iunie 1456—August 1462. Oct. 1476—Ian. 1477).

LXVII.

† Iѡ Влад воевода и господинь въсеи земли ѹгровлахїиском, пишет господство ми прїателем господства ми, пръгарем Брашевским. Сего радї, послахмо верна болѣрина и слѹгѫ господства ми Иван Поливаръ, да елика изречет къ вам, да верѹете, понеже сѫт истини изь ѹстъ речи господства ми. И богь ви веселит. — И паки говорѧ вашеи милости, какото моим добрим прїателем: тѹзи ест помеждѹ вас Михаил логѡфет и Пардои, мои враждмаши. Язь въсех простих, а тех не прациам; да како их азь не щѫ да их простим, тако и вие да их ѡтпъдите ѡт вас, аще сте прїатели господства ми. И да не бѫдѫт ва (sic) вашеи ѡбласти.

† Iѡ Влад вѡевѡда, милостїѧ божїѧ господинь.

Io Vlad, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor din Braşov: iată trimes-am pe credinciosul boer şi slugă a domniei mele, pe Ivan Polivar, şi cele ce va spune către voi să le credeţi, căci sânt vorbe adevărate, din gura domniei mele. Şi dumnezeu să vă bucure. — Şi iarăşi grăesc domniilor voastre, ca unor buni prieteni ai mei: se află acolo printre voi Mihail logofătul şi Pardoi, vrăjmaşii mei. Eu pe toţi i-am iertat, dar pe aceştia nu-i iert; şi cum eu nu vreau să-i iert, tot aşa şi voi să-i depărtaţi dela voi, dacă-mi sânteţi prieteni domniei mele. Şi să nu petreacă în ţinutul vostru.

Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ ВЛАДЬ ВѠIВѠДА [И ГН]Ь ВЪСЕИ ЗЕМЛИ ѸГГРѠВЛАХIИ[СК]ОИ, *cu o ligatură la* зем *şi cu litere foarte mărunte; figurile nu se cunosc bine; adresa:* † прїателем господства ми, палгарем *(sic)* ѿт Брашов: *prietenilor domniei mele, pârgarilor din Braşov; în dosul scrisorii o insemnare latină fără nici o legătură cu cuprinsul ei: prohibet ut contra Zylagi Michal non demus auxilium.—Arh. No. 166; Mil. No. 32.*

c. 1456—1458(59). — Am bănuit, în Documente şi Regeste, No. LII, că această scrisoare este dela Vlad Dracul, şi anume din ultimii ani ai domniei lui, deoarece caracterele ei paleografice mă sileau a o pune în prima jumătate a sec. XV-lea; ea pare în adevăr contimporană cu NNo. arh. 164, 165, 167, 171, 173, 177, 180, 181, 185, 188, 189, 191, care toate sânt dela Vlad Dracul. Pecetea ne arată însă că este dela Vlad Ţepeş. — Mihail logofătul poate să fie fostul logofăt al lui Vladislav Dan, pomenit în documentele dela 28 Martie şi 1 Aug. 1451, 5 Aug. 1452, 2 Aug. 1453 şi 5 Aprilie 1456 (v. nota dela p. 86). Pardoi (în orig. Пардоͭ, nu Пардо sau Пардос) şi Ivan Polivar nu se găsesc în documentele contimporane. Cu treizeci de ani mai târziu însă se pomenesc, într'un hrisov al lui Vlad Călugărul din 21 Aprilie 1489, ca proprietari în acelaş sat (Răduleştii dela Călnău) un Ivan paharnicul şi fiii unui Pardosul: acesta ar putea să fie aceeaş persoană cu Pardoi din scrisoarea lui Ţepeş (Arh. Stat., mst. Mărgineni, în trad.; comunicat de D-l Iuliu Tuducescu). Un «Pardoslu» e citat şi în doc. din 16 Aug. 1481 al lui Basaraba cel Tânăr (Miletič, DR., p. 340: Пардосль спатар).

LXVIII.

† Iωн Влад воевода и господинь, пишет господство ми вѣрнїком господина ни кралѣ и моим добрим приıателем много з[д]равие и поклоненїе, сждцȣ и пргарем шт Брашов. И тȣзи пȣстих жȣпан Стоика армаш кх вашеи милости, та ва[ре] що че имат бесѣдовати кх господство ви, а ваша милостх да го вѣрȣете, е[ре] сжт истини рѣч(и) господства ми. Ино нѣст. И богь ви веселит.

Ion Vlad, voevod şi domn. Scrie domnia mea credincioşilor domnului nostru craiului şi bunilor mei prieteni, judeţului şi pârgarilor din Braşov, multă sănătate şi închinăciune. Şi iată am trimes pe jupân Stoica armaşul la domnia voastră, şi ce va vorbi către domnia voastră, domnia voastră să-l credeţi, căci sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Altfel nu este. Şi dumnezeu să vă bucure.

Fără monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., neacoperită, cu legenda în litere gotice: [+ I]OAN WLAD. WAYVODA ET [DOMINUS TRANSALPINUS?]; *cele două figuri de pe pecete au forma busturilor din prima jumătate a sec. XV-lea; adresa:* † сждцȣ и пргарем шт Брашов: *judeţului şi pârgarilor din Braşov. — Arh. No. 162.*

c. 1456—1459. — Stoica armaşul este poate identic cu Stoica, paharnicul lui Vlad Ţepeş dela 1458 (Venelin, Vlahobolg. gramaty, p. 92; Bogdan, Vlad Ţepeş, p. 75). Ţepeş intervine pentru dînsul pe lângă Braşoveni prin scrisoarea de sub No. următor.

LXIX.

† Іѡ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми много здравїе моим вѣрним и добрим приıателем, сѫдцꙋ и пръгаре[м] ѡт Брашов: тꙋзи имат слꙋга господства ми жꙋпан Стоика армаш нѣкоа марха ꙋ Кевер Павл; того радї просим господство ви, ꙋчинѣте мꙋ прави закон. И богъ ви веселит.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate credincioșilor și bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. Are acolo sluga domniei mele jupân Stoica armașul niște marfă la Chever Paul; deci vă rugăm pe domnia voastră să-i faceți judecată dreaptă. Și dumnezeu să vă bucure.

Fără monogram; pecetea (de 3.3 cm. în diam.) e pierdută; adresa: † сѫдцꙋ и пръгарем ѡт Брашов: *judeţului şi pârgarilor din Braşov; scrierea este aceeaş cu cea dela No. arh. 162. — Arh. No. 190.*

c. 1456—1459.—«Chever (ung. Kövér) Paul» este probabil identic cu «Paulus Kewer, juratus Brassovienvis», despre care vorbeşte vornicul Neagu al lui Radu cel Frumos într'o scrisoare către Sibieni din 1469 (copie la Acad. Rom.).

LXX.

† Іѡ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми много здравїе моим добрим и сладким прїıателем господства ми, сѫдцꙋ и ві пръгарем ѡт град Брашов, и тꙋзи ви пꙋстих нѣколици волове и краве вашеи милости на чест, да ви их разделите; и коли хтет бити, а господство ви ми пишете книгꙋ къ господства ми, да знам колико ви сꙋ дали, за радї да бꙋдет вѣра тиемзи людем, що их сꙋ терали до ваша господства. И богъ да ви ꙋмножит лѣта въ веселию, амин.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, judeţului și celor doisprezece pârgari din cetatea Brașovului. Și iată v'am trimes niște boi și vaci domniei voastre de cinste, să vi-i împărțiți; și câți vor fi, domnia voastră să-mi scrieți carte către domnia mea, ca să știu câți v'au dat, și să fie spre credinţa oamenilor ce i-au mânat la domnia voastră. Și dumnezeu să vă înmulțească anii, cu bucurie, amin.

Monogram (cu Iωн); *pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită, identică ca mărime și formă cu cea dela No. 162; legenda pare a fi și aci:* + IOAN WLAD. WAYVODA ET DOMINUS [TRANSALPINUS?]; *adresa* : † добрим и сладким прїател[ем] господства ми, сѫдцꙋ и ві пръгарем ѡт Брашовꙋ: *bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 208.*

c. 1456—1459.

LXXI.

† Iѡ Влад воевода и господинь въсеи земли ꙋгровлахїнскои, пишет господство ми добрим прїателем господства ми, паргарем ѡт Брашов и въсем Бръсѣном, по том велицим же и малим въсечестное поклоненїе прїносим, како моим добрим прїателем. Ѡ сем да ест вѣдомо господствꙋ ви, ꙗко варе цю ми е порꙋчил господинь ми и старѣиши брат Михаи Силади, на том хочꙋ стоꙗти, и прїимам на верꙋ и на дꙋшꙋ господства ми, да имам мир добрь съ вами, како да сꙋ слободна въсѧ пꙋтница, да ходет и ваше люде къ нам кꙋповати и продавати слободно, без ни една гриж[ж] и без пагꙋбж, како да би ходили ꙋ ваше землѣ. Також де да ходет и наше людїе къ вам слободни, без ни една пагꙋба, како ми е порꙋчил господинь ми и брат Михаи Силади. Али на том примам, докле хоче ѡн съ вами държати мир, до толѣ и азь. И богь ви ѡвеселит. Пис. ꙋ Рꙋкел, мѣсѧца дек. а҃.

Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea bunilor prieteni ai domniei mele, pârgarilor din Brașov și tuturor Bârsenilor, apoi celor mari și celor mici prea cinstită închinăciune aducem, ca unor buni prieteni ai mei. Si să vă fie știut domniilor voastre că de toate câte mi-a poruncit stăpânul și fratele meu mai mare Mihai Siladi vreau să mă țin; și iau pe credința și pe sufletul domniei mele să țin pace bună cu voi, și să fie slobode toate drumurile, și să umble oamenii voștri la noi să cumpere și să vânză slobozi, fără nici o grije și fără pagubă, ca și cum ar umbla prin țara voastră. Așișderea și oamenii noștri să meargă slobozi la voi, fără nici o pagubă, precum mi-a poruncit stăpânul și fratele meu Mihai Siladi. Dar la aceasta mă învoesc numai câtă vreme va ține [și] el pace cu voi; atâta și eu. Și dumnezeu să vă bucure. Scris-am în Rucăr, luna lui Dechemvrie 1.

Monogram; pecete rotundă (c. 3 cm. în diam.), cu legenda în litere mărunte: ✱ IѠ ВЛАДЬ ВѠIВѠДА [И ГНЬ ВЪСЄ]И ЗЄМЛИ ѪГГРѠВЛАХIИСКОИ; *adresa lipseşte.—Arh. No. 193; Mil. No. 49 (atribuită greşit lui Vlad Dracul).*

c. 1458—1459, când Ţepeş se bucura de sprijinul şi încrederea lui Mihail Szilágyi, căruia Saşii se plânseseră de prădăciunile domnului român. Guvernatorul Ungariei le răspunde din Buda (la 6 Martie 1458) să caute a trăi în bună pace cu el. Engel, Geschichte der Walachey, p. 174; Iorga, Convorbiri Literare, an. XXXV, p. 150 şi urm.; Conduratu, l. c., p. 83, nota 2.

LXXII.

† Іѡ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми херетизмо добрїим прїателем господства ми, пръгарем Брашевским, и тѹзи ви давам знати, како сѹ ѡвизи наши людїе Димитрь та сѹ били кѹпили нѣкои ѡцел, и би[л]о ест по мирѹ; вы не сте хтели да их ѡставите да изнесѹ семо ѡцел, нѹ им га сте ѹзели. Того ради ви просим: илї им вратете ѡцел, илї им даите дѹкатї им; едно ѡт них да им сѧ вратит, понеже их ѹ пагѹбѹ не можемо ѡставит. И богъ ви весели. Пис. дек. н҃.

Io Vlad, voevod şi domn. Scrie domnia mea heretisire bunilor prieteni ai domniei mele, pârgarilor Braşoveni, şi iată vă dau de ştire că acest om al nostru Dimitru [1]) a fost cumpărat nişte oţel, şi l-a cumpărat în bună pace [2]); dar voi n'aţi vrut să-l lăsaţi să aducă încoace oţelul, ci i l-aţi luat. Deaceea vă rog: sau să-i daţi îndărăt oţelul, sau să-i daţi ducaţii; una din două să i se întoarcă, căci în pagubă nu putem să-l lăsăm. Şi dumnezeu să vă bucure. Scris-am Dechemvrie în 8.

Monogram; pecete rotundă, c. 3. 3 cm. în diam., neacoperită, cu legenda în litere foarte mărunte: [✱ IѠ В]ЛАДЬ ВѠ[I]ВѠД[А И ГН]Ь ВЪ[СЄ]И ЗЄМЛ[И] ѪГГРѠВЛАХIИСКѠ[И]; *adresa:* † пръгарем Брашевским: *pârgarilor Braşoveni.—Arh. No. 210.*

1456—1462.

LXXIII.

† Пишет господство ми вамешем ѡт Рѹкер: тѹзи ви говорит господство ми, въ кои час видите сие повелѣнїе господства ми, на том час(ѣ) един ѡт вас да ѡтиде ѹ Брашов, та да дасте

[1]) Orig. ѡвизи наши людїе димитрь: aceşti oameni ai noştri Dimitru, adică Dimitru şi tovarăşii lui.

[2]) Tradus verbal «şi era în pace».

знати Брашовѣном за сези глас, що ми е дошел за работ8 Т8рцем, да знаѫт не е нища за то. И хтел е да доиде един шт них апоклисар кь господство ми, а wн како е чюл за сези глас, а wн се е wпрѣл. Сего радї кто е хтел да доиде, а wн да доиде; аще ли не хте доит кь господство ми, а тонзи вамеш, що ще штит 8 Брашов, пак да доиде кь господство ми, да ми дава знати; а сези чловѣкь, що ще донесть сиıази книга, а вие да га wставете да wтиде дома си. Аще ли хте доит тонзи апоклисар кь господство ми, и да доиде с того и тонзи вамеш, що ще wтит 8 Брашов. Ино да нѣст.

Scrie domnia mea vameșilor din Rucăr și vă grăește domnia mea: în ceasul în care veți vedea această poruncă a domniei mele, în acelaș ceas unul din voi să plece la Brașov și să dea de știre Brașovenilor despre vestea ce mi-a venit de lucrul Turcilor, ca să știe că nu e nimic adevărat. Și voea unul din ei să vie în solie la domnia mea, dar îndată ce a aflat de vestea aceea, el s'a oprit. Deci, cel ce voea să vie, să vie; iar dacă nu vrea să vie la domnia mea, atunci vameșul ce se va duce la Brașov să se întoarcă la domnia mea, să-mi dea de știre. Iar pe omul ce va aduce această carte voi să-l lăsați să se ducă la casa lui. Și dacă solul acela va vrea să vie la domnia mea, să vie cu el și vameșul ce se va duce la Brașov. Altfel să nu fie.

Monogram; pecete rotundă, c. 3.3 cm. în diam., cu legenda: [✱ IѠ ВЛАД]ДЬ ВѠIЄѠДА [И ГНЬ ВЪС]ЄИ ЗЄМЛИ ȢГГРѠВЛАХІИ[СК]ѠИ; *adresa:* † вамешем wт Р8кер: *vameșilor dela Rucăr. — Arh. No. 175.*

1456—1462. — Poate dinaintea expediției turcești dela 1462.

LXXIV.

† Вь Христа бога благwвѣрни и христwлюбыви Іw Влад воевода божїеѧ милостїѧ и господинь вьсеи земли 8ггрwвлахїнскои, дават господство ми сїе повелѣние господства ми прѣпочетаним и вѣрним и добрим приıателем господства ми, сѫдц8 и вї прьгарем и др8ѕем вьсѣм граждан wм wт велики град Брашwв8, и вьсем моим добрим приıателем wт вьсѣкои земли Брьсе, велицѣм же и малим: ıакw да им ест по старwм8 закон8, какw ест било и оу прьвни дьни, еще же wт велики Мирча воевода даже и до дьни родителѣ господства [ми]

великаго Влад(а) воевода, и по том и оу дьни господства ми. Тази ест орисал господство ми и ѿт сѫга напрѣд бити на тѡм старом законѹ, како помного ѿт сѫга напрѣд скала що ест била да не бѫдет ни оу едном мѣстѣ по земли господства [ми], нѹ да ест слободен всѣки чловѣкь и волен тръговати, и кѹповати и продавати, без скалѹ. И пак за работѹ восѫкѹ (sic) еще ест ѡставил господство ми ıако да сѹ слобѡдни да кѹпѹет по всех трьговех и по всѣ хора и на всеком мѣстѣ по земли господства ми, како ест било и прѣжде стари закон и ест било и оу дьни господства ми, такои да ест и ѿт сѫга напрѣд, до живота господства ми, како да кѹпчѹет слобѡдно ѿт всѣх що им бѹдет трѣбѣ и волѣ. А пак за вамѹ си, како ест бил стари закон и оу дьни господства ми прѣжде, тази да ест и сѫга, и пак и ѿт сѫга напрѣд, или по трьговех ѹ земли господства ми, или под планинских вамах: да платит права вама, како сѹ платили и прьво, и пак и оу дьни господства ми; а повыше нихто да им не смѣет дигнѹти вами, или бантовати, ни пркалаб варашки, ни ворници, ни вамеши ѿт вараш, ни вамеши що сѹ под планинских вамах, ни по Дѹнавѹ, ни инь нихто ѿт правителех или ѿт слѹгах господство (sic) ми; понеже варе кто им хоче разорити стари закон та их тет ѹзети повиш(е) ѿт тоıа, що ест писано оу книгѹвѹ (sic) господства ми, този чловѣкь велико зло и ѡргїю имат прїıати ѿт господства ми. Ино не щет бити, по ѡризмо господства ми. Пис. ѡх. з день, оу велики град Брашов, в лѣто ,зцпе, темелиıа д.

Întru Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul Io Vlad voevod și din mila lui dumnezeu domn a toată țara Ungrovlahiei, dă domnia mea această poruncă a domniei mele prea cinstiților și credincioșilor și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari și tuturor celorlalți cetățeni din marea cetate a Brașovului, și tuturor prietenilor mei celor buni din toată țara Bârsei, mari și mici: ca să le fie lor după vechiul așezământ, cum a fost și în zilele de mai nainte, încă din vremea marelui Mircea voevod și până în zilele părintelui domniei mele, ale marelui Vlad voevod, și apoi și în zilele domniei mele. Tot așa a poruncit domnia mea să fie și deaci nainte după acel vechiu așezământ: ca de-acum înainte scala ce a fost să nu mai fie nicăiri în țara domniei mele, ci să fie slobod și volnic fiece om să facă ne-

goţ, şi să cumpere şi să vânză, fără scală. Şi iarăşi, şi de lucrul cerii, am îngăduit domnia mea ca să fie slobozi să cumpere în toate târgurile şi prin toate ţinuturile şi în toate locurile din ţara domniei mele, cum a fost şi mai nainte aşezământul cel vechiu şi cum a fost şi în zilele domniei mele, tot aşa să fie şi de-aci nainte, cât voiu fi în viaţă domnia mea, ca să cumpere slobozi din toate câte le va fi de trebuinţă şi vor pofti. Şi iarăşi, cu privire la vama lor, cum a fost aşezământul cel vechiu şi [cum a fost] în zilele domniei mele de mai nainte, tot aşa să fie şi acum şi de-aci înainte, fie prin târgurile din ţara domniei mele, fie sub vămile de plaiuri: să plătească vamă dreaptă, cum au plătit dela început şi în zilele domniei mele, iar vămi mai mari nimenea să nu îndrăznească a le pune, sau a-i bântui, nici pârcalabii de oraşe, nici vornicii, nici vameşii dela oraşe, nici vameşii ce sânt la vămile plaiurilor, nici la Dunăre, nici altcineva dintre diregătorii sau slugile domniei mele. Căci oricine ar voi să le strice aşezământul cel vechiu şi ar voi să le ia mai mult decât ce este scris în această carte a domniei mele, acela mare rău şi urgie va avea să primească dela domnia mea. Altfel n'are să fie, după porunca domniei mele. Scris-am Octomvrie în 7, în marea cetate a Braşovului, la anul 6985 (= 1476), temelia a 4-a.

Monogram; pecete rotundă, atârnată, c. 3 cm. în diam., sămănând foarte mult cu cea dela No. arh. 162, dar cu legenda: S. IOANNI. VLAD VAYVODA ET DOMINUS [TRANSALPINUS?], *neclară, ca şi celelalte legende latine de pe peceţile lui Ţepeş, dar probabilă, având c. 38—40 de litere.— Pergamentul No. 773.*

LXXV.

† Іѡ Влад воевода и господинь, пишет господство ми вѣрним и добрим, сладким и почетаним приꙗтелем господства ми, сѫдцꙋ и пръгарем ѡт Брашов. Тꙋзи ви давам ꙋзнати како нашега вражмаша Лаюта развалихмо, и побѣглъ ест ꙋ Тꙋрцех. Того радї ви ест ꙋслободил богь пꙋт. Доидѣте съ хлѣб и със кꙋплю, да се храните, ере ест ꙋчинил богь да с[м]ъ сга една землѣ. И варе що ви рече слꙋга господства ми жꙋпан Ръѫтꙋндꙋл, а ви да го вѣрꙋете, ере сѫт истини рѣчи господства ми. Ино нѣст. Пис. ноем. й день, ꙋ Тръговищ(и).

Io Vlad, voevod şi domn. Scrie domnia mea credincioşilor şi bunilor, dulcilor şi cinstiţilor prieteni ai domniei mele, judeţului şi pârgarilor din Braşov. Iată vă dau de ştire că am răsturnat pe vrăj-

mașul nostru Laiotă, și a fugit la Turci. Deci v'a slobozit dumnezeu calea. Veniți cu pâine și cu marfă, și vă hrăniți, căci a făcut dumnezeu să fim acum o singură țară. Și orice vă va spune sluga domniei mele jupân Rătundul, să-l credeți, căci sânt adevăratele cuvinte ale domniei mele. Altfel nu este. Scris-am Noemvrie în 8, la Târgoviște.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită, cu legenda ilisibilă; adresa: † прїатєлєм господства ми, жѹдєцѹ и пръгарєм ѡт Брашов: *prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 145.*

1476. — Cf. scrisoarea lui Ștefan Báthory din 11 Noemvrie 1476, care spune aproape acelaș lucru (Bogdan, Vlad Țepeș, p. 35.) La 16 Noemvrie Țepeș cucerește Bucureștii (Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 208).

LXXVI.

† Iѡ Влад воєвода и господинь въсєи зємли оугровлахїискои, пишєт господство ми добрим и сладким прїатєлєм господства ми, сѫдцѹ и пръгарєм и въсєм мои[м] прїатєлєм ѡт Брашов и ѡт Бръса: тѹзи ви дават господство ми знати како ми с(є) съсволєм божии (sic) поклонила сва влашка зємлѣ и въси болѣрї, и ѹслободил ви єст богь по свѹдє пѹтовє, и по Рѹкєл и по Прахова и по Тєлѣжин и по Бѹз[єѹ]. Того радї ходитє съга слободни по кѹдє ви єст драго, да сє хранитє. И богь ви вєсєлит.

Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor și tuturor prietenilor mei din Brașov și din Bârsa: iată vă dă de știre domnia mea cumcă, cu voea lui dumnezeu, mi s'a închinat toată Țara Românească și toți boerii; și v'a slobozit dumnezeu pretutindeni drumurile, și pela Rucăr și pe Prahova și pe Teleajin și pe Buzău. Deci umblați acum slobozi pe unde vă place și hrăniți-vă. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3.3 cm. în diam., cu legendă latină foarte ștearsă; adresa: † добрим и сладким прїатєлєм господства ми, сѫдцѹ и пръгарєм ѡ[т] град Брашов: *bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din cetatea Brașovului. — Arh. No. 172.*

1476, Noemvrie—Dechemvrie. — Scrisoarea samănă cu privilegiul din 7 Octomvrie 1476 (No. LXXIV).

LXXVII.

† Милостїю божїею Iѡ Влад воивода и господинь, пишет господство ми много здравїе добрим и прїятелем и братїям господства ми, сѫдцꙋ и вьсем пꙋргарѡм ѡт Брашѡв. И по сем ви давам ꙋ знанїе, ере хоще юнаци да доидет кь господство ми ѡт тамо, да ми слꙋжит. А господство ми сьга немам дꙋкати, да им платим жолдь; анꙋ варе кто хощет да доидет кь господство ми, варе ест Ꙋгрин, варе е Сакꙋи, варе ест Влах, варе бꙋди кто щет бит, та мꙋ ест волѣ да слꙋжит господствꙋ ми, а ви га пꙋстите кь господствꙋ ми, и сь вашꙋ книгꙋ да доидет кь господство ми, да ми слꙋжит. А господство ми га щем миловат и хранит, яко и слꙋге господства ми. А жолдь немам да им дам. И книгꙋ господства ми да ю дрьжите ꙋ вас, та им посочите юнакѡм. Тако ви молим, яко моим братїям, ꙋчините ми тая слꙋжбꙋ. И богь ви веселит.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni și frați ai domniei mele, judeţului și tuturor pârgarilor din Brașov. Și după aceasta vă dau de știre că vor să vie voinici de acolo la domnia mea, să-mi slujască. Dar domnia mea acum n'am ducați, ca să le plătesc leafă; însă oricine ar vrea să vie la domnia mea, fie că va fi Ungur, fie Săcuiu, fie Român, sau orice ar fi, dacă voește să-mi slujască domniei mele, voi să-l trimeteţi la domnia mea, și să vie la domnia mea cu cartea voastră, ca să-mi slujască. Iar domnia mea îl voiu milui și-l voiu hrăni, ca și pe slugile domniei mele. Însă leafă n'am de unde să le dau. Și cartea domniei mele s'o ţineţi la voi și s'o arătaţi voinicilor. Astfel vă rog, ca pe niște frați ai mei, faceți-mi această slujbă. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă (3 cm. în diam.), acoperită, cu legenda: + [IOAN W]LAD WAYVODA ET DOMINUS [TRANSALPINUS?]; *adresa:* † добрим прїятелем и братїям господства ми, сѫдцꙋ и вьсем пꙋргарѡм ѡт Брашѡв: *bunilor prieteni și frați ai domniei mele, judeţului și tuturor pârgarilor din Brașov.—Arh. No. 159; Mil. No. 71.*

1476—1477, din a doua domnie a lui Vlad Țepeș. Conduratu, l. c., p. 95, nota 1, o pune, cu mai puțină probabilitate, la 1462.

Dan pretendentul.

(1459—1460).

LXXVIII.

† [Ѡт] Іѡн Дань воевода, сина Дана великаго воеводина, и ѡт госпожда Дана воевода, много здравїе и поклоненїе прїатєлимь нашимь Брашовѣномь, шолтѹзоу и вьсѣмь пргарємь Брашовскымь. Сего ради, просимо ви, да вы наѹчи богь, вьспомѣните слѹжбѫ Дана воеводинѣ, нашего родителѣ и господина, еже ест слѹжиль христїанѡм. Да наѹчи вас богь да ни поможите сь келчигѡм нинѣ, вь наше ѡскѫдное врѣме, ѡти хоцемо пакы послати наши люди до кесарѣ кралѣ, да не имамо келчигь. Аще ни можете помагати, мы такожде цемь слѹжити вашемѹ милости, аще намь богь поможеть. И да вы имамо великаа милость.

Dela I o n D a n voevod, fiul lui Dan marelui voevod, și dela doamna lui Dan voevod, multă sănătate și închinăciune prietenilor noștri Brașovenilor, șoltuzului și tuturor pârgarilor Brașoveni. Iată vă rugăm, și dumnezeu să vă povățuească, să vă aduceți aminte de slujba ce a făcut Dan voevod, părintele și domnul nostru, creștinilor. Și dumnezeu să vă povățuească să ne ajutați cu ceva bani de cheltueală [1]) acum, în vremea asta de sărăcie, căci vrem să trimetem iarăși oamenii noștri la chesarul-craiul, dar n'avem de unde cheltui. Dacă puteți să ne ajutați, vom sluji și noi domniilor voastre, dacă ne va ajuta dumnezeu, și vă vom arăta mare dragoste.

Monogramul lipsește; pecete rotundă, c. 2 cm. în diam., pierdută; pare a fi fost deosebită de cea dela NNo. 8 și 11; adresa: † нашимь прїатєлем, сѫдцем и пргарємь ѡт Брашова: *prietenilor noștri, judeților și pârgarilor din Brașov.— Arh. No. 12; Mil. No. 53.*

1459, Fevr. 17—1460, Martie 2.—Chesarul-craiul din scrisoarea lui Dan este împăratul Frideric al III-lea, ales la 17 Fevr. 1459 rege al Ungariei și considerat deci de Dan ca rege până ce Matei Corvin și-a ocupat tronul, la 2 Martie 1460. V. Onciul, Convorb. Liter. XXXVII, p. 229, nota 1; Iorga, Ștefan cel Mare, p. 76.—Dan, care se refugiase în Transilvania prin Mai—Iunie 1456, de frica lui Țe-

[1]) Orig. сь келчигомь: келчигь = ung. *költség* cheltueală, în textele vechi românești chelciug.

peş, umbla să-l răstoarne pe acesta încă din primul an de domnie. La 17 Dechemvrie 1456 Ladislau Hunyadi, comitele de Bistriţa şi «capitaneus generalis» al regatului, scriea din Kecskemét Braşovenilor că regele a trimes pe «Daan» să alunge din scaun pe Drakula, care i se arătase «necredincios», şi-i ruga să-l ajute în intreprinderea lui (copie la Acad. Rom.). Braşovenii l-au şi ajutat, precum se vede din scrisoarea lui dela 2 Martie 1460, publicată, după copia Acad. Rom., de N. Iorga în Convorb. Liter. XXXV, p. 149—150, 158—159.

LXXIX.

† Іѡ Дан воивода, господинь всеи земле ѹгровлахиско. Що ме пѹсти Матеашъ крал и доидох ѹ Бръсе земле, и доиде сѹдець и прьгари ѿт Брашовъ и людие стари ѿт земле Бръсе, що сѹ плакали и сръце ѿт кръви да сѹ плакали намъ, какѡ е ѹчинил Дракѹле, нашъ вражъмаш, како ѡн не дръжал верѹ съсъ господина нашегѡ крала [1]), ѡнь се прѣдал Тѹрьцем. Този работа ѹчинил истина наѹчен ѿт дракѹле. Сви кѹпьци ѿт Брашова ѿт земле Бръсе, да сѹ пошли ѹ миръ на влашкѹ землѹ, ти лѹдие ѹхватил ѡнъ сви; ѿт тих людие ѹзел добитокъ; и сь добитьком тех люди не може с(е) наситити, и тези люди ѹхвати та их постави на ражнь, м͠а. Не би мѹ доста съсъ ти люди, нь се и ѡще чемерил, да е набрал триста деце ѿт Брашова и ѿт земле Бръсѣ, що сѹ бил(и) ѹ Тръговище и по све тръгове по влашькои земле, ано них сьбра, едни постави на ражнь, а дрѹги ѹ ѡгнь. И свои людие, що сѹ бил(и) ѡть Брашовь, а ѡнь е звал ѹкрадом. И доидоше пръгари ѿт Брашовь да ми казаше ѿт тие люди, ча иматъ добитокъ ѹ Брашовь кѹпьци ѡть влашькои земле, а прьгари заприхъ ти добитокь, та ме сѹ молил(и) мене, да имь давамь наѹкѹ. Я кьга е чѹль и разѹмел господствѹ (sic) ми, а сем добрѣ кизовал (sic) съсъ моими болери, и а сьм рекьл мою реч прьгарем, да ѹзимать ти добитокъ, да си платеть добитокъ людем и мрьтьвимь, а ти добитокъ да се не платить никьга ѡть влашькои земле. Кѹплѹ, що е кѹпьцем ѿт влашьке земле, да се не плати никьга ѡть Брашова. Пис. априла є͠ день.

† Іѡ Дань вѡевѡда, милостїѧ божїѧ господинь.

Io Dañ voevod, domn a toată ţara Ungrovlahiei. [Să se ştie] că m'a trimes craiul Mateaş şi am venit în ţara Bârsei, şi venit-au judeţul şi pârgarii din Braşov şi oamenii bătrâni din ţara Bârsei, care

[1]) Orig. гсь͠ (д) на нашегѡ крла.

ni s'au plâns, cu inima însângerată ni s'au plâns de cele ce a făcut Drăculea, vrăjmașul nostru, cum el n'a ținut credință stăpânului nostru craiului [și] s'a dat Turcilor. Acest lucru l-a făcut, cu adevărat învățat de dracul [1]). Și pe toți negutătorii din Brașov, din țara Bârsei, câți s-au fost dus cu pace în Țara Românească, pe acei oameni pe toți i-a prins și le-a luat avutul; dar nu s'a putut sătura numai cu avutul acelor oameni, ci i-a prins pe acei oameni și i-a tras în țapă, pe 41 de inși. Nu i-a fost destul cu acei oameni, ci s'a îndrăcit și mai tare și-a adunat 300 de băeți din Brașov și din țara Bârsei, cari se aflau la Târgoviște și prin toate târgurile din Țara Românească; pe aceștia deci i-a adunat și pe unii i-a pus în țapă, iar pe alții pe foc. Și pe oamenii săi [2]) ce erau din Brașov, el i-a chemat pe ascuns [la sine]. Și-au venit pârgarii din Brașov și mi-au spus despre partea acelor oameni că negutătorii din Țara Românească au avere la Brașov, iar pârgarii le-au oprit averea și m'au rugat pe mine să le dau povață. Și când am auzit și am înțeles domnia mea, am chibzuit bine cu boerii mei și mi-am spus cuvântul meu pârgarilor: să ridice acea avere și să-și plătească avutul oamenilor și al celor morți, iar averea aceea să nu se plătească nici odată din Țara Românească. Marfa, care este a negutătorilor din Țara Românească, să nu se plătească nici odată din Brașov. Scris-am Aprilie în 5.

Io Dan voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, c. 2.8 cm. în diam., aplicată înlăuntrul scrisorii, cu legenda: ✠ ПЄЧЯТЬ ІѠ ДЯНЯ ВОИВОДЯ ГНЬ; *în josul documentului, la stânga, cu aceeaș cerneală:* † і ѱ· ïѡд = і ѱ·[алѫ] ïѡлд[ѣ], *și scrise Ioldea (cf. scrisoarea următoare); adresa lipsește. — Arh. No. 11; Mil. No. 52.*

1459.—Vezi nota dela No. următor.

LXXX.

† Іѡ Дан воивода, фȣртеш и господинь вьсе земле ȣгровлахїско, пише господствȣ (sic) ми любовное поклонение, прїносим чесна и вьселюб[е]зна херетизма до лица земли жȣдецȣ ѿт Брашьв и прьгарем, ꙗко моим родителем и добрим прїателем. Да знаете ѿти ме пȣстил краль и сви ѿбади, и даль ми е господинь ми краль землȣ Ярьде[л]скомȣ и Брьса и Сакȣи, да идеть с мене, да

[1]) Un joc de cuvinte.
[2]) Orig. свӣ людие; la Miletić сви людие, ceeace schimbă înțelesul.

си ѹзьмемь землѹ. Молѹ и прошѹ господство ви [1]), да ми сте родители и прїатели. И знаете ви добре, како ви е биль мое родитель Дан воивода добрь, а мене, ꙗко ми поможе богь, а ви чѹ бити и подобрь. Прошѹ господство ви, да ви наѹчи богь да ме поможете ѡт що имате прїлежь, или орьжием или рѹтища, че ми е глота нага. И що знаете ѡт Дракѹле, а ви ми кажете. И богь да ѹмножит лѣт[а] господство (sic) ви.

Io Dan voevod, prinț [2]) și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea închinăciune cu dragoste și aduce cinstite și pline de dragoste heretisiri, până la pământ, județului din Brașov și pârgarilor, ca unor părinți și buni prieteni ai mei. Să știți că m'a trimes craiul și toți nemeșii [3]) și mi-a dat stăpânul meu craiul țara Ardealului și Bârsa și Săcuimea, ca să meargă cu mine, să-mi dobândesc țara. Mă rog și cer dela domnia voastră, să-mi fiți părinți și prieteni. Știți bine cât de bun a fost cu voi tatăl meu Dan voevodul; eu, dacă-mi va ajuta dumnezeu, am să fiu și mai bun cu voi. Mă rog de domnia voastră, dumnezeu să vă povățuească, să mă ajutați cu ce veți avea prilej, fie cu arme, fie cu haine, căci gloata mi-e goală. Și ce știți despre Drăculea, să-mi spuneți. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, c. 2. 8 cm. în diam., acoperită, cu legenda: ✠ ПЄЧАТЬ ІѠ ДАНА ВОИВОДА ГНЬ; *pe bucățica de hârtie ce acopere pecetea e scris* ѱль (= ѱаль) Іѡлд = *a scris Iold(ea); ea poate să fie însă deslipită dela scrisoarea No. 11, care într'adevăr e scrisă de Ioldea; adresa:* † жѹдецѹ и пръгарем ѡт Брашов; *județului și pârgarilor din Brașov. Ca scriere bucata aceasta se deosebește cu totul de NNo. 11 și 12: ea arată aceeaș școală caligrafică cu scrisoarea lui Mailat din Făgăraș, No. arh. 493. — Arh. No. 8; Mil. No. 51.*

1460.—Dan, autorul scrisorilor de sub NNo. arh. 8, 11 și 12, pare a fi fost fiul lui Dan II, deci fratele lui Vladislav II, celui care domnește până la 1456. El trăia pela 1459—60 în țara Bârsei (pela Brașov și Feldioară), unde se refugiase dela 1456. Cf. Conduratu, l. c., p. 82, nota 2; Iorga, Ștefan cel Mare, p. 62.

D-l Onciul crede că acest Dan e fiul lui Dan III (numit și Danciul), care ar fi domnit în Țara Românească dela 1446 (recte 1447)—1448 sau 1451 (Convorb. Liter. XXXVII, p. 229). Dela acest Dan III nu s'a păstrat însă nici o urmă de domnie în Țara Românească, și e greu de admis ca despre el să fi putut zice fiul său că «a slujit creștinilor». Atributul «tânăr» pe care narațiunea rusească des-

---

[1]) Orig. гвѹство ви.

[2]) Orig. фѹртеш, germ. Fürst; diacul a vrut poate să scrie фѹрште sau фѹршть.

[3]) Orig. ѡбади, din ung. *jobbágy*, slujitor «ministerialis, liberus».

pre Vlad Țepeș îl dă pretendentului Dan dela 1459—60, nu este o piedecă serioasă pentru hipoteza că el era fiul lui Dan II: la 1460 putea să aibă 35—40 de ani. Cf. și N. Iorga, Studii și documente III, p. XXVIII—XXX.

Scrisoarea de sub No. arh. 12 e scrisă curând după proclamarea lui Frideric al III-lea ca rege al Ungariei (prin Fevruarie — Martie 1459); cele de sub NNo. 11 și 8 la 1459 (Aprilie 5) și 1460 (începutul anului). după ce Matei Corvin împuternicise pe Dan să pornească contra lui Vlad Țepeș, care după moartea lui Ioan Hunyadi (11 Aug. 1456) incepuse să se dea de partea Turcilor. Cf. cu No. 11 scrisoarea latinească a lui Dan către Brașoveni, dată din Feldioară la 3 Aprilie 1459 și aproape cu acelaș cuprins (Conduratu, l. c., p. 80—81).

În Transilvania se aflau pe atunci doi rivali ai lui Vlad Țepeș: Dan pela Brașov, Vlad Călugărul pela Sibiu (Amlaș); acesta din urmă e pomenit mai întâiu la 1457 într'o scrisoare a lui Țepeș, care-l numește: «sacerdos Wolachorum» (copie la Acad. Rom.; extras la Hasdeu, Columna lui Traian 1874, p. 126, și Conduratu, l. c.. p. 79—80; cf. Lăpĕdatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 12). Prezența lor printre Sașii din Transilvania și refuzul acestora de a-i extrada, explică în mare parte cruzimile neomenoase săvârșite de Vlad Țepeș față de Sașii prinși în Țara Românească și devastările făcute de el pe teritoriile lor, prin a doua jumătate a anului 1460.

Printr'o scrisoare latină din 4 Iunie 1460 («ex castro fluvii Dombavicha»), Țepeș cerea Brașovenilor să predea sfetnicului său intim Woyko Dobricha (Dobriță) pe «pribegi», iar în cazul când aceștia nu ar voi să se întoarcă cu el, să-i alunge din oraș în fața lui Dobrița, precum îi făgăduiseră prin omul său «Cristyan» (pârcalabul «Kerstgion» cel dela 1476).

Scrisoarea latină a lui Dan către Brașoveni din 2 Martie 1460 (Convorb. Liter. XXXV, p. 149—150 și 158—159) aruncă o lumină mai deplină asupra faptelor de care ne vorbește No. arh. 11; într'însa sânt citați toți boerii pribegi ai lui Dan. — Asupra anilor 1456—60 și asupra tragicei sorți a lui Dan, care năvălind prin Aprilie 1460 în Țara Românească a căzut în mânile lui Țepeș, v. studiul d-lui Iorga «Lucruri nouă despre Vlad Țepeș», l. c. din Convorb. Liter., și Conduratu, p. 85—86.

Radu III cel Frumos.

(August 1462—începutul lui 1474).

LXXXI.

† Іѡ Радѹлъ воивода и господинъ, пишет господство ми много здравїе прїателем господства ми, пръгаром ѡт Брашев, и такози ви говорим господство ми, како сѹ тѹи дошли междѹ вами тизи болѣри господства ми Михаил и Стан и Мирча и Стоика и Мънзѣ. Сего радї ви говорим господство ми: варе кои ѡт них цїет хтет да доидет къ господство ми, а вие да их

ѡставите мирни сѫ именїем си и сѫ добитком си сѫ свех, да их ѡслободите, да доидѫт кѫ господство ми, и никомѹ нищо да им се не ѹзмет ни влакно, понеже ви просим како мои прїатели. А кои не щѫт хтет да доидѫт, а вие да их ѹхватите да их пѹстите кѫ господство ми сѫ свѹ именїе, понеже ест таз(и) именїе господства ми, и ѡни сѹ хитлени господства ми. Та ако сте прави прїатели господства ми, а вие ино не ѹчинѣте, нѹ ми их пѹстѣте кѫ господство ми сѫ свем именїем, понеже ми сѹ хитлени, именїе ест господство (sic) ми све. А пак ако ли не ѹчините како ви пишем, а вие да знаете, како смо биле прїатели до сѫга, а ѡт сѫга не ще бит междѹ нами прїателство, кѫга не чините волю господства ми. И пак за женѹ Ѿпре логофета, како варе що ест ѹ нее добитѫк ѹ нее (sic), ѡно ест добитѫк влашке земле. Та како знаете потврѫдѣ, такои да е држите, да ви не ѹтечет, нѹ сѫ свем да стоит ѹ нее, и нихто нищо да и не ѹзмет, нѹ све да стоит. Ино не ѹчинѣте. И богѫ ви веселит.

† Іѡ Радѹл воевода, милостїѫ божїѫ господинь.

Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov. Și așa vă grăește domnia mea că au venit acolo printre voi acești boeri ai domniei mele: Mihail și Stan și Mircea și Stoica și Mânzea [1]). Deci vă grăește domnia mea: oricare din ei ar voi să vie la domnia mea, voi să-i lăsați în pace cu avutul lor cu tot, și să-i sloboziți să vie la domnia mea, și nimărui nimic să nu i se ia, nici măcar un fir de păr, căci vă rog ca pe niște prieteni ai mei. Iar cei ce nu vor voi să vie, să-i prindeți și să-i trimeteți la domnia mea cu tot avutul, căci averea aceea este a domniei mele, iar ei îmi sânt necredincioși domniei mele. Și dacă îmi sânteți adevărați prieteni domniei mele, altfel să nu faceți, ci să mi-i trimeteți la domnia cu tot avutul, fiindcă îmi sânt necredincioși, iar averea e toată a domniei mele. Iar dacă nu veți face cum vă scriem, atunci să știți că v'am fost prieten până acuma, dar de-aci înainte prietenie nu va

[1]) Pe trei din aceștia îi găsim mai apoi pe lângă Radul: pe Stoica (Vintilov?) la 30 Mai și 28 Oct. 1464 (Arh. Stat.), pe Mircea comisul și pe Stan (stratornicul) la 1467 (doc. din 15 Ian. 1467 în Arh. Stat.; Miletić, DR., p. 335). Un Stan (spătar) e citat ca martor în doc. lui Radul dela 28 Iulie 1472 (colecția doamnei A. Odobescu). Un alt Stan este logofătul prins de Ștefan cel Mare, împreună cu Mircea comisul, în lupta dela Soci, 7 Martie 1471. Cf. Iorga, Ștefan cel Mare, p. 131.

mai fi între noi, dacă nu faceţi pe voea domniei mele. Şi iarăşi, pentru femeea lui Oprea logofătul, [să ştiţi] că orice avere este la dînsa, aceea este averea Ţării Româneşti; şi acum că ştiţi mai bine, s'o păziţi aşa ca să nu vă scape, şi să rămâe tot ce are la ea, şi nimenea nimic să nu-i ia, ci să-i rămâe tot. Altfel să nu faceţi. Şi dumnezeu să vă bucure.

Io Radul voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3½ cm. în diam., acoperită, cu legenda: ✠ IѠ РАДОУЛ ВОЕВОДА, ГНЬ ЗЕМЛИ [ОУГГР]ОВЛАХІИ; *adresa:* † прїателем господства ми, пръгаром ѡт Брашев: *prietenilor domniei mele, pârgarilor din Braşov.—Arh. No. 223.*

c. 1462 — 1463. — Atribuiu această scrisoare lui Radu cel Frumos pe baza asemănării foarte mari în scriere şi monogram cu NNo. 236, 245 şi 292; pecetea este la toate rotundă şi de aceeaş mărime. Cuprinsul ei mă face s'o pun în primul sau al doilea an de domnie al lui Radu. La 15 Aug. 1462 el era recunoscut de Unguri (scrisoarea lui Albert, vicecomitele Săcuilor, către Braşoveni; copie la Acad. Rom.); în anul următor el trimetea Ungurilor ştiri despre pregătirile turceşti contra lor (scrisoare din 1463 a lui Pongrácz, voevodul Ardealului; copie la Acad. Rom.). — Oprea logofătul e un credincios al lui Vlad Ţepeş; el fugise odată cu dînsul în Ardeal la 1462 şi trăia încă pela 1476 la Braşov, împreună cu alţi partizani ai lui Ţepeş. «Basaraba senior» cere în acest an Braşovenilor, printr'o scrisoare dată «ex Novo Castro» (după Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 175 şi nota 194, Gherghiţa; după Lăpĕdatu, l. c., p. 15, Dâmboviţa) la 9 Mai şi trimeasă prin «egregius Zidradin [prob. Zinadin — Сннадинъ; cf. No. arh. 470] socrus noster, cui fidem creditivam adhibere velitis», să alunge dela dînşii pe duşmanii săi «Opra logofeta, Woyko Thatuli» şi alţi «extraneos nostros»; cf. asupra lui Oprea No. arh. 69 (C), iar asupra lui Voico al Tatului Al. Lăpĕdatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 60.

LXXXII.

† Іѡ Радоулъ воевода и господинъ, пишет господство ми много здравїе прїателем господства ми, пръгарем Брашевским, и тѹзи ви давам знати, како ми сте допѹстили многащи, како да ви ѡставим да ходите да тръгѹете слободно по земли господства ми. Того ради вы добрѣ знате како ест добитьк моим сиракѡм оу вас, флор. петнадесет хилїади и пет сто, та сте платили въ дьни Влад(а) воеводѣ четири хилїади, а за дрѹгы се сте били ѹхатили да их платите трищи прѣз годинѹ; работа сѧ ѹчини како сѧ ѹчини, вы ѹ тѡм прѣмлъкосте. Того ради вы знате, ѡти ви беше дал и господинъ крал да платите; вы говорите, ѡтї ест ѹзел крал тьзи добитьк; мы смо истинѡм из-

нашаи, wти га крал нѣст ѹзел, анѹ вї ест просил крал да мѹ дасте дажд8; вы сте дали добитьк моим сиракwм, а wт свои добитьк не сте дали нищо. Того ради вратете добитьк моим сиракwм, да их не тегле Т8рци, а господство ми да ви wслободим да ходите по земли господства ми, да тръгѹете где ви бѹдет волѣ; wтї азь тизи добитьк до мое смрьти не щем wставити. И що ви изречет граматик господства ми Костандин, да вѣрѹете, wти сжт речи господства ми, како бих сам говорил кь вам. И богь ви весели. Пис. фер. ѳі.

Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașoveni, și iată vă dau de știre că ați trimes de multe ori la mine să vă las să umblați slobozi și să faceți negoț prin țara domniei mele. Dar, voi știți bine că se află la voi bani de-ai săracilor mei, florini 15.000 și 500, și ați plătit în zilele lui Vlad voevod [1]) 4000, iar pentru ceilalți v'ați fost legat să-i plătiți într'un an și în trei rânduri. Lucrul s'a făcut cum s'a făcut, dar voi într'aceea ați amuțit. Știți însă că v'a fost dat și domnul craiul [bani] ca să plătiți. Voi ziceți că a luat craiul acei bani; noi am aflat însă cu adevărat că craiul nu i-a luat, ci v'a cerut craiul să-i dați dajdea; voi ați dat banii săracilor mei, iar din banii voștri n'ați dat nimica. Deci, să dați îndărăt banii săracilor mei, ca să nu-i asuprească Turcii, iar domnia mea vă voiu lăsa să umblați prin țara domniei mele și să faceți negoț pe unde veți pofti; căci eu până la moarte nu voiu lăsa acei bani. Și ce vă va spune grămăticul domniei mele Costandin, să credeți, că sânt vorbele domniei mele, ca și cum le-aș fi grăit eu însumi către voi. Și dumnezeu să vă bucure. Scris-am Fevruarie în 19.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ [IѠ РАДОУЛЬ] ВОЕВОДА, ГНЬ ЗЕМЛИ ѸГГРОВЛАХІИ; *adresa:* † моим добрим прїателем, пръгаром Брашевским: *bunilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni.—Arh. No. 292.*

1463—1470. — NNo. arh. 223, 236 și 292 sânt incontestabil dela acelaș domn; și pecetea și monogramul sânt aceleași, iar scrierea e la toate contimporană.

LXXXIII.

† Iw Радоулъ воевода и господинъ вьсеи земли оугрwвлахїиской, пишет господство ми мнwгw здравїе добрїим сѹсѣдwм и прїателем господства ми, пръгарем Брашевским. И тѹзи ви давам

1) Prob. Țepeș.

знати, како вы велма добрѣ знате, штказа ме ест богь донесал на мою шчинѫ, вы шт мене ни еднѫ кривдѫ не сте имали. И нест никага починало (sic) шт нас ни една злоба, анѫ се ест пак починало шт вас. Ѡти доходехѫ тамо мои сираци и съ добитком си; ви им вазимасте добитьк, та добивасте вы, а мои сираци бехѫ оу пагѫбѫ, и не бехѫ волни съ добитком си. За то и азь оучиних вашим людем. Того ради сага доиде шт господина кралѣ един болѣрин, на име Пешчани Михан, та ѫтькмихмо по речи господина кралѣ; шти и азь не хтех да изломим реч господина кралѣ, да ест закшн како ест бил и први, да ходе мои сираци оу вас слободно, и ваши оу мое земле слобшдно, где любе. И давам ви швѫи книгѫ под мою печат, ꙗко да ви ходе людїе слободно по всеи земли господства ми, да кѫпѫт що любѫт дрѫги кѫпї, тькмо да не кѫпѫт лисици и ждери и риси, шти този доходи оу мои вистїꙗр. Пак и вы ми даите вашѫ книгѫ под печат варжшѫ, како да ми ходе людїе слободно, аще могѫ тръговати оу вас; аще ли не могѫт, шни да сѫ волни да штидѫт съ добитком си въ землю господина кралѣ, где любе, макар оу Варадин. И аще си кто шставит тѫзи добитьк, макар да стоит мѣсѧцъ, макар и помного, кага доидет, да ест волен да си възмет добитьк, да чини с ним како зна; вы да га не бантѫете. И да ми допѫстите тѫзи книгѫ шт сага за ке дьни. И богь ви весели. Пис. оу град Бѫкѫреꙑ, мѣсѧца мар. ѕ, в лѣто ӡѕцои, индиктишн г.

Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor vecini și prieteni ai domniei mele, pârgarilor din Brașov. Și iată vă dau de știre: cum știți foarte bine, decând m'a adus dumnezeu în țara mea de baștină, voi n'ați suferit dela mine nici o strâmbătate, și nu s'a început nici odată nici o răutate dela noi, ci s'a început tot dela voi. Căci mergeau acolo săracii mei și cu avutul lor: voi le luați avutul și câștigați voi, iar săracii mei rămâneau de pagubă, și nu erau slobozi cu avutul lor. Deaceea am făcut și eu [tot așa] oamenilor voștri. Dar a venit acum dela domnul craiul un boer anume Peșciani Mihai [1]) și ne-am învoit, după vorba domnului craiului; că nici eu nu

[1]) Pestenyi, Pestheny; soli regali cu acest nume găsim mai mulți la începutul sec. XVI în Transilvania. Vezi Socotelele Sibiului și ale Brașovului.

voeam să calc vorba domnului craiului, ci [voeam] să rămâe obiceiul cum a fost și mai nainte: să umble săracii mei slobozi la voi și ai voștri tot slobozi ori unde în țara mea. Și vă dau această carte, sub pecetea mea, ca să umble oamenii voștri în bună voie prin toată țara domniei mele [și] să cumpere orice alte mărfuri ar pofti, numai vulpi și jderi și râși să nu cumpere, căci acestea vin la visteria mea. Dați-mi dar și voi cartea voastră, sub pecetea orașului, ca să umble și oamenii mei slobozi, dacă pot să poarte negoț la voi; iar dacă nu pot, să fie slobozi a merge cu marfa lor în țara domnului craiului, ori unde, măcar până la Varadin. Și dacă cineva își va lăsa marfa acolo, fie că va sta o lună, fie și mai mult, la întoarcere să fie volnic a-și lua marfa și a face cu ea ce va ști; voi să nu-l bântuiți. Această carte să mi-o trimeteți de-acum în 25 de zile. Și dumnezeu să vă bucure. Scris-am în cetatea București, luna lui Martie în 6, anul 6978 (= 1470), indictionul 3.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✠ IѠ РАДОУЛЬ ВОЕВОДА, ГНЬ ЗЕМЛИ ѸГГРОВЛАХІИ; *fără adresă. — Arh. No. 236; Mil. No. 80.*

Din 1470 mai există o scrisoare latinească a lui Radu către Brașoveni; el se plânge, că deși a ținut pace cu dînșii decând e domn, ei vând totuși arme lui Ștefan (al Moldovei) și-i permit să-și ție «exploratores» printre dînșii, contra voinței regelui, care n'are pace nici cu Moldova, nici cu Ștefan: Buzău 28 Fevr. (copie la Acad. Rom.).

LXXXIV.

† Іѡ Радоулъ воевода и господинь всеи земли оугровлахїиской, пишет господство ми прїателем господства ми, пръгаром Брашовскым и вамешом, и тѹзи давам знати вашои милости, како тѹзи пѹстих слѹгѹ господства ми Фрънка, да ми кѹпит ѡт що трѣбѹет господствоу ми. За том просим вашѹ милостъ да мѹ не ѹзмете вамѹ нища, ѡти е кѹпл̃ѣ господства ми. И весели ви богь.

Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele pârgarilor din Brașov și vameșilor, și iată vă dau de știre milostivirii voastre că am trimes pe sluga domniei mele, pe Francu, să-mi cumpere cele de trebuință domniei mele. Deaceea mă rog de milostivirea voastră să nu-i luați vamă de loc, căci e cumpărătura domniei mele. Și să vă bucure dumnezeu.

Monogram; pecete rotundă (3. 3 cm. în diam.), din legenda căreia se cunoaște numai: [✱ І]Ѡ РАДꙋЛ ; *pe dosul hârtiei ce acopere pecetea e scris* † Іѡ Радꙋлꙋ воик., † Іѡ Радоулꙋ воивод, † Іѡ Радоулъ; *adresa:* † прїатєлєм господства ми, пръгаром Брашовꙋ и вамєшом: *prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașovului și vameșilor.—Arh. No. 220.*

c. 1462—1472, pe timpul bunelor relațiuni ale lui Radu cel Frumos cu Brașovenii.—Francul poate să fie acelaș cu cel pomenit de Basaraba Laiotă în scrisoarea din Iar. 1474 (Arh. No. 64). După scriere, No. arh. 220 ar putea fi atribuit și unui alt Radu, căci samănă și cu No. 227 (dela Radu Praznaglava) și în câtva și cu No. 248 (dela Radu cel Mare).

LXXXV.

† Іѡ Радоул воєвода и господинь, пишет господство ми много здравїє добримь прїıатєлєм господства ми, сѫдцꙋ и пръгарєм ѡт Брашов, и тꙋзи ви просим господство ми како мои добри прїıатєлє: що нѣст бил закон дрꙋгов, ѡт кѫда єст Брашов, нє мои ꙋчинитє; єрє азь єсмѫ кралєва слꙋга и слꙋжим крали и с(вє)тои корꙋнє сьс вьсѣми слꙋгами, єрє сꙋ вьси слꙋги краливи, колици прибѣгꙋєт ѡт влашкꙋ зємли ꙋ господство ми; того радї сьга сꙋ дошли нѣкоєх прибѣг ꙋ град господина ми кралѣ и вашєи господство (sic), а ви их стє ѡдрали и ꙋзєл(и) им стє кони, та их стє дали пак ѡпєт. Тоизи закон нѣст бил дрꙋгов, макар да би донєсли свє иманию Ꙋдрїщєвꙋ и кони мꙋ сви. Тои сꙋ прїбѣзи и слꙋгї господина ми кралѣ и мои, да хтєт да слꙋжєт за христиıанєх и за вас, а ѡт Тꙋрцєх бѣжит, а вашє господства (sic) що их бантꙋєтє, нѣст закон; нꙋ ви молим: вратѣтє им свє до єдно влакно; єрє ако нє вратитє, хочꙋ жаловат Ꙗрдѣл[с]комꙋ воєводє. И пак за ѡниз(и) кони, що стє ꙋзєли, да их даватє за ѡвцєх, а Лаюта єст изѣл ѡвци, а кони єсꙋ оу вас, та ми их вратитє, ча сє падат да сꙋ ꙋ мєнє. И пак да знатє, за ѡнои людї, що ми сꙋ оубили слꙋгꙋ, єщє чꙋ жаловат; та би било добрѣ, да ми сє дават този людїє или дꙋшєгꙋбинꙋ, єрь (sic) нє чꙋ ѡставит. И що ви рєчєт слꙋгꙋ (sic) господства ми Драча, єго вѣрꙋєтє, єрє сꙋ рѣчи господства ми. Ино нѣст. И богь ви вєсєлит.

Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, și iată vă roagă domnia mea ca pe niște buni prieteni ai mei: nu mai faceți obiceiu ce n'a fost altă dată, decând este Brașovul. Căci

eu sânt sluga craiului și slujesc craiului și sfintei coroane cu toate slugile [mele], căci toți câți pribegesc din Țara Românească la domnia mea sânt slugi ale craiului. Deci au sosit acum niște pribegi la cetatea domnului meu craiului și a domniei voastre, iar voi i-ați despoiat și le-ați luat caii, și i-ați dat apoi îndărăt; acest obiceiu n'ar fi fost altă dată, de-ar fi adus [cu ei] măcar toată averea lui Udriște și toți caii lui. Aceștia sânt pribegi și slugi ale domnului meu craiului și ale mele; ei voesc să slujască creștinilor și vouă, și fug de Turci, iar ca să-i bântuiți domniile voastre, nu este drept. Ci vă rog, întoarceți-le tot până la un fir de păr, căci dacă nu le veți întoarce, am să mă plâng voevodului Ardealului. Așișderea, pentru acei cai ce i-ați luat, ca să-i dați pentru oi, apoi oile le-a mâncat Laiotă, iar caii sânt la voi; dați-mi-i îndărăt, căci se cade ca ei să fie la mine. Și iarăși, să știți că am să mă plâng și de acei oameni ce mi-au omorît o slugă; și ar fi bine să mi se dea acei oameni, sau dușegubina, căci nu vreau să-i las. Și ce are să vă spună sluga domniei mele Dracea, să-l credeți, căci sânt vorbele domniei mele. Altfel nu este. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă. 3 cm. în diam., stricată. se cunoaște numai: ✱ IѠ .. XII[sau XIИ?]: *pare a fi fost identică cu cea dela No. 236; adresa lipsește. — Arh. No. 245.*

1472.—Pun această scrisoare a lui Radu în 1472, deoarece în anul acesta pomenește el de vrăjmașul său Laiotă și într'o scrisoare latinească către Brașoveni, în care își arată teama că Laiotă îi va năvăli în țară cu ajutorul lui Ștefan cel Mare (copie la Acad. Rom.), ceeace s'a și întâmplat în anul viitor. Laiotă cu boerul său Udriște petrecea în Transilvania încă de pela 1460, când el se oferea să apere Brașovul, cu 500—600 de oameni. contra lui Vlad Țepeș (v. scrisoarea lui și a lui Basaraba cel Tânăr din 21 Ian. [1460]: copie la Acad. Rom.).

Scrisoarea de sub No. arh. 245 se referă la un conflict între partizanii lui Radu și ai lui Laiotă, cei dintâi pribegiți pela Brașov, ceilalți pela Sighișoara și Făgăraș. Radu avea tot interesul să se dea față de Brașoveni, cari îl știau prieten al Turcilor, drept om credincios al regelui unguresc. Cf. Iorga. Studii și documente III. p. xxxv; Istoria lui Ștefan cel Mare. p. 137—138 și notele 126—129.

LXXXVI.

† Іѡ Радоулъ воєвода и господинъ, пишет господство мие прїателем господства ми, сѫдцꙋ и пръгарем Брашєвским, и тꙋзи ви давам знати, како кѫга єст тꙋзи била сестра жꙋпана Драго-

мира дворника, на имѧ жѹпаница Прѣка, ωна ест поставила нѣкои добитьк тѹзи оу єднога чловѣка, на имѧ Кивер Павль. Того ради, кѫга ест ωвден ѹ мое землє и ест за єдиим моим болѣринωм, за жѹпанωм Нанωм, та ви просим како добитьк да є сѧ вратит, ωти аще не вратите, азь ню оу пагѹбѹ не щем ωставит. И богь ви весели.

Io Radul voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, judeţului și pârgarilor Brașoveni, și iată vă dau de știre că pe când era acolo sora jupânului Dragomir vornicul, anume jupânița Preia, ea a lăsat niște avere acolo la un om cu numele Chiver Paul; deci acum, fiind aci în ţara mea și fiind măritată după unul din boerii mei, după jupân Nan, vă rog să i se întoarcă averea, căci dacă n'o veţi întoarce, eu n'o voiu lăsa pe ea în pagubă. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, de 3. 3 cm în diam., din legendă se cunoaște: ✱ IѠ . . . ОДЯ . . . СПОДИН; *adresa:* † прїателем господства ми, сѫдцѹ и пркгарем Брашевским: *prietenilor domniei mele, judeţului și pârgarilor Brașoveni.* — *Arh. No. 219.*

c. 1464 - 1472. — Dragomir vornicul e cunoscutul boer al lui Radu cel Frumos (doc. din 30 Mai și 28 Oct. 1464), iar Nan este «vornicul mic» din doc. dela 12 Iunie și 28 Iulie 1472 (жѹпан Нан, мали ворник: Iorga, Studii și doc. VII, p. 21—22; colecţia doamnei A. Odobescu) Chiver Paul este cel pomenit în scrisoarea lui Vlad Ţepeș dintre anii 1456—59 (Arh. No. 190 [LXIX]). Atât hârtia, cât și caracterele scrierii și monogramul No. 219 sânt din sec. XV.

Basaraba II cel Bătrân sau Laiotă.

(Încep. lui 1474—Oct. 1476. Ian.—Noemv. 1477[sau încep. lui 1478]).

LXXXVII.

† Iω Басараб(а) воивода и господинь вѫсеи земли Ѹгровлахїискои, пишет господство ми много здравие моим добрим приателем и сѹседом, пркгаром Брашевским, и ω сем давам ѹ знанїе вашои милости: що ми сте порѹчали по слѹге господства ми по Фркнкѹ и по вашега чловѣка по Фодор Павл, добре разѹмех вашои милости. Сего ради, варе како ви ест бил закон ωт дрѹѕех господарех, ѹ тои закон имам стояти и господство ми, и еще

мислим Ѹтврьдити, ако даст богь; и паки или ест кѹпец или бѹди кои чловѣкь ваш, да ходи слободно по земли господства ми кѹде им ест драго, да кѹпчѹе, и макар да би носил златен вѣнец на главе си, еще да ходи слободно. И паки ми сте порѹчали и за ѡнѹи свраждѹ що се ѹчини ѹ тои време, а за тои що ест, що се ест ѹчинило, и минѫло ест, азь не имам поменѹти никьда; ере есѹ синове едномѹ чловѣкѹ ѹ еднѹ хижѹ, та се свраждат, и пак се ѹмирет та имает добрь живот, тако и азь имам дрьжати кь вам правдѹ и добродѣтел и мир до моеи смрьти, варе колико ест више писано, на верѹ и дѹшѹ господства ми и на верѹ и дѹшѹ болѣром господства ми, велицим и малим. Тако и ви кь господство ми дрьжете правдѹ и приꙗтелство и помощ ѡт що можете даите ми, та ми послите юнаци само ѹ помощ, и даите им ѡрѹжꙗ, понеже ако даст богь не щете имати страх ѡт Тѹрци како до сьга, нѹ щет бити инако работа; понеже сьга ест ѹ господство ми поклисара (sic) брата ми Стефана воиводѣ, жѹпан Бѹлпаш логофет, та га ест послал напред, а Стефан воивода идет сь вьсѣми неговѣми воиске ѹ нашега помоща (sic); тако и ви стоите ꙗко к нам сь помощ ѡт що можете, да се бранимо ѡт Тѹрци и ѡт наши вражмаши. И паки ако имате послати кь господство ми еще некоега чловѣка сь вашими речи, а ви га пошлете да доиде ѹ мир, и пак да ѡтиде ѹ мир. И що изречет кь вам слѹга господства ми Фрьнкь, и Бѹнѣ, а ви да га верѹете, ере сѹ речи господства ми истинни. И богь ви веселит.

† Іѡ Басараба вѡевѡда, милостїѧ божїѧ господинь.

Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni și vecini, pârgarilor Brașoveni, și dau de știre domniei voastre că [din cele ce] mi-ați încredințat prin sluga domniei mele Francu și prin omul vostru Fodor Paul bine v'am înțeles pe domnia voastră; deci oricum v'a fost așezământul dela ceilalți domni, cu acest așezământ voiu rămânea și domnia mea, ba gândesc să-l și întăresc, de va da dumnezeu; și orice neguțător sau orice om al vostru să umble slobod prin țara domniei mele și să târguească pe unde-i va plăcea; și dacă ar purta chiar coroană de aur pe cap, tot slobod să umble. Și mi-ați trimes apoi vorbă de cearta ce s'a făcut in vremea aceasta. Cât pentru asta, ce s'a făcut a trecut, eu n'am să po-

menesc nici odată; trăesc doar fiii aceluiași om într'o casă și se ceartă și iar se împacă și duc viață bună [între ei]; așa și eu am să vă păstrez dreptate și bunătate și pace până la moarte. Și tot ce e scris mai sus [e] pe credința și sufletul domniei mele și pe credința și sufletul boerilor domniei mele, mari și mici. Tot așa și voi să păstrați domniei mele dreptate și prietenie, și din ce puteți să-mi dați ajutor, și să-mi trimeteți aci voinici în ajutor și să le dați arme, că de va da dumnezeu, nu veți mai avea frică de Turci, ca până acuma, ci altfel are să fie lucrul. Căci se află acum la domnia mea solul fratelui meu Ștefan voevod, jupân Vulpaș logofătul; și l-a trimes înainte, iar Ștefan voevod vine cu toate oștile sale în ajutorul nostru. Așa să ne stați și voi în ajutor cu ce puteți, ca să ne apărăm de Turci și de vrăjmașii noștri. Și iarăși, dacă aveți să mai trimeteți pe cineva la domnia mea cu vorbele voastre, trimeteți-l; să vie în pace și să se întoarcă iarăși în pace. Și ce vă va spune sluga domniei mele Francu, și Bunea [1]), să-l credeți, fiindcă sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Io Basaraba voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă de c. $3^1/_2$ cm. în diam., cu legenda: ✱ ІѠНЬ [БЯ]СЯ[РБЯ] ВОЮВОДЯ МАСТ[ІЮ БЖ]ІЮЮ *(cf. pecetea dela No. 35, mai bine păstrată); fără adresă. — Arh. No. 64.*

1474, Ian. — Scrisoarea este evident dela începutul domniei lui Laiotă, care, după ce ocupase tronul în Noemvrie 1473, e alungat în Dechemvrie de Radu și de Turci, vine însă pela începutul anului viitor și bate pe Radu, care moare probabil în luptă. V. Iorga, Studii și documente III, p. XXXVI; Ștefan cel Mare, p. 145—146 și nota 149. — Vulpaș logofătul ne e cunoscut din mai multe documente ale lui Ștefan cel Mare ca *diac*, *subcancelar* și *gramatic* (d. p. 1458, Aprilie 12: Melchisedec, Cronica Romanului I, p. 119; 1458, Martie 13: Arh. Brașov., pergam. No. 777; 1465, Dech. 8: Acad. Rom.; 1470, Aprilie 1: Arh. Stat., mst. Neamțului). La 1474 era deci logofăt mic; logofăt mare n'a ajuns nici odată.

LXXXVIII.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Басараба воевода и господинь въсеи земли Ѹгровлахїискои, пишет господство ми много здравїе нашїим добрїим сѹседом и приꙗтелем, сѹдцѹ Брашовскомѹ и въсем пръгаром, и ѡ сем давам ѹзнати вашемѹ приꙗтелствѹ, що ни сте писали ѹ вашои книге и порѹчили по вашем добрем чловѣкѹ

1) «Și Bunea и Бѹнѣ» e adaos în text deasupra lui Francu.

(sic), по Лоринцꙋ, вьсе добре и по тьнкꙋ разꙋмехмо. Тои сте похтели како да послемо нашега добра чловѣка до Батрь Ищвана и до вас, и на тои сте дали верꙋ; сего радї послахмо нашега почьтеннога болѣрина жꙋпана Димитра постелника до Батрь Ищвана и до вас. Сего радї елика изречет кь вашемꙋ приıателствꙋ, да знаете ере сꙋ наше речи. И богь ви веселит. Пис. ф. н҃ день.

Cu mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri vecini și prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor, și dau de știre prieteniei voastre: ce ne-ați scris în cartea voastră și ne-ați încredințat prin omul vostru bun, prin Lorinț, toate bine și cu deamănuntul le-am înțeles. Ați poftit să trimetem un om al nostru la Batăr Iștvan și la voi, și v'ați dat credința pentru aceasta. Am trimes dar pe cinstitul nostru boer, pe jupân Dimitru postelnicul, la Batăr Iștvan și la voi. Deci, câte le va spune prieteniei voastre, să știți că sânt cuvintele noastre. Și dumnezeu să vă bucure. Scris-am Fevruarie în 8.

Monogram; pecete rotundă, c. 3½ cm. în diam., cu legenda: ✠ ІѠНЬ БАСАРБА ВОЕВОДА МАСТІЮ БЖІЕЮ; *adresa:* † нашим добрїим сꙋседом и приıателем, сꙋдцꙋ Брашовскомꙋ и вьсем прьгарωм: *bunilor noștri vecini și prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Arh. No. 35.*

1474, curând după ocuparea scaunului. Pecetea este cea cunoscută din întâia domnie a lui Basaraba, iar scrierea seamănă foarte mult cu cea dela NNo. 53, 57, 64, 69, 70, 115, 123. Pe Dimitru postelnicul nu-l găsesc în documentele contimporane; în cele două documente interne originale ce cunosc dela Basaraba cel Bătrân, unul dela 1 Iunie 1475 (Arh. Stat.), altul dela 4 Iulie 1476 (Venelin, p. 118), el nu se întâlnește.

LXXXIX.

† Милостиѡм божїѡм Іѡ Басараб(а) воив[од]а, пишет господство ми много здравїе приıателем господства ми, сѫдцꙋ ѡт Брашов и в҃ı-тим прьгаром, и ѡ сем давам ꙋ знание приıателствꙋ ви: без тои не може бити, нꙋ поидох ꙋ Тꙋрцех ꙋ великога царѣ, та ꙋчиних мир и добродетел, и неволил се сѫм и за вашꙋ дѡбродетел. Того радї да се мни и вам добре. Иваре що изречет Крстїıан, портар господства ми, кь прїıателствꙋ ви, а ви да верꙋете, ере сꙋ наши речи. И богь ви веселит. Пис. июн. к҃ѕ.

Cu mila lui dumnezeu Io Basaraba voevod. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, judeţului din Braşov şi celor doisprezece pârgari, şi dau de ştire prieteniei voastre: fără asta nu se poate; ci m'am dus la Turci la marele împărat şi mi-am făcut pace şi bine, şi m'am nevoit şi pentru binele vostru. Deci să vă pară bine şi vouă. Şi orice va spune prieteniei voastre Cârstian, portarul domniei mele, să credeţi, căci sânt cuvintele noastre. Şi dumnezeu să vă bucure. Scris-am Iunie în 26.

Monogram; pecete rotundă, c. 3½ cm. în diam., aplicată înlăuntrul scrisorii la mijlocul monogramului şi acoperită cu hârtie; din legendă se poate ceti numai: ✱ ІѠНЬ БАСА; *o altă pecete, în dosul scrisorii, s'a pierdut; fără adresă.— Arh. No. 60.*

1474, după ce Basaraba fusese in Asia cu un corp de armată şi se închinase sultanului; v. Iorga, Studii şi doc. III, p. XXXVI; Ştefan cel Mare, p. 146. Călătoria lui cade prin Fevruarie — Mai 1474. — Aş identifica pe Cârstian portarul, care îndeplineşte importanta misiune a lui Basaraba la 1474, cu Cârstian pârcalabul de Târgovişte («Kerstgion porcolab in Tergowistia»), care doi ani după aceea, la 1476, anunţă Braşovenilor izbânda lui Vlad Ţepeş asupra fostului său stăpân (copie la Acad. Rom.).

XC.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Басараба воевода и господинь вьсеи земли Ѹгровлахїискои, пишет господство мї много здравїе добрїим прнıателем господства ми, сѫдцȣ Брашовскомȣ и вьсем прьгаром, и по сем давам ȣ знанїе прнıателствȣ ви: азь послах моега чловѣка до вас, и съ моем чловѣком послах и вашега чловѣка; и ваш чловѣкь имат кезѣши, кьда би а ви моега чловѣка не хтесте да га ѡставїнте (sic) да прїидет кь господствȣ ми, нȣ га сте ѡпрели. Говорите ере га не пȣщат Батрь Ищван. Да веде га не съм азь послал кь Батрь Ищванȣ, нȣ га съм послал кь вам, ере не съм знал ѡти ест Батрь Ищван тȣи. Тако потоле а ви посласте вашега чловѣка до мене, та просисте ѡт мене верȣ, како да доидет един ваш чловѣкь що га верȣете, що би била ваша волѣ да беседȣет кь нам, и паки да се вратит кь вам, забавȣ да не имат. Азь послах вашега чловѣка и верȣ мȣ дадох, кто ке доити да доидет съ моем чловѣком, а грижȣ ни еднȣ да не имат, нȣ да се вратит слободно, и забавȣ да не имат. И сьга паки чловѣка, що би било да беседȣвамо съ ним, не сте послали, ни моега чловѣка. Не знам какои ест ѡвьи закон та

се не пꙋщают поклисари; ѡвъи закон ни съм видел ѡт Тꙋрцех, ни ѡт Лесех. И до господина кралѣ смо посилали людї, али ни поклисаре нест задръжал; и по свех землѣх нигде поклисар[е] не дръжит. Тꙋрци що сꙋ Тꙋрци, не сꙋ кр(ъ)щени, еще ходет съда къ ним поклисари Щефана воеводе, и не задръжет их. Не знам ви що чините: моега чловѣка дръжите, а къ мне посласте некоех секерѣшех. За тои ето съм послал и съга, ѡставете моега чловѣка и що хощете послат, ви ми порꙋчете, или послете вашега чловѣка; а кто доидет, слободно да се вратит и забавꙋ да не имат, на верꙋ нашꙋ и на дꙋшꙋ нашꙋ. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că am trimes pe omul meu la voi și cu omul meu am trimes și pe omul vostru; omul vostru are chezași, căci voi n'ați vrut să lăsați pe omul meu să se întoarcă la domnia mea, ci l-ați oprit. Ziceți că nu-i dă drumul Batăr Iștvan. Dar eu nu l-am trimes la Batăr Iștvan, ci l-am trimes la voi, căci nu știam că Batăr Iștvan este acolo. Ați trimes apoi pe omul vostru la mine și ați cerut dela mine credință, ca să vie un om de încredere al vostru și să vorbească cu noi ce potteați și să se întoarcă iarăși la voi, neavând nici o zăbavă. Eu am trimes pe omul vostru și i-am dat credință, că cine vrea să vie, să vie cu omul meu și să n'aibă nici o grije și să se întoarcă slobod și zăbavă să n'aibă. Acum însă iarăși, n'ați trimes nici pe omul cu care era să vorbim, nici pe omul meu. Nu știu ce obiceiu este acesta, de nu se dă drumul solilor; așa obiceiu n'am văzut nici la Turci, nici la Leși. Am trimes doar oameni și la domnul craiul, dar el nu mi-a oprit solii, și nicăiri, în nici o țară, nu se opresc solii. Turcii că sânt Turci, nu sânt creștini, și tot se duc acum solii lui Ștefan voevod la ei și nu-i opresc. Nu știu ce faceți voi, de-mi opriți pe omul meu, iar la mine ați trimes niște căruțași [1]). Deaceea iată trimet și acum [și vă zic]: dați drumul omului meu, și ce vreți să-mi spuneți, spuneți-mi [prin el], sau trimeteți un om al vostru; și cine va veni, se va întoarce slobod și zăbavă n'a să aibă, pe credința noastră și pe sufletul nostru. Și dumnezeu să vă bucure.

---

[1]) Orig. секерѣшех: секерѣшь e ung. *szekeres*.

Monogramul lipseşte; pecete rotundă, 3½ cm. în diam., cu legenda: ✱ ІѠНЬ БАСАРБА ВОЄВОДА МАСТІЮ БЖІЄЮ; *adresa:* † нашим добрїим приателем, сѫдцꙋ Брашовскомꙋ и въсем пръгаром: *bunilor noştri prieteni, judeţului din Braşov şi tuturor pârgarilor.—Arh. No. 70.*

1474, Iunie—Dechemvrie.—Cf. No. precedent; este vorba, se pare, de aceeaş solie.

XCI.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Басараба воевода и господинь въсеи земли Ꙋггрѡвлахїискои, синь Дана великаагѡ воеводе. Єво азь съ помоціїю божїю давам въсем Брашѡвѣнѡм и въсеи вашои държавꙋ мир и клетвꙋ, како да ви държим въ правдꙋ по старомꙋ законꙋ, како ест бил и при дьни родїтелю господства ми, Дана воевода, и како ест бил и при дрꙋѕех старех господарех, како да ходит ваше людїе слободни и доброволни по въсеи земли господства мї, да се хранит и да кꙋпчꙋют, како ест бил(о) и при дрꙋѕех господарех. И варе кто ѿт ваше людї хтет имати некою работꙋ или некою неволю ꙋ землю господства ми, а ѡн да прїидет къ господство ми, а господство ми да им ꙋчиним правдꙋ по законꙋ правомꙋ. И за работꙋ Тꙋрцем, еще да ви държим мир въ правдѫ. Ѧ ако прїидет некое ꙋсилост, тои богь да не даст, и не можемо стати пред ним(и), а господство ми да ви дам ꙋ знанїе, да знаете како да се пазите. Ѧ по тѡм се клънним на верꙋ и дꙋшꙋ господства ми и на верꙋ и дꙋшꙋ бол'кром господства ми въсем, и старем и младем, и варе кто не хте държати верꙋ въ правдꙋ, да мꙋ ꙋбїет господь богь зде тѣлѡм а въ бѫдѫщаго вѣцѣ дꙋшеѫ, и да мꙋ ест съпостатница прѣчиста божїа мати на страшнѡм сѫдище, и да ест съпричьстник съ Їюдоѫ и съ инем Їꙋдеим, иже възъпише на господа бога нашего и рѣше: кръв его на нас и на чедѣх их, еже ест и бѫдет въ вѣкы, аминь. Пис. въ Тръговищ(и), їюл. а҃і, в лѣто ҂ѕцпг.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei, fiul lui Dan marelui voevod. Iată că dau, cu ajutorul lui dumnezeu, tuturor Braşovenilor şi întregului vostru ţinut pace şi jurământ, că voiu ţinea cu dreptate aşezământul vostru cel vechiu, precum a fost şi în zilele tatălui domniei mele Dan voevod şi precum a fost şi pe vremea altor domni bătrâni: ca să um-

bile oamenii voștri slobozi și în bună voie prin toată țara domniei mele, să se hrănească și să târguească, cum a fost și pe vremea altor domni. Și dacă cineva dintre oamenii voștri ar avea vre-o treabă sau vre-o nevoie în țara domniei mele, acela să vie la domnia mea, iar domnia mea îi voiu face dreptate, după legea cea dreaptă. Și de lucrul Turcilor, deasemenea să vă țiu pace cu dreptate. Iar de va veni, doamne ferește, vre-o asuprire oarecare, și nu voiu putea sta înaintea lor, domnia mea am să vă dau de știre, ca să știți cum să vă feriți. Și după aceasta, mă jur pe credința și pe sufletul domniei mele și pe credința și pe sufletul boerilor domniei mele al tuturor, și bătrâni și tineri; iar cine nu va ține credința cu dreptate, dumnezeu să-l ucigă aci cu trupul, iar în veacul de apoi cu sufletul, și să-i fie vrăjmașe prea curata maică a domnului la judecata cea strașnică, și să fie părtaș cu Iuda și cu ceilalți Iudei, cari au strigat împotriva domnului dumnezeului nostru și au zis: sângele lui asupra noastră și asupra copiilor noștri; ceea ce este și va fi în veci, amin. Scris-am în Târgoviște, Iulie 11, la anul 6983 (= 1475).

Monogram; pecete rotundă, c. 3½ cm. în diam., atârnată de o fâșie de pergament și cu legenda: ✠ ІѠНЬ БЯСЯРБЯ ВОЮВОДЯ МЛСТІЮ БЖІЮЮ. — *Pergamentul No. 769; Mil. No. 82.*

XCII.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Басараба воевода и господинь земли Ѹгровлахїиском, пишемо до нашех добрїих родителех и приıатєлех, сѹдцѹ Брашовскомѹ и въсем пръгаром, много здравїе, и по сем давамо ѹ знанїе господствѹ ви: тѹи послахмо нашех верних и почътеннех боıарех, жѹпана Тѹдора и жѹпана Негре вистїара, съ речми що ни сѹ требовали беседити къ вашемѹ господствѹ. Єго радї що изрекѹт, да верѹет све до едне речи ваше господство, ере смо их ми тои наѹчили беседити. И тои ви просим, що се беседит мегю нами, да бѹдет стаменито. И богь да ѹмножит лѣта господствѹ ви. Пис. фр. а҃.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scriem către bunii noștri părinți și prieteni, către județul Brașovului și către toți pârgarii, multă sănătate, și după aceasta dăm de știre domniei voastre că am trimes acolo pe credincioșii și cinstiții noștri boeri, pe jupân Tudor și pe jupân Negre vistierul,

cu vorbe ce a trebuit să le vorbim către domnia voastră. Deaceea ce vor zice, domnia voastră să credeţi tot până la o vorbă, căci noi i-am învăţat să vorbească aşa. Şi de aceasta vă mai rugăm: ce se va vorbi între noi, să fie nestrămutat. Şi dumnezeu să înmulţească anii domniei voastre. Scris-am Fevruarie 1.

Monogram; pecete rotundă (3.8 cm. în diam.), ştearsă; adresa: † нашим родітелем и приꙗтелем, сѫдцꙋ и пръгаром Брашовским: *părinţilor şi prietenilor noştri, judeţului şi pârgarilor Braşoveni. — Arh. No. 54.*

1475. — E vorba probabil de tratările pentru învoeala din 11 Iulie 1475. În acest an Negre putea să fie vistier, deoarece în anul următor vistier este Badea (Venelin, p. 118). În acelaş an e pomenit şi Tudor logofătul (ibid.); asupra acestuia vezi nota dela No. arh. 575.

XCIII.

† Іѡ Басараба воевода и господинъ, пишем до нашеχ добреχ приꙗтелеχ, сѫдцꙋ Брашовскомꙋ и въсем пръгаром, много здравїе. И по сем, наши добри приꙗтелїе, гледанте за тизи прибези, що сꙋ мегю вами, та им рецете да доидꙋт на комати си, кто ест имал, кто ли нест имал, ѡн щет слꙋжити, ми щемо га миловат. А кои не ꙋзхотет доити, ви им рецете да идꙋт къ господинꙋ кралю, или кꙋде знают, а тꙋи да не седет; ере седеки тꙋи, знаете колико ми сꙋ зло ꙋчинили, та иχ съм много тръпел. Та гледанте ваше господство за тои, ере азъ се надеем ꙗко на вас. И богъ ви веселит.

I o B a s a r a b a, voevod şi domn. Scriem bunilor noştri prieteni, judeţului Braşovului şi tuturor pârgarilor, multă sănătate. Şi după aceasta, bunii noştri prieteni, vedeţi de acei pribegi ce sânt printre voi şi spuneţi-le să se întoarcă la bucatele lor, cine a avut, iar cine n'a avut, acela îmi va sluji şi eu îl voiu milui. Iar cei ce nu vor să vie, spuneţi-le să se ducă la domnul craiul, sau unde vor şti, dar acolo să nu stea, căci şezând acolo, ştiţi cât rău mi-au făcut, şi multă vreme i-am suferit. Gândiţi-vă şi domnia voastră la asta, căci am mare nădejde în voi. Şi dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 3/4 cm. în diam., acoperită, cu legenda: ✠ ІѠНЬ БАСАРБА ВОЕВОДА МАСТІЮ БЖІЕЮ; *adresa:* † до нашиχ приꙗтели, сѫдцꙋ Брашовꙋ и пръгаром Брашовꙋ: *prietenilor noştri, judeţului Braşovului şi pârgarilor Braşovului. — Arh. No. 57.*

c. 1475—1476.

XCIV.

† Іѡ Басараба воивода и господинъ въсеи земли Ѹгровлахїиской, пишет господство ми много здравїе нашїим добрїим прїателем, сѫдцѹ и пръгаром ѿт Брашов. И ѡ сем давам ѹ знанїе вашемѹ прїателствѹ, а то си послах своега слѹгѹ, именем Проика, да ми кѹпит и щитове и лъкове и що годе щет требоват господствѹ ми, а ѡн да ми кѹпит. Того радї ви просим, ѹчините волю господства ми, да ми се вама [1]) не ѹзмет; а паки волѣ вашемѹ прїателствѹ, що ви щет(е) требѹвати ѿт мене, ѿт свега ви щет бити плъна. И богъ да ви ѹмножи лета.

Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. Și vă dau de știre prieteniei voastre că am trimes pe sluga mea, anume Proica, să-mi cumpere scuturi și arcuri și orice-mi va fi de trebuință domniei mele, să-mi cumpere. Deci vă rog, faceți pe voea domniei mele, ca să nu mi se ia vamă; tot așa are să vă fie împlinită și voea prieteniei voastre întru toate, câte veți cere dela mine. Și dumnezeu să vă înmulțească anii.

Monogram; pecete rotundă, c. $3^1/_2$ *cm. în diam., cu legenda:* ✱ ІѠНЬ БАСАРБА ВОЄВОДА МЛС[ТІЮ] БЖІЄЮ; *adresa:* † нашїим добрїим прїателем, сѫдцѹ и пръгаром ѿт Брашовъ: *bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 115; Mil. No. 88.*

1474—1476. — Brașovenii opriseră exportul de arme pentru Basaraba, ca unul ce era bănuit de prietenie cu Turcii.

XCV.

† Іѡ Басараба воивода и господинь, пишет господство ми много здравие приятелем господства ми, сѫдцѹ и пръгаром ѿт Брашов, и ѡ сем ви давам ѹзнати: какѫв тъкмеж и добродѣтел да бѹде мегю нас, а то како сте ѹзели на ваши главе, како добитѫк семзи сиромахом да не загинет, а ѡни сѹ пошли на Бран, а паркалаби ѿт Бран ѡни сѹ станѹли та им сѹ ѹзели с богасїи. Тако ви говорим, да се врати пагѹба що имает ѡвизи

[1]) Да ми се вама e scris de două ori în original.

сиромаси Нѣкшѹлѹ и Їлїе, да не мает пагѹбѹ; ѡти да знаете, ере господство ми не щем их ѡставити ѹ пагѹбѹ. Я инако не щет бити. И богь ви веселит.

Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, judeţului și pârgarilor din Brașov, și vă dau de știre: ce fel de învoeală și bună înţelegere are să fie între noi, când, după ce aţi luat asupra voastră că avutul acestor săraci n'are să se risipească, iar ei mergând la Bran, pârcalabii dela Bran s'au sculat și le-au luat două sute de bogasii? Așa dar vă grăesc: să se întoarcă paguba ce au acești săraci Neacșul și Ilie, ca să n'aibă pagubă; căci să știţi că domnia mea n'am să-i las în pagubă. Și altfel n'are să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., cu legenda foarte clară: ✠ IѠНЬ БАСАРБА ВОЄВОДА МАСТІЮ БЖІЄЮ; *adresa:* † приꙗтелем господства ми господства ми (sic), сѫдцѹ и пркгаром ѡт Брашов: *prietenilor domniei mele, judeţului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 53.*

1474—1476.

XCVI.

† Іѡ Басараб(а) воивода и господинь, пишет господство ми много здравие моим добрим приꙗтелем, сѫдцѹ и пркгаром ѡт Брашев, и ѡ сем давам ѹ знанїе приꙗтелствѹ ви, како послах кк вашои милости нашега вернога болѣрина жѹпа[на] Хорга; та варе елика изречет кк вашои милости, а ви да га верѹете, како да бихмо говорили ѹстом кк ѹстѹ. Я ино нѣст. И богь ви веселит.

Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, judeţului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre prieteniei voastre că am trimes la milostivirea voastră pe credinciosul nostru boer jupân Horga; și cele ce va spune către milostivirea voastră, voi să-l credeţi, ca și cum am vorbi gură în gură. Altfel nu este. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă ca la No. precedent, cu legenda foarte clară: ✠ IѠНЬ БАСАРБА ВОЄВОДА МАСТІЮ БЖІЄЮ; *adresa:* † нашим добрим приꙗтелем, сѫдцѹ и пркгаром ѡт Брашов: *bunilor noștri prieteni, judeţului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 56.*

1474—1476.

XCVII.

† Милостиюм божїюм Іѡ Басараба воивода и господинь, пишет господство ми много здравие приꙗтелем господства ми, пѫргаром Брашѡвским, и по сем ви давам ꙋ знание зарадї попа Костѣ, како ест чловѣкь наш и послꙋжил ест господствꙋ ми; тако хоціем да га поставим ꙋ еднꙋ цръквꙋ кои господства ми, да га храним и да га милꙋем, ере ест наш чловѣкь и слꙋжил ест господствꙋ ми ѡт много време. Тем ради ви молим како мои добри приꙗтеле, да га ѡ[т]проводите лепо и почестно, како еднога чловѣка добра, зарадї нашꙋ волю; ере ви молим каконо мои приꙗтелие. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și după asta vă dau de știre despre popa Costea că e omul nostru și mi-a slujit domniei mele; astfel doresc să-l puiu la o biserică lângă domnia mea, ca să-l hrănesc și să-l miluesc, fiindcă este omul nostru și mi-a slujit domniei mele de multă vreme. Deci vă rog, ca pe niște buni prieteni ai mei, să-l petreceți frumos și cu cinste, ca pe un om bun, după voea noastră; căci vă rog ca pe prietenii mei. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram ca la No. arh. 62 (XCIX); pecetea originală, de 3.8 cm. în diam., s'a pierdut și în locul ei este lipită o pecete de-a lui Vlad Călugărul, cu legenda: ✠ IѠ ВЛАДЬ ВОЕВОДА МАТІЕ [БЖІЕ] ГОСПОДР; *adresa:* † приꙗтелем господства ми, пѫргаром Брашѡвским: *prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 43.*

1474—1476.

XCVIII.

† Іѡ Басараба воивода и господинь вьсеи земли оугрѡвлахиискои, пїшет господство ми много здравїе добриим прїꙗтелем господства ми, пръгарем ѡт Брашов, и по сем давам оу знатїе (sic) прїꙗтелствꙋ вї, како тꙋка послах чловѣка господства ми до вашои (sic) приꙗтелствꙋ, понеже ест дошъл един кꙋпѧц Тꙋрчин сь добрꙋ кꙋплю и много, та ест един добрь приꙗтел господства ми, лихо ест прїꙗтел господства ми. Тако давам ꙋ знанїе прїꙗтелствꙋ вї: варе кои имат ѡт вашои (sic) приꙗтелствꙋ кꙋплю, а ѡн да сї пꙋстит чловѣка та да се ꙋце-

нит и да се ѹтѫкмит сь Тѹрчина, ѹ градоу ѹ Бѹкѹрещї, како мѹ щет бїтї волѣ. И за тои да доидет слобωдно; да се ѹтѫкмит, и паки да си доидет к вашои милостї слобωдно; и ωт господство ми да се не грижит нища, на верѹ и дѹшѹ господства ми. Ино да нѣст. И богь [ви] веселит.

Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, pârgarilor din Brașov. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că am trimes un om al domniei mele acolo la prietenia voastră, pentrucă a venit un negutător turc cu marfă bună și multă, și e un bun prieten al domniei mele, mi-e foarte prieten domniei mele. Astfel, vă dau de știre prieteniei voastre că oricine dintre prieteniile voastre ar avea ceva de cumpărat, să-și trimeată omul și să se tocmească și să se învoească cu Turcul, în cetatea București, cum îi va fi voea. Și pentru asta, să vie slobod și să se tocmească, și iarăși slobod să se întoarcă la domnia voastră; din partea domniei mele să n'aibă nici o grije, pe credința și pe sufletul domniei mele. Altfel n'are să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., lipită înlăuntrul scrisorii la mijlocul monogramului; legenda: ✱ [IΩ]НЬ БАС[АРБА ВОЕВОДА МАС]ТІЮ [БЖІЄЮ]; *fără adresă; scrierea este, dacă nu identică, în tot casul contimporană cu cea dela No. 62. — Arh. No. 61.*

1474—1476.—Cf. nota dela No. următor.

XCIX.

† Милостїωм божїωм Іω Басараба воивода и господинь, пишет господство ми много здравие пьргаром Брашωвским и вамешѹ, и по сем ви давам ѹ знание, понеже тѹка послах людие господства ми, Бѹкѹра и Чрьната, да ми извадет нѣкое железо и некое ωрѹжие господства ми. Тем ради ви давам ѹ знание, ере ест моа кѹпла; тако заради вамѹ да их не теглит нехто, понеже знате добре, ере до сьга вама не ми се ѹзела. Пак ми се плакаше наши людие, ере им не давате ни железо ни ωрѹжие нища да извадет ωт вас. Да какьвь мир да бѹдет помеждѹ нами: азь дрьжим мир и варе колико кѹпла се находит ѹ нашωи земле, или ест риба, или воськ, или бѹди що ест, и пак и тѹрска кѹпла, сва доходит скрозе (sic) нашѹ землю, и нища се ωт вас

не задръжат, нꙋ све доходит ꙋ вашꙋ ρꙋкꙋ. Тем ради сокотете, ере се находит доста железо и ꙋ Тꙋрьцех, и поефтино, та щемо кꙋповат, а пак що доходит кꙋпла ѿт наше земле азъ ѡще кем ѡпрет. Тако сокотете подоб[р]е да живꙋемо, и да бꙋдет и вам подобре и полъсно. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate pârgarilor din Brașov și vameșului, și după aceasta vă dau de știre că am trimes acolo pe oamenii domniei mele, pe Bucur și pe Cernat, să-mi scoață niște fier și niște arme ale domniei mele. Deci vă dau de știre că este marfa mea; și astfel, să nu-i asuprească cineva cu vama, căci știți bine că până acuma nu mi s'a luat vamă. Și iarăși, ni s'au plâns oamenii noștri că nu le dați voie cu nici un chip să scoață dela voi fier sau arme. Atunci ce fel de pace să fie între noi? Eu țin pacea, și oricâtă marfă se află în țara noastră, fie pește, fie ceară, fie orice ar fi, precum și marfa turcească, toată trece prin țara noastră, și nimic nu vi se oprește, ci toată ajunge în mânile voastre. Deci socotiți că se află destul fier și la Turci, și încă mai ieftin, și vom cumpăra [dela ei], iar marfa ce [vă] vine din țara noastră o voiu opri și eu. Deci socotiți-vă să trăim mai bine [unii cu alții], și să vă fie și vouă mai bine și mai lesne. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată; adresa: † приꙗтелем господства ми, пъргаром Брашѡвским и вамешꙋ: *prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașoveni și vameșului. — Arh. No. 62.*

c. 1475—1476. — Cf. No. CII din 1476: atât cuprinsul cât și scrisul acestor două bucăți ne silesc a le atribui, ca și pe cea dela No. arh. 61 (care pare a fi de aceeaș mână cu No. 62) lui Basaraba cel Bătrân.

C.

† Іѡ Басараб(а) воевода и господинь, пишет господство ми много здравїе прїꙗтелем господства ми, пръгарем ѿт Брашов, и ѡ сем ви давам ꙋ знанїе: варе що ми сте порꙋчили, и послали ми сте кнѝга кралева и ваша, за работꙋ Ѻпревꙋ, азь ви разꙋмех. Ꙋ том ви знаете како смо говорили и како смо клели, како да живꙋемо; а азь видим, ере ницꙗ не дръжите ѡ техзи работе. Ꙋ том ви знаете како чините. Ꙗзь съ всем землем господина кралꙗ живꙋем добре, и съ Сибинѣни, що сꙋ добри людїе, азь

живѣем како добри сѫседи; а сѫ вас азь не знам, ере видим доста неправдѫ ѡт вас. Що чините тако, ви знаете ѹ том. И богь ви веселит.

Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și vă dau de știre că toate câte mi le-ați încredințat despre lucrul lui Oprea — și mi-ați trimes și cartea craiului și a voastră — eu le-am înțeles. Întru aceasta, voi știți cum am vorbit și cum ne-am jurat să trăim; dar văd că nu vă țineți de nimic din aceste lucruri. Întru aceasta, voi știți ce faceți. Eu cu toată țara domnului craiului trăesc bine, și cu Sibienii, care-s oameni buni, trăim ca niște buni vecini; dar cu vci nu știu [ce este], căci văd destulă nedreptate dela voi. De ce faceți așa, voi veți fi știind. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3³/₄ cm. în diam., neacoperită, din legendă se cunosc încă: [✠I]ѠНЬ Б ... ДА ММО ...; *adresa:* † прїатєлєм господства ми, пръгарєм ѡт Брашов: *prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov.—Arh. No. 69.*

1475—1476. — Cf. scrisoarea latină din 9 Mai 1476, prin care Laiotă cere extradarea lui Oprea și lui Voico al Tatului (copie la Acad. Rom.). Pentru Oprea v. No. LXXXI și N. Iorga, Ștefan cel Mare, nota 213.—Data 1475—76 o confirmă și pecetea: la 1477 Basaraba avea altă pecete, cum se vede din No. CIII.

CI.

† Милостїю божїю Iѡ Басараба воевода и господинь, пишемо много здравїе нашим препочътеним и сладким сѫседим и прїателем, сждцѹ и ві пръгаром ѡт Брашов, и ѡ сем давам ѹ знанїе господствѹ ви: ево како се неволих изрaдї мир, и азь ѡт що можем азь ви защитих ѡт Тѹрцех, и сѫ родїтел ми Батрѫ Щефань азь имам мир и клетве, и ѡт сѫда напред имам надеждѹ како и поболе да си ѹт[в]ръдимо мир и клетве. И азь до сѫда дръжим правдѹ, како се сѫм ѡбещал, а ѡт вас видим ере ни една правда нѣст; понеже се чините ере сте прави кѫ нам, а наши вражмаши ѡни се дигнѹт ѡт мегю вас тере идѹт на Молдовѹ, и сѫ Секѹех, та ми исхабет ѹ землю, тако пак се вракат мегю вас и едѹт и пїют ѹ ваше хиже. За тои се чѹдим, на кои верѹ се щем наслонит. Тоган радї просим ви, како мои добри прїатели, како веке тои да се не чинит, и да порѹчите и родїтелю ми Батрѫ Щефанѹ како тїез(и) Секѹи, що сѹ пошли, а ѡни да се педепсат, и тїез(и) прибез(и), що се дигнѹт ѡт мегю вас; по-

неже ѡт мою землю ꙋ вашꙋ дръжавꙋ ни еднꙋ ꙗицꙋ не се исхабет. Тако да сокотет(е) и господство ви ѡ сем. Иваре елика изречет наш болѣрин, жꙋпан Пипер столник, къ господство ви, да верꙋете. И богь ви веселит. Пис. ф҃р. к҃и.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scriem multă sănătate prea cinstiților și dulcilor noștri vecini și prieteni, judeţului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dăm de știre domniei voastre: iată cum m'am nevoit pentru pace și pe cât am putut, v'am apărat de Turci, și cu părintele meu Batăr Iștvan am pace și jurăminte, iar de-aci înainte nădăjduesc a-mi întări și mai mult pacea și jurămintele. Și până acum eu ţin dreptatea, cum am făgăduit, dar din partea voastră văd că nu e nici o dreptate; ci vă faceţi numai că sânteţi drepţi cu noi, iar vrăjmașii noștri se ridică din mijlocul vostru și se duc în Moldova împreună cu Săcuii, și-mi pradă ţara și se întorc iarăși între voi, și beau și mănâncă în casele voastre. Deaceea mă gândesc: pe ce credinţă am să mă razim? Deci, vă rog ca pe niște buni prieteni ai mei, mai departe aceasta să nu se facă, și să îndemnaţi și pe părintele meu Batăr Ștefan ca să pedepsească pe acei Săcui ce au intrat [la noi], precum și pe pribegii ce se ridică din mijlocul vostru; căci din partea ţării mele nu se strică nici măcar un ou în ţinutul vostru. Așa să socotiţi și domnia voastră despre aceasta. Și câte va spune boerul nostru, jupân Piper stolnicul, către domnia voastră, să le credeţi. Și dumnezeu să vă bucure. Scris-am Fevruarie în 28.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 1/2 cm. în diam., acoperită; din legendă se recunosc încă ✱ IѠ . . . GЯ . . . Ѥ . . .; *adresa:* † сѫдцꙋ и в҃i пръгаром ѡт Брашов: *judeţului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 37.*

1476. — Aluzia la vrăjmașii lui Basaraba privește pe Vlad Ţepeș, care încă din 1475 fusese liberat de Matei Corvin și trimes în Transilvania să-și pregătească intrarea în Ţara Românească; el petrecea în apropierea Săcuilor. La 24 Fevruarie, patru zile înaintea acestei scrisori, Basaraba scriea Sașilor din Sibiu că nu-i mai poate considera de prieteni: ei sprijină pe Vlad Ţepeș, la ordinul lui Pongrácz, voevodul Ardealului. Cf. Bogdan, Vlad Ţepeș, p. 34. — Piper stolnicul este arătat ca stolnic și la Radu cel Frumos în două doc.: unul din 25 Ian. 1471 (orig. la Acad. Rom., publicat de Venelin, p. 95—96, cu multe greșeli, între care și Пине în loc de Пипер), altul din 28 Iulie 1472 (colecţia d-nei A. Odobescu); îl regăsim tot stolnic la Basaraba cel Tânăr în 23 Martie 1482 (Miletič, DR., p. 339).

D-l Alex. Lăpědatu mi-atrage atenţiunea asupra faptului că această scrisoare ar putea fi atribuită lui Basaraba cel Tânăr și pusă în anul 1482, când, după ce alungase, în toamna anului 1481, pe Vlad Călugărul, el se așezase în domnie și

obținuse pacea dela Ștefan Báthory (înainte de 16 Noemvrie; cf. Al. Lăpědatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 29). Fraza din text «m'am nevoit pentru pace și pe cât am putut, v'am apărat de Turci» s'ar referì la expediția lui Ali-beg din 1481, pe care Țepeluș a îndreptat-o spre Moldova. În cazul acesta, solia lui Piper stolnicul, pe care îl găsim lângă Țepeluș la 1482, ar fi avut de scop să hotărască pe Brașoveni a nu mai da ajutor lui Vlad Călugărul.

Este adevărat că împrejurările ce reies din scrisoarea de mai sus se potrivesc și cu sfârșitul domniei lui Țepeluș; nu mă pot hotărî totuși a o atribuì acestuia, din pricină că nici titlul, nici monogramul nu conțin atributul младі, dar mai ales din pricină că pecetea, după urmele ce s'au păstrat din legenda ei (ѥ din воѥвода) se arată a fi a lui Basaraba cel Bătrân.

CII.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Басараба воивода и господинь, пишет господство ми много здравие добрим приꙗтелем господства ми, пѫргаром Брашѡвским, и по сем давам ꙋ знание приꙗтелствꙋ ви, како за работꙋ, щѡ направих азъ съ вами и щѡ говорих ѡт прежде и щѡ клехмо, азъ такои дръжим и на тои стоим, ѡт толе и до съга, и такои дръжим, ере ест една землѣ како и дрꙋга; и варе колико кꙋплѣ доходит ѡт тꙋрскои земле ꙋ нашꙋ землю, или пипер, или свила, или бꙋди коꙗ кꙋплѣ, а ми нища не ѡпирамо и не задръжамо ѡт вас, анꙋ све доходит ꙋ вашꙋ рꙋкꙋ; и по том и ꙋ нашѡи земле, варе ест риба, варе ест восък, варе щѡ ест, нища се не задръжа ѡт вас; зарадї щѡ смо говорили и щѡ смо клели, азъ такои дръжим и на тои стоим до съга; а вам не знам како ви ест работа, та ѡпирате и щитове и лѫкове и железо и сва ѡрꙋжиꙗ и све кꙋпле. Не знам щѡ чините и щѡ лахате; разъмирицꙋ ли кете да ꙋчините, щѡ ли мислите, не знам. Тем радї, ако може бити како сте клели и како сте говорили, а ѡно да бꙋде; ако ли мислите некако инако да ꙋчините, ви знате за тои щѡ чините, и нам даите ꙋ знание, да знамо и ми како щемо ꙋчинит. Ꙗко ли мислите да бꙋдет живот помеждꙋ нами, и речи, щѡ смо говорили и клели ми, да их дръжимо и да живꙋемо како добри людие и сꙋседе, и людие да се хранет волно и слободно. И по том ѡвзи чловѣкь наш, по именꙋ Дꙋмитрꙋ ѡт града, а ѡн си ест ꙋщенил некои щитове и дал ест равꙋнꙋ по том, а то си ест пꙋстил своега чловѣка, на име Костандинь, тако да га ѡслободите, да си извадит тизи щитове слободно, варе колико хтет бити; ако ли такои не ѡслободите, а азъ да знам, и ви да знате. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, pârgarilor din Brașov, și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că pentru lucrul ce l-am întocmit eu cu voi și de care am vorbit de mai nainte și pe care am jurat, eu de asta mă țin și pe lângă asta stau de-atunci și până astăzi, și țin ca să fie o țară ca și cealaltă; și orice marfă vine din țara turcească în țara noastră, fie piper, fie mătase, fie orice [altă] marfă, noi nimic nu oprim și nu împiedicăm ca să treacă la voi, ci toată intră în mânile voastre; și apoi și în țara noastră, fie că e pește, fie că e ceară, fie orice, nimic nu vă este oprit; pentrucă ce am vorbit și ce am jurat, eu așa țin și pe lângă asta stau până astăzi; dar cu lucrul vostru nu știu cum stă, de opriți și scuturile și arcurile și fierul și orice arme și orice mărfuri. Nu știu ce faceți și ce așteptați; răzmiriță vreți oare să faceți sau ce gândiți, nu știu. Deci, dacă poate să fie cum ați jurat și cum ați vorbit, așa să fie; iar dacă vă gândiți să faceți altceva, voi știți ce faceți, dar dați-ne și nouă de știre, ca să știm și noi ce avem să facem. Iar dacă aveți de gând să fie traiu [bun] între noi, [atunci] să ne ținem și de vorbele ce le-am vorbit și pe care ne-am jurat, și să trăim ca oameni buni și ca vecini, și oamenii să se hrănească în voie și slobozi. Și apoi acest om al nostru, anume Dumitru dela cetate, și-a tocmit niște scuturi și a dat apoi arvună și și-a trimes pe omul său anume Costandin; pe acesta să-l lăsați să-și scoată în bună voie acele scuturi, oricâte vor fi; iar dacă nu-l lăsați așa, atunci să știu și eu, și să știți și voi. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., cu legenda: ✱ **ІѠНЬ БАСАРБА ВОЄВОДА МАСТ[І]Ю БЖІЄЮ** *(în planșă greșit* **БЖІИЮ**); *adresa:* † прніатєлєм господства мн, пѫргаром Брашѡвскнм: *prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașoveni. — Acad. Rom* $\frac{204}{XXI}$; *reproducție fotolitografică la D. Sturdza, Doc. dela Wiesbaden, pl. I; ibid., p. II—12, traducerea d-lui B. P. Hasdeu (scrisoarea e atribuită aci greșit lui Neagoe Basaraba).*

1476.—Învoeala de care Basaraba acuză pe Brașoveni că o calcă este cea din Iulie 1475 (No. XCI). «Dumitru dela cetate» este acelaș cu «Demetrius» din Cetatea Nouă («in Castro Novo»), despre care Basaraba senior scrie Brașovenilor la 14 Iunie 1476 că l-au jefuit vameșii orașului cu consensul orășenilor (copie la Acad. Rom.).

CIII.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Ба[са]раба воєвода и господинь, пишєт господство ми моим сладким и добрим прїıатєлєм господства

ми, сѫдцꙋ и пръгарем ѿт Брашов, много здравїе и любовно поклоненїе прїносим господство ви, и ѡ сем имам хар господство ви, ере ме есте добри прїıателе, сполавам господствꙋ ви. За то да знает ваша милость, како Батръ Ищфан ест ми сѫ мир и добром, и послал ест свои верни слꙋге, та ми ꙋзехꙋ мои поклисаре съ великом честиѡм, та ѿтидохꙋ на господина кралѣ. За том радї да се радовате и веселите се, ере господство ми смъ съ [1]) господство ви ꙋ мир съ въсем срьдцем; и ви бꙋдѣте сѫс мир и съ прїıателством къ господство ми. И богь ви ꙋмножит лѣта господства ви въсѣм [2]) вам, амин. И варе колика изречет Дан, да вѣрꙋете. Пис. юн. ві день.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea dulcilor și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, multă sănătate, și ne închinăm cu dragoste domniei voastre, și vă mulțămesc domniei voastre că-mi sânteți buni prieteni, mulțămesc domniei voastre. Și să știți domnia voastră că Batăr Iștvan îmi este cu pace și cu bine și și-a trimes slugile sale credincioase, și mi-au primit cu mare cinste pe solii mei, și s'au dus la domnul craiul. Deci, să vă bucurați și să vă veseliți că domnia mea sânt în pace cu domnia voastră din toată inima, și să fiți și voi cu pace și cu prietenie către domnia mea. Și dumnezeu să vă înmulțească anii domniei voastre ai tuturor, amin. Și tot ce va spune Dan, să credeți. Scris-am Iunie în 12.

Monogram; pecete rotundă, 3½ cm. în diam., acoperită, cu legenda: ✠ IѠ БАСАРАБ ВОЕВДА, МАТІА БЖ[ІА ГОС]ПОДИН: *evident, o pecete deosebită de cele de până acum; forma literelor e mai frumoasă, mai regulată; adresa:* † сладким и добрим прнıателем господства ми, сѫдцꙋ и пръгарем ѿт Брашовꙋ: *dulcilor și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov.— Arh. No. 46.*

1477. — În primăvara acestui an Basaraba fusese recunoscut de Unguri: o scrisoare latinească, dată din Florești la 15 Iulie, confirmă acest lucru. Cf. Iorga, Studii și documente III, p. XXXVII.— În acelaș an însă, la 9 August, el se plânge către Brașoveni că vrăjmașii săi sânt tolerați să trăească pela Cohalm și Făgăraș, de unde fac incursiuni în țara sa (scrisoare din Florești; copie la Acad. Rom.). Pela sfârșitul anului el e alungat din țară de Țepeluș și se refugiază în Ardeal. V. Iorga, Ștefan cel Mare, p. 187—188 și nota 216.

---

[1]) Orig. съ смъ.

[2]) Orig. съсѣм.

CIV.

† Іѡ Басараба воевода и господинь вьсеи земли ѹггровлахїискои, пишет господство мї сѫдцѹ и прьгаром ѡт Брашов много здравїе, како моим добрим прїятелем, и ѡ сем давам ѹ знанїе прїятелствѹ ви, ере тѹи послахмо наши верни и препочтени болѣри до прїятелство ви, жѹпан Бадѣ дворник и жѹпан Драгич спатар; та варе елика изрекѹт кь прїятелствѹ ви, ви да верѹете, ере сѹ наши рѣчи истини, какото бихмо сами говорили. И богь ви веселит.

Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea județului și pârgarilor din Brașov multă sănătate, ca unor buni prieteni ai mei, și vă dau de știre prieteniei voastre că am trimes acolo la prietenia voastră pe credincioșii și cinstiții noștri boeri, pe jupân Badea vornicul și pe jupân Drăghici spătarul; și oricâte vor spune către prietenia voastră, să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate, ca și cum le-am vorbi noi înșine. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă (3. 8 cm. în diam.), foarte bine păstrată, cu legenda: ✱ IѠНЬ БАСАРБА ВОЕВОДА МАСТИЮ БЖІЕЮ; *adresa:* † прїятелем господства ми, сѫдцѹ и прьгарем ѡт Брашов: *prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov.* — *Arh. No. 123.*

1474—1477.—Un «Badea vistier» e citat în hrisovul dela 4 Iulie 1476 (Venelin, p. 118), iar un Дра[гич] în cel dela 1 Iun. 1475 (Arh. Stat., deteriorat; atributul de după Дра[гич] este șters de tot, era însă probabil спатар: cf. Мане и Дра[гич] din acest hrisov cu Манѣ Негрѹль и Драгичь спатари din cel dela 4 Iulie 1476).

Basaraba III cel Tânăr sau Țepeluș.

(Noemvrie 1477[s. încep. lui 1478]—Aprilie-Iunie 1482) [1].

CV.

† Нашем добрим господарем и верници кралю, сѫдцѹ ѡт Брашов и дванадесетем прьгарем. И тѹзи ви просим како мои прїателе, како варе колици юнаци щет излезити да слѹжет господинѹ

[1]) D-l Gr. Tocilescu îi dă anii 1478—83 (Manualul cit., p. 143); D-l D. Onciul (în cursul său) 1478—82; D-l N. Iorga pune începutul domniei lui la Noemvrie

ни кралю, а вїе да их не бантѹете и да их не ѡставите да пленет или да их теглет, како их сѹ пленили пред вами, понеже ни вам не ест чисте (sic), ни кралю; понеже доходет да слѹжет вам и кралю, и азъ съ ними. И богъ ви ѹмножит лѣта.

† Iѡ Басараба в(ѡ)ев(ѡ)да, милост(їѧ) божї(ѧ) господинъ.

Bunilor noştri domni şi credincioşilor craiului, judeţului din Braşov şi celor doisprezece pârgari. Iată vă rog ca pe nişte prieteni ai mei, ca oricâţi voinici ar voi să iasă să slujască domnului nostru craiului, voi să nu-i bântuiţi şi să nu lăsaţi să-i prade sau să-i asuprească, cum i-au prădat înaintea voastră, căci [aceasta] nu vă face cinste nici vouă, nici craiului; ei vin doar să slujască vouă şi craiului, şi eu împreună cu ei. Şi dumnezeu să vă înmulţească anii.

Io Basaraba voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3³/₄ cm. în diam., acoperită cu bumbac; curăţind-o, am putut ceti legenda, care, contrar uzului, începe dela stânga: [✱ IѠЯН ВОЄВ]ОДЯ В[Л]ЯШКЄ ЗЄМЛЄ БЯСЯ[РЯ]БЯ *(la începutul legendei nu se pot ceti c. 8—10 litere); adresa:* † сѫдцѹ ѡт Брашов и дванадесетем пръгарем: *judeţului din Braşov şi celor doisprezece pârgari.—Arh. No. 55.*

1474.—Atribuesc această scrisoare lui Basaraba cel Tânăr şi o puiu în Sept. 1474, când el se pregătea să treacă din Transilvania, ajutat de Unguri, în Ţara Românească, înaintea luptei dela Teleajen (1—5 Oct.). Bătut, Ţepeluş se retrage din nou în Transilvania, de unde se duce la Ştefan cel Mare, pe lângă care îl găsim la 1475 şi 1477. Iorga, Studii şi doc. III, p XXXVII; Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 158 şi nota 154.—Monogramul scrisorii e în cerneală neagră şi ca desemn deosebit de cele roşii, ieşite din cancelaria regulată a domnului; că dintr'însul lipseşte «млдї», nu e de mirare; acest cuvânt lipseşte deseori din scrisorile şi câte odată şi din documentele interne ale lui Ţepeluş. Caracterele paleografice şi pecetea ne împiedică să atribuim această scrisoare unui alt Basaraba.

1477 (Ştefan cel Mare, p. 158). Primul document cunoscut dela dînsul e din 3 Aprilie 1478 (6986), publicat de Venelin cu data greşită 1472 (6980); v. Lăpĕdatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 15, nota 5. Al doilea ar fi cel din 9 Sept. 1478, păstrat numai în copie (Condica veche a Coziei); Lăpĕdatu, ibid. Dacă acesta e în totul autentic, atunci Ţepeluş nu poate fi fiul lui Laiotă, deoarece el vorbeşte aci de tatăl său ca de un răposat, pe când despre Laiotă (Basaraba cel Bătrân) se ştie că a murit în Ardeal la 1480, înainte de 22 Dechemvrie; prin Dechemvrie 1479 sau Ianuarie 1480 el era la Braşov, de unde face o incursiune în Ţara Românească şi pune mâna pe vistieria lui Ţepeluş. — Sfârşitul domniei acestuia cade între 23 Martie şi 13 Iulie 1482 (ultimul document cunoscut dela Ţepeluş şi primul dela Vlad Călugărul; v. Lăpĕdatu, l. c., p. 21). — Asupra filiaţiunei lui, v. N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, nota 126, unde se citează şi literatura chestiunei.

CVI.

† Иже и въ Христа бога благовѣрна (sic) христолюбиви и самодръжавни иwбладаѫщѹ и господствѹѫщѹ Іwанѹ Басараба вои[во]да, синь Басараба воевода, господинь въсеи земли ѹгрwвлахиискои, много здравие и поклонение възлюбленѹ моемѹ и сладча[и]шомѹ до тебе Кръсто Рошоѹ и пан бирѫѹ wт Брашоѹ и въсем пръгарwм, малим же и велики[м], или колико сѹт ѹ Брашоѹ. Въси да знаите, понеже смъ живъ и здравь и великь, тѹт молѣ вамъ, както моего [при]ꙗтели, бѫдете ми приꙗтели. Язь да бѫдѫ вамъ приꙗтели, ꙗко ми бѫдете приꙗтели; до живота моего бѫдѫ вамъ при[ꙗ]телъ. Много ѹпование имам на бога, да ми да богь землꙗ родїтелѣ моего. Тѹт приидет моего слѹга; молѣ вас, какото моего приꙗтели, да не бантѹетъ ници, нѫ да имат почитание wт вас; ако ли ми богь поможет, да ми да богь землꙗ господства ми, много чести wт господства ми; на вѣра господства ми, понеже бѹдетъ такъ. По том же да знаите, слѹга господства ми, на име Кръстѣ, да имате почитаете както образь господства ми. Пис. ѹ Баслѹю, мѣсꙗца мр. г҃i день.

Іwн Басараба вwевwда, милостїꙗ божїꙗ господинь.

Cel în Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul și de sine stăpânitorul și oblăduitorul și domnitorul Ioan Basaraba voevod, fiul luĭ Basaraba voevod, domn a toată țara Ungrovlahiei. Multă sănătate și închinăciune ție, prea iubit și prea dulce al meu [prieten] Cârsteo Roșule [1]), și domnului birău al Brașovului [2]) și tuturor pârgarilor, mici și mari, sau câți sânt în Brașov. Cu toții să știți că sânt viu și sănătos și mare, și iată vă rog, ca pe niște prieteni ai mei, să-mi rămâneți prieteni. Și eu am să vă fiu prieten, cum îmi veți fi și voi prieteni; cât voiu trăi, vă voiu fi prieten. Am multă nădejde în dumnezeu, că-mi va da dumnezeu țara părintelui meu. Și are să vină acolo o slugă a mea; vă rog ca pe prietenii mei, să nu-l supărați întru nimica, ci să aibă cinste dela voi; căci de-mi va ajuta dumnezeu și-mi va da dumnezeu țara domniei mele, multă cinste [veți avea] dela domnia mea; pe credința domniei mele că

[1]) Orig. до те (sic) тебе Кръсто Рошоѹ (= Рошоу). Despre acest Cârstea Roșu pomenește Dragomir Udriște într'o scrisoare din 1484—85 (Arh. No. 519).

[2]) Este vorba, se pare, de judele crăesc al Brașovului, de Königsrichter, ung. biró.

așa va fi. Și-apoi să știți, pe sluga domniei mele, anume Cârstea, să-l cinstiți ca pe chipul domniei mele. Scris-am în Vasluiu, luna lui Martie în 13.

Ion Basaraba voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită, cu legenda: [✱] П[ЄЧЯ]ТЬ ІѠЯН Б[Я]С[ЯРЯ]Б ВОЄ[ВОДЯ]; *adresa:* † Брашовѣним вьсн и прьгарѡм и Крьстѣ Рошоꙋ и бирꙗꙋ: *Brașovenilor tuturor și pârgarilor și lui Cârstea Roșu și birăului.—Arh. No. 112; Mil. No. 121 (atribuită greșit lui Matei Basaraba).*

1477.—«Ioan Basaraba voevod, fiul lui Basaraba voevod» nu poate fi altul decât Basaraba cel Tânăr sau Țepeluș; el petrecea la curtea lui Ștefan cel Mare de pela 1475; v. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 187—188 și notele 213 și 216.

CVII.

† Милостыѡм божїѡм Іѡ Басараба Младї воивода и господинь вьсеи земи Ꙋгровлахиской, пишет господство ми многолюбимо здравие и поклонение почитаном и мꙋдрим сѫдцꙋ и дванадести прьгаром ѡт Брашов. По том да ви ест вѣдомо вашем милосты: дори сьм бил господство ми помеждꙋ вас, а господство ми сьм бил ваш, и дори ме ѧ (sic) богь држжал ꙋ Тꙋрци, еще господство ми сьм бил ваш приıател. За тем господство ми препꙋсти богь и вашено [1]) моление, та ми ест влашка землѣ ꙋ мою рꙋкꙋ, и господарь сьм ꙋ влашкꙋ землю. И ꙋ том Тꙋрьци не хтех да их ѡставим, вам зло да ꙋчинет, чемꙋ господство ми не любим ваше зло, нꙋ хощет господство ми да имате добродѣтел ѡт господство ми, и ваше милости да ми сте приıатели. Ꙋ том господство ми любим мир, и ваши людїе да ходе ꙋ мирꙋ ꙋ влашкꙋ землю сь кꙋплю и сь що им ест волѣ, а ѡт Тꙋрци нихто да се не боит. И що ви щет рещи Влад, да верꙋете, чемꙋ сꙋ речи господства ми истини. И богь ви веселит, амин. — И пꙋстите си един добрь чловѣкь ꙋ господство ми, да тѫкмимо ıако ест добре, да ви ходе людїе сь що им драго. Ниша да се боит.

Cu mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea, cu multă dragoste, sănătate și închinăciune cinstiților și înțelepților județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. După aceasta să vă fie știut domniilor voastre: câtă vreme am fost domnia mea printre voi, dom-

[1]) S'ar putea ceti și вашена.

nia mea am fost al vostru, și câtă vreme dumnezeu m'a ținut la Turci, domnia mea tot prietenul vostru am fost. Apoi m'a trimes dumnezeu și rugăciunea voastră pe domnia mea, și Țara Românească îmi este în mânile mele, și sânt domn în Țara Românească. Și într'aceea n'am vrut să las pe Turci să vă facă rău, fiindcă domnia mea nu vă vrea răul, ci vrea domnia mea să aveți bine dela domnia mea, iar domnia voastră să-mi fiți prieteni. Deaceea domnia mea vreau pace, și să vie oamenii voștri în pace la Țara Românească, cu marfă și cu ce le place, iar de Turci nimenea să nu se teamă. Și ce are să vă spue Vlad, să credeți, căci sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure, amin.— Și trimeteți-vă un om bun la domnia mea, să ne înțelegem cum e [mai] bine, ca să vă umble oamenii cu ce le place. De nimic să nu se teamă.

Monogram cu Іwн *și fără* младі; *pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., foarte stricată; din literele păstrate s'ar putea reconstitui așa:* [✱ ІѠ Б]ЯСЯРБЯ В[ОЄВОДЯ ЗЄМЛЄ ВЛЯШ]КЄ И ГНЬ; *adresa:* † сѫдцꙋ и ві пръгаром ѿт Брашов: *județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 76; Mil. No. 92.*

1477, Noemvrie—Dechemvrie, sau 1478, începutul anului.

CVIII.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Басараба воивода и господинь въсеи земли Ꙋгровлахискои, синь добраго Басараба воиводе, пишет господство ми много здравїе добрим сѫседом и приꙗтелем господства ми, сѫдцꙋ ѿт Брашов и дванадесетим пръгаром: такози ви давам ꙋ знанїе господство ми, каковаре коега пръгара щете послати, да доидет къ господствꙋ ми ꙋ поклисарство, а тъи чловѣкь да доидет слободно и доброволно, и пак да се вратит слободно и мирно, да немат забавꙋ ни ѿт кога, на верꙋ и дꙋшꙋ господства ми и на верꙋ и дꙋшꙋ болѣром господства ми, великим и малим. И варе що изречет къ вам ваш чловѣкь Тꙋркь Ꙗнош, а ваше приꙗтелство да верꙋет, ере сꙋ речи господства ми истини. И богь ви веселит.

Cu mila luĭ dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul bunului Basaraba voevod. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor vecini și prieteni ai domniei mele, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și așa vă dau de știre domnia mea că pe orice pârgar veți trimete să vie în solie la domnia

mea, omul acela să vie slobod și în bună voie, și să se întoarcă slobod și în pace, și să nu fie împiedicat de nimenea, pe credința și sufletul domniei mele și pe credința și sufletul boerilor domniei mele, mari și mici. Și orice vă va spune omul vostru Turc Ianoș [1]), prietenia voastră să-l credeți, căci sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., foarte ștearsă, se recunosc numai* ІЄ ГНЬ *la sfârșit; adresa:* † сждцꙋ ѡт Брашов и двнадесетим пръгаром: *județului din Brașov și celor doisprezece pârgari.—Arh. No. 116.*

1478. — După caracterele sale paleografice, scrisoarea aceasta este fără îndoeală din sec. XV-lea; ea nu poate fi decât a lui Basaraba cel Tânăr. Cf. pentru titlu No. CVI și documentele interne ale lui Basaraba cel Tânăr, d. p. cele din Miletič, DR., p. 336 și urm. Se 'nțelege că ea poate să fie și posterioară anului 1478.

CIX.

† Милостїе божїе Іѡ Млад Басараб(а) воивода и господинъ, пїшет господство ми много здравїе моем добрим приꙗтелем, сѫдцꙋ господина ми кралѣ и ві пръгаром ѡт Брашовꙋ, и по сем давам ꙋ знанїе вашои милостъ (sic), како да ходет ваше людїе съ великом кꙋплꙋ ꙋ нашꙋ землꙋ, да се хранет слободно и доброволно, како и до съга, и никомꙋ нища да не бꙋдет, макар да бꙋдет що чет битї; тои чем ꙋзет на дꙋшꙋ и на верꙋ господства ми и въсом болер[ом] господства ми: сиромаси да се хранет. И по том да ꙋзмет ваша милостъ на вашех дꙋшꙋ и верꙋ, како да доидꙋт кꙋпци из земли господства ми къ вашои милостъ съ великом кꙋплем, та да кꙋпчꙋет и да се хранет слободно и доброволно, и никомꙋ нища да нѣст, макар да бꙋдет размирие. Ꙗзъ що говорим вашои милостъ, а то инако не чет бити. Тако и ваша милостъ да ꙋзмете по верꙋ, како нїкомꙋ нища да нѣст. Ино не чет битї. И богъ [ви] веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului domnului meu craiului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și după aceasta dau de știre milostivirei voastre că oamenii voștri pot să umble cu marfă mare în țara noastră și să se hrănească slobod

[1]) Török János, în ortografia sec. XVI Torek, Torck, Tork (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, vol. I, index).

și în bună voie, ca și până acum, și nimănui nu i se va întâmpla nimic, fie orice va fi; asta o iau pe sufletul și pe credința domniei mele și a tuturor boerilor domniei mele: săracii să se hrănească. Și apoi să ia milostivirea voastră pe sufletul și pe credința voastră, ca neguțătorii din țara domniei mele să poată veni la milostivirea voastră cu marfă mare și să facă negoț și să se hrănească slobod și în bună voie, și nimănui nimic să nu i se întâmple, de-ar fi chiar răzmiriță. Ce grăesc eu milostivirei voastre, aceea altfel nu va fi. Așa și milostivirea voastră să luați pe credință că nimănui nu i se va întâmpla nimic. Altfel n'are să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3. 7 cm. în diam., cu legenda:* ✱ IѠ БАСАРБА ВОИВОДА МЛ[ТІЄ] БЖІЄ ГНЬ; *adresa:* † сѫдцꙋ господина ми кралѣ и в҃і пръгаром ѡт Брашовꙋ: *judeţului domnului meu craiului şi celor 12 pârgari din Braşov. — Arh. No. 75.*

c. 1478.

CX.

† Милостиѡм божїѡм Младї Іѡ Басараба воевода и господинь, пишет господство ми миѡгѡ здравїе моим добрим сꙋседом и приателѣм, сѫдцꙋ ѡт Брашѡв и в҃і пръгаром, и ѡ сем давам ꙋ знанїе вашои милости, како ми казаше наши кꙋпци, ере ми есте порꙋчил(и) како да ви даст господство ми книгꙋ за верꙋ вашем кꙋпци, да ходет ꙋ нас ꙋ мирꙋ [1]), и пак наши да ходет ꙋ вас ꙋ мирꙋ. Того ради ви даде господство ми книгꙋ на верꙋ и дꙋшꙋ господства ми и на верꙋ и дꙋшꙋ и болѣрех господства ми, да ходет ꙋ мир по земли господства ми, да тръгꙋют ꙋ мирꙋ, и пак да се вратет ꙋ мирꙋ. Я ино нѣст, по реч господства ми. И пак и вїе да ми дасте книгꙋ за верꙋ, да ест ꙋ нас, да ходет наши кꙋпци ꙋ вас и ꙋ мирꙋ. И богъ ви веселит, аминъ.

Din mila lui dumnezeu Tânărul Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și vă dau de știre domniei voastre cumcă mi-au spus neguțătorii noștri că mi-ați trimes vorbă, ca să vă dea domnia mea carte de încredințare pentru

[1]) Orig. и мирꙋ.

neguțătorii voștri, ca să vie la noi în pace, și tot așa ai noștri să meargă la voi în pace. Deaceea v'a dat domnia mea carte, pe credința și sufletul domniei mele și pe credința și sufletul boerilor domniei mele, ca ei să umble în pace prin țara domniei mele și să facă negoț în pace și să se întoarcă îndărăt iarăși în pace. Și altfel nu este, după vorba domniei mele. Și acum să-mi dați și voi carte de încredințare, ca s'o avem la noi, ca să umble și neguțătorii noștri în pace pela voi. Și dumnezeu să vă bucure, amin.

Monogram fără млад; *pecete rotundă de 3. 8 cm. în diam., în lăuntrul scrisorii, ștearsă; se cunoaște numai* ВОИВ; *fără adresă. — Arh. No. 97.*

c. 1478.

CXI.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Басараба воевода и господинь, пишет господство ми много здравїе и любовное поклоненїе приносим добрим приетелем господства ми, сѫдцѹ и пѹргаром ѿт Брашов, ї ѡ сем давам ѹ знанїе господство ви: да знаете ере сѫ божїѡм хотѣнїем даде богь мир и добродетел, и ето поклисара кралеве светлости проводихмо сѫ честию, и тѹка послахмо нашега верна жѹпан(а) Винтилѫ столник сѫ речи до господство ви. Таковаре елика изречет кѫ господство ви, а ви верѹете, ере сѹ наши речи истини. И богь ви ѹмножи лета. Пис. сеп. ѓі.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune cu dragoste aduc bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: să știți că cu voea lui dumnezeu a dat dumnezeu pace și bine, și iată pe solul luminăției sale craiului l-am petrecut cu cinste, și am trimes acolo pe credinciosul nostru jupân Vintilă stolnicul cu vorbe către domnia voastră. Deci, oricâte va spune către domnia voastră, voi să [le] credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am Septemvrie în 13.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ БАСАРАБ ВОЕВОДА МАТІА БЖІЕ[А] И ГОСПОДИН (sic); *adresa:* † приетелем господства ми, сѫдцѹ и пѹргаром ѿт Брашов: *prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 122.*

c. 1478. — Vintilă stolnicul poate să fie acelaş cu Vintilă (Винтило) paharnicul din două doc. dela 12 Iunie şi 28 Iulie 1472 ale lui Radu cel Frumos (colecţia D-lui Şapcaliu şi a D-nei Ana Odobescu). Vintilă, marele logofăt al lui Basaraba cel Tânăr dela 3 Aprilie 1478 (Venelin, p. 111) şi 16 Aug. 1481 (Miletić, DR., p. 340), trebue să fie un altul.

CXII.

† Милостїю божїю Iѡ Младї Басараба воивода и господинъ въсои земли Ѹгровлахиискои, пїшет господство ми много здравие слаткиим моем и добриим приıателем, сѫдцѹ и дванадесетем пръгаром ѡт Брашовѹ, и ѡ сем давам ѹ знание вашои милости, како послах верни и почтени болѣри господства ми, жѹпан Нѣгъ и жѹпан Станчѹл, къ господинѹ кралю, за мир и за добродѣтел. Да даст богъ тако би било, да ест и чловѣкъ ѡт вашѹ милости съ поклисари нашими, и ѡт вас да сѹт речи тамо, ере ест подобре такои. И паки ѡт тамо що бѹдет, а ваше милости а вие бисте дали и господствѹ ми ѹ знатие. Тои говорих вашои милости, да си пѹстите чловѣка по нашех людїе, да сѹт сви тамо, и ваши реч(и), ере ест добрѣ. Ꙗ паки тиези връжмаше, що ходет помеждѹ вас, а вие их бисте могли истерати ѡт вас и хлеб имъ бисте не дали, понеже их бисте истерали ѡт междѹ вас. Тако тиези вражмаше да не ходет помеждѹ вас помного, понеже ходихѹ [1]) докле ме до гръла ѡгоръчихѹ, и сосѹет ми до гръло. Та ви говорѹ, како моем приıателем, тои не требѹет, да нѣст, ере нест добре. И паки ми доиде глас ѡт цара ѡт Портѹ, како ест ѹзел сва таи земла и три градове: Крѹи град и Древос и Леш и с град Жабиıак. Ꙗ кои не се сѹ дали, а царъ их ест мъжие посекѫл, а жени и детца поробил. Такои давам ѹ знание вашои милости. Ино нѣст. И богъ ви веселит.

Cu mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate iubiţilor şi bunilor mei prieteni, judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov, şi dau de ştire domniei voastre că am trimes pe credincioşii şi cinstiţii boeri ai domniei mele, pe jupân Neagu şi pe jupân Stanciul [2]), la domnul craiul, pentru pace şi bine. Să dea dumnezeu

[1]) Orig. ходижѹ.

[2]) Doi boeri bătrâni, pe cari îi găsim vornici încă sub Radu cel Frumos: Neagu vornic (mare), Stanciul vornic mic la 25 Ian. 1471 (Venelin, p. 95—96). Stanciul era şi cumnat cu domnul (v. doc. din 17 Noemvrie 1479: Miletić, DR., p. 337).

să fie și un om al domniei voastre cu solii noștri și să trimeteți și voi solie acolo [1]), căci este mai bine așa. Și iarăși, ce se va întâmpla acolo, domnia voastră să-mi dați și domniei mele de știre. Asta vă grăesc domniei voastre: să trimeteți un om al vostru după oamenii noștri, căci e bine să fie cu toții acolo, și [cu] vorbele voastre. Și iarăși, pe acei vrăjmași ce umblă printre voi ați fi putut să-i alungați dela voi și să nu le dați pâine, căci ar fi trebuit să-i alungați dintre voi. Deci acei vrăjmași să nu mai umble printre voi, căci au umblat până ce m'au amărît până în gât, și nu mai pot să rabd [2]). Și vă grăesc ca unor prieteni ai mei: aceasta nu trebue să fie, căci nu e bine. Și iarăși, mi-a venit veste dela împăratul dela Poartă, că a luat toată țara aceea și trei cetăți: cetatea Crui și Drevos și Leş cu cetatea Jabiiac [3]); iar cei ce nu s'au dat în mânile lui, împăratul pe bărbați i-a tăiat, iar pe femei și pe copii i-a robit. Acestea vi le dau de știre domniei voastre. Altfel nu este. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., ilisibilă; adresa:* † прнıатєлєм господства ми, сѫдцѹ и ві пръгар[ом] ѡт Брашовѹ: *prietenilor domniei mele, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 93; Mil. No. 99.*

1478. — Cf. numărul următor.

CXIII.

† Милостїє божїю Іѡ Младї Басарaба воивода и господинъ, пїшет господство ми много здравие слаткомѹ и добромѹ нашемѹ прнıатєлю, жѹпанѹ Ханжиѹ Крєцѹл и жѹпанѹ Павл, и такози давам ѹзнат твоеи милость за теизи вражмаши, що ходет междѹ вас, та им хлеб давате и дръжите их: тои нѣст добрѣ, нѹ их истерѣте ѡт вас, понеже вие их бисте истерали, къда би била ваша волю (sic), ни един ѡт них не се би свръгѣл междѹ вас. Понеже господство ми да знам къда доходет ѡни, азъ их бих ѡще на Клѹж ѹдарил и расипал, али их не знам. Ꙗ вие их знате къда доходет, и не щете да их истерите ѡт вас и да их разгнате ѡт вас, нѹ их храните. Нѹ ти говорим, како моемѹ слаткомѹ и добрѹ прнıатєлю, да не бѹдет тази, ере нест добрѣ. И давам знати твоеи милости, ере ми донде глас ѡт цара, како

---

[1]) Trad. ad literam «și să fie și dela voi vorbe acolo».

[2]) Orig. «и сосѹет ми до гръло, și-mi vine (mi se urcă) până la gât».

[3]) Atât aci, cât și în pasajul corespunzător din scrisoarea următoare, originalul are «Леш ӥ (= и съ) град Жабиıак, Leš și cu cetatea Žabijak». Vezi nota 2 dela pagina următoare.

ѥст Ѹзел тєи градов(е): Скендеррие е[ст] шбоел ѡ свех стран, и два града ѥст Ѹчинил кои Скендерие, и Крѹи град ѥст Ѹзел и Дрѥвос и Леш и с град Жабиіак, и земла сва ѥст Ѹзел, а хто нест се дал, ѡн их ѥст мѫжие посекѫл, а жєни и детца робил. Тои знам. А пакi, твое милость, що знаш ѡт тои странѹ, а ти ми даи знати; бѹди ѡт що глас знаеш, и да знат и господство ми. Ино нѣст. И богъ [те] веселитъ. — И пакi за тєи вражмаше, како да ми изнаидеш твое милости: съ чием съветом ходет и що чекают и чие речи их ѡкротиват, та ходит по тѹи; то и варе сѹт Ѹ них некои речи ѡт болѣрех нашех, или како им ѥст работѣ. Тои ми ѡбрещете, ере ви прошѹ, мои приіат[ел]ие.

Cu mila lui dumnezeu Io Tânărul Basarab a, voevod şi domn. Scrie domnia mea multă sănătate iubitului şi bunului nostru prieten, jupânului Hanăş Creţul [1]), şi jupânului Paul. Şi dau de ştire domniei tale despre acei vrăjmaşi, ce umblă printre voi, şi le daţi pâine şi-i ţineţi: aceasta nu e bine; ci alungaţi-i dela voi, căci dacă ar fi voea voastră, voi i-aţi alunga, [şi] nici unul dintre ei nu s'ar învârti printre voi. Şi dacă aş şti domnia mea când au să vie ei, până pela Cluj i-aş lovi şi i-aş risipi, dar nu-i ştiu. Voi însă îi ştiţi când vin, şi nu voiţi să-i măturaţi şi să-i alungaţi dela voi, ci îi hrăniţi. Dar îţi grăesc ţie, ca unui dulce şi bun prieten al meu: să nu fie aceasta, căci nu este bine. Şi dau de ştire domniei tale că mi-a venit veste dela împăratul, cumcă a luat aceste cetăţi: Schenderia a bătut-o de toate părţile şi două cetăţi a ridicat lângă Schenderia; şi cetatea Crui a luat-o, şi Drevos şi Leş cu cetatea Jabiiac [2]), şi au cuprins toată ţara, iar cine nu s'a predat, pe bărbaţi i-a tăiat, iar pe femei şi pe copii i-a luat în robie. Acestea le ştiu. La rândul dumitale, dă-mi şi tu ştire despre cele ce ştii din partea aceea, despre orice vei afla, ca să ştie şi domnia mea. Altfel nu este. Şi dumnezeu să te bucure. — Şi iarăşi, pentru acei vrăjmaşi, să-mi

---

[1]) Un Iohannes Kraus oarecare; Kraus e un nume de familie foarte obişnuit prin sec. XV—XVI la Saşii din Ardeal. Hanăş şi Paul erau, se vede, nişte pârgari influenţi în sfatul oraşului.

[2]) Cetăţile Skenderija (Škodra. Scutari), Crui (Kroja. Kruja). Drevos (Drivasto), Leş (Lješ, Lissus, Alessio) şi Jabiiac (Žabijak, Žabljak, Xabiacco) le-au cucerit Turcii pela sfârşitul anului 1478. Scutari a fost ocupat definitiv la 1479. Hammer I, p. 535, 538; Zinkeisen II, p. 425 şi urm.; Jireček, Archiv f. slav. Phil., XIX, p. 609.

afli domnia ta: cu al cui sfat umblă și ce așteaptă și ale cui vorbe îi ocrotesc, de umblă pe acolo; și nu cumva au niscaiva vorbe dela boerii noștri, sau cum le stă lucrul? Acestea, vă rog, prietenii mei, să mi le aflați.

Monogram fără млаДї; *pecete rotundă, c. 3.8 cm. în diam., stricată de tot; adresa:* † прнꙗтелем господства мн, жѹпанѹ Ханжшѹ Крецѹл н жѹпанѹ Павлѹ ѿт Брашов: *prietenilor domniei mele, jupânului Hanăș Crețul și jupânului Paul din Brașov.—Arh. No. 95; Mil. No. 84.*

1478. — Cf. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 217.

CXIV.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Младї Басараб(а) воевода и господинь, пишет господство ми много здравїе моим добрим сѹседом и приꙗтелом, сѫдцѹ Брашовскомѹ и в҃і прѫгаром, и ѡ сем ви давам ѹ знанїе зарадї работѹ, що ми сте порѹчали: а господство ми добре ви сѫм разѹмел за све реч(и), що ми сте пѹстили по вашега чловѣка; нѹ ви говорим господство ми, како ѿт сѫга напред, аще любите мир и добродѣтелїе ѿт господства ми, а ви да знате да пѹстите добри людїе ѿт вас, да се знаемѹ (sic) що чемѹ правити и тѫкмити. Анѹ да не пѹстите како сте пѹстили до сѫга, ере ми не требѹет тѫнзи людїе помного, що ми сте пѹстили до сѫга; ере сѫ божїем волю и сѫ нарок господства ми и сѫ бол'ѣром (sic) господства ми, имам надеждѹ на бога, да ми ест плѫна волѣ ѿт све стране. Тако и ѿт вас, аще любите мир и добродѣтел, а ви пѹстите добри людїе, да тѫкмимѹ (sic), ере господство ми не бранемѹ (sic) ваш(и) людїе, да не доидѹт ѹ землю господства ми, кои сѹ прави и добри людїе; нѹ да доидѹт сѫс ваш(а) исправѹ и правдѹ. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și despre lucrul asupra căruia mi-ați trimes vorbă vă dau de știre acestea: domnia mea v'am înțeles bine toate vorbele ce mi-ați trimes prin omul vostru; dar vă grăesc domnia mea că de-aci înainte, dacă voiți pace și bine dela domnia mea, să știți să trimeteți dela voi oameni buni,

ca să știm ce și pentru ce punem la cale și întocmim. Și să nu [mai] trimeteți cum ați trimes până acuma, căci nu-mi mai trebuesc acei oameni, pe care mi i-ați trimes până acuma; căci, cu voea lui dumnezeu și cu norocul domniei mele și al boerilor domniei mele, am nădejde în dumnezeu că are să mi se împlinească voea din toate părțile. Tot așa și din partea voastră, dacă vreți pace și bine, atunci trimeteți oameni buni, ca să ne 'nvoim, căci domnia mea nu opresc pe oamenii voștri să vie în țara domniei mele, dacă sânt oameni drepți și buni; numai să vie cu ispravă dela voi și cu dreptate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младѣ; *pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda:* ✠ IѠ БАСАРАБ ВОИВО[ДА МАТІА] БЖІЄ[А ГНЬ], *cu* Є *dela* БАСАРАБ *aruncat deasupra; adresa:* † м[о]им пріатєлом, сждцꙋ Брашовскомꙋ и пръгаром: *prietenilor mei, județului din Brașov și pârgarilor.* — *Arh. No. 82.*

c. 1478—1479.

CXV.

† Іѡ Млад Басараба воивода и господинь, пишет господство ми много здравие приатєл[єм] господства ми, сꙋдцꙋ ѡт Брашов и дванадесет пръгаром ѡт Брашов, и ѡ сем вї говорим господство мї, како моим добрим приатєлєм: тꙋи си послах слꙋга господства ми Ѡпрѣ граматик съ книге до вас и до вицъвоиводꙋ; та да мꙋ дасте чловѣка [1]) ѡт вас, да ходит шним, да га не бантоват нихто пꙋтєм до виц(ъ)воиводꙋ, и ѡт виц(ъ)воиводꙋ пак съ миром да га про[во]дит до приатєлство ви. И богь ви веселит.

Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari din Brașov, și despre asta vă grăesc domnia mea, ca unor buni prieteni ai mei: mi-am trimes acolo pe sluga domniei mele Oprea grămăticul, cu cărți către voi și cătră vițăvoevodul; și să-i dați un om dela voi, care să meargă cu el, ca să nu-l bântuească nimenea în drumul spre vițăvoevodul, iar dela vițăvoevodul să-l petreacă iarăși în pace până la prietenia voastră. Și dumnezeu să vă bucure.

---

[1]) Orig. чл҃ка, corectat din чл҃къ.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✠ [ІѠ] БАСАР[АБ ВОЄВОД]А МЛ[ТІѦ БЖІЄѦ И ГОСПОД]ИН, *nelămurită; adresa:* † прїатєлєм господства мї, сѫдцꙋ ѡт Брашов и ві пркгаром: *prietenilor domniei mele, judeţului din Braşov şi celor 12 pârgari.* — *Arh. No. 77.*

c. 1478—1479.

CXVI.

† Милостїю божїю Іѡ Басараб(а) Младї воивода и господинь, пїшѫт (sic) господство ми много здравїє приатєлєм нашиим, сѫдцꙋ и дванадєсєтєм пркгаром Брашовскиим. И тꙋзи ви давам ꙋ знаниє приатєлствꙋ ви, како тꙋка допꙋстих верни и почетнии и велики наш болѣрин жꙋпан Нѣгк кк господствꙋ ви; та варє єлика изрєчет кк господствꙋ ви, а господство ви да га вєрꙋитє, єрє єсꙋт (sic) истини наши рєчи ѡт свєх работєх, що говори ѡт нас кк господствꙋ ви. И богк [ви] весєлит.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor noștri, judeţului și celor doisprezece pârgari Brașoveni. Și iată vă dau de știre prieteniei voastre că am trimes acolo la domnia voastră pe credinciosul și cinstitul și marele nostru boer, jupân Neagu; și oricâte va spune către domnia voastră, domnia voastră să-l credeţi, căci ceea ce va vorbi din partea noastră către domnia voastră, sânt adevăratele noastre vorbe, despre toate lucrurile. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată, prob. ca cea dela No. 76; adresa:* † нашѫм (sic) приатєлєм, сѫдцꙋ и дванадєсєтим пркгаром Брашовꙋ: *prietenilor noştri, judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov.* — *Arh. No. 98.*

1478—1479. — Din scrisoarea lui Neagu dela 1480 (No. arh. 575) rezultă că această misiune a fost anterioară anului 1480.

CXVII.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Младї Басараба воєвода и господинь вксєи зємли ꙋггрѡвлахїискои, пишємо много здравїє добрим и сладким прїатєлєм, сѫдцꙋ и пркгарєм ѡт Брашов, и ѡ сєм давам ꙋ знанїє господствоу ви: що ми стє порꙋчили, како да си пꙋстим чловѣка до господства ви, да идєт скс вашєга чловѣка до Батрк Ищфан(а), ꙋ том скм разꙋмєл господствꙋ ви. За тои да знає господство ви, єрє нє можєм скда послати, понєжє

треБе да послемо съ честь, како се падат; и паки имамо и доста непрїꙗтели и вражмаши, тако не могꙋ ни такои ходити людїе. Нꙋ да ꙋчинит господство ви тако, како да пошлете вашега чловѣка до Батръ Иџфана, како да ни даст книгꙋ за верꙋ, како да ми ходит людїе слободни до нега и слободни да доидꙋт; та варе како џете направит, а господство ви да ми порꙋчите. И къда кете послати до Батръ Иџфан(а), ѡн да штидет и Гашпар, ере ни знает и рѣчи. И паки за свакою работꙋ азь съм казал Гашпарꙋ, та џет казат господствꙋ ви. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scriem multă sănătate bunilor și dulcilor prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: ceea ce mi-ați poruncit, ca să[-mi] trimet un om la domnia voastră, care să meargă cu omul vostru la Batăr Iștfan, într'aceasta v'am înțeles pe domnia voastră. Despre asta să știe domnia voastră că nu putem trimete acuma, căci ar trebuì să trimetem cu cinste, cum se cade; și-apoi avem și destui neprieteni și vrăjmași, astfel că nici așa nu pot să umble oamenii. Dar faceți domnia voastră așa ca să trimeteți pe omul vostru la Batăr Iștfan, ca să ne dea carte de încredințare, că vor merge oamenii mei slobozi la dînsul și slobozi se vor întoarce; și orice veți face, domnia voastră să-mi trimeteți vorbă. Și când veți trimete la Batăr Iștfan, să meargă și Gașpar, căci ne știe vorbele. Și-apoi despre fiece lucru eu i-am vorbit lui Gașpar, iar el are să vă spue domniei voastre. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., ștearsă, pare identică cu cea dela No. 76; adresa: † нашим добрим прїꙗтелем, сѫдцꙋ и пръгаром ѡт Брашов: *bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov.—Arh. No. 87.*

c. 1478—1479.

CXVIII.

† Мꙋдромꙋ и храбромꙋ и племенитомꙋ и ꙋ въсекои чести славе достоиномꙋ и моемꙋ родїтелю Батръ Иџванꙋ, ѡдварбиров кралев и шпан въсои ꙋгръскои землю и Ярделскога воевода, много здравїе и ниское поклоненїе прїносим господствꙋ ти, синь господства ти Iѡ Басараба Младї, воевода и господинь въсеи земли ꙋгровлахииског. Ї ѡ сем давам ꙋ знанїе господство ти:

за що ни си порꙋчал за работꙋ кꙋпцем, да ходет слободни да кꙋпчюет, а господство ми смъ рад за тои, да ходет сиромаси слободни, да се хранет; макар и дньска, варе кто щет доити да кꙋпчюет ꙋ землю господства ми, пак слободни да се вратет. И наши кꙋпци слободно да кꙋпчюет тамо; токмо да иждене господство ти наши вражмаши ѡт тꙋѩ, да не чинет скандалꙋ нашем людем. Ѧ ваши нища да се не боет. Ѧ на том ест вера и дꙋша господства ми и вера и дꙋша болѣром господства ми, ере нѣст инако. И богь ти ꙋмножи лет(а).

Înțeleptului și viteazului și nemeșului și de toată cinstea [și] slava vrednicului și părintelui meu Batăr Iștvan, jude de curte [1]) al craiului și șpan a toată țara ungurească și voevod al Ardealului, multă sănătate și adâncă închinăciune ți-aduce domniei tale fiul domniei tale Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn a toată țara Ungrovlah'ei. Și-ți dau de știre domniei tale despre aceasta: pentru ceea ce mi-ai poruncit de lucrul neguțătorilor, ca să umble și să târguească slobozi, domnia mea sânt bucuros de asta, ca să umble săracii slobozi și să se hrănească; măcar și astăzi, oricine va veni să târguească în țara domniei mele, tot slobod se va întoarce. Și să târguească și neguțătorii noștri acolo în voea lor; numai să ne alungi domnia ta de-acolo pe vrăjmașii noștri, ca să nu facă supărare oamenilor noștri. Iar ai voștri să nu se teamă de nimic. Și pentru aceasta dau credința și sufletul domniei mele și credința și sufletul boerilor domniei mele, că nu este altfel. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., din legendă se văd numai ✱ IѠ *și câteva urme de alte litere; fără adresă. — Arh. No. 105; Mil. No. 100.*

c. 1478—1479.

CXIX.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Младї Басараба воивода и господинь въсеи земли ꙋггровлахїискои, пишет господство ми много здравие добрим приѩтелем господства ми, сѫдцꙋ кралевꙋ и дванадесет пръгаром ѡт Брашѡв, и по сем давам знание вашемꙋ приѩтелствꙋ за тинзи злотворци, що их сте ꙋхватили, а гос-

[1]) Orig. ꙋдварбиров: ung. *udvarbiró*, iudex curiae regiae.

подство ми за тѹи слѹжбѹ поклѣнѣм се и имам ви хар вашемѹ приятелствѹ, како моим добрим приятелем и сѹседом. И такои се падат да бѫдет мир добрь и чисть и правда помеждѹ нами, ере и богь правдѹ любит. И темзи злотворцем како им смо ми радї, такои ест рад и господинь крал, ере и нашои земле зло чинет и вашωи. Я пак кони, що сѫт ѹзети нашим сиромахом, да ви на[ѹ]чит богь, да им се повратит добит[ѫ]кь; а темзи злотворцем да им се главе ωткинѹт. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului crăesc și celor doisprezece pârgari din Brașov, și după aceasta dau de știre prieteniei voastre despre acei făcători de rele, pe care i-ați prins, că domnia mea mă închin și vă mulțămesc prieteniei voastre pentru această slujbă, ca unor buni prieteni și vecini ai mei. Și așa se cade ca să fie pace bună și curată și dreptate între noi, căci și lui dumnezeu îi place dreptatea. Și de acei făcători de rele, cum sântem bucuroși noi, așa e bucuros și domnul craiul, căci ei fac rău și țării noastre și [țării] voastre. Și iarăși, caii ce sânt luați dela săracii noștri, să vă povățuească dumnezeu ca să li se întoarcă avutul; iar acelor făcători de rele să li se taie capetele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., ștearsă, se cunoaște numai IѠ БЯСЯР[ЯБ]; *adresa:* † приятелем господства ми, сѫдцѹ кралевѹ и дванадесет прѫгаром ωт Брашωв: *prietenilor domniei mele, județului crăesc și celor doisprezece pârgari din Brașov.— Arh. No. 81.*

c. 1478—1479.

CXX.

† Іω Младї Басараба воевода и господинь вѫсеи земли ѹгрωвлахїискои, пишемо много здравїе нашим прїятелем, сѫдцѹ и дванадесете прѫгаром ωт Брашов, и ω сем давам ѹ знанїе господствѹ ви: варе що ми сте порѹчили, азь добре ви разѹмех; сего радї да знае господство ви, ере варе що смо говорили еднѹщи и како се смо клели, а азь и сѫда тои држим. Нѹ да знате за ωвою работѹ, ере азь бех послал мое людїе на Портѹ, та кѫда бехѹ да доидѹт мои людїе к мене, а ωно их ωпре Яли-бег на Дѹнав и не ωстави их, докле не се сѹ преминѹле све воиске цареви; та кѫда паде Яли-бег сѫс воиске ѹ земле, а ωн

ме призва, и нища не съм знал, како да се не чѹет глас, за тон къда се състанѹх със Ꙗли-бега, а ѡн насилова како да доидет на вас. Ꙗ азь падох и със болꙗ҇ри пред Ꙗли-бега, како да га наѹчитъ богь, да не доидет на вас, понеже имамо мир и тък-меж със вами. Тако едва их ѡбръних мо над Сибин. Тако къда беше тамо, а ѡн се ѹзговори, како да доидет по вашои државѹ, да исхабет; а азь паки падох пред нега и рекох мѹ: не имаш що чинитї, понеже си съм послал азь тамо людїе, та сѹ исхабили и запалили, и сви се сѹ скрили. За тои пак га ѡ-бръзнѹх. За тои ви говорим: азь дръжим мир и правдѹ със вами, и дал си щем све израдї вас, токмо да ѡстанем със кошѹлю, и послал си щем и люде до цара, како докле бѹдем азь да ви се не исхабет нища, макар да не бѹдет ни еднѹщи мир ѡт Тѹрци със краліа; али ако ѹчините и ви, варе колици вражмаши и непрїꙗтели имам, да их изгоните. Ꙗ ако не ѹчи-ните тако, а ви да знате, ере сам щем доити да ви исхабим. И ваши апоклисари и кѹпци да доидѹт слободни и да ѡтидѹт, на верѹ господства ми. И богь ви веселит.

Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungro-vlahiei. Scriem multă sănătate prietenilor noștri, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dăm de știre domniei voastre despre aceasta: toate câte mi le-ați încredințat, eu bine v'am înțeles; deci să știe domnia voastră că tot ce am vorbit odată și am jurat, eu de aceea mă țin și acum. Dar de lucrul acela să știți că eu mi-am fost trimes oamenii la Poartă, și când era să se întoarcă oamenii mei la mine, i-a oprit Ali-beg la Dunăre și nu le-a dat drumul, până ce n'au trecut toate oștile împărătești [1]); și când a intrat Ali-beg în țară cu oști, el m'a chemat la sine, și nu știam nimica, fiindcă nu ne venise nici o veste, și-apoi, când m'am întâlnit cu Ali-beg, el stăruia să plece împotriva voastră. Iar eu am căzut, împreună cu boerii, înaintea lui Ali-beg, [rugându-l] ca dumnezeu să-l povățuească și să nu meargă împotriva voastră, fiindcă avem pace și învoeală cu voi. Astfel, abia i-am întors asupra Sibiului. Dar când era acolo, el începu a spune că are să meargă să prade și prin ținutul vostru; atunci eu din nou am căzut înaintea lui și i-am zis: n'ai ce face [acolo], căci am trimes eu oamenii mei de-au prădat

[1]) Spre Ardeal.

și-au dat foc, și cu toții s'au ascuns. Cu asta iarăși l-am întors. Deci vă grăesc vouă: eu țin pace și dreptate cu voi, și mi-aș da totul pentru voi, să rămân măcar numai cu cămașa, și-aș trimete și oameni la împăratul, ca până ce voiu trăi eu să nu vi se prade nimica, chiar dacă n'ar fi nici odată pace între Turci și craiul; dar [aceasta] dacă veți face și voi ca să izgoniți pe toți vrăjmașii și neprietenii mei. Iar dacă nu veți face așa, să știți că voiu veni eu însumi să vă prad. Și solii și negutătorii voștri să vie și să plece slobozi, pe credința domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără млаДі; *pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., din a cărei legendă nu se pot ceti decât:* ✠ IѠ *și* ВОИВОДА, *este însă acelaș tip ca la No. 76; adresa:* † нашим прїатєлєм, сѫдцꙋ и пръгаром ѡт Брашов: *prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 86; Mil. No. 96.*

1479, Septemvrie—Octomvrie, pe vremea campaniei celor doi Mihalogli în Transilvania; cf. scrisoarea boerilor lui Țepeluș Neagu, Vladul și Cazan, Arh. No. 570.

CXXI.

† Милостїѡм божїѡм Iѡ Маладї Басара[ба] воевода и господинь, пишемо много здравїе нашим прїатєлєм, сѫдцꙋ и пръгарем ѡт Брашев, и ѡ сем давам ꙋ знанїе: що ми сте порꙋчили, азь ви разꙋмех; сего радї ви говорим: како да мислим азь вам съ добродѣтел, ере дръжате вражмаши мои мегю вами? Али да знате и да се домишлѣте, ере сꙋ поголеми ваши вражмаши, ере сꙋ вражмаши въсемꙋ христїанствꙋ. Понеже прежде донесоше Влад воевода на Владїслава воевода и посекош(е) его; по том побегош(е) ѡт Влад воевода ꙋ Тꙋрцех, та занесош(е) цара ꙋ влашкꙋ землю та ю затрнш(е), како знате; по том ѡтнесош(е) Єсе-бега на Молдовꙋ, пак ꙋ изгꙋбиш(е), како знате; по том съ Ланѡтом ѡтнесош(е) цара ꙋ Молдовꙋ и згꙋбиш(е) Молдова; ꙋ том занесош(е) ѡни и тиз(и) хитлени Али-бега на Никопол, и ѡни занесош(е) и наꙋчиш(е) Али-бега на Ꙋгрех. Ꙋ том видїте и домишлꙗте се, ере съда не ходет ѡни за вашꙋ добродѣтел, нꙋ ходит ѡни за вашꙋ зло. Та ако щете да се вратим азь съ добродѣтел, а ви скоро да пꙋстите до Батръ Ищфана, да чꙋем, ере мои вражмаш ест ѡсрамотен, и мои вра[ж]маши хитлени, понеже ви говорите, ере ест дошел без знанїе Батръ Ищфанꙋ. И паки, варе що ми се ест ꙋзел(о), све да ми се вратит, до едно влакно. И да пꙋстите скоро до Батръ Ищфана, да ми ѡставит апоклисари и да их

клет, и ѡн пак да си пѹстит чловѣка до нас, да мѹ се клем. И ви еще да доидете, да се клемо. Тако скоро да ест що щет бити, да знам защо ѡпрем Тѹрци. Я ако ли не щете испльнити сїя вьсѣ, що пишем, а ѡно що щет бити, далеко да ест ѡт мою дѹшѹ. И помного да ми не идет чловѣкь без исправѹ. И богь ви веселит. — И що изречет ваш чловѣкь, да верѹете.

Cu mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scriem multă sănătate prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov, și dăm de știre despre aceasta: vorba ce mi-ați trimes am înțeles-o; deci vă grăesc: cum să am eu gând bun asupra voastră, dacă țineți pe vrăjmașii mei printre voi? Dar să știți și să vă gândiți că ei sânt mai mari vrăjmași ai voștri, fiindcă sânt vrăjmașii întregii creștinătăți. Căci mai întâiu ei au adus pe Vlad[1]) voevod împotriva lui Vladislav voevod și l-au tăiat; apoi au fugit dela Vlad voevod la Turci și-au adus pe împăratul în Țara Românească și-au călcat-o, precum știți [2]); apoi au dus pe Ese-beg împotriva Moldovei și-au pustiit-o, precum știți [3]); apoi, cu Laiotă împreună, au dus pe împăratul în Moldova și au prăpădit Moldova [4]); într'aceea au dus ei și acei hicleni pe Ali-beg la Nicopol [5]); și tot ei au dus și au îndemnat pe Ali-beg împotriva Ungurilor [6]). Din acestea veți vedea și vă veți încredința că [nici] acum nu umblă ei spre binele vostru, ci umblă spre răul vostru. Și dacă voiți ca eu să mă întorc cu binele, trimeteți de grabă la Batăr Iștfan, ca să aflu dacă vrăjmașul meu și vrăjmașii mei [7]) cei hicleni au pățit rușine [sau nu], fiindcă spuneți că a venit fără știrea lui Batăr Iștfan. Și iarăși, tot ce mi s'a luat să mi se întoarcă, [tot] până la un fir de păr. Și să trimeteți iute la Batăr Iștfan ca să dea drumul solilor mei și să li se jure, și să-și trimeată și el omul său la noi, ca să ne jurăm lui. Și să veniți și voi, ca să ne jurăm. Astfel, iute să se facă ce are să se facă,

---

[1]) Țepeș.

[2]) Expediția din 1462.

[3]) Expediția din 1474—75. Ese-beg este Issi-beg, pe care îl numește Ștefan cel Mare în missiva sa dela 25 Ian. 1475. Iorga. Acte și Fragmente III, p. 92.

[4]) Expediția din 1476.

[5]) Expediția fraților Mihalogli (Ali-beg și Skender-beg) asupra Ungariei, la 1476.

[6]) Expediția din 1479 în Transilvania, terminată cu lupta de pe Câmpul-Pânei (Kenyérmező), la 12 Octomvrie.

[7]) Laiotă și boerii lui.

ca să știu pentru ce să opresc pe Turci. Iar dacă nu veți împlini toate aceste câte le scriem, ceea ce se va întâmpla, departe să fie de sufletul meu. Și deaci 'nainte să nu-mi vie omul meu fără ispravă. Și dumnezeu să vă bucure.—Și ce va spune omul vostru, să credeți.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., stricată de tot; adresa:* † нашим прїателем, сѫдцꙋ и пръгаром ѿт Брашов: *prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov.* — *Arh. No. 102; Mil. No. 87.*

1479, prin Dechemvrie.

CXXII.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Басараба Младї воевода и господинь всеиземли ꙋгровлахииско[и], пишет господство ми много здравї[е] и поклоненїе добрим прїателем господства ми, сѫдцꙋ и в҃ї пъргарем ѿт Брашов. Тꙋзи се прилꙋчи сию работꙋ како би волѣ божїѧ, а по том просим господство ви да сте къ господство ми съ всем волем и сръдцем, како смъ и азь къ вам; понеже знам за тїех вражмаши, ере нѣст вам нища фелѡс защо ми сꙋ ꙋзели тиези вистиꙗр, та знам ере ест подобро би било да ꙋчините да ми се врънет тоизи вистиꙗр, зарадї да щищꙋем съш нега, како да бꙋдет добро многем хрїстиꙗном, нежели да ест на г҃ людїе зли. Ꙗко ли не ꙋчините, що че бити, да ест на вашех главех. И пак сте ꙋхватили поп със синове си ѿт Зърнещ; ѡни нѣст ви крив нищ(а); того радї подобрѣ сокотите да ест добро да га ѡставите ꙋ мир, и да мꙋ вратите що мꙋ сте ꙋзели. И за вистиꙗр и за ѡловир и що ест мое, вратите; гледате подобро да имамо добродетел и мир мегю нами. Ꙗ пак ако не щете, да ест на ваш[ех] главах що че бит. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Iată s'a întâmplat lucrul acela cum a fost voea lui dumnezeu, dar după aceasta vă rog pe domnia voastră să fiți cu toată voea și cu [toată] inima către domnia mea, cum sânt și eu către voi; căci, despre partea acelor vrăjmași, știu că voi n'aveți nici un folos că ei mi-au luat visteria, și știu că ar fi fost mai bine să fi făcut voi ca să mi se întoarcă acea visterie, ca să

mă apăr cu ea, și să fie [mai curând] spre binele multor creştini, decât s'o aibă trei oameni răi [1]). Și de nu veți face, ce are să fie, pe răspunderea voastră să fie. Și-apoi, ați prins pe popa din Zârnești cu fiii săi; el nu vă este vinovat întru nimica; deci gândiți-vă mai bine [și veți vedea] că e bine să-l lăsați în pace și să-i dați îndărăt ce i-ați luat. Cât pentru visterie și pentru porfiră [2]) și pentru ce este al meu, dați-mi îndărăt; căutați mai bine să avem bine și pace între noi. Iar dacă nu vreți, pe răspunderea voastră să fie ce are să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată de tot; adresa: † сѫдцꙋ и ві пръгарем ѡт Брашов: *județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 101.*

1479, prin Dechemvrie, sau pela începutul lui 1480.

CXXIII.

† Сїю книгꙋ кто прочтет и не щет казат сиромахом и въсем людем, мали[м] и велицем, а тъзи чловѣкь да ест извръжен ѡт закон си и да ест проклет ѡт бога. [3])

† Милостїю божїю Іѡ Младї Басараба воивода и господинь въсеи земли ꙋгровлахїиской, пишет господство ми много здравїе флъночем и порем и сиромахом ѡт земле Бръсе. И ѡ сем ви давам ꙋ знанїе, како сиромахом господина ми кралѣ: того радї да знаете, понеже ево ѡт колико време и години се ꙋчини зло въ вас, ви да знаете, ѡт мене ни едно зло нѣст се ꙋчинило, ни със мои съвѣт и със мое знанїе. Нꙋ колико зло се ест ꙋчинило, ѡно ви ест ꙋчинил Ѹдрищіе и със господина мꙋ Лаиѡта, тъзи що ви едет. Понеже азъ си поставлѣх главꙋ и се спенжах колико богь знает, и неволѣх се да ꙋложим въ вас мир и добродетел. Я ѡн доиде, тъзи вражмаш, да ми ꙋчинит зло, а ѡн не може и ничесоже не събѫде. Толико мꙋ се слꙋчи та ꙋзе г҃ жени и неколико иманїе, а дрꙋго мꙋжество нѣст ꙋчинил нища. Того радї ви говорим, малим и големем, како къ сиромахом господина

[1]) Aceştia sânt: Basaraba Bătrânul (Laiotă), Udrişte, boerul lui, şi Vlad Călugărul, care la 1482 înlocuește în domnie pe Țepeluș.

[2]) Orig. за ѡловир, cu ѡ intercalat între а și л deasupra şirului şi cu р cursiv deasupra lui и. E cuvântul greco-roman ὁλόβηρον, purpură, porfiră «true purple» (Sophokles). Cf. «*oloverus*, vestis totaliter deaurata», ap. Du Cange. Vezi acelaș autor, s. *holoverus*, şi Glossarium mediae et infimae graecitatis, s. βίρρον.

[3]) Aceste cuvinte sânt scrise în dosul scrisorii, ținând loc de adresă.

ми крал'ѣ: ако любите да имате мир и добродетел ѡт Тѹрцех и, докле щем бити жив азъ, Тѹрци да не проидѹт по моеи земли да ви пленѹет, понеже си поставих главѹ и речи ѹ цара, како да бѹдет мир и добродетел въ христїанство. И богъ знает колико сѫм азъ спенжал, докле сѫм стигнѹл ѡвѹи волю ѡт цара. Али да ви се не минит, ере чиним азъ мир зарадї нос Ланѡтов; нѹ чиним азъ за христїанство. Того радї, ако ви требѹет мир, а ви гледаите, понеже ево ми ест тои иманїе, и дрѹго що ми ест, ѡно ест ѹ рѹкѹ Брашовѣном. Тако им рѫцете, како що ест мое да ми е вратет на трагѹ, понеже ѡт них щем искатї. Та ако ли ѹчините такои да ми се вратїт иманїе, а ви да чекате ѡт мене мир и добродетел. И ево се и заклинаю на верѹ и дѹшѹ господства ми, како щет бит такои, и докле щем бит азъ жив, Тѹрци вас не тет виплениит. Тако сокоте[те] и ви: изрaдї два три чловѣка ѡт Брашев, що их поставлѣт Ланѡта на трапезѹ та тет да бѹдѹт съ дѹкати, та израдї них а ви да патите зло. Нѹ гледаите, ере вам требѹет мир, да ѡрете и да копаете, да се храните. Тако ево сѫм послал къ вами: тако що ѹзхощет(е) да бѹдет, а ви скоро да ми дасте ѹ знанїе, ере по ѹ много речи не щем ходит. Нѹ да знам, защо щем запретит Тѹрци, да не доидѹт да ви пленѹет.

Cine va ceti această carte și nu va spune [ce este într'însa] săracilor și tuturor oamenilor, mici și mari, acela lepădat să fie de legea lui și blestemat să fie de dumnezeu.

Cu mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate fălnocilor [1]) și găburilor [2]) și săracilor [3]) din țara Bârsei. Și vă dau de știre, ca unor săraci ai stăpânului meu craiului: să știți deci că de câtă vreme și de câți ani se fac răutăți printre voi, să știți că din partea mea nici o răutate nu s'a făcut, nici cu sfatul meu sau cu știrea mea. Ci cât rău s'a făcut, vi l-a făcut Udriște și cu domnul său Laiotă, acela care vă mănâncă. Căci eu mi-am pus capul și-am

[1]) Primarilor de sate: ung. *folnagy*, villicus, Gemeindevorsteher. Cf. фалночь cu фолногь (dat. sg. фолногю) din scrisoarea țarului bulgăresc Sracimir către Brașoveni, publicată de mine în Archiv f. slav. Phil. XVII, p. 547, și de Miletič, Novi vlachobъlgarski gramoti otъ Brašovъ, p. 46.

[2]) Sașilor dela sate: termin întrebuințat de Românii din Transilvania (v.-germ. giburon); порем (dat. pl.), din порь, e ung. *pór*, rusticus, germ. Bauer».

[3]) Țăranilor români și unguri.

cheltuit, dumnezeu știe cât, și m'am nevoit să întăresc pacea și binele printre voi. Iar el, acel vrăjmaș, a venit să-mi facă rău, dar n'a putut, și la nimic n'a izbutit. I s'a întâmplat numai să puie mâna pe trei femei [1]) și pe ceva avere, dar altă bărbăție n'a făcut nici una. Deci vă grăesc vouă, mici și mari, ca unor săraci ai stăpânului meu craiului: dacă vreți să aveți pace și bine dela Turci, cât voiu fi eu în viață, Turcii nu vor trece prin țara mea ca să vă prade, căci mi-am pus capul și vorba la împăratul, ca să fie pace și bine între creștini. Și dumnezeu știe cât am cheltuit până ce mi-am ajuns voea aceasta la împăratul. Dar să nu vi se pară că fac pace pentru nasul lui Laiotă; o fac pentru creștinătate. Deci, dacă aveți nevoie de pace, gândiți-vă că iată averea mea și alte câte mai am se află în mânile Brașovenilor, și spuneți-le să-mi întoarcă îndărăt ce este al meu, căci dela ei am să cer. Și dacă veți face așa ca să mi se întoarcă averea, să așteptați și voi dela mine pace și bine. Și iată mă jur, pe credința și pe sufletul domniei mele, că așa are să fie; și cât voiu fi eu în viață, Turcii pe voi nu vă vor prăda. Socotiți-vă dar și voi, că pentru doi trei oameni din Brașov, pe care Laiotă îi pune cu sine la masă și care se vor alege cu ducați, că pentru ei pățiți voi [tot] răul. Și gândiți-vă că aveți nevoie de pace, ca să arați și să săpați și să vă hrăniți. Iată dar că am trimes la voi: astfel, ce vreți ca să fie, să-mi dați iute de știre, căci nu vreau să mai umblu cu vorbe multe. Ci să știu pentru ce am să opresc pe Turci, să nu vie să vă prade.

Monogram fără младі; *pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., cu hârtie deasupra; legenda ilisibilă. — Arh. No. 88; Mil. No. 97.*

1479, Dechemvrie, sau începutul lui 1480.

CXXIV.

† Милостїю божїю Іѡ Басараба Младї воивода и господинь пишет господство ми много здравїє нашем добрим сѹседом и прїателем, сѫдцѹ ѿт Брашов и дванадесетем пръгаром, и ѿ сем ви давам ѹ знанїє за работѹ Тѹрцем, како се съм трѹдил на Ялибег за ваше работѹ, како да ви не пленит помного ѹ вас; али

[1]) Soția, bunica domnului (după Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 126, mama primei soții a lui Laiotă [a doua era fata boerului Sinadin]) și o altă rudă a lui. Cf. NNo. CXXVII și CXXVIII.

да вєрѹєтє єрє нє можєм сѫ мѫжство, анѹ сѫс даванїє, ѡт що можємо дати ѡт нас. Того радї ви говорим како да пошлєтє нѣкои добри пѫргари до нас, на вєрѹ господства ми, али скоро, и да ѡставитє вашє людїє слободни сѫс кѹплю да ходїть по вѫсєм пѹтєм. И варє що ви щєт казат ваш чловѣкь Лєѹкь, да вєрѹнтє, єрє сѹт наш(и) рєч(и). И богѫ ви вєсєлит.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri vecini și prieteni, judeţului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și vă dau de știre despre lucrul Turcilor, că mi-am dat osteneală pe lângă Ali-beg pentru lucrul vostru, ca să nu mai prade la voi; dar să mă credeţi că nu putem cu bărbăţia, ci cu daruri, din ce putem da dela noi. Deaceea vă grăesc să trimeteţi câţiva pârgari buni la noi, pe credinţa domniei mele, dar în grabă, și să lăsaţi pe oamenii voștri să umble slobozi cu marfă pe toate drumurile. Și orice vă va spune omul vostru Leucă, să credeţi, căci sânt vorbele noastre. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., din legendă nu se vede decât* ЖІЄ ГНЬ *la sfârșit (cf. No. 75=CIX); adresa:* † сѫдцѹ и в҃і пѫргари ѡт Брашовѹ: *judeţului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 100.*

1479—1480.—Scrisoarea e sau din 1479, curând după expediţia din Ardeal, când Ali-beg petrecea încă în Ţara Românească (cf. Fessler, Geschichte von Ungarn, III, p. 134), sau din primăvara anului 1480, pe timpul incursiunii făcute de el cu Ţepeluş în Moldova. Cf. No. CXXXV şi Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 196

CXXV.

† Іѡн Басарава Младї воєвода и господинь, пишєт господство ми сѫдцѹ и в҃і пѫкарєм (sic) ѡт Брашов много зравїє (sic), како моим добрим прїатєлєм. Тѹзи ви говорим за работѹ попѹ Иванѹ и сѫ синови си, да им дастє мир и да им вратитє вѫсє, а господство ми да ви имам хар и сполавам. А коли нє хтєтє тази; да знатє єрє сѫ вас и сѫ вѫсѣ зємлѣ да имам мир, а сѫ Зьрнєщи и сѫ Тохан мир нє чѹ имат никѫга, нѹ чѹ пѹстит вѫсєгда сѫ мои ѩкости них род, да их чѹ раждєчѹ (sic) и ѹчинити [1]) им чѹ зло. Ино нє щєт бит. И богь ви вєсєлит.

[1]) În orig. ѹнини.

Ion Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea județului și celor doisprezece pârgari din Brașov multă sănătate, ca unor buni prieteni ai mei. Iată vă grăesc pentru lucrul lui popa Ivan [1]) și al fiilor săi, să le dați pace și să le întoarceți tot, iar domnia mea vă voiu fi recunoscător și vă voiu mulțămi. Iar dacă nu voiți aceasta, să știți că cu voi și cu țara întreagă voiu avea pace, dar cu Zârneștii și cu Tohanul pace nu voiu avea nici odată, ci voiu îndrepta totdeauna puterile mele împotriva neamului lor, și-i voiu arde și le voiu face rău. Altfel nu va fi. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă. 3 5 cm. în diam., cu legenda: [✱ IѠ БАСАРАБ ВОЕВО[Д]А [МАТІА БЖІЕА ГН]Ь, *identică cu cea dela No. 82 (CXIV); adresa:* † сѫдцꙋ и ві пръгарем ѡт Брашов: *judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov.— Arh. No. 83.*

1479, Dechemvrie—1480, Ianuarie.—E probabil că cele două sate, pe care le amenință Țepeluș, au ajutat pe Laiotă la incursiunea făcută în Țara Românească și la răpirea visteriei lui. V. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 191.

CXXVI.

† Милостїю божїею Іѡ Басараб(а) Младї воевода и господинь, пишет господство ми много здравїе и любовное поклоненїе добрим прїетелем господства ми, сѫдцꙋ и дванадесети пꙋргаром ѡт Брашов [2]), ї ѡ сем давам ꙋ знанїе вашои (sic) прїетелство, како да доходет вашии людїе да кꙋпчюет ꙋ землю господства ми слободни и ништа да се не боит, и да немат пагꙋбꙋ ништа ѡт никога; а комꙋ се шет ꙋчинит некои (sic) пагꙋбꙋ ꙋ землю господства ми, а ви да просите ѡт господство ми тазп пагꙋба, да платим господство ми. А пак наши людїе да доходет ꙋ вашꙋ држжавꙋ те да кꙋпчюет слободни, и да им ꙋчините книгꙋ за верꙋ, те да ходет кꙋпци слободни, кахто и на мир, макар и размирица да ест [3]). А кꙋпци да немат размирицꙋ никѫда, анꙋ да ходет ваши людїе ѡвамо, а наши пак тамо, и без ни едно (sic) пагꙋбꙋ. А на том ест вера и дꙋша господства ми. Нест инако.

---

[1]) Cel din Zârnești, despre care e vorba în No. arh. 101 (CXXII).
[2]) În orig. Брашом.
[3]) Înainte de ест e șters în orig. имат.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închinăciune bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dau de știre prieteniei voastre că pot să vie oamenii voștri să facă negoț în țara domniei mele slobozi, și de nimic să nu se teamă, și să n'aibă nici o pagubă dela nimenea; iar cui i se va face vre-o pagubă în țara domniei mele, voi să cereți dela domnia mea acea pagubă, s'o plătesc domnia mea. Și iarăși, oamenii noștri să vie în ținutul vostru și să fie slobozi a face negoț, și să le faceți carte de încredințare, și măcar că este răzmiriță, să umble neguțătorii slobozi, ca în vreme de pace. Și neguțătorii să n'aibă răzmiriță nici odată, ci să umble oamenii voștri aci, iar ai noștri acolo, fără nici o pagubă. Și pentru aceasta este credința și sufletul domniei mele. Nu este altfel.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., din legendă se cunoaște bine numai ✱ IѠ *la început si* НЬ *la sfârșit, se vede însă a fi fost identică cu cea dela No. 80; fără adresă.—Arh. No. 104.*

1479—1480.—Pe timpul campaniei turcești în Ardeal sau din primele luni după aceasta.

CXXVII.

† Милостїю божїю Іѡ Младї Басараба воивода и господинь. пишет господство ми, или се щет обрести слѹга родїтелѣ ми Батрѫ Ищванна, или се тет ѡбрести сѹдец Брашовскы, или прѫгаре. И ѡ сем давам ѹ знанїе господствѹ ви: понеже азъ се неволих мѫѡгѡ зарадї добро[де]тел, како да се ѹтъкмит христїанство, и апоклисари си послах, и мнѡгѡ ни ходише речи горѣ и доле, и що ми рече родїтел ми Батрѫ Ищван, азъ мѹ испльних реч. Понеже за едїнѹ работѹ посла, за тъизи вистїар, що ми се ѹзе, да мѹ ѹчиним катастих; азъ сътворих. Дрѹго, паки ми ѹписа зарадї ѡвїа дѹша, що сѹ ѹхватени ѡт мене, та ме ѹпроси. Ѹ том еще мѹ ѹчиних волю та их раздрѣших ѡт железа и ѡслободїх их. Того радї азъ чеках, како да ми прїидет и мене нѣкоа исправа; ѡно ми не прїиде ни едїна исправа, ни за апоклисари, ни за тъизи добитьк, що щеше да бѹдет щит христїанѡм. Ѧнѹ колико речи сѹ били до седа, све сѹ били за тѹне речи празни. Понеже азъ ѹчиних воле родїтелю ми Батрѫ Ищванѹ та ѡставих тези дѹши ѹ слобожденїе, како да бѹдет негова честь и похвала, понеже их ѡставише родїтеле их да загинѹт, а не-

гово господство их извадї ѡт смръти. И ѡбеща се за тези дѹши, що сѹ тѹи ѹхватени, како да бѹдѹт ѹ свобод. Къга би по сем, ѡн мі посла книгѹ та ми рече како сжм ѡбещал, да мѹ дам за тези дѹши ,к҃ флор., и еще ми рече, ере сжм рекъл, да дам и старемѹ. Того радї ѹста, що сѹ говорили, ѡна сѹ лъгали. Нѹ да знаете, що сѹ два цръвени пенези еще не кю датї, да си кѹпим женѹ ѡт христїане; ере ѡна ест била ѹ рѹк поганих, нѹ ѡни ми ю сѹ послали съ честїю, а азъ седа да ю кѹпим? Тои не може бит. Нѹ азъ сжм говорил съ Стефана воевода, та кю ѹчинит работѹ ѡт онѹдаи. А за ѡвѹи работѹ, що би празна и не би нища ѡт що сложахмо, ѡно що щет бит, да бѹдет над дѹшѹ темзи, що сѹ ѹчинили такои. Понеже такоі да знаете за ѡвїа дѹши, що их ѡслобоних за воле родїтелѣ ми Батръ Пщвана, азъ их ѹложих по ѹ великѹ мѹкѹ и въ ѡкованїе. А дрѹго, ако тет ѹчинит, а то Лаїѡтова джщи ѡна ест джщи господарска, а таи ест едїна жена; тако ако ю ѡслободет ѡна тѹи, азъ кем ослободит джщи Лаїѡтова и Иванна. Понеже тѹи ѹдивленїе никое нѣст, ере джщи Лаиѡтова ест джщи господарска, а ѡна ест една ж[ен]а. Тако, ако ке бит тако, и ѡно да бѹдет; ако ли не бѹдет тако, и ѡно, що ке бит, да бѹдет на дѹшѹ фїинѡм еж. А азъ сїи родове, що их сжм ѹхватил, азъ их сжм ѹхватил израдї хитленство.

Din mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea, fie că se va găsi sluga părintelui meu Batăr Iștvan, fie că se va găsi județul Brașovului, sau pârgarii. Și vă dau de știre domniei voastre că mult m'am nevoit eu pentru bine, ca să se așeze creștinătatea, și soli am trimes și multe și felurite vorbe ne-au venit [1]); și ce mi-a zis părintele meu Batăr Iștvan, eu i-am împlinit vorba. Căci pentru un lucru, [adică] pentru acea visterie ce mi s'a luat, a trimes să-i fac un catastih; eu l-am făcut. Al doilea, mi-a scris și pentru acei oameni ce sânt prinși de mine și mi i-a cerut. Și într'aceasta i-am făcut pe voie, și i-am deslegat din fiare și i-am slobozit. Am așteptat deci și eu să-mi vie și mie vre-o ispravă; dar nu mi-a venit nici o ispravă, nici cu privire la soli, nici cu privire la acea avere, ce era să fie scut creștinilor. Ci câte vorbe s'au făcut până acuma, toate au fost vorbe deșarte

[1]) Trad. verbal «și multe vorbe ne-au venit în sus și în jos».

și goale. Eu am făcut pe voea părintelui meu Batăr Iștvan și am dat drumul acelor oameni, ca să fie spre cinstea și lauda lui, căci rudele lor îi lăsaseră să piară, iar domnia sa i-a scos dela moarte. Și [mi-]a făgăduit pentru acele suflete, ce sânt prinse acolo, că le va slobozì. Când fu după aceea, el îmi trimese carte spunându-mi că am făgăduit să-i dau pentru acele suflete două mii de florini, și mi-a mai spus că am făgăduit să dau și bătrânului [tot atâta] [1]). Deci, gura care a grăit acestea a mințit. Și să știți că nici doi bani roșii nu voiu da ca să-mi răscumpăr femeea dela creștini; a fost ea în mânile păgânilor, și mi-au trimes-o cu cinste, și eu s'o cumpăr acum? Asta nu poate să fie. Dar am vorbit eu cu voevodul Ștefan și-mi voiu face treaba prin mijlocirea lui [2]). Cât pentru lucrul acesta, de va fi deșert și nu se va alege nimic din cele ce am întocmit, ceea ce se va întâmpla, să fie pe sufletele celor ce au făcut așa. Căci așa să știți despre acele suflete, ce le-am slobozit după voința părintelui meu Batăr Iștvan, că i-am pus la munci și mai mari și în obezi. Iar cealaltă, dacă vor s'o facă, apoi fata lui Laiotă e fată de domn, iar aceasta e o [biată] femee; dacă o sloboziți pe aceasta, voiu slobozì și eu pe fata lui Laiotă și pe Ioana. Și nu-i nimic de mirat aci, căci fata lui Laiotă e fată de domn, iar aceea e o biată femee. Astfel, de se va întâmpla una, se va întâmpla și cealaltă; iar de nu va fi așa, ceeace va fi, pe sufletul finilor ei să fie. Iar acele neamuri [ale lor], pe care le-am prins, le-am prins pentru hiclenie.

Fără monogram și fără adresă; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, pierdută. — Arh. No. 107; Mil. No. 85.

1480, întâia jumătate a anului.

CXXVIII.

† Милостїю божїею Іѡ Басараб(а) Младї воевода и господинъ въсеи земли Ѹггровлахискои, пишет господство ми много здравїе родїтелю ми мошї любїмеи, госпогѣ Марїе, много здравїе. И ѡ сем ти давам Ѹ знанїе господство ти: за що ми си порѹчал(а) по наша слѹга по Петрѫ, а господство ми добре ти смѫ разѹмел за работѹ, ча 'ге ест извадил богъ и прѣчиста богоматерь и

---

[1]) E vorba probabil de Basaraba cel Bătrân, care trăia la 1480 pela Brașov.

[2]) Orig. ѡт оногдаи «din partea aceea»: aluzie la o intervenire a lui Ștefan cel Mare pe lângă voevodul Ardealului.

Батрь Щефан ѡт р8к8 нашем8 вражмаш8, и сьда си 8 р8к8 нашем людем и п8ргаром. За тои захвалѣм и благодарим бога. И добре ми се мнит господство ми за тои, и сполаи Батрь Щефан8 за тои. И пак ни си п8стил(а), ча те ест 8зел [1]) Батрь Стефан, да м8 си дьщере по бог8. За тои добре ест 8чинил, и бити м8 ке за д8ш8. Тако и ти се дакаи, да м8 си дьщере, а ѡн да ти ест родїтел. И пак ни си п8стил(а), да 8чиним дар Батрь Ицьван8; а господство ми за тои раз8мех и 8чиних и п8стих, како чеш и господство ти видит; али да ест тои дар ѡт господство ти. И говори да м8 си дьщере, и потр8ди се и постави си реч на пьргарїе, и моли се родїтелю ти Батрь Щефан8, да те п8стет скоро, те да доидеш. Ѩко ли видиш, ча не можеш нища 8чинит и не можеш скоро доити, а ти ме прости, и господство ти да си простена ѡт мене, ере доста се неволисах сь болѣри господства ми, тако немам що да 8чиним; ере тебе ти се сл8чи та ходиш ѡт р8ке до р8ке, та немам що чинит. И богь ти 8множит лета господство ти. И що изречет Петр8, да вер8еш. [2])

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate maică-mi bunichii [3]) iubite, doamnei Maria, multă sănătate. Și îți dau de știre domniei tale despre aceasta: pentru cele ce mi-ai poruncit prin sluga noastră Petru, domnia mea te-am înțeles bine asupra acestui lucru, că te-a scos dumnezeu și prea curata maica domnului și Batăr Ștefan din mânile vrăjmașului nostru, și acuma ești în mânile oamenilor noștri și ale pârgarilor. Mulțămesc lui dumnezeu și-l laud pentru

---

[1]) În orig. greș. п8сти^л ча те ест 8зела.

[2]) Următoarele cuvinte sânt scrise deasupra șirelor, cu cerneală mai neagră decât restul scrisorii: «родїтелю ми моши (sic)»; «и бити м8 ке за д8ш8»; «ере тебе ти се сл8чи та ходиш ѡт р8ке до р8ке, та немам що чинит»; «и що изречет Петр8, да вер8еш». Cu acelaș fel de cerneală este scrisă și adresa.

[3]) Am tradus aci pe «моши» din orig. cu «bunică»; ar putea fi tradus și cu «moașă» (fem. dela moș), acest cuvânt însă are astăzi o întrebuințare mai restrânsă. Că e vorba de bunica lui Țepeluș (моша), nu încape îndoeală; numai pe dînsa putea s'o numească el «doamna domniei mele» (госпожда господства ми); soției sale îi zice simplu «doamnă» sau «doamna mea» (cf. NNo. CXXIX, CXXX, CXXXI). Și-apoi cuvântul моша se găsește și în adresă. Lectura lui Miletić мошнѣ [любимеи] (în adresă: l. c., p. 82) este greșită; adv. мошнѣ, мошне nu se află în orig., iar любимеи este o întregire nejustificată.

aceasta. Și-mi pare bine domniei mele de aceasta, și-i mulțămesc lui Batăr Ștefan pentru aceasta. Și ne-ai trimes apoi vorbă că te-a luat Batăr Ștefan să-i fii lui fiică de suflet. Cu asta bine a făcut, și va fi bine de sufletul lui. Deci, dă-te și tu să-i fii lui fiică, iar el să-ți fie ție părinte. Și iarăși, ne-ai trimes vorbă să facem un dar lui Batăr Iștvan; am înțeles domnia mea de aceasta și am făcut și am trimes, cum vei vedea și domnia ta; dar să fie acest dar din partea domniei tale. Și spune-i că-i ești fiică și silește-te și pune vorbă pe lângă pârgari și roagă-te de părintele tău Batăr Ștefan, să-ți dea drumul mai iute, și să vii. Iar dacă vei vedea că nu poți face nimic și că nu poți să vii de grabă, iartă-mă, și domnia ta să fi iertată de mine, căci destul m'am nevoit împreună cu boerii domniei mele, și nu mai am ce face; că ți s'a întâmplat să mergi din mână în mână, n'am ce să fac. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii domniei tale. Și ce va spune Petru, să crezi.

Monogram; pecete rotundă, c. 3. 8 cm. în diam., din legendă se vede ✠ IѠН (*sau* IѠ) БАСА[РАБ] ВО[И]В[ОД]А *și la sfârșit* НЬ; *adresa:* † родітелю ми мошн, госпожде господства ми Маріе: *maică-mi bunichii, doamnei domniei mele Maria* (мошн, *cu* н *cursiv, este scris deasupra lui* мн). — *Arh. No. 106; Mil. No. 83.*

1480, a doua jumătate a anului. — Prin Fevruarie bunica și soția lui Țepeluș nu erau încă libere; despre aceasta din urmă scrie Matei Corvin Brașovenilor, la 25 Fevruarie 1480, s'o ție în cinste la dînșii, dar să nu-i dea drumul; între altele se spune aci că «senior ille Bazarab» o adusese prinsă din Țara Românească (copie la Acad. Rom.).

CXXIX.

† Іѡ Младї Басараба воивода и господинь, пишет господство ми много з[д]равїе госпожде ми Марїи, и ѡ сем давам ѹ знанїе господствѹ ти, како варе елика изречет Юга и Мош, а господство ти да их верѹеш, понеже сѹ наши речи. И богь те веселит, амїн.

Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate doamnei mele Maria, și îți dau de știre domniei tale că oricâte vor spune Iuga și Moș, domnia ta să-i crezi, căci sânt vorbele noastre. Și dumnezeu să te bucure, amin.

Monogram fără младї; *pecetea, de 3. 8 cm. în diam., pierdută; adresa:* † госпожде Маріи: *doamnei Maria.* — *Arh. No. 92.*

1480.

CXXX.

† Іѡ Младї Басараба воевода и господинь, пишет господство ми многѡ здравїе госпожди Марїи, и ѡ сем давам ȣ знанїе господствȣ тї: тȣзи сѫм послал Драгомира, та варе елико изречет, а господство ти да га верȣеш, понеже сȣ наши рѣчи. И богь ти веселит.

Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate doamnei Maria, și-ți dau de știre domniei tale că am trimes acolo pe Dragomir, şi orice va spune, domnia ta să-l crezi, căci sânt vorbele noastre. Și dumnezeu să te bucure.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată; adresa:* † госпожди Марїи: *doamnei Maria. — Arh. No. 94.*

1480.—Pentru Dragomir, cf. No. arh. 84 (CXXXIII).

CXXXI.

† Милостїю божїею Іѡ Басараба Младї воевод и господинь, пишет господство ми много здравїе госпожде Марїе, ї ѡ сем ти давам ȣ знанїе, ере тȣка послахмо Петрѣ, та варе елика изречет кѣ господство ти, а господство ти да га верȣеш, ере сȣреч(н) господства ми истини, из вѣсего наше срдце. И богь ти ȣмножит лета.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate doamnei Maria, și-ți dau de știre că am trimis acolo pe Petru, și ori câte va spune către domnia ta, domnia ta să-l crezi, căci sânt vorbele domniei mele adevărate, din toată inima mea. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată; adresa: † госпожде Марїе: *doamnei Maria. — Arh. No. 58.*

1480. — Pentru Petru, cf. No. arh. 106 (CXXVIII).

CXXXII.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Младї Басараба воевода и господинь, пишет господство ми много здравїе добрим прїıателем, сѫдцȣ и прѣгаром ѡт Брашов, и ѡ сем давам ȣ знанїе господствȣ

ви: азь имах надеждꙋ, кѫда ке богь даст да си добꙋдем землꙗ, а ви да ми сте прїꙗтели. Беде ако ми ест мене неволꙗ ѡт Тꙋрцех, а вам коꙗ неволꙗ ви ест, та дръжите моега вражмаша мегю вами? Сего радї ви говорим: ижденете моега вражмаша ѡтмеждꙋ вами. Понеже ако ви щете дръжати моега вражмаша мегю вами, ви да знате, ере щет бити и вам вражмаш. И дадите знанїе и родїтелю ми Батръ Щефанꙋ. И паки да знате, ере сꙋ ꙋбили Тꙋрци Ѹгре на Смедеревꙋ, понеже изьишли Ѹгре из Дꙋна и извадили сꙋ ладїе и брод на сꙋхо, тако Тꙋрци сꙋ ꙋдрили на них, и мало сꙋ ꙋтекли ѡт них. И паки и дрꙋга воиска, що ест била ꙋгръска на Боснꙋ, еще их сꙋ разбили Тꙋрци. И богь ви веселит.

Cu mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: am avut nădejde că după ce va da dumnezeu să-mi dobândesc țara, voi o să-mi fiți prieteni. Dar, dacă Turcii mă asupresc pe mine, voi ce nevoie aveți să țineți pe vrăjmașul meu [1]) printre voi? Deci vă grăesc: alungați pe vrăjmașul meu dintre voi, căci deși țineți pe vrăjmașul meu printre voi, să știți că are să vă fie și vouă vrăjmaș. Și dați de știre și părintelui meu Batăr Ștefan. Și să mai știți că Turcii au bătut pe Unguri la Smederevo, căci au ieșit Ungurii din Dunăre și și-au scos corăbiile și podul pe uscat, și astfel i-au lovit Turcii, și puțini dintre dînșii au scăpat cu fuga. Și iarăși, o altă oaste ungurească ce se afla în Bosna, și pe aceasta au bătut-o Turcii. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., legenda ilisibilă; adresa: † прїетелем господства ми, сѫдцꙋ и пꙋргаром ѡт Брашов: *prietenilor domniei mele, judeţului şi pârgarilor din Braşov.— Arh. No. 99; Mil. No. 86.*

1480, Noemvrie. — Știrile trimise Brașovenilor în această scrisoare se raportă la luptele lui Kinizsi pe Dunăre din anul 1480; campania a fost deschisă pela începutul lui Noemvrie la Haramvár, printr'un atac al avantgardei lui Tököly, pe care Turcii îl resping; ei sânt bătuți însă de Kinizsi, care înaintează prădând în Serbia până la Golubac și Kruševac. Știrile false ale lui Țepeluș proveneau deci din primele zile ale luptelor; lui îi convenea să le transmită Brașovenilor și lui Báthory într'o culoare cât mai nefavorabilă pentru

[1]) Vlad Călugărul sau, după Iorga (Ștefan cel Mare, nota 233) Laiotă; acesta moare însă prin Dechemvrie 1480 și cu o lună înaintea morții sale nu mai prezenta probabil nici o primejdie pentru Țepeluș.

Unguri. Greşită e şi ştirea despre înfrângerea acestora în Bosnia; aci intrase, cam în acelaş timp, însuş Matei Corvin, bătuse pe Turci în mai multe rânduri şi cucerise tot teritoriul Bosnei superioare împreună cu actualul Serajevo, dar trebuì să se retragă, prin Dechemvrie, la Agram. — Anul 1480 e fixat pentru aceste lupte, după scrisorile lui Matei Corvin, de Huber, Geschichte Österreichs, III, p. 260—261; Fessler III, p. 143, le pune la 1481, ca şi Katona şi Zinkeisen (v. acesta din urmă, vol. II, p. 499—500). Cf. Lăpĕdatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 19.

CXXXIII.

† Іѡ Младї Басараба воивода, милостїю божїю господинь, пишет господство ми много здравїє нашимъ добрим сѹседом и прїѧтелом, сѫдцѹ Брашовскомѹ и в҃ı -тим пръгарѡм, и ѡ сем давам ѹ знанїє господствѹ ви: тѹи си сѫм послал два чловѣка, на име Рътѹндѹл и Драгомир. Тако Рътѹндѹл ѡи имат пѹт да ѹчинит до родїтел ми Батръ Иϣван, того радї ви просим, како да га проводите със вашега чловѣка; а Драгомира сѫм послал до тѹи, да ми кѹпит едно дрѹго, щo ми требѹет да бѹдет на Портѹ, паки израдї ваше добро[де]телство, зарадї работѹ мирѹ, да га и поѹтвръдимо, ѡт како ест. И ево нещо мало сѫм послал да ми кѹпит, понеже не знах, дат ли мѹ щете да кѹпит или ни. Ӕко мѹ дадете да кѹпит, азъ ви паки просим, како да ми пошлите чїнїе за м҃ кони, а азъ ево си давам верѹ, како да доидет ваш чловѣкь до мене, да мѹ платим. И дрѹго еще просим господство ви, како да стоите и със мои апоклисари, та говорете за тъизи добитък, щo ест ѹ кѹке ваше, како да ми се вржнет на трагѹ, како да можемо и ми стати ѡт ѡвѹдан съ мир и за ваше добродетел. И щo изречет наш чловѣкь Драгомир, господство ви да га верѹете. И богь да веселит господство ви.

Io Tânărul Basaraba voevod, din mila lui dumnezeu domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noştri vecini şi prieteni, judeţului din Braşov şi celor doisprezece pârgari, şi dau de ştire domniei voastre despre aceasta: mi-am trimes acolo doi oameni, anume pe Rătundul şi pe Dragomir. Astfel Rătundul are să facă drumul până la părintele meu Batăr Iştvan, deaceea vă rog să-l petreceţi cu un om al vostru; iar pe Dragomir l-am trimes până acolo, ca să-mi cumpere una alta din cele ce trebue să trimet la Poartă, tot pentru bi-

nele vostru și pentru lucrul păcii, ca s'o întărim și mai mult, din ce este. Și iată am trimes să-mi cumpere cam puțin, fiindcă n'am știut: îi veți da voie să cumpere sau ba. Dacă-l veți lăsa să cumpere, atunci vă rog să-mi trimeteți hamuri pentru 40 de cai, iar eu iată îmi dau credința, ca să vie un om al vostru la mine, să-i plătesc. Și alta vă mai rog pe domnia voastră: să ajutați pe solii mei și să stăruiți pentru acea avere ce se află în casele voastre, ca să mi se dea îndărăt, ca să putem sta și noi, din partea aceasta, în pace și spre binele vostru. Și ce va spune omul nostru Dragomir, domnia voastră să-l credeți. Și dumnezeu să vă bucure pe domnia voastră.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată; adresa:* † нашим добрим сѹседом и прїатєлом, сѫдцѹ Брашовскомѹ и ві-тим пръгарωм: *bunilor noștri vecini și prieteni, iudețului din Brașov și celor 12 pârgari.—Arh. No. 84; Mil. No. 94.*

1480. — Presupun că această scrisoare e de pela sfârșitul an. 1480, când Țepeluș se pregătea de drumul la Constantinopol, pe care îl face prin Ianuarie anul următor; la 14 Fevr. 1481 el era întors în țară, probabil împreună cu Alibeg și cu o mulțime de Turci. V. Lăpĕdatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 20; Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 193.

CXXXIV.

† Милостїωм божїωм Iω Младї Басара[ба] воевода и господинь вьсеи земли Ѹггрωвлахїискои, пишет господство ми много здравїе добрим нашим прїатєлем, сѫдцѹ и пръгаром ωт Брашов, и ω сем давам ѹ знанїе господствѹ ти, ере такои да знате како до сьда, що би за работѹ Тѹрцем, азь сьм направил, а ωт сьда щем да ми исправите, ере ωт коле ме носите такои, а ωно доста скандалѹ ми се чини. Сего радї ви говорим: ево сьда що сьм ѹстребовал ωт бога и що сьм просил, а богь припѹсти, ере царь ме ωслободи, како да си ѹчиним мир вѣчен сь свом землом господина крала; не израдї нос Лаищтов ѹчиних, нѹ израдї христїанство. И книге ми ест ѹчинил царь, едною (sic) сьм послал до вас, а дрѹга пак ми ест дошел (sic) сьда за тѹи работѹ. Та ако ви ест волꙗ и ако хощете добродѣтел, да се ѹпокоете и да се храните, а вам сьда е времѣ. Тако ви се неволите моемѹ вражмашѹ срамотѹ (sic) да бѹдет ωт вас, и що ест мои, ωт ваше рѹке да не излезит; а азь такои сьм направил, ере ωт Тѹрци нища да се не грижите, докле бѹдем жив. И що кете про-

мислити, скоро да ми дасте знанїе: или бити, или не бити; да ме [не] носите како до сѫда, нꙋ да знам що ест, да знам и азь защо щем запретит Тꙋрци. Тако да ми исправите през е̃ ѕ̃ дьни, и човѣка да си пꙋстите до Батрѫ Ищфана, да ест и ѡн сѫ наши апоклисари. Тако све да ми се вратит, ако любите мир. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre domniei tale despre aceasta: așa să știți că până acuma, cât pentru lucrul Turcilor, eu l-am întocmit, dar de acum înainte vreau să-mi faceți [și voi] ispravă, căci decând mă purtați așa, destul scandal mi se face. Deaceea vă grăesc: iată că ceea ce mi-a lipsit și ceea ce am cerut dela dumnezeu, dumnezeu [mi-]a trimes acum, căci împăratul mi-a dat voie să-mi fac pace veșnică cu toată țara domnului craiului; nu pentru nasul lui Laiotă am făcut, ci pentru creștinătate. Și mi-a făcut împăratul și cărți, una am trimes-o la voi, iar alta mi-a sosit acum pentru lucrul acesta. Și dacă vă este voea, și dacă doriți binele, ca să vă liniștiți și să vă hrăniți, acuma vă e vremea. Așa dar nevoiți-vă ca să-i faceți rușine vrăjmașului meu [1]), și ce este al meu, să nu iasă din mânile voastre; iar eu am întocmit [lucrurile] așa, ca de Turci să n'aveți nici o grije cât voiu fi eu în viață. Și ce veți hotărî, iute să-mi dați de știre: este sau nu este; și să nu mă mai purtați ca până acuma, ci să știu ce este, ca să știu și eu de ce să opresc pe Turci. Astfel, să-mi faceți ispravă peste cinci, șase zile, și să vă trimeteți un om la Batăr Iștfan, ca să fie și el cu solii noștri. Astfel, să mi se întoarcă tot, dacă vă place pacea. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără млад!; *pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., ștearsă, din urmele literilor se vede însă a fi fost identică cu cea dela No. 76; scrierea e o cursivă interesantă; adresa:* † нашим прїятелем, сѫдцꙋ и пѫргарем ѡт Брашев: *prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 759.*

1481, Fevruarie—Martie, după întoarcerea dela Turci cu confirmarea sultanului. V. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 193—194 și notele corespunzătoare.

---

[1]) Călugărul.

CXXXV.

† Іѡ Младї Басараба воивода и господинь, пишет господство мї много здравїе прїатєлем господства ми, сѫдцѫ ѡт Брашов и дванадесет пръгаром, и ѡ сем вї давам знатї, ере що молѣхмо ѡт бога зарад(ї) мир, а богь и прѣчиста даде, та ме ест ѫзел господинѫ (sic) ми крал кои себе слѫгѫ верниѡ (sic), и да имамо мир добръ, и да ни се хранет людїе слободно и доброволно, и ваши и наши люде да си тръго[ѵ]ет ѫ мир. За тои и приатество ви да сте радоѵстъни и весели. И пак имах нѣкои слѫге верни ѫ кѫщѫ господства мї, на име Винтил(ъ) логофет и Калоена, та ми сѫ ѫзел(и) ҂ѯ ас(при), та сѫ били кѫповали с теми ас(при) камхе и хаздее и чаши сребрънї и дрѫге скѫле сръбрънї. Та ви просим како да их ѫхватите, да ми извадите имание ѡт них, да ми не загинет, и да ви не ѫтечет ѡт ваше рѫке, дори ми се не даст иманїа; ере не щем ѡставит да ми бѫде пагѫбѫ, нѫ щем послатї ѫ господина кралѣ та щем просит ѡт ваше главѫ. Єре се смъ ѫхватил ѫ господина ми кралѣ, како негови людїе да не имат ѡт господство ми ни едно пагѫбѫ. Та сокоти[те] ере ѡни не ми сѫ ѫзели имание ѫ размирнц(н), нѫ им смъ дал ѫ мир, да ми кѫпит що им смъ реклъ, а ѡни побегош(е) ѫ вашеи место и ѫ вас седет, та пию моιю иманїе с вами. Гледаите та ѫчїните како е добрѣ, иманїе да ми доиде пак на рѫкѫ, ере не ми е ѫзел вражмаш господства ми Калѫгера тогаи иманїа, нѫ им сѫ ѡни дали ѡт своιю волю; тако требе да се ищет ѡт них. И пак говорим господство мї прїатество (sic) ви за тогаи вражмаша, ере господство ми имам мир ѡт господина кралѣ, а ви га хранїте ѫ ваше хиже и ѫ вашеи место, и доходет ѫ з[е]млю господства ми та ми ѫчинет пагѫбѫ. Сокотите ере Тѫрци щѫ тогаи вражмаша. И доста се спежах некнѣ съ Али-бегом, та их ѡвързних на Молдовѫ, како знате и сами; та помного да га не чѫем ере седит ѫ вас, нѫ га ѫхватите да га пѫстите ѫ кралѣ; ере ни даде богь та имамо мир добръ, како жаловахмо, тако не требе да стоит ѫ вас вражмаши наши. И по том си послах верногa слѫга господства ми Ѡпрѣ, да ви кажет радост за мир, що ни е дал богь и господинь крал; та да га верѫете и за ине работе що що (sic) и ви изречет, ере сѫ реч(и) господство (sic) ми [и]стини, и да га дарѫете. И богь ви веселит.

Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, judeţului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și vă dau de știre despre aceasta: pacea de care ne-am rugat lui dumnezeu, dumnezeu și preacurata ne-au dat-o, și m'a luat domnul meu craiul pe lângă sine slugă credincioasă, și vom avea pace bună și ni se vor hrăni oamenii slobozi și în bună voea lor și vor purta negoţ, și ai voștri și ai noștri, în pace. De asta și prietenia voastră să fiţi veseli și bucuroși. Și iarăși, am avut niște slugi credincioase în casa domniei mele, anume pe Vintilă logofătul și pe Caloean, și mi-au luat 60,000 aspri și au cumpărat cu acei aspri camhe și hazdee [1]) și ceşti de argint și alte scule de argint. Și vă rog să puneţi mâna pe ei și să-mi scoateţi averea dela ei, ca să nu mi se piarză; și să nu vă scape din mânile voastre, până ce nu mi se va da averea, căci nu [mă] voiu lăsa să rămâiu de pagubă, ci voiu trimete la domnul craiul și o voiu cere dela voi. M'am îndatorat doar faţă de domnul meu craiul, ca oamenii lui să nu aibă nici o pagubă dela domnia mea. Și gândiţi-vă că ei nu mi-au luat averea pe vreme de răzmiriţă, ci le-am dat-o eu în vreme de pace, ca să-mi cumpere ce le-am spus, iar ei au fugit în orașul vostru și șed la voi și beau avutul meu împreună cu voi. Căutaţi să faceţi cum e bine, ca să-mi vie averea iarăși la mână, căci acea avere nu mi-a luat-o vrăjmașul domniei mele Călugărul, ci i-au dat-o ei de bună voea lor, și deci dela ei trebue să se ceară. Și iarăși vă grăesc domnia mea prieteniei voastre despre acel vrăjmaș că, deși domnia mea am pace dela domnul craiul, voi îl hrăniţi totuși în casele voastre și în orașul vostru și [de acolo] el intră în ţara domniei mele și-mi face pagubă. Gândiţi-vă că Turcii îl caută pe acel vrăjmaș. Și destul am cheltuit nu de mult cu Ali-beg de l-am întors împotriva Moldovei, precum știţi voi înșiși [2]). Și să nu mai aud că șade la voi, ci puneţi mâna pe el și trimeteţi-l la craiul, căci a dat dumnezeu să avem pace bună, precum

---

[1]) Camhele și hazdeele sânt niște specii de mătase scumpă: camha, lat. camuca, ital. camocato, e foarte bine cunoscută și din documentele noastre; hazdea e grec. χάσδιον «a kind of silk» (Sophokles).

[2]) Aluzie la un jaf turcesc din an. 1480. Ștefan cel Mare pomenește în adevăr, într'un doc. din 5 Oct. 1480, de acest jaf, făcut de Ali-beg și Skender-beg împreună cu Ţepeluș, până la Lunca cea mare (prob. în judeţul Bacău). V. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 22; Iorga, Studii și doc. III, p. XXXVIII; Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 196 și nota 247.

am dorit, și astfel nu trebue să stea la voi vrăjmașii noștri. Și apoi, am trimes pe credincioasa slugă a domniei mele, pe Oprea, să vă spue bucuria [noastră] pentru pacea ce ne-a dat dumnezeu și domnul craiul; și să-l credeți și pentru celelalte lucruri ce are să vă spue, căci sânt vorbele domniei mele adevărate, și să-l dăruiți [1]. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., acoperită, cu legenda: ✻ **Ιω БАСАРАБ ВОЕВОДА МАТІѦ БЖІЕѦ И ГСПОДИН**, *foarte clară; adresa:* † прїател[ем] господства ми, сѫдцꙋ ѡт Брашов и дванадесет пръгаром: *prietenilor domniei mele, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari. — Arh. No. 89.*

1481, Sept.-Dechem.— Această scrisoare trebue pusă în lunile din urmă ale an. 1481, când domnia lui Țepeluș se apropia de sfârșit. La 6 August Vintilă logofătul era încă pe lângă dînsul (Miletić, DR., p. 340); este desigur acelaș Vintilă care în doc. din 3 Aprilie 1478 e numit mare logofăt (Venelin, p. 111: v. nota dela p. 131—132). Fuga lui și a lui Caloean la Brașov s'a întâmplat deci după 6 Aug. 1481, prin Sept.-Dechemvrie, când boerii, văzând șansele de izbândă ale Călugărului, începură să se plece de partea acestuia. Țara era ocupată în parte de trupele moldovene și ardelene, și Ștefan cel Mare profită de lupta dintre cei doi rivali: Țepeluș și Călugărul, spre a cuceri Crăciuna (10 Martie 1482). El aduse chiar un nou pretendent, pe care însă nu izbuti să-l impue țării; v. No. CXLVII. — Pe Vintilă logofătul îl găsim apoi pe lângă Vlad Călugărul la 1483 Iunie 5, la 1487 Iulie 31, la 1488 Aprilie 1 și Fevruarie 4, și la 1489 Ian. 8, căci el trebue să fie Vintilă Florescul din documentele acestor ani; v. Lăpědatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 71—72.

CXXXVI.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Младї Басараб(а) воивода и господинь въсоѝ земли ꙋгровлахїискои, пишет господство ми сѫдцꙋ и в҃і пръгарем ѡт Брашов и такози ви говорим господство ми зарадї моега чловѣка, по име Радиль, како мꙋ сте ꙋзели добиток прав; а господство ми наидох понеже е била прав чловѣкь. Того радї ви говорим господство ми, како да мꙋ повратите добиток, ако хочете да бꙋдет мир, ере такве работе чинет размирицꙋ; тако мꙋ повратите све до влас един. Ꙗ ваш чловѣкъ да прїидет да стоит пред господство ми със Тꙋрчином; да ако ѡстанет мои чловѣкь, господство ми да мꙋ га даст ꙋ рꙋкꙋ. Ино нѣст. Пис. ап. д҃і день, ꙋ град Бꙋкꙋрещ.

---

[1] Orig. дарꙋете, dar e probabil o greșală de diac, în loc de вѣрꙋете.

Din mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și așa vă grăesc domnia mea despre omul meu, anume Radilă, precum că i-ați luat averea lui dreaptă; domnia mea am aflat că a fost om drept. Deaceea vă grăesc domnia mea să-i dați îndărăt averea, dacă vreți să fie pace, căci astfel de lucruri fac răzmiriță; așa dar dați-i îndărăt tot până la un fir de păr. Iar omul vostru să vie să stea cu Turcul înaintea domniei mele; și dacă omul meu va rămânea de judecată, domnia mea i-l voiu da pe mâna lui. Altfel nu este. Scris-am Aprilie în 14, în cetatea București.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, ruptă în două, cu legenda: [✱] IѠ БАСАРАБ ВОЄВ[О]ДА МАТІѦ [БЖІЄѦ ГОС-ПОДН]Н; *adresa lipsește; jos, în dreapta scrisorii, cu aceeaș cerneală, o notiță a diacului:* шѹѡ ѱ (=ѱалъ). — *Arh. No. 96.*

1481.—D-l Iorga (Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 242) pune și dînsul această scrisoare în 1481. Cf. scrisoarea lui Vlad Călugărul de sub No. arh. 156 (CLII).

CXXXVII.

† Милостїю божїю Іѡ Басараба Младї воивода и господинь, пишет господство ми много здравїе моим добрим сѹседом и прїателем, сѫдцѹ ѡт Брашов и дванадесетем пръгаром, и ѡ сем ви просим, како мои прїатели, да ми кѹпите две люлке, али да сѹ голѣми и хѹбаве, и тръпези древени хѹбаве ї҃, али да ми пѹстите скоро през едно недѣле, и да сѹ ѹкрѹгле тръпезе. Тако ви молим да ми ѹчините прошенїе; а що бѹдет ценѹ, а господство ми щем платит. И богь ви ѹмножи лета. Пис. сеп. а҃.

Cu mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și vă rog ca pe niște prieteni ai mei să-mi cumpărați două leagăne, dar să fie mari și frumoase, și zece mese frumoase de lemn; dar să mi le trimeteți în grabă, peste o săptămână, și mesele să fie rotunde. Și vă rog să-mi împliniți cererea; iar ce va fi prețul, domnia mea voiu plăti. Și dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am Septemvrie în 11.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda:* ✱ IѠ Б[А-САРА]Б ВОЄ[ВОДА] МАСТІѦ БЖІѦ [ГОСПО]ДНН, *cu* С *dela* МАСТІѦ *arun-*

cat deasupra; adresa: † приѥтєлємь господства ми, сѫдцꙋ и дванадесєти пꙋргаром ѡт Брашѡв: *prietenilor domniei mele, judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov. — Arh. No. 103; Mil. No. 101.*

1478 sau 1480—1481. — La Sept. 1479 Ţepeluş era cu Turcii în lagăr şi nu putea face o astfel de comandă la Braşov.

CXXXVIII.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Басараб(а) Младї воєвода и господинь, пишет господство ми много здравїє и любовноє поклонєнїє прїносим сѫдцꙋ и пꙋргаром ѡт Брашов, и такози ви говорим господство ми, єрє тꙋка послахмо жꙋпан Албъ съ речми до господство ви; тако варє єлика изречет къ господство ви, а господство ви верꙋєтє. И богь ви ꙋмножи лет(а). Пис. ꙋ Поіанна Жил, маи ді.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod şi domn. Scrie domnia mea multă sănătate şi dragă închinăciune aduc judeţului şi pârgarilor din Braşov, şi aşa vă grăesc domnia mea că am trimes acolo pe jupân Albu cu vorbe către domnia voastră; astfel, ori câte va spune către domnia voastră, domnia voastră să credeţi. Şi dumnezeu să vă înmulţească anii. Scris-am în Poiana Jiului, Mai în 14.

Monogram; pecetea, de 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: † сѫдцꙋ и дванадесєти пꙋргаром ѡт Брашов: *judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov.— Arh. No. 91.*

c. 1480—1482. — Jupân Albu poate să fie Albu spătarul, citat în hrisovul din 23 Martie 1482 al lui Basaraba cel Tânăr (Miletić, DR., p. 338—339, cu data greşită 1480; orig. în Arh. Stat.).

CXXXIX.

† Милостїѡм божїѡм Младї Иѡ Басараба воєвода и господинь въсєи земли ꙋгровлахїискои, пишет господство ми многѡ здравїє добрим приятелѣм господства ми, сѫдцꙋ и ві -тим пръгарѡм ѡт Брашѡв. И тꙋзи давам ꙋ знанїє, понєжє ми жалꙋва чловѣкъ господства ми Пєтрици ѡт Тръговищє, да ест имал мархꙋ тꙋка ꙋ вараш, поставена на єдин чловѣкъ да стои[т]; а ѡ[н] єст пошел Димїтрꙋ Бꙋѡрєв та єст развална [1]) камарꙋ

[1]) În orig. єст да развална.

и печат мою, та ест вззел добитьк та [1]) га ест заложил ѹ дрѹги чловѣкъ. Тѡгѡ радї ви говорит господство ми, како добитьк, що ест поставил Петрици, ѡн да стоить како го ест ѡн поставил; а Дїмитрѹ ест тѹка, тако чинет(е) с него како знает(е), ѡн тѹзи. Ако ли ви бѹдет Петрїци длъжен, ѡни хтет стати лицем прѣд господство ми; а добитък да мѹ се не развалѣт. Ино да нѣст. И богъ ви веселит, амїнъ.

Din mila lui dumnezeu Tânărul Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și iată dau de știre că mi s'a jeluit omul domniei mele Petriță, dela Târgoviște, că a avut acolo în oraș [niște] marfă, pusă la un om ca să stea; și s'a dus Dimitru al lui Buor și a spart cămara și pecetea mea și a luat marfa și a zălogit-o la un alt om. Deaceea vă grăește domnia mea: marfa, pe care a pus-o Petriță, aceea să stea cum a pus-o el; iar Dimitru este acolo și faceți ce știți cu el, el e acolo. Dacă însă Petriță vă este cumva dator, ei vor sta de față înaintea domniei mele; dar marfa să nu i se risipească. Altfel să nu fie. Și dumnezeu să vă bucure, amin.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., ștearsă; adresa:* † добрим приятелѣм господства ми, сѫдцѹ ѡт Брашѡв и ві-тимь пръгаром великим ѡт Брашѡк: *bunilor prieteni ai domniei mele, judeţului din Braşov şi celor 12 pârgari mari din Braşov. — Arh. No. 74; Mil. No. 91.*

c. 1480—1482. — Cf. No. arh. 85 (CXL), care este în tot cazul posterior acestuia.

CXL.

† Iѡ Младї Басараба воевода и господинь въсеи земли Ѹгровлахїиской, пишемо много здравїе добрим нашим прїятелем, сѫдцѹ и пръгаром ѡт Брашов. И ѡ сем давам ѹ знанїе вашемѹ прїятелствѹ за работѹ Петрицѹ, понеже ми ест бил родїтел по дѹхѹ свѧтомѹ. Тако ѡн ест ѹмрел, а при еговѹ животѹ ѡн ест ѡставил дѹшѹ на мене и на зета мѹ Андрѣ, како да га плащамо дльгове, по где ест бил длъжен. Сего радї тѹи съм послал Андрѣ, тако ви просим, како мои добри прїятели, како варе що имат тѹка ѡн, да се даст све ѹ рѹке Андре; понеже сѹ

[1]) În orig. та^д.

ȣ Паȣл т҃ флор. И имат ȣ Клош Мѣхел некои скȣлище; тако да се гледат ѿт колико им ест цѣна, тако азь да их ѿткȣпим. Тако ви молим, немои ȣчините инако. И варе що ви изречет Ѩндрѣ, да верȣете, ере сȣ наши рѣчи. И богь ви веселит.

Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scriem multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și vă dau de știre prieteniei voastre despre lucrul lui Petriță, că mi-a fost părinte în duhul sfânt. Astfel, el a murit, dar câtă vreme era în viață el a lăsat cu limbă de moarte asupra mea și a ginere-său Andrea, să-i plătim datoriile, pe unde a fost dator. Deaceea am trimes acolo pe Andrea și vă rog, ca pe niște buni prieteni ai mei, ca ori ce ar avea el acolo, să se dea tot în mânile lui Andrea; fiindcă sânt la Paul 300 florini. Și are la Cloș Mehel niște scule; să se vază ce preț au acestea, și eu le voiu răscumpăra. Așa dar vă rog să nu faceți altfel. Și orice vă va spune Andrea, să credeți, căci sânt vorbele noastre. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., ștearsă de tot; adresa:* † добрим нашим прїꙗтелем, сѫдцȣ и дванадесете пръгаром ѿт Брашов: *bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov.—Arh. No. 85; Mil. No. 95.*

c. 1480—1482.—Mechel Clos (Closz, Closch, Klosch) era cetățean în Brașov înainte de 1486; fiul său Iorg e pomenit în registrele de contribuții ale orașului între 1486—1497. (Quellen, III, p. 749, 754, 756). În acelaș timp e pomenit și Paul (ibid., p. 749). Cf. No. precedent.

CXLI.

† Милостиѿм божїѿм Іѡ Младї Басараба воевода, господинь [земли ȣггро]влахїи[с]кои, пишет господство ми много з[д]равїе моим добрим приꙗ[телем], пръгарѿм ѿт Брашов, и ѿ семъ ви давам ȣ знание приꙗтелствȣ в[и: тȣзи] щет доити слȣга нашь Иван, та варе елика изречет къ приꙗтелствȣ ви, да верȣете, ере сȣ истинни наши рѣчи. И богь да ȣмножит лѣт(а) приꙗтелствȣ ви.

† Din mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba voevod, domn al țării Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov, și dau de știre prieteniei

voastre: va veni acolo sluga noastră Ivan, și oricâte va spune către prietenia voastră, să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii prieteniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., ștearsă de tot; adresa: † моим добрим прїятелωм, в҃і пръгаре ωт Брашов: *bunilor mei prieteni, celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 78.*

1478—1482.

CXLII.

† Милостїа божїа Iω Басараб(а) Младї воевода и господинь, пишет господство ми моим добрим прїятелем много здравїе, сѫдцꙋ и в҃і пъргарем ωт Брашов: тꙋзи послах слꙋга господства ми къ ваше господства (sic), та каре колика и[з]речет къ господство ви, да га вѣрꙋете, ере сꙋ истини рѣчи господства ми. Ино нѣст. И богь ви веселит.

Cu mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov: iată am trimes pe sluga domniei mele către domnia voastră, și oricâte va spune cătră domnia voastră, să-l credeți, căci sânt vorbele adevărate ale domniei mele. Altfel nu este. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младї; *pecetea, de 3. 8 cm. în diam., ruptă; adresa:* † сѫдцꙋ и в҃і пръгарем ωт Брашов: *județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 79.*

1478—1482.

CXLIII.

† Милостїωм божїωм Младї Iω Басараба воевода и господинь, пишет господство ми мнωгω здравїе моим добрим прїятелѣмъ, сѫдцꙋ и дванадесетим пъргаром ωт Брашов, и ω сем да ест ꙋ знанїе господствꙋ ви, како каре що изречет къ ва и Дан и Блъча, а вїе ω свем да их [1]) верꙋвате, ере сꙋ истин(и) речи господства ми. И богъ да ви веселит, амїнъ.

Cu mila lui dumnezeu Tânărul Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și să vă fie de știre

[1]) Corectat din го.

domniei voastre că orice vor spune către voi Dan și Vâlcea, voi să-i credeți în toate, căci sânt vorbele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure, amin.

Monogram: pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., cu legenda: [✱ IѠ] БАСАРАБ [ВОИВО]ДА МАСТИЕ БЖІЕ ГНЬ, *cu* С *din* БАСАРАБ *și* МАСТИЕ *aruncat deasupra și cu semnul prescurtării peste* БЖІЕ *(cf. No. CXXVIII); adresa:* † прїатєлєм господства ми: *prietenilor domniei mele. — Arh. No. 80.*

1478—1482.

CXLIV.

† Милостиюм божїюм Іѡ Басараба Младї воивода и господинь вьсеи земли Ѹггрѡвлахїискои, пишет господство ми много здравїе моим добрим прїатєлєм, сѫдцѹ и пьргаром ѿ Брашев, ї ѡ сем давам ѹ знанїе ваше милости, како тѹи посилам болѣрин господства ми, жѹпан Станко; та елика имат говорити кь ваше прїателство, да верѹете, ча сѹ наши рѣчи истинни. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și tuturor pârgarilor din Brașov, și dau de știre milostivirei voastre, că trimet acolo pe boerul domniei mele jupân Staico; și câte va grăi către prietenia voastră, să [le] credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 4 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, acoperită cu bumbac și cu legenda ilisibilă; fără adresă. — Arh. No. 73; Mil. No. 90.

1478—1482. — Jupânul Staico este probabil comisul dela 3 Aprilie 1478 (la Venelin, p. 112, greș. Стане комис), 16 Aug. 1481 (la Miletić, DR., p. 340, greș. Станко; orig. din Arh. Stat. are Станко) și 23 Martie 1482 (ibid., p. 339, greș. Стан; orig. din Arh. Stat. are Стан[ко]; cf. și trad. acestui document în condica mânăstirei Snagovului).

CXLV.

† Іѡ Младї Басараба воевода и господинь, пишет господство ми много здравїе прїатєлєм [1]) нашим, сѫдцѹ и пьргаром ѿ Брашов. И ѡ сем давам ѹ знанїе господствѹ ви, како ми доидош(е) та ми се плакаше сиромаси, кои сѹ кѹпци сьс кѹпию,

[1]) Прїатєлєм e repetat încă odată în orig. după нашим.

та къда их ѹложите ѹ рѹкѹ, а ви не им ѹзимате кѹплю на сорок, нѹ их дръжите и ним не платите; а наши сиромаси ѹзимают кѹплю ѡт Тѹрци, тере им поставлѣт день, а ѡни на день не могѹт платите (sic), ере ви не им платите, да се платит и ѡни ѡт Тѹрцех. Тако донесѹт книге ѡт цара, тако ѡни немат ѡт кѹда платити, та их давамо свезани Тѹрцем. Тако ми сѹ сви кѹпци ѹбожали, ере ни ви им платите, ни ви их ѡставлѣте да продавать дрѹѕем кѹпцем ѡт ѹгръскѹ землю. И паки, кою кѹплю не ви ѡдражает, а ви не их ѡставлѣте да си вратит добитък назад, да ю даст ѡт кога ест ѹзел добитъкь, анѹ им запалите пипер, и щете да их изгѹбите, како сте ѹчинили Драготѹ. И ваме не сѹ съга, како прежде, анѹ их сте величили и ваме. Сего радї да знает господство ви, како ѡт съга ви да се ѹтъкмите със наши кѹпци тако, да доидете да ѹзимате кѹплю ѡт нашех кѹпци на хотар; тако наши кѹпци да плащат вамѹ Тѹрцем и нашем [1]), а ви да плащате Ѹгром; понеже ми чинет прѹ и ѡт [Ѹ]грех и ѡт Тѹрцех. Тако щемо да ест ѡт съда тако. И паки ми се плакаш(е) и ѡт дрѹгѹ работѹ, ере им чините пагѹбѹ и съ решето на пипер. Тако да знате. И богь ви веселит.

Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. Și dau de știre domniei voastre că mi-au venit și mi s'au plâns săracii, care sânt neguțători cu marfă, că după ce vă tocmiți cu ei, voi nu le luați marfa cu soroc, ci îi țineți [acolo] și nu le plătiți; dar săracii noștri iau marfa dela Turci, și aceștia le pun soroc, iar ei la soroc nu pot plăti, fiindcă nu le plătiți voi, ca să se plătească și ei de Turci. Astfel [aceștia] aduc cărți dela împăratul, și neavând ei de unde să plătească, îi dăm legați Turcilor. Așa mi s'au sărăcit toți neguțătorii, căci voi nici nu le plătiți, nici nu-i lăsați să vânză altor neguțători din țara ungurească. Și iarăși, marfa care nu vă place, voi nu-i lăsați să și-o trimeată îndărăt, ca s'o dea dela cine au luat-o, ci le aprindeți piperul și vreți să-i nimiciți și pe ei, cum ați făcut cu Dragotă. Și vămile nu mai sânt acum ca mai nainte, ci ați mărit și vămile. Deci, să știți domnia voastră că de-aci nainte aveți să vă înțelegeți cu neguțătorii noștri așa: să veniți

[1]) Poate să fie o greșală în loc de нам, cum l-am și tradus; нашем ar însemna «a lor noștri», i. e. vameșilor noștri.

să luaţi marfa dela neguţătorii noştri la hotar ; astfel neguţătorii noştri vor plăti vamă Turcilor şi nouă, iar voi veţi plăti Ungurilor; căci altfel îmi fac ceartă şi cu Ungurii şi cu Turcii. Aşa vrem să fie de aci nainte. Şi mi s'au mai plâns şi de alt lucru, anume că le faceţi pagubă şi cu sita la piper. Aşa să ştiţi. Şi dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., cu legenda ilisibilă; adresa:* † добрїнм прїатєлєм господства ми, сѫдцȣ и в҃ї пргаром ѿт Брашов: *bunilor prieteni ai domniei mele, judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov.—Arh. No. 90; Mil. No. 98.*

1478—1482.

CXLVI.

† Іѡ Младї Басараба воивода и господинъ, пишет господство ми добрим прїател[ем] господства ми, сѫдцȣ и пръгаром ѿт Брашев, и такози ви говорим и просим, како мои добри прїателе, понеже ви сѫм и пръво просил за два добра зидара, един що щет зна да покрїет съ керамидом скобеном, а дрȣги да ми чинит а҃ монастир ѿт керамидȣ и съ каменїе. Сего радї ви молим, пȣстѣте ми их, а господство ми да им платїм како щет битї право. И паки да се нища не боет за некою работȣ или за размирицȣ, понеже, богъ тои не даст, бȣдї како щет бит, тако ми бога небеснога и тако ми дȣшȣ и верȣ, нища да се не боит. И що изречет нашъ слȣга Балотѫ, да га верȣите. И богь ви веселит.

Io Tânărul Basaraba, voevod şi domn. Scrie domnia mea bunilor prieteni ai domniei mele, judeţului şi pârgarilor din Braşov, şi astfel vă grăesc şi vă rog ca pe nişte buni prieteni ai mei: v'am rugat şi mai nainte pentru doi zidari buni, unul care să ştie să învălească cu cărămidă scobită, iar altul să-mi facă o mânăstire din cărămidă şi cu piatră. Deci vă rog, trimeteţi-i la mine, iar domnia mea le voiu plăti cât va fi de cuviinţă. Şi să n'aibă nici o teamă de vre-un lucru sau de răzmiriţă, căci, doamne fereşte, fie cum va fi, pe dumnezeul meu din cer şi pe sufletul şi pe credinţa mea, de nimic să nu se teamă. Şi ce va spune sluga noastră Balotă, să-l credeţi. Şi dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam, înlăuntrul scrisorii, cu bumbac deasupra; legenda: ✱ IѠ [БАСАР]АБ ВОЕВОДА МА[ТІ]А БЖІЕА ГОСПОДИН *(cf. NNo. CXXXVI şi CXXXVII); fără adresă. — Arh. No. 72; Mil. No. 89.*

1478—1482.

Mircea pretendentul, fiul natural al lui Vlad Dracul.

(1481).

CXLVII.

† Милостиѡм божїѡм Іѡ Мирча воивода и господинь вьсеи земли Ѹгровлахїиской, пишет господство ми много здравие моим добрим сѹседом и приатєлем, пргарим Брашовским вьсем, велицем и малим. И ѡ сем ви давам ѹзнати, како сь волю божїю и сь нароком царевем добих си ѡчинѹ и стол родителѣ ми Влада воиводѣ. Єго ради азь мислим кь вам мир и добродѣтел, и имам ви држати ѹ стари закон, и да имате мир и ѡт Тѹрцех, како и вь дни брата ми Радоула воивода, и подобре, ако и ви бѹдете кь господство ми. Яко ли пак мислите инако, да ест на вашѹ дѹшѹ, що чет бити, понеже ѡт бога и ѡт великога цара имам прилеж да ви ѹчиним и добро и зло. Тако си послите чловѣка кь господство ми, да ѹчиним [м]ир и добродѣтел, и мои вражмаши да не маете (sic) место имати [1]) мегю вас, нѹ да их изьтерите ѡт вас, зарад(ї) да седе[т] и да почивает ѡвехзи две христианске земле. До[кл]е ми поидѹт людїе и ѹ господина ми кралѣ, да ѹчиним мир, а в[и]е си скоро послите люде, да доидѹт ѹ мир и пак ѹ мир да ѡтидѹт, на верѹ и дѹшѹ господства ми. И паки варе колико болѣре сьм ѹхватил, азь их сьм простил, а жѹпанице им сѹ тамо и добитьк. Тако нихто ѡт них да не мает ни едно влак[но] щетѹ, ѡти ако их нещо бантѹвате, да ест на вашѹ дѹшѹ, що бѹде. И богь ви веселит.

† Іѡ Мїрча вѡевѡда, милостїѧ божїѧ господинь.

Din mila lui dumnezeu Io Mircea, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, pârgarilor din Brașov tuturor, mari și mici. Și vă dau de știre că cu voința lui dumnezeu și din porunca împăratului mi-am dobândit moșia părintească și scaunul tatălui meu Vlad voevod. Deaceea mă gândesc cu pace și cu bine la voi, și am să vă țin în așezământul cel vechiu, și o să aveți pace și dela Turci,

[1]) Nesigur; după întâiul и din имати pare a fi ruptă una sau două litere.

ca și în zilele fratelui meu Radul voevod, și chiar mai bine, dacă și voi veți fi [tot așa] cătră domnia mea. Iar dacă aveți alt gând, să fie pe sufletul vostru ce are să fie, căci dela dumnezeu și dela marele împărat am prilej să vă fac și bine și rău. Astfel, trimeteți un om al vostru la domnia mea, să facem pace și bine, și vrăjmașii mei să n'aibă loc în mijlocul vostru, ci să-i alungați dela voi, ca să stea și să se odihnească aceste două țări creștine. Până ce-mi vor trece oamenii la domnul meu craiul, ca să facem pace, voi trimeteți iute pe oamenii voștri; ei vor veni în pace și în pace se vor întoarce, pe credința și pe sufletul domniei mele. Și iarăși, pe câți boeri i-am prins, pe toți i-am iertat, dar jupânițele și averea le sânt acolo. Astfel, nici unul dintre ei să nu aibă pierdere nici cât un fir de păr, căci dacă îi veți bântui câtuși de puțin, pe sufletul vostru să fie, ce are să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

Io Mircea voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: [✱ IѠ МИ] † РЧЕ ВОЕВѠДѦ МИЛОСТИЮ БЖИЮ И ГНЬ, *începând nu ca de obiceiu de sus, dela capetele celor două figuri, ci de jos, dela picioarele figurei din dreapta* (МИЛОСТИЮ *ar putea fi cetit și* МИЛОСТЬЕЮ, *iar la* ГНЬ *pare a se vedea un* О *între* Г *și* Н); *adresа:* † приятелем господства ми, пръгаром Брашевским: *prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașoveni.— Arh. No. 20; Mil. No. 117 (atribuită greșit lui Mircea Ciobanul).*

1481, Iulie. — Scrisoarea aceasta, care prin caracterele sale paleografice și prin forma veche a monogramului se arată a fi din sec. XV-lea, este a unui fiu nelegitim al lui Vlad Dracul, căci adevăratul Mircea fusese omorît, odată cu tatăl său, la Ianuarie 1447, în războiul cu Hunyadi (Iorga, Studii și doc. III, p. XXIX). El e pretedentul cu care Ștefan cel Mare vine în Țara Românească la 1481, pe vremea campaniei contra lui Țepeluș, și pe care nu izbutește să-l pună în scaun, fie că nu l-a primit țara, fie că Vlad Călugărul a fost mai tare decât dânsul și mai bine sprijinit de protectorul său Báthory. Această intervenire a lui Ștefan cel Mare explică, pe lângă altele, și dușmănia constantă a lui Vlad Călugărul față de el. — Dacă am lua de bune toate cele cuprinse în răspunsul dat de locuitorii Brăileni, Buzoeni și Râmniceni lui Ștefan (vezi NNo. arh. 447 și 448), protejatul acestuia ar fi fost fiul Călțunei, o curioasă heteră printre pescarii brăileni din sec. XV-lea, care a avut norocul să placă și lui Vlad Dracul. — Scrisoarea lui Mircea ar fi în acest caz de prin Iulie 1481. Vrăjmașii, de care vorbește el Brașovenilor, cerându-le să-i alunge dela dînșii, sânt partizanii lui Vlad Călugărul, care era în adevăr fiul lui Vlad Dracul și deci frate cu Radu cel Frumos și cu Vlad Țepeș, făcut însă, cum presupune d-l Iorga, cu o altă mamă decât a acestor doi din urmă (Studii și doc. III, p. XXXVIII). Fiii lui Vlad Dracul: Mircea, Vlad și Radu sânt citați în ordinea aceasta în privilegiul lembergean din 8 Sept. 1439 (Kałužniacki, Dokumenta moldawskie i multańskie, p. 29, sau Arch. ist. I, 1, p. 85; acelaș lucru în hrisovul din 7

Aug. 1445 (авг. ѕ, вь лѣто [,ѕц]и[г], индик. и̃), din colecţia d-lui Şapcaliu: и до живота прьвороднихь синов господства ми Мирчю и Владоула и Радоула). — Vlad Călugărul se adăpostea de multă vreme în Ardeal, şi pretendentul Mircea cunoştea, se vede, protecţia de care se bucura el din partea voevodului acestei ţări. Ce s'a ales de acest Mircea în urma scurtei domnii de a doua a lui Ţepeluş şi în urma instalării definitive a lui Vlad Călugărul, nu ştim; eu cel puţin nu i-am dat până acum nicăiri de urmă. Cf. Lăpědatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 27—28; Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 195—197.

Vlad III Călugărul.

(1482—1496) [1]).

CXLVIII.

† Милостїю божїю Iω Влад воевода и господинь, пишет господство ми много здравїе и любовно поклоненије приносим моем слатким приıателем, сѫдцꙋ и в҃і прьгаром ѡт Брашовꙋ, и по сем давам ꙋ знание вашои милости, како моем добриим приıателем: сь хотенијем бога вишнѣго поможе ми богь на вражмаша та га терах ѡт землю; та ест миинꙋл ꙋ сꙋботꙋ преко Дꙋнав, и мои воиске сѫм пꙋстил та сꙋ кон Севернна. Такои да знают (sic) ваше милост. Ꙗ за работꙋ Тꙋрцем такои да знат ваше милост, како да се не грижите ниџа, понеже сѫга ѡн се ест подигнꙋл брат ѡвомꙋзи царꙋ ѡт преко мора, тако Тꙋрци сви ѡтходет сви преко мора [2]). Такои да знаите, ино нѣст. И моемꙋ родїтелю Батрь Ицıфанꙋ пꙋстѣте та мꙋ кажате за работꙋ Тꙋрцем, понеже ѡтходет преко мора. И пак ви просим за работꙋ темзи жꙋпаницем, да их проводите како добри болѣрке; и ваше милост пꙋстѣте добра чловѣка кь господствꙋ ми, да се ꙋзговоримо за добродѣтел вашои милост и за господство ви, и да ми кажет за здравїе вашемꙋ милости [3]). И богь [ви] веселит. Писан ꙋ Трьговиџе.

† Iω Влад вѡевѡда, милостїѧ божїѧ господинь.

---

[1]) D-l Gr. Tocilescu (Manualul cit., p. 143) îi atribue anii 1483—96; Dl. D. Onciul (în cursul său) anii 1482—96. — În 1496 Vlad îşi asociase la domnie pe fiul său, căci din 18 Ian., 31 Ian. şi 1 Aug. anul acesta avem documente dela Radu (Arh. Stat.). Ultimul document în original, pe care-l cunosc dela Vlad Călugărul, e din 4 Sept. 1495 (Arh. Stat, mst. Glavacioc); în condica mst. Tismana se găseşte unul din 20 Aprilie 1496; cf. Lăpědatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 50, 51 şi 76. Pentru începutul domniei lui, v. nota dela p. 131—132.

[2]) Orig. greş. мира.

[3]) Orig. милот̃.

Din mila lui dumnezeu Io Vlad voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închinăciune aduc dulcilor mei prieteni județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre domniei voastre, ca unor buni prieteni, că dumnezeu cel de sus mi-a ajutat cu voința lui împotriva vrăjmașului, și l-am alungat din țară; Sâmbătă a trecut peste Dunăre, iar oștile mele le-am pornit și sânt aproape de Severin. Așa să știți domnia voastră. Iar de lucrul Turcilor așa să știți domnia voastră: să n'aveți nici o grije, fiindcă s'a ridicat acum de dincolo de mare fratele împăratului, astfel că Turcii au să meargă toți peste mare. Așa să știți, altfel nu este. Și trimeteți la părintele meu Batăr Iștfan [1]) și spuneți-i de lucrul Turcilor, că se vor duce peste mare. Și iarăși vă rog de lucrul acelor jupânițe, să le petreceți ca pe niște adevărate boieroaice; și trimeteți domnia voastră un om bun la domnia mea, ca să ne vorbim, pentru binele domniei voastre și pentru domnia voastră, și să-mi dea știre de sănătatea domniei voastre. Și dumnezeu să [vă] bucure. Scrisă în Târgoviște.

Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă de 3. 5 cm. în diam., neacoperită cu hârtie; din legendă se cunoaște numai la sfârșit ГОСПОДР; *adresa:* † моем добрим приıатѣлем, сѫдцꙋ и ві прѫгари ѡт Брашовꙋ: *bunilor mei prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 200.*

1481, Iulie-August.—Mohammed II murise la 6 Mai 1481 și Baiazid II ocupase tronul, după ce biruise pe fratele său Džem la Ienișer în 20 Iunie; acesta fuge în Egipet și la Rhodos, de unde în zadar încearcă să răstoarne pe Baiazid. La aceste încercări face aluzie Vlad Călugărul. Cf. Lăpĕdatu, l. c., p. 29.

CXLIX.

† Іѡ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми много здравїе моим добрим прїıателем, сѫдцꙋ и прѫгарѡм ѡт Брашев. Ї ѡ сем да знает ваша милость, како за Цепелꙋша еще се не знает ниціа, а болѣри ѡни ми се поклонит, и сва землѣ, и Ѧли-бег ми ест съ добродѣтел. И послал е Ѧли-бег на Портꙋ да ми ꙋчинит мир и да ми донесет стѣг. И колико прїбѣзи сꙋ били през Дꙋнав, сви их ест пꙋстил Ѧли-бег ꙋ мене; и Хадър и Сꙋкалъ еще их чекам да доидꙋт ꙋ мене; и имам надеждꙋ на милостивога бога како да си добꙋдем моіѫ бащинꙋ влашкꙋ

[1]) Acesta se întorsese în Transilvania.

землю. Та молете и ваша милость бога, ере ако ми богъ поможет, како имам надеждꙋ на бога, а аз слѣ ваш до моега живота съ въсем правдѡм. И богъ ви веселит.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, judeţului şi pârgarilor din Braşov. Şi să ştiţi domnia voastră că despre Ţepeluş nu se ştie încă nimica, iar boerii şi toată ţara mi se închină, şi Ali-beg îmi este cu bunătate. Şi a trimes Ali-beg la Poartă să-mi facă pace şi să-mi aducă steag. Şi câţi pribegi erau peste Dunăre, pe toţi i-a trimes Ali-beg la mine; îi mai aştept pe Hadăr şi pe Sucal să vie şi ei la mine; şi am nădejde în milostivul dumnezeu că-mi voiu dobândi baştina mea, Ţara Românească. Şi rugaţi-vă şi domnia voastră la dumnezeu, căci dacă-mi va ajuta dumnezeu, cum am nădejde într'însul, eu voiu fi al vostru toată viaţa mea, cu toată dreptatea. Şi dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.3 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ ВЛАД ВОЕВОДА МАСТIЕ БЖIЕ [И] ГПНЬ *(sau* ГПН); *adresa:* † моим добрим прiателем, сждцꙋ и въсем пръгарѡм ѡт Брашев: *bunilor mei prieteni, judeţului şi tuturor pârgarilor din Braşov. — Arh. No. 204.*

Scrisoarea este probabil din Iulie-August 1481, când Ţepeluş fugea dinaintea oştilor unite ale lui Ştefan cel Mare şi Ştefan Báthory, în urma luptei dela 8 Iulie. Sucal vistierul (Сꙋкал вистиар) însoţea în fuga sa pe Ţepeluş, care la 16 August dă un hrisov la Piteşti (Miletič, Dacoromânii, p. 340: data orig. e ѕі, nu ѕ). — Lupta între cei doi concurenţi a ţinut până în primăvara anului viitor. Pela 16 Noemvrie 1481 «Bazarab iunior» domneşte încă şi trimete din Bucureşti o solie la Braşov prin al doilea boer pe care-l aştepta Călugărul, prin «Schoder» (= Hadăr: scrisoare latină, copie la Acad. Rom.). Călugărul se retrăsese în Transilvania, de unde atacă în primăvara anului viitor pe Ţepeluş şi-l învinge, după 23 Martie 1482 (v. Lăpĕdatu, l. c., p. 29 şi 33).—D-l Iorga (Istoria lui Ştefan cel Mare, nota 251) pune această scrisoare la 1480.

CL.

† Милостїѡм божїѡм Iѡ Влад воивода и господинь, пишет господство ми много здравїе и любовно поклонение приносим моем добрим сꙋседом и приıателем, сждцꙋ господинꙋ ми кралю и приıателем господства ми пръгаром ѡт Брашовꙋ. По сем да знает ваше милости како наш вражмаш и ваш аво га сꙋ ꙋбили Мехединци ꙋ село Глогова. Тако да знат господство ви, ча пꙋстих слꙋге господства ми Флорѣ и Данчꙋл да кажет глас добръ; и да их верꙋете ваше милост що ви чет казат, ча сꙋ речи гос-

подства ми истине кь вашемꙋ милости. И богь [ви] веселит. — И да пꙋстит ваше милост да дасте ꙋ знание господинꙋ и родїтелю ми Батѫр Щефанꙋ, да знает.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închinăciune aduc bunilor mei vecini și prieteni, judeţului domnului meu craiului și prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov. După aceasta să știe domnia voastră cum că pe vrăjmașul nostru și al vostru l-au omorît Mehedinţenii la satul Glogova. Astfel, să știe domnia voastră că am trimes pe slugile domniei mele, Florea și Danciul, să [vă] dea veste bună; și să credeţi domnia voastră ceea ce au să vă spue, căci sânt adevăratele vorbe ale domniei mele către domnia voastră. Și dumnezeu să vă bucure.—Și să trimeteţi domnia voastră și să daţi de știre domnului și părintelui meu Batăr Ştefan, ca să știe.

Monogram: pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., cu legenda: [✱] IѠ ВЛАД ВОЄВОДА МАТІЄ БЖІЄ ГОСПОДР; *adresa:* † моем добрим приятелем, сѫдцꙋ и ві пръгаром ѡт Брашовꙋ: *bunilor mei prieteni, judeţului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 158.*

1482, Aprilie—Iunie.—Prin Martie 1482 Ţepeluș trăia încă; el se refugiase la Gherghiţa, după ce Crăciuna căzuse în mânile lui Ştefan cel Mare; aci dă el ultimul document ce cunoaștem dela dînsul (23 Martie 1482, pentru mst. Snagovului: Miletić, DR., p. 338—339, cu data greșită 1480). Din Gherghiţa pare să se fi refugiat la cumnatul său Stanciul dela Glogova, unde l-au prins și l-au omorit partizanii lui Vlad Călugărul. V. Lăpĕdatu, l. c., p. 21, nota 1, și p. 35; Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 199.

CLI.

† Милостїюм божїюм Іѡ Влад воевода и господинь земли ꙋггровлахїискои, давам ꙋзнати вьсѣкомꙋ чловѣкꙋ кто се находит ꙋ нашои држжаве: и паркалабѡм по вьсех нашех варошех и пръгаром и вамешом, що сꙋ по варошех и по Дꙋнавꙋ кꙋде се риба ловит, и свакомꙋ иномꙋ чловѣкꙋ, понеже прїидоше посланици ѡт нашех добрех приятелех пръгарех Брашовских и поискаше ѡт нас како да бихмо ꙋтврьдили старїи закон, що ест бил при инех господарех и при братꙋ ми Радоулꙋ воеводе, како да се могꙋ и наши и них сиромаси хранити слободно, како сꙋ се и ѡт прежде хранили. За тоги радї заповедамо свакомꙋ вишереченномꙋ чловѣкꙋ, како варе ꙋ кои тржгове или на Дꙋнавꙋ или

бѹди гдє хтєт доити ѡт Брашовскєх людї съ кѹплѡм, или продавати или кѹповати, да сѹт волни и продавати и кѹповати, и по тръговєх и по блатах, или на Дѹнавѹ рибѹ или бѹди кою кѹплю. И никто да их нє смѣєт бантовати, тъкмо да си плащают вамѹ старѹ, що єст ѡт прєждє закон. А вамє новє да сє нє чинєт. Такождє и наши сиромаси да имают ѹ них правдѹ. Пис. ноєв. єı.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Dau de știre tuturor oamenilor ce se găsesc în țara noastră: și părcălabilor de prin toate orașele noastre și pârgarilor și vameșilor ce sânt prin orașe sau la Dunăre, pe unde se vânează peștele, și oricărui alt om, că au venit soli dela bunii noștri prieteni, dela pârgarii din Brașov, și ne-au cerut să întărim vechiul așezământ, ce a fost pe vremea altor domni și pe vremea fratelui meu Radul [1]) voevod, ca să se poată hrăni slobod și săracii noștri și ai lor, cum s'au hrănit și mai nainte. Deaceea poruncim tuturor oamenilor mai sus ziși, că ori unde vor veni Brașoveni cu marfă, la orice târg sau la Dunăre sau ori unde, fie ca să vînză fie ca să cumpere, ei să aibă voie și să vânză și să cumpere, și prin târguri și la bălți, și la Dunăre pește sau orice altă marfă. Și nimenea să nu îndrăznească a-i bântui, numai să-și plătească vama cea veche, cum este după așezământul de mai nainte. Iar vămi nouă să nu se pue. Așișderea și săracii noștri să aibă dreptate la dînșii. Scris-am Noemvrie în 15.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✠ IѠ ВЛА[Д ВОИВОДА] МЛСТИЮ [БЖИЮ И] ГОСПОДИНЬ *(cf. NNo. 136, 153 și 155); fără adresă. — Arh. No. 143.*

1482.

CLII.

† Милостїѡм божїѡм Iѡ Влад воєвода и господинь зємлє ѹггровлахїискои, пишємо нашим добрїи[м] и сладкїим приꙗтєлєм, сѫдцѹ Брашовскомѹ и въсєм пръгаром, много здравїє, и съ чєстїю поклонєнїє приносимо господствѹ ви. И по сєм даваⷨо ѹ знанїє господствѹ ви, єрє ни доидє чловѣкь ѡт Али-бєга [и] тако говорит: єрє би била волѣ Али-бєгѹ, да сє съ нами ѹмирит. И доста рѣчи сладки єст послал. А воискѹ съга нє имат, ѡти сѹ и

шин ꙋморени све пꙋтꙋюки. Тако сьда сь божїю волю не имамо ни еднꙋ грижꙋ. Тои давамо ꙋ знанїе господствꙋ ви. Ако ли дрꙋго що разꙋмемо, ми кемо господствꙋ ви дати ꙋ знанїе. И паки молим господство ви, ꙋценете ми един лѣгьн добрь, а що мꙋ бꙋдет цена, ви да ми дасте ꙋзнатї по жꙋпанꙋ Капотꙋ. И що изречет жꙋпан Капоть, да верꙋет господство ви. И богь да ꙋмножит лѣта господствꙋ ви. Пис. ꙋ Трьговищꙋ, ноеврїа к҃ день.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scriem bunilor și dulcilor noștri prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor, multă sănătate, și cu cinste ne închinăm domniei voastre. Și după 'aceasta vă dăm de știre domniei voastre că ne-a venit un om dela Ali-beg și astfel vorbește: că ar fi voea lui Ali-beg să se împace cu noi. Și destule vorbe dulci a trimes. Iar oaste acum nu are, căci sânt și ei istoviți de atâta drum. Astfel acum, cu voea lui dumnezeu, n'avem nici o grije. Asta o dăm de știre domniei voastre. Dacă vom mai afla altceva, noi vă vom da de știre domniei voastre. Și iarăși, vă rog pe domnia voastră, tocmiți-mi un leagăn bun, și ce-i va fi prețul, să-mi dați de știre prin jupân Capotă. Și ce va spune jupân Capotă, să credeți domnia voastră. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre. Scris-am în Târgoviște, Noemvrie 20.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., din legendă se cunoaște numai [ВЛ]АД *și la urmă* ГОСПОДИНЬ; *adresa:* † нашим добрїим сꙋседом и верним приятелем, сѫдцꙋ и пръгаром Брашовским: *bunilor noștri vecini și credincioși prieteni, județului și pârgarilor Brașoveni.—Arh. No. 149; Mil. No. 72 (atribuită greșit lui Vlad Țepeș).*

1482, din timpul tratărilor cu Ali-beg pentru recunoașterea lui Vlad Călugărul, după ocuparea definitivă a scaunului. D-l Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 251, pune această scrisoare la 1481.

CLIII.

† Милостїюм божїюм Iѡ Влад воевода и господинь вьсеи земли ꙋггровлахїиской, пишет господство ми прѣпочетаним и сладким моим добрим приѫтелем, сѫдцꙋ и в҃i пръгарем от Брашов, много здравїе и любовное поклоненiе господствꙋ ви.

[1]) Cel Frumos. —Vezi nota dela p. 179—180.

Сего радї сте пꙋстили господство ви жꙋпан Кр(ъ)стѣ и жꙋпан Ханжш със честїю к нам. Сполавам господство ви на почест. И варе що ест било хтѣние срьдцах вашемꙋ господствꙋ, ми добре разꙋмехмо. И ваше господство добре знате, ере имам мир добрь със величествꙋ кралевꙋ и със ваше господствꙋ и със Брьсом и със Сакꙋлем и сь свех. И сьга ест по волю господство ви, да ходит людїе господство ви сь кꙋплю по трьговех ꙋ землю господства ми и на рибꙋ по Дꙋнавꙋ, и да си продават кꙋплю или ꙋрком или ѡт рꙋкꙋ, како им бꙋдет драго. И пак наше людїе да ходет слободни, ере господство ми хочꙋ да имам и подобрь мир ѡт сьга напред. Тако варе що вї ест [1]), или вино, или рибꙋ, све ест слободно, на верꙋ и на дꙋшꙋ господство ми. И варе що ви же (sic) речет жꙋпан Кр(ъ)стѣ и жꙋпан Ханжш, господство ви да верꙋете. И богь ви веселит.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea prea cinstiților și dulcilor și bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate și dragă închinăciune domniei voastre. Deci, ați trimes domnia voastră la noi pe jupân Cârstea și pe jupân Hanăș, cu cinste. Mulțămesc domniei voastre pentru cinste. Și tot ce a fost pofta inimei domniei voastre, noi bine am înțeles. Domnia voastră știți bine că am pace bună cu Măria sa craiul și cu domnia voastră și cu Bârsa și cu Săcuii și cu toți. Și acum e pe voea domniei voastre, ca să umble oamenii domniei voastre cu marfă prin târgurile din țara domniei mele, și la Dunăre după pește, și să-și vânză marfa, fie cu ridicata, fie cu bucata [2]), cum le va plăcea. Tot așa și oamenii noștri să umble slobozi, căci domnia mea vreau să am de-aci înainte pace și mai bună. Așa dar, orice poftiți, fie vin, fie pește, tot e slobod, pe credința și pe sufletul domniei mele. Și orice vă va spune jupân Cârstea și jupân Hanăș, domnia voastră să credeți. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ **ІѠ ВЛАД ВОИВОДА МЛСТИЮ БЖИЮ [И] ГОСПОДИНЬ**; *adresa:* † сждцꙋ и ві пꙋргарем ѡт Брашов: *județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 136; Mil. No. 75 (atribuită greșit lui Vlad Țepeș).*

1482.

---

1) Aci lipsește un cuvânt: драго, волѣ sau хтѣнїе.

2) Orig. ѡт рꙋкꙋ, dela mână, cu mărunțișul.

CLIV.

† Милостїωм божїωм Iω Влад воевода и господинь въсеи земли ѹггровлахїискои, пишет господство ми много здравие и любовное поклонение моим добрим и сладки[м] прїатεлем господства ми, сѫдцѹ и пръгарем ωт Брашов, и тако давам ѹзнати господство ви за работѹ Радиловѹ ωт Дльгополе: ере ваше господство им сте ѹчинили закон крив, ере сте слѹшали ωт Барбат и ωт Коман та сте сѫдили криво човѣкѹ господства ми. Єре вие добре знате Комана и Барбата, какви людїе сѹ, криви и без дѹшах, ча сѹ нѣки татие. И да би били добри людїе, не би били писана ѹ портѹ Сибинѹ, кьга их тет ѹхвати, а Сибинѣни да их загѹбет. А ви що сте вѣровали них брътвеле, да сте ѹчинили криво едномѹ правѹ човѣкѹ; да веде Радиль нѣст бил кезѣш Тѹрчинѹ томѹ, толко колико мѹ ест би[л] газдѹ Тѹрчинѹ, а дрѹ[га] работа Радил нѣст имал със Тѹрчинѹ, ере кезѣш нѣст бил. Тако ви просим, да ви наѹчит богь да мѹ чините сѫд прав, да мѹ се вратит тизи м̃ флори, или да пѹстите Сасин до господство ми, да стоит прѣ[д] господство ми лицем със Радїль и съ Тѹрчин. Азь им щъ ѹчинит закон съ Тѹрчином. А Радилѹ нѣст бил кезѣш, нѹ мѹ сте ѹчинили напаст. Того радї мѹ вратите; ча ако не щете вратит, и азь щѫ заставит един прав ваш човѣкь, како ест бил и Радил, та мѹ щѹ ѹзет, да щем вратит Радилѹ. Нѹ би било подобре, да немат скандалѹ прави човѣци. Того радї пѹстите Сасин, да мѹ ѹчиним господство ми закон съ Тѹрчина [1]), ере и Тѹрчин ест ѹ господство ми. И богь ви веселит.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închinăciune bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, și astfel vă dau de știre domniei voastre de lucrul lui Rădilă din Câmpulung: domnia voastră i-ați făcut judecată strâmbă, căci ați ascultat de Barbat și de Coman și ați judecat strâmb pe omul domniei mele. Dar voi știți bine ce fel de oameni sânt Coman și Barbat: nedrepți și fără suflet, căci sânt niște hoți. Și dacă ar fi oameni buni, nu ar sta scriși în poarta Sibiului, unde

[1]) În orig. pare a fi Тѹрчинне (scris Тѹрчин̃е), corectat din Тѹрчинни.

vor să-i prinză, ca să-i omoare Sibienii. Iar voi, crezând bârfelelelor, ați făcut strâmbătate unui om drept; căci doar Rădilă n'a fost chezaș Turcului, numai cât i-a fost gazdă Turcului, iar altă treabă n'a avut Rădilă cu Turcul, căci chezaș nu i-a fost. Așa dar vă rog, și dumnezeu să vă povățuească, să-i faceți judecată dreaptă și să i se întoarcă acei 40 de florini, sau să trimeteți pe Sasul la domnia mea, să stea de față cu Rădilă și cu Turcul înaintea domniei mele. Eu le voiu face judecată cu Turcul. Dar Rădilă n'a fost chezaș, ci i-ați făcut năpaste. Deci, să-i întoarceți [banii], căci dacă nu-i veți întoarce, voiu opri și cu un om drept de-al vostru, cum a fost și Rădilă, și voiu lua dela el și-i voiu întoarce lui Rădilă. Ar fi însă mai bine să n'aibă scandal [1]) oamenii drepți. Deaceea trimeteți pe Sas, să-i facă domnia mea judecată cu Turcul, căci și Turcul este la domnia mea. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ ВЛАД [ВОЄВ]ОДА МАТІЄ БЖІЄ ГОСПОДР; *adresa:* † сѫдцꙋ и пръгарем ѿт Брашов: *județului și pârgarilor din Brașov.—Arh. No. 156; Mil. No. 70 (atribuită greșit lui Vlad Țepeș).*

c. 1482. — Pecetea este cea dela începutul domniei lui Vlad Călugărul (cf. No. CXLVIII). Asupra lui Rădilă v. NNo. arh. 96 și 482, amândouă dela c. 1481.

CLV.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Влад воевода и господинь земли ꙋггровлахїиской, пишемо до наших добрїих и почътенних родителех и приꙗтелех, сꙋдцꙋ Брашовскомꙋ и всєм пръгаром, много здравїе и любовно поклоненїе приносим господствꙋ ви. И по сем давам ꙋ знанїе господствꙋ ви: що ни сте порꙋчили по жꙋпанꙋ Павлꙋ и по Шимонꙋ, сꙋдцꙋ Ражновскомꙋ, све смо добре разꙋмели. И кое ни сꙋ речи требовале, ми смо по них све нарꙋчили; ѡни хтет казати све вашемꙋ господствꙋ. А дрꙋго, що сте порꙋчили, ере ест некто дошъвши вашемꙋ господствꙋ реклъ, ере смо ми рекли, како веке ѿт Тръгшора подалеко ваши людїе да не ходет, тои да знает ваше господство, ере до сьга не смо ми тои знали, ни ест съ нашим наꙋченїем. Нꙋ такои да речет господство ви свакомꙋ вашемꙋ чловѣкꙋ, да ходет слободно по свои земли нашои, да тръгꙋют и да се хранет слободно, дори до самого Дꙋнава. И ни ѿт кога да не имают ниеднꙋ забавꙋ. И богь да ꙋмножит лѣта господствꙋ ви. Пис. ꙋ Тръговищ(и), їюл. ї.

[1]) Piedecă, supărare.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scriem bunilor și cinstiților noștri părinți și prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor, multă sănătate și dragă închinăciune aducem domniei voastre. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că cele ce ne-ați încredințat prin jupân Paul și prin Șimon, județul Râjnovului, toate bine le-am înțeles. Și vorbele de care ne-au întrebat, toate le-am încredințat lor; ei vă vor spune totul domniei voastre. Iar alta ce mi-ați poruncit, că venind cineva la domnia voastră v'a spus că am fi zis noi cum că de-aci nainte mai departe de Târgșor oamenii voștri n'au să meargă, să știți domnia voastră că până acum noi n'am știut nimic despre aceasta, nici nu este cu învățătura noastră. Ci așa să spuneți domnia voastră tuturor oamenilor voștri, că vor umbla slobozi prin toată țara noastră, ca să târguească și să se hrănească în bună voie, până la Dunăre. Și nu vor avea dela nimenea nici o supărare. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre. Scris-am la Târgoviște, Iulie în 10.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ ВЛАД ВОЕВОДА МАТІЕ БЖІЕ ГОСПОДР; *adresa:* † добрїнм нашим родїтелем и прнꙗтелем, сѫдцꙋ Брашовскомꙋ и въсем пръгаром: *bunilor noștri părinți și prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Arh. No. 130; Mil. No. 73 (atribuită greșit lui Vlad Țepeș).*

c. 1482—1483.

CLVI.

† Іѡ Влад воивода и господинь, пишет господство ми нашим братиꙗм и добрїим приꙗтелом, сѫдцꙋ и в҃ı -тим пꙋргаром ѡт Брашов, много здравие, и ѡ сем молим господство ви, ере ваше господство добре знате, како сꙑм азъ слꙋга господинꙋ ми прѣсветлости кралеве, и имам мир добръ; и със ваше господство такождере имам мир добръ. И варе ѡт що ест волѣ господства ви. ѡт нашꙋ землю нища ви се не бранит, нꙋ ходите покꙋде ви ест драго, и по блате и по тръгове и по хоре, та кꙋпꙋете и вино и рибꙋ и све, ѡт що ви сръдце любит. И ѡт нас нища ви се не бранит. Сего радї молим господство ви, како наши брати и добри приꙗтели, да ꙋчинете господство ви зарадї нашꙋ волю, како ꙋчинимо ми по волю господства ви, та да оставите ѡт тамо да се донесет ꙋ нас слободно стреле и лъ-

кове и мъчеве и щитове и железо, що ест за wрѹжие, ере ви молимо како наши братие и како добри приꙗтели. Ꙗ ако ли не ѹзхоте господство ви wставити, а господство ви еще да ни давате ѹ знание, да знамо и ми. И богь ви веселит.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea fraților și bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate, și de aceasta vă rog pe domnia voastră: domnia voastră știți bine că eu sânt sluga domnului meu a prealuminăției sale craiului și că am pace bună [cu el]; și cu domniile voastre așișderea am pace bună. Și orice poftiți domnia voastră, din țara noastră nimic nu vi se oprește, ci umblați pe unde vă place, și la bălți și prin târguri și prin ținuturi, și cumpărați și vin și pește și tot ce poftește inima voastră. Și din partea noastră nimic nu vi se oprește. Deci, mă rog de domnia voastră ca de niște frați și buni prieteni ai noștri, să faceți și domnia voastră pe voea noastră, cum facem și noi pe voea domniei voastre, și să lăsați să se aducă de acolo la noi fără piedecă săgeți și arcuri și săbii și scuturi și fier pentru arme, căci vă rugăm ca pe niște frați ai noștri și ca pe niște buni prieteni. Iar dacă nu vreți să [ne] îngăduiți domnia voastră, domnia voastră să ne dați măcar de știre, ca să știm și noi. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✠ **ІѠ ВЛꙖД ВОИВОДꙖ, МЛСТИЮ БЖИЮ [И] ГОСПОДИНЬ**; *adresa:* † нашим добрїим приꙗтелом и братиꙗм, сѫдцѹ и ві -тим пѹргаром wт Брашов: *bunilor noștri prieteni și frați, județului și celor 12 pîrgari din Brașov. — Arh. No. 155; Mil. No. 74 (atribuită greșit lui Vlad Țepeș).*

c. 1483—1484.

CLVII.

† Милостїю божїею Іw Влад воевода и господинь, пишет господство ми много здравїе добрим приетелем господства ми, сѫдцѹ и пѹргаром wт Брашов, и по сем давам ѹ знанїе господство (sic) ви, ере се плакаше наше людїе пред господство ми, жѹпан Єинадиꙗ и жѹпан Михнѣ, за некои пагѹбѹ що сѹ имали тѹка мегю вас и ѹ град кралеве светлости. Єего радї господство ви добре знаете, ере смо молили бога да ни даст богь како ни е дал днье, тако да смо едни людїе и да смо прїетели. И кои хтет имати некои пагѹбѹ wт ваших людїе, а ми да им

ѹчинимо правдѹ, ако ли имат наши людїе ѡт ваши, а ви такождере да им ѹчините правдѹ. Сего радї ви сѫда толикои пагѹбѹ, що сѹ имали наши людїе Синадин и Михнѣ, а господство ви не чете да им ѹчините правдѹ, да им платет. Али добре знаете господство ви, како сте говорили. Тако ви молим како наши добри прїетеле, да им ѹчините правдѹ, да им да не бѹдет ѹ пагѹбѹ толикое, ере сѹ мои людїе. И богъ ви ѹмножи лета. Писах ѹ Тръговище, мѣсяца ѡк. л҃ денъ.

Din mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că s'au plâns oamenii noștri, jupân Sinadin și jupân Mihnea, înaintea domniei mele, pentru niște pagubă ce au avut acolo între voi și în cetatea luminăției sale craiului. Deci, domnia voastră știți bine că ne-am rugat lui dumnezeu să ne dea dumnezeu cum ne-a dat astăzi, ca să fim uniți și să fim prieteni. Și cine va avea vre-o pagubă dintre oamenii voștri, noi să le facem dreptate, iar dacă vor avea oamenii noștri dela ai voștri, voi tot așa să le faceți dreptate. Dar acum, cu toată paguba ce au avut oamenii noștri Sinadin și Mihnea, domnia voastră nu vreți să le faceți dreptate, ca să le plătească. Și știți bine domnia voastră cum ați vorbit. Așa dar vă rog, ca pe niște buni prieteni ai noștri, să le faceți dreptate, ca să nu sufere atâta pagubă, căci sânt oamenii mei. Și dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am în Târgoviște, luna lui Octomvrie în 30.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ ВЛАД ВОИВОДА МЛСТИЮ БЖ[ИЮ] И ГОСПОДИНЪ; *adresa:* † добрим прїетелем господства ми, сѫдцѹ и пѹргаром ѡт Брашов: *bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 153.*

c. 1484. — În scrisoare pare că se face aluzie la încheerea armistițiului de cinci ani între Turci și Unguri; aceasta s'a întâmplat la sfârșitul anului 1483. Asupra lui Sinadin, v. No. arh. 497.

CLVIII.

† Милостие божие Іѡ Влад воивода и господинъ, пишет господство ми много здравие нашим добрим приꙗтелем, сѫдцѹ и дванадестем пръгарем ѡт Брашов, и ѡ сем ви давам ѹзнати вашои милости заради некои зли людїе що се сѹ дигнѹли, един

є на имє Татꙋл Дꙋвалм(а) ѿт Ражнов, и Сєкара єщє и дрꙋзи хлапови шними, та сꙋ дошли ꙋ голємꙋ горꙋ и ꙋчинили сє сꙋ тлъхари, и ꙋбили сꙋ людиє и много марьхꙋ поꙋзєли. И намєрили сꙋ нєкоє жєнє сиротє със кола, тако им сꙋ поꙋзєли свє що сꙋ имали, и свлъклє их сꙋ та их сꙋ токмо сь кожом пꙋстили. Тако сꙋ намєрили тꙋꙗ на них пак дрꙋзи людиє наши добри, тако сꙋ ꙋдарили на них да извадє тєи жєнє, а ѡни ꙋстрєлє (sic) єдин наш човѣкь добръ, зєт Воинє ѿт Бꙋзов, та єст сьда мрътавь. И пак сꙋ ꙋбили два Тꙋрьчина, та ни просє сьда на них да платимо напасть пєт дєсєт хилѣди. Тако да ви наꙋчи богь и прѣчиста, тизи зли людиє расипєтє их ѿт тꙋꙗ, или що им кєтє ꙋчинити ꙋчинєтє им, єрє нє матє ѿт них ни єдин фєлос, зашо их тꙋи дръжитє. Ꙗко ви помного зло вам нє ꙋчинє, а добро ви нє хтє ꙋчинити. Тако ваша милость добрє знаєтє, ваши людиє како ходє слободно по Бранлꙋ и по Флоч и свꙋдє по влашкє зємлє; тако да ходє и наши людиє слободно; єрє нє добрє прави людиє да гинꙋ, анꙋ поболє да сє расиплю кои но (sic) зло чинє. И пак ви молим господство ви, да ви наꙋчи богь, пагꙋбꙋ що сꙋ ꙋчинили нашєм людєм да сє врати ѡпєт, колико сꙋ поꙋзєли. И пак що ви изрєч(є) наша вєрна слꙋга, жꙋпан Нѣг пєхарник, да вєрꙋєтє, понєжє сꙋ наши истини рєч(и).

Din mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și vă dau de știre domniei voastre despre niște oameni răi ce s'au ridicat—unul e cu numele Tatul Duvalmă din Râjnov, și Secară și alți robi împreună cu ei—și au venit în muntele mare [1]) și s'au făcut tâlhari și au omorît oameni și multă marfă au furat. Și au dat de niște femei sărace cu carul și le-au luat tot ce au avut și le-au desbrăcat și le-au lăsat numai cu pielea. Astfel au dat apoi acolo peste ei niște oameni buni ai noștri și i-au lovit, ca să scoață pe acele femei, atunci ei au săgetat pe un om bun al nostru, pe ginerele lui Voina din Buzău, care acum e mort. Apoi au mai omorît doi Turci, și acum ni se cere să plătim pentru ei năpaste 50.000. Astfel, povățuească-vă dumnezeu și preacurata, împrăștiați pe acei oameni răi de acolo, sau ce vreți să le faceți, faceți-le, căci n'aveți nici un folos dela ei, ținându-i acolo. Mai

[1]) Bucegii.

mare rău vouă n'o să vă facă, iar vre-un bine nu vă vor face. Domnia voastră știți bine că oamenii voștri merg în bună voie la Brăila și la Floci și peste tot locul prin Țara Românească; așa să meargă și oamenii noștri în bună voie; căci nu e bine ca oamenii drepți să piară, ci să se prăpădească mai de grabă făcătorii de rele. Și iarăși mă rog de domnia voastră, dumnezeu să vă povățuească și paguba ce au făcut ei oamenilor noștri să se întoarcă îndărăt, [tot] cât le-au furat. Și iarăși, ce are să vă spue sluga noastră credincioasă, jupân Neagu paharnicul, să credeți, căci sânt cuvintele noastre adevărate.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., din legendă se vede numai la sfârșit И ГОСПОДИНЬ; *adresa:* † моим добрим прїатєлєм, сѫдцꙋ и ві пркгарєм ѡт Брашов: *bunilor mei prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 141.*

c. 1482—1487. — Un Neagu paharnic nu găsesc în doc. lui Vlad Călugărul; el poate să fie insă identic cu postelnicul Neagu dela 1487—1493 și în cazul acesta scrisoarea de mai sus trebue pusă înainte de 1487. Cf. Lăpědatu, l. c., p. 70.

CLIX.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Влад воєвода и господинь, пишет господство ми моим сладким добрим приꙗтелєм господства ми, сѫдцꙋ и ві прѫгарєм ѡт Брашов, много здравїє, и сполавам господство ви за книгꙋ и рѣч(и) що ми стє послали; добрє ви разꙋмєх господство ви. Да тази ли єст добрє да стє рєкли, єрє стє радї размирицам? Да азь що ви смѫ хабил до сѫга? Или нѣсмѫ живовал сѫ вами? Или нѣсмѫ ꙋчинил по вашꙋ волю, како нѣст ꙋчинил ни єдин гѡспѡдарѫ ѡт влашкꙋ землю, како смѫ ꙋчинил азѫ сѫс вами и до сѫга? Да сє нє может хранити сиромаси господства ми вас радї? Єрє ви оуслободих пꙋтовє по влашкꙋ землю свꙋдє, да ходєт вашє людїє да сє хранит и кꙋпꙋєт що им єст драго. Кѫда сꙋ ходили вашє людїє на Браилꙋ ꙋ на Флочи и свꙋдє по Дꙋнавꙋ, да си кꙋпꙋєт сами рибꙋ, како ходєт сѫга? Дє вєдє дрꙋгов, ѡни сꙋ кꙋпили вашє людїє рибꙋ и свєх що им єст трѣбовало ѡт нашєх людїє, а волни нѣ сꙋ били, како сѫга сꙋ волни; єрє их ꙋслободих господство ми, зарадї да живꙋємо и да єст єдна землѣ како и дрꙋга. Или коємꙋ чловѣкꙋ вашємꙋ ꙋчиних криво, да им нє ꙋчиних закон прав? Єщє и по вашємꙋ волю сѫдих ниж по волю моим людєм, кѫга сє сꙋ вратили кони єщє ѡт

третиꙗ земл҄ѣ, пошечи ꙋ Молдова а ѡт Молдова ꙋ влашкꙋ землю, а господство ми вратих вашемꙋ чловѣкꙋ, како нѣст било никъга. А вие говорите за размирно. Не знам, ѡт ваш ꙋмъ ест или како ест, ере видим господство ми ча наш(и) людїе немат ѡт вас ни едно правдꙋ, нꙋ им ꙋзимате силом добитьк, како сте и съга ꙋзели ѡт тех сиромасех ѡнех ѡвцех ѡт Ѻакꙋлех. Тако варе що ꙋзимате ѡт кога, а ѡно им загинет, и чините вїе како знате със тех добитоцех правим людем, а господство ми говорите ере ꙋчинит пръкалаби ѡт Бран, а дрꙋгов говорите ере чинит Ѻакꙋле. Не знам ка[ко] ви ест вол҄ѣ. И азь бих доста зло сътворил, ере сꙋ и ваше людїе свеги ꙋ мою рꙋкꙋ; али знам ере имам мир със господина ми крал҄ѣ и съ родїтел҄ѣ ми Батръ Ищфан(а), и ере ми се [минит] ча тизи работе нѣст ꙋ знанїе величество господина ми крал҄ѣ и родїтел҄ѣ ми Батръ Ищфан(а). И тїези книга, що ми сте послали ви, азь хочꙋ да ꙋ пꙋстим до родїтел҄ѣ ми Батръ Ищфана; и величествꙋ кралевꙋ хочꙋ дати разꙋмети, ере смъ знал до съга ча смъ слꙋгꙋ господина ми крал҄ѣ, и господинь крал ме ест държал сина; а вїе колнци сꙋ зли людїе, ви их държите тꙋꙗ, да нѣст ѡстал кон ꙋ влашкꙋ землю. Или къда бѣхмо ми ꙋ вас, а ви нѣсте ѡставили да чинимо зло заради Цьпълꙋш; али знате како ви ест бил Цьпълꙋш зл. Ѻокотѣте како че бит на покон.

Cu mila lui dumnezeu I o V l a d, voevod și domn. Scrie domnia mea dulcilor și bunilor prieteni ai domniei mele, judeţului și celor doisprezece pârgari din Brasov, multă sănătate. Și mulţămesc domniei voastre pentru cartea și vorbele ce mi-aţi trimes. V'am înţeles bine pe domnia voastră. Dar, bine e oare ceea ce aţi zis, că sânteţi bucuroși de răzmiriţe? Dar ce v'am stricat eu până acuma? Sau n'am trăit cu voi în pace? Sau n'am făcut pe voea voastră, cum n'a făcut nici un domn din Ţara Românească cum am făcut eu cu voi până acum? Că nu se pot hrăni săracii domniei mele din pricina voastră. Căci v'am slobozit drumurile peste tot prin Ţara Românească, ca să umble oamenii voștri și să se hrănească și să cumpere ce le place. Când au [mai] umblat oamenii voștri la Brăila și la Floci și peste tot locul la Dunăre, să-și cumpere ei singuri peștele, cum umblă acum? Altă dată oamenii voștri cumpărau doar peștele și tot ce le trebuia dela oamenii noștri, și n'au fost nici odată așa volnici cum sânt acum; căci i-am slobozit domnia mea, ca să trăim [în pace]

și să fie o țară ca și cealaltă. Sau, căruia dintre oamenii voștri i-am făcut strâmbătate și nu i-am făcut judecată dreaptă? Ba am judecat mai mult pe voea voastră decât a oamenilor noștri, când s'au dat îndărăt caii până și dintr'a treia țară, dupăce fuseseră duși în Moldova, iar din Moldova în Țara Românească, și domnia mea i-am întors omului vostru, cum n'a fost nici odată. Și voi vorbiți de răzmiriță! Nu știu, din capul vostru este, ori cum este? Căci domnia mea văd că oamenii noștri n'au nici o dreptate dela voi, ci le luați cu deasila avutul, cum le-ați luat și acum acestor săraci oile din Săcuime. Astfel orice luați dela cineva, i se pierde, și faceți cum știți cu acele dobitoace ale oamenilor drepți, iar domniei mele îmi spuneți că fac pârcalabii dela Bran, și altă dată spuneți că fac Săcuii. Nu știu ce voiți voi. Și eu v'aș putea face destul rău, căci oameni de-ai voștri se găsesc totdeauna în mâna mea; dar știu că am pace cu domnul meu craiul și cu părintele meu Batăr Iștfan, și mi se pare că aceste lucruri nu sânt cu știrea Măriei-Sale domnului meu craiului sau a părintelui meu Batăr Iștfan. Și cartea ce mi-ați trimes, o voiu trimete-o părintelui meu Batăr Iștfan, și voiu da să înțeleagă și Măriei-Sale craiului. Căci până acuma știam că sânt sluga domnului meu craiului și că domnul meu craiul m'a ținut drept fiu; voi însă, câți oameni răi sânt, [pe toți] îi țineți acolo, că n'a rămas un cal în Țara Românească. Când eram însă noi la voi [1]), voi nu ne-ați lăsat să facem rău, din pricina lui Țăpăluș. Și știți ce rău a fost Țăpăluș cu voi. Gândiți-vă ce are să fie la urmă.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✠ **IѠ ВЛАД [ВОИВО]ДА МЛСТИЮ БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ**; *adresa:* † съдцꙋ и ві пръгарем ѡт Брашѡв: *județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 214.*

c. 1491—1492, când încep din nou prădăciunile turcești în Ungaria și Transilvania, în urma morții lui Matei Corvin (6 Aprilie 1490). Plângeri de felul acesta le repetă Vlad Călugărul în 1493 și 1494; cf. Lăpědatu, l. c., p. 46.

CLX.

† Милостїѡм божїѡм Iѡ Влад воивода и господинъ въсеи земли ꙋггровлахїискои, синъ великаго Влада воиводе, пишет господство мї любовно здравїе нашим драгем вечином и рѡдїтелем и добрим приıатѣлем, съдцꙋ ѡт Браш[е]в и въсем пръга-

[1]) Se știe că Vlad Călugărul trăise. înainte de a fi domn. pela Sibiu și pela Brașov.

ρωм. И по сем послахмо нашега верногa болѣрина, именем Тудор логωфет; та варе елика изречет кь вашему приıателству, а вїе да верѹете, понеже су наши истиннїи рѣчи. И богь да ви умножит лета. Іул. иі.

Din mila lui dumnezeu Io Vlad voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul marelui Vlad voevod, scrie domnia mea cu dragoste sănătate dragilor noștri vecini și părinți și buni prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. Și după aceasta, am trimes pe credinciosul nostru boer cu numele Tudor logofătul, și ori câte va spune către prieteniile voastre, să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă înmulțească anii. Iulie în 18.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ ВЛАД ВОИВОДА МЛС[ТИ]Ю БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ; *adresa:* † нашим добрим приıателем и родителем, сѫдцу и прьгаром ωт Брашов: *bunilor noștri prieteni și părinți, județului și pârgarilor din Brașov.—Acad. Rom.* $\frac{203}{XXI}$; *reproducție fotolitografică de D. A. Sturdza, Doc. dela Wiesbaden, pl. II; ibid., p. 11, trad. D-lui B. P. Hasdeu. (Aci scrisoarea este atribuită greșit lui Vlad Țepeș).*

1495—1496. — Pun această misiune a lui Tudor la 1495—96, deoarece între 1491—95 Tudor e citat în documentele lui Vlad Călugărul ca vistier; cf. Lăpědatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 69—70.

CLXI.

† Іω Влад воивода и господинь, пишет господство ми нашим честитим братиıам и добрїим приıателом, сѫдцу и кі-тим пургаром ωт Брашов, много здравие. И ω сем давам у знание господству ви за работу нашему приıателу, жупану Димитру Болатев, ере доиде лани сь нашу книгу до господства ви заради ωнои дльг що имат у Жима и у Кьлиман; тако су улезли за них емци Ѧна, жена Жимева, и Маргита, жена Кьлиманова, до велик день да му се платит дукати. Тако ωни на велик день не е могьл доити; а сьда варе кои чловѣкь ке ωни послати сь сиωм нашом книгом до господства ви, а господства ви учинете нас радї та ухватите тии емци, да се платит дукати жупану Димитру, и да се даст у руке негову чловѣку, до едну аспру; ере молим господства ви како наши честити братие, помного да му се не држе добитьк, ере у пагубу не кю га ωставити. И богь да умножит лѣта господству ви.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și dau de știre domniei voastre de lucrul prietenului nostru, jupân Dimitru al lui Volata, că a venit acum un an la domnia voastră cu cartea noastră, pentru datoria ce are la Jima și la Căliman [1]). Astfel s'au pus chezașe pentru aceștia Ana, femeea lui Jima, și Marghit, femeea lui Căliman, că până la Paști i se vor plăti ducații. Dar de Paști el n'a putut să vie; și acum, orice om ar trimete el cu această carte a noastră la domnia voastră, domnia voastră faceți atâta pentru noi și puneți mâna pe acele chezașe, ca să se plătească ducații jupânului Dimitru și să se dea în mânile omului său, [toți] până la un aspru. Și mă rog de domnia voastră ca de niște cinstiți frați ai noștri, să nu i se mai ție banii, căci în pagubă n'am să l las. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam, cu legenda: ✱ **ІѠ ВЛАД [ВОИ-ВОДА МЛС]ТИЮ БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ**; *adresa:* † нашим честитим братиам и добрїим приателом, сѫдцꙋ и ві -тим пꙋргаром ѡт Брашов: *cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 139.*

1482—1496.

CLXII.

† Іѡ Влад воивода и господинъ, пишет господство ми честитим братиам и добрим приателом, сѫдцꙋ и ві -тим пꙋргаром ѡт Брашов, много здравїе. И по сем давам ꙋ знанїе господствꙋ ви зарадї ѡвою наше (sic) чловѣкꙋ, по име Дꙋмитрꙋ Волата, понеже ни казаше како имат дльг тꙋи, ѡнои дльг що га знате и господство ви. Тако доста ест чекал, сьда че бити пет годинe ѡт кѫд(а) чекат тьи дльг да мꙋ се плащат, нꙋ ево видимо ере не мꙋ се даст ни един бан. Сего ради молим господство ви како честити братиа, ꙋчините мꙋ господство ви исправꙋ и правдꙋ, да мꙋ се плащат тъ[и дльг из]радї наше волю, ере велма що ест наше чловѣкъ и прав. Те[ре... господ-ст]во [2]) ви. И богъ ви весели.

---

[1]) Jima și Căliman par a fi nume săsești românizate. Vezi un «Simanen», in a doua jumătate a sec. XV, și un «Schymanen Gerg», pela 1500, la Sibiu (Rechnungen, I, p. 35, 261, 268). Căliman e Collomanus, Kolloman, Kollman.

[2]) La cuvintele cuprinse între [ ] hârtia e ruptă.

Io Vlad voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților frați și bunilor prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre acest om al nostru, anume Dumitru Volata, care ne-a spus că are acolo o datorie, datoria aceea pe care o știți și domnia voastră. Astfel destul a așteptat; vor fi acum cinci ani decând așteaptă să i se plătească acea datorie, și iacă vedem că nu i se dă nici un ban. Deaceea vă rog pe domnia voastră, ca pe niște frați cinstiți, să-i faceți domnia voastră ispravă și dreptate, ca să i se plătească acea datorie, pentru voea noastră, căci este un om foarte drept al nostru. Și [voiu fi recunoscător] domniei voastre. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogramul e tăiat; adresa de asemenea; se văd din ea numai cuvintele: чесгнтим *și* -тим пѹргар[ом]; *pecetea, de 3.5 cm. în diam., e stricată; din legendă se vede numai la sfârșit* ГОСПОДИНЬ. — *Arh. No. 213.*

1482 1496. — Cf. No. precedent.

CLXIII.

† Милостиωм божїωм Iω Влад воевода и господинъ, пишет господство ми много здравїе нашим добрим приıателωм и ближ-ним сѹседωм, сѫдцѹ и в i прѫгарωм ѿт Брашов. И по сем давам кѫ ѹзнанїе (sic) приıателствѹ ви, ере послахмо верна слѹга наша Шимон сь потребними наши рѣчи кь приıателс[т]вѹ ви; та варе елика известит вашемѹ господствѹ, а приıателствѹ ви да г(а) верѹете, ере сѹ истинни наши рѣчи. И богь да ѹмножит лѣта вашемѹ приıателствѹ.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că am trimes pe credincioasa noastră slugă Șimon cu vorbele noastre trebuincioase către prietenia voastră. Și tot ce vă va vesti domniei voastre, prietenia voastră să l credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii prieteniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., e din legendă se poate ceti la început ✠ IѠ ВЛАД *și la sfârșit* Ю И ГОСПОДИНЬ; *a fost identică cu cea dela NNo. 153, 160 ș. a.; adresa:* † нашим добрим приıателωм и ближним сѹседωм, сѹдцѹ и ві прѫгарωм ѿт Брашов: *bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 199.*

1482—1496.

CLXIV.

† Іѡ Влад воевода и господинь, пишет господство ми мнѡгѡ здравїе добрїим прїятелѣм господства ми, сѫдцꙋ и в҃і -тим пꙋргарѡм ѡт Брашѡв, и тꙋзи ви дават господство ми ꙋ знанїе вашои милостї зарадї ѡвизи людїе господства ми, поп Влаикоуль, Илїа ѡт Бꙋзъ[ꙋ] и Д[ꙋ]шман [1]), понеже им се сꙋ ꙋзели ѕ҃і флорини ꙋ Сѫтчеле ѡт Янкьꙋ хꙋсар. Понеже ест прель Янкьꙋ ꙋ паркалаби Бранꙋ, како мꙋ сꙋ се ꙋзели ꙋ Гергици н҃ флорин, тако ест дръжал пꙋт людем господства ми та им ест ꙋзел тизи дꙋкати. По том доидоше пръгари сви ѡт Гергїцꙋ пред господство ми та станꙋше лицем със Янкьꙋ, тако мартꙋрисаше пръгари на них дꙋше, како не се ест ꙋзело Янкьꙋ ни един флорин, нꙋ им ест ꙋчинил напаст. Того радї и съга пак станꙋ лицем със тиз(и) людїе мои пред господство ми и със Янкьꙋ ꙋ градоу Бꙋкꙋрещи, тако пак на наш закѡн ѡстанꙋ Янкьꙋ крив и да платит людем господства ми. Того радї еще пꙋсти господство ми до вашои милосты, како да гледате и на ваш закон, како ест право и добре, ере людїе господства ми не сꙋ виновати нища. Тако да им се повратит добитьк, ере не чет ѡставити господство ми людїе господства ми ꙋ пагꙋбоу. И богь да ꙋмножит лѣта вашои милосты, амин.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și iată vă dă domnia mea de știre domniei voastre despre acești oameni ai domniei mele: popa Vlaicul, Ilie din Buzău și Dușman, că li s'au luat 16 florini în Sătcele de către Iancău husarul; fiindcă a pîrît Iancău la părcalabii din Bran că i s'au luat în Gherghița 50 de florini, și a ținut astfel calea oamenilor domniei mele și le-a luat acești bani [2]). După aceea au venit înaintea domniei mele toți pârgarii din Gherghița și au stat de față cu Iancău, și au mărturisit pârgarii, pe sufletele lor, că nu i s'a luat lui Iancău nici un singur florin, ci le-a făcut năpaste. Iar acum din nou au stat de față, cu aceeași oameni ai mei și cu

---

[1]) Orig. Д'шман; numele Dușman se găsește câte odată în actele vechi, d. p. într'un doc. din 29 Sept. 1512 dela Neagoe Basarab (Arh. Stat.).

[2]) «Ducați» e întrebuințat aci în înțeles general de «bani»; cf. No. CLXIX.

Iancău, înaintea domniei mele în cetatea București, și iarăși a rămas Iancău strîmb după legea noastră și [a rămas] să plătească oamenilor domniei mele. Deci, am trimes domnia mea iarăși la domnia voastră ca să judecați și după legea voastră, cum e drept și bine, fiindcă oamenii domniei mele nu sânt vinovați de nimic. Să li se întoarcă dar banii, căci nu va lăsa domnia mea pe oamenii domniei mele în pagubă. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre, amin.

Monogram; pecetea, de 3.5 cm. în diam., ruptă; adresa: † добрїнм прїатєлѣм господства мн, сѫдцꙋ н ві҃-тїнм пръгарѡм ѡт Брашѡв: *bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 129.*

1482—1496.—Pentru Iancău, v. No. următor.

CLXV.

† Іѡ Влад воивода и господинь, пишет господство ми много здравїє моим добрим приетелїє, сѫдцꙋ и ві҃ пръгаром ѡт Брашов, и ѡ сем давам ꙋ знанїє вашои милости за работꙋ Їнкъꙋ, ере га съм ѡставил със волю господства ми, та ест дошел ꙋ землю господина кралѣ, пак една слꙋг(а) ѡвомꙋ болѣрин(ꙋ) господства ми Мънзев, а ѡн мꙋ ꙋзе г҃ кони, та е побеглъ със Їнкъꙋ. Сего радї просим вашои милости, како моим (sic) добри приıатели, кони болѣринꙋ господства ми Мънзев и некои скꙋлице, що е ꙋзел със кони, а вашои милости да ꙋчините за волю господства ми, кони болѣринꙋ господства ми да се вратит, и ѡне скꙋлица; ере господство ми не кем ѡставити да ест болѣринꙋ господства ми квар. И богь ви веселит.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dau de știre domniei voastre de lucrul lui Iancău, că l-am lăsat cu voea domniei mele să se ducă la țara domnului craiului, dar o slugă a boerului domniei mele Mânzea i-a luat acestuia trei cai și a fugit împreună cu Iancău. Deaceea cer dela domnia voastră, ca dela niște buni prieteni ai mei, caii boierului domniei mele Mânzea și niște scule ce le-a luat împreună cu caii; domnia voastră să faceți pe voea domniei mele, și să se întoarcă boerului domniei mele caii și acele scule; căci domnia mea nu vreau să las în pagubă pe boerul domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete de 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: † моим добрим приетелїем, сѫдцѹ и ві пѫргаром ѿт Брашов: *bunilor mei prieteni, judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov.—Arh. No. 197.*

1482—1496. — Numele Iancău (ung. Jankó) era foarte obişnuit la Săcuii din Săcele; v. Quellen, I, p. 681, 686 (1526). — Cf. No. precedent.

CLXVI.

† Іѡ Влад воевода и господинь, пишет господство ми много здравие нашим честитим братиꙗм и ближним сѹседом, сѫдцѹ и пѹргаром ѿт Рѫжнов, и по сем давам ѹ знанїе господствѹ ви, како прїиде сьи сиромах господствѹ ми, [и]менем Михаил, та се жалѹва пред господства ми, како мѹ сте загѹбили [е]днь анепсею неговѹ без закон. Такои, кѫд(а) доходише честитии пѹргари ѿт Брашов на поклисарство, а ми ѹтѫкмихмо како да мѹ се плаща̀т смрьть ѡномѹю (sic) чловѣкѹ. Сега радї господство ви ѹтѫкмите како да мѹ се плаща̀т, ере га сте загѹбили без законѹ чловѣкь прав. А ако мѹ се не плакѣт смрьть, не хтемо га ми ѡставити ѹ тѫмнинѹ смрьть сиромахѹ ѡвомѹ да загинет, анѹ платите господствѹ ви. И богь ви веселит.

Io Vlad, voevod şi domn. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiţilor noştri fraţi şi de aproape vecini, judeţului şi pârgarilor din Râjnov, şi după aceasta dau de ştire domniei voastre că a venit acest sărac al domniei mele anume Mihail şi s'a jeluit înaintea domniei mele că i-aţi omorît un nepot al lui, fără de lege. Astfel, când au venit cinstiţii pârgari dela Braşov în solie, noi ne-am învoit cu ei să i se plătească moartea acelui om. Deci, domnia voastră puneţi la cale să i se plătească, căci aţi omorît fără de lege un om drept. Iar dacă nu i se plăteşte moartea, nu vom lăsa noi în întunerec moartea acestui sărac ce a perit, ci veţi plăti domnia voastră. Şi dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ В[ЛАД ВОИВОДА МЛС]ТИЮ БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ; *adresa:* † честитим братиꙗм и добрим прїꙗтелом, сѫдц[ѹ] и пѹргаром ѿт Рѫжнов: *cinstiţilor fraţi şi bunilor prieteni, judeţului şi pârgarilor din Râjnov.— Arh. No. 207.*

1482—1496.

CLXVII.

† Іѡ Влад воивода и господинь, пишет господство ми нашим братиам и добрїим прїателѡм, сѫдцу и в҃і -тим пургаром ѿт Брашов, много здравие, и ѡ сем давам у знание господству ви зарадї Андриаш ѿт Даллик, ере му су побегли ѡвчари сь некои ѡвци ѡвде у землю; тако зарадї теи ѡвци ѡн ест тегнал наши чловѣци по куде их ест нашел. Тако ест намерил на ѡвензи наши чловѣци Крьстѣ и Микул та их ест бантовал, а ѡни си су поставили туа емци Жима и Матиаш. Сего радї молим господства ви зарадї тензи емци, како да не имаю ѿт Андриаша некою усилост, или наши чловѣци помного да се не теглит; ере колико ѡвци се су узели Андриашу, а ѡн ест дошел слуга Дамианфиа Ласлъу та их ест узел ѿт жупан Драгич, еще и сь повише. Тако молим господства ви, како наши братие, прави чловѣци да не имаю усилост. А Андриашу ако му се минит криво, а ѡн да доидет пред нас та да стоит лицем сьс Драгич; тако ке имати прави закон. И богь ви веселит.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea fraților și bunilor noștri prieteni, judeţului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate, și dau de știre domniei voastre despre Andriiaș din Dalnic [1]), că i-au fugit oierii cu niște oi aci în țară; deci, pentru acele oi. el a năpăstuit pe oamenii noștri pe unde i-a aflat. Astfel a dat peste acești oameni ai noștri Cîrstea și Micul și i-a bântuit, iar ei și-au pus acolo chezași pe Jima și pe Matiiaș. Deci vă rog pe domnia voastră ca acei chezași să nu aibă vre-o asuprire din partea lui Andriiaș, nici oamenii noștri să nu mai fie năpăstuiţi, căci câte oi i s'au fost luat lui Andriiaș, a venit Laslău, sluga lui Damianfi, și le-a luat îndărăt dela jupân Drăghici, și încă cu vârf. Deci mă rog de domnia voastră ca de niște frați ai noștri: oamenii drepţi să nu aibă asuprire. Iar dacă lui Andriiaș i se pare [că i s'a făcut] strâmbătate, să vie înaintea noastră și să stea de faţă cu Drăghici; astfel va avea judecată dreaptă. Și dumnezeu să vă bucure.

---

[1]) Dălnok, sat spre sudvest de Kézdi-Vásárhely, în Transilvania.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✠ IѠ ВЛАД ВОИ-ВОДА МЛ[СТ]ИЮ Б[Ж]И[Ю] И ГОСПОДИНЬ; *adresa:* † нашим братиам и добрим прїателем, сждцѹ и ві -тим пѹргаром ѿт Брашов: *fraţilor noştri şi bunilor prieteni, judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov.—Arh. No. 206.*

1482—1496.

CLXVIII.

† Милостїюм божїюм Іѡ Влад воевода и господинь земли влашкои, пишет господство ми мнѡгѡ здравїе моим·добрїим прїателѣм, сждцем и ві пржгарѡм ѿт Брашов, ї ѡ сем давам ѹ знанїе заради ваш чловѣкь, що доиде сжс вашѹ книгѹ ѹ господство ми, а господство ми гледах и добре разѹмех вашои милости ѡ свем. Тѡгѡ ради за този изем що ест ѹзело било ѿт чловѣци господства ми, а ѡно се ест све повратило, како ест било волѣ вашои милости. Такои да ѹчините и вїе людем и сиромахом господства ми, да имают правдѹ ѿт вашеи мїлости, понеже ест треб(е) како ваши людїе да имают правдѹ вж земли господства ми, и людїе господства ми ѹ вашои държаве. Того ради чет доити до вашои милости слѹга господства ми жѹпан Микѹл изжради един кѡн що мѹ ест ѹ Ханжш Крецѹл; такои да имает правдѹ ѿт вашеи мїлости, да мѹ се не држжит кѡн без правде и бе-закона. И богж да ѹмножит лѣта господствѹ ви, амїнж.

Din mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod şi domn al Ţării Româneşti. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, judeţului[1]) şi celor doisprezece pârgari din Braşov, şi despre omul vostru ce a venit cu cartea voastră la domnia mea vă dau de ştire aceasta: domnia mea am văzut şi v'am înţeles bine pe milostivirea voastră despre toate. Deci, cât despre acea opreală ce s'a făcut de către oamenii domniei mele, aceea toată s'a dat îndărăt, cum a fost voea milostivirei voastre. Aşa să faceţi şi voi oamenilor şi săracilor domniei mele, ca să aibă dreptate dela milostivirea voastră, căci trebue ca oamenii voştri să aibă dreptate în ţara domniei mele, iar oamenii domniei mele în ţinutul vostru. Deci, are să vie la milostivirea voastră sluga domniei mele jupân Micul pentru un cal ce-l are la Hanăş Creţul; astfel, să aibă dreptate dela milostivirea voastră,

[1]) Orig. greş. сждцем (dat. pl.).

să nu i se ţie calul fără dreptate și fără lege. Și dumnezeu să înmulţească anii domniei voastre, amin.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda foarte clară: ✱ **IѠ ВЛЯ[Д] ВОИВОДЯ МЛСТИЮ БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ**; *adresa:* † добрїнм прїятелѣм господства ми, сѫдцꙋ и ві прѫгаром ѡт Брашѡв: *bunilor prieteni ai domniei mele, judeţului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 160.*

1482—1496.

CLXIX.

† Милостиѡм вожиѡм Іѡ Влад воивода и господинъ, пишет господство ми многѡ здравие нашим добрим приятелем, сꙋдцꙋ и дванадесетим прѫгаром ѡт Брашов, и ѡ сем молим господство ви за ѡнои товар, що е продал Ягг(е)лъ ѡнем Сасом, а господство ви да се неволите како да платит тиези Саси тои товар, ере ест господства ми, та да платит спешно; а господство ми кю ꙋчинити волѣ господства ви. И да сокотет господство ви ере ꙋ тои товар ниціа дрꙋги некто нема равѡтꙋ, анꙋ да знае ваше господство ере сꙋ сви дꙋкати господства ми. Та ви просим, како добри приятели господства ми, како да се потрꙋдите да ми не бꙋде квар ни ꙋ що годе, анꙋ да ми се плати спешно све. И богъ ви веселит.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, judeţului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și mă rog de domnia voastră pentru acea marfă ce a vândut-o Anghel[1]) Sașilor, domnia voastră să vă nevoiţi ca să plătească acei Sași marfa, căci este a domniei mele, și s'o plătească iute; iar domnia mea voiu face pe voea domniei voastre. Și să vă gândiţi domnia voastră că nimenea altul n'are nici o treabă cu acea marfă, ci să știe domnia voastră că sânt tot bani de-ai domniei mele. Și vă rog ca pe niște buni prieteni ai domniei mele, să vă daţi osteneală ca să nu mi se întâmple nici o pagubă, ci să mi se plătească în grabă tot. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ **IѠ ВЛЯД ВОИВОДЯ МЛСТИЮ БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ**; *adresa:* † нашим добрим приятелем и ближним сꙋседом, сꙋдцꙋ и дванадесетим прѫгарем ѡт Брашов: *bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, judeţului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 138.*

1482—1496.

---

[1]) Orig. аггл: poate Anghel din Târgoviște, al cărui fiu «Gergl» făcea negoţ pela 1503 la Brașov (Quellen, I, p. 5). Cf. «Angelus de Targovistya» într'o scrisoare a lui Radu cel Mare dela 31 Mai 1500 (copie la Acad. Rom.).

CLXX.

† Іѡ Влад воивода и господинъ, пишет господство ми много здравїе моем добрим сѹседом и приятелем, сѫдцѹ и пръгаром ві-тим. И по сем давам ѹ знание вашои милост(и) за ѡвога сиромаха моега, како ест кѹпил ѡвце тѹи ѹ Брашов; тако мѹ ест рекѫл а҃ човек: даи ми флоринѹ а҃, да те ѡтведем по дрѹгѹ странѹ, да га ест кѹбосал. Я вамеши сѹ пошли по нега да мѹ сѹ ѹзели ѡвце р҃н и флорине ѕ҃. Тако да ви наѹчит богъ да мѹ не загинет добитѫк, нѹ мѹ чинѣте закон прав със тоган чловека що га ест кѫбосал. И богъ [ви] веселит. — Татѹл ѡт Ръжнов.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, judcțului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre acest sărac al meu că a cumpărat niște oi acolo la Brașov, și i-a zis un om: dă-mi un florin și te voiu duce prin altă parte, și l-a păcălit. Iar vameșii s'au dus pe urma lui și i-au luat 150 de oi și 6 florini. Deci, povățuească-vă dumnezeu, să nu i se piardă dobitoacele, ci faceți-i judecată dreaptă cu acel om ce l-a păcălit. Și dumnezeu să [vă] bucure. — Tatul din Râjnov [1]).

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam, ștearsă; adresa: † моем приятелем, сѫдцѹ и ві пръгари ѡт Брашов: *prietenilor mei, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 195.*

1482—1496.—Atribuesc accastă scrisoare lui Vlad Călugărul, pentrucă ea are caracterele paleografice ale jumătății a doua a sec. XV-lea; cerneala albăstrue dovedește acelaș lucru.

CLXXI.

† Милостїю божїею Іѡ Влад воевода и господинъ, пишет господство ми сѫдцѹ и пѹргаром ѡт Брашов много здравїе, и любовное поклоненїе прїносим господства ви. По сем давам ѹ знанїе господства ви за ѡвизи наши тръговци, на име Никѹла и Манглавит, ере сѹ ходили како тръговци, такъ да сѹ били и [ѹ] Брецко, а ѡни се сѹ състанѹли със некои Молдовѣни. Тако се сѹ

1) Diacul.

ценили сѫ ѡними, да им донесет ѡвнове ѡт молдовской землю, да и кѫпет наши тръговци. И ѡтишли сѹ Молдовѣните ѹ Молдовѹ та им сѹ донесли ѡвнови ѵ҃н. И чекали сѹ наши тръговци ѕ҃ неделе ѹ Бѹдила, догле сѹ дошли Молдовѣните, та и сѹ звали пак ѹ Брецко та им сѹ дали ѡвнове. И бил им пред ними Ӕлберт ѡт Бѹдила, та им знает за работѹ. И питали сѹ наши тръговци за Ӕлберта и дрѹзи добри людїе: можемо бити слободно сѫ ѡвогаи добитка? Ӕ ѡни им сѹ рекли: идете сѫ богѡм слободни, нища да се не боите, на нашех дѹшах. Тако сѹ ѡтишли. Та кѫда е било на нашѹ хотар ѹ Дражна, а ѡни и сѹ стигнѹли к҃в людїе, та и сѹ посекли и добитка им сѹ ѹзели. Сего радї ви просим: сокотете, ере нест добре, ча не сѹ виновати наши людїе нища. Ӕнѹ, ако ви ест виноват може бит Ӕлбертѫ и Молдовѣните, а наши людї сѹ прави. Тако ви молим, вратите им добитка, да им не загинет. И ето смѫ послал наша слѹга Ищван, да бѹдет и ѡн сѫ ѡними пред вашои милости. Ӕ ако им не вращате, сокотете, ча сте разѹмни.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea județului și pârgarilor din Brașov multă sănătate, și dragă închinăciune aducem domniilor voastre. După aceasta vă dau de știre domniilor voastre despre acești negutători ai noștri, anume Nicula și Manglavit, care au umblat ca neguțători și au fost și în Brețcu, și s'au întâlnit cu niște Moldoveni și așa s'au tocmit cu ei să le aducă berbeci din țara Moldovei, ca să-i cumpere neguțătorii noștri. Și s'au dus Moldovenii la Moldova și le-au adus 450 de berbeci. Și au așteptat neguțătorii noștri patru săptămâni în Budila [1]), până ce au venit Moldovenii, și i-au chemat iarăși la Brețcu și le-au dat berbecii. Și era de față cu ei Albert din Budila, care le știe treaba. Și au întrebat neguțătorii noștri pe Albert și pe alți oameni buni: putem fi slobozi cu aceste dobitoace? Iar ei le-au zis: mergeți cu dumnezeu slobozi, nu vă temeți de nimic, pe sufletele noastre. Așa au plecat. Și când erau la hotarul nostru la Drajna [2]), i-au ajuns 22 de oameni și i-au tăiat și le-au luat dobitoacele. Socotiți dar, vă rog, că nu e bine, fiindcă oamenii noștri nu sânt vinovați întru nimica. Poate vă este vinovat Albert sau Moldovenii, dar oamenii

---

[1]) Brețcu și Budila sânt două sate în Săcuime, la granița Țării Românești.
[2]) Plaiul Teleajen.

noștri sânt drepți. Vă rog deci, întoarceți-le avutul, ca să nu li se prăpădească. Și iată am trimes pe sluga noastră Iștvan, ca să fie și el cu ei înaintea domniei voastre. Iar dacă nu le veți întoarce, gândiți-vă [ce-o să fie], că sânteți cuminți.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., din legendă se cunoaște numai ВЛ[Я]Д; *adresa:* † моим добрим прїетелем, сѫдцꙋ и пꙋргаром ѡт Брашов: *bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 134; Mil. No. 69 (atribuită greșit lui Vlad Țepeș).*

1482—1496.

CLXXII.

† Милостїѡм божїѡ[м] Iѡ Влад воивода и господинь, пишет господство ми моим добрим приꙗтелемъ, сѫдцꙋ и пръгаром ѡт Брашов, много здравие, ї ѡ сем давам ꙋ знание ваше милости зарадї ѡвоган сиромаха, по име Бобꙋлъ ѡт Сърата, та жалова пред господство ми, како га ест пленил Капота. Того радї ви просим како добри приꙗтеле, како да им ꙋчините закон прав, ере ви просим. И богь ви веселит, аминъ.

Din mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, multă sănătate, și dau de știre milostivirei voastre despre acest sărac, anume Bobul din Sărata, care s'a jeluit înaintea domniei mele că l-a prădat Capotă. Deci vă rog, ca pe niște buni prieteni, să le faceți judecată dreaptă. Asta vă rog, și dumnezeu să vă bucure, amin.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ ВЛАД ВОИВОДА МЛСТИЮ БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ; *adresa:* † приꙗтелем господства ми, сѫдцꙋ и пръгаромъ ѡт Брашовъ: *prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov.— Arh. No. 205.*

1482—1496. — Vezi No. arh. 149 (CLII) și 458 (dela Dragomir Udriște).

CLXXIII.

† Милостїю божїю Iѡ Влад воивода и господинъ, пишет господство ми много здравїе моим добриим сꙋседом и приꙗтелем, сѫдцꙋ и вї-тим пръгаром ѡт Брашовꙋ, и ѡ сем молим и про-

сим вашѹ милост, како мои приꙗтели, за работѹ попѹ Команѹ и Радоуллѹ, како хотет да доидѹт ѹ землю господства ми; тако да их не теглите, нѹ да их ѡставите ѹ мирѹ, за мою волю; а ѡт мене що бѹдет волѣ вашои милости, вьсе по вашѹ волю да ест. Понеже кьга ест било на мою неволю, много сжм добро видел ѡт них; тако чем добро да им ѹчиним. Молим ви и просим, ѡставѣте их ѹ мирѹ да приидѹт. И богъ ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Vlad voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, judeţului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și mă rog și cer dela domnia voastră, ca dela niște prieteni ai mei, pentru popa Coman și pentru Radul, care voesc să vie în ţara domniei mele, să nu le faceţi greutăţi, ci să-i lăsaţi în pace, pentru voea mea; iar cât despre partea mea, ce va fi voea domniei voastre, tot să fie pe voea voastră. Căci, când eram în nevoie, mult bine am văzut dela ei; deaceea vreau să le fac și eu bine. Vă rog și vă cer: lăsaţi-i să vie în pace. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă de 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ Ιѡ ВЛАД [ВОИ]ВОДА [МАСТИ]Ю БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ; *adresa:* † моем добрним сѹседом и приꙗтелем, сждцѹ и ві пргарм ѡт Брашовѹ: *bunilor mei vecini și prieteni, judeţului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 194.*

1482—1496.

CLXXIV.

† Іѡ Влад воевода и господинь, пишет господство ми много здравие честитим и добрим приꙗтелем господства ми, сждцѹ и ві пргарѡм ѡт Брашов, и ѡ сем да ест ѹ знание вашемѹ господство (sic) за ѡвои манстора господства ми, що ми ест прїшел ѡт ваше господство, а ѡн ест дошел ѹ Брашов, да си кѹпит ѡт що мѹ ѹстребѹет за манисторию, а манистори вашемѹ господство (sic) не сѹ га ѡставили, да си кѹпит ѡт що мѹ ѹстребѹват за неговѹ манисторию. Сего радї просим ваше господство [к]ахто добрим приꙗтелем господства ми, да мѹ ѹчинит ваше господство исправѹ, кьда ке доити да си кѹпит ѡт що мѹ ке ѹстребѹвати, а ѡн да ест волен да си кѹпит, да [га н]е бантѹет нихто. И богь ви веселит.

† Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și să vă fie de știre domniei voastre despre acel meșter al domniei mele, care mi-a venit dela domnia voastră, că el s'a dus la Brașov să-și cumpere cele ce-i trebuesc pentru meșteșug, dar meșterii domniei voastre nu l-au lăsat să-și cumpere cele ce-i sânt de nevoie pentru meșteșugul lui. Deaceea vă rog pe domnia voastră, ca pe niște buni prieteni ai domniei mele, să-i faceți domnia voastră ispravă: când va veni să-și cumpere cele ce-i sânt de nevoie, să fie slobod să-și cumpere, și să nu-l bântuească nimenea. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., din legendă se poate ceti: [✱ I]Ѡ ВЛАД ВО . . . ГОСПОД; *adresa:* † честитим и добрим приятелем господства ми, сѫдцꙋ и ві пръгари ѿт Брашов: *cinstiților și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 151.*

1482—1496.

CLXXV.

† Іѡ Влад воивода и господинь, пишет господство ми много здравие сѫдцꙋ ѿт Брашов и ві пръгаром и вам вамеши, и тази ви говори господство ми заради ѡвога сиромаха на име Строе, како е кꙋпил един кон, и вамꙋ сте ꙋзели, та е платил вамꙋ. Того ради говорим како давате кон, ере [ако] не щете дати кон ѡкомꙋзи мою (sic) сиромахꙋ, а ві да знате ѡ[ти] чꙋ [1]) ꙋзет ѿт един пет или помного ѿт ваши чловѣци. И кон ест ꙋ Иги Ѡнеш ѿт Съдчеле [2]). Ино да не ꙋчините.

† Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate județului din Brașov și celor doisprezece pârgari și vouă vameșilor, și asta vă grăește domnia mea despre acest sărac anume Stroe, că a cumpărat un cal, și vamă ați luat, și a plătit vama. Deci vă grăesc să-i dați calul; căci dacă nu veți da calul acestui sărac al meu, să știți că voiu lua pentru unul cinci, sau mai mult, dela oamenii voștri. Și calul este la Igi Oneș din Sătcele. Altfel să nu faceți.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii; din legendă nu se poate ceti decât: ✱ . . . БЖІЄ ГОСПОДР; *fără adresă.—Arh. No. 182.*

1482—1496. — După pecete, am pune această scrisoare la începutul domniei lui Vlad Călugărul.

---

1) Orig. ѡ чꙋ.

2) S'ar putea ceti și Сътчеле; cf. p. 199.

CLXXVI.

† Іѡ Бладъ воивода и господинь, пишет господство ми нашим честитим братїам и добрїим приатєлом [1]), сѫдцꙋ и в҃і -тим пꙋргаром ѡт Брашов, много здравие, и ѡ сем давам ꙋ знание господствꙋ ви: що ми сте порꙋчили господства ви, добре сѫм разꙋмел господствꙋ ви. Сего радї що годе зговорит кѫ господствꙋ ви фѫлѫноц [2]) ѡт Рѫжнов Ханѫш, а господство ви да верꙋете, ере сꙋ наши рѣчи истинне. И богь ви веселит.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: ce mi-ați încredințat domniile voastre, v'am înțeles bine pe domnia voastră. Deaceea, orice va vorbi către domnia voastră Hanăș, fălnogiul din Râjnov, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda foarte clară: ✱ ІѠ ВЛАДЪ ВОИВОДА МАСТИЮ БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ; *adresa*: † нашим честитим братиам и добрїим приатєлом, сѫдцꙋ и в҃і -тим пꙋргаром ѡт Брашов: *cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 203.*

1482—1496.

CLXXVII.

† Іѡ Бладъ воивода и господинь, пишет господство ми много здравие нашем чиститим и добрим прїатєлю сѫдцꙋ и в҃і-тим прѫгари ѡт Брашов, и по сем давам ꙋ знание господство ви изради що ми сте порꙋчил(и) господство ви по вашеχ слꙋга на име Іакоб, господство ми добрѣ ви смꙋ разꙋмел, и тога радї заχвалим господствꙋ ви. И пак що кет изречит ваш слꙋга Іакоб ѡт нас кѫ господство ви, а господство ви да верꙋити (sic), ере сꙋ наше рече истини. И богѫ да ꙋмнож[и]тѫ лета господство ви.

---

[1]) Orig. приатєлом.

[2]) Vezi nota 1 dela p. 153.

I o V l a d, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților și bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și după aceasta dau de știre domniei voastre, despre cele ce mi-ați poruncit domnia voastră prin sluga voastră cu numele Iacob, că domnia mea bine v'am înțeles, și deaceea vă mulțămesc domniei voastre. Și iarăși, ce va spune sluga voastră Iacob din partea noastră către domnia voastră, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✠ ІѠ ВЛАДЪ ВОИВОДА МАСТ[ИЮ] БЖ[ИЮ] И ГОСПОДИНЬ; *adresa:* † нашем чистител и добрим прїателюм, сждцꙋ и в҃і -тим пжргари ѿ Брашов: *cinstiților și bunilor noștri prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 209.*

1482—1496. — Cf. No. arh. 202 (dela județul și pârgarii Brașovului).

Radu IV cel Mare.

(1496—1508) [1]).

CLXXVIII.

† Милостїюм божїюм Іѡ Радоуль воивода и господинь ꙋгровлахинскои землю, пишет господство ми честиим братиим [2]) и добриим сꙋседом, сꙋдцꙋ и в҃і -тим пꙋргари ѿ Брашов, лю-

[1]) O datare mai preciză a domniei lui Radu IV e deocamdată cu neputință. Vlad Călugărul a murit probabil în vara anului 1496 (Lăpědatu, l. c., p. 50—51), dar fiul său Radu îi era asociat la domnie încă dela începutul acestui an (v. nota 1 dela p. 180). Din solia trimeasă de voevodul Ardealului Bartolomei Drágffy la Radu, în 21 Oct. 1496, rezultă că tatăl său murise înainte de această dată (v. nota la No. CLXXVIII). Începutul domniei lui Radu trebue pus prin urmare în 1496. D-l N. Iorga, Ștefan cel Mare, nota 304, are data 1497.—El moare prin Martie sau Aprilie 1508, după ce se întorsese cu o boală grea din a doua călătorie făcută la Constantinopol, pela sfârșitul an. 1507 (Iorga, Studii și documente III, p. XLII). La 12 Martie 1508, regele Ungariei Vladislav scriea Sibienilor că Radu e greu bolnav și s'ar putea să moară în curând; la 3 Mai acelaș an el le scriea că e mort. Pela 29 Fevruarie Radu trăia încă și promitea Sibienilor știri despre Turci (v. copiile de scrisori ardelene, la Acad. Rom.). Mormântul lui, care ar trebui să se afle la mânăstirea Dealului, nu s'a găsit încă (v. Lăpědatu, art. Mormintele domnești la mânăstirea Dealului, în Convorbiri Literare, an. XXXVII, p. 433).

[2]) Forme greșite și curioase sânt așa de multe în această bucată, încât, spre a nu nota aceasta la fiecare în deosebi, trebue să spun că ele sânt reproduse toate întocmai cum se găsesc în original.

бовно поклоне[нї]е приносим господство ви. И по сем давам ȣ знание господства ви, наȣчи ви богъ господства ви бȣдете нні господства ви прїıателе съ правдо[м] и братствȣ, како сте биле господства ви и моемȣ родїтелю братиıа; ми чюемȣ потрȣдите господства ви радї съ прїıателство, како требе мегю нами правдом; а господство ми еще чю се и поневолисати съ господство ви ѡт що чете господство ви поискати ѡт нас, како да бȣде по волѣ господства ви; токмо да видимо и ми прїıателствȣ господство ви. И дрȣго се молим господства ви како чистиним братиним и добрием прїıател[ем] [1]), гледате господство ви тȣи ȣ држъавȣ господства ви тере ми найдете един кон велик и хȣбав и ȣчинен добре, како требе да бȣде за нас, и да бȣде прȣс; или ако ли не чете моки наите прȣс, а господства ви макар да можит наите ходес добре; тако давате господства ви макар р̃ флорин, тако га пошлете по наш слȣга жȣпан Бенедек, да го доведет до нас, а ми чюмȣ послате докати господство ви. Дрȣго паки макар пастȣх е или жȣган, како можите наите господства ви, токмо да ест велик и хȣбав и ȣчинен добре. Дрȣго паки що изречит наш Бенедек ѡт нас къ господство ви, а господства ви да верȣите, ере сȣ наше истинем потребними рече. И богъ да ȣмнож[и]тъ лета господство ви.

† Іѡ Радоулъ вѡевѡда, милостїѧ божїѧ господинь.

Cu mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților frați și bunilor vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dragă închinăciune aducem domniei voastre. Și după aceasta dau de știre domniei voastre: povățuească-vă dumnezeu pe domniile voastre să-mi fiți domniile voastre prieteni, cu dreptate și cu frăție, cum ați fost domniile voastre și părintelui meu frați; noi ne vom da osteneală [să fim] pentru domniile voastre cu prietenie și cu dreptate, cum trebue [să fie] între noi. Și mă voiu sili și domnia mea față de domnia voastră, întru cele ce veți cere domnia voastră dela noi, ca să fie pe voea domniei voastre; numai să vedem și noi prietenie din partea domniei voastre. Și de alta ne mai rugăm de domniile voastre, ca de niște cinstiți frați și buni prieteni: căutați domnia voastră acolo în ținutul domniei voastre și găsiți-mi un cal mare și frumos și bine făcut, cum

[1]) Hârtia e ruptă aci.

trebue să fie pentru noi, și să fie buestru [1]); sau dacă nu veți putea găsi unul buestru, domnia voastră îmi veți găsi poate unul care să fie iute de picioare [2]); puteți da domnia voastră până la 100 florini, și trimeteți-l prin sluga noastră, jupânul Benedec, să-l aducă la noi, iar noi vom trimete banii [3]) domniei voastre. Alta iarăși, poate să fie armăsar sau jugan, cum veți găsi domniile voastre, numai să fie mare și frumos și bine făcut. Alta iarăși, ce va spune Benedec al nostru din partea noastră către domnia voastră, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate și trebuincioase. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Io Radul voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3.3 cm. în diam., pierdută; adresa : † честним и добрним прїатєлю сѫдцꙋ и ві-тим пꙋргари ѡт Брашов: *cinstiților și bunilor prieteni, judeţului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 251.*

1496.—Scrisoarea pare a fi dată curând după moartea lui Vlad Călugărul, sau cât timp trăia incă el, deoarece Radu nu-l pomenește într'însa ca răposat.—Benedec ne este cunoscut și din alte misiuni; el fusese trimes de voevodul Țării Românești la Sibiu in anii 1495 și 1496 (v. «Benedictus nuntius vaivodae transalpinensis ad majestatem regiam» și «Benedictus nuntius vayvodae transalpinensis», în Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, I, p. 184 și 209. Misiunea din 1496 poate să fie aceea la care Ungurii răspund prin Octomvrie acelaș an (v. scrisoarea lui Bartolomei Drágffy din 21 Oct. 1496, prin care spune Brașovenilor că trimite «oratores» la Radul vv. și-i roagă să-i petreacă până în Țara Românească).—Benedict mai apare ca sol la Sibiu sub Mihnea la 1 Iunie 1508 și sub Vlăduță la 11 Octomvrie 1510, de amândouă dățile ca pitar» (copii după scrisorile lui Radu, Mihnea și Vlăduță la Acad. Rom.).

CLXXIX.

† Милостиѡм божїѡм Iѡ Радоул въевода и господинъ въсеи земли влашкои, пишет господство ми много здравїє нашим добрим приꙗтелѡм и честитим сꙋседом, сѫдцꙋ и ві-тим пръгарѡм ѡт Брашов. И по сем давам ꙋ знанїє вашемꙋ приꙗтелствꙋ: защо ми сте порꙋчал(и), добре ви съм разꙋмел, защо ми сте искали книгꙋ за верꙋ, како да догет до нас ваши людїє, мирно да доидет и пак мирно да се вратет. Веде ваше приꙗтелство добрѣ знаете ере господство ми не ви съм бил враж-

[1]) Orig. прꙋс; cf. прꙋсьць în Trojanska priča (sec. XIV) «equus gradarius».
[2]) Orig. ходєс; cf. sârb. ходац, bun la mers, iute de picioare (se zice și despre cal și despre om).
[3]) Orig. ducații; v. nota 2 dela p. 199.

маш, анꙋ ви сꙿм била добрꙿмислꙿник и добрꙿ прїател, како ви ест бил и родїтел господства ми Іѡ Влад воевода, богꙿ да га простит. За тои да си пꙋстите людїе на нашꙋ верꙋ и на верꙋ нашим болꙿѣрѡм, мирно да доидет и мирно да се вратит. Тако да гледамо ере се чинише мегю нас доста зли работе, тако не знамо ми: ест ли и сꙿ знанїе господства ви, илї не. Тако трꙿбѣ да гледамо теи работе, що се чинет така, илї сꙋ ѡт ваши людї, илї се хтет наити ѡт нашех людї, а теи [1]) людї да се ꙋпед(е)пишет, како им ке бити сꙋд и закон. И богꙿ ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată Țara Românească. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni și cinstiți vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că am înțeles bine cele ce mi-ați poruncit, căci mi-ați cerut carte de încredințare, ca să vie la noi oamenii voștri și să vie în pace și în pace să se întoarcă. Prietenia voastră știți doar bine că domnia mea nu v'am fost vrăjmaș, ci v'am fost binevoitor și bun prieten, cum v'a fost și părintele domniei mele Io Vlad voevod, dumnezeu să-l ierte. Deci, să vă trimeteți oamenii pe credința noastră și pe credința boerilor noștri, să vie în pace și să se întoarcă în pace. Și să ne gândim că s'au făcut destule lucruri rele între noi și nu știm, fost-au ele și cu știrea domniei voastre, sau ba? Deci, trebue să vedem dacă acele lucruri ce s'au făcut așa sânt [făcute] de oamenii voștri, sau se vor găsi că sânt [făcute] de oamenii noștri; și acei oameni să fie pedepsiți, cum le va fi judecata și legea. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ РАДꙋЛ ВОЕВОДА МИЛОСТИЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН, *cu ligatura* ИН; *fără adresă. — Arh. No. 257.*

1496 sau începutul lui 1497.

CLXXX.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Радоул воивода и господинꙿ, пишет господство ми нашим честитим братїам и добрїим прїателом, сꙿдцꙋ и вı -тим пꙋргаром ѡт Брашов, много здравїе. И по сем давам ꙋ знанїе господствꙋ ви, защо ми сте господство ви поносꙋвали за работꙋ пꙋтом защо ю сꙿм затворил: а господ-

[1]) Corectat din тии.

ство ви знаете, докле ест бил жив родітел ми Влад воивода, шн ест имал мир съ висоте господинꙋ ми кралю, и съ господство ви ест имал верꙋ и клетвꙋ и братство и прїꙗтелство. Я по съмрти моемꙋ родітелю Влад воиводе, богъ да га простит, богъ ме дарова съ мои шбласти влашка землѣ; тако пꙋтове не их съм затворил да ꙋчиним размирице, нꙋ их съм затворил зарадї да се можемо пазити за шнои наш вражмаш Михнѣ, ере къде бил некие шн ест дошел тере ходит тꙋи по мегю вас. Тако докле че бити шн тꙋи ꙋ държавꙋ Ярделскомꙋ, ми не можемо шслободїти пꙋтове. Яли знам ере ест сиромахом доста нꙋждꙋ, нꙋ без пꙋтове незатворене ми инако не можемо да се пазимо. Сего радї да пошлете господство ви до висоте кралеве, како да ꙋзмꙋт из тꙋи шнои наш вражмаш, да нест ни ꙋ Ерделскꙋ държавꙋ ни инде никꙋде по краинꙋ, зарадї да можемо и ми пꙋтове шслободїти, да се хранет сиромаси мирно и слободно, ере имам и азъ мир съ висоте господинꙋ ми кралю. И да ни давате господство ви ꙋ знанїе за шнои наш вражмаш: съда где ест, ꙋ Тимишор ест, или ꙋ Бꙋдинꙋ ест штишел? Тако тъда ми чемо шслободїти пꙋтове. Дрꙋго паки да знает господство ви за работꙋ Тꙋрцем, ере сꙋ воиске многе на Дръстор и по свꙋде, али ни един мисль немат доити на господство ви, нꙋ се сꙋ събрали да идꙋ ꙋ помок Стефанꙋ воиводе. Я господство ви знаете како съм азъ съ господство ви заклел; докле чю бити жив, шт Северина даже до Браилꙋ по нашои землю ни по кꙋде да се не боите господство ви ере хотет минꙋти Тꙋрци, да исхабет ꙋ землю господинꙋ ми висоте кралеве. И паки и Месит-баша пак ест на Браил със воискꙋ. Дрꙋго пак молимо господство ви да ни давате ꙋ знанїе за работꙋ нашим поклисаром, съда где сꙋ, ега ви доидꙋт людїе шт тамо тере чете знати господство ви. И варе що ке говорит наша слꙋга Бъдѣ къ господствꙋ ви, да се верꙋет, ере сꙋ наши рѣчи истини. И богъ да ꙋмножит лет(а) господствꙋ ви.

Cu mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre cele ce mi-ați împutat domnia voastră asupra drumurilor, că le-aș fi închis: domnia voastră știți că până ce a fost în viață părintele meu Vlad voe-

vod, el a avut pace cu înălțimea sa domnul craiul meu, iar cu domnia voastră a avut credință și jurământ și frăție și prietenie. Iar după moartea părintelui meu Vlad voevod, dumnezeu să-l ierte, m'a dăruit dumnezeu cu ținutul meu, cu Țara Românească; și drumurile nu le-am închis, ca să fac răzmiriță, ci le-am închis, ca să ne putem păzi de vrăjmașul nostru Mihnea, căci nu e multă vreme decând a venit el și umblă pe acolo printre voi [1]. Deci, până ce va sta el acolo în ținutul Ardealului, noi nu putem slobozi drumurile. Știu că săracii sufer destulă nevoie, dar cu drumurile deschise noi nu ne putem păzi. Deci, să trimeteți domnia voastră la înălțimea sa craiul, ca să alunge de acolo pe vrăjmașul nostru, și să nu stea nici în ținutul Ardealului nici în alte locuri dela margine, ca să putem și noi deschide drumurile, și să se hrănească săracii în pace și în bună voie, căci și eu am pace cu înălțimea sa craiul, domnul meu. Și să ne dați domnia voastră știre despre acel vrăjmaș al nostru: unde este el acum, este la Timișoara, ori s'a dus la Buda? Și atunci noi vom deschide drumurile. Și de lucrul Turcilor să știe domnia voastră că multe oști sânt la Dârstor și în toate părțile, dar n'au de gând să vie asupra domniei voastre, ci s'au adunat ca să meargă în ajutorul lui Ștefan voevod. Domnia voastră știți cum m'am jurat eu cu domnia voastră; cât voiu fi în viață, să nu vă temeți domnia voastră că vor trece Turcii pe undeva prin țara noastră, dela Severin și până la Brăila, ca să prade în țara domnului meu a înălțimei sale craiului. Și apoi, și Mesit-bașa [2]) este iarăși cu oaste la Brăila. Și vă rugăm pe domnia voastră să ne dați știre de lucrul solilor noștri: unde sânt ei acuma? Domnia voastră veți fi știind, căci vă vin [mereu] oameni de acolo. Și orice va spune domniilor voastre sluga noastră Bădea, să se crează, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✠ **IѠ РАДꙊЛ ВОЕВОДА МАСТИЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН**, *cu ligaturile* **ЛВ, АМ** *și* **ИН**; *adresa:* † нашим

---

[1]) Mihnea încerca să intre în Țara Românească încă dela 1497 (v. scrisoarea nunțiului regal Barcsay János către județul Sibiului G. Hecht, din 1497, fără dată de zi și lună; copie la Acad. Rom.). Cine era acest Mihnea? Un hrisov al lui către mânăstirea Tismana, dela 1 Noemvrie 1508 (Arh. Stat.), ridică orice îndoeală asupra filiațiunii lui: el numește aci pe Vlad (Țepeș) tată (родітель), pe Vlad Călugărul unchiu (стриц господства ми Влад воевода Калꙋгерꙋл), iar pe Mircea cel Bătrân strămoș (прѣдѣдъ).

[2]) Mezet-pașa.

честитним братїам и добрїим прїатєлом, сѫдцꙋ и ві -тим пꙋргаром ѡт Брашѡв: *cinstiţilor noştri fraţi şi buni prieteni, judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov. — Arh. No. 272.*

1498, prin Aprilie, când Malcoci-beg se pregătea să plece în Moldova, de unde înaintă până la Lemberg prădând. Vezi Iorga, Chilia şi Cetatea Albă, p. 172 şi urm.; Ştefan cel Mare, p. 243 şi nota 304.

CLXXXI.

† Милостию божию Іѡ Радоул воивода и господинъ въсои землє Ꙋггровлахїискоє, пишєт господство ми нашим честитим и братиам и добрим приатєлом, сѫдцꙋ кралєвꙋ и ві -тим пꙋргаром ѡт Брашов. Много здравиє приносим господство ви, и по сих давам ꙋ знаниє господства ви зарадї нашєга чловѣка, по имєнꙋ Станчюл ѡт Нѫмѫєщи, како є би поидє със дрꙋгомꙋ чловѣкꙋ по правꙋ пꙋт Брашовскꙋ; кѫда би ꙋ Бран, а виє и стє ꙋхватили, такꙋ єдин ѡт них а ви га стє ꙋбєсили бєз пърища, а дрꙋгомꙋ ѡт них виє мꙋ стє ꙋзєли з̄ флорин, а по том а виє стє ꙋложили ꙋ ємца, єщє да плати ї флорин, али бєз ни єднꙋ винꙋ. Тако ако би виноват тогаи чловѣка, како тогаи чловѣка, како нє стє ꙋбєсил(и), нꙋ га стє ꙋложили да плати? Єго радї просим господство ви да им дръжитє прав закон, да им сє плати тоизи добитък що и стє ꙋзєли, и да єст ꙋ мирно, єрє нє има ни єднꙋ винꙋ, нꙋ єст прав чловѣкъ. Тако ако нє им чєтє повратит, а ми нє кємо ѡставитꙗ нашєга чловѣка ꙋ пагꙋбꙋ, нꙋ чємꙋ ꙋзєти ѡт вашєга чловѣка и повишє. И богъ ви ꙋмножит лєта господствꙋ ви.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiţilor noştri fraţi şi buni prieteni, judeţului crăesc şi celor doisprezece pârgari din Braşov. Cu multă sănătate mă închin domniei voastre şi apoi vă dau de ştire domniei voastre despre omul nostru, cu numele Stanciul din Nămăeşti, că umblând el cu un alt om pe drumul drept al Braşovului şi ajungând la Bran, voi aţi pus mâna pe ei şi pe unul l-aţi spânzurat fără judecată [1], iar celuilalt i-aţi luat şapte florini şi l-aţi pus apoi la chezăşie, ca să mai plătească încă zece florini, şi fără nici o vină. Dar dacă acest om ar fi vinovat, ca cel pe care l-aţi spânzurat, cum de nu l-aţi spânzurat şi pe el, ci l-aţi pus numai să plătească? Mă rog

[1]) Orig. бєз пърища, fără pârâş, adecă fără să fi fost pârât de cineva.

deci de domnia voastră să-i faceţi judecată dreaptă, şi să i se plătească banii ce i s'au luat, şi să petreacă în pace, căci n'are nici o vină, ci e om drept. Iar dacă nu-i veţi întoarce, noi nu vom lăsa pe omul nostru în pagubă, ci vom lua şi mai mult dela un om al vostru. Şi dumnezeu să înmulţească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3. 3 cm. în diam., pierdută; adresa: † нашим честитим братиам и добрим приатеlом, сѫдцꙋ краlевꙋ и ві-тим пꙋргаром ѡт Брашов: *cinstiţilor noştri fraţi şi buni prieteni, judeţului crăesc şi celor 12 pârgari din Braşov.— Arh. No. 271.*

c. 1503.—Stanciul din Nămăeşti pare a fi acelaş cu „Stanczul de Compolong» dela 1503 (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, I, p. 16).

CLXXXII.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Радоул воивода и господинъ, пишет господство ми нашим честитим братиам и добрим приатеlом, сѫдцꙋ и ві-тим пꙋргаром ѡт Брашов, много здравие. И тꙋзи ви давам ꙋ знание вашои милости, ере със божїю волю поидохмо здраво на честитꙋ царевꙋ Портꙋ, и даде богъ та би све по нашꙋ волю, та ни би царъ със добродетел и пꙋсти ни със честию и със дар. Тогаи радї и за вас смо се потрꙋдили със добродетел. Сего радї пꙋстих до господства ви нашега честитога властелина и правителѣ, жꙋпан(а) Драгомира, великога столника господства ми; да имат честъ и дар ѡт ваше милости. И ато че дои на место мꙋ Михъил, да ви кажет колак добръ. И варе що че изречи Михъил, да га верꙋвате, ере сꙋ наши реч(и) истини. И богъ ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod şi domn. Scrie domnia mea cinstiţilor noştri fraţi şi buni prieteni, judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov, multă sănătate. Şi iată vă dau de ştire domniei voastre că cu voea lui dumnezeu ne-am dus sănătoşi la cinstita Poartă împărătească şi a dat dumnezeu de s'a făcut totul pe voea noastră, şi împăratul ne-a primit cu bine şi ne-a dat drumul cu cinste şi cu daruri. Deaceea ne-am dat silinţă şi pentru binele vostru. Deci am trimes la domnia voastră pe cinstitul nostru boer şi diregător, pe jupân Dragomir, marele stolnic al domniei mele; şi să aibă cinste şi dar dela domnia voastră. Şi iată va veni în locul lui

Mihăil, să vă dea veste bună [1]). Și orice va spune Mihăil, să-l credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda foarte clară: ✠ ІѠ РАДꙊЛ ВОЕВОДА МИЛОСТІЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН; *adresa:* † нашим честитим братиꙗм и добрим приꙗтелом, сѫдцꙋ и дванадесетим пꙋргаром ѡт Брашов: *cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov.— Arh. No. 228.*

1504.—Anul în care Radu cel Mare se duce la Poartă. Mergerea lui s'a întâmplat în timpul verii, căci la 17 Sept. 1504 se întorsese în țară (v. scrisoarea tesaurariului Ioan Bornemissza către Sibieni, cu această dată; copie la Acad. Rom.; cf. și N. Iorga, Studii și documente III, p. XLII). Scrisoarea de mai sus este deci din vara sau toamna aceluiaș an. — Dragomir a fost stolnic pe lângă Radu cel Mare în tot timpul domniei lui, dela 1496 — 1507 (v. d. p. documentele dela 1 Aug. 1496, 1499 [fără lună], 15 Dech. 1501, 9 Martie 1502, Mai 1502 [fără zi], 20 Iulie 1507 în Arh. Stat. și 10 Dech. 1505 la Acad. Rom.) După poreclă el se chema Izvoranul: așa într'un doc. dela 9 Ian. 1497, a cărui listă de boeri e identică cu cea dela 1 Aug. 1496, în loc de *Dragomir* stolnicul, citim *Izvoranul* stolnic; cf. aceeaș numire în doc. din 25 Ian. 1499 și *Dragomir Izvoranul*, mare stolnic, în doc. lui Mihnea din 7 Sept. 1508 (toate în Arh. Stat.). Sub Mihnea il mai găsim citat la 1 Noemvrie 1508 (Arh. Stat.). În tratatul cu Brașovenii dela 3 Dech. 1507 nu e pus intre martori.

CLXXXIII.

† Милостїю божїю Іѡ Радоул воивода и господинъ вѣсои земли Ꙋгровлахїискои, пишет господство ми нашим честитим братиꙗм и добрїим приꙗтелїем, сѫдцꙋ и в҃і-тим пꙋргаром ѡт Брашов, много здравие. И по сих давам ꙋ знанїе господствꙋ ви [2]), понеже послах господство ми слꙋгꙋ господства ми Ѧлеѯи до вашега господства. Сего ради молим господство ви, како да ми наидете господство ви два кола, али да бꙋдꙋт големи и ѡкованиі и сѫс кошꙋре и съ свем, и да бꙋдꙋт нови и добри, и како знате господство ви ере требꙋе за пꙋт; тако що им ке бити цена, а господство ми смь ѡставил на жꙋпан Ѧлеѯи, да платит. И пак ви молим господство ви, како да ми наидете господствꙋ ми ѕ҃ крезне ѡт трьбꙋси ѡт лисице и ждери, колико те требвати господствꙋ ми. Тако велми да се неволисате господ-

---

[1]) Trad. verbal «să vă spue colac bun»; cf. în scrisoarea lui Vlad Călugărul de sub No. CL «да кажет глас добрѣ». Comp. cu expresia «a spune (a da) colac bun» cuvântul *colăcar, colăcaș* în înțeles de vestitor, εὐαγγελιζόμενος. H. Tiktin, Rumänisch-deutsches Wörterbuch I (Bukarest, 1903), p. 389, sub *colăcer.*

[2]) Corectat din ти.

ство ви, а ми кем ꙋчини волю господства ви. И богь ви веселит. — И варе щo ви изрече Ѧлекси, а господство ви да верꙋете, понеже сꙋ наши речи истинни.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că am trimes domnia mea pe sluga domniei mele Alexi la domnia voastră. Deci mă rog de domnia voastră să-mi găsiți domnia voastră două care, dar să fie mari și ferecate și cu coșuri și cu toate ale lor, și să fie nouă și bune, cum știți domnia voastră că sânt de nevoie la drum. Iar cât le va fi prețul, domnia mea am lăsat pe seama lui jupân Alexi să plătească. Și vă mai rog pe domnia voastră să-mi găsiți domnia voastră șase blăni de pântece de vulpe și de jder, cât va fi de nevoie pentru domnia mea. Așa să vă dați osteneală domnia voastră, iar noi vom face tot așa pe placul domniei voastre. Și dumnezeu să vă bucure. Și tot ce are să vă spună Alexi, domnia voastră să credeți, căci sânt cuvintele noastre adevărate.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✠ IѠ РАДꙊЛ ВОЄВОДА МЛСТІЮ БЖІЄЮ И ГОСПОДИН, *cu ligaturile* ЛВ *și* ИН; *adresa:* † честитим братиам и приателем, сжд[цꙋ] и пꙋргаром ѡт Брашов: *cinstiților frați și prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 230; Mil. No. 81 (atribuită greșit lui Radu cel Frumos).*

c. 1504 sau 1507. — Pun aceste două date, presupunând că cele două care au fost comandate cu ocazia mergerii lui la Turci, într'unul din acești ani. Cf. nota dela No. următor.

CLXXXIV.

† Милостию божиею Іѡ Радоул воивода и господинь вьсеи земли ꙋгровлахїискои, пишет господство ми нашим честитим братиам и добрим приятелем, сждцꙋ и в҃і -тим прьгаром ѡт Брашов, много здравие. И по сиⷯ давам ꙋ знание господствꙋ ви, понеже послаⷯ господство ми слꙋгꙋ господства ми Ѧлеѯи, како да ми кꙋпит в҃ кола господствꙋ ми, али сь вьсом потребом що требꙋет, и ѡт дрꙋго що ке требовати господствꙋ ми. Тоги радї молим господство ви како да га не бантꙋете зарадї вамꙋ, анꙋ да га ѡставите ꙋ мирꙋ. И на Бран еще да ꙋчините господство ви исправꙋ ѡт господства ви, како да иⷯ не бантꙋют. И богь ви весели т.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că am trimes domnia mea pe sluga domniei mele Alexi, să-mi cumpere cinci care pentru domnia mea, dar cu toate cele de trebuință, și altele ce-mi vor trebui domniei mele. Deaceea mă rog de domnia voastră să nu-l supărați cu vama, ci să-l lăsați în pace. Și la Bran să faceți domnia voastră ispravă din partea domniei voastre, ca să nu-l supere. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✠ **IѠ РАДЪЛ ВОЕВОДА МИЛОСТІЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН** *(cf. No. 228); adresa:* † нашим честитим братиам и приателем, сждцꙋ и пръгаром ѡт Брашов: *cinstiților noștri frați și prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 244.*

c. 1504 sau 1507. — Pentru Alexi, v. și No. arh. 239. Dintr'o scrisoare latină a lui Radu către Brașoveni știm că acest Alexi a mai fost trimes într'o misiune la Brașov în 17 Aprilie 1507 (copie la Acad. Rom.). Cf. No. precedent.

CLXXXV.

† Милостию божиею Іѡ Радоул воевода и господинь вьсои земли Ѹгровлахїискои, пишет господство ми много здравїе нашим честитим братїам и добрим приателем, сждцꙋ и ві -тим пꙋргаром ѡт Брашов, и ѡ сем давам ꙋ знанїе господствꙋ ви, како прииде ѡваи чловѣкь господства ми, Рьдилж ѡт Длъгополе, та ми жалова пред господства ми, како ест бил дал товар едномꙋ Сасинꙋ ѡт Брашов на име Блаж; тако мꙋ ест платил дрꙋго, анꙋ мꙋ е ѡстал ҂н҂ ножове, а кжд(а) ест сжда ѡн не те да мꙋ платит. Тере кжда ест било лани, ѡни се сꙋ прели сжс [1]) моега чловѣка пред господство ви и пред вьсем хором, що сꙋ били на звор; тако ест ѡстал ѡт закона вашега чловѣка да платит моемꙋ чловѣкꙋ, а ѡн пак не е хтеѡ, анꙋ га ест звал на седим столове. Тако чловѣкь господства ми каза господствꙋ ми. Сего радї господство ми не кем да поставим тои закон сиромасем людем нашим; нꙋ ако хокете дрьжати закон прав господство ви ѡвомꙋзи чловѣкꙋ господства ми, да мꙋ се платит, а господство ви дрьжите мꙋ, ере мои чловѣкь не може ходити на седим столове, ере не хокю господство ми да поставим тои закон, да ходит на седим столове. А ако мꙋ се криво

[1]) În orig. de două ori.

видит томꙋи чловѣкꙋ господства ви [1]), нека да доидет сѫс моега чловѣка на сꙋд пред господства ми, да станет лицем, да их сꙋдимо по правде. И wнои хоџат што сте ꙋзели wт моега чловѣка, да мꙋ га давате ꙋ рꙋкꙋ, ере нест закон да мꙋ га ꙋзмете господство ви. Ере по том тогаи да знаете господство ви, како чловѣкь господства ми не чю га wставити ꙋ квар. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiţilor noştri fraţi şi buni prieteni, judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov, şi vă dau de ştire domniei voastre că a venit acest om al domniei mele, Rădilă din Câmpulung, şi s'a jeluit înaintea domniei mele că a fost dat marfă unui Sas din Braşov cu numele Blaj; astfel acesta i-a plătit o parte, dar i-a rămas dator cu 18.000 de cuţite şi acum nu vrea să-i plătească. Acum un an el a avut judecată cu omul meu înaintea domniei voastre şi înaintea ţării întregi, care se adunase la sobor; şi astfel a rămas de judecată omul vostru, ca să plătească omului meu, şi totuşi el n'a vrut [să-i plătească], ci l-a chemat la cele Şapte Scaune. Aşa mi-a spus domniei mele omul domniei mele. Deci, domnia mea nu vreau să puiu acest obiceiu pentru săracii noştri; ci dacă domnia voastră voiţi să faceţi judecată dreaptă acestui om al domniei mele, ca să i se plătească, faceţi-i domnia voastră, căci omul meu nu poate să umble pela cele Şapte Scaune, fiindcă nu vreau domnia mea să puiu acest obiceiu, ca să meargă la cele Şapte Scaune. Iar dacă acelui om al domniei voastre i se pare că e nedreptăţit, să vie împreună cu omul meu la judecată înaintea domniei mele, să stea de faţă, şi să-i judecăm după dreptate. Şi hogeatul [2]) ce l-aţi luat dela omul meu, să i-l daţi la mână, căci nu e lege ca să i-l luaţi domnia voastră. Şi-apoi să ştiţi domnia voastră că nu voiu lăsa pe omul domniei mele în pagubă. Şi dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ РАДꙋЛ ВОЕВОДА МИЛОСТИЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН, *cu ligatura* ИН *(cf. No. 276); adresa:* † нашим честитим братиам и добрим приателем, сꙋдцꙋ и ві - тим пꙋргаром wт Брашов: *cinstiţilor noştri fraţi şi buni prieteni, judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov.—Arh. No. 281.*

[1]) În orig. e pus aci încă odată криво.

[2]) Zapisul, adeverinţa: cuvânt turcesc. Vezi L. Şăineanu, Influenţa orientală asupra limbei şi culturei române, II, 2, p. 65, sub *hogèt.*

c. 1503—1508.—Socotelele Brașovului și ale Sibiului conțin câteva date interesante asupra lui «Radilla de Compolong»; în cele dintâiu el e trecut, sub an. 1503, ca mare importator de cuțite de Știria (cultelli Stewrer): într'un singur an el a adus 39.000 de bucăți, în valoare de 468 fl. (Quellen, I, p. 49—50). Din socotelele Sibiului pe an. 1500 se vede că el făcea acolo negoț cu șofran (Rechnungen, I, p. 280). — Data 1503—1508 e, se 'nțelege, aproximativă; cuțite a putut importa Rădilă la Brașov și înainte de 1503. Asupra lui v. și No. CLIV.

CLXXXVI.

† Милостїωм божїωм Iω Радоул воивода и господинъ въсеи земли Ѹгровлахїискои, пишет господство ми нашим честитим братїам и добрїим прїателом и ближним сѹседом, сѫдцѹ и в҃і-тим пѹргаром ωт Брашов, много здравїе и любовно приносит господствѹ ви. И по сем давам ѹ знанїе господствѹ ви: тѹга съм послал слѹга господства ми, именем Манѣ, за работѹ гласовом ωт кралѣ и ωт воивода Ардєлскомѹ и ωт наши поклисари. Молим господство ви, варе що чете знатї съ истином, а господство ви да ми ѹпишете книгѹ за све, да знам, еда ви ест дошеа господствѹ ви един чловѣкъ ωт кралѣ и ωт воивода Ардєлскомѹ, како мѹ сѹ рѣчи и ωт що че да се ѹхватит. И да ми извѣрете: хоке ли тѹи зимѹвати или не, да знам съ истином за све работе. И паки едно дрѹго що съм послал по слѹга наша да ми се кѹпит, молим господство ви да се потрѹдите да ми исправите, да ми се кѹпѹе, и да ми ѹпишете ѹ книгѹ що по що чете дати. И варе що ви че говорит слѹга наша Манѣ, да верѹете, ере сѹ наши рѣчи истини. И богъ да ѹмножит лет(а) господствѹ ви.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și multă sănătate vă poftesc cu drag domniei voastre. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că am trimes acolo pe sluga domniei mele, cu numele Manea, pentru veștile dela craiul și dela voevodul Ardealului și dela solii noștri. Mă rog de domnia voastră ca orice veți ști cu adevărat, domnia voastră să-mi scrieți carte despre toate, ca să știu dacă cumva a venit la domnia voastră vre-un om dela craiul și dela voevodul Ardealului, și

ce vorbe are, și de ce vrea să se apuce. Și să mă lămuriți: vrea să ierneze acolo sau ba, ca să știu cu adevărat de toate lucrurile. Și iarăși, pentru una alta ce am trimes pe sluga noastră să-mi cumpere, vă rog pe domnia voastră să vă osteniți și să faceți ca să mi se cumpere, și să-mi scrieți în carte ce și pe cât vreți să vindeți. Și orice vă va grăi sluga noastră Manea, să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., ruptă; adresa: † нашим честитим братїам и добр[им прїатєлом] и ближним сѫсєдом, сѫдцꙋ и ві -тим пꙋр[гаром ѡт Брашов]: *cinstiților noștri frați și buni prieteni și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 267.*

c. 1507—1508.—Radu avea motiv să se teamă de voevodul Ardealului, deoarece pe acel timp se adăposteau mulți Turci în țara sa și el era nevoit deseori să cedeze cererilor acestora. V. Iorga, Studii și documente III, p. XLII.—Cf. nota dela No. următor.

CLXXXVII.

† Милостию божїєю господинъ Іѡ Радоул, воєвода ꙋгровлахїискои земли, пишет господство ми много здравїє нашим честитим братиꙗм и прїꙗтелем и ближним сꙋсєдом, сѫдцꙋ и ві -тим пꙋргаром ѡт Брашов, и по сих давам ꙋ знанїє вашои прїꙗтелство (sic): донесете се на ꙋм господство ви за клєтвє и тѫкмеже и прїꙗтелство що смо имѣли мегю нами, како що чете разбрати ваша (sic) господство ѡд тех[з]и стране и ѡт господина ми кралѣ, да ни давате ꙋ знанїє, и да ни дръжите съ чисти и съ избраніти вещи. И ми такождє варє що чемо разбрати ѡд Тꙋрцех стране, да давамо ꙋ знанїє вашои прїꙗтелствꙋ чисти и избраніти гласове, како ест било до съда мегю нами. Ꙗ къдє сада ѡно ни доге чловѣкъ на[ш] ѡт брод ѡт Ценꙋне та ни каза како є дошел Єрделски воєвода тꙋи ꙋ Сибиин мегю вами, и съ воисками многа, и послаѡ на брод да гледают, и да мꙋ направлє пꙋта; не знамо ѡд що хотє да се прихватают. Сего радї молимо ваша приꙗтелства, како варє що мꙋ бꙋдє мислъ и що хокє да сътворє, що се є приближиѡ здєзи, и колико воискꙋ, и ѡд що хотє да се прихватают, ѡд свє избрано и чисто и истино да ми прѣпорꙋчитє ваша приꙗтелства по слꙋга господства ми, да знамо. И богъ ви ѡбвеселит.

Din mila lui dumnezeu domnul Io Radul, voevod al țării Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre: aduceți-vă aminte domnia voastră de jurămintele și de învoelele și de prietenia ce am avut între noi, și ce veți afla domnia voastră din părțile acelea și dela domnul meu craiul, să ne dați de știre, și să ne țineți cu lucruri curate și alese. Tot așa și noi, tot ce vom afla din părțile turcești, vom da de știre prieteniei voastre, știri curate și alese, cum a fost și până acuma între noi. Și acum ne-a venit un om al nostru dela vadul dela Genune și ne-a spus că a sosit voevodul Ardealului printre voi la Sibiu, și cu multe oști, și că a trimes să cerceteze vadul și să-i dreagă drumul. Nu știm de ce vrea să se apuce. Deci vă întrebăm pe prieteniile voastre: ce gând o fi având și ce va fi vrând să facă, de s'a apropiat de noi, și câtă oaste are și de ce vrea să se apuce? De toate pe ales și curat și adevărat să-mi trimeteți vorbă prieteniile voastre prin sluga domniei mele, ca să știu. Și dumnezeu sa vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ **IѠ РАДѪЛ ВО-[ЄВОДА] МИЛОСТІЮ БЖІЄЮ И ГОСПОДИН,** *cu ligatura* **ИН**; *adresa:* † нашим честитим братїам и приѩтелом, сѫдцꙋ и ві-тим прѫгаром ѡт Брашов: *cinstiților noștri frați și prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 276.*

1507—1508. — Voevodul Ardealului petrecea prin Dechemvrie 1507 și Ianuarie 1508 la Sibiu (Rechnungen, I, p. 494—495). El sosise acolo din toamnă; printr'o scrisoare din 15 Sept. 1507 Radu mulțămește Sibienilor pentru știrea ce-i trimiseseră despre sosirea lui (copie la Acad. Rom.).

CLXXXVIII.

† Милостїю божїю Іѡ Радоуль воивода и господинъ, пишет господство ми сꙋдцꙋ и ві-тим пꙋргаром ѡт Брашов, и ѡ сем давам ꙋ знанїе господства ви, како имасмо [1]) и свежахмо брат-с[т]во и приѩтелство мегю нами, да бꙋде до наша живота. И некнѣ ми досиласте до мене добръ вест, како ви е даѡ господина ми висота кралева Бранꙋл. Ꙋ тем ни се е мнило добро за тоа, нꙋ поболе да сие би било воеводꙋ Єрделскомꙋ, неголи вам. Єре къда е било съда некнѣ ѡни сꙋ ходили тръговци и сиромаси тꙋи ꙋ Брашов на тръг, тере како сꙋ търговали ѡни си сꙋ платили вама

[1]) Orig. имасмо смо, cu смо din имасмо aruncat deasupra șirului.—Vezi nota 2 dela p. 211.

где сȣ платили и до сенова; а къда сȣ χтели да излезȣт из града вьн по портȣ, ви сте поставили людї ваши на портȣ, та им е држжаѡ пȣт, тако им есȣ растоварили товаре свем ꙗм (sic) тере им е расипаѡ товаре и гледаѡ без закона. И къд(а) сȣ били ѡд тȣи, паки идеки на полю, близ горȣ, а людїе господства ви пак сȣ били пред им поставили, тако пак им есȣ растоварили и расиповали товаре свем ꙗм (sic), би[ли] [1]) иχ сȣ и велїкȣ досаждȣ им е ȣчинили до главе. Тако паки идеки [ѡ]вамо, къд(а) сȣ били под градȣ Бранȣ, ѡни им сȣ паки растоварили товаре и развалили и паки били иχ сȣ и извлеклъ иχ есȣ едни, а дрȣзем кони им сȣ ȣзели, како нест било никъда тоа закон до селѣ. Сего радї да знаа господство ви, да ви се не мнит зло, ере чем затварати въсе пȣтове χодесте (sic), пȣт Дъбовице и пȣт Праχове и пȣт Телѣженȣ, да не веке приχодет людїе, понеже не чю да ми се теглит тръговци и сиромаси такои, како се сȣ теглили, без правде и без закон. Добри рѣч(и) ми доχодет ѡт господство ви и ѡт воивода Ердελски; а тко есȣ вашеχ поглавителїе, господство ми видим, ере дигнȣт вражмаши и неприетелї над главȣ ми. Тако се чюдим що ке да бȣде тои работȣ и ȣ кои кип. Такои съмотрите господство ви, како че паднȣти работȣ на покон. Тоа гледате господство ви. И богъ ви ѡбеселит.

Din mila lui dumnezeu I o R a d u l, voevod și domn. Scrie domnia mea județului și celor doisprezece pârgari din Brașov și dau de știre domniei voastre că noi am legat și am avut frăție și prietenie pe viață între noi. Și nu de mult mi-ați trimes veste bună, cum că înălțimea sa domnul meu craiul v'a dat Branul. Ne-a părut bine de asta ; dar ar fi fost mai bine să-l fi avut voevodul Ardealului decât voi. Căci nu e multă vreme decând niște neguțători și săraci ai noștri au venit acolo la Brașov, la târg, și după ce și-au târguit, ei și-au plătit vama unde plătiseră și până atunci; dar când au voit să iasă afară din cetate pe poartă, voi ați pus oameni de-ai voștri la poartă de le-au ținut drumul și le-au descărcat la toți mărfurile și le-au risipit mărfurile și i-au căutat pe nedrept. Și mergând deacolo mai departe pe câmp, când erau aproape de munte, oamenii domniei voastre s'au pus iarăși înaintea lor și iarăși le-au descărcat și le-au risipit mărfurile la toți, și i-au bătut și le-au adus mare supărare

[1]) Hârtia e ruptă aci, ca și mai jos la [ѡ]вамо.

pe capetele lor. Mergând apoi mai departe, când au ajuns sub cetatea Branului, aceia iarăși le-au descărcat și le-au răsturnat mărfurile și iarăși i-au bătut ; pe unii i-au desbrăcat, iar altora le-au luat caii, cum n'a fost nici odată obiceiu până acum. Deci să știe domnia voastră : să nu vă pară rău, dacă voiu închide toate drumurile pe unde umblați, drumul Dâmboviței și drumul Prahovei și drumul Teleajenului, ca să nu mai umble oamenii. Căci nu vreau să mi se jeluească neguțătorii și săracii, cum s'au jeluit până acum, că n'au dreptate, nici lege. Vorbe bune îmi vin [destule] dela voi și dela voevodul Ardealului ; dar ce fel [de oameni] sânt capeteniile voastre, asta o vede domnia mea, căci îmi ridică vrăjmași și neprieteni asupra capului meu. Astfel, nu știu ce are să iasă din treaba aceasta și în ce chip. Dar gândiți-vă domnia voastră cum are să iasă lucrul la urmă. La asta să vă uitați domnia voastră. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram ; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ РАДѸЛ ВОЄВОДА МИЛОСТИЮ БЖ[ІЄ]Ю И ГОС]ПОДИН, *cu ligaturile* МИ *și* ИН; *adresa:* † сѫдцѹ и в҃і -тим пъргаром ѡт Брашов: *județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. — Arh. No. 252.*

1508, Fevruarie, deci câteva săptămâni înainte de moartea lui Radu, care s'a întâmplat prin Martie sau Aprilie 1508 (cf. nota 1 dela p. 211). Cedarea Branului s'a făcut la 25 Ianuarie 1508 : regele Vladislav a zălogit atunci Brașovenilor și țării Bârsei domeniul acestei cetăți pentru suma de 6500 fl. La 22 Mai 1513 Vladislav a confirmat din nou pe Brașoveni în posesiunea lui. G. D. Teutsch, Geschichte der siebenbürger Sachsen, 1899, p. 145 — 146.

CLXXXIX.

† Милостїю божїєю Іѡ Радоул воивода и господинъ влашки, пишет господство ми нашим честитим приꙗтелом и ближним сѹседом, сѹдцѹ и в҃і -тим пѹргаром ѡт Брашев, много ви здравие приносит. И по сих ви говорим вашои милости радї некои людї, що сте ѹхватили на мостове ѹ Ѡрате, по что радї сѹ исхабили и развалили мостове. Ꙗ вашои милости да знате, ере ни съ едном злом мислиѡм не сѹ промислили да ми ѹчинит ѡни зло и досадѹ ; анѹ да знате вашои милости, ере ѡни съ правом слѹжбом послѹжили ми сѹт господства ми и ни еднѹ вино не имают. За тои да ви богъ наѹчи, да их ѡслободїте и да их ѡставите ѹ мир, ере сѹт прави людїе. Єре ако хоцıет бити ѡни зли людїе, наизло и страшно и горко

съмрътъ хтех господство ми ꙋчинити над главе им, понеже съм и господство ми слꙋга сватою корꙋне и висоте кралю и приꙗтел вашои милости. Сего радї да ви наꙋчи богъ, немои мꙋчите и педепсати, ере нищо не сꙋт виновати. Тои ви молим вашои милости. И богъ ви веселит, амин. Пис. ген. л҃а дна, ꙋ Тръговищ(и).

Din mila lui dumnezeu I o R a d u l, voevod și domn român. Scrie domnia mea cinstiților noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și vă poftește multă sănătate. Și după aceasta vă grăesc domniei voastre despre niște oameni, pe care i-ați prins la podurile dela Orăţii [1]), pentrucă ar fi stricat și răsturnat podurile. Dar domnia voastră să știți că aceia nu s'au gândit de loc să-mi facă rău și supărare, ci să știți domnia voastră că ei mi-au slujit domniei mele cu slujbă dreaptă și n'au nici o vină. Deaceea să vă povăţuească dumnezeu și să-i slobozići și să-i lăsaţi în pace, căci sânt oameni drepţi. Căci dacă ei ar fi oameni răi, domnia mea le-aș face cea mai rea și mai strașnică și mai amară moarte [2]), căci și domnia mea sânt sluga sfintei coroane și a înălţimei sale craiului și prieten al domniei voastre. Deci, povăţuească-vă dumnezeu să nu-i munciţi și să nu-i pedepsiţi, căci nu sânt vinovaţi întru nimica. Asta vă rugăm pe domnia voastră. Și dumnezeu să vă bucure, amin. Scris-am Ianuarie în 31, la Târgoviște.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: † нашим честитим приꙗтелом и ближним сꙋседом, сꙋдцꙋ и в҃ı -тим пꙋргаром ѡт Брашев: *cinstiților noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 266.*

1496 — 1507. — Scrisul pare ceva mai nou decât la celelalte scrisori ale lui Radu cel Mare. — Punem scrisoarea aceasta și cele următoare, pentru care n'am putut găsi o dată mai preciză, între c. 1496—1507, întru cât în cele două trei luni de boală din 1508 cu greu va fi trimes Radu scrisori sau solii la Brașov în chestiuni mărunte.

---

[1]) Orăţiile sânt niște prăpăstii și o vale între Câmpina și Comarnic, pe unde trecea drumul cel vechiu al Brașovului; era partea cea mai primejdioasă a acestui drum până la construirea liniei ferate Ploești-Predeal. Cf. Marele Dicţionar geografic al României, vol. IV, p. 597.

[2]) Trad. verbală ar fi «le-aş face domnia mea peste capetele lor o moarte foarte rea și strașnică (înfricoșată) și amară».

CXC.

† Милостию божиею Iѡ Радоул воивода и господинь, пишет господство ми нашим честитим братиiам и приiателем, сѫдцꙋ и в҃і-тим пꙋргаром ѡт Брашов, много здравие. И по сиѵ давам ꙋ знанiе господствꙋ ви за работꙋ ѡвомꙋ нашемꙋ сиромахꙋ по именꙋ Станислав, како ест бил ꙋзел еднога слꙋгꙋ тꙋи ѡт Брашов, да га наꙋчит език, а ѡн ꙋставши тако е бежал, без неговꙋ волю и без негово знанiе, та се ест потꙋрчил. А ѡнои сиромах господства ми прiиде тере се тꙋжи пред господство ми; а господство ми послахмо га сѫ кнiгом господства ми до сꙋбаше Хрьсовского. Тако сꙋбаша а ѡн мꙋ е дал тога слꙋгꙋ мꙋ, ако че доити, а ѡн да ест слободьн доити; а ѡн не хтел да доидет. Тоги радi да не имат ѡвѫизи сиромах господства ми некое ꙋсилостѫ ѡт господства ви, анꙋ да га ѡставите ꙋ мирꙋ, ере не имат ни еднꙋ виннꙋ. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul acestui sărac al nostru, anume Stanislav, că a fost luat el o slugă de acolo din Brașov, ca să-l învețe limba, dar acesta, sculându-se, a fugit, fără voea și fără știrea lui, și s'a turcit. Venind acel sărac al domniei mele și plângându-se înaintea domniei mele, domnia mea l-am trimes cu cartea domniei mele la subașa de Hârsova. Astfel, subașa i-a dat voie acelei slugi, dacă vrea să se întoarcă, să se întoarcă; dar el n'a vrut să se întoarcă. Deci, să n'aibă acest sărac al domniei mele vre-o asuprire din partea domniei voastre, ci să-l lăsați în pace, căci el n'are nici o vină. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., ștearsă; adresa: † нашим честитим братиiам, сѫдцꙋ и в҃і пꙋргаром ѡт Брашов: *cinstiților noștri frați, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 229.*

1496—1507.— Cf. scrisoarea lui Cârstian vornicul, Arh. No. 536.

CXCI.

† Iѡ Радоул воивода и господинѫ, пишет господство ми нашим честiтим братiiам и добрим приiателем, сѫдцꙋ и в҃і пꙋр-

гаром ѡт Брашов, много здравие прїносит господствꙋ ви. И по сих давам ꙋ знанїе вашемꙋ господствꙋ, понеже послах господство ми слꙋгꙋ господства ми Бъдѣ до вашега господства и със наши потребнима(и) речи. Тако варе що изрече къ господствꙋ ви, а господство ви да га верꙋете, ере сꙋ наши речи истинии. И богъ ви ѡбвеселит господства ви.

Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și multă sănătate vă poftește domniei voastre. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că a trimes domnia mea pe sluga domniei mele Bădea la domnia voastră, cu vorbele noastre trebuincioase. Astfel, orice va spune către domnia voastră, domnia voastră să-l credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure pe domniile voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✠ IѠ РАДꙋЛ ВОЄВОДА МИЛОСТИЮ БЖІЄЮ И ГОСПОДИН; *adresa:* † нашим честїтим братїам и прїателем, сꙋдцꙋ и в҃і пꙋргаром Брашовским: *cinstiților noștri frați și prieteni, județului și celor 12 pârgari Brașoveni. — Arh. No. 268.*

1496—1507 — Mai curând spre începutul, decât spre sfârșitul domniei. Pentru Bădea, v. No. CLXXX (din 1498).

CXCII.

† Божїєю милостию Іѡ Радоуль воивода и господинь въсои влашкои земли, пишет господство ми много здравие нашим честитим братїам и добрим прїателом и ближним сꙋседом, сѫдцꙋ и в҃і -тим пꙋргаром ѡт Брашов, и ѡ сем давам ꙋ знанїе вашемꙋ господство, како тꙋю посласмо [1]) наша верна слꙋга, жꙋпан Бланкꙋл, до вашега господство и сь потребними речими ѡт нас. Сего радї елика изречет ѡт нас къ господство ви, а ваше господство верꙋите, ере сꙋ наши речи истине. И богь ви ѡбвеселит.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată Țara Românească. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și buni prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dau de știre domniei voastre că am tri-

1) Vezi nota 2 dela p. 211.

mes acolo la domnia voastră pe credincioasa noastră slugă, pe jupân Vlaicul, cu vorbe trebuincioase din partea noastră. Deci câte va spune el din partea noastră către domnia voastră, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ [РАДꙊЛ ВОЕВОД]А МИЛОСТІЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН, *cu ligatura* ИН *(la* РАДꙊЛ *se cunosc urmele literilor,* ВОЕВОД *e șters de tot); adresa:* † нашим честитим братіам и добрім пріатєлом, сꙋдцꙋ и в҃і -тим пꙋргаром ѡт Брашов: *cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. În dosul scrisorii se află următoarea notiță contimporană interesantă: «item 60 littras facit 90 fl.; item taffeta 7 pec as 77 fl.; item schamelot 5, 17½ fl.; item kamoca 10, 40 fl.; item 37 pecias telae 26½ fl.; item halb attalz 2 fl.; item 14 kantarones piperis facit 300 fl. et 7 fl.». — Arh. No. 240.*

1496—1507. — Hârtia și cerneala, mai ales aceasta din urmă, indică pentru scrisoarea de sub No. arh. 240 sec. XV; pecetea arată că ea este a lui Radu cel Mare.—Jupân Vlaicul este probabil Vlaicul portarul, care împreună cu ceilalți foști boeri ai lui Radu trimete la Brașov scrisoarea de sub No. arh. 532. El poate să fie identic cu Vlaicul, fratele lui Albu, care vinde lui Radu satul Stoiceanii, dăruit de el la 23 Martie 1497 mânăstirei Govora (orig. în Arh. Stat.). In hrisovul dela Mai 1502 (ꙁꙇ, н[н]д. ї, ziua este ștearsă), prin care Radu confirmă mânăstirei între alte sate și pe acesta, el ne spune că l-a cumpărat dela Vlaicul și că fusese mai nainte «ocina mamei sale» (orig. în Arh. Stat.). Cu acest Vlaicul Radu se afla dar în relațiuni de aproape.

CXCIII.

† Іѡ Радꙋл воєвода и господинь, пишет господство ми вам Блъгарем ѡт Брашов, тко се сте събллазнили та сте ѡтишли със Зъгорѣни та сте ходїли: а ѡн ми говори жꙋпан Семка сꙋлџар господство ми за вас, та да ви давам мир, да ходїте слободни да се храните ꙋ землю господства ми. Тако господство ми ви дадѡх мир; али да си ꙋложите емци ѡт пред жꙋпан Семка, како ѡт съда напред не ке се ч(е)те блазнити да слꙋжите ни Зъгорѣнꙋ ни дрꙋгомꙋ диіаволꙋ, анꙋ се чете хранити съ правдѡм и пак чете ходїти съ правдѡм. Да ако се чете такои ꙋхватити, а вие ходїте ꙋ землю господство ми та се храните с миром, на верꙋ и дꙋшꙋ господства ми и верꙋ и дꙋшꙋ болѣрѡм господства ми.

Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea vouă Bulgarilor din Brașov, care v'ați amăgit și ați ieșit și ați umblat cu Zăgoreanu. Mi-a vorbit domniei mele pentru voi jupân Semca sulgearul,

și vă dau pace, ca să veniți în bună voie și să vă hrăniți în țara domniei mele. Astfel, v'am dat domnia mea pace ; dar să vă puneți chezași înaintea jupânului Semca, că de-aci nainte nu vă veți îndupleca să mai slujiți nici Zăgoreanului nici altui diavol, ci vă veți hrăni cu dreptate și veți umbla cu dreptate. Dacă vreți să vă purtați așa, atunci veniți și umblați prin țara mea și vă hrăniți în pace, pe credința și sufletul domniei mele și pe credința și sufletul boerilor domniei mele.

Monogram; pecete rotundă, c. 3. 3 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii și neacoperită cu hârtie, cu legenda: ✠ IO РАДУЛ В[ОЕВОДА МИЛОСТІ]Ю БЖИЮ (?) [И ГОСПОДИ]Н, *cu ligatura* ЛВ ; *fără adresă.— Arh. No. 248 ; Mil. No. 78.*

1496—1507. — Această scrisoare, care după caracterele ei paleografice pare să fie din a doua jumătate a sec. XV-lea — Miletić o atribue lui Radu cel Frumos—este de bună samă dela Radu cel Mare; o dovedește atât pecetea cât și scrisul ei (acesta samănă însă și cu No. 220 dela Radu cel Frumos). — Semca sulgearul este probabil Semca spătarul dela 18 Iunie și 12 Noemvrie 1510 (doc. dela Vlăduță la Acad. Rom. și la Arh. Stat.), 27 Dechemvrie 1511 și 8 Ian. 1512 (doc. din Arh. Stat., comunicate de d-l Iuliu Tuducescu).—Zăgoreanu e un nume cunoscut la Românii din Șcheiu ; v. d. p. «Zagoran Bulgarus» la 1529, 1530, 1540 (Quellen, II, p. 174, 216, 685; cf. Miletić, Novi gramoti, p. 27, nota). — Că în scrisoarea aceasta este vorba de Bulgarii din Șcheiul Brașovului, care pe atunci încă nu erau cu totul românizați, nu încape îndoeală. Aceasta o dovedește cuprinsul scrisorii : «pârgarii» orașului — dacă în loc de Блъгарем am ceti пръгарем, cum propune Jireček, Archiv XIX, p. 600 — nu se puteau pune nici când în serviciul unui «diavol» ca Zăgoreanu, care va fi fost un vestit hoț de cai sau contrabandist, poate chiar un tovarăș al lui Mihnea în întreprinderile acestuia contra lui Radu.

CXCIV.

† Божию милостию Іѡ Радоул воивода и господинъ, пишет господство ми много здравїе нашим честитим братиꙗм и добрим приꙗтелом, сѫдцꙋ и в꙲-тим пꙋргаром ѡд Брашов. И ѡ сем молим и просим вашега приꙗтелства, како моим честитим братиꙗм и добрим приꙗтелом, израдї ѡногаи чловѣка що га сте ꙋхватили господство ви, чловѣкъ ꙋцꙋ господства ми пръкълабꙋ Гергїне, како да га ѡслободїте радї наша волю, ере нест ѡн крив; анꙋ кои бꙋдꙋ ꙋчинили техзи аспре, ми их чемо наити тен людїе тере их чемо недепшати, како им е по законꙋ. А тогаи чловѣка що сте га ꙋхватили, ѡслободите [1]) га ваша приꙗтел-

[1]) Orig. ѡслободилите.

стра, зарадї мою волю. Я волю господства ви ѡд нас паки бити учинена при животѣ нашеҳ. И богъ умножи лета господству ви.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și mă rog și cer dela prietenia voastră, ca dela niște cinstiți frați și buni prieteni, pentru acel om ce l-ați prins domnia voastră, pentru omul unchiului domniei mele, al pârcalabului Gherghina, să-l sloboziți, de voea noastră, căci el nu este vinovat. Iar pe cei ce vor fi făcut acei aspri îi vom afla noi și-i vom pedepsi, cum li se cuvine după lege. Dar pe omul acesta pe care l-ați prins slobozițí-l prieteniile voastre, de voea mea. În schimb, voiu face și domnia mea pe voea domniei voastre cât voiu trăi. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: [✠ IѠ] РАДУЛ [ВОЕВОД]А МИЛОСТИЮ БЖІЕЮ И [ГОСПО]ДИН, *cu ligatura* МИЛ; *adresa:* † чьстнтим нашим братиам и добрим приателом, сждцу и ві-тим пргаром ѡд Брашов: *cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.— Arh. No. 293.*

1496—1507. — Gherghina pârcalabul, pe care scrisoarea de mai sus îl numește unchiu al domnului, este pârcalabul cetății Poenari, «Gyrgina castellanus castri Poynar» din tratatul cu Brașovenii dela 3 Dechemvrie 1507 (Engel, Geschichte der Walachey, p 189, unde e cetit greșit «Gyrgiva» și «Poyvar» [reprodus tot așa de greșit în Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 555]), pomenit în acelaș an în socotelele Sibiului ca «banus sive Gergina porkolab» (Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, I, p. 468). Cf. «Kyrkyna porkolab» la 1503, în Quellen der Stadt Kronstadt, I, p. 21.

În documentele ce cunosc dela Radu cel Mare — și ni s'au păstrat relativ multe dela dînsul — Gherghina nu figurează ca martor decât în tratatul dela 1507. Pârcalab de Târgoviște sau de Poenari era de pe vremea lui Vlad Călugărul, căci într'un hrisov al lui Vlad VI se vorbește de o moșie cumpărată în zilele lui Vlad Călugărul dela Gherghina pârcalabul (29 Dech. 1532: Arh. Stat., mst. Valea). Dintr'un hrisov al lui Radu dela 1502 știm că el a cumpărat dela Vlad Călugărul satul Bădeștii, confiscat dela Vladul vornicul, cel care se răsculase împotriva domnului său (Lăpědatu, l. c., p. 58 și 60). Într'o donație, pe care Radu o face mânăstirei Nucetului la 15 Dechemvrie 1501, el ne spune că aceasta a fost rezidită de boerul și unchiul său Gherghina, mare pârcalab (властелин и уець господства ми жупан [Гер]гина, велики пркалаб); mare pârcalab e numit în calitate de pârcalab al cetății de Scaun.—Întâia oară îl găsesc pomenit în doc. dela 1478 al lui Basaraba cel Tânăr (жупанъ Гергина, Venelin, p. 111).—Dela el ni s'a păstrat o scrisoare în arh. Brașovului sub No. 487.— Dar scrisoarea de mai sus este interesantă nu atât prin faptul că pomenește de Gherghina, cât prin aceea că ne arată o falșificare de bani în sec. XV—XVI.

CXCV.

† Милостию божиею Іѡ Радоул воевода и господинь Ѹгровлахїиской земле, пишет господство ми много здравїе нашим честитим братиам и добрим приатолем, сѹдцѹ и ві-тим пръгаром ѡт Брашов. И по сих давам ѹ знанїе господствѹ ви за работѹ ѡвомѹ сиромахѹ нашемѹ, синь Хачков ѡт Рибник, како прїиде пред нас та жалова, како имат длъжен тѹи ѹ Брашов ѹ Блюме Ханжш. Тако Блюме Ханжш ест ѹмрьл, а жена и деца мѹ сѹ ѡстали живи. Сего радї молим и господство ви, како наши приатели, да мѹ дрьжите закон прав, да мѹ се платит ѡвомѹ сиромахѹ наше[мѹ], ере ѡн е платил Єврейнѹ томѹ, що мѹ ест бил товара. Баре ест имел, варе нест имел, ѡн си ест дал и къще и виноградїе и све, како е моглъ, та се ест платил. Єре ѹ нас ест закон: не платит богата, нѹ платит длъжника. Знам ере той закон ест и ѹ господство ви, знам ере ест дошел и прежде със книгѹ господства ми до господство ви, а господство ви не мѹ сте ѹчинили правдѹ. Тако молим господство ви: не могѹт бити све наши людїе ѹ пагѹбѹ, и да доидѹт наши людїе све плачюки ѡт господство ви, ере им не чините правдѹ, да им се плащат длъгове. За той не кемо ѡставити наши сиромаси ѹ толикех квар. Тако да мѹ платит, да не приидет веке да се жалѹет за кривинѹ ѡт господство ви. И богь ви веселить.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul acestui sărac al nostru, feciorul lui Hacicu dela Râmnic, cum că a venit înaintea noastră și s'a jeluit că are acolo la Brașov un datornic, pe Bliume [1]) Hanăș. Bliume Hanăș a murit, însă nevasta și copiii lui au rămas în viață. Deci vă rugăm pe domnia voastră, ca pe niște prieteni, să-i faceți judecată dreaptă, ca să i se plătească acestui sărac al nostru, căci el a plătit Evreului, dela care luase marfa. Avut-a ori n'a avut, el și-a vândut și casele și viile și tot, cum

[1]) Numele e cunoscut printre Sașii din Țara Bârsei ; așa un «Blymen» din Neustadt (rom. Cârstian) se citează în socotelele Brașovului la 1526 (Quellen, II, p. 20). Cf. scrisoarea vornicului Drăghici de sub No. arh. 473.

a putut, și s'a plătit. Căci la noi e obiceiul: nu plătește bogatul, ci plătește datornicul [1]). Știu că acest obiceiu este și la domnia voastră, dar știu că el a fost și mai nainte la domnia voastră cu cartea domniei mele, și domnia voastră nu i-ați făcut dreptate. Vă rog dar pe domnia voastră: nu se poate ca oamenii noștri să rămâe mereu de pagubă și să vie mereu plângându-se împotriva domniei voastre că nu le faceți dreptate și nu li se plătesc datoriile. Noi nu putem lăsa pe săracii noștri în așa pagubă. Așa dar, să i se plătească acestuia, ca să nu mai vie să se plângă de nedreptate din partea domniei voastre. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ РАДУЛ ВОЕВОДА МИЛОСТІЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН, *cu ligaturile* АВ, МИ *și* ИН; *adresa:* † нашим честитим братиам и добрим приятелем, сѫдцѹ и ві-тим прьгаром wт Брашов: *cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 264; Mil. No. 79 (atribuită greșit lui Radu cel Frumos).*

1496—1507. — Scrisul, pecetea și monogramul sânt ca la celelalte scrisori ale lui Radu cel Mare; o atribuiu și pe aceasta lui, fără să-i pot fixa o dată preciză.

CXCVI.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Радоул воивод и господинъ въсои земли Ѹггровлахїискои, пишет господство ми нашим честитим братїам и добрим прїателом, сѫдцѹ и ві-тим пѹргаром ѡд Брашов, и тѹа давам [2]) господство ви: защо ми сте порѹчили и ѹписали ѹ книгѹ, добрѣ ви съм разѹмел господство ви за работѹ вашемѹ чловѣкѹ на име Нѣгое, ере ест имал жинѹ ѹ господство ви, и пак ест имал и дрѹго жинѹ ѹ земли господство ми. За тои нест закон, како сте рекли господство ви, да имат чловѣкь дре жене. Тако да бѹде чловѣкъ жив, а господство ми га бих та га бисте сѹдили по закон. Я чловѣкь ест мртъв; тако мѹ [3]) ест ѹзел брат своа иманїе що имал. Тако ѡнои чловѣкь ест имал синови със ѡнои жинѹ що ест имал ѹ земли господство ми; тако брат мѹ рече како ѡнеи синови нест ѡт нега. Тако да се заклет брат мѹ пред господство ви како ѡнеи синови нест ѡд нега, или да се заклет женѹ како сѹ ѡнеи синови ѡд нега. И тако да гледате господство ви, и тако да мѹ дръжит господство ви закон прав. И богъ ви веселит, амин.

---

[1]) Aceasta însamnă că nu există represalii.

[2]) Lipsește ѹ знанїе.

[3]) În orig. ми.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și vă dau aci de știre domniei voastre despre cele ce mi-ați încredințat și mi-ați scris în carte: domnia mea am înțeles bine [ce spuneți] de lucrul omului vostru, anume Neagoe, că a avut o femee în țară domniei voastre și a mai avut o altă femee în țara domniei mele. Legea nu îngădue, cum ați zis și domnia voastră, ca omul să aibă două femei. Astfel, dacă el ar fi în viață, și voi și domnia mea l-am judeca după lege. Dar el a murit, și fratele lui i-a luat averea ce a avut. Omul acela a avut însă fii cu femeea pe care a avut-o în țara domniei mele, și fratele lui zice că acei fii nu sânt dela el. Așa dar, să se jure fratele lui înaintea voastră că acei fii nu sânt dela el, sau să se jure femeea că acei fii sânt dela el. Și astfel, cercetați domnia voastră și faceți-i domnia voastră judecată dreaptă. Și dumnezeu să vă bucure, amin.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ **ІѠ РАДУЛ [ВОЄВОДА] МИЛ[ОСТІ]Ю БЖІЄЮ И ГОСПОДИН,** *cu ligatura* **ИН**; *adresa:* † нашим братїам, сѫдцѫ и ві пѫргаром ѡт Брашов: *fraților noștri, județului și celor 12 pârgari din Brașov.— Arh. No. 255.*

1496 —1507. — Atribuesc această scrisoare lui Radu cel Mare. deoarece caracterele ei paleografice denotă sfârșitul sec. XV-lea; ea e din aceeaș epocă cu NNo. 230, 233, 242, 252, 257, 264, 271, 272. 276, 281, 283, care toate sânt dela Radu cel Mare; monogramul samănă deasemenea la toate acestea. O scrisoare foarte interesantă din punct de vedere juridic și care fără criteriile paleografice n'ar putea fi datată nici măcar cu aproximație.

CXCVII.

† Милостїю божїю Іѡ Радоүл воєвода и господинъ, пишет господство ми нашим честитим братиıам и добри приıатели, пръкълабим ѡт Бран, много здравїє. И по сих давам ѹ знанїє господство ви израдї ѡвоган наше слѹга по име Михънл, ере им се ест ѹкрал два кони. Тако влъхви сте [1]) ѹфатили, тако єднога сте ѡбесили, а дрѹг се ест платил, и кони сѹ тѹи ѹ ваше милость лицем. За той молим и просим господство ви, како да им давате кони. Ако не хтете дати кони, а господство ви да знате, ере наш чловѣкъ не кемѹ ѡставити ѹ пагѹбѹ. И богь ви веселит.

---

[1]) În orig. de două ori.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prietini, pârcalabilor din Bran, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre această slugă a noastră, cu numele Mihăil, că i s'au furat doi cai. Pe hoți i-ați prins și pe unul l-ați spânzurat, iar celălalt s'a plătit, iar caii sînt acolo de față la domnia voastră. Deaceea vă rog și cer dela domnia voastră să-i dați caii. De nu-i veți da caii, domnia voastră să știți că pe omul nostru nu-l vom lăsa în pagubă. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., din legendă se vede numai ✠ Іѡ Радѹл, *pare însă a fi fost identică cu cea dela No. 228; adresa:* † нашим честитим братиа[м] и добри приатели, пркълабом ѡт Бран: *cinstiților noștri frați și buni prieteni, pârcalabilor din Bran. — Arh. No. 221.*

1496 — 1507.

CXCVIII.

† Милостиѡм божїѡм Іѡ Радоѵл воивода и господинъ земли ѹггровлахїискои, пишет господство ми честитим братиам и добрим приатели[1]), сѫдцѹ и ві -те[м] пѹргаром ѡт Брашов, много здравїе. И по сих давам ѹ знанїе господствѹ ви за работѹ ѡвомѹ сиромахѹ господства ми поименѹ Драгомир, како е дошел тѹи, а господство ви ви га сте ѹхватили 'та мѹ сте ѹзели един кон и скѹлища све що ест имал; и нища ви нест бил виноват. Сего ради молим господство ви, како да мѹ повратите све що мѹ сте ѹзели. Ѩко ли мѹ их не повратите, а господствѹ ви да ви се не мнит зле на господство ми, ере господство ми не кем га ѡставити ѹ квар, анѹ мѹ кем повратит и посъвише. Ино не ке бит. И богъ ви веселит господства ви.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voaste de lucrul acestui sărac al domniei mele, anume Dragomir, cum că a venit acolo, iar domnia voastră l-ați prins și i-ați luat un cal și toate sculele ce le-a avut; și cu nimic nu v'a fost vinovat. Deaceea vă rog pe domnia voastră, ca pe niște cinstiți frați și buni prieteni ai noștri, să-i întoarceți tot

[1]) În orig. приателеем.

cât i-ați luat. Iar dacă nu-i veți întoarce, atunci domniei voastre să nu vă pară rău de domnia mea, căci domnia mea nu-l voiu lăsa în pagubă, ci-i voiu întoarce [tot], și încă cu vârf. Altfel nu va fi. Și dumnezeu să vă bucure pe domniile voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam, stricată, dar se vede a fi fost identică cu cea dela NNo. 257 și 268; adresa: † нашим честитем братиꙗм и приꙗтелем, сѫдцѹ и ві пѹргаром ѡт Брашов: *cinstiților noștri frați și prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 224.*

1496—1507. — Poate ca acest Dragomir să fie unul din cei trei cu acest nume ce se pomenesc în socotelele Brașovului la 1503 ca originari din Buzău, Pitești și Târgșor (Quellen, I, p. 11, 33, 36).

CXCIX.

† Милостию божїею Іѡ Радоѵл воивода и господинъ въсеи земли ѹггровлахїискои, пишет господство ми нашим честитим братиꙗм и добрем приꙗтелїем, сѹдцѹ и ві пѹргаром ѡт Брашов, много здравие. И по сиҳ давам ѹ знанїе господствѹ ви: ѡт що ми сте порѹчили и кнїгѹ послали, а господство ми добре ви сѫм разѹмел зарадї тьизи кон, що ест кѹпил сиромаҳ господства ми ѡт чловѣка господства ви и ѡт вашега стола; тере га е кѹпил слободнно. Ꙗ пак по том кто сѹ били вамеши господства ви а ѡни мѹ сѫт ѹзели конѣ. Тако господство ви знате и тогаи чловѣка вашега, що ест продал конѣ сиромаҳѹ господства ми. Тако ако не сѹ били кони слободнни, анѹ сѹ били запретени, тако за тои како не имат тъизи чловѣкь господства ви педепсїи (sic) за тои? И говорите ере ест вамеш ѡт Сибиню кои ест ѹзел кон, тако ест ѡттишьл домом. Тогаи радї и вамеши сѹ били ваши и тъизи чловѣкь, що ест продал конѣ [1]), еще ест господства ви. Сего радї ви молим господство ви, како да не имат сиромаҳ господства ми пагѹбѹ, ере мѹ сте ѹзели и кон и дѹкати; ако ли мѹ не ѹчините закон и правдѹ сиромаҳѹ господства ми, а господство ви да знате, ере га не чем ѡставити ѹ пагѹбѹ. Ꙗ пак за работѹ Никифорѹ ѡт Ꙗргишѹ, а господство ви да зна, ере мѹ беҳ дал господство ми чловѣка, како да ѹзме един товар едномѹ чловѣкѹ господства ви ѹ Дльгополе; а по том приде книга господства ви, тако ѡставиҳмо да видимо како чете порѹчити господство ви. И богь ви веселит.

[1]) Corectat din коне.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre: din cele ce mi-ați poruncit și mi-ați scris și carte, domnia mea bine v'am înțeles despre acel cal, pe care l-a cumpărat săracul domniei mele dela omul domniei voastre și din scaunul[1]) vostru; și era slobod să-l cumpere. După aceea însă vameșii domniei voastre i-au luat calul. Domnia voastră cunoașteți pe omul vostru, care a vândut săracului domniei mele calul. Dacă dar caii nu erau slobozi, ci erau opriți, apoi cum n'o să sufere pedeapsă omul domniei voastre pentru aceasta? Și ziceți că vameșul dela Sibiu este cel care a luat calul și s'a dus acasă. Deci, și vameșii au fost ai voștri, și omul care a vândut calul tot al domniei voastre este. Deaceea vă rog pe domnia voastră ca săracul domniei mele să n'aibă pagubă, căci i-ați luat și calul și ducații; iar dacă nu-i veți face lege și dreptate săracului domniei mele, domnia voastră să știți că nu-l voiu lăsa în pagubă. Și iarăși, de lucrul lui Nichifor dela Argeș, domnia voastră să știți că i-am fost dat domnia mea un om care să ridice niște marfă a unui om al domniei voastre la Câmpulung; dar apoi a sosit cartea domniei voastre și astfel am lăsat să vedem ce veți porunci domnia voastră. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✠ **ІѠ РΑДꙊЛ ВОЄВОДꙖ МИЛОСТІЮ БЖІЄЮ И ГОСПОДИН,** *cu ligaturi la* **МИ** *și* **ИН** *(cf. NNo. 252 și 264); adresa:* † честитим братиꙗм и приꙗтелем, сѫдцѹ и ві҃ -тим пѹргаром ѿт Брашов: *cinstiților frați și prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 233.*

1490—1507.

CC.

† Милостию божию Іѡ Радоул воивода и господинь влашки, пишет господство ми честитим братиꙗм и ближним сѹседом, сѹдцѹ и ві҃ -тим пръгаром ѿт Брашов, много здравїє. И по сих давам ѹ знанїє господствѹ ви: защо ми сте порѹчили, а господство ми добре ви сѫм разѹмел зрадї тензи людї ми, що сте загѹбили тѹи. Того радї да знате господство ви, ере съмрьт тем людем не чемо ѡставити господство ми, анѹ чемо

---

[1]) Scaun (столъ) în înțeles de ținut, district, săs. Stuhl.

ѹзети ѡт людїє господства ви докле кемо напльнити дѹшегѹбине тем людем наш[им]. И сь колико добитьк им сте ѹчинилї пагѹбѹ и ѹзели, и тога чем ѹзети. Єре доста се неволисах господство ми кь господство ви сьс мир и сьс тькмеж, а господство ви не знам що чете да ѹчините. Тако ѹчините како ви е драго, а ми еще кемо ѹчинити како чемо моки. Да сте здрави господство ви.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn român. Scrie domnia mea cinstiților frați și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre: cele ce mi-ați poruncit despre acei oameni ai mei, pe care i-ați omorît acolo, bine le-am înțeles domnia mea. Deci să știți domnia voastră că moartea acelor oameni n'o voiu lăsa [așa] domnia mea, ci voiu lua dela oamenii domniei voastre atât, cât să împlinim dușegubinele oamenilor noștri. Și câtă avere le-ați luat și câtă pagubă le-ați făcut, și aceasta o vom lua. Căci destul m'am nevoit domnia mea cu pace și cu învoeală față de domnia voastră, dar domnia voastră nu știu ce vreți să faceți. Astfel, faceți cum vă place, și vom face și noi cum vom putea. Fiți sănătoși domnia voastră.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠ РАДѹЛ ВОЄВОДА МИЛОСТІЮ БЖІЄЮ И ГОСПОДИН, *cu ligatura* ИН; *adresa:* † честитим братиям и ближним сѹседом, сѹдцѹ и ві -тим пьргаром ѡт Брашов: *cinstiților frați și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 231.*

1496—1507. — Scrisoarea samănă mult cu No. arh. 228, fără să putem zice că e de acelaș scriitor.

CCI.

† Милостию божиею Іѡ Радоул воивода и господинь, пишет господство ми нашим честитем братиям и добрим приятелом, сждцѹ и ві -тим пѹргаром ѡт Брашева, много здравие. И по сих давам ѹ знанїе господствѹ ви за работѹ томѹи манисторѹ стькларѹ, понеже и преге смо били послали до вашега господства, како да ми га допѹстите, а ѡн не знам како е дошел некои чловѣкь тере не знам како е говорил кь господствѹ ви; того радї господство ми не знам тоги чловѣка, или що ест ѡн говорил. Сего радї ви [1]) молим господство ви, како да

[1]) Înainte de ви se află un ти.

ми пошлете тогаи маисторa, да пріиде да ми направи некои прозорци на црькв8. Тако кьда че бити време, а господство ми паки га чем проводити сь честию и даровати га чем, тере ке пріити кь господств8 ви. И богь ви веселит. — И варе що ми те к8пити едно др8го господств8 ми, а господство ви да не бант8ете за вам8.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul acelui meșter sticlar, că am fost trimes și mai nainte la domnia voastră ca să mi-l trimeteți, dar nu știu cum un om oarecare a venit și v'a vorbit nu știu ce domniei voastre; domnia mea nu cunosc pe acel om, nici [nu știu] ce a vorbit el. Deci vă rog pe domnia voastră să-mi trimeteți pe acel meșter, să vie să-mi facă niște ferestre la biserică. Și când va fi vremea, domnia mea îl voiu petrece îndărăt cu cinste și-l voiu dărui, și va veni la domnia voastră. Și dumnezeu să vă bucure. — Și orice va cumpăra, una alta, pentru domnia mea, domnia voastră să nu-l supărați cu vama.

Monogram; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., cu aceeaș legendă ca la No. precedent; adresa: † нашим честитим братіам и приіателем, сждц8 и пьргаром wт Брашов: *cinstiților noștri frați și prieteni, judelului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 243.*

1496 — 1507. — Atât pecetea cât și monogramul (care samănă foarte mult cu cel dela NNo. 230, 233, 271) arată că scrisoarea e a lui Radu cel Mare.

CCII.

† Милостию божию Iw Радоуль воивода и господинь, пишет господство ми нашим честитем братиам и добрим приіатeлем, сждц8 и ві-тем п8ргаром wт Брашов, много здравие. И по сих давам 8 знаніе господств8 ви за работ8 wвом8 сиромах8 господства ми по име Кост wт Трьговище, како ест к8пил к wбеде железо, да си ковет кола. Тако м8 га ест 8зел пркалаб wт Бран; и вам8, що м8 ест бил, wн е платил. И пак и др8зи сиромаси наши еще имат велик8 забав8 на Бран. Того радї ви молим господство ви, како да не имат наши сиромаси паг8б8, и що им сте 8зели, а ви да им повратите; понеже ако чете ви запретити железо, а господство ми кем запретит др8го (sic) к8пле. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul acestui sărac al domniei mele, anume Costea dela Târgoviște, că a cumpărat 20 de obezi de fier, ca să-și ferece carele. Astfel, i l-a luat pârcalabul dela Bran, deși vama, ce a avut [să plătească], o plătise. Și-apoi și alți săraci ai noștri au mare zăbavă la Bran. Deaceea vă rog pe domnia voastră, ca să n'aibă saracii noștri pagubă, și ce le-ați luat, să le dați îndărăt; căci dacă veți opri voi fierul, domnia mea va opri alte mărfuri. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă. c. 3 cm. în diam., ruptă; adresa: † нашим честитим братиам. сѫдцꙋ и ві-тим пръгаром ѡт Брашов: *cinstiților noștri frați, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 283.*

1496—1507. — Scrisoarea este de sigur dela Radu cel Mare și probabil dela acelaș pisar ca No. 243; monogramul ei samănă cu al NNo. 252, 255, 264, 272, 276, 293 și altele dela acelaș domn. Costea dela Târgoviște poate să fie identic cu «Kosta Urla de Thargovistia , pomenit ca negustor în socotelele Brașovului la an. 1503 (Quellen, I, p. 72).

CCIII.

† Милостїю божїею Іѡ Радоул воивода и господинъ въсеи земли Ꙋггровлахиискои, пишет господство ми нашим честитим братиам и добрим приіателем, сꙋдцꙋ и ві-тим пꙋргаром Брашовским, много здравїе прїносим господствꙋ ви. И по сих давам ꙋ знанїе господствꙋ ви, понеже послахмо нашꙋ слꙋгꙋ жꙋпан Ѧлекси до господства ви, зарадї гласове, и едно дрꙋго що кете знати, а господство ви да ни дате ꙋ знанїе. И пак че кꙋпити некои кожꙋси, що ми требꙋют ꙋ хижꙋ господствꙋ ми, и неколико постав, що ми ест ѡстало да разделим дворꙋ господства ми. Тако ви молим господство ви, що кете моки ꙋчинити зарадї вамꙋ, да ни ѡставите, а ми кемо имати хар господствꙋ ви. Ѧ варе що изрече жꙋпан Ѧлекси ѡт нас къ господствꙋ ви, а господство ви да верꙋе, понеже сꙋ наши речи истини. И богь ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari Brașoveni, și multă să-

nătate poftesc domniei voastre. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că am trimes pe sluga noastră jupân Alexi la domnia voastră, pentru vești, și una alta ce veți fi știind, domnia voastră să ne dați de știre. Și-apoi are să cumpere niște cojoace ce-mi trebuesc pentru casa domniei mele și niște postav ce mi-a rămas să împart curții domniei mele. Astfel, vă rog pe domnia voastră, ce veți putea face pentru vamă, să ne lăsați, iar noi vă vom mulțămi domniei voastre. Și orice va spune jupân Alexi dela noi către domnia voastră, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ **IѠ РАДꙊЛ ВОЕВОДА МИЛОСТІЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН**; *adresa:* † нашим честитим братїам и прнꙗтелем, сꙋдцꙋ и пꙋргаром ѡт Брашов: *cinstiților noștri frați și prieteni, județului și pârgarilor din Brașov.—Arh. No. 239.*

1496—1507. — Pentru Alexi, cf. No. CLXXXIV.

CCIV.

† Милостиѡм божиѡм Іѡ Радоуа воивода и господинъ въсеи земли Ꙋггровлахїиской, пишет господство ми много здравїе и любов нашим добрим прїетелем и ближним сꙋседи, сꙋдцꙋ и ві-ти пръгари ѡт Брашов. И ѡ сем давам ꙋ знанїе вашею висотꙋ, понеже послахмо нашега слꙋга Албꙋ, да кꙋпꙋет клинце ѡт шиндилꙋ и клинце ѡт лаци. Того радї просим вашою висотꙋ зарадї вамꙋ, да ꙋчините зарадї волю господство ми да не ꙋзимате, а господство ми кем ꙋчинити волю вашою висотꙋ. И богь ви ꙋмножит лета.—И еще нам що ке трербовати, да кꙋпит [1]).

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și dragoste bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și vă dau de știre înălțimei voastre că am trimes pe sluga noastră Albu, ca să cumpere cuie de șindilă și cuie de lațe. Deci cer dela înălțimea voastră să faceți pe voea domniei mele și să nu-mi luați vamă, iar domnia mea voiu face și eu pe voea înălțimei voastre. Și dumnezeu să vă înmulțească anii. — Și va mai cumpăra și [altele] ce ne vor fi de trebuință.

---

[1]) Fraza din urmă e adăogată cu altă cerneală.

Monogram; pecete rotundă, c. 3. 5 cm. în diam., stricată de tot; adresa: † нашим добрим прѣтелем и ближним сѫседи, сѫдцѹ и ві -ти пргари ѿт Брашов: *bunilor noştri prieteni şi de aproape vecini, judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov. — Arh. No. 242.*

1496—1507.—Scrisoarea ar putea să fie şi dela un alt Radu, nu însă înainte de Radu cel Mare.

CCV.

† Милостїю божїю Іѡ Радоѹл воевода и господинъ, пишет господство ми честитим братїам, сѫдцѹ и ві -тим пѹргаром ѿт Брашов, много здравїе. И по сем молим господства ви, како мои братїа: тѹа смо послали наша слѹга Ѡнча до господства ви; сего радї да се потрѹдите господство ви нас радї, да ми кѹпите є комати ѿт совоне по д флорини, а дрѹге є комати ѿт совоне, послабе, по г флорини. Тои се молим господствѹ ви да се потрѹдите, тъи посъл да ми исправите, али скоро; забавѹ да не имат. И богъ ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod şi domn. Scrie domnia mea cinstiţilor fraţi, judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov, multă sănătate. Şi după aceasta vă rog pe domnia voastră, ca pe nişte fraţi ai mei: am trimes acolo la domnia voastră pe sluga noastră Oncea; deci să vă osteniţi domnia voastră pentru noi şi să-mi cumpăraţi 5 bucăţi de săpun de câte 4 florini, şi alte 5 bucăţi de săpun, mai proaste, de câte 3 florini. Pentru aceasta vă rog pe domnia voastră să vă osteniţi şi să ajutaţi pe acest trimes al meu, dar iute; întârziere să n'aibă. Şi dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІѠ РАДѸЛ ВОЄВОДА МИЛОСТІЮ БЖІЄЮ И ГОСПОДИН, *foarte clară (cf. NNo. 228, 239, 244, 268); adresa:* † честитим братиам, сѫдцѹ и ві -тим пѹргаром ѿт Брашов: *cinstiţilor fraţi, judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov.—Arh. No. 250.*

1496—1507.

II.

SCRISORI DELA BOERI, MITROPOLIȚI, JUDEȚI, PÂRGARI ȘI PARTICULARI.

Coico, logofătul lui Dan II.

(1431).

CCVI.

Моимъ старшим братиꙗмъ, жȣдецȣ Брашевскомȣ Шȣли Гергю и вьсѣмъ пръгарем, ваши менши брат, лωгωѳет Коика, любезное херетисание. И такози да знаете, ωти въ голѣмъ грижѫ ма ȣнесосте, нъ съ помощиѫ божиѫ завръших ви работѫ, както сте любили. Нѫ ми ест жѣлъ на вас, заради и поиръво вѣрȣвах Ханѫ и вашего кантиларишѣ Линардѫ та им дадωх книгѫ; и рекохѫ да ми донесътъ вьсе, що ест мое, и чѫстъ да ми принесȣ; а тие приидохѫ и не принесохѫ ми нищо. И паки приидохѫ, и сторих имь дрȣгѫ книгѫ, както ест била ваша волѣ. Да ωставила съмъ на ваше чловѣчество и прѣложила съмъ на Ханѫ и на кантȣларишa; та ви щет казати, а вие [1]) сторѣте како ест трѣбѣ. И богъ ви ωвеселит.

Fraţilor mei mai mari, judeţului din Braşov Şuli Gherghe [2]) şi tuturor pârgarilor, dragă heretisire dela fratele vostru mai mic, logofătul Coico. Şi aşa să ştiţi că în mare grije m'aţi adus, dar cu ajutorul lui dumnezeu v'am isprăvit treaba cum v'a plăcut. Dar îmi pare rău de voi, căci şi mai nainte am crezut pe Hana şi pe canţîlarişul vostru Linard şi le-am dat cartea; şi mi-au spus că-mi vor aduce tot ce este al meu şi că-mi vor aduce şi un dar; ei au venit şi nu mi-au adus nimic. Şi iarăşi au venit şi le-am făcut o altă carte, cum a fost voea voastră. Şi am lăsat la omenia voastră şi pe sama lui Hana şi a canţilarişului; ei vă vor spune, iar voi să faceţi cum trebue. Şi dumnezeu să vă bucure.

---

1) Orig. вие.

2) Nu-l găsesc în lista judeţilor Braşovului.

Pecete de ceară albă, 2 cm. în diam., neacoperită cu hârtie; în mijloc pare a fi o figură (poate un vultur) sau o inițială (poate Г): pecetea fiind stricată, nu se poate distinge clar; din legenda dela margini am putut ceti: [† п]ечать конк[а] *și un* о *din* логодетъ; *fără adresă. — Arh. No. 526; Mil. No. 59.*

1431, după 30 Ianuarie.—Coico sau Coica e logofătul lui Dan II din 1422 (No. VIII), 1424 (No. XI) și 1431 (No. XVII); în 1432, Ianuarie 20, și 1437, Aug. 10, e vistier al lui Vlad Dracul (Hurmuzaki I, 2, p. 574; Iorga, Studii și doc. VII, p. 46); în doc. dela 13 Aug. 1437 e numit «protoviștier» (Miletić, DR., p. 333; acelaș doc. în Venelin, p. 78—79).—Scrisoarea către Brașoveni e trimeasă curând după încheerea învoelii dela 30 Ian. 1431 (No. XVII). Asupra lui «Linard», numit în altă parte «Linart» (Leonardus) și asupra lui «Hana», cf. doc. latinesc din 28 Ian. 1431 (No. XVII) și notele dela documentele lui Dan II.

Voico, vornicul lui Vlad I Dracul.

(1431).

CCVII.

† Ѿ[т] жупана Воика мнѡгѡ здравїе и покло[ненїе] моим милимъ братїамъ, пръгарем Брашевски[м]. Моа братїе, вїе добрѣ знаете како ви сьмъ ıа бил прїател у врѣме господина ми Дана воевѡд, и вашъ сьмъ брат бил и ѡще хѡку бити. Я вїе добрѣ знаете, како ми ест врѣме сѡсало; тѡгѡ ради ви молимъ, ако ви щет богь научити, помозете ме съ еднѡм шубѡм ѡт постава, а ако бѡгъ [1]) поможе господину ми Влад воевѡд, а ми кемо за еднѡ двѣ платити или три.

Dela jupân V o i c o multă sănătate și închinăciune iubiților mei frați, pârgarilor Brașoveni. Știți bine, frații mei, cum v'am fost prieten pe vremea domnului meu Dan voevod, și am fost fratele vostru și vreau să mai fiu încă. Dar voi știți bine ce vreme m'a apucat; deci vă rog, dacă v'ar povățui dumnezeu, să mă ajutați cu o șubă de postav, și dacă va ajuta dumnezeu stăpânului meu Vlad voevod, pentru una vom plăti două sau trei.

Pecete rotundă pe ceară verde, 2. 8 cm. în diam., acoperită și în mijloc cu o figură nelămurită; din legendă pare a se distinge cuvântul ВОРНИК; *adresa:* † моим братїамъ, пръгаремъ Брашевским: *fraților mei, pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 530; Mil. No. 60.*

Voico este vornicul lui Vlad Dracul; scrisoarea lui (scrisă pe aceeaș hârtie ca și scrisorile stăpânului său) e din timpul când în Țara Românească domnea Alexandru-Aldea. Fusese boer influent al lui Dan II la 1422, 1424, 1431 (NNo.

[1]) Orig. бѡ͠, o prescurtare neobișnuită la acest cuvânt.

VIII, XI, XVII); e vornicul lui Vlad Dracul la 1432 (Hurmuzaki I, 2, p. 574), 1437 (Miletič, DR., p. 333; Iorga, Studii şi doc. VII, p. 47) şi 1439 (Arh. ist. I, 1, p. 85). El trebue să fie mareşalul «mareschalcus» care a însoţit pe Vlad Dracul la Nürnberg (Hurmuzaki I, 2, p. 750): şuba o cerea poate în ajunul plecării în Germania.

Albul, vornicul lui Alexandru-Aldea.

(1431—1433).

CCVIII.

† Ѡ[т] жѹпана Ꙗлбѹла пръгарем Брашевским любезнаа херетисании. И такози вы говорим: какъвъ чловѣкъ бих бил азе, еже поставих рѣчъ с вами и клахъ сѧ, и пакъ бих помислил, да ви плѣнил? Бѣ бога имам и дѹшѫ имам, а ми тако ми тѣла и кръви Христωсωвы, и тако ми дѹшѫ ми, и да ѹмрѫ въ православнои вѣрѣ христианъскои, ни едни зль помислъ нѣсть на вас. Ꙗ ми елате слободно и ни еднѫ еннѫ да не имате, понеже любим да сте наши братиꙗ, както[1]) сте били и прѣжде. И богъ ви ωвеселит. Пїс[а] сѧ априлиꙗ в҃.

Dela jupân Albul pârgarilor din Braşov dragi heretisiri. Şi astfel vă grăesc: ce fel de om aş fi eu, dacă, după ce m'am înţeles cu voi şi m'am jurat, m'aş răsgândi să vă prad? Am şi eu un dumnezeu şi un suflet şi [mă jur] pe trupul şi pe sângele lui Hristos şi pe sufletul meu, şi să [nu] mor în legea creştinească cea drept credincioasă, dacă am vre-un gând rău asupra voastră [2]). Ci umblaţi-mi în voie bună şi nici o grije să nu aveţi, căci ne place să fiţi fraţii noştri, cum aţi fost şi mai nainte. Şi dumnezeu să vă bucure. S'a scris Aprilie în 2.

Pecete rotundă în ceară albă, neacoperită; figura din mijloc e un cal în fugă, iar legenda: ✱ ꙖЛБЬ ТОКGꙖБGG; *adresa:* † пръгарем ωт Брашев: *pârgarilor din Braşov. — Arh. No. 510; Mil. No. 56.*

CCIX.

† Ѡ[т] жѹпана Ꙗлбѹл(а) моим братїамъ, пръгарем ωт Брашев, много здравїе и поклоненїе. И такози ви говорим: азь смъ ваш брат въсегда, варе ω щом въстрѣбѹвате. И такози да ѹчините,

[1]) Orig. какотото.

[2]) Trad. verbală ar fi «şi să mor în legea creştinească cea dreptcredincioasă, nici un gând rău nu este asupra voastră».

како Влад да ходит всегда к мен(е) слободен, да ест на вс-сѣко врѣме кон мен(е) ваш чловѣкъ, да не липсат шт здe; ш що знаж, да ви кажж. И веселит [ви] богъ.

Dela jupân Albul fraţilor mei, pârgarilor din Braşov, multă sănătate şi închinăciune. Şi astfel vă grăesc: eu sânt fratele vostru pentru totdeauna, orice-mi veţi cere. Şi faceţi aşa ca să vie Vlad totdeauna în bună voie la mine, ca să fie omul vostru la orice vreme lângă mine şi să nu lipsească de aci; ce voiu şti, vă voiu spune. Şi dumnezeu să vă bucure.

Pecetea, c. 2.5 cm. în diam.. pierdută; adresa: † моим братїам Брашовѣном: *fraţilor mei Braşovenilor.* — *Arh. No. 468; Mil. No. 55.*

CCX.

† Ѿт жупана Албула многш здравие и поклонение братиам моимъ, пргарем Брашевским всѣмъ, великиим же и малимъ. И тузи ви давам у знание: за тшгшзи воеводж е, що го сте поставиле тука, Дракула, кому ест драгъ шт васъ, а вие го цѣлувайте, зане помнигш не щете го видѣт; понеже сж надѣж на бога, кам идет да се не повратит. А азъ колико сьм учинил заради вас добро, вие ми харъ не имате, нж богъ знаетъ и шн да вкрует. Тѣм ради, како сте поставиле рѣчъ въ един ден и утъкмиле, а вие стоите на тшм, и шслободѣте да ходит пжт слободно. Кто що любит, да донесет: и желѣзо и мѣд и всѣкж купиж; и кому що ест длъжно, да си възимат слободно. Нж сираци люди, кои се улагажт да доходжт, кто съ що может, по Праховѣ или по Телѣжжн, а вие их дома им плѣнуете и бантуете, да не доходжт. Тѣмъ ради, ако ви ест волѣ и хтѣние да стоите на рѣч, азъ да знам; ако ли сте уфатиле другж думж, а ние да знамо, како щемо учинит. И богъ ви швеселит.

Dela jupân Albul multă sănătate şi închinăciune fraţilor mei, pârgarilor din Braşov tuturor, mari şi mici. Şi iată vă dau de ştire despre voevodul pe care l-aţi pus aci, [despre] Drăculea: cui este drag dintre voi, să-l sărutaţi, căci mai mult n'o să-l vedeţi; am nădejde în dumnezeu că de unde va merge nu se va mai întoarce. [1]) Iar mie, cu tot binele ce-am făcut pentru voi, nu-mi arătaţi nici o

[1]) Aluziune la mergerea lui Vlad Dracul la Turci, pela c. 1433; despre aceasta n'avem însă nici o ştire pozitivă.

mulţămire; dar dumnezeu ştie, şi el va crede. Deci, cum aţi pus vorbă şi aţi întocmit odată, la aceasta să rămâneţi, şi lăsaţi să fie drumurile slobode. Să aducă cine ce vrea: şi fier şi aramă şi orice marfă; şi cine are vre-o datorie, să şi-o scoaţă în bună voie. Dar oamenilor săraci, cari se gătesc să vie, fiecare cu ce poate, pe Prahova ori pe Teleajăn, voi le prădaţi casele şi-i bântuiţi, ca să nu vie. Deci, dacă voiţi şi aveţi poftă să vă ţineţi de vorbă, să ştiu şi eu; iar dacă v'aţi pus altceva de gând, să ştim şi noi ce-avem de făcut. Şi dumnezeu să vă bucure.

Pecete ca la No. arh. 510, stricată în parte; legenda: ✱ ЯЛБЬ ТО[КСЯ]Б[ЄС]; *adresa:* † пргарєм вьсѣмь Брашєвєним: *tuturor pârgarilor Braşoveni.— Arh. No. 463; Mil. No. 54.*

Jupân Albul, care joacă un rol preponderant în timpul lui Alexandru-Aldea, fusese boerul lui Mircea la 1415 (Martie 28; Arh. Stat.); la 1421 e citat ca vornic în fruntea boerilor lui Dan II, împreună cu [То]ксава, ce pare să fi fost o rudă a sa (Argeş, 10 Sept. 6930, indictionul 7; Arh. Stat.); cf. doc. din 1422 şi 1424 din colecţia noastră, NNo. VIII şi XI, şi un document fără dată dela Dan II pentru mst. Tismana, în Arh. Stat. În privilegiul comercial al acestui domn dela 1431 el nu e citat: era atunci partizan al lui Alexandru, al cărui locotenent şi tovarăş rămâne în tot timpul domniei lui (1431—1433): v. hrisovul pentru mst. Dealului din 17 Noemvrie 1431 (Arh. Stat.), unde primul boer martor e жвпан Ялбвл; între ceilalţi boeri se află şi un жвпан Токсава. Sub Vlad Dracul nu figurează în documente, deşi, după presupunerea D-lui Iorga, la 1437 era împăcat cu dînsul. Numele tatălui său pare a fi de origine greacă: Токсавєс, foarte clar pe pecetea dela No. arh. 510, grec. Τοξάβης.

Stanciul vistierul şi fratele său Costantin, boerii lui Vlad I Dracul.

(c. 1433—1437).

CCXI.

† Много здравїє и поклонєнїє родителєм нашим, пргарωм ωт Брашов, ωт Станчвла вистїарѣ и Костандина. Твзи єст дошла брат ми Костандина за наш добитωк, що ни єст в Свρва, и сь книгж воиводинж, а вы мв нє стѣ далы, анж стє искалы мартврїж. Того ради ми смо мартврисалы прѣд Ханжша и прѣд пргари ωт Трговища; и жєна Свρвина мартвриса сама, и Галєсь, како стє рєклы, мартвриса. Того ради добитωк да ни датє кто вы книгжвж донєс(є). Ящє ли ни нє датє, можєтє продати власкж зємлж, а нашє нє щєт загинжт. Нас нє вѣрвєтє, а Свρвв вѣрвєтє. И богь ви вєсєли.

Multă sănătate și închinăciune părinților noștri, pârgarilor din Brașov, dela Stanciul vistierul și dela Costandin. Iată a venit acolo fratele meu Costandin pentru avutul nostru, care ne este la Surva, și cu cartea voevodului, dar voi nu i l-ați dat, ci ați cerut mărturie. Deci noi am mărturisit înaintea lui Hanăș și înaintea pârgarilor din Târgoviște; și femeea lui Surva mărturisește ea însași, și Gales mărturisește, cum ați zis. Deci să ne dați avutul celui ce vă va aduce această carte. Iar dacă nu ni-l dați, puteți să vindeți Țara Românească, dar [ce este] al nostru n'are să se piarză. Pe noi nu ne credeți, dar pe Surva îl credeți. Și dumnezeu să vă bucure.

Pecetea pierdută; adresa: † пръгарем ѡт Брашов: *pârgarilor din Brașov.* — *Arh. No. 523; Mil. No. 58.*

c. 1433—1437. — Caracterele paleografice și hârtia acestei scrisori o arată a fi din sec. XV-lea; e aceeaș hârtie ca la scrisorile lui Vlad Dracul. Scrisoarea acestuia de sub No. XLVIII (No. arh. 186) ridică însă orice îndoeală: aceasta este «cartea voevodului», la care se rapoartă Stanciul în scrisoarea de mai sus.—În documentele lui Vlad Dracul dintre anii 1432--1441 se pomenesc doi boeri cu numele Stanciul: Stanciul Honoi și Stanciul fratele lui Mircea (1432, Ian. 20: Hurmuzaki I, 2, p. 574; 1437, Aprilie 8: v. mai nainte No. XLVIII; 1437, August 13: Miletić, DR., p. 333; 1439, Aug. 2: Arh. Stat.; 1439, Sept. 8: Arh. ist. I, 1, p. 85, și E. Kałužniacki, Dokumenta mołdawskie i multańskie, p. 29; 1441, Mai 14: Arh. Stat.); care din acești doi să fi fost vistier și autor al scrisorii de mai sus, nu putem hotărî. Întru cât însă la 8 Sept. 1437, 2 Aug. 1439 și 30 Iunie 1441 e vistier Șerban, care în doc. din 14 Mai 1441 e numit «protovistiar» (= mare vistier), este probabil că Stanciul a ocupat funcțiunea de vistier înainte de 1437. El poate să fie identic cu vistierul dela 1431, Noemvrie 17, al lui Alexandru-Aldea (Arh. Stat.: Станчюл вистїаръ), care după moartea acestuia va fi trecut, ca mulți alții, în slujba lui Vlad Dracul. În doc. lui Alexandru sânt citați doi Stanciul, unul fără atribut de boerie. — Surva și Gales sânt doi cetățeni sași din Brașov: sub Surva se ascunde numele săsesc Sirwes, Cirwes, Czurwe, Czirbes, Tzirbes, Cirvisen = Servatius (cf. Quellen, III, p. 752, 760, 630 și al., între anii 1475—1500), iar Gales poate să fie din neamul «Galles», pomenit între 1475 — 1500 (ibid., p. 691, 695, 698); cf. «Gallys» în Neustadt [Cârstian] din țara Bârsei, ibid., p. 22, an. 1536.

Petru Uroș, trimesul Brașovenilor la împăratul Sigismund, și Ștefan, logofătul lui Vlad Dracul.

(c. 1432—1437).

CCXII.

† Почътенїм и верним пръгарем Брашовским въсе[м], велїким же и малим, въсем около, многоѡ здравїе и поклоненїе даже

до лица землн, ꙗко моимъ господаром, ѡт вашего слꙋгы меншегоѡ, ѡт Ꙋроша Петра. И тꙋзи, моа господо, давам вам ꙋзнати, чемꙋ вы пꙋстиҳ еднꙋ книгꙋ по едномꙋ чловѣкꙋ ѡт Пожона, и далъ ю е въ рѫце Сибинскомꙋ чловѣкꙋ именем Цръвїшꙋ мїстерꙋ ѡт Ф[е]лдїѡре [1]). Тои не знам: е ли ви доншла книга въ рѫце, или не е. И съга ꙋ [о]возн време нищо вы не могѫ ино писат, тъкмо този що ми сет билн пꙋстили господинꙋ ни кесарю; ѡн нам рад чини волю, и въсекын денъ чекамо; алес (sic) добъръ, и божїѡм волом ест намъ добром волом кесаръ и добъръ, алес ни ще датъ скоро. И книгꙋ що ми пꙋстисте по логофетꙋ Влада воеводе по Щефаноу [2]), то ми доиде ꙋ рꙋкꙋ; и азъ възеҳь книгѫ и поидоҳ Секилъшпанꙋ, и Секилшпанꙋ дадоҳмо книгꙋ вашꙋ, к[н]игꙋ кесарю. И кесаръ ж прочъте самъ своими ꙋсти, и ѡбрадова сѧ много, и поклони сѧ вам, защо мꙋ дадосте ꙋзнати за тиазї работи. И билъ е писал пръво ѡще кесаръ к вам, како да доидѫт ѡт вас два пръгарѣ; азъ не съм зналъ, нѫ ꙋзнаҳ по том на мѣсѧцъ. И съга доидошѫ Сибинѣне и казашъ: Брашовци не ҳте доитъ; и кесаръ рече: Брашовци сѫ ѡвде ꙋ мене. И нищо мꙋ за тои не зло сръдце, нѫ е веселъ к нам и добром волом. И не мини ми сѧ да е добро да и дрꙋзеҳъ пꙋститѧ (sic) келтовати, ѡти богъ знае с колико келчюг стоимъ и азъ ѡвдези. Да за този, како знаете ви подобрѣ, такози ꙋчинете. И да знаете, ꙋ се си време се не вероваҳ на дрꙋгого чловѣка, да ми пишет книгѫ сиѫ, тъкмо на логофета Щефана, и ним писаҳ книгѫ сиѫ. Писано ꙋ Пожонꙋ, є҃ денъ по рождѫствѣ господа бога и спаса нашего Исꙋ Христа.

И покланам се азъ Щефан логофетъ вашои милости, ꙗко моим господамъ.

Cinstiților și credincioșilor pârgari din Brașov tuturor, mari și mici, tuturor împreună, multă sănătate și închinăciune până la fața pământului, ca unor domni ai mei, dela sluga voastră mai mică, dela Uroș Petru. Și iată, domnii mei, vă dau de știre că v'am trimes o carte printr'un om din Pojon, și a dat-o în mânile unui om dela Sibiu cu numele Țirviș meșterul, din Feldioară. Nu știu, ajunsu-va cartea în mâni sau ba. Și acum pe vremea asta nu pot să vă scriu

[1]) Aceste trei cuvinte sânt scrise deasupra șirului.

[2]) По Щефанꙋ e adăogat deasupra șirului.

altceva nimic, decât că m'au lăsat la domnul nostru chesarul; el e bucuros să ne facă pe voie. și așteptăm în fiece zi; el e bun, și cu voea lui dumnezeu chesarul ne va fi binevoitor, și ne va da iute [răspuns]. Și cartea ce mi-ați trimes-o prin Ștefan, logofătul lui Vlad voevod, mi-a ajuns în mână; și eu am luat cartea și m'am dus la șpanul Săcuilor și am dat cartea voastră șpanului Săcuilor, cartea pentru chesarul. Și chesarul a cetit-o singur cu gura lui și s'a bucurat mult și s'a închinat vouă, pentrucă i-ați dat de știre despre aceste lucruri. Și v'a fost scris chesarul și mai nainte ca să vie doi pârgari dela voi; eu n'am știut, ci am aflat o lună după aceea. Și acum au venit Sibienii și au zis: Brașovenii nu vor să vie; și chesarul a zis: Brașovenii sânt aci la mine. Și deaceea el nu e supărat de fel, ci e vesel și binevoitor față de noi. Și nu cred că e bine să mai trimeteți și pe alții să cheltuească, căci dumnezeu știe cu ce cheltuială stau și eu aci. Dar în privința aceasta, veți face cum veți ști mai bine. Și să știți: pe vremea aceasta nu m'am încrezut într'alt om, ca să-mi scrie cartea aceasta, decât în logofătul Ștefan, și prin el am scris această carte. Scrisă în Pojon, a cincea zi după nașterea domnului dumnezeului și mântuitorului nostru Isus Hristos.

Și mă închin, eu Ștefan logofătul, domniei
voastre, ca unor domni ai mei.

Pecete de inel în ceară verde, acoperită cu hârtie; figura e o cruce deasupra unui triunghiu; adresa: † мои[м] господаромъ, пръгаром Брашовским въсем, великимъ же и малим: *domnilor mei, pârgarilor Brașoveni tuturor, mari și mici.— Arh. No. 564.*

c. 1432—1437. — Scrisoarea nu este mai nouă, deoarece «chesarul» de care e vorba într'însa nu poate fi altul decât împăratul Sigismund. Asupra logofătului Ștefan, v. nota dela No. arh. 534 (CCXVI).

Gherghe Lascar, cămărașul lui Vlad I Dracul.

(c. 1437).

CCXIII.

† **Възлюбленним моим и братїамь, паргарѡм Брашовскиим въсѣм и сѫдцꙋ, жꙋпань Іакѡв. Братїа моа, знаете ви добрѣ како смо бесѣдовале съ вами**[1]**) ꙋ Тръговище и прѣд жꙋпана:**

[1]) Înainte de съ вами pisarul scrisese cuvintele ꙋ Брашѡв вами, pe care le-a șters.

вие сте ꙋзеле на ваша главѫ, да доде Гергево слꙋга, да мꙋ даваме все. Даль смь слꙋга моа Мартин с вами и смь дал съ слꙋга ми Мартина ҂а҃ флорини, да плати наем; а ѡн доде съ вами да ми пꙋсти д҃і мажа ѡт мѣд тъкмо и пол и в҃ товара ѡт жел҄ѣза и а҃ ѡт оцел и нѣщо ѡвес. Питаль смь наемникы за Мартина, и Ханеша: где ест Мартин? Казахъ ми ѡни: ѡста Мартин, да доде съ дрꙋги товар. И ми поръчи съ Ханеш: ако ест хтѣніе ти, пꙋсти ми съ Ханеш дрꙋги дꙋкати, понеже ест зде и ѡщь мѣд, да ıа кꙋпѣ. Пꙋстих съ Ханеша ӏ҃ хїлиад флор. и ꙁ҃ маж воськ, и смь казал Ханешꙋ: азь сези добитьк давам на твоа ръкѫ, да чини как знаеш, а Мартин що има готово, да доде спѣхѡм къ мнѣ. И смь дал съ Ханеша мо[а] слꙋга, да доде [1]) ꙋ Брашѡв, да ми кꙋпи платно, жел҄ѣзѡ, оцел и ѡщь едно дрꙋго, що ми ест потрѣбно, съ дрꙋгиа дꙋкати. И ми доде слꙋга моа, да ми е кꙋпилъ що мꙋ смь казал ѡт все, да стѡнть ꙋ Ханешова къщъ ченꙋшар(а). Додохъ да се заметох; да доде момкот Дабѣжа, слꙋга жꙋпана Радоула, и доде къ мнѣ, а що ест кꙋпил, а ѡн(ѡ) стоит ꙋ къщъ Ханешова и нинѣ ченꙋшарѣ ꙋ ръкътор Ѿс, що мꙋ ест нинѣ и мѣхашь. Стоит и [2]) този ӏ҃ хїлиад флор., ꙁ҃ маж воськ, що мꙋ смъ дал азь ѡт ръкъ си; и на слꙋга ми Мартин, що ест казал що мꙋ ест бил длъжен, ꙁ҃ хил. и ф҃. И инако нѣст. И ви моли са, ако сте мо[а] братїа, да не имамо помного рѣчи. Ѩко не ще да доде слꙋга ми и да ми събере добитък, а ви да ви наꙋчи богь да го свѣжете да ми пꙋстите. Ѧ Ханеша да го стиснете, да ми дава добитѫк; да ми допꙋстите и то, макарь много ест, макар мало. И да не имам помного рѣч(и). И смь писал вам, да не кажете ꙋтрѣ или в дрꙋги день: нѣ ни си писал, да не знамо ми ѡ тѡм. Понеже добитьк воиводин не щет загинѫти, понеже толко мꙋ ест къснѣнїе, дори подъ азь воевод(ѣ), да чен (sic) си ще иска свое, да го ꙋзе; тогизи да се не злосръдите, понеже зло ест мое сръдце. И богь съ вами.

† Ѿт жꙋпана Гергѣ Лас[кара].

Iubiților și fraților mei, pârgarilor din Brașov tuturor, și jupânului Iacov [3]), județului. Fraților mei, știți bine cum am vorbit cu voi la

[1]) Orig. деде.
[2]) În orig. стонт e corectat din стоим și и din ти.
[3]) Un subjude (villicus) Iacobus era la Brașov în 1437 (lista D-lui Fr. Stenner).

Târgoviște și înaintea jupânului [1]): ați luat asupra capului vostru să vie sluga lui Gherghe și să-i dăm tot. V'am dat pe sluga mea Martin cu voi, și i-am dat slugei mele Martin o mie de florini ca să plătească arvuna; el a mers cu voi și mi-a trimes numai 14 măji și jumătate de aramă și două poveri de fier și una de oțel și ceva ovăs. Și am întrebat pe cărăuși și pe Haneș de Martin: unde este Martin? Ei mi-au răspuns: Martin a rămas să vie cu cealaltă marfă. Și mi-a poruncit prin Haneș: dacă poftești, trimete-mi cu Haneș alți ducați, că mai este aci aramă, s'o cumpăr. Și am trimes cu Haneș 10,000 florini și 9 măji de ceară, și i-am spus lui Haneș: eu îți dau acești bani pe mâna ta și fă ce știi, iar Martin să vie de grabă la mine cu ce are gata. Și i-am dat lui Haneș o slugă a mea, să meargă la Brașov și să-mi cumpere pânză, fier, oțel și una alta ce-mi trebue, cu alți ducați. Si s'a dus sluga mea și mi-a cumpărat de toate câte i-am spus, și stă în casa lui Haneș cenușarul. Și am venit să încarc marfa [2]); și veni Dabija feciorul, sluga jupânului Radul, și veni la mine [și-mi spuse] că [tot] ce a cumpărat stă în casa lui Haneș, acum cenușar la rectorul Os [3]), și-i este acum și stupar [4]). Stau și cele 10,000 florini și cele 9 măji de ceară pe care i le-am dat eu cu mânile mele; iar la sluga mea Martin, care a zis că i-a fost dator, 7000 și 500. Și altfel nu este. Vă rog deci, dacă-mi sânteți frați, să nu mai avem multe vorbe. De nu va veni sluga mea și nu-mi va aduna avutul, să vă povățuească dumnezeu și să mi-l legați și să mi-l trimeteți. Iar pe Haneș să-l strâmtorați să-mi dea avutul; trimeteți-mi măcar atât cât este, mult puțin. Și să n'am mai multe vorbe. Și v'am scris, ca să nu ziceți mâne poimâne:

---

[1]) Albul.

[2]) Orig. додоұъ да се заметоұ; traducerea nu este sigură.

[3]) Orig. ржкътор ѿ; Mil. greş. ржкътор ѿ. — Cred că e vorba aci de un rector Os (sc. rector scholae sau ecclesiae). Numele propriu *Os* se găseşte, deşi rar, la Saşii din Braşov. Aşa între 1527—1540 un Blasius Os (Quellen II, p. 703); la 1503 un Oes Mathe (Quellen I, p. 1, 18, 32, 35, 36), identic cu O^e^s (Oes, Oesz, O^e^sz, Oz) dela 1483, 1486/87, 1488, 1490, 1492, 1500 (Quellen III, p. 641, 646, 654, 663, 667, 683; cf. ibid., p. 625, an. 1475—83, şi p. 752, an. 1486). Un rector scholae sau scholarum la 1437 e foarte cu putinţă la Braşov; v. «scholarium rector» la 1388 în Baia Mare (Nagy-Bánya), la Zimmermann-Werner-Müller, Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen II, p. 627.

[4]) Orig. мѣхашь: probabil ung. *méhes*, stupar, Zeidler. În jurul Braşovului erau şi pe vremea lui Vlad Dracul, ca şi astăzi, multe stupini.

nu ne-ai scris și nu știm nimic de asta. Căci avutul voevodului n'are să se piarză, ci va avea numai întârziere, până ce mă voiu duce la voevodul, și-și va cere și-și va lua [el însuși] [1] ce este al său; atunci să nu vă supărați, căci și eu sânt supărat. Și dumnezeu [să fie] cu voi.

Dela jupân Gherghe Lascar.

Adresa: † паргарωм вскѣмь ꙋ Брашωв † ωт жꙋпана Гергѣ Ласкар(а): *tuturor pârgarilor din Brașov, dela jupân Gherghe Lascar.—Arh. No. 486; Mil. No. 57.*
c. 1437.—Din cuprinsul acestei scrisori și al celei următoare se vede lămurit că Gherghe Lascar era cămărașul lui Vlad Dracul; deaceea nu-l găsim citat în documente. Albul, pe care îl numește simplu «jupânul», era împăcat cu Vlad.—Amândouă scrisorile au caracterele primei jumătăți a sec. XV-lea; a doua e remarcabilă prin frumusețea și regularitatea semiuncialei; hârtia e la amândouă aceeaș ca la scrisorile lui Vlad Dracul. Asupra lui Martin, cf. No. LI.

CCXIV.

† Бъзлюбленнаа и прѣклоннаа херетизма моим любимим братїам и прїателѣм, пръгарем Брашевскым, ωт Герги Ласкара. И тꙋзи, вие братїа, добрѣ знаете како съм говорил и оуправил прѣд жꙋпаном Ꙗлбꙋлом, а ωт вас не видѣх нищо; и книгѫ ви писах и порѫчих, а ωт вас не видим рѣчъ. Ꙗ нинѣ ест дошел Ханеш до мене та ми кажет ωти ест оу него медъ и поставъ и восъкъ. Тωгω радї ви просим: ωслободите ми восъкъ, да сѧ продадет, да ми кꙋпит що ми ест потрѣбно, да ми донесѫт. И еще ви просим да ми проводите добиток със вашими чловѣци, да ми го донесѫт, както съм говорил със вами и прѣд жꙋпаном Ꙗлбꙋлωм. Ꙗще ли си не щете да си стоите на рѣчи си, а тꙋзи идет Ханеш та щет наети чловѣци, та ми го хтет донести добиток на моѫ главѫ. И тꙋзи ест дрꙋга мед оу Ивана, що ест длъжен синꙋ Мартиновꙋ. Та да ѫ дадет да ми ѫ донесѫт; и за този да стоите да ѫ даст. И тꙋзи ест мои слꙋга Мартин, та сѫ ҃з хилїади флорин ꙋ него и пет сто[т]инъ; та да го сте стиснѫле да ми добиток донесет; аще ли не рачит да доидет, а вие ми го допꙋстите и безъ тоговѫ волѧ. Инако да не ꙋчините. Ꙗще ли ми не щете допꙋстити ни добиток ни чловѣка, да знаете: мои добиток въ пагꙋбѫ не щѫ ωставит. Този да знаете. И богъ да ви ωвеселит.

[1] Traducerea nu e sigură, intru cât fraza din original «дори подъ азъ
    д   и
воєво да чє си щє иска своє» este obscură.

Dragi și plecate heretisiri iubiților mei frați și prieteni, pârgarilor Brașoveni, dela Gherghe Lascar. Fraților, voi știți bine cum am vorbit și am întocmit înaintea jupânului Albul, dar dela voi n'am văzut [încă] nimica; v'am scris și carte și v'am trimes și vorbă, dar dela voi nu văd nici o vorbă. Acum a venit Haneș [1]) la mine și-mi spune că are aramă și postav și ceară. Deci vă rog: sloboziți-mi ceara, ca să se vânză, și să-mi cumpere și să-mi aducă ce-mi trebue. Și vă mai rog să trimeteți oameni de-ai voștri să-mi aducă marfa, precum am vorbit cu voi și înaintea jupânului Albul. Iar dacă nu vreți să vă țineți de vorbele voastre, iată are să vie acolo Haneș și are să năimească oameni, și ei o să-mi aducă marfa pe răspunderea mea. Și mai este acolo altă aramă la Ivan, cel ce e dator feciorului lui Martin [2]). S'o dea să mi-o aducă și pe aceea; și să stăruiți să o dea. Și se află acolo sluga mea Martin și la el sânt 7000 și 500 florini; siliți-l să-mi aducă avutul; iar dacă nu va vrea să vie, trimeteți-l la mine și fără voea lui. Altfel să nu faceți. Iar dacă nu-mi veți trimete nici avutul nici omul, să știți că nu voiu lăsa să se piarză avutul meu. Asta s'o știți. Și dumnezeu să vă bucure.

Pecetea pierdută; adresa: † пръгарем Брашевским: *pârgarilor Brașoveni.* — *Arh. No. 545.*

c. 1437. — V. nota dela No. precedent.

Antonie, cămărașul lui Vlad I Dracul.

(c. 1433—1440).

CCXV.

† Мнwгw здравїе и поклоненїе моимъ постарешимъ братїамъ, пръгарwм Брашwвскимъ, Ѧнътоние. Тwгw ради щo ми сте писали и порꙋчали по жꙋпана Лꙋкача, w въсемъ ви добре разꙋмехъ. Темъ ради що написахъ азь вашои милосты, а вие ми този не wтрекосте. Защо прошꙋ азь вас, wтти щo сте вїе мене просили

[1]) Poate acelaș cu «Hanus», pe care Vlad Dracul îl trimete în misiune la Brașoveni în 5 Sept. 1436 «din tabăra dela Roya» (scrisoare latină; copie la Acad. Rom.).

[2]) Fraza a doua se poate traduce și așa: «pe care (sc. aramă) o datorează feciorului (fiului) lui Martin».

азь ви съмъ сътворил волѫ ȣ господина ми воевѡд(ы), и ест готова, да що прошȣ азь ѡт вас, а вие ми не дадосте знанїе, да аще ȣчинїте тїѫзи работѫ вїе мене. Азь съмъ вашъ прїат[е]лъ и любилъ вашȣ чьстъ; тои ще бити ȣ вас неголи на дрȣг(о) место. Тѡгѡ ради проразȣмехȣ пръгари ѡт Шегишоре, ѡтти щѫ да помѣстимъ херегїѫ ȣ вас, и доидоше къ мене и рекоше ми такози: како да преместиш херегиѫ ȣ Брашѡв, да ȣзьмешн чьстъ ѡт нас, да ѫ дашн Брашовѣномъ? Єга беше неволѣ воевѡд(ѣ), Брашовене не ѡставлахȣ, а нїе този възехмо на наши глави, а съга походиши тамо; тїѫзи срамотѫ не щемо нїе ѡставити, можемо ȣмрети; а що ти ест волѣ, а ние да ти сътворимо. Азь имъ рекохъ такози: що ми ест реклъ воивода азь щѫ ȣчинити. Тїе рекоше [1]): а ние не щемъ ѡставитї железа ѡт камаре. Азь имъ рекѡхъ: вїе не сте волъни да ми запрете нищо. Паке ми рекоше тїе: почекаи ни ѡт сьбоге за е̃ı [2]) дьни, да си пȣстимо чловѣка до воивѡд(ы). Азе ихъ ѡставихъ. Да сокотете и вие, моа братие, за томъ та ȣчинете како ви се мънитъ подобре, ѡтти азь бих хтелъ и любилъ съ чьстиѫ да излезѫ. Даваре що ви съмъ проснлъ ȣ пръвѫ книгѫ, да ще ми ȣчините волѫ за този, да имамъ и азе и вие чьстъ ѡт господина воевѡд(ы), дайте ми ȣ знание на скоре по моега слȣгѫ; ȣпишете ȣ книгѫ и запечатете, да верȣѫ, да се мȣчимъ и азе съ вами за вашѫ чьстъ, да кажѫ и азь господинȣ ми колико помощъ щетъ имати ѡт вас, да мȣ бѫдетъ радо сръдце, да бѫдетъ съ въсѫ волѫ къ вамъ, пакъ за вашȣ чьстъ. И чека щѫ азь сехъзи пръгаръ за е̃ı дьнї, да видимъ що ми хте ѡтрещи, и пакъ щехъ да допȣстїмъ а̃ -го дȣкатарѣ. А тїе поидоше къ немȣ, и не знамъ що мȣ рекоше, а тои се пакъ ѡпре и не хте доити. И богь ви хранитъ.

Multă sănătate și închinăciune fraților mei mai mari, pârgarilor din Brașov. A n t o n i e. Deci, cele ce mi-ați scris și mi-ați încredințat prin jupân Lucaci, de toate bine v'am înțeles. Dar, despre ceeace v'am scris eu domniei voastre, voi nu mi-ați răspuns. Deaceea vă rog ca, precum v'am făcut eu voea la domnul meu voevodul pentru ceea ce m'ați rugat, și e gata, tot așa și voi să-mi dați de știre dacă voiți

---

[1]) Orig. рокоше.

[2]) La е̃ı este rupt ı.

să-mi faceți lucrul pe care îl cer dela voi. Eu sânt prietenul vostru și vreau cinstea voastră; aceasta să fie mai curând la voi decât în alt loc. Deci, au priceput pârgarii din Sighișoară că vreau să așez hereghia la voi și au venit la mine și mi-au zis așa: «cum să muți hereghia la Brașov și să iai [această] cinste dela noi și s'o dai Brașovenilor? Când voevodul se afla în nevoie, Brașovenii nu l-au îngăduit, iar noi am luat aceasta asupra capetelor noastre; și acum să te duci acolo? Această rușine n'o vom suferì noi, odată cu capul; iar ce-ți este voea ta, noi ți-om face». Eu le-am spus așa: «ce mi-a zis voevodul, [aceea] voiu face». Ei au zis: «dar noi nu vom lăsa fierul din cămară». Eu le-am zis: «voi nu sânteți volnici să-mi opriți nimica». Iar ei mi-au răspuns: «așteaptă-ne de Sâmbătă în cincisprezece zile, ca să trimetem un om al nostru la voevod». Eu i-am lăsat. Socotiți dar și voi, frații mei, despre acestea și faceți cum vi se va părea mai bine, căci eu aș fi vrut și mi-ar fi plăcut să ies cu cinste. Cât pentru ceea ce v'am rugat în cartea dintâiu, ca să-mi faceți voea aceasta, ca să am și eu și voi cinste dela domnul voevod, dați-mi în grabă de știre prin sluga mea; scrieți în carte și pecetluiți-o, ca să cred, și-mi voiu da osteneală și eu, împreună cu voi, pentru cinstea voastră, și voiu spune și eu domnului meu cât ajutor are să aibă dela voi, ca să-i fie inima bucuroasă și să fie cu toată voea pentru voi și pentru cinstea voastră. Și voiu aștepta pe acești pârgari cincisprezece zile, ca să văd ce-mi vor răspunde, și voiu trimete iarăși un ducatar [1]. Căci aceia s'au dus la el și nu știu ce i-au spus, iar acesta se dă îndărăt și nu vrea să vie. Și dumnezeu să vă păzească.

Pecete rotundă în ceară neagră, c. 2 cm. în diam., neacoperită; în mijloc pare a fi o cruce, iar din legendă se cunoaște numai ЯН; *adresa:* † вьсемь пръгарωм Брашωвскимь: *tuturor pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 548.*

c. 1433—1440. — Antonie este «Anton cămărașul», de care vorbește Vlad Dracul în scrisoarea sa din 1431 (No. XXXIII). Scrisoarea lui are un caracter foarte vechiu: ea samănă mult cu hrisovul din 10 Noemvrie 1424 (Pergam. No. 780 = No. XI). Cf. notele dela NNo. XXVI, XXXIII și mai ales LII.

---

[1]) Дѹкатарь, din дѹкатъ, e cel ce bate ducați, fusor monetarum; cf. лжкарь din лжкъ (No. XXXVIII), sau мчар din мьчь, săbiar (мачар, мајстор који гради мачеве; St. Novaković, Stara srpska vojska, 1893, p. 167).

Nanul şi Ştefan logofătul, boerii lui Vlad I Dracul.

(1442).

CCXVI.

† Почътеним и мѫдрим и племенитим мѫжем, пръгарем Брашовским вьсем, малим же и великимъ, поклоненїе до лица земли, ꙗко нашимъ господамъ и добримъ приателем. И тоуzи приде к нам ꙋ Сибин Бертоломеи и Ꙋтꙋшъ Гашпаръ та ни оупросишѧ вашом речїꙋ: докле смо ми били при воеводе, е ли кто ѡт Брашованъ донишъл ꙋ поклисарство к воеводе или не е? И ако ест кто донишъл, кои речї мꙋ сѫ били? А ми вашои милости тои ѡтповедамо, како до где смо били ми коиъ нашего господинꙋ, ми вашего апоклисарѣ не смо видели ни очима ни ꙋшима слишали. Ꙗко си сеи нехто по своеи работѧ ходилъ, тои богъ знаетъ. А ѡт вас, ако би що коа вест или поклисарс[т]во намъ би нашъ господинь казалъ, нѫ тои богъ знаетъ, кои е сътворил небо и землю, не знамо нищо ꙋ томꙋи. Писано ꙋ понеделник пред свѧтимъ Геѡргїем.

Ваши меншини приꙗтели верни, жꙋпан Нанꙋл
и Стефан логофет.

Cinstiţilor şi înţelepţilor şi aleşilor bărbaţi, pârgarilor din Braşov tuturor, mici şi mari, închinăciune până la faţa pământului, ca unor domni ai noştri şi buni prieteni. Şi iată a venit aci la noi în Sibiu Bertolomei şi Utuş Gaşpar şi ne-au întrebat în numele vostru: că venit-a cineva dintre Braşoveni în solie la voevod sau nu, câtă vreme am fost noi pe lângă voevod? Şi dacă a venit cineva, cu ce fel de vorbe a fost? Noi răspundem domniei voastre: că până ce am fost pe lângă domnul nostru, noi pe solul vostru nici nu l-am văzut cu ochii, nici n'am auzit de el cu urechile. De va fi umblat acel cineva în trebile sale, asta dumnezeu o ştie. Cât despre partea voastră, că domnul nostru ne-ar fi spus vre-o veste sau vre-o solie, asta dumnezeu cel ce a făcut cerul şi pământul o fi ştiind-o, noi nu ştim nimic despre aceasta. Scrisă Lunia înainte de sfântul Gheorghe.

Prietenii voştri mai mici şi credincioşi,
jupân Nanul şi Ştefan logofătul.

Două peceți în ceară neagră; pe una (2.3 cm. în diam., neacoperită) se citește: ✱ СТЕФАНЬ Л[ОГОФЕТ]; *pe cealaltă (c. 2 cm. în diam., neacoperită) se vede o figură nelămurită. În dosul scrisorii o notă contimporană: «litera Nannul et Stephani lugefet, recognoscens quod consules magistrum Anthonium ad Wlad waywodam in ipsorum legatione non destinaverunt etc.»—Arh. No. 534.*

1442, Aprilie 23. — Jupân Nanul și Ștefan logofătul sânt boeri ai lui Vlad Dracul la 1437, Aug. 10 (Iorga, Studii și doc. VII, p. 47), 1437, Aug. 13 (Miletić, DR., p. 333, s. Venelin, p. 79, unde în loc de Нанѹл e Нанчю), 1439, Aug. 2 (Arh. Stat.). 1439, Sept. 8 (Arh. ist. I, 1, p. 85); îi mai găsim împreună într'un doc. din 1441, Mai 14 (Arh. Stat.) și într'unul dela 1446, păstrat numai într'o traducere din sec. XVIII. (colecția d-lui C. Basaraba-Brâncoveanu; Iorga, Studii și documente V, p. 169). Nanul e martor în hrisovul din 1432 (Hurmuzaki I, 2, p. 574: «Nán ur»), iar Ștefan în cel din 30 Iunie 1441 (Arh. Stat.). — Ei se aflau la Sibiu în timpul campaniei turcești dela 1442; Brașovenii voeau să afle dela dînșii intențiile Turcilor cari, după lupta dela Szent-Imre (18 Martie), asediaseră Sibiul. Asediul acestui oraș și luptele lui Hunyadi cu Turcii în fața lui se petreceau tocmai pe vremea când e datată scrisoarea boerilor lui Vlad Dracul. Că acesta se afla atunci în Transilvania, resultă din Seadeddin; v. Iorga, Studii și documente III, p. xv. — Utuș Gașpar (Ötös Gáspár) este poate unul din cei doi Gașpari, unul «aurifaber», altul «carnifex magnus», înaintea cărora Vlad Țepeș jură credință regelui unguresc la 6 Sept. 1456, în Târgoviște (copie după scrisoarea lui Țepeș, la Acad. Rom.). — Sf. Gheorghe cade în an. 1442 într'o Marți, dacă îl punem la 24 Aprilie, cum se serba de obiceiu în Ungaria (diecesa Granului).

Dragomir al lui Manea, vornic sub Radu cel Frumos, Basaraba Bătrânul, Basaraba Tânărul și Vlad Călugărul.

(c. 1474—1482).

CCXVII.

† Ѡт жѹпана Драгомира Манева много здравие съдцѹ ѡт Брашов и въсем пьргаром. Тѹзи да си допѹстите чловека ѹ господина воевода и ѹ нас, заради да видет Тѹрци ере ходет чловеци ваши мегю нас и наши чловеци мегю вас; понеже видете ере кемѹ загинѹти и ми и ви. Та немоите гледати ви Стефанѹ воеводе, ни немоите слѹшати ѡт него, нѹ допѹстете чловеци некои добри да бѹдѹ; и ѡнзи поп ѡт Шкеи да доиде сьс них, ѡти ви ест приꙗтел добьр; како да бѹдет едьн [1]) ѡт

[1]) Se poate ceti și едни.

вас, еще ви не би била како ви ест wн. Инако не, на мою дӑшӑ. И пак варе кто щет донтї, wн да донде слободно, слободно да wтите (sic), на верӑ и на дӑшӑ мою; wти во[и]ска Тӑрска ест и сѫга гот[о]ва. Ино нест. И богъ да [1]) **ви ӑмножит лѣта, амин.**

Dela jupân D r a g o m i r al l u i M a n e a multă sănătate judeţului din Braşov şi tuturor pârgarilor. Trimeteţi un om al vostru aci la domnul voevod şi la noi, ca să vadă Turcii că oamenii voştri umblă printre noi şi oamenii noştri printre voi; căci vedeţi că vom peri şi noi şi voi. Şi nu vă mai uitaţi la Ştefan voevodul şi nu mai ascultaţi de el, ci trimeteţi câţiva oameni buni ca să fie [aici]; şi să vie cu ei şi popa din Şcheiu, căci vă este bun prieten; şi dacă ar fi chiar unul dintre ai voştri, n'ar fi [aşa de bun] pentru voi, cum vă este el. Altfel nu este, pe sufletul meu. Şi iarăşi, oricine va veni, are să vie slobod şi are să se întoarcă slobod, pe credinţa şi pe sufletul meu. Oastea turcească este şi acum gata. Altfel nu este. Şi dumnezeu să vă înmulţească anii, amin.

Pecete rotundă în ceară verde (2.5 cm. în diam.), în mijloc un buzdugan care la stânga are o semilună, la dreapta o steluţă, cu legenda: ✠ ЖӸПАН ДРА-ГОМИР ДВОРНИК; *adresă:* † сѫдцӑ wт Брашов и всѣм пръгаром Брашовским: *judeţului din Braşov şi tuturor pârgarilor Braşoveni. În dosul scrisorii se află notiţa «littera Udrista super pace servanda».—Arh. No. 513.*

1474.— Dragomir al lui Manea (Драгомир Манев) se întâlneşte întâiaşi dată sub numele acesta în documentul lui Radu cel Frumos dela 1471, Ian. 25, citat îndată după vornicul Neagu (orig. la Acad. Rom., ed. de Venelin, p. 95—96, cu multe greşeli); este poate aceeaş persoană cu Dragomir vornicul (Драгомир дворник) din cele două documente ale aceluiaş domn, 30 Mai şi 28 Oct. 1464 (Arh. Stat.): primul boer în lista martorilor (deşi vornicul dela 1464 ar putea să fie Драгомир Ӹдрищев din doc. dela 15 Ian. 1467 [Arh. Stat.] şi dela 28 Iulie 1472 [colecţia doamnei Ana Odobescu]). La 1475, Iunie 1, între boerii de frunte ai lui Basaraba Laiotă este un Манев, de sigur acelaş Dragomir Manev cu cel dela 1471 (Arh. Stat., Glavacioc XVI, 1; doc. e deteriorat, mai ales în partea unde se citează martorii), deoarece la 1476, Iulie 4, el e citat în fruntea listei de boeri cu numele întreg: Драгомир Манев (Venelin, pag. 118). Pe lângă Basaraba cel Tânăr îl găsim o singură dată, iarăşi în fruntea listei de boeri, la 3 Aprilie 1478 (Драгомир Манев; Venelin, p. 111); la 1481 şi 1482 nu-l mai găsim pe lângă dînsul, probabil pentrucă trecuse, între 1478—1481, de partea lui Vlad Călugărul, între boerii căruia e citat deseori dela 1483—1492, fără titlu de boerie (Lăpĕdatu, l. c., p. 69), dar totdeauna cel dintâiu.

[1]) În orig. de două ori.

Sub ce domn era vornic, când a scris scrisoarea de sub No. arh. 513, căci pe pecetea lui se citeşte lămurit дворник? Probabil sub Radu cel Frumos. Cuprinsul scrisorii se potriveşte cu timpul reinstalării acestuia în domnie, după învingerea şi alungarea lui de către Ştefan cel Mare la 24 Noemvrie 1473. La 23 Dechemvrie acelaş an, Radu bate la Bucureşti cu ajutorul Turcilor pe Laiotă, cel adus de Ştefan, şi domneşte apoi până în primăvara anului viitor, când piere într'o ultimă luptă cu rivalul său, sprijinit tot de Ştefan cel Mare. Sfatul dat Braşovenilor de a nu mai asculta de Ştefan şi ameninţarea cu Turcii, ce stau gata cu oştile, indică pentru scrisoare timpul dela începutul anului 1474.

Dragomir Manev, pe care notiţa săsească contimporană de pe scrisoarea lui îl numeşte «Udrista», este probabil fiul lui Manea Udrişte, boer al lui Vlad Dracul la 1439, Sept. 8 (Arh. ist. I, 1, p. 85; Kałužniacki, Dokumenta, p. 29), identic de sigur cu vornicul Manea din 2 Aug. 1439, 14 Mai şi 30 Iunie 1441 (Arh. Stat.) şi cu paharnicul Manea dela 1432 (Mányok pohárnok; Hurmuzaki I, 2, p. 574). În documentele lui Vladislav II din 1451 [28 Martie, 1 şi 5 Aug.], 1452 [5 Aug.] şi 1453 [2 Aug.], el figurează în fruntea listei de boeri sub numele Manea Udrişte sau Udrâşte. Tot aşa în documentul cu data ştearsă al mânăstirei Cozia (orig. în Arh. Stat.), care poate fi datat cu 1450 sau 1455, după cum cetim indictionul 13 sau 3; mai probabilă e lectura dintâiu.

CCXVIII.

† Ѡт жѹпана Драгомира Манева много здравїе нашим добрим прїателем, сѫдцѹ ѡт Брашов и дванадесетем пръгарем. И того радї варе що ми сте порѹчил(и) и писал(и) ѹ книгѹ, азъ добре ви сѫм разѹмел. Како да ви сѫм прїател, того радї да зна ваш(е) милости, понеже како ви сѫм бил до сѫда прїател, такои си кю такои си бит и ѡт съда напред, и ваше [1]) и прїателем вашем. И пак ми сте порѹчил(и) како да се трѹдїмъ до Батърѹ Ищфана и до ваше господство; а господство ви да знате како не могоⅹ да се трѹдїмъ; рад биⅹ, понеже ѹстариⅹ, та ме щет простит ваше милости. Я господство ви пѹстите ѹ господина ни воивода добри реч(и), да ѹчинете мир и токмелѹ, понеже видїте за Стефана воивода колико се зло ѹчини и до съда. Тако подобро да ест добро, нежели зло. И богъ да ѹмножит лѣта ваше милости, амїн.

Dela jupân Dragomir al lui Manea multă sănătate bunilor noştri prieteni, judeţului din Braşov şi celor doisprezece pârgari. Deci, cele ce mi-aţi încredinţat şi mi-aţi scris în carte, eu bine le-am

[1]) După ваше lipseşte probabil милости, sau ваше este o greşală în loc de вамъ.

înțeles. Și cum vi sânt prieten, deaceea să știe domnia voastră că, precum v'am fost până acuma prieten, tot așa voiu fi și de-aci nainte, și vouă și prietenilor voștri. Și iarăși, mi-ați poruncit să mă ostenesc până la Batăr Iștfan și până la domnia voastră; dar să știți domnia voastră că n'am putut să mă ostenesc; bucuros aș fi făcut-o, dar am îmbătrânit, și mă veți ierta domnia voastră. Dar domnia voastră să trimeteți vorbe bune la domnul nostru voevodul și să încheiați pace și învoeală, căci vedeți cât rău se face și până acum din pricina lui Ștefan voevodul [1]). Astfel, mai bine să fie bine, decât rău. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre, amin.

Pecete rotundă în ceară verde, 2. 5 cm. în diam., pierdută; adresa: † сѫдцꙋ ѡт Брашов и дванадесетем прѫгарем: *județului din Brașov și celor 12 pârgari.— Arh. No. 479.*

c. 1476—1477. — Dragomir Manea intervine prin această scrisoare în favorul lui Basaraba Laiot, care era amenințat de Báthory și de Ștefan cel Mare. Prin 2 Oct. 1476, Báthory se afla la Brașov și aducea cu sine pe Vlad Țepeș. Scrisoarea poate să fie însă și posterioară acestei date, d. p. din 1477 Noemvrie, timpul încercării lui Țepeluș de a alunga pe Laiot din domnie, tot cu ajutorul lui Ștefan cel Mare.

CCXIX.

† Ѡт жꙋпана Драгомира Манева много здравїе моим приꙗтелем, сѫдцꙋ и прѫгаром ѡт Брашов. И тꙋзи давам ꙋ знание господствꙋ ви, да веде ꙋчинише ми господство ви заклинание и книгꙋ господства ви, како ꙋ тоизи место господства ви, щo сꙋ заградили еще деди господства ви със каменом, град Брашовꙋ, азъ да немамъ ни еднꙋ пагꙋбꙋ, ни ако би бил сам си азъ, ни добитьк ми, ни ѡт щo пагꙋбꙋ да немам, макар [2]) ако би дошел сам висота господина ни кралѣ, а еже ини дрꙋги. А съга ест дошел Нѣг та ест рекѫл, ѡти мꙋ съм дльжен. Тако имах тꙋꙗ некои пипер, тако га сте дали Нѣгꙋ; а азъ съм донесль тъизи пипер еще лани, съга ест година и помного. А Нѣг вели, ѡти мꙋ съм длъжен за некои ѡвни; а ви знате, ере съм азъ кꙋпил тиꙗ ѡвни летоска. Та ако мꙋ бꙋдꙋ длъжен, ѡн щет доити ꙋ землю, та мꙋ щем платити, ако мꙋ бꙋдꙋ длъжен. А кои ѡт господства ви ест бил мегю нас, къга съм бил азъ ꙋ

---

[1]) Ștefan cel Mare.

[2]) În orig. макаͬ.

тькмеж сьс Нѣгом? Или кою мартурию верете ви? Сьга, како чините ви, кои шт куда циет доити та циет реции, шти му сьм азь дльжен, или буди тко, а ви све да плащате шт мене? И богь ви веселит.

Dela jupân Dragomir al lui Manea multă sănătate prietenilor mei, judeţului şi pârgarilor din Braşov. Şi iată dau de ştire domniei voastre că doar mi-aţi făcut domnia voastră jurământ şi carte de-a domniei voastre, că în acel loc al domniei voastre, pe care l-au îngrădit încă strămoşii domniei voastre cu piatră, [în] cetatea Braşovului, eu nu voiu suferì nici o pagubă, nici eu însumi, nici avutul meu, şi că din nici o parte pagubă nu voiu avea, fie că ar veni [acolo] însuşi înălţimea sa domnul nostru craiul, necum alţii. Acum însă a venit Neagu şi a zis că-i sânt dator. Astfel, aveam acolo nişte piper şi l-aţi dat lui Neagu; dar eu am dus acel piper mai an, e acum un an şi mai bine. Şi zice Neagu că-i sânt dator pentru nişte berbeci; dar voi ştiţi că eu am cumpărat acei berbeci în vara trecută. Şi dacă-i voiu fi dator, el are să vie în ţară şi am să-i plătesc, dacă-i voiu fi dator. Dar cine dintre domniile voastre a fost printre noi, când eram în tocmeală cu Neagu? Sau ce mărturie credeţi voi? Acum, cum faceţi voi, oricine şi de oriunde ar veni şi ar zice că i sânt dator eu, sau alt cineva, voi să plătiţi tot dela mine? Şi dumnezeu să vă bucure.

Pecete rotundă în ceară verde, c. 2. 5 cm. în diam.; figura nu se recunoaşte, dar din legendă se poate ceti: ДРАГОМИР ДВОРНИК; *un al treilea cuvânt e şters de tot; adresa:* † моим добрїим приıателем, сѫдцу и пръгаром шт Брашов: *bunilor mei prieteni, judeţului şi pârgarilor din Braşov. — Arh. No. 457; Mil. No. 105*

c. 1478—1479. — Fixez această dată pentru scrisoarea de mai sus, întru cât Neagu, despre care e vorba într'însa, nu pare a fi altul decât Neagu vornicul, pe care Basaraba cel Tânăr l-a trimes în misiune la Braşov înainte de 1480. Cf. scrisoarea lui Basaraba din 1478—79, No: CXVI.

CCXX.

† Ѿт жупана Драгомира Манева много здравїе жупану Лоринцу, како брату моему и добрему приıателю. И захвалѣм господству ти шт сву чест и шт сву добродетел, и да ни дьржит богь живи и здрави, дори платиму и ми господству ти шт сву чест и шт сву добродетел. И тузи давам у знание господству

ти, заради [1]) дадох ꙋ господствꙋ ти, по жꙋпанице Нѣкша и по ωнꙋнзи слꙋжникꙋ мою Илка, та донесоше висази зигие в͞ и дрꙋгꙋ скꙋлица; тако када ест ωтишла Нѣкиа, ωна их ест просила ꙋ господство ти, а господство ти не си хтел да их даш. Тако тꙋзи цет доити чловѣкъ мои Кьдрѣ, та те просим да мꙋ даш тензи скꙋлица, да ми их донесе. И богь те веселит.

Dela jupân Dragomir al lui Manea, multă sănătate jupânului Lorinț, ca unui frate și bun prieten al meu. Și-ți mulțămesc domniei tale pentru toată cinstea și pentru tot binele, și să ne ție dumnezeu în viață și sănătoși, până ce vom plăti și noi domniei tale pentru toată cinstea și pentru tot binele. Și iată dau de știre domniei tale că am dat domniei tale prin jupânița Neacșa și prin slujnica mea Ilca de ți-au adus două părechi de desagi și alte scule; astfel când a plecat Neacșa, dînsa le-a cerut dela domnia ta, dar domnia ta nu ai voit să le dai. Astfel, va veni acolo omul meu Cădrea, și te rog să-i dai acele scule să mi le aducă. Și dumnezeu să te bucure.

Pecete de 2.5 cm. în diam., în ceară verde, pierdută; adresa: † жꙋпанꙋ Лоринцꙋ: *jupânului Lorinț; scrierea e o cursivă urîtă ce ar putea fi pusă în sec. XVI și samănă cu cea dela No. 513. — Arh. No. 524.*

c. 1482. — Se pare că Dragomir al lui Manea a fost găzduit la Brașov, între 1481—82, de Lorinț și că jupânița Neacșa e soția lui, care s'a pogorît în țară la 1482, după instalarea lui Vlad Călugărul.

Dragomir al lui Manea, Neagu al lui Radul, Stănilă și Balea, boerii lui Basaraba II cel Bătrân.

(1477).

CCXXI.

† Нашим добрим сꙋседом и пріателом, сѫдцꙋ Брашовскомꙋ и в͞і-тим прꙑгарωм, много здравіе и поклоненіе вашои милости ωт ваши сꙋседи и пріатели, ωт жꙋпана Драгомира Манева и ωт жꙋпана Нѣгоꙗ Радоулова и ωт жꙋпана Станила дворника и ωт жꙋпана Балѣ пехарника. И ω сем давамо ꙋ знаніе

[1]) În orig. după ради se află un жꙋ șters de scriitor.

вашои милости како господинь ни воивода нѣст ви виноват, нꙋ мꙋ ест ꙋсилно и велика неволѣ, како знает и ваша милость. Того радї да се неволит ваша милость ѡт ѡнꙋдаи, та ꙋчините мир господинꙋ ни воиводе, докле си ѡбратит лице господинь ни крал ѡвамо. Ꙗ мı и до тогда да бꙋдемо ꙋ мирꙋ и ꙋ по[ко]и, а паки ми се кемо неволит със господина ни воивода ѡт ѡвеи стране да ꙋчинимо како ке бит добре. Того радї да доходет ваши тръговци на наше верꙋ и дꙋшꙋ, да кꙋпчюет дори на Дꙋнав, и да се не боет нищıа; и паки ваши милости да си пꙋстите книгꙋ верꙋ до господина ни воивода, како да смеет и наши тръговци [1]) да доходет ꙋ вас. И богь да ꙋмıножит лѣта господствꙋ ви, амїн.

Bunilor noştri vecini şi prieteni, judeţului din Braşov şi celor doisprezece pârgari, multă sănătate şi închinăciune domniei voastre dela vecinii şi prietenii voştri, dela jupân Dragomir al lui Manea şi dela jupân Neagoe al lui Radul şi dela jupân Stănilă vornicul şi dela jupân Balea paharnicul. Şi vă dăm de ştire domniei voastre despre aceea că domnul nostru voevodul nu este vinovat, ci i se face asuprire şi mare nevoie, cum ştiţi şi domnia voastră. Deci, să vă nevoiţi domnia voastră din partea aceea şi să-i faceţi pace domnului nostru voevodului, până ce-şi va întoarce faţa încoace domnul nostru craiul. Iar noi vom sta până atunci în pace şi în linişte, şi ne vom sili din nou, împreună cu domnul nostru voevodul, din partea aceasta, să facem cum va fi bine. Deci să vie neguţătorii voştri, pe credinţa şi pe sufletul nostru, să târguească până la Dunăre, şi să nu se teamă de nimica; iar domnia voastră să trimeteţi carte de încredinţare la domnul nostru voevodul, ca să îndrăznească şi neguţătorii noştri să vie la voi. Şi dumnezeu să înmulţească anii domniei voastre, amin.

O pecete verde, de 2. 5 cm. in diam., probabil a lui Dragomir (cf. No. 513), pierdută; adresa: † нашим добрим сꙋседом и приıателѡм, сждцꙋ Брашовскомꙋ и ві -тим пръгаром: *bunilor noştri vecini şi prieteni, judeţului din Braşov şi celor 12 pârgari. — Arh. No. 568.*

1477, Fevruarie. — Cei patru boeri ce trimet Braşovenilor scrisoarea de mai sus sânt ai lui Basaraba cel Bătrân. Pe trei dintr'inşii îi găsim la un loc în hrisovul dela 1 Iunie 1475 (Arh. Stat.): jupân [Dragomir] al lui Manea, jup. Neagoe şi jup. Balea paharnicul; era poate şi Stănilă vornicul, căci hrisovul e şters în mai multe locuri în partea dela sfârşit.

[1]) După тръговци e şters люде.

Un Neagoe (stolnic) şi un Balea paharnic găsim şi în documentele lui Vladislav II, între 1451—56; poate să fie aceleaşi persoane. În doc. din 4 Iulie 1476 al lui Basaraba cel Bătrân găsim dintre aceşti patru boeri numai pe Dragomir al lui Manca (Venelin, p 118).—La ce s'ar putea raporta această desvinovățire a lui Basaraba? Cred că la detronarea şi omorîrea lui Vlad Ţepeş, pela începutul an. 1477; se ştie că aceasta s'a făcut cu ajutor turcesc, nici trei luni după instalarea lui Ţepeş prin trupele lui Matei Corvin şi ale lui Ştefan cel Mare. Scrisoarea lui Dragomir şi a celorlalți boeri este deci probabil din Fevruarie.

Stan Cortofleşt şi Cârjă, trimeşii lui Ţepeluş la Ştefan Báthory.

(1478).

CCXXII.

† Ꙗ господине, давам ꙋ [знанїє], защо ни ест пꙋстил господство ти до Батьр Щефан, да ꙋчиним мир и добродѣтел: Батър Щефан ѡн ест·пꙋстил на кралѣ, али крал ест пꙋстил Банцфина Миклъꙋш и Кнеж Паꙋл, да се състанет със Батър Щефан; а Батър [1]) Щефан ѡн ест ѡтишел на нега, да сꙋ говорили с тобом, и донесли сꙋ добродѣтел и мир, како не ест имал ни един господинь ѡт влашкꙋ землю, тъкмꙋ Радоулъ воивод. За тои чꙋет Лают. Та да знае господство ти, ере ест без знание Батър Щефан(а). Да знает господство ти и да верꙋет [2]) господство ти и нам раби господство ти. И да знает господство ти ере ест по волю господство ти. И богъ ти ꙋмножит лета господство ти. Варе що казат Могош и Бланкꙋл, да верꙋет господство ти, ере наш(и) реч(и) истини.

Ꙗ раби и кал(ици) господство ти,
Стан Кортофлещ и Кръжꙋ.

Îți dăm de știre, stăpâne, fiindcă ne-ai trimes domnia ta la Batăr Ștefan, să facem pace și bine, că Batăr Ștefan a trimes la craiul, iar craiul a trimes pe Banțfi Miclăuș și pe Cnej Paul [3]) să se întâlnească cu Batăr Ștefan; iar Batăr Ștefan s'a dus la ei [4]) și au vorbit

---

[1]) Deasupra lui Батър pare a fi scris cu litere mărunte ꙋдаша.

[2]) În orig. sânt adăogate două cuvinte neclare deasupra şirului (молим се?).

[3]) Bánffy Miklos (Nicolaus) şi Kinizsy Pál (Pavel Chinezul), cel dintâiu un magnat influent pe timpul lui Matei Corvin (cf. d. p. Fessler, III, p. 112 şi urm.), al doilea cunoscutul erou de pe Câmpul Pânei şi prietenul lui Ștefan Báthory.

[4]) În orig. «la el, на нега».

de tine [1]), și au adus bine și pace, cum n'a avut nici un domn din Țara Românească, afară de Radul voevod [2]). Despre asta are să auză Laiot. Dar să știi domnia ta că e fără știrea lui Batăr Ștefan. Să știi domnia ta și să ne crezi domnia ta și pe noi, robii domniei tale. Și să știi domnia ta că este pe voea domniei tale. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii domniei tale. Orice vor spune Mogoș și Vlaicul, să crezi domnia ta, căci sânt vorbele noastre adevărate.

Robii și cerșitorii domniei tale, Stan Cortofleșt și Cârjă.

O pecete de inel în ceară albă, acoperită cu hârtie; figura nu se poate distinge; fără adresă. — Arh. No. 522.

1478.—Din timpul tratărilor lui Țepeluș cu Ungurii pentru recunoașterea lui. Laiot trăia în Transilvania, când pela Sibiu, când pela Brașov, și Țepeluș avea interesul ca el să nu poată afla nimic de aceste tratări. Stan Cortofleșt poate să fie aceeaș persoană cu Stanciul Cortofleș, despre care se vorbește într'un hrisov dela 1 Iunie 1483 (Venelin, p. 125).

Neagu fost vornic, Vladul vornic și Cazan vistier, boerii lui Basaraba III cel Tânăr.

(1479—1480).

CCXXIII.

† Препочтанем и ѿт бога дарованем и моим възлюбленем и сладким и добрним прїетелем, сѫдцꙋ и дванадесети пꙋргаром ѿт Брашов, много здравїе и любовное поклоненїе прїносим прїетелство ви, ваш прїетел жꙋпан Нѣг, бившии дворник. И ѡ сем ви давам ꙋ знанїе господство ви: ето како се прїлꙋчи работа ненадеꙗно, да си ꙋчинит зло на зло, ето како си пꙋсти наш господинь поклисари до Батръ Щефан радї доброде[те]л и по вашꙋ верꙋ; а ѡно бивши поклисари тамо, а ѡн доиде Лаюта та ꙋзе вистиꙗр влашкои землю и ꙋзе тези дꙋше. Ѿ том добре знам ча сте разꙋмни, али такои да знаете, ере докле не щете вратит тъизи вистиꙗр, що ест влашкои землю та ест ꙋ вашех хижах, а ви мир не щете имат докле щет бити влашка землѣ. А за тези дꙋше що сꙋ пак ꙋ вашах рꙋках и ꙋ вашех къщи, не можете ви ꙋчинит да их извадите ѿт робство те да их пꙋсти[те]

[1]) În orig. greș. с тобом «cu tine».

[2]) Cel Frumos.

пак ѹ землю? Ѥре за тои добре знам ча вам ни едни честь нест [1]) за тои где их дръжете, аще ли не ви ест срамота. Ѥре ѹ Брашов добре знам ча нест бил тъизи закон, анѹ що ест било волѣ Брашовѣном, тако и ест било; ере кто ест носил камени та ест начел зидати Брашов, а ѡн ест начел како ни крал да ви не извадет ѡт закон. Тако сокотете, ча сте разѹмни, ега щет пѹстит богъ господинѹ ни воеводе та мѹ щет дати дльге и многе дьни, тако на покон сокотете, каквѹ живот и добродетел щете имат. И богъ ви ѹмножит лета.

Жѹпан Нѣг дворник и жѹпан Владоулъ дворник
и жѹпан Казан вистиiар.

Prea cinstiţilor şi de dumnezeu dăruiţilor şi prea iubiţilor şi dulcilor şi bunilor mei prieteni, judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov, multă sănătate şi dragă închinăciune aduce prieteniei voastre prietenul vostru, jupân Neagu, fost vornic. Şi vă dau de ştire domniei voastre despre acestea: iată cum s'a întâmplat lucrul fără de veste şi cum se face rău peste rău, iată cum şi-a trimes domnul nostru solii la Batăr Ştefan pentru bine, şi pe credinţa voastră; şi pe când solii erau acolo, veni Laiotă şi puse mâna pe visteria Ţării Româneşti şi pe acele suflete [2]). Ştiu bine că sânteţi oameni cuminţi, dar aşa să ştiţi că până ce nu veţi întoarce acea visterie, ce este a Ţării Româneşti şi se află în casele voastre, voi pace nu veţi avea cât va fi Ţara Românească. Iar cât pentru acele suflete, ce sânt tot în mânile voastre şi în casele voastre, nu puteţi face să le scoateţi din robie şi să le trimeteţi îndărăt în ţară? Căci ştiu bine că nu este nici o cinste pentru voi că le ţineţi, dacă nu e chiar ruşine. În Braşov ştiu bine că n'a fost acest obiceiu, ci cum a fost voea Braşovenilor, aşa a şi fost; căci cine a cărat pietri şi a început a zidi Braşovul, acela a pus temeiu ca nici craiul să nu vă [poată] scoate din obiceiul vostru. Gândiţi-vă dar, căci sânteţi cuminţi, că va trimete dumnezeu pe domnul nostru voevodul şi-i va da zile lungi şi multe, şi gândiţi-vă în sfârşit ce viaţă şi ce bine veţi avea [dela dînsul]. Şi dumnezeu să vă înmulţească anii.

Jupân Neagu vornic şi jupân Vladul vornic şi jupân
Cazan vistier.

[1]) În orig. нето.
[2]) E vorba de bunica, soţia şi sora domnului; v. scrisorile acestuia.

Pecete de 2 cm. în diam., în ceară albă, neacoperită, cu o figură nelămurită; adresa: † моим добрим и сладкиим и възлюбленним прїетелем, съдцѹ и дванадесетн пѹргаром wт Брашов: *bunilor şi dulcilor şi prea iubiţilor mei prieteni, judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov. — Arh. No. 570.*

1479, Dech.—1480, Fevr. — Basaraba fusese dus cu Turcii în Transilvania şi se afla acum probabil în lagărul lor din Ţara Românească; cei trei boeri erau ispravnicii lui de scaun. — Vladul e marele vornic din 16 Aug. 1481 (Miletić, DR., p. 340; în orig. Владоуа дворник велики), prob. identic cu Владоуа комис dela 1472, Iulie 28 (colecţia d-nei Odobescu). Acesta este Vladul, care se răscoală împotriva lui Vlad Călugărul, dar e prins si omorît (v. hrisovul din 1502 al lui Radu cel Mare, la Lăpědatu, l. c., p. 58). — Neagu e fostul [mare] vornic al lui Radu cel Frumos (doc. din 15 Ian. 1467, 25 Ian. 1471 şi 28 Iulie 1472: Mil., p. 335; Venelin p. 95; colecţia d-nei Odobescu). Din 1469 există o scrisoare a lui către Sibieni («Nagh, palatinus principis Radul vaivodae transalpinensis»). În cele două doc. din 1464 ale lui Radu (30 Mai şi 28 Oct., ambele în Arh. Stat.) Neagu nu este citat între marturi. Se pare că el era vornic şi în timpul lui Basaraba cel Bătrân, căci în doc. dela 1 Iunie 1475 (Arh. Stat.) printre martori găsesc un Нѣг. La 16 Aug. 1481 e fost vornic (Miletić, DR., p. 340; în orig. жѹпан Нѣг бивши дворник), iar la 23 Martie 1482 sânt pomeniţi numai fiii lui (Miletić, DR., p. 339). Cf. Lăpědatu, Vlad-vodă Călugărul, p. 31; Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 201. — Asupra lui Cazan, v. nota dela No. CCXXV.

Neagu, fost vornic, boerul lui Basaraba III cel Tânăr.

(1480).

CCXXIV.

† Моим добрим и сладким и възлюбленим прїетелем, пѹргаром и съдцѹ wт Брашов, много здравїе и любовное поклоненїе прїносим прїетелство ви, прїетел господства ви жѹпан Нѣг, бившии дворник, и w сем ви давам ѹ знанїе господства ви: ере и ви сами добре знаете и подобре, како смъ азъ бил мегю вами, та смъ ѩл сол и хлеб, и пили смо за едно, и верѹ смо имали мегю нами, како богъ знает и господство ви. Єре wт къда ест дал богъ та се смо познали, а ви ни един реч злъ и крив wт моѩ ѹста нѣст излезлъ к вами, и несте чюли, ако не све речи прави и добри, и све w вашемѹ добродетелю. И съда еще да ме верѹете, ча смъ стар та си гледам старчество, и моѩ грешнаа дѹша хокем, съ божїем хотѣнїем, како да ест съ христиѩни, да не бѹдет съ поганци. Ѩко чете и мое старечество слѹшат, пак w

вашемꙋ добродетелю, и ѡ том един вишниѵ (sic) богь да ест свѣдѣтел, и да ест и ꙋ вашꙋ знанїе, ере що се ест ꙋчинило до сѫда и що ест бил, ни едно работꙋ не се ест ꙋчинил сѫс волю господинꙋ ни воеводе, ако не све без неговꙋ волю и без неговꙋ хотѣнїе. И доста зло се ест ꙋчинило до сѫда ꙋ христиꙗнство, како и ви сами добре знаете, али наш господинь све под таинꙋ а ѡн реч к вами си ест пꙋстил, та сте знали. И главꙋ си ест положил и спенжовал е доста, да вашемꙋ местꙋ и градоу зло да не бꙋдет. И ако се ест и ꙋчинил нещо, пак ест бил без неговꙋ волю. Тои да знает господство ви. И да знаете ере азъ смъ Нѣг дворчик та си смъ потрꙋдил мои старечествꙋ на Порте господина великога цара, пак за вашꙋ добродетел. И спенжовал наш господинь свои вистиꙗр докле се ꙋмилосрѫди велики царь, та мꙋ даде волю и повелѣнїе како да си ꙋчинит мир с вами, како сте и ви царевꙋ повелѣнїе видел(и) и слишал(и), ере нѣст инако. И за тои, съ вашемꙋ верꙋ и сѫс верꙋ Батръ Ищванꙋ, а наш господинь ѡн си пꙋсти поклисари до Батръ Ищван и до вас, пак за вашемꙋ добродетел, а ви како ви ꙋлезоше поклисари ꙋ рꙋкꙋ, а ви вашꙋ верꙋ заборависте. Та колико време ест сѫда, ѡт кѫда их држжете? Како не се ест ꙋчинило ни ꙋ кралѣ, ни ꙋ едно землю, що ви ꙋчи[ни]сте съ Ѧрделскога воевода. И да знаете, како си пꙋсти наш господинь тези поклисари, а ѡн рече мене да се прїꙋ[го]товим, да поидем ꙋ поклисарство къ господинꙋ кралю. Тако сѫда, како видох ере ви такои ꙋчините, и вера ваше ю сте ꙋбрѫнили такои, кто си ке положит главꙋ за вас, или да поидемо ꙋ кралѣ? Никто не щет поити, где ви такои ꙋчините. Єре то смо стари, али нигде не смо видели и чюли, како вие начесте држжати поклисари. Ѧли тои нѣст добро. И пак по том, как по вашемꙋ реч, а ѡн доиде тоизи вражмаш та мꙋ ꙋчини такои како и ви видесте, ере мꙋ ꙋзе вистиꙗр и господгѣ (sic). Ѧли съ тоизи вистиꙗр пак беше готовлен Тꙋрцем за вашемꙋ добродетелꙋ, и господгѣ беше ꙋ вашех рꙋках, та ви не могосте да си ꙋчините ви по прѫво честъ, да ю ꙋзмете те да ю прїпꙋстите съ честие, да видит и ѡн ере мꙋ сте прїетели, и да си направит срѫдце. Ѧ сѫда может да се поклонит кралю и госпождѣ кралю, ча ест чюл наш господинь, ере ѡт тамо сꙋ пꙋсти[ли] та ю сꙋ ꙋзели из рꙋкꙋ вражмашꙋ мꙋ. И пак за таꙗзи девоика, що ест сестра господинꙋ ми, не можете да ю ꙋзмете ѡт ѡдра вражмаша господинꙋ ми, те да их скоро пꙋстете? Сего радї ви

хоцем вашꙋ добродетел та ви кажем: некаинте сꙑветовати сꙑ вражмаши господинꙋ ми и некаинте их дрꙑжати по вашех места и по вашꙋ дрꙑжавꙋ, и некаинте [1]) им дати салаш, анꙋ их скоро ижденете ѡт вашꙋ дрꙑжавꙋ. Єре си донесите на ꙋм, кто ест начел поставити людїе на колци. Пак прїбези и ви, ере дигнꙋсте Данꙋла мегю вас. Тако Влад воевода се за тои расрꙑдї на вас та ви ꙋчини доста зло, и начне поставити людїе на колци, и сꙑ ѡгню ꙋлезе на вас. Тако сокотете, ере ви кажем ча мои речи лꙑжливи ни еднꙋщ не сꙋ били, ни сꙑда не щет бити, анꙋ право ви кажем, сокоте[те], ере вам ꙋченїе много не требꙋет, ча сте разꙋмни и поразꙋмни, да ꙋчините скоро що чете ꙋчинит, и поклисари скоро их пꙋстете, и що чете клети пред ними, клете, а ѡни пред вас; те да се ꙋчинит добродетел. Єре Тꙋрци слꙋшат сꙑс ꙋшима: имат ли наш господинь с вами мир или немат? Тако знаете ча Тꙋрци сꙋ мнози ıако пѣськ морски, и не може им никто пред них стати. Тако подобре скоро да ꙋгасимо ѡгнь, докле не се ꙋчинит поголем, ере кꙑда се ке начнет запалити, не чемо можти да га ꙋгасимо. И Тꙋрци сꙋ такои: како чет начнꙋти ѡкрꙑмити се на вас, ми тꙑда ıа не можемо станꙋти пред ними, да их ѡпремо; и тꙑда ıа ни наш господинь греха не щет имат, ере доста ви ест чекал. Ꙗли ви не знам що чекате. Тако наш господинь се секѣ за тои. Тако сокотите ча ест подобро добродетел. И богь ви ꙋмножит лета. Писах ꙋ град Бꙋкꙋрещ.

Bunilor și dulcilor și prêa iubiților mei prieteni, pârgarilor și județului din Brașov. Multă sănătate și dragă închinăciune aduce prieteniei voastre prietenul domniei voastre, jupân Neagu, fost vornic, și vă dau în știrea domniei voastre acestea: că înșiși bine și prea bine știți cum am stat între voi și-am mâncat pâne și sare și-am băut împreună și-am avut credință între noi, cum dumnezeu știe și domnia voastră. Că decând a dat dumnezeu de ne-am cunoscut, voi n'ați auzit, nici din gura mea n'a ieșit, nici o vorbă rea și strâmbă cătră voi, ci numai vorbe drepte și bune, și toate spre binele vostru. Și să mă credeți și acum, căci sânt bătrân și mă uit la bătrânețele mele și doresc ca, cu voea lui dumnezeu, sufletul meu cel păcătos să fie cu creștinii și să nu fie cu păgânii. Dacă vreți să ascultați și de bătrânețele mele, iarăși spre binele vostru, — și unul dumnezeu cel de sus mi-e martor

[1]) În toate aceste trei locuri некаинте pare a fi o greșeală în loc de немоинте.

pentru aceasta, — să fie și spre știința voastră că ceea ce s'a făcut până acuma și ce s'a întâmplat, nici un lucru nu s'a făcut cu voea domnului nostru voevodului, ci toate fără voea lui și fără pofta lui. Și destul rău s'a făcut până acuma între creștini, precum știți foarte bine și voi înșiși, însă domnul nostru și-a trimes mereu în taină vorbele sale către voi și voi ați știut. Și capul și l-a pus și destul a cheltuit, ca să nu se întâmple rău orașului și cetății voastre. Și dacă totuși s'a făcut ceva, a fost iarăși fără voea lui; asta s'o știți domnia voastră. Și să știți că eu sânt Neagu vornicul și că mi-am trudit bătrânețele mele la Poarta domnului marelui împărat numai pentru binele vostru. Și și-a cheltuit domnul nostru visteria sa, până ce s'a îndurat marele împărat și i-a dat voie și poruncă să-și facă pace cu voi, precum ați văzut și voi porunca împărătească [1]) și ați auzit că nu este altfel. Și pentru aceasta, pe credința voastră și pe credința lui Batăr Iștvan, și-a trimes domnul nostru solii săi la Batăr Iștvan și la voi, iarăși spre binele vostru; dar voi, cum v'au întrat solii în mână, v'ați uitat de credința voastră. Și câtă vreme este acum de când îi țineți pe ei? Ceea ce nu s'a făcut nici la craiul, nici în vre-o altă țară, ce ați făcut voi și cu voevodul Ardealului. Și să știți că atunci când și-a trimes domnul nostru solii, el mi-a zis mie să mă pregătesc, ca să plec în solie la domnul craiul. Dar când am văzut că voi faceți așa și că v'ați călcat așa credința, cine era să-și mai pună capul pentru voi sau să meargă la craiul? Nimenea nu va merge, dacă faceți așa. Căci sânt bătrân și nicăiri n'am văzut, nici n'am auzit că voi ați început a opri solii. Dar aceasta nu e bine. Și mai apoi, ca și cum după vorba voastră, a venit acel vrăjmaș [2]) și i-a făcut ceea ce ați văzut și voi, căci i-a luat visteria și pe doamna lui. Dar acea visterie era pregătită pentru Turci, spre binele vostru, iar doamna se afla în mânile voastre, și voi n'ați putut să vă faceți cinste, ca mai nainte, și s'o luați și s'o trimeteți cu cinste, ca să vadă și el că-i sânteți prieteni, și să-și dreagă inima. Acum însă poate să se închine craiului și doamnei craiului, căci a auzit domnul nostru că din partea aceea au trimes de au luat-o din mânile vrăjmașului său. Și iarăși, pentru acea fată ce este sora domnului meu, nu puteți voi s'o luați din patul vrăjmașului domnului meu [3]) și să-i dați iute drumul? Deci

[1]) Vezi scrisoarea lui Țepeluș de sub No. CXXXIV.
[2]) Laiotă.
[3]) Vlad Călugărul (?).

eu, [care] vă poftesc binele vostru, vă zic: nu vă mai sfătuiţi cu vrăjmaşii domnului meu şi nu-i mai ţineţi prin locurile voastre şi prin ţinutul vostru, şi nu le mai daţi sălaş, ci alungaţi-i de grabă din ţinutul vostru. Aduceţi-vă numai aminte, cine a început să puie oameni în ţeapă. Tot pribegii şi voi care aţi ridicat pe Danul [1]) printre voi. Deaceea Vlad voevod s'a mâniat pe voi şi v'a făcut destul rău, şi a început să puie pe oameni în ţapă, şi a intrat cu foc asupra voastră. Astfel, gândiţi-vă, căci vă spun că vorbele mele nici odată n'au fost mincinoase, şi nu vor fi nici acum, ci vă vorbesc adevărul, gândiţi-vă dar, — învăţătură multă nu vă trebue, căci sânteţi cuminţi şi prea cuminţi, — şi faceţi iute ce veţi face, şi solilor daţi-le drumul de grabă, şi ce vreţi să juraţi, juraţi înaintea lor, iar ei înaintea voastră; şi să se facă pace. Căci Turcii aud cu urechile: are domnul nostru cu voi pace sau n'are? Şi să ştiţi că Turcii sânt mulţi ca nisipul mării şi nimenea nu poate să le stea împotrivă. Astfel, mai bine să stingem focul în grabă, până ce nu se face mai mare, căci când va începe să se încingă, nu vom putea să-l stingem. Şi Turcii sânt aşa: când vor începe să se întoarcă împotriva voastră, noi atunci nu vom putea sta înaintea lor, ca să-i oprim; şi atunci nici eu, nici domnul nostru nu va avea păcat, căci destul v'a aşteptat. Dar voi nu ştiu ce aşteptaţi. Şi domnul nostru se mâhneşte pentru aceasta. Aşa dar gândiţi-vă că mai bun e binele. Şi dumnezeu să vă înmulţească anii. Scris-am în cetatea Bucureştilor.

Pecete de inel în ceară verde, cu un buzdugan în mijloc: adresa: † моим добрим сѹседом и прїателом, сѫдцѹ Брашовскомѹ и ві-тим пръгарωм: *bunilor mei vecini şi prieteni, judeţului din Braşov şi celor 12 pârgari.—Arh. No. 575.*

1480. — La 24 Fevr. 1480 Matei Corvin scriea Braşovenilor să păzească în cinste pe soţia lui Basaraba cel Tânăr, pe care «senior ille Bazarab» o adusese cu sine din Ţara Românească. Scrisoarea lui Neagu este prin urmare de

[1]) E vorba de Dan pretendentul dela 1459—1460; cf. NNo. LXXVIII—LXXX. Numele pribegilor ni le-a păstrat, în mod foarte complet, scrisoarea din 2 Martie 1460 a lui Dan. Le reproducem aci după Convorbiri Literare 1901, p. 149, cu câteva îndreptări: Bogdan Doboca vornicul, Albul vistierul, Radu logofătul, Bârnog (sau Berivoiu; orig. Berinogh), Constantin Şerban curteanul; Coman Gură (orig. Cure), Dragomir din Brăneşti (orig. Brostus), Ivan spătarul, Dragomir paharnicul, Barlabaş comisul, Micul paharnicul, Radul Şuple, Apostol postelnicul, Bejan Roşul, Pahulea (orig. Pugul), Bran, Stan Aldeş (sau Aleuş; orig. Eldisch) şi Nan Totca. Îndreptările propuse aci sânt bazate pe documentele dela 1451—56 ale lui Vladislav Dan.

prin Martie — Aprilie 1480, după ce Braşovenii primiseră ordinul lui Matei Corvin de a o scoate din mânile lui Basaraba. Se pare că în anul acesta ei au eliberat-o, căci la 1481 îi găsim în relații destul de bune cu Țepeluş.

Pela începutul acestui an Țepeluş fusese la Turci şi primise confirmarea dela sultan: el chema la sine, prin Martie, pe Braşoveni, ca să se înțeleagă cu dinşii. Consultând Braşovenii pe voevodul Ștefan Báthory, acesta le răspunde, la 14 Martie, că nu le dă voie să trateze direct cu Țepeluş, ci să spue acestuia să-şi trimeată solii la dînsul, iar el va relata apoi regelui (copie la Acad. Rom.). Braşovenii se achită de această insărcinare şi Țepeluş le răspunde, printr'o scrisoare din «Arges, Dominica die 1481», mulțămindu-le pentru serviciile ce vor să-i aducă («laborastis propter nos et propter pacis et unionis»), scuzându-se însă că n'a putut trimete până atunci pe Tudor la Báthory şi rugându-i să mai trimeată şi ei, din partea lor, doi jurați cari să explice acestuia cauza întârzierii. Báthory nu se împacă cu Țepeluş: printr'o scrisoare din 1481 (fără lună) el dă ordin Sibienilor să primească pe «Thodor» logofătul, ce voea să vie din Țara Românească la Sibiu, dar să nu-l lase să plece înapoi; Báthory se aştepta la atacul lui Ali-beg. care se afla atunci în Țara Românească (copie la Acad. Rom.). La 27 Aprilie el porunceşte Braşovenilor să ție legat pe un Român, «familiaris Czypelles vaivodae», care încerca să omoare, la porunca acestuia, pe Călugărul (Kalager) în oraşul lor; le interzice în acelaş timp să exporteze arme în Țara Românească: «sagittas seu tella nec non ferr[e]a arma et alias res bellicas ac pilios» (copie la Acad. Rom.).

Cazan vistierul şi Staico comisul, boerii lui Basaraba III cel Tânăr.

(1480).

CCXXV.

† Господинꙋ ни госпоѓѣ Марїе много здравїе и нискoе поклo[не]нїе прїносимо господство ти, раби господства ти, ї ѡ сем давамо ꙋ знанїе господство ти, ере чюхмо за господство ти ча те ест извадил богь из рꙋкꙋ вражмашꙋ, та си ꙋ рꙋкꙋ людем господинꙋ ни воеводе. За тои захвалѣмо и благодарнмо бога за господство ти, како да те извадит богь да доидеш, да ни си пак како ни си била и прѣжде господинь. И да знае господство ти, ере ѿт къда си ѿтишла а ми стоемо, и дьнїю и нокїю, све за работꙋ господства ти ѡколо господина ни воевода, да те извадимо; и имамо надеждꙋ на бога, ере скоро те ке богь извадит, та чеш доит та ни чеш бит господинь, како и господиноѵ (sic) ни воевода. И богь ти ꙋмножит лета.

Раби господства ти, жꙋпан Казан вистиар и жꙋпан Станко комис.

Doamnei noastre, doamnei Maria, multă sănătate și adâncă închinăciune aducem domniei tale, [noi] robii domniei tale, și îți dăm de știre domniei tale că am auzit de domnia ta că te-a scos dumnezeu din mânile vrăjmașului și ești în mânile oamenilor domnului nostru voevodului. Pentru asta îl preamărim pe dumnezeu și-i mulțămim pentru domnia ta, că te va scoate dumnezeu, ca să vii să ne fii iarăși doamnă, cum ne-ai fost și mai nainte. Și să știi domnia ta că, decând ai plecat, noi stăruim mereu, și ziua și noaptea, pe lângă domnul nostru voevodul, pentru lucrul domniei tale, ca să te scoatem; și avem nădejde în dumnezeu, că în curând dumnezeu te va scoate și vei veni și ne vei fi doamnă, împreună cu domnul nostru voevodul. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii.

Robii domniei tale, jupân Cazan vistierul și jupân Staico comisul.

Pecetea pierdută; adresa: † госпожде господінѹ ми Іѡ Басарабе Младі воивода: *doamnei domnului meu Io Basaraba cel Tânăr voevod. — Arh. No. 461.*

1480. — Cazan vistierul și Staico comisul apar împreună și în hrisovul din 3 Aprilie 1478 (Venelin, p. 111—112, cu data greșită ҂ѕцп, în loc de ҂ѕцпѕ; cf. nota dela p. 86).—Cazan vistierul este poate acelaș cu jup. «Cazan Sahacov» din 4 Iulie 1476 (Venelin, p. 118), 1 Iulie 1475 (Arh. Stat.), 28 Iulie 1472 (colecția D-nei Ana Odobescu), 25 Ian. 1471 (Venelin, p. 95), 30 Mai și 28 Oct. 1464 (Arh. Stat.).— Un «Cazan logofăt» e citat la 15 Ian. 1467 (Miletić, DR., p. 335), iar mai mulți Cazani, între care și Cazan Sahacov, în documentele lui Vladislav II dela 1451—56, în toate fără atribut de boerie, afară de cel din 28 Martie 1451, unde se citează un singur Cazan «logofăt», care e de sigur identic cu Cazan logofătul lui Vlad Țepeș din 1458, Martie 5 (Venelin, p. 92) și 1461, Fevr. 10 (colecția D-lui Șapcaliu); cf. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 192. — Asupra lui Staico, v. nota dela No. CXLIV.

Vintilă, logofătul lui Basaraba III cel Tânăr.

(1480).

CCXXVI.

† Господинѹ ми господгѣ (sic) Маріе много здраві[е] и ниское поклоненіе пріносим господствѹ ти раб господства ті, ї ѡ сем давам ѹ знаніе господства ти: защо ми си порѹчал(а) господство ті по Петрѫ, азъ добре ти смъ разѹмел; и да знае господство ти, ере ѡт къда ест ѡтишла господство ти, а нам ест срѫдце черна и зла, како един богь знает. И ѡт тъда ꙗ стоим кои господина ми воевода и день и нощ за работѹ господства

ти, како те кемо извадит, да ни си пак господинь, како ни ест и господинь воевода, и како ни си бил и прежде господинь. И съда да знает господство ти ере имамо велик8 надежд8 на бога, ере те кемо извадит, та чеш доити скоро та ни чеш бит господинь, како и прѣжде; ере смо п8стили дар добръ Батръ Ищван8, све за работ8 господства ти, да те извадимо; и имамо надежд8 на бога, ере ке скоро бит що ке бит. И богь ти 8множит лета.

Раб господства ти, ж8пан Винтилъ логофет.

Doamnei mele, doamnei Maria, multă sănătate și adâncă închinăciune aduce domniei tale robul domniei tale, și-ți dau de știre domniei tale, despre cele ce mi-ai poruncit domnia ta prin Petru, că eu bine te-am înțeles; și să știi domnia ta, că decând ai plecat domnia ta, inima ne este cernită și rea, cum numai dumnezeu știe. Și de atunci eu stăruesc pe lângă domnul meu voevodul, și zi și noapte, pentru lucrul domniei tale, cum să te scoatem, ca să ne fii iarăși doamnă, cum ne este și domnul voevodul, și cum ne-ai fost și mai nainte doamnă. Și acum să știi domnia ta că avem mare nădejde în dumnezeu că te vom scoate și că vei veni în curând și ne vei fi doamnă, ca mai nainte; căci am trimes un dar bun lui Batăr Iștvan, tot pentru lucrul domniei tale, ca să te scoatem; și avem nădejde în dumnezeu că în curând are să fie ce are să fie. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii.

Robul domniei tale, jupân Vintilă logofătul.

Pecete de inel în ceară albă, indescifrabilă; adresa: † господжде (sic) Марїе; *doamnei Maria. — Arh. No. 535.*

1480. — Vintilă logofătul e pomenit în vremea lui Basaraba cel Tânăr la 3 Aprilie 1478 ca mare logofăt (Venelin, p. 111) și la 16 Aug. 1481 ca logofăt (Miletić, DR., p. 340). Îl găsim logofăt și sub Vlad Călugărul (Vintilă Florescul) între 1482—1489; v. Lăpĕdatu, l. c., p. 31, 69, 71 și urm. Cf. No. CXXXI.

Macarie, mitropolitul Ungrovlahiei.

(1480).

CCXXVII.

Прѣωсвещени митрополит земли оугровлахїиской, кѵр Макарїе.

† Светлом8 и велеможном8 и кип8 господїна ми кралѣ и велїком8 ωдварбирж8 и Ярделю воивода и Сек8лем шпан и

нашемȣ господинȣ Батрꙋ Щефанȣ, ѿ богомолїтеле за род хрїстиански и миротворителе междȣ христїаном, ниское поклоненїе приносимо светлѡмȣ ти благочестїю, и ѡ сем благодаримо бога и милость светлостї господїна кралѣ, наивекша и господствȣ ти много захвалѣм за благочестїе господства ти, юре си рад добродетелїю еже къ христїаном битї мир, и нѣси рад на зло и размїрїе хрїстїаном. Ѡ сем прїиде въ слȣх владїчества ми, понеже си рад господство ти съ чистим сръдцем и съ верȣ чистȣ и правȣ къ господина нашега и сина господства ти, къ Басарабе Младомȣ воиводе. За тои велма бога благодарих за господство ти, юре мȣ лахаш добродетел и мир да имают ѡбе земле христїанске мегю собом. И господствȣ ти да ти ест съ покои велїки дар, що те ест богъ даровал на погани, како сам господство ти знаш. И дрȣго благодарим бога и господство ти, ча мислиш и госпождȣ мȣ натраг вратити и поклисари такожде. За тои молим бога и велїкое тї господство, ȣчини на мнѣ милостъ та мȣ вратї госпождȣ и поклисарїе; а господство ти да знаш како род темзи болером ѡни ȣ тоизи час имат бити слободни. Тако ми бога и спасенїе дȣши. И богъ да ȣмножїт лѣта господїнȣ кралю и господствȣ тї.

Preaosfinţitul mitropolit al ţării Ungrovlahiei, chir Macarie. Luminatului şi prea puternicului şi chipului domnului meu craiului şi marelui judecător de curte [1]) şi voevod al Ardealului şi şpan al Săcuilor, domnului nostru Batăr Ştefan, dela rugătorul de dumnezeu pentru neamul creştinesc şi făcătorul de pace între creştini, adâncă închinăciune aducem luminatei tale cuvioşii, şi mulţămim lui dumnezeu şi luminăţiei sale milostivului nostru domn craiului, şi mai ales domniei tale multe laude ţi-aducem pentru cuvioşia domniei tale, fiindcă eşti bucuros de binele ce-l au creştinii pe urma păcii, şi nu eşti bucuros de răul şi de răzmiriţa creştinilor. Venit-a la auzul vlădiciei mele că eşti bucuros domnia ta şi cu inimă curată şi cu credinţă curată şi adevărată faţă de domnul nostru şi fiul domniei tale, faţă de Basaraba cel Tânăr voevodul. Deaceea foarte am mulţămit lui dumnezeu, pentru domnia ta, că i te arăţi cu bine, şi îngădui ca aceste două ţări creştine să aibă pace între sine. Şi să te bucuri domnia ta în pace de marele dar ce ţi-a dat dumnezeu

[1]) Orig. ѡдварбирѫȣ, ung. udvarbiró, judex curiae.

asupra păgânilor, cum însuși domnia ta știi [1]. Și-apoi, mulțămim lui dumnezeu și domniei tale că te gândești să-i dai îndărăt și pe doamna lui, așijderea și pe soli. Deci, mă rog de dumnezeu și de Măria ta, fă-ți această pomană cu mine și întoarce-i pe doamna și pe soli; și să știi domnia ta că în aceeaș vreme rudele acelor boeri vor fi slobode. Pe dumnezeul meu și pe mântuirea sufletului [meu]. Și dumnezeu să înmulțească anii domnului craiului și ai domniei tale.

Pecete în ceară verde, 3 cm. în diam., pierdută; adresa: господінѹ нашемѹ Батрꙿ Щефанѹ: *domnului nostru Batăr Ștefan. — Arh. No. 544.*

1480. — Macarie e întâiul sau al doilea mitropolit cu acest nume al Ungrovlahiei (v. Golubinskij, Kratkij očerk istorii pravoslavnych cerkvej, Moskva, 1871, p. 355; Lesviodacs, Istorie bisericească, București 1845, p. 397); el e citat în sfatul domnesc din 1482 (Miletić, DR., p. 339). Cf. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 255.

CCXXVIII.

† Прѣwсвещени митрополит земли ѹггровлахїискои, кѵр Макарїе, мнwгw вꙿсмерено меданїе прїносим сѫдцѹ и пꙿргаром wт Брашев, нашим добриим прїателем. И w сем послахмо нашега верна чловѣка Драгомир; та варе що имат wт нас говоритї, да га верѹите, юре сѹ наши рѣчи истини. И богь ви веселит.

† Preaosfințitul mitropolit al țării Ungrovlahiei, chir M a c a r i e, multă și smerită metanie aducem județului și pârgarilor din Brașov, bunilor noștri prieteni. Și iată am trimes pe omul nostru credincios Dragomir; și ori ce are să vorbească din partea noastră, să-l credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Pecete de ceară verde, 3 cm. în diam., pierdută; adresa: † нашим прїателем, сѫдцѹ и пꙿргаром wт Брашев: *prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 464.*

c. 1480. — Cf. No. precedent.

---

[1] Aluzie la izbânda de pe Câmpul Pânei.

Boerii, cnejii şi rumânii din judeţele Brăila, Buzău şi Râmnic.

(1481).

CCXXIX.

† Ѿт вьсеx болѣри Браиловски и ѡт вьсеx кнезеx и ѡт вьсеx власеx пишемо тебе, Щефане воеводо, господарꙋ молдовски. Да ест ли ꙋ тебе чловѣчество, имаш ли ꙋм, имаш ли мозьк, що си чтетиш чрьнило и хартїю изради едно дете ѡт кꙋрве, сина Калцꙋнина, та говориш ере ти ест синь? Ако ти ест синь и хокеш да мꙋ добро ꙋчиниш, а ти га ѡстави да ест по твое сьмрьти господарь на твое место, и матер мꙋ а тї ю ꙋзми та ю дрьжи, да ти ест госпожда, що ю сꙋ дрьжали ꙋ наше земле сви рибари Браиловски; а тї ю дрьжи, да ти ест госпожда. И ꙋчи си свою землю, како га те слꙋжит, а ѡт нас се варꙋи; ере ако вьзищеш врага, наити га щеш. И такои да знаш: имамо господара велика и добра, и имамо мир ѡт свеx странаx; да знаш ере сви по главаx щемо доити на тебе и станꙋти щемо кои господина ни Басарабе воиводе, до ѡткинꙋтиа наше главеx.

Dela toţi boerii brăileni şi dela toţi cnejii şi dela toţi rumânii, scriem ţie, domnului moldovenesc, Ştefane voevod. Ai tu oare omenie, ai tu minte, ai tu creeri, de-ţi prăpădeşti cerneala şi hârtia pentru un copil de curvă, [pentru] fiul Călţunei, şi zici că-ţi este fiu? Dacă ţi-e fiu şi vreai să-i faci bine, atunci lasă-l să fie după moartea ta domn în locul tău, iar pe mumă-sa ia-o şi ţine-o să-ţi fie doamnă; cum au ţinut-o în ţara noastră toţi pescarii din Brăila, ţine-o şi tu să-ţi fie doamnă. Şi învaţă-ţi ţara ta cum să te slujască, iar de noi să te fereşti; căci de cauţi duşman, ai să-l găseşti. Şi aşa să ştii: domn avem, mare şi bun, şi avem pace din toate părţile; şi să ştii că toţi pe capete vom veni asupra ta şi vom sta pe lângă domnul nostru Basaraba voevod, măcar de-ar fi să ne pierdem capetele.

Dosul scrisorii, în faţa căreia e proclamaţia lui Ştefan, la care răspund Brăilenii. O reproducem şi pe aceasta.

† Іѡ Стефан воевода, милостїѡм божїѡм и господинь вьсеи земли молдовлахїискои, пишет господство ми вьсѣм болѣром,

и големым и малым, и свем жоудечем и свем сѫндїѩм и свем сиромаком, ѡт мала до голема, ѡт въсеи дрѫжавѣ Брѫилѣ. И по сем такози да вї е въ оузнанїе, како възех господство ми кои мене сына господства ми Мирча воивѡдꙋ, и не имаемь га ѡтставлѣти ѡт мене, нꙋ имаю стоѩти за негово добро како и за свое, сам с моѡм главѡм и с моими болѣри и [1]) съ оусим моим землом, како да си добоудет своꙋ баштиноу, влашкоую землю, понеже моу е правах баштина, како и богъ вѣст и ви еще знаете. Того радї вам говорим: въ кои час оузрите сїе писанїе господства ми, а ви въ тъи час паки вратите сѣ по своих местох, кто где был, и коуда сте седели и прѫво, съ въсем вашим иманїемь, елико кто имат, тере си храните иманїе и ѡрете коуда сте ѡрали и прѫво, без ни единои боазнь и грижоу и оусъмненїа. Понеже да знаете тако, како не мыслимо вам сътворити ни едино зло и ни еднꙋ чтетоу, ноу храните сѣ и живꙋите оу мирꙋ. И такогере комꙋ боудет волѣ та доидет до господства ми и до сына господства ми Мирчи воиводе, а господство ми и сынъ господства ми Мирча воивода имаем того миловати и хранити и чистити. Я на то ест вера господства ми и вера болѣрь господства ми, големих и малих. Пис. въ Долнем Трьѕѣ, мр. єі.

Io Ștefan, cu mila lui dumnezeu voevod și domn a toată țara Moldovlahiei. Scrie domnia mea tuturor boerilor, și mari și mici, și tuturor judecilor și tuturor judecătorilor și tuturor săracilor, dela mic până la mare, din tot ținutul Brăilei. Și după aceasta așa să vă fie de știre: că am luat domnia mea pe lângă mine pe fiul domniei mele Mircea voevod și nu-l voiu lăsa de lângă mine, ci voiu stărui pentru binele lui ca și pentru al meu, eu însumi cu capul meu și cu boerii mei și cu toată țara mea, ca să-și dobândească baștina sa, Țara Românească, căci îi este baștină dreaptă, cum dumnezeu știe și voi știți. Deci vă grăesc vouă: în ceasul în care veți vedea această scrisoare a domniei mele, în acel ceas să vă întoarceți înapoi la locurile voastre, fiecare pe unde ați fost și pe unde ați șezut și mai nainte, cu tot avutul vostru, cât va avea fiecare, și să vă păstrați avutul, și să arați pe unde ați arat și mai nainte, fără nici o frică sau grije și temere. Căci așa

[1]) Orig. ї.

să știți că nu mă gândesc să vă fac nici un rău și nici o pagubă, ci să vă hrăniți și să trăiți în pace. Așișderea, cine va vrea să vie la domnia mea și la fiul domniei mele Mircea voevod, domnia mea și fiul domniei mele Mircea voevod îl vom milui pe acela și-l vom hrăni și-l vom cinsti. Și spre aceasta este credința domniei mele și credința boerilor domniei mele, mari și mici. Scrisă în Târgul de jos, Martie în 15.

Pecete de 3½ cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, cu legenda: ✱ **ПЄЧѦТ ІѠ СТЄФАНА ВОЄВОДЫ И ГНЬ**; *în dosul scrisorii adresa:* † Бръила. — *Arh. No. 447.*

Atât proclamația lui Ștefan cât și răspunsul Brăilenilor sânt din Martie 1481, de pe vremea când domnul Moldovei pregătea expediția sa contra lui Basaraba cel Tânăr; trei luni după aceasta, pela 20 Iunie, Ștefan se afla la Râmnicul Sărat (Iorga, Studii și documente, III, p. XXXIX; Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 195).

O proclamație identică cu cea de sub No. arh. 447 a trimes Ștefan locuitorilor din Buzău și Râmnic, No. arh. 448. Răspunsul Buzăenilor și Râmnicenilor, scris tot pe dosul ei și de acelaș diac care a scris răspunsul Brăilenilor, este identic cu al acestora. Din punctul de vedere paleografic, No. 447 reprezintă o semiuncială foarte măruntă, caracteristică pentru sec. XV în Moldova; No. 448 o semiuncială ce se apropie de cursivă (mai ales literele в și ю) și are ductul muntenesc contimporan. Aceasta e scrisă și cu altă cerneală. Hârtia și pecetea lui Ștefan sânt aceleași la amândouă proclamațiile. Reproduc aci și No. 448, pentru interesul linguistic ce prezintă.

† Ѿт вьсеχ болѣри Бꙋзѣнни и Рнбничанн и ѡт вьсеχ кнезеχ и ѡт вьсеχ власеχ, пишемо тебе, Щефане воиводо, господарꙋ молдовски. Да ест л[и] ꙋ тебе чловѣчьство, имаш ли ꙋм, има[ш] ли мозък, що си четиш чрънило и χартїю израдї едно дете ѡт кꙋрве, сина Калцꙋнина, та говориш ере тї ест синь? Ѩко ти ест синь и χокеш да мꙋ добро ꙋчиниш, а ти га ѡстави да ест по твое съмрътн [1]) господарь на твое место, и матер мꙋ Калцꙋнꙋ а тї ю ꙋзми та ю држи, да тї ест госпожда, що ю сꙋ држали ꙋ нашо[и] земле сви рибари Браиловски, а тї ю држи. да ти ест госпожда. И ꙋчи си своню землю како га те слꙋжит, а ѡт нас се варꙋи; ере ако възищеш врага, наити га щеш. И такои да знаш: имамо господара велика и добра, и имамо мир ѡт свеχ странаχ, та да знаш ере сви по главаχ щемо доити на тебе и станꙋти щемо кои господина ни Басарабе воиводе, до ѡткинꙋтїа нашеχ главеχ.

† Iѡ Стефан воевѡд, милостию божїею и господинъ вьсеи земли молдовлаχїнскию, пишет господство ми вьсем болѣрѡм, гѡлемим и малим, и вьсем жꙋдецем и вьсем сꙋндїам и вьсем сиромаχѡм, ѡт мала до гѡлема, ѡт вьсе државе ѡт Бꙋзеꙋ и ѡд Рибник. И по сем такои да вї е ꙋ знанїе, како възет господство ми кои мене сына господства ми Мирча воївод, и не имам его ѡставити ѡт мене, нь имам стоѣти за негѡво добро како и за свою, сам своѡм главѡм и съ моими болѣри и съ всею моею землею, како да си добꙋдет свою баіщинꙋ, влашкꙋю землю, понеже емꙋ ест права

[1]) Orig. съмр҃тн.

бащинна, како богъ вѣст и вїи сами знаете добрѣ. Того радї вам гиворим: въ кои час ѹзрите сїе писанїе господства ми, а вы въ час пакы се вратете по своих местех, ткою где бил и кѹде сте сѣдели и пръво, съ всем вашим иманїемъ, елико кто имат, тере си хранете иманїе и wрете кѹде сте и пръво wрали, без ни едне грижe и бwязни и съмнѣнїа. Понеже да знаете такои, како не мислим вам сътворит[и] нї едно зло и нї еднѹ чтетѹ, нѹ се хранете и живете ѹ мїрѹ. И такогюре кѹмѹ бѹдет волꙗ да прїидет до господства ми и до сына господства ми Мирча воевwд, а господство ми и сынъ господства ми Мирча воевwд имаем тогw миловати и хранит[и] и честити. А на тои ест вѣра господства ми и вѣра бwлꙗр господства ми, великих и малих. Пис. ѹ Долнем Тръгѹ, мр. гі.

Scrisoarea unui Turc.

(c. 1481).

CCXXX.

† Пишѫт Тѹрьчин вам пръгари wт Брашов. Тѹꙗ ви давамь ѹ знанїе за работѹ, що съмь имал съсь вашь чловѣкь, на име Щерька wт Фагараш, кьда се згодихмо wба два, да мѹ донесем азь жена wт Нїкопол, а wн ми е дал м҃ флор(и)нї, а сорок поставихьмо за един месець: ако мѹ не донесем жена за един месець, а wн да сї ѹзме фло(ри)нї м҃ wт Талаба. Бе то знае Щерька добре, ере ми е дѹжен Талаба; ꙗ мѹ съм изьвадил главѹ и жена и деца wт Тѹрци. А кьда се згодихмо, Радил не бѣ тѹ, и ми не дѹжен нїща, и ꙗ немѹ нища, на мою дѹшю и на мою верѹ и на мои закон. — Ако тї се чїнї криво, а тї дотї прѣзь влашки воивода. — И пак нїе Дьлгопольци смо свѣдѣтели за Радила, не има нї еднѹ работѹ със тех людї. И богь ви ве[се]лит.

Scrie Turcul vouă pârgarilor din Brașov. Vă dau aci de știre despre afacerea ce am avut cu omul vostru, anume Șterca din Făgăraș, când ne-am înțeles amândoi să-i aduc femeea dela Nicopol, iar el mi-a dat 40 florini, și am pus soroc peste o lună: că dacă nu-i voiu aduce femeea peste o lună, el să-și ia cei 40 florini dela Talaba. Șterca știe bine că Talaba mi-e dator, [căci] eu i-am scos capul și femeea și copiii dela Turci. Iar când ne-am învoit, Rădilă nu era acolo, și el nu mi-e dator cu nimica, nici eu lui cu nimica, pe sufletul meu și pe credința mea și pe legea mea.— Dacă ți se face strâmbătate, vino la voevodul românesc. —Iar noi, Câmpulungenii, sântem martori pentru Rădilă, că n'are nici o treabă cu acești oameni. Și dumnezeu să vă bucure.

Fără pecete și fără adresă; scrierea: sfârșitul sec. XV. — Arh. No. 482; Mil. No. 107.

1481. — Rădilă este cel despre care vorbește Basaraba cel Tânăr în scrisoarea sa către Brașoveni, No. CXXXVI. Cf. Rechnungen, I, p. 280: Radilla de Compolong, la 1500.

Cazan, marele vornic al lui Basaraba III cel Tânăr.

(1480—1482).

CCXXXI.

† Пишет жѹпан Казан, велик(и) дворник, до теб(е) Михаилѫ и Бѫркѫ и Опрѣ, и такози ви говорим: ѹ кою час що видїте сию книгѹ моꙗ, а ви да ѡставите ѡнизи Саси ѡт Брашов, да иде домом си, и по Прахова и по Телѣж[ен]; и да ходи свакы чловѣкы, и ѡт тамо ѡвамо и ѡт ѡвамо там(о); да не бѹде пазитори никѹде, и да се не дрѫжит пѫт. Ꙗли ви да придете на град Крачѹнев, како знате поскоро. Ꙗли ѡт Саси да се варѹете, да мѹ га не липсат ни един влас [1]).

Scrie jupân Cazan, mare vornic, ție Mihaile și Bârcă și Opreo, și astfel vă grăesc: în ceasul în care veți vedea această carte a mea, să lăsați pe acei Sași dela Brașov să se ducă la casele lor, și pe Prahova și pe Teleajen; și să umble fiece om, și de-acolo încoace și de-aci într'acolo; să nu fie păzitori nicăiri, și să nu se ție calea. Iar voi să veniți la cetatea Crăciunei, cât puteți mai de grabă. Iar de Sași să vă feriți, să nu le lipsească nici un fir de păr.

Pecete în ceară verde, de 2. 5 cm. în diam., pierdută; fără adresă. — Arh. No. 503.

1481. — Scrisoarea pare a fi scrisă de acelaș diac care a scris și No. arh. 461 (=CCXXV). Țepeluș se aștepta poate la atacul lui Ștefan cel Mare și supraveghea în persoană întărirea Crăciunei; cf. scrisorile lui Ștefan Báthory din 9 și 18 Martie 1481 către Brașoveni și Sibieni, resumate de Lăpĕdatu, Vlad-vodă-Călugărul, p. 23.

CCXXXII.

† От жѹпан Казан, велики дворник, много здравие нашим добрим приꙗтелем, сѫдцѹ и всем вı пѫргари ѡт Брашов. И ѡ

1) Pisarul scrisese mai întâiu fraza да мѹ не липсат нища, pe care a șters-o.

сем давам ѹ знанїе вашои милости, ато ми ѡтворихмѹ све пѹтове; тако ми ѡтварамѹ, а ви их затварате. Тако наша землѣ не може бити ток[м]о със в҃ пѹта, нѹ ѡтворете и Прахова и Телѣжен, ере ми вашн чловѣци не бранїмѹ ни ѡт едьн пѹт, и носе ѡт нашѹ землю и вино и све що им ест драго. Тако и вашн милости да ѡставите наши чловѣци да ходе слободно по кои пѹт им ест драго. И що рече чловѣкь наш Стоика, а вашн милости да верѹете; и ти сѹ наши речи. И богъ [ви] веселит, амїн.

Dela jupân Cazan, mare vornic, multă sănătate bunilor noştri prieteni, judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov. Şi vă dau de ştire domniei voastre, că am deschis toate drumurile; astfel, noi le deschidem, iar voi le închideţi. Dar ţara noastră nu poate să rămâe numai cu două căi, ci deschideţi şi Prahova şi Teleajenul, căci noi nu oprim pe oamenii voştri dela nici o cale, şi ei duc din ţara noastră şi vin şi tot ce le place. Aşa şi domniile voastre, să lăsaţi pe oamenii noştri să umble slobod pe orice cale, pe unde le place. Şi ce va spune omul nostru Stoica, domniile voastre să credeţi; acelea sânt vorbele noastre. Şi dumnezeu să vă bucure, amin.

Pecetea pierdută; adresa: † моим добрим прителем, сьдцѹ и пьргаром ѡт Брашов: *bunilor mei prieteni, judeţului şi pârgarilor din Braşov.—Arh. No. 484.*

1480—1482. — Cf. NNo. CCXXV şi CCXXXI.

Sinadin al Căpitanului, boer al lui Vlad III Călugărul.

(c. 1482—1483).

CCXXXIII.

† Велицем моим, избранним и препочетеним пъргарѡм градѹ Брашѡвѹ, мнѡгѡ поклоненїе приносим даже до лица земли милости вашеи. По том благодарим бога и захвалем (sic) вашеи милости, защо сѫм имал покои помеждѹ господства ви; и докле сѫм лакѹвал, бил сѫм ѹ мирѹ, и не смъ имал никоѹ кваръ; али пак за ѡбраз господства ви, по том за този добро, що сѫм имал помеждѹ вас, како даде богь та ми се ѡттвори пѹт кѡи господина ни воеводѹ, тои добро ꙗ се неволим, колико можемо та преставам ѹ господина воеводе, да се ѹчинит добрѡ-

детел помеждȣ сиромаси ваши и воеводини. За тои си поставих главȣ та сжм наишел ѡвогози чловѣка на име Хрȣс, що га ест послал господинь воевода къ вашеи милости, та га сжм ȣзел на мою главȣ и верȣ, како да не имат ни единȣ злобȣ ѡт вас, нȣ да га ѡтправите паки до господина воеводȣ, и съ вашега верна и разȣмна чловѣка, да се ȣчинит добродетел. Ꙗ ваша милостъ ȣчинисте такои, та сте послали пръво тогаи чловѣка и биле ми сте порȣчили, како да ви дам и ꙗ верȣ. Ꙗли зна богь како ȣ време къда га сȣ ѡтправили паки к вам, ꙗ се не слȣчих дома ȣ то време. За тои не ви смъ дал ни единȣ реч. За тои да си не препоставите ни мало; ѡти ако бисте послали съга единого ѡт вас и съ Хрȣсѡм, воевода га ест наȣчил богъ та ви ест съ добрȣ волю; еще и болѣри ви сȣ пригатели добри велма, та ви помагае ѡт добрех. Тако и съга сте послали пак едниѡгѡ сикераша; богме, нѣст имал господинъ воевода комȣ да говорит. За тои ȣчинѣте како послите съга единого ѡт вас и съ Хрȣсѡм; ꙗ ȣзимам на верȣ и дȣшȣ родїтелем ми и мою, како да се не грижате ни едно влакно, анȣ ȣ кои час щет сосати до господина воеводȣ, да се исправи работа и да се ѡтправи паки скоро къ вам и съ добродетел, а за дръжанїе да се не грижате. И богь ви весели.

Смеренїи господства ви, Синадин Капитанѡв.

† Mai marilor mei, aleșilor și preacinstiților pârgari ai cetății Brașovului, multă închinăciune aducem până la fața pământului milostivirei voastre. Apoi mulțămim lui dumnezeu și milostivirei voastre, că am avut liniște printre domniile voastre; și câtă vreme am lăcuit [acolo], am fost în pace și n'am avut nici o pagubă; deci atât pentru obrazul domniei voastre, cât și pentru binele ce am avut în mijlocul vostru, odată ce a dat dumnezeu de mi s'a deschis calea spre domnul nostru voevodul, pentru acest bine, eu mă voiu nevoi, cât voiu putea și voiu fi pe lângă domnul voevod, să se facă bine printre săracii voștri și ai voevodului. Pentru aceasta mi-am pus capul și am aflat pe acel om, anume Hrus, pe care l-a trimes domnul voevod la milostivirea voastră, și l-am luat pe capul și pe credința mea, că nu va suferi nici o răutate dela voi, ci-l veți trimete îndărăt la domnul voevod, împreună cu un om credincios și cuminte al vostru, ca să se facă pace. Dar milostivirea voastră ați făcut așa că ați trimes întâiu pe acel om și mi-ați poruncit, să vă dau și eu

credința. Dar știe dumnezeu că pe vremea când l-au trimes iarăși la voi, eu nu m'am întâmplat [să fiu] acasă pe vremea aceea. Deaceea nu v'am dat nici o vorbă. Pentru asta să nu bănuiți câtuși de puțin; căci dacă ați fi trimes acum și pe unul dintre voi împreună cu Hrus, pe voevod l-ar fi povățuit dumnezeu și v'ar fi fost cu voie bună; și boerii vă sânt foarte buni prieteni și vă ajută cu bunătăți. Dar ați trimes acum iarăși pe un cărăuș; zău, n'a avut domnul voevod cui să vorbească. Deaceea faceți [așa] ca să trimeteți acum pe unul dintre voi împreună cu Hrus; eu iau pe credința și pe sufletul părinților mei și al meu, că n'aveți să vă îngrijați de nimica; ci îndată ce va sosi la domnul voevodul, are să se isprăvească treaba și are să fie trimes iarăși la voi în grabă și cu pace; de întârziere să nu vă temeți. Și dumnezeu să vă bucure.

Al domniei voastre smerit, Sinadin al Căpitanului.

Pecete de inel în ceară albă, fără legendă și cu un semn în mijloc (pare a fi o cruce); adresa: † великцем моим, пръгарωм градоү Брашωвꙋ: *[mai] marilor mei, pârgarilor cetății Brașovului; scrierea e o semiuncială foarte frumoasă.—Arh. No. 497.*

c. 1482—1483. — Sinadin era un credincios al lui Vlad Călugărul și, cum se vede din scrisoarea lui, trăise lângă dînsul în pribegie. El era socrul lui Basaraba cel Bătrân (v. nota la No. LXXXI) și probabil Grec de origine (Sinadinos = din Sinai). Se pare că Brașovenii îl socoteau partizan al Turcilor (v. scrisoarea lui Dragomir Udriște, No. CCXXXV) și deaceea își dă el atâta osteneală să împrăștie îndoelele și temerile lor, în cursul tratărilor dintre ei și Vlad Călugărul. Scrisoarea se vede a fi din primul sau al doilea an de domnie al acestuia. Vezi și No. CLVII, dela c. 1484. Cf. Lăpědatu, l. c., p. 19; Iorga, Ștefan cel Mare, nota 126. — Hrus era un Sas dela Brașov. Numele [= Crus, Craus (Kraus)] se întâlnește deseori în sec. XV (1475—1500; Quellen III, p. 622 și urm.).

Coie.

(c. 1484 — 1485).

CCXXXIV.

† Ѿт Коıа много здрав[ї]е и плоклонение (sic) жꙋпанꙋ Ревъл Петрꙋ. Тꙋıа ти дам знати зарадї ωнꙋ книгꙋ, що ти съм послал зарадї товар; тога радї ако ви ест волѣ како ви съм писал ꙋ тꙋ книгꙋ, а ваша милость да ми пошлете книгꙋ ꙋ Тръговище, ере кю бити за еднꙋ неделю ꙋ Тръговищи, како ви естъ волѣ.

И да знате ча съм ȣ Сибин [1]). Яко ви есть волѣ, а ви ми пишете книгȣ ск[о]ро ȣ Тръговници. И богъ ви веселит.

Dela Coie, multă sănătate și închinăciune jupânului Revăl Petru. Îți dau aci de știre despre acea carte ce ți-am trimes pentru marfă; deci, dacă vă învoiți cum v'am scris în acea carte, domnia voastră să-mi trimeteți carte la Târgoviște, căci peste o săptămână voiu fi la Târgoviște, cum doriți voi. Și să știți că sânt în Sibiu. Dacă voiți, atunci scrieți-mi carte de grabă la Târgoviște. Și dumnezeu să vă bucure.

Pecete în ceară albă, foarte mică, fără legendă; figura din mijloc pare a fi o pasăre; adresa: † жȣпанȣ Рев Петрȣ: *jupânului Rev(ăl) Petru.—Arh. No. 469.*

c. 1484—1485. — Anii când Petrus Rewel era județ în Brașov. Se 'nțelege că scrisoarea poate să fie și din alt an, apropiat de 1484—85, când Rewel nu mai ocupa funcția de județ. În tot cazul, ea este dela sfârșitul sec. XV. Scrierea e cursivă. — Numele Coie e radicalul diminutivului Coico, Coica; v. No. CCVI și cf. Miklosich, Die Bildung der slav. Personnennamen, s. v. Koj. Dela Coie vine numele de sat Coieni.

Dragomir Udriște, vornicul lui Vlad III Călugărul.

(c. 1482—1492).

CCXXXV.

† Пишет жȣпан Драгомир Ȣдрище много здравие и любовно поклоненїе приносим моим добрим приятелем, моим сѫдцȣ Брашовскомȣ и в҃і пȣргари. И ѡ сем давам ȣ знание вашем (sic) милость за работȣ Синадин, понеже мартȣрисам азь къ вашею милости, како Синадин не ест бил ȣ Тȣрци ȣ дьни Басарабȣ, нȣ ест бил ȣ една монастира, зарадї страх Басарабе, ере мȣ се хвалише да мȣ ȣчини зло. Тако, на мою дȣшȣ и на моѥ верȣ, тако да знате, ѡти не ест бил тъда ȣ Тȣрци, нȣ ест бил где ви казам азь. И богъ ви ȣмножит лет(а).

Scrie jupân Dragomir Udriște multă sănătate și dragă închinăciune aduc bunilor mei prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari. Și dau de știre domniei voastre de lucrul lui Sinadin și mărturisesc eu înaintea domniei voastre cumcă Sinadin

---

[1]) Cuvintele ча съм ȣ Сибин (că sânt în Sibiu) sânt șterse de scriitor.

n'a fost la Turci în zilele lui Basaraba [1]), ci a fost într'o mânăstire, de frica lui Basaraba care se fălea că o să-i facă rău. Astfel, pe sufletul meu și pe credința mea, așa să știți că n'a fost atunci la urci, ci a fost unde vă spun eu. Și dumnezeu să vă înmulțească anii.

Pecete rotundă, c. 2.3 cm. în diam., în ceară verde, cu legenda: ✠ ДРЯГОМИР [ДВ]ОРНИКЬ; *un cuvânt dela început nu se poate ceti; adresa:* † съдцꙋ и в҃і пръгаром ѡт Брашωв: *județului și celor 12 pârgari din Brașov.* — *Arh. No. 470.*

c. 1482—1483. — Dragomir Udriște sau Udriștev (= fiul lui Udriște) e cunoscut încă de pe vremea lui Vladislav II, 15 Aprilie 1456; sub Radu cel Frumos e citat la 15 Ianuarie 1467 și 28 Iulie 1472 ca «Драгомир Ѹдрицев». În documentele cunoscute ale lui Vlad Călugărul e citat numai între anii 1487—92, fără titlu de boerie (Lăpědatu, p. 69). Era poate din acelaș neam cu Udriște, tovarășul nedespărțit al lui Laiot, despre care ne vorbesc scrisorile lui Basaraba cel Tânăr. Acest Udriște, «Udrischya», moare la 1483 în districtul Făgărașului, pe care îl ținea din voința regelui de pela 1478 («a certo tempore»: scrisoarea lui Matei Corvin către Sibieni, din 16 Noemvrie 1483, prin care se cedează celor Șapte Scaune săsești teritoriul ținut până atunci de Udriște; copie la Acad. Rom.). — Scrisoarea lui Udriște e evident dela începutul domniei lui Vlad Călugărul. — Asupra lui Sinadin, vezi No. CCXXXIII.

CCXXXVI.

† Добрїим и почътеннїим Рѣвел Петрꙋ, сꙋдцꙋ Брашовскомꙋ, и пръгаром много здравїе приносит ваш приꙗтел жꙋпан Драгомир Ѹдрище. И по сем давам ꙋ знанїе вашемꙋ господствꙋ: может ли си ваше господство донести на ꙋм колико слꙋжбꙋ съм се потрꙋдил азь съ моꙋм главом ꙋчинити вашеи милости, въсегда къда ест било врѣме потребно. За тои, ево како ни се згоди имати посъл съ Михаем за наш добитък; ви ми не хтесте да ми ꙋчините закон, да си ꙋзмем мое; ни ѡт Михаꙗ ни ѡт Кирке ме ѡстависте да си ꙋзмем, нꙋ ме послате да ме сꙋдит пръгармещер Сибинскїи. То нест едно. Дрꙋго, ми дръжїт Крстѣ Рошїꙋл ѡнеи книге, не щет да ми их даст; и съ темзи еще ми не ꙋчинисте закон. Али ми се мнеше, ере си съм ꙋ доста редов по[ло]жил азь главꙋ радї ваше слꙋжбе, що ест вам било потребно. За тоги радї ви [молим ваше господство, пи]шете [2]) ꙋ вашои книге за ѡвꙋи работꙋ, да знам како ми кете реки . . . [ваше] [3]) милости; да веде знаете ви, ѡти съм ѡпрел азь доби-

[1]) Cel Tânăr.

[2]) În orig. lipsesc c. 12 litere ce se pot întregì așa: мл҃н ваше г҃во пи.

[3]) Lipsesc c. 12—14 litere, după care urmează лти din мл҃ти (= милости).

тѫк Михаев . . . . [те]зи [1]) работе за све; да кѫда ваше господство такои ѹчинисте, азь [2]) . . .]и, азь мои добитѫк варе како не ѱем га ѡставит да загинет. [И богь да ѹмножит] [3]) лѣт(а) господствѹ ви. Пис. ѹ Трѫговиш(и), авг. к҃.

Bunilor și cinstiților Revel Petru, județului din Brașov, și pârgarilor, multă sănătate [vă] aduce prietenul vostru jupân Dragomir Udriște. Și după aceasta dau de știre domniei voastre: domnia voastră vă aduceți poate aminte câtă slujbă m'am ostenit eu cu capul meu să fac milostivirei voastre, totdeauna când a fost vreme de nevoie. Deaceea, iată că mi s'a întâmplat să trimet un om cu Mihai pentru avutul meu; voi n'ați voit să-mi faceți judecată, ca să-mi iau [ce este] al meu; nici dela Mihai, nici dela Chirca nu m'ați lăsat să-mi iau, ci mă trimeteți să mă judece burgărmeșterul [4]) dela Sibiu. Aceasta nu e tot una. Alta, Cârstea Roșul îmi ține acele cărți, nu vrea să mi le dea; nici cu acesta nu mi-ați făcut judecată. Dar mi se pare că eu în destule rânduri mi-am pus capul pentru slujbele voastre, ce v'au fost vouă de nevoie. Deaceea vă rog pe domnia voastră să-mi scrieți în cartea voastră despre acel lucru, ca să știu ce aveți a-mi spune... domnia voastră; știți doară că eu am oprit avutul lui Mihai.... pentru toate aceste lucruri; și dacă domnia voastră ați făcut așa, eu... avutul meu nu-l voiu lăsa cu nici un chip să se piarză. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre. Scris-am în Târgoviște, August 20.

Pecete rotundă în ceară verde, c. 2 cm. în diam., pierdută; adresa: † добрїим и почѫтени[їим] Ревел Пѫт[рѹ], сѹдцѹ Брашовскомѹ, и пргаром: *bunilor și cinstiților Revel Pătru, județului din Brașov, și pârgarilor.— Arh. No. 519.*

1484—1485. — În acest timp Petrus Rewel era județ al Brașovului. Cârstea Roșu, pe care îl cunoaștem și din No. arh. 112 (CVI), dela 1477, ca prieten al lui Basaraba cel Tânăr, este probabil cetățeanul Roth (Ruth) Kyrschis (Kertschys, Korschis, Kursttchis), proprietar în «quartale porticae», pela 1475—87, în Brașov (Quellen III, p. 617).

---

[1]) Lipsesc c. 12—14 litere înainte de тезн.

[2]) Lipsesc c. 12—14 litere.

[3]) Lipsesc c. 12 litere ce se pot întregì așa: и б҃ь да ѹмножи sau ѹмножит.

[4]) Orig. пргармеишер (ung. polgármester, germ. Bürgermeister), termin ce se găsește des în corespondența domnilor români cu Sibiul. Cf. d. p., într'o scrisoare a lui Radu dela Afumați, adresa: пргарѹмеишерѹ и сѹдцѹ кралев[ѹ] и в҃і -тим пргаром ѡт Сибию (orig. în arh. Sibiului). În alte scrisori găsim: бѹргьрмеишер, бѹлгьрмеишер, блгьрмеишер, бѹлгрмастор, пѹлгармеишер, пѹргармеишер.

CCXXXVII.

† Добрем и честитем сѹдцѹ ѡт Брашов и въсем пргаром много здравие ѡт жѹпан Драгомир Ѹдрище. И ѡ сем давам ѹ знание господствѹ ви: молим ви, како да ѹчините правдѹ ѡвем люді моем, по име Бобѹл, а дрѹги ест дома си. Тако сѹ били пленени ѡт Капоте ѹ дни Цапалѹшиеви, тако кѫга доидохмо ми ѹ землѹ, азь мѹ рекох да им платит. Ѡн рече, ере им ке платит; по том станѹ та побеже ѕ Брашов. Тако ви молим, како да мѹ чините закон, да мѹ пов[р]атіт све, що им сѹ ѹзели. Ере тиизи чловѣкь ест много зло ѹчинил нам и нашим люді; и вам ест доста досадил. И ѡн ест довел Тѹрци ѹ землѹ вашѹ; ѡ тех люді ест ѡн. И богъ да ви ѹмножит лѣт(а) господствѹ ви [1]).

Bunilor și cinstiților, judeţului din Brașov și tuturor pârgarilor, multă sănătate dela jupân Dragomir Udriște. Și vă dau de știre domniei voastre și vă rog să faceți dreptate acestor oameni ai mei, anume Bobul, căci celălalt este acasă la dînsul. Ei au fost prădați de Capotă în zilele lui Ţepeluș, iar când am venit noi în ţară, i-am spus să-i despăgubească. El a zis că le va plăti; apoi s'a sculat și a fugit la Brașov. Astfel, vă rog să-i faceţi judecată, ca să-i întoarcă tot ce le-a luat. Căci mult rău ne-a făcut acest om nouă și oamenilor noștri; și pe voi destul v'a supărat. Și el e cel ce a călăuzit pe Turci în ţara voastră [2]); așa om este el. Și dumnezeu să vă înmulţească anii domniilor voastre.

Pecete rotundă în ceară verde, c. 2.3 cm. în diam., acoperită cu hârtie și cu legenda: ✱ ДРЯГОМИРЬ ДВОРНИКЬ; *figura din mijloc e un buzdugan, cu o steluţă și o semilună la stânga; adresa:* † добре[м] и честитем сѹдцѹ ѡт Брашов и въсем пръгарѡм: *bunilor și cinstiților, judetului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Arh. No. 458; Mil. No. 106.*

c. 1482—1492. — S'ar putea pune această scrisoare în a doua jumătate a domniei lui Vlad Călugărul, deoarece la începutul ei îl găsim pe Capotă pe lângă domn (vezi No. CLII). Cf. nota dela No. CCXXXV.

---

[1]) În orig. вѹ.

[2]) Probabil la 1479.

CCXXXVIII.

† Бѹнилор (sic) и честитем, ѡт бога дарованемѹ сѫдцѹ ѡт Брашов и вьсем пръгарѡм, з[д]равїе ви ѡт жѹпан(а) Драгомир Ѹдрїща. И по сем давам ѹ знанїе како сѹ ѹхватил(и) Кошотѹ та сѹ га донесли Власи; и по том пак що ке бит, а ми кемо дати ѹ знанїе господствѹ вашемѹ. И що ви ке казат Стоика и Тльмач, а ви да верѹете, ѡти сѹ свѣ теи речи наше истине. И богь да ви ѹмножит лѣт(а), амїн.

Bunilor şi cinstiţilor, de dumnezeu dăruitului judeţ din Braşov şi tuturor pârgarilor, sănătate vouă dela jupân Dragomir Udrişte. Şi după aceasta dau de ştire că pe Coşota l-au prins Românii şi l-au adus; şi ce se va mai întâmpla după aceasta, noi vă vom da de ştire domniei voastre. Şi ce vă vor spune Stoica şi Tălmaciu, să credeţi, căci toate acestea sânt cuvintele noastre adevărate. Şi dumnezeu să vă înmulţească anii, amin.

Pecete rotundă în ceară neagră, 2.3 cm. în diam., cu o figură ce nu se distinge bine şi cu legenda: ✠ ДРЯГОМИР ДВОРНИК; *adresa:* † добрем и честитем сѹдцѹ ѡт Брашов и вьсем пръгарѡм: *bunilor şi cinstiţilor, judeţului din Braşov şi tuturor pârgarilor. — Arh. No. 477.*

c. 1482—1492.

CCXXXIX.

† Нашем дѡбрѣм и честїтем приятелем, сѫдцѹ ѡт Брашѡв и вї-тем пръгарѡм, много здравїе господствѹ ви прїносит жѹпан Драгѡмир Ѹдрище. И ѡ сем да ест вѣдѡмо господствѹ ви за работѹ тѡмѹнзи пиперѹ и тем неколикам богасїам: тако ми се ѹхвати работа такоя како ми се ѹхвати, та послах кь господство ви, како да ми ѹгодите ѡт ваме, кьга чѹ га продатї. Тако [1]) сѹ се ваше господство ѡбещало, ере ми кете ѹгодит; тако сьга разѹмевам, ере ми не кете ѹгодит ѡт вамѹ нища. Тѡгѡ радї молим господство ви, да ѡставите пипер ѹ мир, дори га продам; тако тьга я ако оставите ѡт вамѹ, добре чете ѹчинит, ако ли не ѡставите, а господство ви ест волно; ере разѹме[кам]

[1]) Înainte de тако e şters а кьга.

како ест рекъл сѫдец [1]), ере ке развалит саци та ке ѹзет пипер колико мѹ ке требѹват, и доста реч(е); веде зна ере съм азъ ваш и требѹват ви кѹ въсегда. И що изрече Михаил граматик и Банко, да верѹете, ере сѹ реч(и) наш(и) истине. И богъ да ѹмножит лѣт(а) господствѹ ви, амїн.

Bunilor și cinstiților noștri prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, multă sănătate vă poftește domniei voastre jupân Dragomir Udriște. Și să vă fie domniei voastre de știre, despre lucrul acelui piper și acelor câteva bogasii: astfel mi s'a prins acel lucru cum mi s'a prins, și am trimes la domnia voastră, ca să mă îngăduiți de vamă, când îl voiu vinde. Și domnia voastră ați făgăduit că mă veți îngădui; acum însă înțeleg că nu vreți să-mi iertați nimic din vamă. Deaceea vă rog pe domnia voastră să lăsați piperul în pace, până ce îl voiu vinde; și atunci, dacă-mi veți lăsa din vamă, veți face bine, iar dacă nu veți lăsa, domnia voastră sânteți slobozi; căci am înțeles că a zis județul că va răsturna sacii și va lua piper cât îi va trebui, și destule [alte] a zis; și doar știe că eu sânt al vostru și că veți avea nevoie totdeauna de mine. Și ce vor spune Mihail gramaticul și Baico, să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre, amin.

Pecete rotundă, în ceară verde, c. 2 cm. în diam., ștearsă (cf. NNo. arh. 506 și 519); adresa: † нашим добрѣм и честїтем приятелем, сѫдцѹ ѡт Брашов и въсем пръгарѡм: *bunilor și cinstiților noștri prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Arh. No. 533.*

c. 1482—1492.

CCXL.

† Ѡт жѹпанѹ Драгомир Ѹдрище многѡ здравїе нашем добрим и честїтим и прїятелми (sic), сѫдцѹ ѡт Брашов и въсем пръгаром. И по сем давам ѹ знанїе господствѹ ви, понеже пригдош(е) един чловѣкь зль, един влъхвѹ, къ дом мои ѹ Бѹков, тако ми сѹ ѹкради црквѹ та сѹ ѹзел(и) свех що сѹ бил(и) ѹ цркви. Ѹ тем радї аз не могох да га ѹхвают (sic), нѹ слѹшах како мѹ сте господство ви ѹхватили ѹ Брашов. Того радї мо-

[1]) Scriitorul a șters pe сѫдец și a pus deasupra вамеши (vameșii), frazele următoare se referă însă tot la сѫдец.

ѧним и просим господство ви, како да ми не загинет, ере велми що ми сѹ ѹзел(и) некои скѹле добро ѡт цръквѹ. Понеже знает господство ви велми добре, како ме невоим (sic) аз та слѹжим господствѹ ви до седа, и ѡт седа пред еще кемѹ слѹжат господствѹ ви [1]) със правдѹ; зарадї и господство ви еще чините за мене, та да ми не загинет скѹле. Тако и азь кемѹ ѹчинит за господство ви ѡт що хте требѹват ѡт нас. Я за рабѹтѹм (sic) влъхвом, а господство ви сте чинили како сте знат; али аз хтемѹ бит рад, кѫда мѹ сте загинит, понеже ест закон такои: ѱко ѹкрал цръквѹ, а ѡн ест такои како да их не минѹте съмрът. Я господство ви сте волен, токмо да ми не загинет скѹле; ере кѹде ми хте загинет скѹлем, и азъ хкемѹ [2]) чинит как хтемѹ можит, понеже стоит лицем къ господствѹ ви. И що ке говорет наше людїе, а господство ви да им верѹете, понеже сѹт реч(и) наше истине. И богь господство ви веселит.

Dela jupân Dragomir Udriște multă sănătate bunilor și cinștiților noștri prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că a venit un om rău, un hoț, la casa mea din Bucov și mi-a prădat biserica și a luat tot ce era în biserică. Într'aceea eu n'am putut să-l prind, dar am auzit că l-ați prins domnia voastră la Brașov. Deaceea vă rog și cer dela domnia voastră, să nu mi se piarză [sculele], căci mi-au luat unele scule foarte bune din biserică. Domnia voastră știți foarte bine cum mă silesc eu și vă slujesc pe domnia voastră până acum, și vă voiu sluji și de aci nainte pe domnia voastră cu dreptate; deaceea faceți și domnia voastră pentru mine ca să nu mi se piarză sculele. Tot așa voiu face și eu pentru domnia voastră, când veți cere ceva dela noi. Cât pentru hoți, domnia voastră ați făcut cum ați știut; eu unul ași fi bucuros dacă i-ați omorî, căci așa este legea: cine a prădat o biserică, acela e așa că nu poate scăpa de moarte. Dar domnia voastră sânteți slobozi, numai să nu-mi piară sculele; iar dacă îmi vor perì sculele, voiu face și eu ce voiu putea, căci stau de față la domnia voastră. Și ce vor grăi oamenii noștri, domnia

[1]) Aci și în șirul de mai sus în orig. г͡вн, prescurtarea obișnuită în această bucată pentru господство ви la toate cazurile; numai în două locuri vine г͡пвн și гт͡вн (= господство ви).

[2]) În orig. и азх к͡е (with х and ѹ/м written above).

voastră să-i credeţi, căci sânt vorbele noastre adevărate. Şi dumnezeu să vă bucure pe domnia voastră.

Pecete ovală în ceară verde, axa mare de c. 1.5 cm. în diam., cu o floare (crin?) în mijloc şi cu urme de litere, din care se recunosc mai bine Я, ѠД *şi* Щ; *legenda întreagă pare a fi fost:* ✱ ДРЯГОМИР ѠДРИЩЄ; *adresa:* † нашем добрим и честнтим сждцȣ ѡт Брашов и вкͤсем прꙿгаром: *bunilor şi cinstiţilor noştri, judeţului din Braşov şi tuturor pârgarilor. — Arh. No. 539.*

c. 1482—1492.

CCXLI.

† Добрим и почитаним и ѡт бога дарованим, сждцȣ и прꙿгаром ѡт Брашовȣ, ѡт жȣпан Ѹдрище много здравїе. И ѡ сем ви давам ȣ знанїе за работȣ пȣтовом, како да беседите сꙿ тиез(и) пaркалабим(и), да их ѡслобозит, ере се щет поскоро наити за глас ѡт Тȣрци кꙿда ȣзходит на свех пȣтови, негли кꙿда не ходит; тер(е) да их ѡставит. И богь ви весели.

Bunilor şi cinstiţilor şi de dumnezeu dăruiţilor, judeţului şi pârgarilor din Braşov, dela jupân Udrişte multă sănătate. Şi vă dau de ştire aceasta despre lucrul drumurilor: să vorbiţi cu acei pârcalabi, ca să le deschidă, căci mai de grabă se vor afla veşti dela Turci când vor umbla [oamenii] pe toate drumurile, decât când nu vor umbla; şi să-i lase. Şi dumnezeu să vă bucure.

Pecete rotundă în ceară verde, c. 2 cm. în diam., cu legenda: ✱ ДРЯГОМИР ДВОРНИК; *figura din mijloc e un buzdugan, cu o steluţă şi o semilună la stânga (cf. No. arh. 458); adresa:* † жȣдецȣ ѡт Брашов и вкͤсем прꙿгаром: *judeţului din Braşov şi tuturor pârgarilor. — Arh. No. 506.*

c. 1482—1492.—După caracterele paleografice, această scrisoare pare mai nouă decât celelalte dela Dragomir Udrişte; deaceea am atribuit-o în «Documente şi Regeste» lui Udrişte vistierul, cel din vremea lui Vlad VI şi Radu Paisie. Izbutind în urmă să citesc pecetea, aceasta nu lasă nici o îndoeală că scrisoarea e a lui Dragomir Udrişte, cel din vremea lui Vlad Călugărul. E curios că autorul nu-şi zice într'însa, ca în celelalte, Dragomir Udrişte, ci simplu Udrişte.

Judeţul şi pârgarii Braşovului.

(c. 1462—1496).

CCXLII.

Єво що дадохме ние прꙿгаре Дȣки ѡт Грщи: а҃ атлазꙿ сꙿ ждери, и в҃ рȣтища жȣпан[и]щи, а҃ рȣшиник с позорецꙿ, и а҃ камха,

м фота, и ѕ҃ и пол лакти чокарл[а]тъ, и а҃ корда кован[а], и поасъ ѡт сабиѧ, и а҃ поасъ женски кован, и малъ поасъ кован, и поасъ пѹнга кован, и застеги д҃і, и една нашва, и а҃ бѹката сребро, и в҃ пах. сребро, и а҃ корда проста, и в҃ ржк[а]ва хелчъ, и в҃ [1]) перин[и], и в҃ настари, и в҃ ковер[и], и плаплома ѡт камхъ.

Iată ce am dat noi pârgarii lui Duca din Greci: un atlaz cu jderi şi două haine de jupânească, un urşinic cu nasturi şi o camhă, patruzeci de fote şi şase coţi şi jumătate de ciocârlat şi o spadă ferecată şi un brâu de sabie şi un brâu femeesc ferecat şi un brâu mic ferecat şi un brâu cu pungă ferecat şi patrusprezece chiotori şi o chindiseală [2]) şi o bucată de argint şi două paftale de argint şi o spadă proastă şi două mâneci de helgie şi două perini şi doi nasturi şi două covoare şi o plapomă de camhă.

Pecetea Braşovului în ceară albă, foarte mică. — Arh. No. 474; Mil. No. 108.

c. 1462—1463. — Acest zapis samănă foarte mult cu duplicatul hrisovului din 30 Ian. 1431 al lui Dan II (No. XVII) şi pare a fi scris de aceeaş mână, pe aceeaş hârtie şi cu aceeaş cerneală; aceasta nu ne obligă însă a-l pune în acelaş timp cu hrisovul lui Dan. El e cu toate probabilităţile ceva mai nou. Dacă «Duca din Greci» este identic cu boerul Duca al lui Radu cel Frumos, pomenit în documentele acestuia din anii 1464, Mai 30 şi Oct. 28, şi 1467 Ianuarie 15 (toate trei în Arh. Stat.), aş fi aplicat a-l pune la c. 1462—1463, când Duca, ce fugise probabil la Braşov de Vlad Ţepeş, s'a întors, după alungarea acestuia, în ţară. În tot cazul, zapisul e din sec. XV.

CCXLIII.

† Благочестивомѹ и христолюбивомѹ господинѹ нашем(ѹ) Іѡ Влад воевода и господаръ земли влахьнскам, ѡт сѫдцѹ Брашевскомѹ и в҃і пръгарем, много здравие ми приносим господствѹ ти. И того радї ми давам господствѹ ти знание, како ми послалмѹ Іѧков ѡт Ражнов до господствѹ ти; да вѣрѹеш господствѹ ти що ти ке изреч(е), ере сѹ наше реч(и) истини; не сѹ инако. И богъ ти ѹмнож(и) лѣт(а) господствѹ ти.

---

[1]) Un в҃ ce pare a fi п҃.

[2]) Orig. нашва, ce-mi pare a fi o greşală, în loc de наш[и]в[к]а, broderie (Djuvernua, p. 1372).

Cuviosului și de Hristos iubitorului domnului nostru Io Vlad voevod și domn al Țării Românești, dela județul Brașovului și dela cei doisprezece pârgari, multă sănătate îți poftim domniei tale. Și îți dăm de știre domniei tale că trimetem pe Iacov din Râjnov la domnia ta; și să crezi domnia ta ceea ce are să-ți spue, căci sânt vorbele noastre adevărate; nu sânt altfel. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii domniei tale.

Pecete rotundă de c. 4.5 cm. în diam., pe ceară roșie, pierdută (pecetea orașului Brașov). — Arh. No. 202.

1482—1496. — Cf. No. CLXXVII, dela Vlad Călugărul.

Staico, logofătul lui Vlad III Călugărul și al lui Radu IV cel Mare.

(c. 1482—1507).

CCXLIV.

† Велечинним и нашим добрим и сладким прїетелем, сѫдцꙋ и пꙋргаром ѡт Брашов, много ниское покло[не]нїе прїносим господствꙋ ви. По сем давам ꙋ знанїе господство ви, ере ни донде чловѣка ѡт Никопол съда ꙋ неделю, тако ни каза, ере сꙋ дали пак Али-бегꙋ санжак Никополски; и дошли мꙋ сꙋ людїе напред ꙋ Никополю, а ѡн е ѡстал на трагꙋ та вере воискꙋ. А велики цар е ѡтишел та се е приближил къ Софїю, а башаларїе ѡни сꙋ ѡтишли съ воисками напред, горе по Дꙋнавꙋ къ Смедорова. А Али-бег ищет некако да ви заварет; тако ми е страх, да не минет некако скрозе нас, да ви пленет. Анꙋ смъ мислил еднꙋщ како да слꙋжим право христїаном, тако да не речете, ча не ви смъ дал ꙋ знанїе, али се пазите како знаете наиболе. И да си пꙋстите чловѣка, да бꙋдет кои мене; тако варе какъв глас ни щет доити, поскоро на поспех ви щем дати ꙋ знанїе. И бог ви ꙋмножит лета. Писах ꙋ Тръговище, месеца юнїе к҃г день.

Менших господства ви прїетел,

жꙋпан Станко, логофет.

Prea cinstiților și bunilor și dulcilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, multă și adâncă închinăciune aducem domniei

voastre. După aceasta dau de ştire domniei voastre că acum Dumineca ni-a sosit omul dela Nicopole şi ne spune că i-au dat iarăşi lui Ali-beg sangeacul Nicopolei; şi i-au ieşit oamenii înainte la Nicopole, dar el a rămas îndărăt şi adună oaste. Iar marele împărat a plecat şi s'a apropiat de Sofia, iar başalarii [1]) au plecat înainte cu oştile, pe Dunăre în sus, spre Smedorova. Şi Ali-beg caută un chip să vă ajungă; şi mă tem ca nu cumva să treacă peste noi, ca să vă prade. Dar m'am hotărît odată să slujesc cu dreptate creştinilor, şi să nu ziceţi că nu v'am dat de ştire, ci păziţi-vă cum ştiţi mai bine. Şi să vă trimeteţi un om care să stea lângă mine; astfel, orice veste ne-ar veni, mai de grabă şi mai iute vă vom da de ştire. Şi dumnezeu să vă înmulţească anii. Scris-am în Târgovişte, luna lui Iunie în 23.

Prietenul mai mic al domniei voastre,

jupân Staico, logofăt.

Pecete rotundă, c. 2 cm. în diam., pe ceară albă, acoperită; din legendă se poate ceti: [СТАИ]КО ЛОГО[ФЕТЪ]; *un cuvânt dela început e şters de tot; figura dela mijloc e un cap de om, cu căciulă înaltă; adresa:* † момм добрим прієтелєм, сѫдцꙋ и пꙋргаром ѡт Брашов: *bunilor mei prieteni, judeţului şi pârgarilor din Braşov. În dosul scrisorii următoarea notiţă contimporană: «Item 3 fl. tenetur Rewel ex parte mortis Servandii; item 2 fl. Iohannes Casparus; item 500 lanceas tenetur Stengelcz Tough». — Arh. No. 476; Mil. No. 102.*

1492. — Împrejurările descrise aci se potrivesc cu pregătirile expediţiei lui Baiazed dela 1492: el pleacă în primăvară şi se opreşte vara la Sofia; Ali-beg intră spre toamnă în Transilvania. dar e bătut (Zinkeisen II, p. 502—503). — Staico e logofăt în tot timpul domniei lui Vlad Călugărul, dela 1482, Iulie 13—1496, Aprilie 20 (Lăpĕdatu, l. c., p. 69, 71 şi urm.); acesta îl făcu şi ginere, dându-i în căsătorie pe fiica sa Caplea (ibid., p. 65). Într'un hrisov din 1492, Oct. 9 (Miletič, DR., p. 344), Staico e numit «întâiul sfetnic» (прьвосъвѣтник) al domnului. El rămâne şi pe lângă Radu IV cel Mare, în documentele căruia e pomenit foarte des, ca «logofăt» sau «mare logofăt», între anii 1496 şi 1507 (pentru ultima oară la 20 Iulie 1507: Arh. Stat.).

CCXLV.

† Нашим честитим братиꙗм и добрим приꙗтелєм, сѫдцꙋ и в҃і пꙋргаром ѡт Брашов, много здравиє приносит господство ви Станко логофет. И по сем давам ꙋ знаниє господство ви

[1]) Paşii. — Pluralul turc dela başa.

зарадї ѡвои мою чловѣкъ ѿт Мѫгꙋрѣни, Нѣгое, како ест дошел тꙋи ꙋ Брашов, да си продаде едно дрꙋго, како един сиромах. Тако си ест ꙋзел кꙋплю ѿт флоринци и две флоринци, тако си сꙋт ꙋчинили печат, и за флоринци и за кꙋплю. Тако, где мꙋ ест била станꙋ, а ѡн си ест гледал ꙋ тоболицꙋ, тако ест извадил печат те ест поставил на един стол, тако га ест заборавил да ꙋзме. Ѧ къд(а) беше ꙋ вамеши, ѡни гледаше ꙋ тоболиц(ꙋ), да найде печат, и не найдоше; тако мꙋ сꙋт ꙋзели три флорин(и). Тем ради просим ваше господство, да мꙋ ꙋчините правдꙋ, ере ке донести и мартꙋрию пред ваш(е) господство, како ест изгꙋбил печат. И можете ꙋчинити ваше господство и зарадї мою волю, да не има мою чловѣкъ пагꙋбꙋ ꙋ ваш(е) господство. За той просим ваше господство. [И богъ ви веселит, амїн] 1).

Cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate vă poftește domniei voastre S t a i c o logofătul. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre acest om al meu din Măgureni, Neagoe, că a venit acolo la Brașov să-și vânză una alta, ca un sărac [ce este]. Astfel, și-a luat marfă pe florinți, și doi florinți, și și-a făcut pecete, și pentru florinți și pentru marfă. Dar, [în casa] unde era în gazdă, uitându-se în pungă și-a scos pecetea și a pus-o pe o masă, și astfel a uitat s'o ia. Când ajunse la vameși, aceștia se uitară în pungă, ca să găsească pecetea, și n'o găsiră; și astfel îi luară trei florini. Deaceea cerem dela domnia voastră să-i faceți dreptate, căci va aduce și mărturie înaintea domniei voastre, că a pierdut pecetea. Și puteți face domnia voastră și pentru voea mea, ca să nu aibă omul meu pagubă la domnia voastră. Pentru asta mă rog de domnia voastră. Și dumnezeu să vă bucure, amin.

Pecetea lipsește; adresa: † нашим честити[м] братиа[м], сꙋдцꙋ и ві пꙋргаром ѿт Брашев: *cinstiților noștri frați, județului și celor 12 pârgari din Brașov.— Arh. No. 475; Mil. No. 103.*

c. 1482—1507.

CCXLVI.

† Нашим добрим братиам и честитим господам, сꙋдцꙋ и ві-тим пъргаром ѿт Брашов, любовно поклоненїе приносит

1) Aci hârtia e ruptă.

господствꙋ ви брат господства ви Станко логофет. И ѡ сем давам ꙋ знаніе господства ви, како моим добрим и чъститим братїам, понеже чюхмо тꙋи ꙋ господство ви за єднога чловѣка манстора, що є вещ за болестїю ногам; сего радї молим и просим господство ви да ми га пошлете по ѡвога чловѣка моега Нанчꙋла, да га донесет. Тере ако богъ поможе, те се ке домислити моеи болестїню те ми ке фелосат, не мꙋ хте бити ꙋ пагꙋбꙋ ѡд мене, како вѣсти (sic) и сами господство вашои (sic). И богъ да ꙋмножит лета господствꙋ ви.

Bunilor noștri frați și cinstiți domni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, dragă închinăciune vă aduce domniei voastre fratele domniei voastre S t a i c o logofătul. Și dau de știre domniei voastre, ca unor buni și cinstiți frați ai mei, că am auzit acolo la domnia voastră de un om meşter, ce se pricepe la boala de picioare; deaceea mă rog și cer dela domnia voastră să mi-l trimeteți cu acest om al meu Nanciul, ca să mi-l aducă. Și dacă va da dumnezeu să înțeleagă boala mea și să-mi folosească, n'are să aibă pagubă dela mine, precum știți și domnia voastră înșiși. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Pecetea pierdută; adresa: † нашим чъститим братїам и добрим пристелом, сѫдцꙋ и ві-тим пъргаром ѡт Брашов: *cinstiților noștri frați și buni prieteni județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 528.*

c. 1482—1507.

Cârstian, vornicul lui Radu IV cel Mare.

(c. 1496—1507).

CCXLVII.

† Чиститим братиам и добрими пристелї, сꙋдцꙋ и ві-тим пъргаром ѡт Брашов, много здравїе и любовное поклоненїе приносит господствꙋ ви брат и приятел господства ви, жꙋпан Крстиан дворник. И по сих давам ꙋ знанїе господствꙋ ви изрядї ѡвою чловѣкъ мою на име Стънислав, како мꙋ ест бил дал Марко един синъ мꙋ, та да га наꙋчит язик, да мꙋ плащат; а ѡн, къда ест бил летоска, ѡн ест бежал, тако ест ѡтишел през Дꙋнав и Хръсова та се ест потꙋрчил. Тако ест ѡтишел Стънислав тамо ꙋ нега, а ѡн не ке да доге ѡвамо, а Тꙋрци га не

дръжит с силом, анѹ га сѹ ѹслободилї, да минѹт, ако мѹ бѹде хтенїю. Тако сѫм и аз посилал една слѹга ми до нега, да г(а) измамит, да г(а) минѹт ѡвамо, а ѡн не че. Тако да верѹет господство ви, ере не има Стънислав ни еднѹ винѫ, на верѹ и на дѹше ми. Тако да не имат ѡвою чловѣкъ мою некою кишѹ ѡт господство ви, ере просим господство ви. И богъ да ѹмножит лета господствѹ ви, амин.

Cinstiţilor fraţi și buni prieteni, judeţului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate și dragă închinăciune v'aduce domniei voastre fratele și prietenul domniei voastre, jupân Cârstian vornicul. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre acest om al meu, cu numele Stănislav, că i-a fost dat Marco un fiu al său, ca să-l înveţe limba, pe plată; dar acesta a fugit în vara trecută și s'a dus peste Dunăre la Hârsova [1]) și s'a turcit. Astfel, s'a dus Stănislav acolo la el, dar el nu vrea să vie încoace, deși Turcii nu-l ţin cu deasila, ci i-au dat voie să se întoarcă, dacă vrea. Am trimes apoi și eu o slugă a mea la el, ca să-l momească și să treacă încoace, dar el nu vrea. Astfel, să credeţi domnia voastră că Stănislav n'are nici o vină, pe credinţa și pe sufletul meu. Deci vă rugăm pe domnia voastră: să n'aibă acest om al meu nici o supărare din partea domniei voastre. Și dumnezeu să înmulţească anii domniei voastre, amin.

Pecete rotundă pe ceară albă, c. 1.5 cm. în diam., cu o stea în mijloc și cu legenda: КРGТЇЯН ДВОР[НИ]К, *în litere foarte urîte și neregulate (al doilea cuvânt nu e clar); adresa:* † чиститим братиѩм и добримї прїателї, сѹдцѹ и в҃i пръгари ѡд Брашов: *cinstiţilor fraţi și buni prieteni, judeţului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 536.*

c 1496—1507. — Cârstian e cunoscut ca vornic în timpul lui Vlad Călugărul și al lui Radu cel Mare. Sub Vlad Călugărul e amintit întâiașdată la 27 Ian. 1483 și apoi, când ca vornic, când ca fost vornic, între 1483 și 1496, Aprilie 20 (Lăpĕdatu, l. c., p. 69, 71 sq.). Sub Radu cel Mare îl găsesc întâiaș dată la 1 Aug. 1496 (Miletić, DR., p. 347) ca fost vornic; tot așa la 9 Ian. 1497 (ibid.), 15 Aprilie 1498 (ibid., p. 348), 24 Mai 1501 (ibid., p. 352) și 9 Martie 1502 (Arh. Stat.). La 15 Iunie 1504 are titlul de mare vornic, iar la Noemvrie acelaș an de fost vornic (Miletić, DR., p. 353, 354). Pentru ultima oară îl găsesc într'un document dela 20 Iulie 1507 (Arh. Stat.), unde atributul nu i se poate ceti, fiind șters de tot (acelaș lucru într'un doc. din 1499, tot la Arh. Stat.).— Că scrisoarea lui Cârstian e din timpul lui Radu cel Mare, o dovedește No. CXC.

[1]) În orig. прєз Дѹнав и Хръсова e probabil o greșală, în loc de прєз Дѹнав ѹ Хръсова.

Gherghina, pârcalabul lui Radu IV cel Mare.

(c. 1496—1507).

CCXLVIII.

† Чьститим и нашим добрим братиѩм и прїетелем, сѫдцꙋ и в҃і-тим пꙋргари ѿ Брашов, много здравие преносит (sic) ѿт ваше брат, жꙋпан Гергина паркалаб. И по сем давам ꙋ знанїе вашем милост'е: ево смо послал по Ханꙋш да ми кꙋпит некое нош (sic); изрдї молим и просим ваше милост'е, да их ми ѡставит ꙋ мир, изрдї вамꙋ; а що ке бит ваше волю, ѩ кю ꙋчинит полмного изрдї вас. И богъ ви веселит, амин.

Cinstiţilor şi bunilor noştri fraţi şi prieteni, judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov, multă sănătate vă pofteşte fratele vostru, jupân Gherghina pârcalabul. Şi după aceasta dau de ştire domniei voastre: iată am trimes pe Hanăş să-mi cumpere nişte cuţite; mă rog dar şi cer dela domnia voastră să mi le lăsaţi în pace, cât pentru vamă; căci de veţi poiti ceva, eu voiu face mai mult pentru voi. Şi dumnezeu să vă bucure, amin.

Fără pecete; adresa: † чьститим и нашим добрим братиѩм и прїетелем, сѫдцꙋ и в҃і-тим пꙋргари ѿ Брашов: *cinstiţilor şi bunilor noştri fraţi şi prieteni, judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov. — Arh. No. 487.*

c. 1496—1507. — Asupra lui Gherghina, v. nota dela No. CXCIV.

Ştefin, judeţul de Râmnic.

(c. 1506).

CCXLIX.

† Чистите(м) нашем добрим приѩтелем, жꙋдецꙋ и в҃і пръгари ѿт Брашов, много здравие приносим ѿт жꙋпан Щ'ѣфин жꙋдец. И такози давамо знати господство ви, како е пꙋстил господина ни воивода книгꙋ и чловѣкъ по име Матеи, да ми кꙋпи хелщи; за тои ви молил и просил господство ви, да ми наидете хелщи добри, зарадї волꙋ воиводинꙋ. И богъ да ви ꙋм[н]ожит лата (sic) господство ви, амин.

Cinstiților și bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate vă poftește jupân Ștefin județul. Și astfel vă dau de știre domniei voastre că a trimes domnul nostru voevodul carte și un om, anume Matei, să-mi cumpere helgii [1]); deaceea v'a rugat și a cerut dela domnia voastră să-mi aflați helgii bune, căci așa e voea voevodului. Și dumnezeu să vă înmulțească anii domniei voastre, amin.

Pecete rotundă în ceară neagră, c. 3.5 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, cu o figură ce nu se poate distinge bine; din legendă am putut ceti numai: ✱ ПЄЧЯТНИК.... ЄО[Б]ОР..... БѠ (?); *e probabil pecetea orașului Râmnic. Pe partea din afară a scrisorii e lipită pecetea lui Teodosie vv., luată dela o altă scrisoare, c. 3 cm. în diam., cu legenda:* ✱ МΛТІЮ [Б]ЖИЮ ІѠ[Я] ѲЄѠДОЄІЄ БО[Є(БО)ДЯ И ГНЬ] *(întregirile sânt făcute după o scrisoare a lui Teodosie din ark. Sibiului); adresa:* † жѹдецѹ и ві пръгарї ѡт Брашов: *județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 488.*

c. 1506. — Datarea aceasta se întemeiază numai pe presupunerea că «județul Ștefin» e identic cu «Ștefina», orășanul din Râmnic, citat ca martor în hrisovul de danie al Pârvuleștilor (Barbul banul, Pârvul vornicul, Danciul comisul și Radul postelnicul) cătră mânăstirea Bistrița, din 16 Aug. 1506 (orig. în Arh. Stat.). Scrierea e cursiva din întâia jumătate a sec. XVI-lea.

Boerii lui Radu IV cel Mare, sub Mihnea I.

(1508—1509).

CCL.

† Честити[м] нашим братиям и добрим приятелем, сѹдцѹ и ві-тим пръгаром ѡд Брашов, много здравїе и любовное поклоненїе приносит господствѹ ви приятелие господства ви, жѹпан Бадѣ дворник и жѹпан Єтрое дворник и жѹпан Иван Калинескѹл и жѹпан Калот(ъ) вистияр и жѹпан Бланкѹл портар и жѹпан Дѹмитрѹ дворник и жѹпан Єтоикан и жѹпан Драгич и жѹпан Єтан логофет и въси дрѹзи болѣри влашки. Давамо ѹ знание господствѹ ви: зна господство ви како смо заклели съ господство ви, како варе къда чемо имати некою ѹсилост и не кемо моки ѡстати ѹ земли, а ми да имамо место и лакаш ѹ господства ви, и ми и наши чловѣци, кои те бити съ нами. Тогаи ради да зна господство ви, ере съда ест тои време; тогаи радї

[1]) Helgie (plur. helgii) se chiamă în Bucovina și în Moldova de sus nevăstuica.

послали смо до господина ни Іюже, како да ни даст веру и клетовну книгу, како да догемо мирно и слободно до господства ви, съ нашими челѣдми и нашим иманїем; и да се неволисате и господство ви кон господина ни Іюже, како да ни учинит исправу; и шт господства ви паки да имамо веру и книгу клетовну, како да догемо мирно и слободно и да имамо салаш и лакаш у господства ви, докле чемо пребивати у господства ви. И паки къда чемо хтети да се вратимо у нашу землю, или кем изити на друг(у) страну, а нам да ни ест слободно и штворено градове и места господства ви, како да изидемо слободно, без чтету и без пагубу,варе куде чемо хтет. Я ми варе како смо заклели съ господства ви, а ми кемо дръжати до нашега живота. И варе що изрече наш човѣкъ Иван, а господство ви да верувете, ере сут наши реч(и) истини. И богь ви веселит господство ви.

Cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, cu multă sănătate și cu dragoste ne închinăm domniei voastre, noi prietenii domniei voastre, jupân Badea vornic și jupân Stroe vornic și jupân Ivan Călinescul și jupân Calotă vistier și jupân Vlaicul portar și jupân Dumitru vornic și jupân Stoican și jupân Drăghici și jupân Stan logofăt și toți ceilalți boeri români. Și dăm de știre domniei voastre: domnia voastră știți cum ne-am jurat cu domnia voastră, că dacă vom avea cândva vre-o nevoie și nu vom putea să stăm în țară, să avem loc și lăcaș la domnia voastră, și noi și oamenii noștri cari vor fi cu noi. Deci, să știți domnia voastră că acum ne-a sosit acea vreme, și deaceea am trimes la domnul nostru Ioja să ne dea încredințare și carte de jurământ, ca să venim în pace și slobozi la domnia voastră, cu toți ai noștri [1]) și cu averea noastră; și siliți-vă și domnia voastră pe lângă domnul nostru Ioja să ne facă ispravă; și să avem și dela domnia voastră încredințare și carte de jurământ, că vom veni în pace și slobozi și vom avea sălaș și lăcaș la domnia voastră, câtă vreme vom petrece la domnia voastră. Și iarăși când vom vrea să ne întoarcem în țara noastră sau vom vrea să ieșim în altă parte, să ne fie slobode și deschise cetățile și locurile domniei voastre, ca să ieșim în bună voie, fără pierdere și fără pa-

[1]) Orig. съ нашими челѣдми.

gubă, ori încotro am vrea. Iar noi, toate câte le-am jurat cu domnia voastră, le vom ţine cât vom fi în viaţă. Şi ce va spune omul nostru Ivan, domnia voastră să credeţi, că sânt vorbele noastre adevărate. Şi dumnezeu să vă bucure pe domnia voastră.

Pecete ovală, 1.8 + 1.5 cm.. acoperită, cu legenda: ✱ **КЛЛОТ[Ъ] ВЄЛИКИ ВІСТІЯР** *şi ca figură o chee; adresa:* † нашим честитим братиꙗм и приѩтелем, сѫдцѹ и ві-тим пръгаром ѿт Брашов: *cinstiţilor noştri fraţi şi prieteni, judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov. — Arh. No. 532.*

1508—1509. — Pe cei mai mulţi dintre autorii acestei scrisori îi găsim în documentele lui Radu IV cel Mare şi ale urmaşilor lui: Badea e la 1501, 1504 şi 1505 paharnic, la 1507 vornic; la 1508 Iunie 6, sub Mihnea, fost vornic (Arh. Stat., Govora III, 2); Stroe e la 1496 şi 1501 spătar (la 1498 «mare spătar»), la 1504 vornic, la 1505 mare vornic, la 1507 «provisor curiae» (= mare vornic); Ivan Călinescul e citat fără nici un atribut la 1507 (Iwan Kalinaczki), apoi ca stolnic într'un doc. al lui Mihnea din 19 Iulie 1509 şi într'unul dela Vlăduţă din 1511 (Arh. Stat., Cozia II, 1; Tismana LVIII, 6); Calotă e vistier la 1504, 1505, 1507 (thesaurarius); rămâne vistier sub Vlăduţă (1511) şi este mare vornic sub Neagoe, între anii 1512—1520; Dumitru vornicul e paharnic la 1496, mare paharnic la 1498; Drăghici e citat fără atribut la 1507; Stan logofătul e citat ca logofăt al doilea într'un doc. al lui Mihnea dela 7 Sept. 1508 (Arh. Stat.), identic poate cu Stan gramaticul dintre anii 1500—1502. Pe Stoican şi pe Vlaicul portarul nu-i găsesc în documentele interne ale lui Radu cel Mare, nici în ale urmaşilor săi immediaţi: Vlaicul e prob. jupânul care îndeplineşte o misiune a lui Radu cel Marc la Braşov (No. arh. 240 = CXCII).—Pentru toţi aceştia, v. Miletić, DR., p. 345 şi urm., Engel, Geschichte der Walachey, p. 189 (=Hurmuzaki, Documente II, 2, p. 555) şi o sumă de documente inedite la Arh. Stat. şi la Acad. Rom. Notiţe mai amănunţite vom da în vol. II asupra acelora dintre dînşii, dela cari ni s'au păstrat scrisori în arh. Braşovului. — Boerii se pregăteau să fugă de Mihnea, care la 1509 săvârşeşte primul mare măcel printre dînşii. Iorga, Studii şi documente III, p. XLIII.

III.

SCRISORI LATINEŞTI DE-ALE DOMNILOR ŞI BOERILOR ROMÂNI.

Alexandru-Aldea [1]).

CCLI.

1431, 14 Iunie.

Universis et singulis dominis et amicis nostris in et sub tenutis serenissimi domini nostri regis ubilibet constitutis et existentibus presentes visuris, Alexander wayvoda Transalpinarum parcium salutem cum honore. Domini et amici nostri prestantissimi. Noveritis quomodo quidam Grecus nomine Femiano, nescitur quo spiritu ductus, cum certis rebus de camara nostra ablatis et cum quibusdam debitis nobilis viri Johannis filii Gasparis de Longocampo, preter scitum et voluntatem nostram, tanquam proditor et infidelis noster et serenissimi domini nostri regis, aufugit et clandestine a terra eiusdem domini nostri regis et nostra recessit. Ideo prefatum Johannem filium Gasparis, domini nostri et nostrum continuum servitorem, ad investigandum prefatum Femianum duximus transmittendum, vestras dominaciones et fraternitates cum magna attencione rogantes et requirentes, quatenus quandocumque et ubicumque prefatus Femianus per dictum nostrum et domini nostri regis familiarem inveniri poterit, infra dominia et tenuta vestra, ex parte eiusdem eciam cum detencione persone omnimodam impendatis satisfaccionem, ymmo rogamus diligenter, quatenus auxilium et favorem vestrum impendatis ad ipsius detencionem et ipsum detentum manibus prefati Johannis Gasparis assignare non recusetis. Datum Targoviste, feria quinta proxima ante festum beatorum Viti et Modesti martirum, anno Domini millesimo CCCC-o XXXJ-o.

Monogram: † Іѡ Алеѯандрь вѡевѡда, милостїѫ божїѫ господинь; *pecete ovală, 3+2. 5 cm., aplicată înlăuntrul scrisorii şi neacoperită cu hârtie; legenda:* ✱ ІѠ[А]НЬ АЛЄ[Ѯ]АНДРЬ ВОЄВОДА, *cu ligatură la* АНД. — *Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

[1]) Anii de domnie ai fiecărui domn vezi-i în partea I.

Vlad I Dracul.

CCLII.

1436, 16 Iulie.

Amicabili salutacione premissa. Providi et honesti viri, fratres et amici nostri sincere grati. Noveritis dicta et composiciones vobiscum nostros per barones ut puta Demetrium zpatar, Sthepanum logofethum, Kaika Hausponopolum *(sic)* et magistrum Iohannem concivem vestrum in factis nostris, nobis vestrarum ex partibus plene declarata percepisse ac nobis placuisse; que siquidem ritu cursu, que spopondisstis in factis nostris debere et facere, bene cognovisstis, propterea, modo et usque quo rexedimus *(sic)* in mundo, inobliviscibili fraternitate et amicicia nostram in memoriam semper retinebimus, bona que habebimus largiflue vobis et cuilibet vestrum pro honore expendemus et nos vestris in promissionibus nobis transslatis habiles semper erimus *(orig. greş.* supremus) et experti, harum literarum nostrarum testimonio vigore mediante; et presentibus vos afectuose rogantes quatenus, uti nobis promississtis et que factis et opibus adimplere velitis, in quibus cum magistrum Iohannem prefatum nostrum specialem familiarem vestras transsmississe erga fraternitates, amicicias, dictis ipsius nostro tamquam ex ore prolatis adhibere velitis fidei creditivam et petita admitere. Datum in Fogaras, feria secunda post festum divisionis apostolorum, anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo sexto.

Wlad, filius condam domini Merche, parcium
Transsalpinarum wayvoda, vester amicus.

Pecete rotundă, c. 2½ cm. în diam., ruptă (cf. No. XXXII); adresa: providis et honestis viris, iudici, iuratis senioribus ceterisque civibus Brassoviensibus commorantibus, fratribus et amicis nostris sincere gratis. — Orig. în ark. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLIII.

1436, 5 Septemvrie.

Amicabili salutacione premissa. Providi et honesti viri, fratres et amici nostri sincere predilecti. Noveritis Hannes [1]) exhibitorem presencium certis nostris causis, factis et negociis ad presens nos ur-

[1]) În copia Academiei greş. *Hanus* (v. nota 1 dela p. 258).

gentibus bene ipsum in eisdem informatum oretenus vestris reffe-rendis transmisimus ad fraternitates am[i]cicias [vestras], rogantes [1]) vos presentibus affectuose, quatenus dictis ipsius Iohannis fidei constanciam nostro tamquam ex ore proprio prolatis adhibere velitis et petita per ipsum admictere. Datum in campo de Roya nostre descensionis, feria quarta proxima ante festum nativitatis virginis gloriose, anno etc. tricesimo sexto.

Wlad, Transsalpinensis wayvoda,
frater et amicus vester in omnibus.

Pecete ovală, c. 3+2½ cm., stricată; adresa: providis et circumspectis viris, iudici, iuratis senioribus ceterisque civibus Brassoviensibus commorantibus, fratribus et amicis nostris predilectis. — Orig. în arh. Brașovului.

CCLIV.

1444, 7 August.

Wlad, parcium Transsalpinarum wayvoda, universis et singulis civibus ceterisque senioribus et incolis Brassovie, Burchia, sed et in toto regno Transsilvano cuiusvis status condicionis existentibus et commorantibus, quibus presentes nostre litere ostenduntur, amiciciam paratam cum dileccione. Noveritis quod quamquamvis spectabilis vir dominus Merche pie memorie wayvoda dictarum parcium Transalpinarum, noster genitor carissimus, communi contractu et una voluntate dictorum civium et seniorum de Brassovia et Burchia certas disposiciones et soluciones omnium rerum quocunque vocabulo nominandarum intra has partes importandarum et abhinc extra educendarum per tributa fecissent ritu statu permanere in eternum, prout in literis ipsius genitoris nostri patentibus expresse vidimus contineri, licet per quosdam tributarios et castellanos castri de Therch usque modo huiusmodi certa disposicio nostri genitoris et civium predictorum dissoluta fuisset et minime servare voluissent, ultimo et modo vir magnificus dominus Iohannes de Hunyad wayvoda Transsilvanus dictam literam patris nostri super huiusmodi disposicione factam pro tranquilla pace et statu perpetuo inter duo regna observanda confirmasset; pro eo et nos una cum nostris

---

[1]) Orig. prezintă după *amicicias* o lacună; copia Academiei are după ea *id tes*, ceea ce e o lectură greșită pentru *rogtes=rogantes*.

baronibus et proceribus harum nostrarum parcium Transsalpinarum existentibus et constituendis omnia queque scripta sunt in literis dictorum dominorum Merche beate recordacionis, genitoris nostri, et Iohannis de Hunyad Transsalpinarum et Transsilvanie wayvodarum firmiter tenere et observare volentes, in nullo contradicendo, immo magis dietenus pro perpetua pace operibus adimplendo, ea que dictata sunt in literis patris nostri confirmare volentes harum literarum nostrarum testimonio mediante, in huius rei certitudinis veritatem has patentes nostras literas sigillique nostri munimine roboratas eisdem civibus et senioribus de Brassovia et aliis suprascriptis ad cautellam dedimus et fecimus consignare. Datum in Tergovistia, feria sexta proxima ante festum beati Laurenci martyris, anno Domini millesimo etc. XLIIIJ-mo.

Pecete ovală lungăreaţă (c. 3 + 2 cm.); din legendă se cunoaşte numai ІѠАНЬ *(cf. No. LIV şi urm.). — Orig. în arh. Braşovului.*

Vladislav II sau Vladislav Dan.

CCLV.

1448, 31 Octomvrie [1]).

Providi et honesti viri, fratres et amici nobis sincere dilecti. Scire damus vobis quomodo egredius vir Nicolaus de Vizakona scribit nobis ad eum accedere vellemus, donec magnificus Iohannes, regni Hungarie gubernator, veniret de bello. Hoc ideo facere non possumus, quia feria tercia proxime preterita frater nayph [2]) de Nicopolio pervenit ad nos, certissime dixit, quomodo Omrath dominus Turcorum in tribus diebus sine omni intermissione contra ipsum dominum Iohannem gubernatorem pugna[m] habuisset, ultima die inter curros taboritarum inclusisset, pedester solus imperator inter yanicaros descendisset et omnes extra et intra currus taboritarum percu[ssi]ssent et interfecissent. Si veniremus nunc ad eum, Turci statim nos et vos destruere possent. Ideo petimus vos sedentes pacifice quatenus habeatis pacienciam, donec videbimus processus ipsius domini Iohannis. Dubium est de vita ipsius; si autem evaserit de bello liber,

---

[1]) Asupra acestei scrisori, v. N. Iorga, Studii şi documente III, p. XXVIII şi urm.

[2]) Nayph (naip) e un fel de subaşă.

secum conveniemus, bonam pacem faciemus; si autem nunc nobis contrari fueritis, si quid tandem fiet, sint in detrimenta [1]) animarum vestrarum et periculum; coram deo respondeatis. Datum in Tergovistia, in vigilia omnium sanctorum, anno Domini etc. XLVIII-o.

Wlad, parcium Transalpinarum wayvoda,
frater vester in omnibus.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: providis et honestis viris, iudici, iuratis civibus de Brassovia, fratribus et amicis nostris predilectis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLVI.

1453, 11 Aprilie.

Providi et honesti viri, fratres et amici nostri predilecti. Ecce modo venit ad nos famulus Stoyke Gizdavich [2]) dicti et dicit nobis quomodo magnificus dominus Iohannes de Hunyad dominus et pater noster quasdam armas ad castrum Kilye transmittere vellett, que erga vos essent nunc. Ad que sic respondemus et dicimus vobis propter metum Turcorum, ne nobis impedimenta fierent ex parte ipsorum Turcorum et dicerent tandem et rescirent, quod cum voluntate nostra forént talia; ideo petimus vos, quatenus easdem armas, in quacumque forma existant, caute et secrete nostro sub nomine adduci faciatis precisse ad curiam et domum nostram in Tergovistia, abhinc tandem cum homine ipsius Stoyke et nostro caute et occulte ad Braillam, abhinc vero usque castrum Kilye transmittemus; propter ipsum dominum et patrem nostrum Iohannem de Hunyad non tantum in hijs, et pluribus sibi fideliter servire et eius voluntatem facere volumus. Datum in Tergovistia, feria quarta proxima post dominicam Quasi modo geniti, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo tercio.

Wladislaus, parcium Transalpinarum wayvoda,
frater vester et amicus.

Monogram: † Іѡ Влад[н]слав воевѡда, милостїѫ божїѫ господинь; *pecete rotundă, 3 cm. în diam., ca cea dela scrisorile cu NNo. arh. 25, 28, 126, 127, însă foarte ştearsă; adresa: providis et honestis viris, iudici, iuratis civibus de Brassovia, fratribus et amicis nostris honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.*

---

[1]) În orig. *demerita*, îndreptat *detremerita.*
[2]) În copia Academiei greş. *Gizdamch.*

Vlad II Ţepeş.

CCLVII.

1456, 6 Septemvrie.

Nos Vlad, parcium Transsalpinarum wayvoda et dominus terrarum de Fogaras et Omlas. Memorie commendantes tenore presencium significantes omnibus quibus expedit universis, quia considerantes nonnullorum de generacione Merche wayvodarum patris et fratris nostrorum servicia, que ipsi semper et ubique regibus Hungarie et sacrosancte eorum corone fideliter exhibuerunt ac se in deffensione ortodoxe fidei catolice gratos et acceptos reddiderunt, — nos eorum vestigia et actus immitari volentes in adepcione prima huius Valahie dominacionis pro meliori experiencia serenissimo principi domino domino Ladislao, Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. regi, duci Austrie, domino nostro graciosissimo sua in iuventute nostram fidelitatem ostendere et facere volentes, caput quoque nostrum et nostrorum omnium in sinum et proteccionem sue serenitatis inclinantes pre timore Turcorum, in persona ipsius domini nostri regis ad Saxones et fidem *(sic)* omnium civium de Brassovia et provincie Burchie commoran[tes] perfecta fide confidentes adque Brassovien[sium] sub fide et iuramento firmissimo Georgium condam iudicem, Gasparum aurifabrum et alterum Gasparum magistrum carnificem ac Thes iudicem de Rasnava, in personis cunctorum seniorum dicte de Burchia ad nos venien[tes], cum ipsis sub iuramento et fidei deo debita disposuimus et ordinavimus, ut quandocumque et quocienscumque in processu temporum pre timore Turcorum aut expulsione nostrorum inimicorum ad partes Hungarie et ipsorum in medio devenire contingerit, ipsi nos et nostros suscipiant, pie tractent, nutriant et inimicis nostris inimici sint; et nos contra Turcos et aliorum ipsorum inimicorum potencias viribus et potenciis in deffensione resistere debeamus; eciam ipsi, quousque ipsorum in medio fuerimus, ab omnibus illicitis hominibus deffendere, et si aliqua dampna nos et nostri inter ipsos aut sub metis ipsorum extra patiamur, de hiis respondere debeant; preterea quemadmodum ipsis priores nostri predecessores fecerunt in bonis, sic vel melius facere volentes et quidquid ipsi concluserint debito fine, ea omnia firmiter teneremus. Insuper addimus,

ut quicunque vel quiscunque iusti ad has nostras partes venerit vel venerint, nisi tributa persolvat, pacifice ac omni sine impedimento ambulet; ita eciam quod iusti pro iniustis non arestentur; sed si aliquis aliquid accel̃is (accidenciis?) habuerit, id coram nobis aut nostris deputatis officialibus acquirat. Hec omnia premissa et alia que debito ordine pertinent ad fidem et fidelitatem observandam dicto domino nostro regi ac ipsis civibus de Brassovia et senioribus de Burchia sponte asumpsimus et promictimus in fidem deo debitam et humanitatem usque mortem nostram inviolabiliter, firmiter tenere, harum literarum nostrarum et testimonio sigulli nostri quo utimur mediante. Datum in Tergovistia, feria secunda proxima ante festum nativitatis virginis Marie, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., stricată de tot; fără adresă. — Orig. în arh. Brașovului.

CCLVIII.

1456, 10 Septemvrie.

Providi et honesti viri, fratres, amici et vicini nostri sincere grati. Serie presencium vobis damus scire, quemadmodum eciam prius dedimus scire, quare nunc nunctius Turcorum venit ad nos; bene in mentem vestram recipiatis et firmiter teneatis que pridem tractavimus vobiscum de fraternitate et bona pace; ea que diximus protunc, nunc et semper cum cordis nostri intencione et bona voluntate fideliter, firmiter tenere; sicut nos pro nostris factis fatigamur et laboramus, ita vel magis pro vobis et vestris factis fatigari et laborare volentes. Ecce nunc venit tempus et hora que prius vobis prediximus: magna gravamina quasi importabilia super postes et humeros nostros ponere et nos gravare volunt Turci, non pro nobis aut nostris, ita magna gravamina, sed pro vobis et vestris id ipsi Turci facere et cogere volunt, quia de factis nostris leviter, nefforte, possemus facere pacem et bonam tranquillitatem, sed propter vos et vestros pacem cum ipsis Turcis facere non possumus, quia petunt viam exire et predare erga vos per regnum nostrum; preterea et insuper nos cogunt in multis factis contra fidem catolicam et contra vos agere. Voluntas autem nostra et perfecta est, nullum (?) contra vos facere in malis, immo a vobis nunquam separare volentes, sicut diximus et iuravimus vobis, fidelis frater et amicus esse

volentes; hinc est quod ipsum nunccium Turcorum hic retinuimus, quousque vobis scire daremus. Considerandum est vobis: quando homo vel dominus est potens et fortis, tunc pacem potest facere sicut v[u]lt; cum autem impotens erit, forcior super eum veniet et faciet secum sicut v[u]lt; propterea presentibus petimus vos et quemlibet vestrum presentibus afectuose, quatenus statim visis presentibus pro vestra et nostra utilitate id sine mora nobis subsidia dirigatis ducentos aut centum vel quinquaginta homines electos usque diem dominicam proxime venientem. Dum viderint ipsi Turci potenciam de Hungaris, moliores erunt, et dicemus quod plures venient; hunc facta nostra et vestra debito ordine disponere possumus, quousque de domino nostro rege mandatum habuerimus; sicut supra diximus, pro bonitate, deffensione et utilitate vestrorum et nostrorum quantocius poteritis festinetis, quia deo teste plus de bonitate vestra et stabilitate cogitamus quam nostra. Vos eciam considerate perviam que nobis et nostris ad honorem et profectum cadent, quia quidem sunt neforte qui cogitent erga nos mala et agunt iniuste; talibus sitis inimici, sicut nos inimicis vestris, eis facietis, sicut nunc faciemus pro vobis. Datum in Tergovistia, feria sexta proxima post festum nativitatis Marie, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto.

Vlad, parcium Transsalpinarum wayvoda et dominus
terre de Fogaras, frater, amicus vester in omnibus.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legendă în litere mărunte, din care se vede încă ЗЄМЛИ ѴГГ *(cf. NNo. LXVII, LXXII și LXXIII); adresa: sagacibus et honestis viris, iudici ac iuratis civibus de Brassovia, fratribus et amicis nostris predilectis. — Orig. în arh. Brașovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

CCLIX.

1457, 14 Martie.

Nobiles, providi et circumspecti viri, domini, patres, fratres, amici et vicini nostri sincere grati. Scitis bene et recordamini, quales ligas et iuramenta inter nos habemus, fide firmiss[ima] roboratas; vivente nostra eas ullo nunquam tempore frangere deberet, uti erga vos et apud nos in literis expressius habentur. Nostri ex parte nulla violencia fuit, neque incipitur; sed nunc audivimus et plene intelleximus per homines ipsius sacerdotis Wolahorum, qui se nominat filium wayvode, vobiscum in secretis consiliis et factis presentes fuerunt, ut Petro Gereb de Weresmarth ac Petermano filio condam

Petermani, cohabitatoribus vestris, tributa de Ruker [1]) et Brailla perpetue possidere et fructus percipere coram vobis dedisset et promississet. Recordamini de hiis, dum vagus fui et in medio vestrorum ambulavimus, non permisisstis, vestris in consiliis disposueratis per egredios dominos Iohannem Gereb de [Wyngarth] [2]) et Nicolaum de Wizaccona nos captivare in Gyod et perdere ob amorem spectabilis domini Wladislay harum parcium wayvode facere voluistis; adiuvante deo, regno nostro sine adiutorio alterius obtento vobiscum pacem bonam et inviolabile fecimus, ita ut inimicis essetis inimici. Nunc plene intelleximus quomodo ipse sacerdos Wolahorum, qui se nominat filium wayvode, in nostram veram hereditatem cum pertinenciis intromisissetis et alia que contra nos fieri possit secum dietenus consiliaretis, ad Omlas introisset et se ibidem vestris de voluntatibus permaneret et conservaret. Ideo presentibus petimus vos et quemlibet vestrum, pure propter deum et fidelitatem catolice fidei eciam fraternitatis et amicicie, quas inter nos habemus, quatenus visis presentibus nobis rescribatis aut renuncietis, si in eodem statu fidei et disposi[ci]one, uti in literis vestris et nostris continentur, permanere wultis. Si autem nolueritis, nos certificantes iuxta et quod nos regere et gubernare possemus. Datum in Intergoviscia *(sic)*, feria secunda proxima post festum beati Gregorii pape, anno etc. LVII-o.

Wlad, parcium Transsalpinarum wayvoda, frater, filius
et servus vester in omnibus fidelis.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricată; din legenda cu litere foarte mărunte se vede numai ЅГГРШ : *este pecetea cunoscută din arh. Brașovului NNo. 166, 175, 193, 210; adresa: nobilibus, circumspectis, providis viris, Osvaldo magistro civium, iudici ac iuratis civibus de Chibinio septem sedium Saxonicalium commorantibus omnibus, dominis nostris amicis et vicinis sincere honorandis.— Orig. în arh. Sibiului; textul e cetit de d-l N. Iorga după o fotografie; tipărit cu multe greșeli de Fr. Schuller în Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, N. F. XXI, p. 351—352.*

CCLX.

1458, 25 Mai.

Wlad, dei gracia parcium Transalpinarum wayvoda. Circumspecte vir, amice fidelisque noster karissime. Presencium serie vestram a[mi-

[1]) În copia Academiei *Buken*, în orig. *Ruken*.

[2]) Completat după o scrisoare a acestuia către Brașoveni din 28 Aprilie 1460 (copie la Acad. Rom.).

ciciam] petimus quod si necesse fuerit artificibus, pro parte nostri fideiussor fore velitis ; promittimus v[estre] a[micicie] fide nostra deo debita mediante precium laboris eorum plene et integre persolvi ac libere et pacifice remeari permittere et permitti facere, v[estre] a[micicie] complacen[tes] dupplo recuperare. Datum in Gherghyche, feria quinta proxima ante solempnitatem Spiritus Domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo.

Pecetea ruptă; adresa: circumspecti viro, Gaspari villico civitatis Brassoviensis, amico suo karissimo; pe dos lista meşterilor ce s'au trimes. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLXI.

1458, 13 Iunie.

Circumspecti viri, vicini nostri diligendi. Noveritis egregium Petrum Sor exhibitorem videlicet presencium in quibusdam legacionibus nostris vestri in medium duxisse transmittendum, cuius verbis et dictis fidem creditivam velitis adhibere, tanquam ab ore nostro proprio prolatis. Datum iuxta fluvium aque Domboviche, feria tercia proxima post octavas Corporis Christi, anno eiusdem millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo.

Wlad, dei gracia parcium Transalpinarum wayvoda.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., ruptă; adresa: circumspectis viris, iudici ac iuratis civibus civitatis Brassovensis commorantibus, suis vicinis diligendis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLXII.

1460, 4 Iunie.

Prudentes et circumspecti viri, fratres et amici nostri nobis plurimum honorandi. Quia hunc egregium Woyko Dobricha, nostrum specialem consiliarium nobis sincere dilectum, propter illos pribagos et nobis hucusque adversarios, qui eundem Woyko ore suo postularunt, duximus ad vos transmittendum, quoniam ipsis dictis pribagis per omnia de excessibus pepercimus, igitur hortamur p[rudencias] v[estras] diligenter, quatenus dictos pribagos cum prefato nostro homine Woyko ad nos transmittere velitis. Si vero ipsi ad nos venire contempserint, extunc iuxta dicta vestra, prout cum homine nostro Cristyan conclusistis et expellere spopondistis vestri e medio, eos-

dem expellatis, eo quod requiem habeatis, similiter et nos, quoniam propter ipsos et ipsis similibus non repausare possumus, ne plures rixe et rancores causa ipsorum in nostri medio existant. Sic tamen eosdem expellatis, quod is Woyko noster homo eosdem videat oculis expulsuros. Ex castro fluvii Dombovicha, feria quarta Quatuor temporum Penthecostes Domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo sexagesimo.

Wlaad, wayvoda parcium Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, fratribus atque amicis nostris nobis plurimum honorandis. -- Orig. în arh. Brașovului.

CCLXIII.

1460, 26 Iulie.

Prudentes et circumspecti viri, fratres atque amici nostri nobis plurimum honorandi. Ex eo quod cum hominibus nostris in nostra possessione districtus Fogorasch aliqua habemus negociari, non terrorem habeatis, quoniam nos omnia ex parte pacis conclusione et unione eiusdem promissa infringibiliter erga vos et vestros quoslibeth, nisi per vos eadem conclusio pacis violari non videatur, volumus observare. Sed et vos legem antiquam et conswetudinem anteā *(sic)* in eo quod eisdem, districtui Fogorasch, adiutoria et subsidia vestra nequaquam dare nec prestare velitis, insuper quod in vestri medio illorum aliquem si fugam dare contingeret non fovere neque consentire vestra iuxta promissa velitis, sed ipsis malifacere, quoniam nos omnia vobiscum ut premittitur conclusa, nisi per vos violari non videantur, rate et firme tenere volumus inconcusse. Sicut etenim nos homines vestros in ipsorum singulis agendis non molestamus, sic et vos homines nostros ad dictas nostras possessiones transmissos non molestare nec perturbare velitis modo aliquali. Datum Sabbato proximo post festum beati Iacobi apostoli, anno etc. LX-mo.

Wlaad, wayvoda parcium Transalpinarum.

Pecete rotundă, de 3 cm. în diam., ștearsă de tot; adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudici et iuratis civibus c'v'tatis Brassovi nsis, fratril us atque amicis nostris nobis plurimum honorandis. — Orig în arh. Brașovului.

CCLXIV.

1460, 10 August.

Prudentes et circumspecti viri, fratres atque amici nostri nobis plurimum honorandi. Ex parte nostri hominis cum porcis aliam non agnoscere possumus iusticie equitatem nisi de villa eadem, in qua homo noster dictos porcos suos fore asserit, XII homines iuramentum prestare debeant sic, quod dicti porci non tempore pacis, sed discordiarum tempore essent recepti. Quod si sic dicti iuraverint homines XII, extunc homo noster dictis de porcis carenciam et dampnum habeat; sed si dicti duodecim homines iuramentum pr[est]are contempserint, extunc dictos porcos nostro homini restitui facere velitis. De babacis autem nobis constat sic, quod nos non tenemus, quod ea temporibus discordiarum facta et acta sint, quoniam nos illo tempore legatos et nunccios nostros apud vestras prudencias et circumspecciones habuimus. Igitur hortamur v[estras] p[rudencias] et c[ircumspecciones] presentibus diligenter, quatenus hominibus nostris quibuslibet iusticiariam impendere velitis satisfaccionem, prout et nos vestris quibuslibet meram impendimus iusticie equitatem; ob hoc eciam iusticia inter nos fieri debet, ne minora maiora sequantur, quoniam ut clare videtur, quod propter parva magna emergi solent, quoniam scien[dum], quod si agnoverimus nostris hominibus, sicut nos vestris, iusticie non impertiri equitatem, nostros in dampno nullatenus homines permittemus. Ex castro fluvii Dombavicha, dominica in die beati Laurencii martiris, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo.

Wlaad, waywoda parcium Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., pierdută; adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, fratribus atque amicis nostris nobis plurimum honorandis. — Orig. în arh. Brașovului.

CCLXV.

1475, 4 August. [1])

Sapientes viri nobis diligendi. Noveritis quomodo is lator praesentium videlicet nobilis Christian porkolab noster boyar specialis accedet ad vestras amicitias pro disponendo nobis unam domum vestri

[1]) În regestul din arh. Sibiului datată greșit cu 2 Iunie.

in medium, pro reformatione et augmentatione vestri honoris. Quare igitur vestras petimus amicitias per praesentes, quatenus velitis adimplere nostras petitiones ob respectum amplioris nostrae amicitiae; sciendum quod si feceritis, extunc non in tantis sed in multo maioribus regratiari volumus. Cetera lator praesentium oretenus quicquid dixerit nostri ex parte, fidem adhibere dignemini et velitis creditivam tamquam nobis ac si essemus propria in persona una vobiscum. Ex Argyas, feria sexta proxima post festum inventionis dextrae beati Stephani protomartyris, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto.

Wladislaus Dragwlya,
vaivoda partium Transalpinarum, vester etc.

Pecete rotundă, de 3 cm. în diam., neacoperită, cu legendă latină în litere cursive, din care se poate ceti: + LADISLAUS + D + G + WA..... TRE + ... *(cf. No. următor); adresa: sapientibus viris, magistro civium ac iudici et iuratis ceterisque civibus in civitate Cibiniensi commorantibus, amicis nobis dilectis.— Orig. în arh. Sibiului.*

CCLXVI.

1475, 13 Octomvrie.

Nos Ladislaus Dragkwlya, vaivoda partium Transalpinensium, notificamus et recognoscimus publice per praesentes quibus incumbit universis, quomodo spectabilis vir magister Thomas Altemberger, magister civium civitatis Cibiniensis, in sua et aliorum civium civitatis praedictae et Brassoviensis personis, ad rationem arrendationis vigesimae ad literatorium mandatum gratiosissimi domini nostri regis ducentos florenos Ungariales effective nobis dedit et assignavit. Super quibus ducentis florenis dictum magistrum civium et consules praedictarum civitatum liberos reddimus et per omnia absolutos harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datis in Bolkach, in festo Colomani martyris [1]), anno Domini MCCCCLXXV.

Pecete rotundă, de 3 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, neacoperită cu hârtie și foarte bine păstrată; legenda latină, cu litere cursive, este: + LADISLAUS + D + G + WAYWODA + TRE + TRANSALPIN(EN)SIS (-insis *dela*

[1]) Ziua Sf. Coloman se serba în evul mediu la 13 Octomvrie; așa o găsim în calendarele dieceselor Brixen, Freising, Passau, Salzburg (Grotefend, Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit, II, 1, p. 31, 48, 150, 163); astăzi ea se serbează în Ungaria la 14 Octomvrie.

sfârşit ca prescurtare pentru -inensis). *Se poate ca peceţile din arh. Braşovului NNo. 159, 162, 208 şi 773 să aibă aceeaş legendă; fiind foarte şterse, lectura ce am dat-o la NNo. LXVIII, LXX, LXXIV şi LXXVII era hipotetică. — Orig. în arh. Sibiului. — Ordinul lui Matei Corvin către Thomas Altenberger e publicat în Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 232.*

CCLXVII.

1476.

Ladislaus Drakulya salutem omnibus nobilibus castellanis, comitibus, iudicibus, iuratis ceterisque hominibus cuiuscunqe condicionis existentibus salutem dicit. Inc [1]) est, quod hii exhibitores presencium videlicet Sabastianus cum suo famulo vadit versus Brassoviam, quos petimus libere et pacifice permitere et permiti facere ob nostri favoris amicicieque. Ex Chappa, anno MCCCC 76 *(sic).*

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., neacoperită cu hârtie; din legenda ei îmi par a se distinge la început cuvintele LADISLAUS *şi* WAYWODA, *iar la sfârşit prescurtarea pentru* -INENSIS; *restul e şters de tot (cf. scrisorile precedente ale lui Vlad Ţepeş). — Orig. în arh. Braşovului.*

Dan pretendentul.

CCLXVIII.

1459, 2 Aprilie.

Nos Dan wayvoda et dominus parcium Transalpinarum. Memorie commendantes significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod cum nos de mandato et ordinacione serenissimi principis et domini domini Mathie regis Hungarie etc., domini nostri graciosissimi, de superioribus dicti regni partibus ad terram Barcensem pervenissemus, providi viri iudex iurati tam civitatis Brassoviensis quam tocius terre Burczensis pretacte dolentibus animis et flebilibus vocibus conquerentes nobis declaraverunt, quomodo infidelis Dracul wayvoda parcium Transalpinarum pretactarum a fidelitate serenissimi principis prefati et eius regno declinasset subdidissetque se sevissimo domino Turcorum, ut operis per effectum heu manifeste demonstrasset, malingno spiritu concepto singulos mercatores de dicta Brascho et terra Burcza et nunctios de eadem, qui tempore pacis prefatam terram Transalpinam pro victuum suo-

[1]) În loc de *hinc.*

rum acquisicione intrassent, cepisset, diris vinculis mancipando, singula bona et res ipsorum circa se habita et inventas ab eis plene auferendo, rabiem sue infidelitatis crudeliter ostendens, in bonis ablatis non contentus, sed eosdem mercatores et nunctios crudeli et miserabili nece sine suis demeritis et culpis ullis exigentibus interfecisset in palos trahendo ; de quo furor sue crudelitatis adhuc maiori ardore accensus singulos masculos et iuvenes, qui pro ydeomate adipiscendo in prefata terra Transalpina constituti fuissent, numero tercentos vel plures, igne combussisset, suos autem homines in dicta civitate existentes occulte ad propria vocasset ; subiunxeruntque idem cives, quod certe res mercimoniales hominum et mercatorum de dictis Transalpinis partibus in ipsorum medio haberentur per ipsos arrestate, petentes humiliter eis remedio provideri opportuno. Hijs auditis, matura deliberacione una cum baronibus nostris prehabita, ipsos cives easdem res in ipsorum medio depositas previa racione auctoritate nostra iussimus recipere ad refundenda dampna que ipsis tam in bonis quam hominum interempcione sunt illata, nullo umquam tempore easdem res vel valorem ipsarum dictis mercatoribus de Transalpinis partibus fore restituendas. Pro quorum evidencia et testimonio presencia sigillo nostro dedimus consingnata. Datum in Fewldwar, feria secunda proxima post dominicam Quasi modo geniti, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono.

Monogram: † Іѡ Данъ воевода, милостїѫ божїѫ господинъ; *pecete rotundă, de c. 2. 8 cm. în diam., acoperită cu hârtie, cu legenda:* ✱ ПЕЧАТЬ IѠ ДАНЯ ВОИВОДЯ ГНЬ *(cf. NNo. LXXIX şi LXXX). — Orig. în arh. Braşovului.*

În acelaş arhiv se găseşte o a doua scrisoare latinească a lui Dan, scrisă de aceeaş mână şi cu acelaş cuprins, dar fără monogram şi fără pecete. Singura deosebire este în dată, care e formulată astfel: «Brassovie, feria secunda proxima post octavas festi Pasche, a. d. 1459» (ceea ce e tot 2 Aprilie, nu 3, cum am admis, după Conduratu, la p. 104). Această a doua scrisoare este modelul redactat în Braşov, poate de un secretar al magistratului săsesc. după care apoi acelaş secretar în faţa lui Dan la Feldioară a scris originalul, pe care Dan şi-a pus pecetea, iar un pisar al lui i-a desemnat monogramul.

CCLXIX.

1460, 2 Martie.

Nos Dan, dei gracia wayvoda Transalpinensis et dominus terrarum Omulus et Fugarasch, memorie commendantes significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod nobis a serenissimo

domino domino Mathie regi Hungarie et eius mandato de partibus superioribus ad partes Transsilvanas et ad Braschoviam ac terram Burcza pro serviciis sue serenitatis missis considerantibusque una cum baronibus nostris et nobilibus pocioribus corpus dictarum parcium nostrarum representantibus, videlicet Bogdan Doboka palatino, Alb thesaurario, Radul lugefet, Berinogh, Constantin Schirban milite, Koman Kure, Drogomir Brostus, Ywan spotar, Dragomir magistro pincernarum, Barlabasch magistro agasonum, Nicula mensarum, Radu Schuple, Apostol magistro lectorum, Besan Ruffo, Pugul, Bran, Stan Eldisch, Nan Totka ac ceteris nostris fidelibus, et in cordis nostri meditacione pensantibus enormibus iniuriis, irrecuperabilibus damnis, miserabilibus interempcionibus, mutilacionibus, affliccionibus, quibus providi et honesti viri inhabitatores civitatis Braschoviensis et terre Burcensis ac tota communitas eorumdem in fratribus, amicis, cosangwineis, filiis et membris ipsorum ab impio et crudelissimo tyranno infideli, videlicet Dracul, qui Wlad wayvoda parcium pretactarum nunccupatur, propter nos et nobis adherentes, afflicti, innocenter occisi, interempti, mutilati et diversorum genera tormentorum passi sunt, intendentesque fidelibus serviciis prefati domini nostri regis et defensione parcium sue serenitatis.' reperientes certas res et bona per inhabitatores infideles parcium nostrarum pretactarum Transalpinarum ante inchoationem discordiarum per prefatum Dracul factarum in civitate Braschoviensi repositas et deposita,—easdem et eadem, maturo nostrorum baronum pretactorum accedente consilio, recepimus et eadem in fideli servicio prefati domini nostri regis cum pluribus bonis nobis per ipsos cives et inhabitatores civitatis Brassoviensis prefate et terre Burcensis iam quasi per integri anni spacium datis et aministratis exposuimus, pro nostra sustentacione ac recuperacione et acquisicione terre nostre prefate et dominii nostri. Quo circa fidelibus nostris universis, baronibus, nobilibus et inhabitatoribus parcium nostrarum pretactarum Transalpinarum, nunc existentibus et pro quocunque futuro tempore surgendis, firmissime committimus, districcius precipien[tes], quatenus prefatos cives inhabitatores civitatis Brascho et terre Barcza aut alterum ex ipsis pretextu eorumdem bonorum per nos receptorum nequaquam impedire, arestare, molestare, gravare aut quovis modo damnificare presumant, sub nostra indignacione gravissima. Si qui autem ex nostris et nostris successoribus, sive locum et dominium

terre nostre gubernandis ac aliis quibuscunque hominibus in terra nostra pro presenti et quocunque futuro tempore surgendis, contra premissa ipsos cives et inhabitatores, tam civitatis Brassowiensis quam terre Burcza, arrestare, gravare presumpserint, eo facto sint ab omnipotente deo et sancta Maria et sanctis angelis et electis dei anathematisati, maledicti et blasphemati in perpetuum et sempiterne malediccionis mole una cum heredibus suis subiecti, et deus ei in vita nullam prosperitatem concedere dingnetur, post mortem eius anima iehennali pena crucietur, corpus eius humo non recipiatur, sed canibus et brutis animalibus, ut aliud animal irracionale, proiciatur. Pro quorum testimonio presentes sigilli nostri munimine et certorum baronum nostrorum pretactorum dedimus consingnatas. Datum Sabbato proximo ante Dominicam qua canitur Invocavit me, anno Domini millesimo CCCC⁰ sexagesimo.

Pecetea lui Dan şi douăsprezece peceţi boereşti. Cea dintâiu, în ceară roşie, este rotundă, de 2.8 cm. în diam., şi are legenda: ✱ ПЄЧЯТЬ ІѠ ДАН[Я ВОИВО]ДЯ ГНЬ *(cf. No. precedent); figura din mijloc reprezintă la dreapta un om încoronat, cu sceptru şi glob în mână, la stânga un corb cu crucea în gură pe o stâncă şi la mijloc un copac. Celelalte, în ceară albă şi verde, de c. 1.5—2 cm. în diam., sânt fără legendă, afară de două la stânga peceţii lui Dan, ce par a fi ale vornicului Bogdan Doboca şi logofătului Radu, şi una la dreapta ei; a lui Bogdan pare a avea legenda:* ПЄЧ....... ОБЬ (?) ВОР., *iar ca figură un vultur deasupra scutului; celelalte sânt ilisibile. La şase dintr'însele figurile se recunosc foarte bine; neputându-le reproduce aci, mă mărginesc a spune că mai toate sânt cunoscute din peceţile ungureşti contimporane.—Orig. pe pergament în arh. Braşovului; în dosul lui notiţa: litera Dan vayvode propter bona Dracul recepta. Tipărit de N. Iorga în Convorbiri Literare, XXXV, p. 158—159, după copia Academiei Române, în care lipseşte descrierea peceţilor; ea are şi mai multe greşeli de lectură.*

Radu III cel Frumos.

CCLXX.

1467, 11 Iunie.

Salutem et honoris continuum incrementum. Prudentes, egregii et circumspecti viri, fratres et amici nobis carissimi. Noveritis quomodo duximus unum militem nostrum nomine Mancha, patrem et matrem suum cum filiis et filiabus cum rebus ipsorum ad nos adducendis, quia idem Mancha est in domo nostra, die ac nocte stu-

det nobis exibere servitia fidelissima; et sibi dedimus septem villas se ad nutriendum cum patri et matri suis, iure perpetue cum omnibus suis pertinentiis. Ea propter vestras rogamus per praesentes [1], quatenus per vestrum castrum libere pacifice ire et venire, ducere velitis, causa nostrae ob respectum sine telonio. Si feceritis, petita vestra maioribus nos adinplebimus. Datum in castro Bokoresth, feria quinta in festo beati Barnabae apostoli, anno Domini MCCCCLXVII.

Radwl, vaivoda Transalpinus, amicus vester et vicinus.

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., neacoperită, cu legenda: **✠ IѠ РЯДꙊЛЬ ВО[ЄВО]ДЯ ГНЬ [ЗЄМ]ЛИ ꙊГРОВЛЯХ[ІИ]**; *adresa: prudentibus et egregiis circumspectis viris, magistro civium de Cibinio ac iudicibus et iuratorum civibus, fratribus et amicis suis carissimis. — Orig. în arh. Sibiului.*

CCLXXI.

1469, 4 Fevruarie.

Salutem et honoris continuum incrementum. Egregii, prudentes et circumspecti viri, fratres et amici nostri carissimi. Et ecce misimus hunc fidelem nostrum nomine Michellem ad Iohannem Pangaracz de Denkelegh vaivodam Transsilvaniae, super quo vestras amicitias praesentibus rogamus, quatenus ubique loco ipsum vaivodam sciretis, viam ad se ostendere valeatis, vel si unum hominem secum transmitteretis, vobis regratiemus. Datum in castro Bokoresth, die Sabbato proximo post festum purificationis beatae Mariae virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo nono.

Radwl, vaivoda Transalpinensis, vicinus vestri dilectus.

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., stricată de tot; adresa: egregiis, prudentibus et circumspectis viris, magistro civium ac iuratis civibus Cibiniensibus, amicis suis carissimis. — Orig. în arh. Sibiului.

CCLXXII.

1470, 28 Fevruarie.

Prudentes et circumspecti viri, fratres, amici ac boni vicini nostri nobis plurimum diligendi. Notum facimus per presentes eisdem vestris f[raternitatibus] et a[miciciis], quomodo nobis intimastis per hominem vestrum Nicolaum Plucht, nos fore sane et peroptime in-

---

[1]) Lipsește un cuvânt: *amicitias* sau *circumspectiones.*

tellexisse; quia multum regraciamur vobis tamquam afautoribus nostris; dicitis, quomodo deus nos portavit ad provinciam nostram, ab isto tempore vobis fuit pax et tranquillitas a nobis; scitis per omnia quod fuimus vobis debito honore; igitur dominus noster rex sua serenitas nullam pacem modo habet cum Moldavensibus ac cum Sthephano woyvoda. Quia cognoscimus per homines nostros, quomodo vos pacem et concordiam haberetis cum ipso Sthephano woyvoda, quia ipse Sthephanus woyvoda habet eciam exploratores inter vos, quia quod aliquid facerem de istis exploratoribus non possum, quia arma ipsis venditis Moldaviensibus et omnia que ipsis placent eciam quam plura ipsis detis pro honore. Igitur reducatur vestris in memoriam, sicuti vobis fuit factum cum Iohanni Groff, post deum omnipotentem nos disposuimus omnia vestra facta erga dominum nostrum regem; scientes quod nos sumus non animo bono erga vos, sed irascamur contra vos, propterea quod mittatis ambulare vestri in medium tantos exploratores ac malifactores, dicimus vobis, quod deinceps et a modo ne vestri in medium ambulant tali malihomines, malifactores, exploratores, prout cum ipsis malifactores deinceps pacem ne habeatis; si non depellitis ipsos malihomines, scientes meliorem hominem nostrum habentes in medium nostri ad regem maiestatem duximus transmittendum propter illos malihomines; sciatis per omnia quod querimoniam erga vos faciam propter ista que hic scripta sunt; credatis quod secus non faciamus. Datum in opido nostro Busso, in die beati translacione beati Augustini, anno Domini millesimo CCCC-o septuagesimo.

Radwl, woyvoda parcium Transalpinarum.

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudici et iuratis consulibus Brassoviensibus, fratribus, amicis ac bonis vicinis nostris nobis plurimum diligendis.—Orig. în arh. Brașovului.

CCLXXIII.

1472.

Circumspecti et prudenti viri, amicy nobis diligendi. Noveritis quoniam affectamus de vobis aliqua servicia, sed minime fecistis abhinc, quod nullum ex vobis ad nos misistis aliqua novitates; igitur vestras rogamus amicicias, quatenus de statu serenissimi domini nostri regis ac in quo loco ac si celebraverit pacem cum Kazimiro et que

nunc agere haberet, et frater noster Pangracz wayvoda Transsilvanus si est apud regem tum in Transsilvania ac velint cicius erga vos intrare; item eciam de statu Stephani wayvode hostily nostro et de Layota si voluerint exercituali venire ad desolandum regni nostri; tum eciam de Siclis duorum sedis videlicet Odwarhel et Cykh, item eciam de aliis sedibus, si decimam homines suorum dederunt hosty nostro, qua parte voluerit eisdem transferre, — is in scriptis, in literis vestris suo modo nobis per fidelem nostrum Iohannem transmittere velitis quam cicius. Et eciam cetera quam potestis audire contra nos per fideles vestros in scriptis representare velitis. Constetque vobis abhinc bonam vicinitatem a nobis habuistis; si deus sanitatem nobis attribuerit, in posterum habebitis. Secus non facturi, si de nobis omnia bona exspectatis. Ex castro Thabor, die dominico, anno eiusdem septuagesimo secundo.

Radwl, dei gracia woyvoda
parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: circumspectis et prudentibus viri, iudicy, iurati ac consulesque de Brasso, amicy nobis diligendi. — Orig. în arh. Brașovului.

Basaraba II cel Bătrân.

CCLXXIV.

1460, 21 Ianuarie.

Salutacionem debito cum honore. Domini et amici nobis honorandy. Noveritis me in sanitate, quam sanitatem audivi et valeo audire semper et in omni tempore de v[estris] d[ominacionibus] et a[miciciis]. Nos percepimus et audivimus quid vestra dominacio et amicicia nobis intimastis per Cresta iudicem et per alios vestros consocios, et intimaciones libenter recepimus et salutavimus. Et nos libenter venissemus inter vestras amicicias, sed bene scimus quia estis pradati et percruciati, et ergo non venimus. Ideo petimus vestras dilecciones, quod si abueritis talem timorem de Transsalpinam vel de alia parte, unde esset vobis grave, debetis in brevi intimare; nos volumus adiutorem in persona domini regis vel quinque centum vel sex vel autem plures homines dare (?), quantos viditis quod possitis tenere. Si autem timorem proprium magnum abueritis, vos debetis intimare; nos in persona nostra erimus ibi inter vestras dilecciones,

et nobis apparet, quod post deum omnipotentem vel morio aut veštros malefactores et interdictos vestros recipere de vos. Manete cum deo omnipotenti et rogate deum quia dabit vos [quid] w[u]ltis. Datum in una vila penes Segeswar, feria in festo sancte Agnetis.

Et quid vobis dicet Zlaw de Fagaras ex parte nostra, fidem et fabulam eius credere debeatis tamquam a nostro proprio orre etc.

Bazarab woyvoda Transsalpiniensis,
amicus et minor vester in omnibus.

Pecetea, 3 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspectis viris, iudici, iuratis ceterisque civibus de Brasso, dominis et amicis nostris plurimum honorandis.— Orig. în arh. Braşovului.

Scrisoarea aceasta a fost atribuită, conform cu copia Academiei Române, lui Basaraba cel Bătrân şi cel Tânăr. După lectura d-lui N. Iorga trebue cetit însă, în loc de «Bazarab vaivoda Transalpinensis senior et iunior, vester in omnibus», «Bazarab wayvoda Transsalpinensis, amicus et minor vester in omnibus». Scrisoarea este prin urmare numai a lui Basaraba cel Bătrân, care petrecea pela 1460 în Ardeal. Data aceasta (o conjectură a d-lui Iorga, v. Istoria lui Ştefan cel Mare, nota 126, p. 327 şi urm.) rămâne însă probabilă.

CCLXXV.

1476, 22 Fevruarie.

Prudentes et circumspecti viri nobis diligendi. Putabamus esse vicinos bonos et amicos, sed hucusque non exstitit nobis; illos magistros carpentaneos non pro expensis vestris petebamus, sed pro expensis nostris. Ista petita nostra in vanum fuit apud vos. Ideo amplius abhinc neque vos complaceatis nobis neque nos vobis, sed per viam vestram ambuletis, ubicunque vultis. Datum in Girgiche, in festo cathedrae Petri apostoli, anno etc. LXX sexto.

Bazarab senior vaivoda, dei gratia
partium regni Transalpinarum dominus.

Pecetea, de c. 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: prudentibus et circumspectis viris, magistri civium, iudices iuratorum et consules civitatis Cibiniensis nobis diligendi. — Orig. în arh. Sibiului.

CCLXXVI.

1476, 25 Fevruarie.

Prudentes et circumspecti viri, amici nobis diligendi. Retulerunt nobis homines nostri in Ffogaras existentes, quomodo de die in

diem iniuriam eisdem facitis ad opprobria ipsorum valde magnum *(sic)*; unum ex ipsis captivastis et per ipsum sedecim florenos puri auri recepistis, ac de sub Weresthoron nemo ex ipsis quiete transire non potest. Ista damnifica et iniuria nobis et hominibus nostris infecta non ibit ad finem bonum. Putabamus vos esse vicinos bonos et amicos; igitur vestras hortamur amicitias, quatenus de is iniuriis peramplius cessare velitis; quod si non videbitis, quod vos admiramur, et erunt ad animas vestras. Ex Girgiche, die dominico in Carnisprevia, anno etc. LXX sexto.

Bazarab senior vaivoda, dei gratia
partium regni Transalpinarum dominus.

Pecete rotundă, de 3.5 cm. în diam., stricată de tot; adresa: prudentibus et circumspectis viris, magistro civium, iudices iuratorum et consules civitatis Cibiniensis, amicis nobis diligendis. — Orig. în arh. Sibiului.

CCLXXVII.

1476, 15 Aprilie.

Prudentes et circumspecti viri, amicy nobis diligendi. Unde constet vobis quod nobis iuramentum prestetis et nos vobis, quod vita nostra duratura permanebitis et conservabimus, primo audivimus, quomodo ex relacionibus hominis nostri aliquos emulos nostros apud vos teneretis in medium vestri contra id *(orig.* ed) obprobrium nostrum valde magnum. Igitur vestras requirimus amicicias, quatenus dictum emulum nostrum videlicet Choriya et ceteros de medio vestri extraducere faciatis, ne sit contra fidem vestram. Quid nobis promisistis pocius augmentetis, et nos quid promisimus vita nostra durante observabimus. Ex Novo Castro, secundo die Pasce, anno etc. LXX sexto.

Idem petimus quod arma que indiget magnitudo et clientes nostri pace et quiete transmittere velitis causa amicicie nostre ob respectum.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia
parcium regni Transalpinarum dominus.

Pecetea obişnuită a lui Basaraba Bătrânul (cu IѠНЬ *etc.), ştearsă; adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudicy, iuratores et consules civitatis Brassowiensis, amicis nobis diligendis. — Orig. în arh. Braşovului.*

CCLXXVIII.

1476, 9 Mai.

Prudentes et circumspecti viri, amicy nobis diligendi. Constetque vobis quomodo hucusque tenuimus bonam vicinitatem et fraternitatem; primo nescimus quo ductu spiritu fidem vestram servatis, unde scitis quomodo nobis iurastis, promisistis et fide vestra, quod nobis fidele vicinitatis tenetis. Audivimus ex relacionibus, ut inimicos nostros apud vos teneretis, videlicet Opra logofetum cum suis pertinentibus et Woyko Thathul et ceteros extraneos nostros, qui dabunt fugam de regno nostro et is partibus nostris multa damna et pericula faciunt. Nos ignoramus in qua fide et fidelitate perseveratis; nos affectaremus, quod in eadem fide et promissa qua nobis promisistis perseveraretis et maneremus sub bona pace. Igitur vestras hortamur amicicias, quatenus de is factis et rebus vos cavere, ne nobis obprobria facere velitis, sed pocius fidem vestram custodire debeatis. Cetera dicet vobis egregius Zidradin, socrus noster, cui fidem creditivam adhibere velitis tamquam ab ore nostro prolatis. Ex Novo Castro, feria quinta post apparicionis sancti Michaelis archangeli, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia
parcium regni Transalpinarum dominus.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ IѠНЬ [БАСАРБА] ВОЄВОДА МАСТІЮ БЖ[ІЄЮ]; *adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudicy, iuratores et consules civitatis Brassowiensis, amicis nobis diligendis. — Orig. în arh. Brașovului.*

CCLXXIX.

1476, 30 Mai.

Prudentes et circumspecti viri, amicy nobis diligendi. Ecce misimus hos fideles nostros Proyka et Thudoran pro rebus et emendis victualia, videlicet fruges, gentibus nostris, et arma [1]). Igitur vestras hortamur amicicias, quatenus fruges et arma sine tributo solucione, libere et pacifice permittere et permitti facere velitis. Quod

[1]) O misiune de aceeaş natură împlineşte Proica singur la 1474–76 (No. XCIV).

si feceritis, bene quidem; alioquin videatis facta vestra. Datum in opido Gergiche, in octava assensionis Domini, anno etc. LXX sexto.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia parcium regni Transalpinarum dominus.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., ruptă; adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudicy, iuratis et consules de Corona, amicis nobis diligendis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLXXX.

1476, 14 Iunie.

Prudentes et circumspecti viri, amici nobis diligendi. Retullerunt nobis homines et concives nostri in Castro nostro Novo existentes, videlicet Demetrius cum socio suo, quomodo res et bona ipsorum videlicet eciam ... in medio civitatis vestre cum consensu vestro vectigales regie maiestatis spoliaverunt et abstullerunt minus iuste et indebite, omnia (nulla?) sua culpa exigente. Reducatur vobis que promisistis nobis reddere velitis; nescimus vestras intenciones, quamobrem facitis talia iniuria et damna de die in diem. Igitur vestras hortamur amicicias per presentes, quatenus dictas res et bona dictorum concivium nostrorum reddi et restitui facere velitis. Quod si feceritis, bene quidem; alioquin nos neque homines nostros neque vestros, nec redeuntes nec venientes, intromittere volumus ac dicta res et bona in dupplo recipere curabimus, pro quo non dubitetis. Datum in Castro Novo, secundo die sacratissimi Corporis Christi, anno Domini etc. LXX sexto.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia parcium regni Transalpinarum dominus.

Pecetea obişnuită a lui Basaraba Bătrânul (cf. No. CCLXXVIII şi CCLXXXIII); adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudicy, iuratos et consules civitatis Brassowiensis, amicis nobis diligendis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLXXXI.

1477, 8 Aprilie.

Prudentes et circumspecti viri, amicy nobis plurimum diligendi. Quia g[racia] dei clementis regnum nostrum Transalpinum cum multitudine populorum decorari, igitur vestras requirimus amicicias, quatenus Costha presbyterum [1]) in platea Bulgarorum existentem quiete

[1]) Asupra acestuia cf. şi No. XCVII.

et pacifiçe omni sine aliquali impedimento ausuri non presumatis causa amicicie nostre ob respectum cum omnibus rebus suis, scientes in pluribus vobis aut in maioribus complacere curabimus. Ex Novo Castro, III-o die Pasche, anno etc. LXX septimo.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia parcium
regni Transalpinarum dominus.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., neacoperită, ruptă în două, cu legenda: ✠ IѠНЬ БАСАР[БА] ВОЄВОДА] МАСТІ[Ю] БЖІЄЮ; *adreso: prudentibus et circumspectis viris, iudicy, iuratoribus et consules civitatis Brassowiensis ac castellanis castri regalium de Therch, amicis nobis plurimum diligendis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

CCLXXXII.

1477, 15 Iulie.

Debitam complacenciam debito cum honore. Nobily viry nobis honorandi. Vestris nobilitatibus presencium serie notificamus, qualiter nunccius vester Iohannes, iudex de Rosnaw, in omnibus illis negociis que vestre nobilitate eidem expediendo commisit multum sollicite et ffideliter executus est [1]), quod in sua solert[i] expedicione premissorum vestre nobilitate commissorum ipsum vestre nobilitate ffidelissimum agnovimus servitorem; et eciam quidquid nobis intimastis per Ioh[anne]m iudicem de Rosnow cum honore satis intelleximus. Igitur in quibusdam certissimis factis [nostri]s unum hominem ex vobis ffidelem vestrum circa nos transmittere vellitis. Hoc dicimus vobis ad ffidem nostram deo debitam, ut ipsum cum honore tratabimus et ipsum ffacifice *(sic)* et sine gravamine ipsum pacifice permittere ac transmittere velimus. Datum in Florest, feria tercia in festo duodecim apostholorum [2]), anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo.

Bazzarab, dei gracia wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecetea rotundă, c. 35 cm. în diam, stricată; adresa: nobilibus viris, iudici et iuratis ceterisque civibus commorantibus in civitate Brassoviensi nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

---

[1]) Aci lipseşte un cuvânt, hârtia fiind ruptă, ca şi la locurile întregite de mai jos.

[2]) Sărbătoarea «duodecim apostolorum» e numită de obiceiu «divisio apostolorum» şi cade într'adevăr în anul 1477 într'o Marţi.

CCLXXXIII.

1477, 9 August.

Salutacione premissa debito cum honore. Circumspecti et providi viri nobis honorandi. Damus scire vestris dileccionibus, quomodo hominem vestrum destinaveratis circa nos in facto paciencia et sic disposueramus cum homine vestro, ut inimicum nostrum apud vos neminem vellitis inter vos servare nec participare cum inimico nostro. Igitur nunc in presenti audivimus, ut essent in possessione Ffogaras et regnum nostrum spoliant ac desolant et devastare volunt, et eciam sunt in partibus Kwhalom; et si aparet vobis ut inimicum nostrum non potestis extra pellere, tunc vellitis et dignemini ex vobis duos homines circa nos destinare et nos extra pellimus. Datum in Florest, in vigilia sancti Laurencii martyris, anno Domini millesimo quatuorgentesimo septuagesimo septimo.

Bazarab, dei gracia wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✻ **ІѠНЬ БАСАРБА ВОЄВОДА МАСТІЮ БЖІЄЮ**; *adresa: circumspectis viris, iudici ac iuralis ceterisque civibus commorantibus in civitate Brassovia nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.*

CCLXXXIV.

1479.

Amiciciam paratam debito cum honore. Sapientes et circumspecti viri, amici nobis dilecti. Notum sit vestris probitatibus, quomodo is diebus elapsis proxime preteritis temporibus familiares nostri transsiverant ad regnum Transalpinum et de regno predicto portabant oves et equos, ide[m] vos ab ipsis recepistis. Igitur optamus ac petimus vestras amicicias per presentes diligenter, quatenus oves et equos vellitis et dignemini reddere et restituere vellitis familiaribus nostris; quia si feceritis, bene quidem, alioquin sciatis quod solusmet ipsos in dampno non permitunt *(sic*, sed tamen pacem ac unionem non habetis cum regno Transalpino Igitur vellitis et dignemini familiares nostros ut nutrire possent se ipsos, quia tamen Cipellus die noctuque exibit huc ad patriam vestram depredare, et hoc non cogitetis. Datum in Cibin, feria secunda, anno Domini millesimo quadringentesimo 7 *(sic)* nono.

Bazarab maior, wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., stricată; adresa: sapientibus et circumspectis viris, iudici, iuratis ceterisque civibus commorantibus in Brasso, amicys nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

Basaraba III cel Tânăr.

CCLXXXV.

1478, 19 Iunie.

Salutem cum dileccione. Prudentes et circumspecti viri, domini et amicy nostri honorandi. Noveritis homines nostros reversuros a regia mayestate et a imperatore Thurcarum, ipsi sue dominacionis secundum optatum et desiderium nostrum nobiscum graciośe fecerunt, mitetque ipsa sua regia mayestas homines et notabiles viros erga nostram magnificenciam pro pactu et unione fienda. Quare petimus vestras amicicias et dominacionem, quatenus dum ipsos ambasiatores regie mayestatis venientes audiretis, ipsis supplicare dignemini, nostri ex parte videlicet, Amlas et Fogaras nobis relaxare dignentur; adventum eciam ipsorum nobis emendare (?) dignemini. Ex Thargovistya, die Prothasii, anno eiusdem LXX-mo octavo.

Bazarab iunior, wayvoda Transalpinensis,
v[estrarum] a[miciciarum] dilectus.

Pecete rotundă, c. 3.7 cm. în diam., cu legendă în litere subţiri, din care se cunoaşte încă БАСАРБА *(cf. NNo. CVII şi CIX); adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudici et civibus civitatis Brassoviensis, amicys nostris honorandis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

CCLXXXVI.

1479, 27 Octomvrie.

Honoris gratum. Quemadmodum intimastis per hominem nostrum, ratum bene intelleximus atque nos multum gaudemus atque gratificamus; igitur in fidem nostram transmittatis negociatores vestros in regna nostra ambulare; cum omni paciencia poterunt ambulare atque cum omni discrecione, ut possint pauperes utriusque regni nostri vivere; quia vos bene scitis tribulacionem nostram, que per Turkos pacior; ligant quasi in cellum, sic ducunt quocunque voluerint; non nostra voluntas; sed nos cum omni bona voluntate volumus pacem componere, quia, quidquid accidit usque nunc, vel per Layotam sunt orta. Sed a modo in posterum in caput nostrum quie-

tamus, quod Turchi per terram Transalpinam non poterunt viam habere; si oporteret nos ad Chesarem equitare, eciam non pigritamus. Igitur si poterit fore, exinde multum exhoramus, quatenus a Stephano Bathori lucrare dignemini fide sue cristianitatis salvum conductum, ut uti possemus hominem nostrum circa eundem intimare; nos libenter acciperemus a vobis atque gratificaremus vobis ut uti possemus pacem componere infra regna, ut ne venirent plura scandala. Datum Bokarest. De cetero autem, quitquit vobis retulerit, ratum credatis quasi nostris. Feria quarta proxima ante festum Simonis et Iude, anno Domini LXX-o nono.

Bazarab iunior wayvoda, parcium Transsalpinarum dominus.

Pĕcete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., ştearsă de tot; adresa: circumspectis ac providis viris Brassovie constitutis, iudicis, iuratis ac civibus, amicis nostris. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLXXXVII.

1481, 16 Noemvrie.

Circumspecti ac providi viri, amici nobis sincere honorandi. Noveritis boierum nostrum specialem nomine Thudor [1]) in quibusdam certissimis factis nostris circa vestras amicicias destinare fecimus. Igitur quidquid ex parte nostri oretenus vestre amicicie dixerit, tunc (?) petimus ac optamus vestras amicicias per presentes diligenter, quatenus ffidem predicti boieri nostri vellitis et dignemini sedulam adhibere tamquam ab ore proprio nostro prolatis. Datum in Bwkurest, feria sexta proxima post festum beati Martini episcopi, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo.

Bazarab iunior, wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., stricată; adresa: circumspectis et providis viris, iudici, iuratis ceterisque civibus civitatis Brassoviensis, amicys nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLXXXVIII.

1481.

Amiciciam paratam debito cum honore. Circumspecty et providy viri, amicy nobis honorandi. Sciatis quod literas vestras nobis missas nos cum honore intelleximus et multum gratanter accepimus a

[1]) În copia Academiei greş. *Schoder.* Presupunerea dar că Schoder e Hadăr (nota dela No. CXLIX) trebue inlăturată. Cf. şi No. următor.

vestre amicicie quod multum laborastis propter nos et propter pacis et unionis. Igitur sciatis quod in brevibus temporibus destinare volimus hominem nostrum Thwdorem circa magnificum Sthepanum de Bathor, et eciam petimus quod vellitis et dignemini duos iuratos vestros circa wayvodam vestrum destinare, et ibi clarius potestis audire qua de causa usque nunc non destinavimus nunccios nostros circa regia[m maiesta]tem. Cetera lator dicet, cui ffidem adhibeatis. Datum in Arges, dominica die, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo.

Bazarab iunior, wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspectis et providis [viris], iuratis celerisque civibus civitatis [Brassoviensis], amicys nobis sincere [dilectis]. — Orig. în arh. Brașovului.

CCLXXXIX.

1481.

Circumspecty et providi viri, amicy nobis dilecty. Notum sit vobis per presentes nostras, quomodo cum rebus vestris sitis libere et pacifice in regno nostro Transalpino ambulare, et committimus vobis ad fide nostra cristiana ut, si aliqua discordia esset in regno nostro Transalpino, eciam cum rebus vestris velimus vos pacifice permittere sine gravamine alicuius. Datum in Argias, dominica die, anno Domini millesimo quadringenthesimo octuagesimo primo.

Bazarab iunior, wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam, cu legendă în litere subțiri ca la No. CCLXXXV, ștearsă de tot; adresa: circumspectis et providis viris, mercatoribus civitatis Brassoviensis, amicy nobis sincere honorandi. — Orig. în arh. Brașovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

Vlad III Călugărul.

CCXC.

1492, 18 Ianuarie [1]).

Wlaad, vaivoda partium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis semper honorandi. Maximas grates vobis referimus, quod illum magistrum ad nos transmiseratis. Nos eundem destinavimus ad claustrum nostrum Kozya, ut videat

[1]) Așa e datată această scrisoare și în regestul din arh. Sibiului.

candelabrum quomodo est dispositum. Vos autem cum Kirka concivi nostro cum magistro illo convenite et nobis per unum hominem nobis in literis vestris renunciate, quomodo conventionem [cum ma]gistro fecistis. Nos autem, quando paratum fuerit, pretium totaliter [exsolvemus]. Valete. Datum in Bwkwresth, feria quarta proxima post [festum beati A]nthoni confessoris, anno Domini etc. 1492.

Pecetea pierdută; adresa: circumspectis magistro [civium] et iuratis civibus civitatis Cibiniensis, amicis nobis semper honorandis.— Orig. în arh. Sibiului.

CCXCI.

1492, 30 Dechemvrie.

Wlad, dei gratia vaivoda partium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Dabimus scire quod Thwrchi deponerent pacientiam cum domino rege; Caesar dedisset vaivodatum de Zendere uno familiari qui vocatur Alibek, altero autem qui nominatur Malkowich dedisset vaivodatum de Bodon, et nunc sunt cum bellis maximis, sed nescimus ad quas partes volunt transire. Nos timemus, ut ad Hathzak aut ad Transilvaniam non debeant transire; pro eo vosmet custodiatis, quia volunt devastare in Hungaria. Rogamus autem diligenter, ut nolite aliquibus narrare, quia si audiveri[n]t Thwrchi, nobis perimenta facietis, sed sit occulte; et istam literam magnifico Stephano de Bathor quanto citius tanto solertius per unum fidelem hominem vestrum ad manibus magnifici Stephani de Bathor praesentare dignemini et velitis; ad manibus aliorum non debent dari. Datum in Bwkwresth, dominica proxima ante festum sancti Silwestri papae, anno Domini etc. 1492.

Pecete rotundă, de 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІѠ ВЛАД ВОИВОДА МЛСТИЮ БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ, *bine păstrată; adresa: circumspectis magistro civium et iuratis civibus civitatis Cibiniensis, amicis et vicinis nobis semper honorandis. — Orig. în arh. Sibiului; resumat de Engel, Geschichte der Walachey, p. 183; cf. Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 332.*

CCXCII.

1493, 29 Aprilie.

Wlaad, dei gracia wayvoda parcium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Reducatur in memoriam vestri, quantas amicicias vobis usque nunc fecimus, et the-

zaurum nostrum propter vos divisimus, nunc autem omnia illa oblivioni tradidistis. Quia si non tradidissetis oblivioni, extunc certaretis propter humicidia illa castellanos de Therch, qua ipsi fecerunt, et propter humicidia illa clausimus vias alpinarum vestrarum, quousque latrones illos non expellerent qui sunt in castro de Therch castellani. Et si vobis fuerint necessum aperciones viarum, extunc transibitis ad woywodam Transsilwaniensem, quia nos humicidia ista in vanum non permitebimus et serenissimo domino Wladizlao regi nuncciabimus, ut woywoda Transsilwaniensis in castro de The[r]ch tenet latrones et spoliatores, non tenet homines bonos, qualiter tenebat Sthephanus de Bator. Datum in Bwkwresth, feria secunda proxima ante festum sanctorum Pilipi et Iacobi apostolorum, anno Domini etc. 1493.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., stricată; adresa: † Брашовеном. *Circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, amicis et vicinis nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.*

CCXCIII.

1493, 27 Iunie.

Wlad, dei gracia woywoda parcium Transalpinarum. Circumspecti amici et vicini nostri honorandi. Audivimus quod de vestris dominacionibus regia maiestas accepisset vigesimam et dedisset in manibus woywodarum Transsilwaniarum. Nos autem destinavimus aliquam quantitatem piperum et alias res ad comparandum pannorum ad necessitatem domus nostri. Pro eo rogamus diligenter, quatinus debetis loqui vigesimatorum, ut de illis rebus nostris, que ibi venduntur et comparabuntur, ut nolent vigesimas recipere, amicicie nostre ob respectum. In quibus autem woywodarum domini suorum et ipsis vigesimatoribus in omnibus voluntatem eorum faciebimus. Dominaciones vestre scitis quod usque nunc in rebus nostris nullus de vigesimatoribus recepissent : et ipsi faciant similiter, et nos voluntatem eorum non postponemus. Valete. Datum in Bwkwresth, feria quinta proxima ante festum sancti Petri et Pauli apostolorum, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo tercio.

Pecete rotundă, c. 33 cm. în diam, cu legenda: ✠ ІѠ ВЛАДЪ ВОИВОДА МАСТИЮ БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ; *adresa: circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, amicis et vicinis nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

CCXCIV.

1494, 1 Iulie.

Wlad, dei gratia vaivoda partium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis semper honorandi. Intimata et scripta vestra sane intellexisse propter quendam hominem sciant vestrae dominationes, quod homo ille se ipsum dixisse filium vaivodae; propter hanc causam cisus est nasus illius hominis. Propter aliam causam iterum, quod servierit apud Mihne et literas suas in regnum nostrum boyaribus portasset; propter has causas cisus est nasus. Autem non fuit de regno vestro, sed fuit de hoc regno nostro et mansionem possessionemque haberet in provincia nostra. Ista est peccata ipsius. Iterum homines nostros misimus propter Manchora (Man Chora?), ut ipsum captivarent et secundum peccata sua poena puniant. Valete. Datum in Thargowista, feria tertia proxima ante festum visitationis beatae Mariae virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto.

Pecete rotundă, de 3. 5 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspectis magistro civium et iuratis civibus civitatis Cibiniensis, amicis et vicinis nobis semper honorandis.— Orig în arh. Sibiului.

CCXCV.

1494, 26 Noemvrie.

Wlad, dei gracia woiwoda parcium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Sciant vestre dominaciones, quod nobis non aparet bene, quod hos mercatores nostros captivastis; s[c]iant amicities vestre, quod si eos homines nostros non dimiseritis cum rebus eorum, ita sciatis, quod vias claudere faciemus, quia homines nostri non possunt cum paciencia in medium vestri ambulare; cum vestris semper habuimus pacem, sed vos nescimus qua de causa facietis talia. Datum in Thargowistha, feria quarta proxima post festum sancte Katherine virginis, anno Domini etc. LXXXX quarto.

Pecete de 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✠ IѠ ВЛАД [ВОЕВОДА МЛСТИЮ] БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ; *adresa: circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, amicis nobis semper honorandis. În dosul scrisorii se mai află notiţa contimporană: litera propter captivos Valachos.— Orig. în arh. Braşovului.*

CCXCVI.

1495, 5 Ianuarie.

Wlad, dei gracia woywoda parcium Transalpinarum. Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Notum sit vestris dominacionibus quod in p[reteritis tempori]bus captivare mercatores nostros fecistis; per eos acceperunt flor. Ic XX; nunc autem familiaris v[estre] d[ominacionis] qui esset in castro de Therch ipse cum castellanis eiusdem castri unum mercatorem nostrum Walkan vocatum, fratrem Mihne, qui cum iusticia in medio vestri ambulavit, eum similiter familiaris vester cum castellanis captivaverunt. Nescimus que opera ista volunt esse, ut homines et mercatores nostri in medio vestri cum paciencia non possunt hinc et hanc ambulare. Sciatis quod vias claudimus, ut homines nostri ad vos non transiant et vestri ad nos non veniant. Aut putatis quod pannum aut ferrum in aliis locis non possumus invenire? In Moldowa aut in Thwrchia tantum inveniemus quantum fiet voluntas nostra. Quia hunc mercatorem nostrum familiaris vester captivavit, et, que dampna paciet, propter vos paciet, videte quid operamini. Et quid hiis familiaris noster Benedictus dixerit, fidem adhibere velitis creditivam. Datum in Thargowistha, feria secunda proxima ante festum Epiphaniarum, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto.

Pecetea fiind cusută în legătura volumului Fronius, nu se recunoaşte din legenda ei decât IO И ГОСПОДИНЬ; *adresa: circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, amicis et vicinis nobis semper honorandis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

Radu IV cel Mare.

CCXCVII.

1498, 12 Septemvrie.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti vicini et amici nobis plurimum honorandi. Ea quae nobis vestris in literis nec non per hominem vestrum intimastis sane intelleximus, de vestris autem benivolentiis erga nos habitis inmensas vobis referimus gratiarum actiones. Notum est vestris dominationibus, quod praesentem guerram seu litem non nos, sed domini Gereb inceperunt. In

ultima autem receptione pignoris per nostros familiares intelleximus a vestris familiaribus, quod etiam iobagiones serenissimi regis damna sunt passi. Quapropter loquimini cum domino episcopo, et cum primum ipse prius persolverit nobis damna illata plenarie, demum sic et nos persolvimus tam iobagionum regiae maiestatis quam domini episcopi. Item dominationes vestri possunt etiam serenissimo regi conqueri contra dominum episcopum, quia praesentem litem prius ipse inchoavit; demum animabus nostris instillavit, quod haberetis taedium ex parte Turcorum. Quare notum sit vobis quod nullum Turcum intra regnum nostrum invenire possetis vobis nociturum, quam iniuriam nobis intulistis, quod contra vos Turcos duceremus. Scitis nobis boni amici et nos vobis similiter adesse volumus. Quare sciendum pro certo, quod quemadmodum regiae maiestati iuravimus, sic inviolabiliter observare volumus cum omni fidelitate. Valete per tempora longa. Ex Dylga, feria quarta ante festum exaltationis sanctae crucis, 1498.

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., deteriorată, cu legenda: ✠ IѠ РАДꙊЛ [ВОЕВОДА МИЛОСТ]ИЮ БЖІ[Е]Ю [И ГОС]ПОДИН, *cu ligatura* ИН; *adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis, vicinis et amicis nobis plurimum honorandis etc.— Orig. în arh. Sibiului.*

CCXCVIII.

1499, 18 Fevruarie.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti vicini et amici nobis plurimum honorandi. Ea quae nobis vestris in literis nec non per hominem vestrum intimastis sane intelleximus ex parte nostri iobagionis Gyrgyna vocati, nec non ex parte Thomae Olaz condam vestri concivi; ad quae vestris amicitiis breviter respondemus, quod genitor noster quasdam literas magistro civium videlicet Iohanni Agata nec non iudicibus iuratisque consulibus protunc miserat, inhibendo ibidem res et mercimonia Gyrgyne ne Thomae Olaz ad manus dare velletis; sed vestri amicitiae non curantes cum litera nostri genitoris eidem Thomae ad manus praedictos res assignastis. Pro quibus etiam serenissimo et gratiosissimo domino regi saepius conquesti fuimus, qui praecepit suo vaivodae et vobis, ut homini nostro satisfacere velitis, quas quidem usque praesentiarum neglexistis. Sciendum autem quod hiis diebus veniunt quidam Turci, quibus idem debitor exstiterat ac eundem

collo ligato oportet ad manus ipsorum dare, quia aliter non habet unde solvere. Ubi enim dicitis, quod primo in medio vestri idem non moretur, sed in Koloswar, ad hoc vobis respondemus, quod non tantum Cibinium neque Koloswar, sed totum regnum Hungariae pertinet ad serenissimum dominum regem. Constat enim vobis quod hucusque in praesentiarum, de undecunque venerunt ad nos postulantes iudicium et iustitiam a quocunque in nostro regno existente, et fecimus iudicium et iustitiam volumusque et in posterum. Quare rogamus nunc vestras amicitias, ut vobis non sit grave, quia debita istius Gyrgine de undecunque petimus, sed rehabere volumus. Ceterum autem rumores ad praesens non habemus quas vobis intimemus. Si autem aliquae erant, procul dubio intimare volumus ac omnem amicitiam et vicinitatem vobiscum tenere, quemadmodum genitor noster, sic et nos. Bene valere desideramus. Ex Targavistya, feria secunda proxima post dominicam Invocavit, anno Domini 1499 etc.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis, vicinis et amicis nobis honorandis etc. — Orig. în arh. Sibiului.

CCXCIX.

1500, 12 Aprilie.

Nos Radul, dei gratia vaivoda Transalpinensis etc., iudici iuratisque consulibus septem sedium Saxonicalium salutem plurimam dicimus. Domini ac vicini mihi multum dilecti. Notum facio dominationibus vestris, quomodo fidelis noster Michne litigavit coram circumspectis consulibus Cibiniensibus cum domina Nicolai Prol defuncti ipsique circumspecti consules iudicaverunt secundum voluntatem dominae Nicolai Prol et nostro fideli Michne iustitiam denegaverunt. Noster praefatus Michne rediens de Cibinio testes idoneos fide ac honore dignos in nostram praesentiam adduxit, videlicet dominum Kirka, dominum Michne, Georgium Grecum et Avedik, qui conscientiose fassi sunt super animas eorum, quod dominus Nicolaus Prol ipsis praescriptis testibus ore proprio dixit, quod ipse Nicolaus Prol teneretur domino Michne XXXI mille cultellos et III cantayr pyper debet exsolvere teoloniatoribus, sed dominus Michne tenetur domino Nicolao Prol in II literis 200 et LXXXI florenis. Haec locutus est dominus Nicolaus Prol testibus praefatis post computationem et li-

teras ipsius domini Michne. Ideo mittimus ad vestras dominationes dominum Kyrka fidelem nostrum et Dragota de Ardgesch, qui facient coram dominationibus vestris iuramentum. Quare rogo atque peto vestras dominationes, non velint iudicare secundum voluntatem dominae quondam relictae Nicolai Prol, sed secundum testimonium, quoniam istis testibus praefatis esset adhibenda fides etiam coram regia maiestate, quia meliores homines nos non habemus in territorio nostro ipsique non perderent animas eorum propter Michne, si scirent ipsum fore sinistre. Nos enim maxime dolemus et doluimus, quod nostri mercatores fere omnes suas mercancias in Cibinio perdiderunt. Kirka enim perdidit V millia florenorum, Dragota perdidit 1.000 et 300 flor., Nicula perdidit 3000 flor., Gergina perdidit 600 flor., Dreyusche perdidit 400 flor. Domino Kyrka praescripto solvunt fideiussores, sed satis male; sed alii omnes perdunt suam pecuniam. Et iam fortassis velint quod et ipse praefatus Michne perderet 200 et 17 flor., quos praefatus Nicolaus Prol tenetur; sed nos nostrum fidelem Michne in damno permittere nolumus, quoniam ipsum ita novimus, quod ipse sinistre non agit testesque habet valde honestos. Insuper ea quae praesens lator loquitur coram vestris dominationibus, ei fidem adhibere velint dominationes vestrae ut ore nostro proprio rogo, quoniam cubicularius noster est. Vale. Datum ex Targovischtcha, proxima dominica ante ressurrectionem Domini, 1500.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricată de tot; adresa: circumspectis ac providis viris, iudicibus iuratisque consulibus septem sedium Saxonicalium, fautoribus nostris tam dilectis quam dilectissimis. — Orig. în arh. Sibiului.

În arh. Sibiului se mai află o scrisoare a lui Radu cel Mare, de acelaş cuprins dar cu oarecari deosebiri de redacţie. Data este aceeaş, numai altfel formulată; se vede că amândouă au fost scrise în aceeaş zi, nu însă de acelaş scriitor, ceea ce rezultă şi din compararea originalelor. O reproducem şi pe aceasta în No. următor, mai mult ca o curiozitate de cancelarie.

CCC.

1500, 12 Aprilie.

Nos Radul, dei gratia vaivoda Transalpinensis [1]) etc., magistro civium ac iudici iuratisque civibus civitatis Cibiniensis salutem dicimus plurimam. Notum sit dominationibus vestris, quomodo fidelis noster Michne, frater Angeli, coram nobis ac circumstantibus dominis meis

[1]) În copia Academiei *Transalpini.*

satis clare enodavit, quomodo litigavit coram vestris dominationibus cum honesta domina Nicolai Prol defuncti ex parte debitorum aliquorum. Vestrae dominationes, ut nobis videtur, iudicaverunt secundum voluntatem dominae, non autem secundum testes, et scandalisastis hominem meum ipsum retinendo in vinculis innocenter. Noster enim praefatus Michne rediens de Cibinio testes idoneos fide ac honore dignos in nostram praesentiam aduxit, videlicet dominum Kyrka et dominum Michne, Georgium Grecum et Avedik, qui conscientiose coram nobis fassi sunt super animas et legem eorum, quod dominus Nicolaus Prol ipsis ore proprio dixit, quod tenetur suprascripto domino Michne XXXI millia cultellorum et III cantayr pyper debet exsolvere theoloniatoribus, sed Michne praetactus tenetur domino Nicolao Prol in II literis 200 et LXXXI flor. Haec locutus est dominus Nicolaus Prol testibus praefatis post computationem et post literas domini Michne. Ideo mittimus dominum Kyrka ad dominationes vestras et Dragata de Ardgesch, qui etiam dabunt testimonium coram vestris dominationibus et conscientiose fatentur. Insuper vestras rogo dominationes, quatenus vestrae dominationes velint praefato nostro homini videlicet Michne iusto succurrere iudicio, ut sua debita extorquere valeat iure mediante. Quod si feceritis, vices optemus refundere condignas. Videant vestrae dominationes quanti mercatores perdiderunt sua mercimonia in civitate vestra ex mercatoribus nostris: Kyrka perdidit V millia flor., Dragota perdidit 1.000 et 300 flor., Niculla perdidit 3.000 flor., Gergina 600 perdidit flor., Dreyusche 400 perdidit flor. Domino Kyrka praescripto solvunt fideiussores, sed satis male; alii autem omnes perdunt pecuniam eorum. Nunc enim velitis quod et noster fidelis videlicet Michne perderet pecuniam suam. Scitote quod hominem nostrum videlicet Michne in damno nolumus permittere, quoniam intelleximus, quod ipse saepedictus Michne est in via recta testesque habet valde honestos, quibus etiam esset adhibenda fides coram regia maiestate. Insuper ea quae praesens lator videlicet Laczko cubicularius noster vestris dominationibus dixerit, fidem ei adhibere velitis rogo. Valete etc. Datum ex Targov[i]schtcha, proxima dominica ante resurrectionem Domini, 1500.

Pecete rotundă 3 cm. în diam., stricată de tot; adresa: providis ac circumspectis magistro civium ac iudici iuratisque civibus civitatis Cibiniensis, fautoribus nostris specialissimis. — Orig. în arh. Sibiului.

CCCI.

1500, 31 Mai.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Constat vestris circumspectionibus, quomodo inter honestam dominam Elizabet consortem videlicet condam Nicolai Prol ab una, ex altero vero parte Mihnem fratrem Angeli de Targavistya quaedam lites coram vobis nobisque quarundam summarum pecuniarum exortae exstiterunt, idemque Mihne coram vobis testibus approbavit fide dignis nec non in isto regno coram homine eiusdem dominae praedictae iusque suum obtinuit. Igitur petimus vestras amicitias tamquam amicas et vicinas dilectas, quatenus praedicto homini nostro Mihne vocato ex parte dominae Elizabet omnimodam satisfactionem impendere velitis et dignemini, neque eidem terminum praefigere velitis usque ad festum sanctae Katherinae virginis; an eidem praedicto Mihne ibidem satisfacere velitis, an domina Elizabet det suas literas huic homini Mihne, vigore cuius possit et ipse sua rehabere debita. Valete. Ex Targavistia, die dominico ante festum Pentecosten, anno Domini millesimo quingentesimo etc.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✠ IѠ РАДУЛ ВОЕВОДА МИЛОСТІЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН, *cu ligaturile* ЛЕ *și* ИН; *adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis, vicinis et amicis nobis plurimum honorandis etc. — Orig. în arh. Sibiului.*

CCCII.

1502, 19 Iulie.

Radwl, dei gracia wayvoda Transalpinensis etc Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Rogamus v[estras] a[micicias] obnixe, quatenus quasdam ollas aereas nobis preparare facere velitis, videlicet ut una sit ita magna, quod duos boves in ea coquere possint, alia ut unum bovem, 3a ut medium bovem coquere possint. Preterea iterum ollas aereas, ut una duos ircos, secunda ut unum ircum, 3a ut medium ircum in eisdem coquere possint. Ittem adhuc similiter ollas aereas videlicet ut in prima ad tres scutelas, alia ad duas et sic consequenter. Que quinque in uno nido existant, et quilibet valde spissitudinis existere debeat. In toto facit XI ollas Item iterum ro-

gamus, ut duas cordas, videlicet ut una existere debeat triginta ulnarum, alia similiter. Item duo flabella pro sex fl[orenis]. Si paratum invenietis, extunc per familiarem nostrum Fodor vocatum quam cito intromittere velitis. Preterea misimus per familiarem nostrum Fodor illis magistris fl[orenos] X, ut cuilibet aliquantulum solvere debeat in primis; postquam autem erit paratum, petimus ut quam cito nobis renunciare velitis, et nos precia ollarum atque cordarum v[estris] a[miciciis] remittere volumus. Item pro flabello misimus fl[orenos] sex; si potest invenire paratum, bene quidem, alias quam cito parare facere velitis. Ex Targavistia, feria 3a ante festum sancti Elie prophete, 1502.

Pecetea stricată; adresa: circumspectis iudicy iuratisque civibus civitatis Brassoviensis etc., vicinis et amicis nobis honorandis etc. Cu aceeaş mână, în dosul scrisorii, notiţa: Item dedimus II marcas argenti et 8 messink. —Orig. în arh. Braşovului.

CCCIII.

1504, 18 Iulie.

Radwl, dei gratia vaivoda partium regni Transalpinarum etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Cum omnium gaudiorum et honorum vestras circumspectiones participes efecimus, nunc autem constat vestris circumspectionibus, quomodo nepoti nostro ex sorore videlicet Perwl vocato, filio summi secretarii nostri Stayko logonfeth, filiam egregii condam Demetri Iaksit legitime in coniugem copulavimus; igitur petimus easdem obnixe, quatinus nuptiis eiusdem interesse velitis nostri amicitiae ulterioris ob respectum, quas quidem nos simul cum totis nostris boyaronibus cum sollenitate celebrare volumus. Ceterum is familiaris noster Daan spatarius quaecumque nomine nostro dix[er]it, fidem velitis adhibere indubiam. Item ante festum asumptionis beatae Mariae virginis vestras amicitias tribus diebus hic in Targavistia praesentes esse fieri optamus. Valete. Ex Targavistia, feria quinta ante festum sancti Eliae prophetae, 1504.

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis etc., vicinis et amicis nobis plurimum honorandis etc. — Orig. în arh. Sibiului.

CCCIV.

1504, 22 Octomvrie.

Radwl, dei gracia wayvoda parcium regni Transalpinarum etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Grates referimus v[estris] a[miciciis] de novitatibus nobis scriptis. Licet enim de multis locis aliter nobis scripserant, que quidem scripta nobis displicebant; gaudemus de sanitate domini nostri graciosi; scimus bene quod post mortem eiusdem quam plures rixe orirentur, ita quia vix aliquis senium talem meminit, etc. Valete. Ex Targavistia, feria 3a in die sancti Severini episcopi et confessoris [1]), anno Domini 1504.

Pecete rotundă, 3 cm în diam, cu legenda: ✠ IѠ РАДꙊЛ ВОЄВОДА МИЛОСТИЮ БЖІЄЮ И ГОСПОДИН, *cu ligaturile* ЛЕ *şi* ИН; *adresa: circumspectis iudici iuratisque consulibus civitatis Brassoviensis, vicinis et amicis nobis honorandis etc.— Orig. în arh. Braşovului.*

Între hârtiile Academiei Române se mai află o copie a acestei scrisori, scoasă din Kemény, Apparatus epistolaris, I (Muzeul transilvan din Cluj); deosebirile dintre această copie şi cea reprodusă mai sus sânt rezultatul unor greşeli de citire ale lui Kemény sau ale celui ce a copiat pentru dînsul.

CCCV.

1505.

Radwl, dei gracia wayvoda parcium regni Transalpinarum etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Notificamus v[estris] a[miciciis] casum sew accidenciam que a Turcis nobis contingerit, videlicet quedam vada simul cum teoloniis imperator a nobis recepıt, preterea quatuor vel quinque milia hominum aserit in suo registro reperisse, quos ad regnum nostrum dicit causa morandi venisse, nunc autem a nobis tot rehabere optat. Nos vero nullis maximis nostris donis sew amicorum nostrorum peticionibus imperatorem placare potuimus. Igitur oportet nos nunc transire personaliter sine mora ad eumdem. Si enim adiuvante deo poterimus ibidem aliquid boni perficere, extunc postquam deus nos cum sanitate reducet, mox, quoquo modo ambulaverimus, eisdem significare volumus. Quare ro-

---

[1]) Oct. 22, întru cât Severinus îmi pare a fi episcopul de Colonia, a cărui sărbătoare (23 Octomvrie) cade la 1504 într'o Miercuri. «In die» e pentru «in diem», spre ziua. Severin cel din Noricum era sărbătorit la 5 sau 8 Ianuarie. Cf. Grotefend, Zeitrechnung, I, p. 176; II, 2, p. 168.

gamus easdem obnixe uti committere velitis vestris subiectis, ut cum hominibus nostris, quousque redibimus, pacifice manere debeant. Reliquum est ut deus felices vos conservare dignetur. 1505 [1]).

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✠ ІѠ РАДꙊЛ ВОЄВОДА МИЛОСТІЮ БЖІЄЮ И ГОСПОДИН, *cu ligaturile* ЛЕ *și* ИН; *adresa: circumspectis iudici iuratisque consulibus civitatis Brassoviensis etc., vicinis et amicis nobis honorandis etc.— Orig. în arh. Brașovului.*

Academia Română posedă încă o copie a acestei scrisori, cu unele deosebiri de lectură, luată din Kemény, Apparatus epistolaris, I (Muzeul transilvan din Cluj).

CCCVI.

1507, 17 Aprilie.

Radwl, dei gracia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti viri, vicini et amici nobis honorandi. Misimus ad v[estras] c[ircumspecciones] hunc fidelem familiarem nostrum Alexium vocatum in quibusdam nostris certis negociis per nos eundem plene eruditum, eisdem v[estris c[ircumspeccionibus] oretenus plenius deferen[dis]. Igitur petimus v[estras] a[micicias] obnixe, quatenus, quecunque nomine nostro idem predictus familiaris noster v[estris] a[miciciis] retullerit, velitis fidem adhibere indubiam etc. Datum in Targavistia, Sabbato post Tiburci, anno Domini 1507.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., stricată; adresa: circumspectis iudici iuratisque consulibus civitatis Brassoviensis etc., vicinis et amicis nobis honorandis etc. — Orig. în arh. Brașovului.

CCCVII.

1507, 4 August.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Ea quae per familiarem vestrarum circumspectionum Demetrium nobis intimastis, sane intelleximus; igitur et nos nonnulla per eundem vestris circumspectionibus nunciavimus, cuius dictis velitis fidem adhibere indubiam. Datum in Targavistia, feria quarta in vigilia Mariae de nive, 1507.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✠ ІѠ РАДꙊЛ ВОЄ[ВОДА] МИЛОСТІЮ БЖІ[Є]Ю И ГОСПОДИН, *cu ligaturile* ЛЕ *și* ИН; *adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque civibus civitatis Cibiniensis etc., amicis nobis honorandis etc. — Orig. în arh. Sibiului.*

---

[1]) În copia Academiei greșit 1507; 5 are în amândouă locurile aceeaș formă.

CCCVIII.

1507, 15 Septemvrie.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinensis etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Scripta et intimata vestrarum circumspectionum sane intelleximus, de quibus grates referimus, praecipue ex adventu domini vaivodae Transsilvanensis, etc. Igitur et nos nonnulla per Laczko familiarem vestrarum amicitiarum eisdem vestris circumspectionibus [1]) intimavimus, cuius dictis fidem velitis adhibere indubiam, etc. Datum in Targavistia, feria quarta post nativitatem beatae Mariae virginis, anno Domini 1507.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam, cu legenda: ✻ IѠ РАДꙊ[Л ВОЄ]ВОДА МИЛОСТІЮ БЖІЄЮ [И Г]ОСПОДИН, *cu ligaturile* МИ, ИН *și prob.* ЛВ; *adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis, amicis nobis honorandis. — Orig. în arh. Sibiului.*

CCCIX.

1507, 3 Dechemvrie.

Nos Radwl, dei gratia vaivoda partium regni Transalpinarum etc. Recognoscimus per praesentes, quod praedecessores nostri sacrae coronae divisque regibus semper fideles fuerunt fideliaque servitia ubique locorum semper exhibuerunt, et quod etiam regnum nostrum existat de membro regni Hungariae. Igitur volumus nos imitari vestigia divorum praedecessorum nostrorum, praecipue quondam genitoris nostri piae memoriae Wlaad vaivodae novissime defuncti, huius regni nostri Transalpinensis domini, etc. Quod pacem seu treugam perpetuam quam cum serenissimo domino Wladislao dei gratia Hungariae Bohemiaeque rege, etc., domino videlicet nostro gratioso, praelatisque et baronibus regni eiusdem, simul cum boyaronibus et nobilibus huius regni nostri Transalpinensis, disposuimus et conclusimus, hanc igitur treugam et pacem cum iuramento fidelium nostrorum volumus observare cum prudentibus et circumspectis viris magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus atque senioribus civitatis Cibiniensis, nec non septem sedium Saxonicalium partium regni Transsilvanarum,—ita quod eisdem et provinciae fideles erimus in omnibus rebus sine omni dolo et fraude grataeque vicinitatis amoenitate pacificeque cum eis uti. Item si

[1]) Orig. are aci încă odată *nonnulla*.

aliquae incursiones hostium, ut Twrcorum vel aliorum, ad partes illas Transsilvanas, regnum videlicet serenissimi domini regis domini nostri gratiosi, vel hunc regnum nostrum Transalpinense facere vellent, extunc nos totis viribus et potentia boyaronum nostrorum atque toto regno nostro, simul etiam cum adiutorio Cibiniensium et septem sedium Saxonicalium, resistere et obstare, et nullo modo eis nocere permitti teneamur. Casu vero quo tanti essent hostes, quod eorum viribus resistere nequiremus aut non possemus, extunc nos eosdem magistros civium, iudices et iuratos consules Cibinienses atque prudentes septem sedium Saxonicalium tempestive de eo aliisque quibuscunque machinationibus Thwrcorum aut aliorum hostium in detrimentum huius regni Hungariae vergentium avisare et certiores reddere bona fide nostra cristiana tenemur, ut vos quo melius de opportuno cogitetis et custodire poteritis. Insuper, quod si aliqui aemuli contra nos insurgere contingerit, quorum viribus nos impares esse crederemus aut resistere non valeremus, quod deus avertat, sed abhinc ad regnum serenissimi domini regis, Cibinienses septem sedium Saxonicalium, nos confugere contigerit, extunc omnes civitates, castra et villae vestrae nobis patefiant, simul cum domina consorte nostra liberisque atque omnibus rebus nostris, boyaronibus uxoribusque, utriusque sexus liberis eorundem, rebusque et bonis omnibus atque familia tota; intrandi, morandi, perseverandi atque exeundi liberam habeamus facultatem, quocunque maluerimus. Item si aliqui aemuli insurgerent contra nos, cum quibus vestrae circumspectiones regere nequirent aut non valerent, et hii, rebus et personis, nos molestare atque ad nos pertinentes intenderent, extunc vestrae circumspectiones de talibus bona fide vestra christiana tempestive nos avisare teneamini seu obligamini Item quod etiam aemuli nostri in pertinentiis vestris hospitia seu loca mansionum non habeant, immo neque buccellam panis. Item nullus inimicorum nostrorum causa praedandi cum auxilio vestrarum circumspectionum ad hoc regnum nostrum fiant liberi intrare; sed tantum nos cum auxilio serenissimi principis domini regis Hungariae Bohemiaeque etc., domini nostri gratiosi, praelatorumque et baronum regni eiusdem simus liberi intrandi causa praedandi; in recuperatione autem dominii seu regni nostri semper teneantur domini Saxones auxilio nobis adesse. Item quod nullus ex inimicis nostris valeat seducere familiares seu homines nostros, lateri nostro adhaerendo. Item si qui ex familiaribus nostris excesserint, extunc

ex parte quorumlibet iustitiam et iudicium administrabimus. Casu vero, si qui tales essent, ex parte quorum iustitiam administrare nequiremus, extunc in talibus nobis coadiutor[es] adesse velitis, ut eorum contumatiam vestro cum auxilio refrenemus. Item si aliqui ex famulis nostris absque voluntate nostra ad hunc regnum nostrum et ad aemulum nostrum, qui pro tunc in hoc regno nostro degeret, intrare vellent, extunc vestrae circumspectiones debeant obstare et eos intrare non permittant. Item quamdiu moram trahimus in pertinentiis vestris, familiaribus nostris non permittemus pauperibus superflua damna inferre, sed tantum quemadmodum fuit mos antiquis temporibus aliorum dominorum huius regni nostri praedecessorum in medio vestrarum pertinentiarum perambulandi. Dum autem dederit et annuerit deus, quod regnum nostrum recuperare valebimus seu possimus cum auxilio serenissimi domini nostri regis praelatorumque et baronum regni Hungariae vestrarumque circumspectionum, extunc in reditu nostro omnes civitates, castra et oppida atque villae nobis apertae fiant, ita quod nos una cum domina consorte nostra liberisque et bonis omnibus, boyaronibus uxoribusque atque utriusque sexus liberis atque tota familia eorundem ad nos pertinentes, absque omni arrestatione et molestatione aliquali, nos ad propria venire libere et pacifice permittatis et permitti faciatis et usque ad regnum nostrum cum bona comitiva et honesta concomitari et sequi teneamini. Haec autem omnia praescripta ut vera et firma atque rata sint, promittimus, bona fide nostra cristiana mediante, iuramusque per deum unicum, qui coelum et terram creavit, intemeratamque genitricem eius virginem Mariam, per sanctam crucem sanctosque et sanctos (sanctas?) dei et per evangelia sancta, quod haec omnia praescripta sine omni dolo et fraude, quousque regit spiritus artus nostros, inviolabiliter observamus et cum nostris subditis et ad nos pertinentibus observari faciemus. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas. Datum in arce nostra Thargavistya, feria sexta proxima ante festum beatae Barbarae virginis et martiris, anno Domini millesimo quingentesimo septimo, etc.

Et nos Gyrgina, castellanus castri de Poynar, Barbol banus cum fratribus suis, Perwol vornik et Danczwl vocati, Stroya provisor curiae, Kolcza vornik, Bagya vornik, Bagia castellanus, Bagdan summus

cancellarius et secretarius, Perwol magister agazonum, Kalotha [1]) thesaurarius, Iwan Kalinaczki, Danczul spatarius, Bagya pincerna, Alb thesaurarius, Dragicz, Kristyan et Stephanus pytar, boyarones praedictae terrae Transalpinensis etc. penes eundem Radwl vaivodam dominum nostrum gratiosum, promittimus fide nostra christiana iuramusque per deum unum, qui creavit coelum et terram, et per beatam virginem Mariam et per crucem sanctam, quod magnificentia sua omnia praedicta magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus caeterisque omnibus, quo [a]d praefatam civitatem et septem sedes incolentes, sine omni dolo et fraude observabit, et etiam nos, quo ad nostram partem et quantum ad nos pertinet, pari modo temporibus perpetuis observabimus. In quorum omnium et robur et testimonium penes sigillum domini nostri vaivodae, domini nostri gratiosi, ad has literas patentes suae magnific[entiae] [2]) sigilla nostra appendi fecimus. Datum die et loco quibus supra, etc.

Pecetea cea mare domnească şi 12 peceţi boereşti, atârnate. Cea dintâiu e de c. 10 cm. în diam., cu vulturul cu crucea în cioc şi cu legendă cirilică; aceasta este acoperită însă de un strat de praf aşa de gros că nici un cuvânt nu se poate ceti întreg; după literile ce se văd, ea este identică cu cea cunoscută din peceţile de aceeaş dimensiune păstrate la Academia Română şi la Arhivele Statului: ✠ **ІѠ РАДꙊЛЬ ВОЄВОДА И ГНЬ ВЪСЄИ ЗЄМЛИ ꙊГГРОВЛАХІИСКОИ, СНЬ ВЛАДА ВЕЛИКАГО ВОЄВОДА.** *Din cele 12 peceţi boereşti s'au păstrat numai 11, din care trei sânt căzute; una din ele, a doua din dreapta peceţii domneşti, este rotundă, de 2 cm. în diam., ca figură are un buzdugan şi o semilună la stânga, ornamentaţia în stilul peceţilor lui Dragomir Udıişte şi Calotă şi legenda bine păstrată:* ✠ **ЖꙊПАНЬ СТРОЄ ДВОРНИК**; *celelalte zece, parte rotunde, parte ovale sau octogone, sânt fără legendă, au însă felurite figuri; toate sânt în ceară neagră.—Orig. pe pergament în arh. Sibiului. Tipărit în Seiwert, Akten und Daten über die gesetzliche Stellung und den Wirkungskreis der sächsischen Nationsuniversität, p. 21 şi urm.; Engel, Geschichte der Walachey, p. 187 şi urm.; Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 553 şi urm., în toate trei locurile cu multe greşeli.*

CCCX.

1508, 29 Fevruarie.

Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Scripta vestrarum circumspectionum sane intelleximus, [per] praesentes autem eisdem referimus, quod Franciscum phisicum nostrum concomitari fecistis.

[1]) În copia Academiei *Ralotha.*
[2]) În copia Academiei *sui magnifici.*

De novitatibus autem sciatis, quod maximam curam habemus et nos quo ad Turcos; igitur, si esset timendum, extunc nos dudum vestris circumspectionibus ad scitum dedissemus, licet imperator praeparat se ad Rodas an ad Persas. Habemus eum (enim?) hominem illuc, qui postquam ad nos redierit quibusque rumoribus, extunc mox vestris circumspectionibus ad scitum dabimus; et, si aliqui falsis rumoribus vos tenent, non credatis, sed, quemadmodum iuravimus vestris circumspectionibus, hoc inviolabiter observabimus. Praesentes post lecturam igne comburatis, etc. Datum in Targavistia, feria 3-a post sancti Mathiae apostoli, anno 1508.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinarum etc.

Pecete rotundă, de 3 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis etc., vicinis et amicis nobis honorandis etc. — Orig. în arh. Sibiului.

Neagu, vornicul lui Radu III cel Frumos.

CCCXI.

1469, 8 Noemvrie.

Salutem et honoris continuum incrementum. Egregii, prudentes et circumspecti viri fratresque et amici nobis honorandi. Damus scire dominationibus vestris, quomodo sapiens vir Stephanus literatus Brassoviensis in nostrum regnum venisset, videlicet Thargovistiam, causa inveniendi illos homines, videlicet Grecos, qui ad se ipsum false literam dedissent; quos praefatus vero Stephanus literatus facie ad faciem ipsosque invenisset, iurisdictionibus et ad legem ipsosque attraxisset coram iudicibus et iuratorum civium, nomine Costa Spinchel, alter Kryako, etiam iuratisque civibus Brassoviensibus, coram Iohanni aurifabri et Pauli Kewer. Qui vero Stephanus literatus respondendo quesivit ipsos quatuor Grecos, quod quare ad se et suam personam literam ipsorum ipso Italico dedissent, videlicet Casparo. Qui ipsi quatuor Greci respondunt in hunc modum: nos vero ad vestram personam literam aliud minime dedimus, nisi, quid nobis dixit ille Italicus, quomodo vos vendidissetis bona nostra, videlicet piperum nostrum. Nos non dicimus, quod vos vendidissetis, quia nescimus neque ibique fuimus; nisi tantum scimus quod ipse Italicus nobis dixit et bene constat, novem et medium revolutio annualis.

Nos vero et hoc, ambabus partibus audientibus, insimul veniemus ad castrum Bokoresth ad magnificum dominum Nagh palatinum, coram suae magnificentiae spontanea nostrum voluntate fassi sumus, fide nostra mediante, quibus tenemur deo omnipotenti, ut Stephanus literatus innocens esset.

Nos Nagh palatinus, visis fidem istorum nobilium virorum et perfecte intellectis, et aliis idoneis probis viris sciscitavimus, simili modo fatemur fide nostra mediante, quod ille Stephanus literatus in omnibus immunus et innocens esset contra eundem Caspar Italicum, quia nisi quesivisset unam calumniam falsum. Super quo vestras dominationes, fraternitates et amicitias per praesentes rogamus diligenter, quatenus ipsum Stephanum literatum contra eundem Italicum quitum et expeditum dimittere velitis causa iustitiae maiori. Datum in castro Bokoresth, feria quarta proxima ante festum beati Martini episcopi et confessoris, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo nono.

Nagh, palatinus ipsius illustris principis Radwl
vaivodae Transalpinensis, vestris frater et amicus et vicinus.

Pecete rotundă în ceară verde, 2.5 cm. în diam., stricată de tot; adresa: egregiis viris, prudentibus et circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque civibus Cibiniensibus, dominis et fratribus et amicis nostris honorandis.— Orig. în arh. Sibiului.

Cârstian, pârcalabul de Târgoviște.

CCCXII.

1476, 17 Noemvrie.

Prudentes viri, amici mei carissimi. Notum facio vestris prudenciis, quomodo castrum Bocorechst lucratus in die Sabathi proximi [1]); ideo rogo vestras prudencias, quatenus velitis deum omnipotentem laudare cum organis et cum canticis et campanis, sicut et nos peregimus in [pro]vincia nostra, tam vestra; et scient vestre prudencie, quod domini et barones totius provincie se in graciam domini

[1]) Ziua de 16 Noemvrie, care e foarte probabilă, întru cât avem scrisori de acelaş cuprins de-ale lui Vlad Ţepeş şi Ştefan Báthory din 8 şi 11 Noemvrie, iar prima zi de Sâmbătă după 11 Noemvrie e 16 (la 1476). Vezi N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, nota 208.

woyvode Ladislao dederunt. Ex alio rogo v[estras] p[rudencias] nobis mittere duos carpentarios, et quilibet debet habere tres famulos, qui eciam possunt iuvare ipsos, et dabitur ipsis suma pecunia et pie tractare potis, cibariis; ultra eos ducet solum in Tergowistia, mittet edificare domum. Scripta est litera de instimacione domini wayvode Ladislai, et huic latori presencium omnia sibi credere debent v[estre] p[rudencie]. Datum in Tergowistia, dominica proxima [1]), anno Domini millesimo quatuorcentesimo septuagesimo 6.

Kerstgion [2]), porcolab in Tergowistia,
vester fidelis in omnibus.

Pecete rotundă în ceară albă, 1.5 cm. în diam., cu legenda: ✠ КР[ЪСТІАН] ПОРК[ЛАБ]; *adresa: prudentibus viro iudici nec non iuratis civibus Braszowiensibus, dominis suis diligentissimis. — Orig. în arh. Brașovului.*

---

1) Probabil 17 Noemvrie; v. nota dela pagina precedentă.

2) D-l N. Iorga ar ceti aci *Crăciun*, cuvânt mai apropiat foneticeşte de Kerstgion, decât *Cârstian*. Pecetea nu ne poate lămuri pe deplin, deoarece în legenda ei nu se poate ceti din primul cuvânt decât КР; nici РК din ПОРК[ЛАБ] nu sânt sigure. Cf. notele dela NNo. LXXV şi LXXX, p. 98 şi 104, şi N. Iorga, Ştefan cel Mare, nota 208, unde e admisă lectura Cârstian.

INDICE.

NUME ŞI LOCALITĂŢI.

LUCRURI

CUVINTE

ако iată: ако чі доити 50. ако га сȣ ȣбили 182. v. Daničić, Rječnik, s. ако.

агнѧтина piele de miel 21. cutis agneli 25.

апоклисарь sol 95. gen.-рѣ 261. pl.-ри 148. 149. 157. 164. 166.—grec. ἀποκρισιάριος messenger, ambassador Sophokles. ngr. ἀποκρισάρης.

ардiлски (арьдiлски, ардѣлски) ardelenesc, al Ardealului 102. 110. 145. 215. 223. 273. v. дрѫжава, iрдiлски.

армашъ rom. armaş 92. cf: Hasdeu, Cuvinte din Bătrâni, I, 118.

аспръ aspru (monetă măruntă, de obiceiu a cincizecea parte dintr'un «florin» sau «imperialis») 74. 81. 87. 167. pl. аспрі 232. до iднȣ аспрȣ 196. ospora 27 n. — grec. ἄσπρον, lat. asper, asperus. cf. Du Cange, s. asperus, şi Bartal, s. asper.

атлазъ atlaz, atlas 297. attalz 231. — turc. *atlas*, grec. ἀτλάζι.

ато iată 218. v. Daničić, s. а.

бакакъ bumbac 3. 11. 15. бѫкак 18. 20. 21. бȣкак 27. ѡт бȣкаки 28. бȣмбак 72.. bumbacum 25. grec. βαμβάκιον, ngr. μπαμπάκι, bulg. bubak, sârb. bombak, bumbak (pe lângă pamuk). Miklosich, Türkische Elemente II, 37.

банъ, pl. бани, rom. ban (monetă măruntă, coresp. lat. denarius, germ. Pfennig; cf. *banalis* denarius, denar bătut din porunca banului, în Ungaria) 3. 4. 11. 16. 18. 20. 21—22. 27. 32. 197. fillerenes 24. denarii 24 — 26. 37. — Valoarea banului a variat foarte mult până la întroducerea *denariilor noi* sub Matei Corvin, care erau a o suta parte dintr'un florin. Înainte de aceasta florinul avea dela 100—300 denari.

бантȣвати, бантовати rom. a bântui: бантȣват(ъ) 11. 22. -оват 72. 143. -ȣiт(ъ) 16. 133. 208. -ȣваті 178. -ȣiті 108. 110. 132. 220. 241. 250. -ȣѫт, -ȣют 31. 220. -овал 202. inf. -овати 184. -ȣват 29. 39. бѫнтȣваті 83. La Bulgarii din Transilvania *bantuva*. Miklosich, Die Sprache der Bulgaren in Siebenbürgen, Denkschriften VII, p. 119; Miletić, Sedmigradskitě Bъlgari (Sofia, 1896), p. 103.—ung. *bántani*, a supăra, a vătăma.

башаларїі pl. dela баша paşe 299. cf. pl. turcesc *pašalar* dela sg. paša; macedorom. păşălarľi.

бирѫȣ rom. birău 133 n. 2. 134.—ung. *biró*.

бисази pl. desagi 267. bulg. bisagi, desagi. cf. Cihac, II, 94.

богъмі, богмі zău, pe dumnezeul meu, 50. 288.

бобовъ rom. bobou 11. 20. 21. 32. бобо

18. pannus griseus 25. 37. cf. într'un glosar din sec. XVII: портъ, бобоу, зѣкїе, la Hasdeu, C. d. B., I, 271, unde cuvântul bobou e derivat din ung. *guba*, care însamnă însă cergă «cilicium, gausape, rauher Kotzen»; cf. «lasnak, tserge, guba» ap. Szarvas és Simonyi, s. guba.

богасїа rom. bogasiu, bogasie: pl. -сїи 121. dat.-сїамъ 294.—ital. *bocassino*, pânză subţire de in sau de bumbac, turc. bogasý. Heyd II, 702 — 703; Bartal, s. bogasium; Hasdeu, C. d. B., I, 223—224. 271; Tiktin, I, 206.

болере pl.: dat. болеромъ 136. 280. cf. rom. boeri.

болѣрка boeroaică, pl.-ке 180.

бравъ свинии porc, mascure 3. 11. 15. 21. 27. 32. 72. cf. бравъ свинии г҃ бани 21. cu «pro uno porco IIj denarios» 25. Asupra cuvântului бравъ v. Miklosich, Lex., s. бравъ.

бродъ pod: извадили сѫ ладїе и бродъ на сѫхо 163. scoaseră corăbiile şi podul pe uscat. бродъ însamnă propriu vad, vadum.

брътвеле pl. rom. bârtfele 187. cf. în bulg. vb. brъtvjъ, subst. brъtvenie.

бѫката rom. bucată 298.

бѫргаръ burgăr, cetăţean 72. v. пръгаръ.

вама rom. vamă 6. 14. 72. 96. 109. 110. 184. 225. 243. 294. pl. ваме 176. 184. — ung. *vám*.

вамешъ rom. vameş 6. 14. 96. 109. 110. 124. 125. 183. 209. 238. 301. pl. вамеше 18. 20. — ung. *vámos*.

вамѫвати rom. a vămuì 7.

варашки de oraş: пръкалаб варашки 96.

варашъ oraş 96. 171. dat. sg. варъшѫ 108. loc. pl. варошехъ 183.—ung. *város*.

варе rom. oare, ori: варе що orice 59. 89. 91. 93. 97. 105. 125. 135 ş. a. варе кто oricine, oricare 8. 38. 96. 99. 118 ş. a. варе колико oricât 58. 113. 124. 178. варе колици oricâţi 27. 131. варе колика oricâte 130. варе елика oricâte 122. 127. 131. 138. 144 ş. a. варе кои oricare 123. варе когда 135. варе ѫ кога la oricine 75. варе гдѣ oriunde 89. варе ѡт що din orice 189. greş. варе ми сте порѫчали 67. în loc de варе що ми сте порѫчали. варе ест Ѹгрин, варе е Сакѫи, варе ест Влахъ 99. literal. ori e Ungur, ori e Săcuiu, ori e Român. варе ест риба, варе ест восък, варе що ест 128. fie că e peşte, fie că e ceară, fie orice. La Bulgarii din Transilvania *vare fto, vare sto*. Miklosich, l. c., p. 138.

варѫвати сѧ a se feri: да сѧ варѫват 22. да сѧ варѫвате 18. 27. да сѧ сте варѫвале 6. да се варѫет 39. да сѧ варѫжт 4. 11. 16. а ѡт нас се варѫи 282. ѡт Саси да се варѫете 286. v.-bulg. варовати сѧ.

вашенъ al vostru: вашено молѥние 134. cf. каконо 123. pl. конно: да се расипле конно зло чине 192.

ве doar: ве то зна 285. вѣ кога имам 249.

веде doar, dar 163. 213. да веде 187. 265. де веде 193. cf. rus. вѣдь doar.

веке mai mult, mai departe: веке ѡт Тръгшора подалеко ваши людїе да не ходет 188. mai departe de Târgşor oamenii voştri n'au să meargă. v.-bulg. вѧще. v. Daničić, s. вeћи.

велеможни prea puternic 279.

велечини prea cinstit 299.

вечинъ rom. vecin: dat. pl. вечином 195.

вещи pl. rom. veşti, ştiri 224. sg. вест 225. 261.

вигъ rom. vig, bucată (de postav): ѡт вига начѧта 21. виг рѣзанъ 27. —ung. *vég*. v. p. 23, n. 1., şi Hasdeu, C. d. B., I, 198. 219. LXXXVI: вигѫ, вигѫрї; etimologia видъ e greşită.

виларь, виларъ catifea 3. 5 n. 4. 11. 15. 27. 32. рѣзанъ виларь 72. gen. sg.-рѣ 27.—grec. βηλάριον; cf. βηλάριος, ιον vellereus, villosus la Sophokles şi pasajul următor din Constantin Porphyrogenitul, De cerimoniis aulae byzant., I, 607 (ed.

Bon.): τοῖς μὲν μαγίστροις ἀνὰ μιλ. (= μιλιαρήσια) ρξ', καὶ ἀνὰ χασδίου βηλαρίου ἑνός; v. comentariul lui Reiske, II, 712—713.

вистіаръ (вистиар) visterie 47. 151. —grec. βεστιάριον tezaur.

вицьвоивода vicevoevod 143.

владічество ми vlădicia' mea 280. cf. господство ми domnia mea.

вльна камилева propr. păr de cămilă, camelot 3. 5. 11. 15. 21. 72. lana cameli 25. Schamelot 231. săs. Camlath, Chemeleth. v. p. 5, n. 6.

вльхвъ hoț, tâlhar 236. 296. вльхвꙋ 295.

возилница bute, butoiu 3. 11. 15. 18. 21. 72. tunella. vasa 25. vas 37.—bulg. *vozilnica*, sinonim cu bъčva, grand tonneau (Markoff); *vozelnica*, Djuvernua, p. 262. Cuvântul există și în sârbeasca veche. Jireček, în Archiv f. slav. Phil., XIX, 611.

вражмашъ rom. vrăjmaș, dușman 9. 47. 81. 113. 126. 139. 141. 145. 149. 163. 165. 167. 180. 182. 273 ș. a. връжъмаш 101. pl. връжмаше 139. La Bulgarii din Transilvania *vrasmasa*, *vrasmase-to*. Miklosich, l. c., p. 139.

врънжти сѧ a se întoarce: да ми се врънет на тргꙋ 164. să mi se întoarcă, să mi se dea îndărăt. bulg. se vъrnǫ, se vrъštam.

вѫже funie 21. вѫжа 18. ligatura 25.

газда rom. gazdă 187.—ung. *gazda*.

гевасити a gusta: гевасите 60.—grec. γεύομαι, ἔγευσα.

глота gloată, trupă 57. 103.

говрънатърство gubernatorie, gubernatio 86. cf. v.-ung. gubĕrnátor, interrex.

граматикъ grămătic, diac (scriitor, secretar) 107. grec. γραμματικός (= γραμματεύς).

гꙋберъ cergă 18. 20. bulg. *guber*, sinonim cu *čerga*.

гꙋнѣ zeghe 21. birum 25. bulg. *guna*, sârb. *guń*. v. p. 28, n. 1.

дажда dajdie (tributum) 107.

декханжь decanus, germ. Dechant (șeful capitolului bisericesc) 72. 73 n. 2. Pentru ж (în loc de ш: Крꙋш Crusius, Клош Closius, Томаш Tomas), cf. Теж Thes, Theysz (Theiss).

добромислець binevoitor: pl.-мислъци 55.

добръмислъникъ binevoitor 214.

доклє până ce 215.

долꙋ mai jos: да дасте кꙋмеркь долꙋ послабо 28. să dați vamă ceva mai puțin; cf. în bulg. *pó-dolu* mai jos, mai ieftin, Djuvernua, p. 504. Miletić, Novi gramoti, p. 147, traduce «mult mai puțin».

дососати a ajunge: нж мꙋ не дососа говрънатърство земи вѫгрьскои 86. dar nu-i ajunge, nu se mulțămește cu gubernatoria țării unguresti. v. сосати.

дракꙋл rom. dracul, diavolul: наꙋчен ѡт дракꙋле 101. învățat de diavolul.

дрꙋговъ altă dată 193. 194.

дръжава ținut, județ, district:—Бръндѣ 283.—ѡт Бꙋзеꙋ и ѡд Рибник 284. cf. Ерделенска, Ардеденска дръжава 215.

дꙋкатарь ducatar, cel ce bate ducați 259. 260 n. 1. cf. cusor florenorum auri, în Hurmuzaki, Documente I, 2, 729 (1446).

дꙋкатъ ducat 18. 56. 76. 94. 99. 153. 196. 199. 204. 212. 238. 255. дꙋкато 17. 18. 20. 72. pl. дꙋкате 72. докати 212. Pl. дꙋкати pare a avea și înțelesul de «bani în general, d. p. la pp. 199. 204. 212; cf. neogr. pl. ἄσπρα Geld, din ἄσπρον aspru. — Ducații (din ital. *ducato*) erau de argint și de aur; valoarea lor varia foarte des; cei de aur prețuiau în sec. XV de obiceiu patru sau trei florini unguresti. v. Bartal, s. ducatus ungaricus.

дꙋшегꙋбина dușegubină, deșugubină, homicidium 110. pl.-не 240.

єго iată 41. 70. 118. 126. 152. 153. 164. 165. 197. 291. 297. 304.

єга căci 215. 271.

єги când, dacă 4. 47. 72. 86.

єлати a veni, a umbla: єлатє поскоро 42. veniţi mai iute. а ми єлатє свободно 239. ci umblaţi-mi în voie bună. În textele bulgăreşti din Transilvania *jelia*, *jellate*; *ielate* βif (ѥлатє сиф) «kommt her», la Miletić, Sedmigradskitě Bъlgari, p. 90—92; Novi gramoti, p. 147. Miklosich, l. c., p. 86, compară neobulg. *ela*, *elate*, *poelate* cu neogr. ἔλα (se zice şi ἐλᾶτε) şi le derivă din alban. *elja*-a veni; cf. însă grec. ἐλαύνω, ἐλάω, de unde probabil imperat. modern ἔλα. G. Meyer derivă pe sârb. şi bulg. *ela*, pe alb. *ea*, *eja* din turc. *ala*, ‚he' (Etym. Wörterbuch, p. 93; cf. însă rad. alb. *el*, *ïel*, adus în legătură cu grec. ἐλάω, ibid., p. 354).

ємьць chezaş, garant 4. 11. 16. 22. 72. 196. 202. 231. стє (га) ȣложили ȣ ємьца 217. l-aţi pus la chezăşie. cf. sârb. jemac, jamac, Bürge.

єнїа grije: ни єдинѫ єнинѫ да нє иматє 249. să n'aveţi nici o grije. cf. ни єдинѫ грижѫ да нємате 70. bulg. *enja*, Djuvernua, p. 610; Miletić, Novi gramoti, p. 147. — neogr. ἔννοια, grije.

єрдєлски ardelenesc 215. 224. 225. 226. v. ардєлски.

єто iată 87, 138. 206. 270. v. Daničić, s. v.

ждєрь rom. jder (mardus, Marder) 18. 20. 21. 32. 108. 219. Lui ждєр 21. îi coresp. pro (cutis) mardurinis 26.

жолдъ leafă 99. — ung. *zsold*, germ. Sold. cf. жолдȣнари Söldner (ung. zsolnér) într'o scrisoare a lui Petru Rareş cătră Braşoveni din 14 Ianuarie 1530 (Arh. No. 451).

жȣганъ rom. jugan 213.

жȣдєць rom. judeţ (iudex) 72. 304. dat. жȣдєцȣ 98. 102. 103. 247. 297. 304. 305: peste tot în locul obişnuitului сѫдєць, съдєць, сȣдєць.

жȣдєчє, жȣдєкъ rom. judece, judec (= cnez, chinez): dat. pl. жȣдєчєм 283. жȣдєцєм 284. Asupra acestui cuvânt v. I. Bogdan, Despre cnejii români, Analele Acad. Rom., Secţ. ist., seria II, tom. XXVI. v. кнєзь.

жȣпаница jupâneasă, boeroaică: pl. -цє 178. dat.-цєм 180.

законити a întocmi, a pune aşezământ: законил 4.

законъ aşezământ; v. p. 4, n. 1.

запланински de dincolo de munţi, de dincolo de plaiuri: страны запланинскыѧ 3. 71. partes transalpinae. dat. запланинским (fără странам) 21. cf. *Transalpinis* în titlul lui Vlad Dracul de pe peceţile cele mari ale lui.

заѧчина piele de iepure 21. cutis leporis 26.

зборъ adunare, sobor 221.

зидаръ zidar 177.

зигїа pereche: бисази зигиє в̃ 267. două perechi de desagi. cf. свѧщєничьска ѡдєждѫ копринєна єдна зигїа în hrisovul dela c. 1365—66 al lui Vladislav I, ap. Venelin, p. 5.; єдна зигїа (greş. зигза) издраци,—пашмаци ibid., p. 205 (1573).—grec. ζυγή, pereche, neogr. ζυγός adj, pereche.

избранитъ ales: съ избранити вєщи 224. cu veşti (ştiri) alese.

иземъ oprеală, confiscare 9. 10 n. 1. 33. 203. Miletić, l. c., p. 147, traduce greşit «excepţie». În lat. i-ar corespunde *exactio*, *arestatio*; cf. *arestare* în versiunea latină a privilegiului dela 1424, p. 26, şi Bartal, s. arestare. Acelaş înţeles îl găsim şi în vechea sârbească; v. Daničić, s. изьмь. Miklosich, Lex., a omis această însemnare.

ипрїа Ipria, Ipriu (Ypres): ѡт ипри 3. 15. 27. — ипрїѫ 72. — ипрїю, ипрїа

32. 81. — нпрІѸ 11. de Jpri 25. Ypriensis vel Gallicalis 37. v. p. 4, n. 2, şi cf. «de quolibet stamine panni Ypri» în privilegiul Bistriţenilor dela 1412 (Hurmuzaki, Doc. I, 2, p. 492) şi «panni de Ypra» în izvoarele boeme citate de Jireček, Archiv f. slav. Phil., XIX, p. 610.

искѸт (искъ cu articol?) cererea, preţul: а искѸт щет платит Ꙗнтон камараш 156. iar preţul îl va plăti Anton cămăraşul. cf. нѸ да не нищѫт полмного ѡт що сѸ дали 89. dar să nu ceară mai mult decât au dat, i. e. un preţ mai mare.

исправа ispravă, treabă 142. 157. 198. 208. 220. 306. без исправѸ 150. fără ispravă, fără rezultat.

калци pl. călţuni: ac. калцѣ 7. caligae 37. калци кроени 21. coresp. lui caliga ordinata 25. bulg. kalca, kalcuni.

камара 1) monetărie (camera, kamera, Kammer—fiscus, officina monetaria) 259. — кесарева 57. 58 n. 1. kamera 24. v. харагІа. 2) cămară, magazie 171.

камарашъ rom. cămăraş 156. v. камара.

камха camhă (stofă de mătase) 297. pl. ac. камхе 167. sg. nom. камхъ 298. kamoca 231. v. p. 168 n.—Din *camuca* (camucata, camcatum), ital. camocato. Heyd II, p. 697.

cantayr rom. cântar 345. 347. pl. kantarones 231.—turc. *kantar*, ital. cantaro. cf. Bartal, s. cantaro.

кантиларишъ cancellarius: gen. кантиларишѣ, кантѸлариша 247. cf. notarăş din notarius.

катастихъ rom. catastih, catastif 157. — grec. κατάστιχον.

кезѣшъ rom. chezaş 116. 187. fideiussor 346. 347. — ung. *kezes*.

келтовати rom. a cheltui 253. да си келотовате дѸкати 76. ca să vă cheltuiţi ducaţii. — ung. *költeni*.

келчигъ rom. chelciug, chelşug, cheltueală 100 n. 1. келчюг 76. 253. — ung. *költség*.

керамида, керамидъ rom cărămidă: ѡт керамидѸ 177. съ керамидом скокеном ibid. — bulg. keramida, grec. κεραμίδα.

кесарь, кесаръ 1) împăratul german, der Kaiser 54. 55 n. 1. 58. 63. 69. 70. 253. кесарѣ-кралѣ 100. 2) sultanul turcesc: Chesar 338. Caesar 340.

ки[п]зовати rom. a chipzui, chibzui: кизовал (= кипзовал) 101. — ung. *kép-zelni*. v. кипъ.

кипъ rom. chip, înfăţişare, reprezentant: Ѹ кои кип 226. în ce chip. кипѸ господІна ми кралѣ 278. chipului (= reprezentantului) domnului meu craiului. — ung. *kép*. cf. Miletić, Sedm. Bъlgari, p. 103.

кина amărăciune, supărare: да не имат некою кинѸ 303. să nu aibă vre-o (nici o) supărare.

клинце pl. cuie 243. bulg. klinec, pl. klinci, piroane.

кнезь cnez, judec 284. v. жѸдече.

колакъ veste; v. p. 219, n. 1.

колѸнІа Colunia, Colonia (Köln): ѡт колѸнии 3. 11. 27. 32.—колѸнІи 15.—колѸнІѫ 72.—колѸнІы 32. de Colonia 25. de (panno) Coloniensi 37. cf. «de stamine Colonicali» în privilegiul Bistriţenilor, citat sub ипрІа.

коматъ bucată: pl. комати 120 (de moşie). 244 (de săpun). ac. коматѣ сѸкнѣна 6—7.—grec. κομμάτιον parte, bucată.

комора visterie, avere: ıдѫт коморѫ кащинѫ ми и вистІар влашкои земли 47. îmi mănâncă averea părintească şi visteria Ţării Româneşti. camara 311. La Bulgarii din Transilvania *komora* «comoară». Miklosich, l. c., p. 125.

коноп canepă 21. canapum 25.

корда sabie, spadă 32. 81. 298. gen. корды 18. корди 20. 21. biccellus, bicellus 25. 37.—ung. *kard*. Miletić,

l. c., p. 148, interpretează greşit prin «coardă, вѫже, канап, жица». cf. корда шкована într'un document dela 1 Iulie 1536 (Acad. Rom.), citată lângă поıас, brâu. În «corda triginta ulnarum», p. 349, corda însamnă probabil coardă de arc. v. p. 34, n. 1.

коронѫ rom. coroană (corona): свѧта —79. 86. 110. 228. sfânta coroană (a Ungariei); cf. свѧтомѹ венцѹ 43.

котрıждє fiecare, fiecine 8. v.-bulg. къторъıжьдє.

кошѹрє pl. v.-rom. dela coş, coşuri 219.

краина margine (de ţară) 54. 55 n. 2. 215.

крєзно blană, bundă 32. 34 n. 2. pl. крєзна 21. mastruca 25. 37. v. p. 25, n. 6., şi Jireček, Archiv XIX, p. 611.

крокосъ şofran 21. crocum 25.—grec. κρόκος.

kръстоши pl. cârstoşii, cruciaţii 70. v. ibid., nota.

кѹмєркь, кѹмєркъ vamă, taxă de vamă 3. 4. 11. 15. 16. 22. 28. 32. 71. 72. gen. кѹмєркѣ 28. tributum (=кѹмєркь) 26. 319.—grec. κομμέρκιον, κουμέρκιον; ngr. κουμέρκι Zoll, Abgabe.

кѹпчѹвати (кѹпчєвати) a face negoţ, a umbla cu negoaţe: да кѹпчѹва 29. кѹпчѹєт, -чюєт 136. 146. 156. кѹпчѹє 113. кѹпчюѧтъ, -ѧт 17. 32. cf. ad forizandum mercimonia 26.

къвосати a amăgi, a păcăli: къвосал, кѹвосал 205. cf. la Bulgarii din Transilvania: paßet ßa vi ott hiklantzo, da ne vi ßveto-t kamboßa, schaut dass ihr hie unschuldig lebt, lasst euch die Welt nur äffen, la Miletić, l. c., p. 92—93; Miklosich, l. c., p. 115, 125.

лакашъ rom. lăcaş 305. 306.—ung. *lakás*.

лакѹвати rom. a lăcui: лакѹвал 287. —ung. *lakni*.

лахати a aştepta: нє знам що чинитє и що лахатє 128. nu ştiu ce faceţi şi ce aşteptaţi. бога благодарих..., юрє мѹ лахаш добродетєл 280. am mulţămit lui dumnezeu, că i te arăţi cu bine (că-l aştepţi cu bine). cf. «Тѹрци имаю и дрѹгє воискє готовє и лахат нєгдє да прєварѹт или на нас или на вас: Turcii au şi alte oşti gata şi aşteaptă să se arunce sau asupra noastră sau asupra voastră», într'o scrisoare a lui Ştefan cel Mare către Braşoveni (Arh. No. 445).

лаци pl. rom. laţi, laţe, laţuri 243. cf. săs. Laczennegel, Rechnungen I, p. 357.

лєжєникъ cergă 21. лєжник 27. lodex 25. Miletić, l. c., p. 149, presupune pentru vechea bulgară forma *лѧжьникъ.

лєнъ in 21. len 25.

Лєси (pl. dela Лєх, Leah) Leşi: wт Лєсєх 117.

лєтоска în vară, peste vară: къда єст вил — 302. literal. când a fost în vară, i. e. în vara trecută. bulg. *lětoska*, *lětosъ*.

липсати rom. a lipsi: липсат 286. cf. bulg. *lipsuvam*, *lipsa*.—grec. λείπω, ἔλειψα, lipsesc.

littra litră (măsură) 231.

лихо 1) numai, decât: тъкмо дѹкати да нє доносѧт, лихо ѹ пазѹхє за кєлчюг 76. numai ducaţi să nu poarte (aducă), decât în sân de cheltueală. 2) foarte, prea: лихо єст приıатєл господства ми 123. mi-e foarte prieten domniei mele.

лѣгънъ rom. leagăn 185 (nu lighean, cum explică Miletić, l. c., p. 149, cetind лѣгѣн). Cuvântul bulgăresc corespunzător e люлка 170.

лѧкарь meşter de arcuri (arcufex, arcupar) 61. 62 n. cf. лѹчник (*лѧчьникъ) într'o scrisoare a lui Ştefan II (1435—47) către Braşoveni (Arh. No. 438).

мажа rom. majă, maje (germ. Zentner, centenarius) 3. 11. 15. 16. 19. 20. 32 ş. a. de una masa piscis 26. de una masa de cera 25. de centenario

ccrae 37.— ung. *mázsa*. Greutatea unei măji varia dela c. 50—230 kgr. sau 100—460 funți (Pfund). În doc. ung. mázsa însamnă şi încărcătura unui car. v. Bartal, s. cantaro, masa.

маисторіа meşteşug (cf. germ. Meisterei Stand eines Meisters) 208.

маисторк meşter 88. 208. 240. 241. 302.—germ. *Meister*, sârb. majstor.

малама aur 81. 82 n. 1. — grec. μάλαγμα, μάλαμμα.

мартоуріа rom. mărturie 251. 266. 301. — grec. μαρτυρία.

мартоурисати rom. a mărturisi: мартоурисам азь 290. мартоуриса 251. мартоурисаше 199. смо мартоурисалы 251.— grec. μαρτυρέω, μαρτύρησα.

марха rom. marfă 59. 171. мархоу 192. La Bulgarii din Transilvania *marha*, vită. Miklosich, l. c., p. 127.—ung. *marha*, vită, marfă.

медовина mied 21. 32. medo 25. 37. v. mied.

медъ miere 21. mel 25. v. miere.

мєтаніє metanie, închinăciune: въсмерено—пріносим сѫдцоу и пръгаром 281. smerită metanie (închinăciune) aducem judeţului şi pârgarilor.— grec. μετάνοια.

мило rom. milă, îndurare: занъ ест мило ѡт вас господствоу ми 13. pentrucă şi domniei mele mi-e milă de voi. ꙗко да мои сиротци имаѫт мило ѡт вас 78. ca să aibă săracii mei bine dela voi. нѫ да имаѫт мои сиромаси мило ѡт ных 79. ci să aibă săracii mei bine dela ei. и за моу слоужбоу не би моу мило 86. nici slujba mea nu i-a fost dragă. cf. що им ест криво ѡт вас 46. cărora li s'a făcut nedreptate din partea voastră. Asupra acestei construcţii v. Miklosich, die Sprache der Bulgaren in Siebenbürgen, p. 127, unde se admite că «*bandi ni sz mila*» în limba acestor Bulgari e un românism. Tot aşa Miletič, l. c., p. 149.

милость: ваша милость milostivirea voastră, domnia voastră 86. 91. 92. 100. 109. 112. 122. 130. 134 ş. a. cf. polon. wasza miłość, prescurtat waszmość.

мистеръ meşter 253.—germ. *Meister*.

момкот băiatul, sluga, forma articulată dela момъкъ, 255. cf. длъжникот (forma art. dela длъжникъ) 8.

моруніи de morun: моруніа мажа 20. maja de morun.

моша rom. moaşă, bunică: dat. sg. моші, моши 159. 160 n. 3. 161.

мѣхашь stupar 255. 256 n. 4. — ung. *méhes*.

надръшпанъ comes palatinus 49. 51 n. 1. 52. — ung. *nádorispán*.

наемникъ cărăuş (propr. mercenarius) 255.

наемъ arvună: да плати наем 255. să plătească arvuna. cf. та щет наети чловѣци 257. şi va năimi, va tocmi oameni

назаконити a legiui, a pune aşezământ 72.

nayph naip, un fel de subaşă 314. turc. *naib*, Stellvertretter. Miklosich, Türk. Elemente, Nachtrag II, p. 1.

напасть rom. năpaste, nedreptate: ноу им ест оучинила напаст 199. ci le-a făcut năpaste. да платимо напасть 192. să plătim năpastea (sc. moartea de om).

направа pregătire, construcţie, întăritură: що ест била направа въ нем (sc. градѣ), а ѡна е изгорела въса 80. pregătirile ce erau într'însa au ars toate; v. ibid., n. 1. поушке съ въсѡм направомъ 62. puşti (tunuri) cu toate cele de trebuinţă.

настари pl. rom. nasturi (mediolat. nastula, nastola, ital. nastro) 298.

нашивка (orig. нашва) broderie, chindiseală, cusătură 298 n. 2 (pentru chindiseală, v. Tiktin, Rum.- deutsches Wörterb., s. v.); cf. însă rus.

напівы pl. f. Vorschuhe, lederne Aufnaht.

неволити се rom. a se nevoi, a se sili, a-şi da silinţă: се неволите 165. 204. се неволит, се кемо неволит 268. та се неволим 287. се неволих 157. ме неволм аз 296. cf. verb. bulg. *nevoljь*.

неволисати се rom. a se nevoi, a se sili: се неволисах 160. 240. се неволисате 219. 306.

нека, particulă imperativă: нека да доходат 46. să vie. нека да чинит 59. să facă. нека да доидет 222. să vie. некаите 274. cu înţeles negativ, în loc de немоите, este o greşală provocată de analogia lui нека.— neobulg. *neka*.

wбади pl. nemeşi, nobili, «jobbagiones» 102. 103 n. 3. În fraza ме пѹсти краль и сви wбади, wбадь nu poate avea nici decum înţelesul de iobag, rob, ce i-l atribue Miletić, l. c., p. 149. cf. jobbagio nobilis, nemes, fönemes, ap. Bartal, p. 353.—ung. *jobbágy*.

wбеде pl. obezi : к wбеде железо 241. v.-bulg. обжзь res ligatae, sarcina. Miklosich, Lex., s. обжзати; Cihac, II, 219.

wбесити a spânzura: wбесили 236. v.-bulg. обѣсити, neobulg. oběsjam.

wдварбирѫѹ (dat. sg.) jude de curte «iudex aulae, curiae» 279. 280 n. 1. ung. *udvarbíró*. cf. rom. birău, ung. biró, judecător.

wкротивати rom. a ocroti, a proteja 141. cf. neobulg. *okrotjavam*, îmblânzesc.

wловирѫ porfiră, haină de porfiră, hlamidă 151. cf. «în urşinice şi în olofire de se îmbrăca», citat la Cihac II, 441, s. urşinic. — grec. ὁλόβηρον. v. p. 152, n. 2, şi *oloforus* vestis purpurea, ap. Bartal, s. v.

онѹдаи acolo: wт—158. de acolo. v.-bulg. онжда illa via.

wрашъ rom. oraş: wрашѹ 28. 23.—ung. *város*. v. варашъ.

wргїа mânie, urgie 4. 12. 14. 16. 18. 20. 22. 27. 33. 72. 96 ş. a.— grec. ὀργή.

wризмо poruncă 7. 8. 14. 17. 20. 22. 27. 30. 31. 47. 60. 61. 68. 70. 72. 74. 75. 77. 83. 96 ş. a.—grec. ὁρισμός.

орисати a porunci: орисал 96. v. wрисѹвати.

wрисѹвати, wрисовати a porunci: wрисѹват 83. wрисwва 64. wрисѹет(ъ) 6. 19. 30. 42. 47. wрисѹжтъ (=wрисѹетъ) 61.—grec. ὁρίζω, ὥρισα.

wслобoдити v. слобода.

wслобозити rom. a slobozi: да их wслобозит 297.

wти că 41. 59. 60. 61. 62 63. 65. 69. 75. 80. 81 ş. a.—neobulg. *oti*, grec. ὅτι.

wцелъ rom. oţel, oţăl 94. 255.

падати се a se cădea: ча се падат да сѹ ѹ мене 110. căci se cade ca ei să fie la mine. како се падат 145. cum se cade, cum se cuvine. такои се падат 147. aşa se cade. cf. bulg. *pada mi se*, mi se cuvine.

пазитори pl. rom. păzitori 286. La Bulgarii din Transilvania *pazitore* pl., ap. Miklosich, l. c., p. 130.

паркалабъ rom. parcalab, pârcalab 31. 121. 183. 199. 233 n. 297. 304. пръкалабъ 78. 194. 241. пръкълабъ 232. 236. порк[алабъ] 358 (cf. поркалабwмь la Venelin, p. 36. 52. порколабwмь, p. 55. 58). porkolab, porcolab 322. 358.— ung. *porkoláb*, castellanus, Burggraf. cf. castellani de Therch, pârcalabii Branului 341, şi Bartal, s. porcolabius.

пастѹхъ armăsar 212. v. Hasdeu, C. d. B., I, 279: пастѹх—армъсар.

пах(те) pl. paftale: к пах. 298.—turc. *pafta;* bulg. pafta (pl. pafti), sârb. pl. pafte.

педепсати a pedepsi 228. inf. педепсат 31. педепшати 232. да се педепсат 126. — grec. ἐπαίδευσα, παίδεψα; bulg. pedepsvam.

педепсїа rom. pedeapsă: како не имат тъзизи чловѣкъ педепсїи за тои? 238. cum să nu capete acel om pedeapsă pentru aceasta? v. педепсати.

пенезь, pl. пенези bani, Geld: зли—67. цръкеини—158. ветхи—64. cf. ung. *pénz*. v. bani.

перпера, перпира perperă, perper: п(ерпе)ра 3. перпера 11. в҃ перпер(ѣ) 32. г҃ перпер 15. е҃ перпирѣ 18. д҃ перпир ibid. gen. pl. перпир 81. ac. sg. перпер 72.—grec. ὑπέρπυρον, lat. perperus. Valoarea perperei era de obiceiu un fertun, i. e. a patra parte dintr'o marcă (Bartal, s. perperus). În Ţara Românească e veche monetă; cf. «perpere de Valachia» la 1392, ap. N. Iorga, Notes et Extraits, I, p. 54. În armata lui Dan II se plătea, la 1426, un călăreţ sau trei pedeştri cu leafă de o perperă pe zi. Szabó, Székely oklevéltár, III, p. 41; Convorbiri Literare XXXVI, p. 96.

печатникъ pecete, sigil 305. v. печатьница sigillum, la Miklosich, Lex.

печїа bucată: печїа дївїа 18. 20. печїа елеиїа 32. ѡт дръгих печїах ibid.—lat. *pecia*. cf. pro una pecie panni de Jpri 25. v. p. 34, n. 3.

пиперъ piper 3. 11. 15. 18 ş. a.

плаплома rom. plapomă, plapumă 298.—neogr. πάπλωμα.

платно pânză 21. tela grosa 25.

поглавитель fruntaş, căpetenie 226.

подунавїе părţile dunărene, regio circumdanubiana 3.

поефтино mai ieftin (positiv ефтино) 125. bulg. evtino, jeftino, grec. εὐθηνός.

покле până ce 50.

поклисарство solie 61. 135. 201. 261. 273.

поклисарь sol 113. 117. 130. 138. 139. 215. 223. 270. 273. 274. 280. pl. поклисѣри 58. O singură dată găsim în loc de поклисарь (sau апоклисарь) cuvântul посланикъ 183.—sârb. *poklisar*. v. апоклисарь.]

поневолисати a se nevoi, a-şi da osteneală 212. v. неволисати се.

понеже că 38. 42. 43. 56. 78. 124. 152. 169. 171. 172. 219. 220. 230. 242. 264. 295. 302. În v.-bulg. şi neobulg. înseamnă «fiindcă, deoarece».

поносл8вати a imputa :-вали 214. cf. rom. a ponoslui, ung. *panaszolni*, a se plânge de ceva.

порта rom. poartă 187. 226.

портаръ rom. portar (boerie) 115.

порь ţăran (găbur, săs. Gepawer): dat. pl. порем 152. 153 n. 2.—ung. *pór*, din germ. Bauer.

посочити a arăta: книг8 посочите юнакωм 99. arătaţi voinicilor cartea. bulg. posočam.

пóставъ 1) postav: шапки ѡт постава 21. постав и платно 75. неколико постав 242. шубa ѡт постава 248. 2) bucată de postav (stamen panni): ѡт постава вилар ѡт ипри 18. ѡт постава виларъ ипри 20. coresp. lat. pro una pecie panni de Jpri 25. cf. Jireček, Archiv, XIX, p. 610.

потеча drum, marş: поспешанте на потечж 42. grăbiţi-vă la drum, grăbiţi-vă marşul. cf. mediobulg. потещи a alerga (în trad. lui Manasses) şi rom. potecă, potică.

потовареиъ v. товарити.

пот8рчити се a se turci: се ест пот8рчил 229. се пот8рчил 302.

правина dreptate 79.

прахъ praf (de puşcă) 80.

прибѣгъ, прибегъ pribeag, refugiat 110. 120. 126. 181. 274. pribagi 320.

прїатель (v.-bulg. приıатель) prieten 156. 190. 191. 200. 243. 270. 272. 273. 299. 304. прїетелство 156. 272. prietenie. непрнетелї 226. neprieteni.

прилежь prilej, ocazie, putere: да ме поможете ѡт що имате прїлежь 103. să mă ajutaţi cu ce veţi avea prilej (cu ce veţi putea). понеже ѡт

когл и шт велнкогл цлрл нмлм прнлеж дл вн Ѹчнннм н добро н зло 178. «am prilej, am putere».

прѸсъ buestru 212. cf. într'un doc. din 12 Mai 1483 (Acad. Rom.) «зл едни кон прѸс» şi p. 213, n. 1.

пръгармещеръ magister civium (la Sibiu) 291; v. *Purgermester*, Rechnungen I, p. 362, şi p. 292, n. 4. — ung. *polgármester*.

пръгаръ, пръгарь rom. pârgar, foarte des. Ortografia obişnuită e пръгаръ, -рь (пръгаръ, -рь); mai rar пъргаръ -рь (пъргаром 123. 124. 227. 301. 302. пъргарем 151. 174. пьргаром 262. 287). пръкарем 155. паргарем 93. паргаршм 254. палгарем 90. Deseori e пѸргаръ (-рь 186. пѸръгаръ 75; cf. sârbo-croat. *purgar)*: 99. 128. 129. 138. 156. 160. 163. 171. 189. 190. 191. 196. 197. 198. 199. 201. 202. 203. 205. 207. 210. 213. 214. 217. 219. 220. 221 ş. a. O singură dată бѸргар 72 (cf. бѸргърмещер 292 n. 4).—ung. *polgár*, germ. Bürger, Burger.

пръкалавъ v. паркалавъ.

пѸгіе pungă: пѸгіе с т҃ аспри 81.—grec. πουγγίον pungă, perula, sacculus, neogr. πουγγί. cf. Cihac, II, 299 şi Sophocles 913, unde cuvântul e derivat din goticul puggs, latinizat punga, anglosax. pocca.

пѸнга rom. pungă (mediolat. punga) 208. v. пѸгіе.

пѸтище drum: pl. -щла 93. neobulg. pl. pъtišta.

пѸшка rom. puşcă (tun): pl. пѸшке 62. —ung. *puska*, Büchse, lat. pixa.

пърншъ rom. pârâş, pârâtor: без пърншла 217.

ракѸна rom. arvună 128.—grec. ἀρραβών.

ражнь ţapă 101. v.-bulg. ражьнъ, sinonim cu колець, pl. колци 274.

размнрнтн се a-şi strica pacea, a începe războiu, a se război: щъ се размнрнт 73. îmi voiu strica pacea.

размнрнца răzmiriţă, războiu 74. 156. 169. 177. 193. 215.

размнрно (ca subst.) răzmiriţă: а вне говорнте за размнрно 194. şi voi vorbiţi de răzmiriţă.

ремъкъ curea 18. 20. neobulg. remъk, remik, v.-bulg. remykъ.

роднтель propr. părinte, moş 39 n. 1. — по дѸхѸ скатомѸ 172. părinte în duhul sfânt, i. e. naş de botez.

рѸка: шт рѸкѸ 136. din mână, dela mână, cu mărunţişul.

рѸтнще 1) postav, stofă: — фроушское, фръжьскые 32. postav francesc, pannus gallicalis. шт рѸтнща рѣзана 32. 36. de panno scisso 37. 2) haină, haine: — шт нпріа 81. haine de Ipria (din stofă de Ypres). рѸтнща 103. 297. v. Miklosich, Lex.; Miletić, Novi gramoti, p. 150.

рѸшнннкъ rom. urşinic (catifea) 297. În textele vechi româneşti Ѹршнннкѹ, шршнннкѸ, ap. Hasdeu, C. d. B, I, p. 197, 198, 219. Probabil de aceeaş origine cu ital. *oloserico* (mătase, catifea), nu însă direct din acesta, cum admite d-l Hasdeu, l. c., p. 219.

ръкъторъ rector 255. v. p. 256, n. 3.

сакъ rom. sac, pl. сацн 295.

салашъ rom. sălaş 274. 306. — ung. *szállás*.

салоннтро salitră 80. cf. salnitrum, salnitrium, salpetru.

санжакъ sangeac 299. turc. sandžak.

Саснnъ Sas 187. 221. pl. Сасн 286. dat. Сасом 204. Saxones 316.

свамда ceartă, svadă 113. v.-bulg. съвада.

свамдатн се a se certa, a se sfădi: 3 pl. се свамдат 113.

свегн totdeauna 194.

седа acum 158. до седа 157. 296. până acum. шт седа пред 296. de-aci înainte.

секеръшъ căruţaş, cărăuş: секерѣшех

117. gen. sg. сикераша 288. cf. секирашꙋ în cronica lui Moxa, ap. Hasdeu, C. d. B., I, p. 440.—ung. *szekeres*, Fuhrmann.

Секилъшпанъ şpanul Săcuilor, comes Siculorum, 253.

Секꙋль Săcuiu: dat. pl. Секꙋлем 279; v. alte forme sub Săcui.— ung. *Székely*, Siculus, Siclus.

сенока: до сенока 50. 226. până acum. ѿт сенока 81. de-aci înainte.

сиракъ sărac, om din popor, ţăran, supus 9. 13. 31. 40. 77. 78. 79. 87. 106. 107. 108. сирацн люді 250. pauperes 337. cf. pauperes maiestatis regiae Septem Sedium: Rechnungen der Stadt Hermannstadt I, p. 167; pauperes, ibid., p. 209. În textele latineşti din Ungaria: incolae, villani, inquilini, laici. cf. şi Jireček, Archiv, XIX, p. 611.

сиреніе brânză 3. 11. 15. 20. 21. 72. сирене 27. 32. Lui мѣх сиреніа 21. îi coresp. temlew de formagio 26. vermasium vulgo temelturolt (= brânză de burduf) 27. bulg. sirenie.

сиромахъ sărac, om din popor, ţăran, supus 78. 79. 88. 89. 121. 122. 136. 146. 147. 152. 183. 184. 193. 194. 201. dat. pl. сиромаком 283. сиромаси, кои сꙋ кꙋпци със кꙋпию 175. săracii ce neguţătoresc cu marfă. v. сиракъ.

скала scală, schelă, iar derivat: taxă de vamă la descărcarea mărfurilor: тръговати, и кꙋповати и продавати, без скалꙋ. cf. grec. σκάλα Landungsplatz, Kai (ital. scala, port) şi lat. *scalagium*, taxă pentru ancorarea corăbiilor în port.

скандалъ supărare, piedecă, pagubă, scandal 146. 165. 187. scandala 338. —grec. σκάνδαλον.

скꙋла rom. sculă: pl. скꙋле 167. 296. Cihac, II, 697, îl derivă din grec. σκοῦλα, σκουλί, fuior (σκουλί, ein Spinnroken voll, la Rhusopulos).

скꙋлиціе sculă 173. 200. pl. скꙋлиціа 29. 200. 237. 267. cf. скꙋлиціе за прикие (scule de zestre) la Venelin, p. 167. скꙋлиціе и сребро ibid., p. 183. v. скꙋла.

слобода libertate 9. cf. слобождение 157. слободно 9. 29. 32. 38. 75. 76. 78. 88. 136. слободен 11. 22. слободьи 72. ꙋслободити 97. ѡслободити 54. 88. 105. O singură dată свободь: да бꙋдꙋт ꙋ свобод 158. v. читовъ.

слꙋга slugă, vasal 21. 167. 194.

сопоне săpun 244. cf. ital. *sapone*, germ. *Seife*, medieval *sapo*, şi *savonarius* săpunar, ap. Bartal.

сокотити a socoti, a se gândi: imperat. сокотите 167. 274. сокотете 125. 206. 259. 271. 274. сокотѣте 194. да сокотет 204. La Bulgarii din Transilvania *szokoti*, *szokotime*, *szokotem*, ap. Miklosich, l. c., p. 134; Miletič, Sedm. Bъlgari, p. 104. — ung. *szokotálni*. cf. Cihac, II, p. 526; Şăineanu, Semasiologia limbei române, Rev. p. istorie, arheologie şi filologie, vol. VI, p. 398—399; Densusianu, Histoire de la langue roumaine I, p. 365.

сорокъ rom. soroc, termin 176. 285. bulg. srok.

сосати rom. a sosi: сосал 57. ꙋ кои час щет сосати до господина воеводꙋ 288. îndată ce va sosi la domnul voevodul. како ми ест врѣме сѡсало 248. ce vreme m'a apucat, m'a ajuns. сосꙋет ми до гръло 139. mi se urcă până la gât, nu mai pot să rabd; v. p. 140, n. 2.—neobulg. *sosam*, grec. σώζω, ἔσωσα (cf. Sophokles, s. σώζω 3. to arrive, to come). Miklosich, Die Sprache der Bulgaren in Siebenbürgen 136, îl derivă din alb. *sos*.

спенжати се a cheltui: се спенжах 152. се спежах 167. спенжал 153.—lat. *spensa*, *spemsa*, expensae (cf. спенза la Venelin, p. 150).

спенжовати a cheltui: спенжовал, спенжовал е 273. v. спенжати се.

споласкати a mulțămi: споласкам 130. 155. 186. 193. imperat. сполан 160. La Bulgarii din Transilvania *szpolovaite bogu*, danket dem Herren, ap. Miletič, l. c., p. 82—83; *spolavame*, *szpolovame*, *szpolovaite* etc., ap. Miklosich, l. c., p. 134. Miletič îl derivă din grec. εἰς πολλὰ ἔτη; cf. neogr. σπολλάτη danke sehr.

столъ scaun, district, ung. szék, germ. Stuhl 229. 238. 239 n. 1. Termin întrebuințat în Transilvania pentru cele șapte scaune (districte) săsești și săcuești, în loc de comitatus. v. Șapte Scaune.

стъкларъ rom. sticlar 240.

стѣгъ steag 181. pl. стегови 42.

ѕѹбаша subașă (primar de sat) 229. turc. subašę Polizeioberst. Miklosich, Türk. Elemente II, p. 58; Nachtrag II, p. 34; Șăineanu, Influența orientală II, 2, p. 111.

сѹлџаръ rom. sulgear (boerie) 231. cf. сѹлџар Miletič, Daco-Românii, p. 384 (1605); сѹлжар ibid., p. 386. Se găsește scris și слѹджар (= слѹџар), слѹжар, d. p. la Venelin, p. 203. 204. Etimologia cuvântului e nelămurită; cf. însă sârb. *služar* «cel ce servește la masă», Vuk, Lexicon, p. 693. Asupra funcțiunei de sulgear v. D. Cantemir, Descriptio Moldaviae, ed. Acad. Rom., p. 80.

сѫга acum 180.

таръ povară 18. 20. Identic cu товаръ: ѕ товара ѿ желѣза 255. cf. glosarul din sec. XVII la Hasdeu, C. d. B., I, p. 305: «брема, сарчинъ, поваръ, тар». — ung. *tár*; v. p. 18, n. 2. O povară avea de obiceiu greutatea de două măji și jumătate: Rechnungen der Stadt Hermannstadt I, p. 286 (a. 1500), unde 11 poveri de cai sânt calculate la 25 de măji (Kanthner).

темелию temelie (termin de cronologie) 96. — grec. θεμέλιον.

талъхаръ tâlhar 192. cf. ung. *tolvaj*, hoț.

товарити a încărca: кон товарен (equus oneratus) 4. 16. 22. equus zomentatus 37. cf. конь потоварен, каді сѫ цвим, д҃ бани 21. unum equum suferatum, in cuiuscunque sint ponderatis, IIIJ denarios 26. ѿ конѣ товарена със рибѫ г҃ бани 22. equum suferatum IIJ denarios 26.

товаръ 1) marfă 204. 221. 234. 238. 289. pl. товаре 226. 2) povară 32. 255; v. таръ. — ung. *továr*.

токмела rom. tocmeală: ac. sg. токмелѹ 264.

тъкмежь învoeală 86. 121. 266. тѫкмеж 240. pl. тѫкмеже 224.

тръгъ 1) târg, oraș 38. 71. 96. 2) târg, târgueală, iarmaroc: сѫ тръгѡм 61. cu negoț. ѡни сѹ ходили тръговци и сиромаси тѹи ѹ Брашов на тръг 225. niște negutători și săraci [ai noștri] au venit acolo la Brașov, la târg (la iarmaroc).

тръпеза masă: pl. тръпези 170. трапеза 153.

тѹзи acolo, aci, iată 27. 30. 71. 80. 82. 83. 88. 89. 106. 151. 257 ș. a. În traducere a fost lăsat deseori afară, ca inutil.

тѹи acolo 131. 143. 164. 225.

тѹка acolo, aci 29. 30. 45. 49. 56. 68. 123. 124. 138. 144. 162. 171. 172. 190. 250 ș. a. — bulg. *tuka*. v. тѹзи.

тѹнь zadarnic, deșert: све сѹ били за тѹне речи празни 157. toate au fost vorbe deșarte și goale.

тѹтъ aci 133. cf. rus. тутъ.

тѹм acolo 202. 223. 235; aci 289. ѿ тѹм de acolo 146. 192.

thabor tabără: ex castro Thabor 330. v.-bulg. таборъ.

ѹбесити a spânzura 217. v. ѡбесити.

ѹдрити a bate, a lovi 163. Se găsește și în trad. bulg. a lui Manasses pentru ѹдарити.

ѹпедепсати a pedepsi: да се ѹпедепшет 214. v. педепсати.

ѹрвомь cu ridicata, en gros 186. ѹроком la Miletić, Novi gramoti, p. 151, explicat ca dat. pl. dela ѹръ, ung. *úr*, e o lectură greşită.

ѹризмо poruncă: ѹризмѹ 39. v. ѡризмо.

ѹрисокати a poruncì: ѹрісѹетъ 75. v. ѡрисѹкати.

ѹсокотити a socoti: ѹсокоти 86. v. сокотити.

ѹхкатити се a lua asupră-şi, a se îndatora, a se obliga: се смъ ѹхкатил ѹ господина ми кралѣ 167. m'am îndatorat faţă de domnul meu craiul.

ѹценити a tocmi, a face o comandă: ѡн си ест ѹценил некои щитове 128. şi-a tocmit nişte scuturí. ѹценете ми един лѣгън 185. tocmiţi-mi un leagăn. ѹценити се a se tocmi, a se învoi la preţ: да се ѹценит и да се ѹтъкмит съ Тѹрчина 123 --124. să se tocmească şi să se învoească cu Turcul. се сѹ ѹценили 205—206.

·

фелосати rom. a folosi: ке фелосат 302. v. фелосъ.

фелосъ rom. folos 151. фелѡс 192. — grec. ὄφελος.

фертѹнъ fertun, lat. ferto 3. 11. 15. 18. 72. Ferto derivă din germ. Viertel şi înseamnă propriu $^1/_4$ dintr'o marcă, deci un florin. «Testatur *fertonem* unum sive *florenum* constituisse grossos quatuordecim, quorum nempe quater multiplicatorum grossi quinquaginta sex *marcam* efficiebant» (a. 1351), ap. Bartal, s. ferto. Se înţelege însă că aceste valori variau foarte mult. Aşa marca avea câteodată valoarea de 6—9.50 sau 10—11 florini. Vezi d. p. Rechnungen der Stadt Hermannstadt I, index.

фінинъ rom. fin (v.-rom. fiin, fiîn * filianus): dat. pl. фініnѡм 158. фіанѡм la Miletić, Novi gramotĭ, p. 84, e o lectură greşită.

флоринъ florin. fiorin, florint 38. 59. 68. 69. 76. 81. 158. 199. 212. 244. pl. флорине 205. флориници 301. флори 187. gen. sg. флорина 28. cf. lat. florenus şi florus 27 n. Valoarea florinului a variat foarte mult; ce curs va fi avut la noi în diferitele epoci, cu izvoarele ce le cunoaştem până acum este imposibil de stabilit. Pentru florinii ungureşti v. Bartal, s. florenus. v. банъ.

фълноџь fălnogiu, jude de sat 210. dat. pl. фълночем (sg. фълночь) 152. cf. фолногемъ la 1418, Venelin, p. 36, şi «felnogiul dela cetatea Braşovului» într'o scrisoare a lui Brâncoveanu dela 1689, la Iorga, Socotelile Braşovului, p. 130. — ung. *folnagy*. v. p. 153, n. 1.

фота rom. fotă: мї фота 298.—turc. *fota*, *futa*.

фръжески frâncesc (în sensul actualului nemţesc = apusean): шапкы фръжескїѫ 11.—фръжескыѫ 3. 15.—фръшкыѫ 72. v. рѹтищие.

фтасати a sosi, a ajunge: да е къ кои час фтаса реч господстка ми, къ тои час да доидете 40. în ceasul în care vă va veni (sosi) vorba dela domnia mea, în acel ceas să veniţi. да кътасат скоро 41. să sosească iute. —grec. φθάνω, ἔφθασα.

фѹртешъ (=фѹрште, фѹрштъ) prinţ 102. —germ. *Fürst*. v. p. 103, n. 2.

хаздеа hazdee, un fel de mătase sau catifea, peluche: pl. ac. хаздее 167. —grec. χάσδιον. v. p. 168, n. 1. Du Cange, Gloss. med. graec., s. χάσδιον, traduce cu «villosum sericum, veloux». cf. Reiske, Commentarii ad Const. Porphyrogenitum, De cerimoniis aulae byzantinae, II, p. 712—713.

хамъ rom. ham 17. 32. 34. pl. хамове 21. de ham 25.— ung. *hám*.

харь mulţămire, har: имати хар 130.

147. 155. 242. a mulțămi. cf. dade har goßpodinu bogu, la Bulgarii din Transilvania, ap. Miklosich, l. c., p. 110 și glosarul.—grec. χάρις.

харагіа haraghie, hereghie, monetărie 58. 69. херегіѫ 259. харагіѧ ѡт кановъ 21. 22. coresp. lat. kamera 24. grec. χαραγή. v. p. 22, n. 2.

хараксѹвати a bate monetă: да сѧ хараксѹват (sc. бани) 21. quod parvos denarios faceremus 24.—grec. χαράσσω, ἐχάραξα, χάραξις.

хартіа hârtie 282.

хелџи pl. rom. helgii (sg. helgie) 304. хелчъ 298. cf. ung. *hölgy*, hermelin.

херегіа v. харагіа.

херетизмо heretisire, salutare 29. 94. 102. 257.— grec. χαιρετισμός.

херетисаніе heretisire, salutare 48. 247. 249. cf. grec. χαιρετίζω, χαιρέτισα.

херцегъ herțeg 21. 32. 71. — ung. *herceg*, germ. Herzog.

хижа casă 113. 126. 167. 270. Terminul e întrebuințat chiar pentru curtea domnească 242. Altfel кѹкіа 164. кѫща, къща 167. 234. 255. 270.

хиліада mie, o mie 59. pl. хиліади 74. 87. 106. 255. 257. хилѣди 192. La Bulgarii din Transilvania *hiledi* pl., ap. Miklosich, p. 123.—grec. χιλιάς, χιλιάδα.

хитлеинство hiclenie, trădare 158. La Bulgarii din Transilvania *hiklansto*, *hiklanstvo*, ap. Miklosich, p. 123.

хитлеинъ hiclean, necredincios, trădător 105. 149.—ung. *hitlen*, perfidus. cf. Hasdeu, C. d. B., I, p. 346, unde cuvântul e derivat greșit din slav. хытръ, hâtru.

ходеетъ umblat, de umblat: пѫтове ходесте 226. drumurile umblate, «drumurile pe unde umblați».

ходесъ iute de picior 212; v. p. 213, n. 2.

хора ținut, țară: по всѣк хора 96. prin toate ținuturile. по хоре 189. prin ținuturi. пред всеми хороми 221. înaintea țării întregi, ținutului întreg (e vorba de țara Bârsei). cf. хоране țărani, în documentele muntenești (Venelin, p. 295, 329), și mediobulg. хора regiune, provincie, neobulg. *hora* țară, oameni, *horčnin* țăran.—grec. χώρα.

хотаръ hotar, margine 176. 206.—ung. *határ*. cf. săs. Hattert, Weichbild.

хоџатъ hogeat, zapis 222 n. 2.— turc. *hodžet*.

хрисовѹлъ hrisov, diplomă 3. 11. 14. 15. 21. 32. 33. 71. dat. хрисоволѹ 22. —grec. χρυσόβουλλον, χρυσοβούλλιον.

хѹсаръ husar 199.—ung. *huszár*, eques hungaricus.

хѹсоловіа, хѹсолова v.-rom. Lovia, Luvia (Louvain): ѡт хѹсолови 3. 5. 15. — хѹсоловы 72. — хѹсѹлеви 11. — хѹселеви 27. 32. — хрѹсѹлѹви 18. 20. 21. Lui ѡт хѹсолови 3. îi coresp. de Lobiensi (sc. panno) 37; lui ѡт хрѹсѹлѹви 21. îi coresp. pro uno lemni longo 25. v. p. 5, n. 1 și p. 25, n. 1. cf. în privilegiul Bistrițenilor dela 1412 (citat sub нпріа) «de stamine panni Lewlen»; e de notat că aci postavurile sânt înșirate în aceeaș ordine ca și în privilegiile muntenești: Ypri, Lewlen, Colonicalis, Polonicalis.

хѫсаръ tâlhar 47. v.-rom. hânsar. v. Miklosich, Lex., s. хоусарь.

хѫсъ tâlhărie 9. v. Miklosich, Lex., s. хоуса.

царь, царъ sultanul 115. 165. 176. 178. 180. 218. 273. v. кесарь.

ча că 101. 159. 160. 182. 194. 270. 271. 274. 277. 290. căci 187. 272. чѣ 54. 55. 57. 58. че 83.

чан căci: чан, щото нѣ ест былъ загонъ, а тіе го поставлѧт 30. căci ei pun lege ceea ce n'a fost [până acum]. v.-bulg. цѣ, цѣ и (ча, ча и la Miklosich, Lex. Miletič, Novi gramoti, p. 152, l-aduce în legătură cu verb. чаѧти.

че v. ча.

челернти се a se învenina, a se înfuria, a se îndrăci: се челерна 101. sârbo-croat. čemeriti se.

челю căci, fiindcă 134. 142. că 253.

ченѹшарь rom. cenuşar: gen. ченѹшарѣ, -ра 255.

честитъ cinstit 196. 197. 201. 208. 214. 217. 218. 220 ş. a. чиститъ 210. 302. 304. bulg. čestit.

чехи pl. Cehia, Boemia: ѡт чех 3. 11. 15. 21. 27. 32. 72. pannus bohemicalis 25. polonicalis 37. cf. «de stamine polonicali» în privilegiul citat al Bistriţenilor.

чиніе hamuri: чініе за лї кони 166. cf. pl. чиніа într'o scrisoare a şoltuzului Hârlea din Bârlad, c. 1434—37, din arh. Braşovului (No. 501) şi *cinii*, *cinaie* în documentele româneşti dela Bistriţa, d. p. «ciniile a doi cai», «4 epe şi un cal, cu toate cinaile lor». N. Iorga, Documentele Bistriţei, p. 19 şi 37.

чисте (în loc de чинсте) rom. cinste 132.

читокъ întreg, citov: кон читок 27. ѡт конѣ читока 32. în opoziţie cu товарен, потоварен; în textul latin «non oneratus» 37. Altfel кон праздень 18. конь слободен 22. equus qui nil portat 26. cf. bulg. čitav.

чокърлатъ (= чокърлатъ) ciocârlat (catifea roşie) 298. cf. шокрълатъ, скирлетъ la Venelin, p. 205, шокрълатѹ la Hasdeu, C. d. B.. I, 258. Mediev. scarlat, scarlatum, scarletum, scarlatinum «pannus coccineus, ital. scarlattino, franc. écarlate. — ung. *skárlát* (v.-ung. éskárlát, iskárlát, ap. Szarvas és Simonyi).

чѣ v. ча.

шапка şapcă 3. 11. 15. 21. 81. ozittia 25. mitra 37. bulg. šapkъ, v.-rus. šapъka, ung. sapka. Cihac, II, 385.

шиндила rom. şindilă: клинце ѡт шиндилѹ 243. cuie de şindilă. — germ. *Schindel*. Cihac, II, 388.

шкѣи pl. rom. Şchei, dela sg. Şchiau (= Bulgar, lat. *Sclavus), 263.

шолтѹзъ rom. şoltuz (o singură dată în loc de сѫдець, judeţ) 100.—polon. *sołtysz*.

шофранъ rom. şofran 3. 15. 18. шафран 11. v.-bulg. šafranъ, sârbo-croat. šafran, slov. šafran, šofran. — grec. σαφράνι.

шпанъ şpan (comite) 49. 52. 57. 58. 77. 145. 279. cf. шпанокѡмь la Venelin, p. 36. 52. 55. 58.—ung. *ispán*, comes. v. Секилъшпанъ.

шѹба rom. şubă 248.—ung. suba, v.-sârb. šuba, polon. szuba, germ. Schaube. Cihac, II, 394.

ѩдварбирокъ jude de curte, iudex curiae: ѩдварбирок кралев 145.—ung. *udvarbiró*; v. p. 146, n. 1. бирокъ = *biró* se găseşte în doc. dela 1444 al lui Ioan Hunyadi (Arh. Stat.).

ѩкость tărie, putere 80. съ мои ѩкости 155. cu puterile mele.

юнакъ voinic, ostaş 49. 99. 113. 131.

DOCUMENTELE SLAVE DUPĂ COTA ARHIVEI ȘI A VOLUMULUI [1]).

1. XV
2. XIV
3. XIII
4. XVI
5. XII
6. XVIII
7. X
8. LXXX
9. IX
10. XVII
11. LXXIX
12. LXXVIII
20. CXLVII
25. LXIV
28. LXIII
35. LXXXVIII
37. CI
43. XCVII
46. CIII
53. XCV
54. XCII
55. CV
56. XCVI
57. XCIII
58. CXXXI
60. LXXXIX
61. XCVIII
62. XCIX
64. LXXXVII
69. C
70. XC
72. CXLVI
73. CXLIV
74. CXXXIX
75. CIX
76. CVII
77. CXV
78. CXLI
79. CXLII
80. CXLIII
81. CXIX
82. CXIV
83. CXXV
84. CXXXIII
85. CXL
86. CXX
87. CXVII
88. CXXIII
89. CXXXV
90. CXLV
91. CXXXVIII
92. CXXIX
93. CXII
94. CXXX
95. CXIII
96. CXXXVI
97. CX
98. CXVI
99. CXXXII
100. CXXIV
101. CXXII
102. CXXI
103. CXXXVII
104. CXXVI
105. CXVIII
106. CXXVIII
107. CXXVII
112. CVI
115. XCIV
116. CVIII
122. CXI
123. CIV
126. LXVI
127. LXV
129. CLXIV
130. CLV
134. CLXXI
136. CLIII
138. CLXIX
139. CLXI
141. CLVIII

[1]) Numerile arabe arată cota arhivei, cele romane a volumului. — Documentele și scrisorile latinești n'au intrat în această listă; cele din Brașov sânt legate toate, afară de două (NNo. XI n. și CCLXIX), în volumele Schnell și Fronius; cele dela Sibiu se găsesc ușor după catalogul de fișe al arhivei.

143. CLI
145. LXXV
146. XXXVI
147. LXI
149. CLII
151. CLXXIV
152. XXXV
153. CLVII
154. LVI
155. CLVI
156. CLIV
158. CL
159. LXXVII
160. CLXVIII
162. LXVIII
163. XLVII
164. XXXIX
165. LVIII
166. LXVII
167. XLIV
168. XXXII
169. XXXIII
170. XXXIV
171. LIV
172. LXXVI
173. LIII
174. LV
175. LXXIII
176. L
177. XXXVII
178. XLV
179. XLVI
180. XXXVIII
181. XL
182. CLXXV
183. XLII
184. LI
185. LX
186. XLVIII
187. LIX
188. LVII
189. XLIII
190. LXIX
191. XLI
192. LII
193. LXXI
194. CLXXIII
195. CLXX
197. CLXV
199. CLXIII
200. CXLVIII
202. CCXLIII
203. CLXXVI
204. CXLIX
205. CLXXII
206. CLXVII
207. CLXVI
208. LXX
209. CLXXVII
210. LXXII
213. CLXII
214. CLIX
216. II
217. III
219. LXXXVI
220. LXXXIV
221. CXCVII
223. LXXXI
224. CXCVIII.
227. VI
228. CLXXXII
229. CXC
230. CLXXXIII
231. CC
233. CXCIX
236. LXXXIII
239. CCIII
240. CXCII
242. CCIV
243. CCI
244. CLXXXIV
245. LXXXV
248. CXCIII
250. CCV
251. CLXXVIII
252. CLXXXVIII
255. CXCVI
257. CLXXIX
264. CXCV
266. CLXXXIX
267. CLXXXVI
268. CXCI
271. CLXXXI
272. CLXXX
276. CLXXXVII
281. CLXXXV
283. CCII
292. LXXXII
293. CXCIV
299. VII
300. XXXI
301. XXVIII
302. XXIII
303. XXIV
304. XX
305. XXII
306. XXI
307. XXV
308. XXVII
309. XXXI
310. XXVI
447. CCXXIX
448. CCXXIX
457. CCXIX
458. CCXXXVII
461. CCXXV
463. CCX
464. CCXXVIII
468. CCIX
469. CCXXXIV
470. CCXXXV
474. CCXLII
475. CCXLV
476. CCXLIV
477. CCXXXVIII
479. CCXVIII
482. CCXXX
484. CCXXXII
486. CCXIII
487. CCXLVIII
488. CCXLIX
497. CCXXXIII
503. CCXXXI
506. CCXLI
510. CCVIII
512. XXX
513. CCXVII
519. CCXXXVI
522. CCXXII
523. CCXI
524. CCXX

526. CCVI	544. CCXXVII	769. XCI
528. CCXLVI	545. CCXIV	770. XLIX
530. CCVII	548. CCXV	771. V
532. CCL	564. CCXII	773. LXXIV
533. CCXXXIX	568. CCXXI	776. IV
534. CCXVI	570. CCXXIII	779. I
535. CCXXVI	575. CCXXIV	780. XI
536. CCXLVII	759. CXXXIV	
539. CCXL	768. XVII	

GREŞELI DE TIPAR, ÎNDREPTĂRI ŞI ADAOSE

P.	105, r. 29	citeşte	la domnia mea	în loc de	la domnia.
P.	106, r. 8	»	РЯДОѴЛЬ	» » »	РЯДОѴЛ.
	r. 25	»	Thatul[i]	» » »	Thatuli.
P.	110, r. 15	»	немон	» » »	не мон.
P.	170, r. 25	»	сеп. аі	» » »	сеп. а.
P.	185: nota ¹) aparţine paginei precedente.				
P.	188, r. 10	citeşte	voiu opri şi eu	în loc de	voiu opri şi cu.
P.	192, r. 17—18	»	конно (sic)	» » »	кон но (sic).
P.	198, r. 18	»	кі	» » »	кі.
	r. 32	»	din legendă	» »	e din legendă.
P.	213, r. 25	»	5 Iunie	» » »	1 Iunie.
P.	227, r. 10—11	»	căpeteniile	» » »	capeteniile.
P.	232, r. 30	»	кі-тим	» » »	кі-тим.
P.	248, r. 3—4	»	[✱ П]ЄЧЯТЬ КОИКЯ şi О din ЛОГОѲЄТЪ	» » »	[† п]ечать конка şi о din логоѳетъ.
P.	251, r. 26	»	Costandin	» »	Costantin.
	r. 32.	»	Костандина	» » »	Костандина.
P.	267, r. 24	»	Neagoe	» » »	Neagu.
P.	280, r. 15	»	на траг	» » »	натраг.
P.	298, r. 1	»	мі	» » »	мі.
P.	361, r. 12	»	1482	» » »	1842.
P.	384, r. 22	»	Дракѹла	» » »	Дракѹл.

P. 6: în legenda peceţii lui Mircea d-l Iorga citeşte † *Merche* ⁑ *voevode*; cf. pecetea dela 1403: † *Mirche* † *voivod[e]*; în aceasta *i* este clar.

P. 61, nota: numele *Aldea* se întâlneşte şi într'o scrisoare a lui Mihail Iacş, comitele Săcuilor, din 1435: «Alda wayvoda transalpinensis». Din această scrisoare, descoperită deunăzi de d-l Iorga în arh. Braşovului, reiese că Aldea a murit la 1435, nu la 1433.

P. 86, r. 4 din notă: trebue şters *2 August;* Arh. Stat. posedă din 1451 numai celelalte patru documente dela Vladislav II.

P. 127, r. 30—31: în loc de «La 24 Fevruarie, patru zile înaintea acestei scrisori» trebue cetit «La 22 Fevruarie, şase zile înaintea acestei scrisori».

P. 195, nota: compară şi scrisorile latineşti cu NNo. CCXCIII — CCXCV.

P. 207, nota dela No. CLXXII: scrisoarea poate fi datată mai preciz c. 1482 —1492; cf. No. CCXXXVII.

P. 219, r. 9: *17 Sept.* trebue îndreptat în *31 Iulie.*

P. 262, nota: asupra lui Ștefan, logofătul lui Vlad Dracul, v. și No. CCLII.

P. 276, r. 37: citește *Nicula stolnicul* în loc de *Micul paharnicul.*

P. 314, No. CCLV: între motivele atribuirii acestei scrisori lui Vladislav II se poate invoca și întrebuințarea în textele latinești a numelui *Wladislaus*, *Ladislaus* pentru românescul *Vlad*, d. p. Wladislaus Dragkwlya în scrisoarea lui Țepeș din 4 Aug. 1475 și Ladislaus în pecețile lui (NNo. CCLXV—CCLXVII). Dincolo s'a întâmplat tocmai contrariul.

P. 323—324, NNo. CCLXVI și CCLXVII: în legenda peceții lui Vlad Țepeș D-l Fr. Zimmermann citește *wayvoda*, în loc de *waywoda*, și *trasalpinsis*, în loc de *transalpinsis.* — Pe pecetea dela No. LXXIV D-l Iorga vede: *Vladislaus d. g. waivoda transalpinus.*

P. 375. r. 29: Varadin e mai probabil Oradea (din Ungaria), decât Varaždin (din Croația); cf. Ѡраде în No. XXVIII. Варадин e forma latină *Varadinum*, germ. Wardein, pe când Orade vine din ung. Várad.

La cele două scrisori latinești ale lui Vladislav II din 1448 și 1453 (NNo. CCLV și CCLVI) putem adăoga încă una din 24 Septemvrie 1452; originalul se află în biblioteca Acad. Rom. sub signatura $\frac{30}{XL}$, cu o copie făcută de mâna d-lui B. P. Hasdeu; o reproduc aci, cu corecturile d-lui N. Iorga.

Wladislaus, parcium Transsalpinarum way[vo]da et dominus terrarum de Omlas et Fagaras, providis et honestis viris, judici, juratis civibus de Brassovia, fraternitatis et amicicie dileccionem. Noveritis diebus proxime elapsis colloquia pariter habuimus communi contractu et unanimiter coclusimus et perpetuam pacem fecimus, ita ex parte vestri, eciam nostri ex parte, ipsa pax litterali testimonio firmaretur, usque modo de fut[uris] ordinac[ionibus] nichil nobis intimastis. Item eciam percepimus quod inimici nostri et familiares inimicorum nostrorum precisse vestro in medio Brassovie habitarent et pacifice ambulare permitteretis. Quare presentibus rogamus, quatenus state in fide: quemadmodum Septem Sedes fecerunt, ita et vos faciatis, bona illorum recipiatis et prodatis eosdem. Est eciam quidam Chernik Walahus et infidelis de terra Fagaras cum mille pecudibus de nostro exercitu pridem furatis; ad tenuta vestra, scilicet ad Fekethohalom, cum aliis suis sociis transsivit et ibi moram faciet; eciam plures tales: multi sunt sub gubernacione vestra in territorio Burchie. Quare presentibus quosupra diligenter petimus, quatenus dictas pecudes et pecora ab ipso Chernik recipiatis et nobis transmittatis, quia ad nos pertinent; ipsum Chernik prodatis cum aliis sociis suis. si wltis nobiscum bonam pacem habere et assumpsisstis nostram voluntatem facere. Secus in premissis non facturi. Nos autem, sicut promisimus, fide bona semper vobiscum bonam pacem tenebimus. Datum in Tergovistia, die dominica ante festum beati Michaelis Archangeli, anno Domini MCCCCº quinquagesimo secundo. Cetera Mihaela et Crista quidquid vobis dixerint, credenda.

Monogram: † Іѡ Владіслав вѡєвѡда, милостїѧ божїѧ господинь; *pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda:* ✱ IѠ .... ВОДЯ И ГНЬ; *cf. pecețile dela NNo. LXIII—LXV.*

